

Rekening 2019

De foto's op de omslag hebben - met uitzondering van programma 8 - een relatie met onze beleidsdoelen die opgenomen zijn binnen de acht programma's van waaruit onze P&C-cyclus is opgebouwd.

Programma 1. Ruimte en water

Foto: Blauwestad

Programma 2. Milieu en energie

Foto: Dijk bij Hoogwatum (Delfzijl)

Programma 3. Platteland en natuur

Foto: Oldambt

Programma 4. Bereikbaarheid

Foto: Spoor en Ring Zuid Groningen

Programma 5. Economie

Foto: Grote Markt Groningen

Programma 6. Cultuur en maatschappij

Foto: Nienoord Leek

Programma 7. Openbaar bestuur

Foto: Provinciehuis Groningen

Programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Foto: Haven Zoutkamp

Colofon

Samenstelling: Provincie Groningen

Eindredactie: Afdeling Financiën en Control

April 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Leeswijzer	6

Deel 1 2019 in vogelvlucht

2019 in vogelvlucht	9
---------------------------	---

Deel 2 Programmaverantwoording

1. Ruimte en water	13
2. Milieu en energie	23
3. Platteland en natuur	41
4. Bereikbaarheid	57
5. Economie	81
6. Cultuur en maatschappij	101
7. Openbaar bestuur	117
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	129

Deel 3 Paragrafen

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	141
2. Financiering	161
3. Bedrijfsvoering	171
4. Lokale heffingen	179
5. Onderhoud kapitaalgoederen	187
6. Grondbeleid	191
7. Verbonden partijen	193
8. Nationaal Programma Groningen	209

Deel 4 Jaarrekening

Inleiding	215
1. Overzicht van baten en lasten	216
2. Balans per 31 december	238
3. Controleverklaring	269

Deel 5 Bijlagen

Toelichting op de jaarrekening

1. Baten en lasten per taakveld	275
2. Single Information Single Audit (SISA).....	277
3. Begrotingswijzigingen buiten P&C-cyclus	281
4. Inhuur personeel.....	285
5. Overzicht nieuw beleid	287
6. Realisatie per programma, deelprogramma en productgroep	289
7. Kostenverdeelstaat.....	293

Voortgangsrapportages en jaarverslagen

1. Voortgangsrapportage Blauwestad	297
2. Jaarverslag Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving.....	303
3. Evaluatie Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2019.....	347
4. Voortgangsrapportage RSP/MIT	365
5. Voortgangsrapportage infrastructurele werken	383
6. Voortgangsrapportage Provinciale Meefinanciering	391
7. Jaarverslag toezicht gemeentefinanciën	397
8. Jaarverslag uitvoering Archiefwet	401
Afkortingenlijst	417

Voorwoord

Hierbij presenteren wij u de Rekening 2019. In de Rekening 2019 leggen wij verantwoording af over onze doelen, prestaties en middelen zoals die door Provinciale Staten zijn vastgesteld in onze Begroting 2019. Tussentijds hebben wij aan Provinciale Staten via onze P&C-cyclus - onder andere via de voorjaars- en najaarsmonitor - verantwoording afgelegd over de voortgang van de Begroting 2019.

Ten aanzien van de doelen en prestaties zoals opgenomen in het Collegeakkoord 2015-2019 en het huidige coalitieakkoord Verbinden Versterken Vernieuwen zijn in 2019 op vele terreinen resultaten geboekt. Deze resultaten zijn onder meer terug te vinden in het eerste deel van deze Rekening 2019 waarin we de highlights hebben weergegeven die zich in 2019 hebben voorgedaan. Een uitgebreide verantwoording van onze prestaties is opgenomen in deel 2, de Programmaverantwoording.

We hebben 2019 afgesloten met een positief vrij besteedbaar resultaat van € 15,5 miljoen, waarvoor wij in onze voordracht enkele bestedingsvoorstellen doen.

De rekening is opgesteld volgens de comptabiliteitsvoorschriften, vervat in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het BBV bevat de regels voor de opzet en de inrichting van de begroting en de jaarstukken voor gemeenten en provincies.

Digitale versie rekening

De Rekening 2019 is via [onze website](#) te downloaden.

Leeswijzer

De Rekening 2019 is opgebouwd uit vijf delen.

Deel 1 Rekening in één oogopslag

In deel 1 is '2019 in vogelvlucht' opgenomen, waarin de highlights van het afgelopen jaar zijn uitgelicht.

Deel 2 Programmaverantwoording

De Programmaverantwoording vormt inhoudelijk gezien de kern van de rekening. Dit deel is opgezet volgens de programma-indeling die vanaf 2018 leidend is. Deze indeling bestaat uit de acht programma's en 21 deelprogramma's volgens de zeven kerntaken van het Profiel provincies Kompas 2020 ([voordracht nr. 22/2016](#)).

Ieder programma bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Inleiding waarin de prioriteiten 2019 aan de orde komen;
2. Uitwerking op deelprogrammaniveau, opgebouwd uit:
 - a. Beleidsdoel;
 - b. Verantwoording indicatoren;
 - c. Verantwoording prestaties waarbij onderscheid is gemaakt in prioriteiten en regulier;
3. Totaal lasten/baten/saldo en toelichting.

Deel 3 Paragrafen

De voorgeschreven zeven paragrafen in deel 3 zijn nadere toelichtingen op onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie.

Deel 4 Jaarrekening

In dit deel is het financieel beleid 2019 en het rekeningresultaat opgenomen. Daarnaast treft u in deel 4 (een toelichting op) het overzicht van baten en lasten en de balans aan.

Deel 5 Bijlagen

De bijlagen geven een nadere toelichting op de delen 1 tot en met 4 van de rekening.

Deel 1

2019 IN VOGELVLUCHT

2019 in vogelvlucht

Verbinden Versterken Vernieuwen zijn de kernwoorden uit ons coalitieakkoord, die weergeven hoe we in de nieuwe collegeperiode onze ambities willen realiseren met en voor de Groningse samenleving. We zijn in 2019 voortvarend uit de startblokken gekomen. Daarbij ligt het accent op het vormgeven van drie grote transities in onze samenleving: de energie- en klimaattransitie, de economische transitie en de landbouwtransitie. Ook blijft er veel aandacht voor de gaswinningsproblematiek.

We zetten ons in voor een veilige, vitale en toekomstbestendige Groningse samenleving, die goed bereikbaar is, met voldoende werk, duurzame bedrijvigheid en een prettige leefomgeving. Dit doen we samen met inwoners, gemeenten, instanties en bedrijven. De eerste resultaten van deze ambities ziet u in de Rekening 2019.

2019 was voor het gaswinningsdossier een belangrijk jaar. Het Rijk besloot tot een versnelde afbouw van de gaswinning waarbij de winning in 2023 nihil is. De regio en het Rijk ontwikkelden een maatregelenpakket om de te trage versterking van woningen te versnellen. Uitgangspunten zijn: de bewoners meer centraal stellen, de bouwers eerder betrekken en soortgelijke woningen op een meer eenduidige en snellere manier aanpakken. De Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen kon fors meer schademeldingen afhandelen door de stuwmeerregeling en via regelingen veel oude schadegevallen oplossen. Bij het Nationaal Programma Groningen zijn het programmakader en de financiële opbouw vastgesteld. Tegelijkertijd startte de uitvoering van het programma, waarbij 28 provinciale projecten een bijdrage kregen. Ook zijn programma's voor erfgoed, zorg en leefbaarheid ontwikkeld, waarbij het loket Leefbaarheid al meer dan 100 aanvragen ontving.

Begin 2019 lanceerden we samen met de industrie de Investeringsagenda Waterstof Noord-Nederland. Op basis van dit plan verrichten we succesvolle lobbyactiviteiten voor de ontwikkeling van een groene waterstofeconomie. Europa wees Noord-Nederland aan als de regio waar de groene waterstoftechnologie zich de komende jaren verder moet ontwikkelen. De Hydrogen Valley biedt mooie kansen en werkgelegenheid voor het Noorden en versterkt de positie van Groningen als koploper in de energietransitie. Een andere omvangrijke sector, de scheepsbouw, ondersteunden we met een bijdrage aan een nieuw scheepsbouwfonds.

In de kadernota Economie en arbeidsmarkt 'Groningen@Work' ligt de focus op vergroening van de chemie, digitalisering en een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Provinciale Staten stelden deze kadernota in december 2019 vast, evenals de kadernota Leefbaarheid. Belangrijke thema's in deze nota zijn de beschikbaarheid en bereikbaarheid van zorg en onderwijs in krimpregio's, het voorkomen van armoede en aanpassing van de woningvoorraad.

Een bruisend en toegankelijk cultuuraanbod in Stad en Ommeland is essentieel voor een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat. In november stelden Provinciale Staten de kadernota 'Wij zijn cultuur' vast. Speerpunten hierin zijn de nauwere samenwerking met gemeenten, versterking van de culturele infrastructuur en verhoging van het cultuurbudget.

Op de Natuurtop in oktober ondertekenden de noordelijke provincies en het Rijk de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw. We zetten ons in voor een economisch sterke landbouwsector die bijdraagt aan biodiversiteit, een gezonde bodem en een leefbaar platteland. De stikstofcrisis in Nederland maakte duidelijk dat er meer balans moet komen tussen economie en natuurherstel. De omslag naar een natuurinclusieve landbouw biedt daarbij kansen.

Met een innovatieve manier van dijkversterking creëerden we nieuwe kansen voor de natuur, economie en recreatie in het Eems-Dollardgebied. In december is de verhoogde zeedijk tussen de Eemshaven en Delfzijl opgeleverd. De eerste zeedijk in Nederland die volgens de nieuwste veiligheidsnormen en aardbevingsbestendig is versterkt, met ruimte voor natuurontwikkeling, zilte teelt en aquacultuur.

Op het gebied van mobiliteit springen de voorgenomen aanpassing van de spoorlijn tussen Veendam en Stadskanaal in het oog. Met de volwaardige spoorverbinding worden de Veenkoloniën vanaf 2025 beter bereikbaar. Met de succesvolle subsidie voor fietsknelpunten konden we in samenwerking met gemeenten 100 fietsknelpunten oplossen. De keuze voor Groningen als locatie voor het Europese hyperlooptestcentrum versterkt de positie van Groningen als proeftuin voor slim en groen vervoer. Met

de aanbesteding van het busvervoer is gerealiseerd dat op dit moment in Groningen en Drenthe de grootste zero-emissiebusvloot van Europa in de dienstregeling rijdt.

De samenleving verandert snel. Onze manier van werken moet daarbij aansluiten. In 2019 hebben we stappen gezet in de ontwikkeling van de provinciale organisatie om meer integraal en in verbinding met inwoners, gemeenten, organisaties en bedrijven te werken. Dit proces wordt aangestuurd door onze nieuwe provinciesecretaris die in november is benoemd.

Onze inzet is gericht op verbinden, versterken en vernieuwen. Zo maken we Groningen, samen met onze inwoners en partners, duurzamer, vitaler en veiliger. Een provincie waar het goed wonen, werken, ondernemen en leven is.

Deel 2

PROGRAMMAVERANTWOORDING

1. Ruimte en water

Inleiding

Het programma Ruimte en water heeft als doel:

Een veilige en bewoonbare provincie met een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit en voorzien van betrouwbare watersystemen

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Waterbeheer.

Voor het programma Ruimte en water zijn geen prioriteiten opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019.

1.1. Ruimtelijke ontwikkeling

Beleidsdoel Ruimtelijke kwaliteit

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantal verkochte bouw kavels Blauwestad ¹⁾	23	66	53	54	43	24	18	21
Groei woningvoorraad regio MEDAL ²⁾	-133	71	61	n.v.t.	-80	-80	-140	-140

¹⁾ Bron: Grondexploitatie Blauwestad 2019. Streefwaarde 2019 betreft 7 vrije kavels, 4 projectmatige kavels, 30 kavels woningbouwplan Blauwestad-Havenkwartier (Geveke), 2 kavels overig Havenkwartier. Het realisatiecijfer 2019, exclusief restgronden (11 transacties), bestaat uit 26 kavels woningbouwplan Blauwestad-Havenkwartier, 15 vrije en 13 projectmatige kavels.

²⁾ De MEDAL-regio - de (voormalige) gemeenten De Marne, Eemsum, Delfzijl, Appingedam en Loppersum - heeft de samenwerking na de gemeentelijke herindeling op een andere manier vormgegeven. Daarom wordt niet meer over deze indicator verantwoord.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Ruimtelijke kwaliteit: uitvoeren Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit provincie Groningen: faciliteren van de uitvoering van de plannen (op dit moment nog niet bekend) die door overheden, maatschappelijke partners en inwoners zijn ingediend.	oranje	- Ruimtelijke kwaliteit: Zoals reeds bij de Najaarsmonitor gemeld, zijn minder subsidies verstrekt dan verwacht. De volgende plannen hebben subsidie gekregen: - symposium 'Het Oldambt in de Toekomst'; - opstellen 'Visie hernieuwbare elektriciteit productie in Westerkwartier', mogelijkheden inpassing hernieuwbare energie in het landschap; - Kwaliteitsplan museum Menkemaborg.
- Retailagenda provincie Groningen: - afronden traject met MKB Noord voor ondernemers ten behoeve van de versterking van het ondernemerschap;	oranje	- Retailagenda provincie Groningen: - Fase 1 is afgerond. In deze fase zijn acht bijeenkomsten voor retail-ondernemers georganiseerd. De voorbereiding van de afspraken met MKB Noord voor fase 2 heeft langer geduurd dan aanvankelijk ingeschat.

- afronden onderzoekstrajecten met derden (bijvoorbeeld koopstromen-onderzoek wijkwinkelcentra gemeente Groningen); - ondersteunen visieontwikkeling en uitvoering van visies voor winkelgebieden (nog niet bekend welke); - opstellen evaluatie (inclusief inventarisatie behaalde resultaten) retailagenda.	groen oranje oranje	Op 2 juli 2019 hebben wij een subsidie verleend aan MKB Noord voor de coördinatie en uitvoering van fase 2. Er is voor deze fase een programma van anderhalf jaar opgesteld dat eind 2020 wordt afgerond. - Het koopstromenonderzoek naar PDV/GDV-locaties (perifere en grootschalige detailhandelslocaties) is eind maart afgerond en de resultaten zijn op 8 april gepresenteerd aan bestuurders, ambtenaren en (vastgoed-) ondernemers. De resultaten van het onderzoek zijn gepresenteerd op de provinciale website. Verder hebben wij op 2 juli een subsidie verleend aan de gemeente Groningen voor een koopstromenonderzoek naar wijk-c.q. winkelcentra. (Op 4 februari 2020 vindt de eerste presentatie van de resultaten plaats.) - Er zijn acht subsidies verleend voor visieontwikkeling, waaronder een detailhandelsvisie voor Eemsdelta (gemeente Delfzijl, Appingedam en Loppersum), Westerkwartier en Winschoten en vijf voor de uitvoering van detailhandelsvisies in onder andere Haren, Leek en Veendam. De subsidieregeling voor de ontwikkeling en uitvoering van de visies is verlengd tot 31 december 2020 omdat gemeenten in 2019 meer tijd nodig hebben gehad om tot visieontwikkeling te komen. - Evaluatie (en inventarisatie van behaalde resultaten) vindt plaats ná de uitvoering.
• Wonen: Actualiseren van de prognoses voor de bevolking en de woningbehoefte per gemeente in de Regio Groningen-Assen.	oranje	• Wonen: Dit maakt onderdeel uit van het regionaal woningmarktonderzoek dat wordt uitgevoerd in de regio. Uit de nu bekende resultaten van het onderzoek blijkt de sterke positie van de stad Groningen op de woningmarkt. De afronding van het onderzoek vindt plaats in het voorjaar van 2020. De afronding van het onderzoek nam iets meer tijd in beslag dan gepland.

• Blauwestad: Grondexploitatie Blauwestad: - verkoop vrije kavels in de vier woongebieden en verkoop van projectmatige kavels in vijf deelgebieden (Misthoorn II vanaf 2018 in verkoop); - planuitwerking en realisatie kleinschalige woningbouwplannen gesitueerd aan de boulevard van Het Havenkwartier en op Falster (Het Riet); - Inrichtings- en landschapsmaatregelen (leefbaarheid): - overdracht openbare infrastructuur en openbare ruimte aan de gemeente Oldambt, specifiek de deelgebieden voor projectmatige woningbouw; - voorbereiding en realisatie overdracht Oldambtmeer aan waterschap Hunze en Aa's (per 1 januari 2020); - vaststelling en start uitvoering landschapsplan; - uitvoering projectplan Investeringsagenda Ring Blauwestad eerste fase (tot 2020) - TRI 4/REP (diverse toeristische infrastructuur- en leefbaarheidsmaatregelen). Realiseren en uitvoeren meerjarenplan recreatieve/toeristische infrastructuur en evenementen (economische en regio): - planuitwerking en planrealisatie aanleg brugverbinding Winschoten-Blauwestad (Blauwe Loper);	groen groen oranje oranje groen oranje groen	• Blauwestad: Grondexploitatie Blauwestad: - Verkoop van vrije en projectmatige kavels lag - net als in voorgaande jaren - boven de streefwaarden van de GREX. - De planuitwerking voor beide projectmatige deelgebieden is in 2018 bestuurlijk geaccordeerd. De (voor)verkoop en realisatie is gestart in het voorjaar van 2019. - Inrichtings- en landschapsmaatregelen (leefbaarheid): - Het onderwerp is in voorbereiding. In overleg tussen beide bestuurscolleges is extra voorbereidingstijd genomen voor een bestuurlijke uitwerking in 2020. - Zoals bij de Najaarsmonitor 2019 aangegeven vergt ambtelijke voorbereiding meer tijd en inspanning dan gepland. Dit betreft met name de afstemming tussen partijen over de staat van oplevering en uit te voeren (herstel) werkzaamheden voorafgaand aan de overdracht. - Het door Prolander ontwikkelde landschapsplan is vastgesteld en nader uitgewerkt. Een aantal voorstellen c.q. projecten uit het landschapsplan is gerealiseerd. Dit krijgt een vervolg in de daaropvolgende jaren. - Zoals bij de Najaarsmonitor 2019 gemeld is een aanvraag voor een REP-subsidie ingediend die nog lopende is. Afhankelijk van de subsidietoekenning en het moment waarop dat gebeurt, start de verwachte uitvoering van de vastgestelde projectenlijst in 2020. - Realiseren en uitvoeren meerjarenplan recreatieve/toeristische infrastructuur en evenementen (economische en regio): - Bestuurlijke vaststelling definitief ontwerp (DO) vond plaats in maart. Na totstandkoming van het contract met de betrokken aannemers-combinatie in september, volgde de inrichting van het bouwterrein en start van voorbereidende werkzaamheden. Eind december is met de daadwerkelijke bouw van de brug gestart. De werkzaamheden kunnen conform planning voortgang vinden.
---	---	---

- planuitwerking en realisatie inrichting gebied rond het evenemententerrein/de Wilgenborg.	groen	- Realisatie infrastructuurmaatregelen (bestrating), diverse voorzieningen (elektra, water), ontwikkeling natuurfuncties of culturele functies lopen conform planning. Met de betrokken beherende stichting zijn afspraken gemaakt over overname en verdere exploitatie van de Wilgenborg.
---	-------	--

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

1.2. Waterbeheer

Beleidsdoel Waterveiligheid

Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoetwatervoorziening

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
De regionale waterkeringen voldoen aan de veiligheidsnormen	741 km	881 km	1056 km	1140 km		1159 km		

De regionale waterkeringen van de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân moeten uiterlijk op 1 januari 2020 aan de veiligheidsnormen voldoen, met uitzondering van de regionale waterkeringen van het waterschap Noorderzijlvest langs de Eemskanaal-Dollardboezem, die uiterlijk op 1 januari 2019 aan de veiligheidsnormen moeten voldoen. In totaal moet 1159 km aan de veiligheidsnorm voldoen (wijziging POV ingaande 1 januari 2018). Er zijn geen streefwaarden per jaar benoemd. In de jaarlijkse toezichtgesprekken wordt de voortgang gemeten.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Waterkwaliteit

Verbeteren waterkwaliteit

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) ¹⁾	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%			0,0% ²⁾	
Landelijke waarde	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%				

¹⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV), zie [Regeling beleidsindicatoren provincies](#).
Bron: [Informatiehuis Water](#). Betreft alle KRW-waterlichamen die in beheer zijn van waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân, voor zover liggend in de provincie Groningen, met de waardering 'goed', beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water.

In 2015 waren in de provincie Groningen geen oppervlaktewateren met de waardering 'goed' (landelijke waarde: 0,5%).
²⁾ De KRW-stroomgebiedsbeheerplannen zijn vastgesteld voor de periode 2015-2021. Het jaar 2021 is een nieuw ijkmoment voor het bepalen van de streefwaarden. Tussentijdse streefwaarden zijn niet bekend.

NB. Voor de realisatie 2019 zijn de realisatiegegevens van 2018 gehanteerd. Naar verwachting komt eind 2020 een landelijke rapportage met nieuwe realisatiegegevens voor 2018 en 2019.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Waterbedrijf Groningen: Zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied.	groen	

Beleidsdoel Grondwater

Duurzaam gebruik grondwater

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
N.v.t.								

NB. Het beleidsdoel 'Duurzaam gebruik grondwater' laat zich niet vatten in streefwaarden en realisatiewaarden. Het is een kwalitatieve beleidsinzet, die niet is te meten en niet wordt gemeten. Daarom is bovenstaande tabel niet ingevuld.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
LASTEN					
Ruimtelijke ontwikkeling	4.728	3.395	8.531	1.769	6.762
Waterbeheer	2.097	1.856	2.546	1.750	796
Totaal lasten	6.825	5.251	11.077	3.519	7.558
BATEN					
Ruimtelijke ontwikkeling	4.712	446	4.742	4.878	136
Waterbeheer	336	366	616	486	-130
Totaal baten	5.048	812	5.358	5.364	6
Saldo	1.777	4.439	5.719	-1.845	7.564
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	3.979	0	250	7.268	-7.018
Onttrekkingen	901	1.250	3.210	3.210	0
Saldo reservemutaties	3.078	-1.250	-2.960	4.058	-7.018
Saldo na reservemutaties	4.855	3.189	2.759	2.213	546

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Ruimtelijke ontwikkeling			
- <i>Grondexploitatie Blauwestad</i> Wij gingen ervan uit dat binnen de grondexploitatie Blauwestad voor € 4,2 miljoen aan kosten zou worden gemaakt. De gerealiseerde kosten bedragen ongeveer € 3,7 miljoen (excl. personele kosten). Als gevolg van de door uw Staten vastgestelde Grondexploitatie 2020 is tevens een bedrag van € 5,9 miljoen vrijgevallen vanuit de voorziening Blauwestad. De geraamde baten in verband met de grondexploitatie Blauwestad zijn € 2 miljoen. De daadwerkelijke opbrengsten binnen de Grondexploitatie Blauwestad bedragen € 2,8 miljoen. Daarnaast is naar de balanspost Voorraad bouwgrond een bedrag van ca. € 1,3 miljoen geboekt, terwijl hiervoor € 2,2 miljoen was geraamd. Dit bedrag is bepaald als gevolg van het saldo gemaakte kosten en opbrengsten binnen de grondexploitatie. Doordat er meer opbrengsten zijn gerealiseerd is een lager bedrag dan begroot geboekt naar de balanspost Voorraad bouwgrond.	5.306	155	-5.887
- <i>Uitvoering Retailagenda (Uitvoeringskosten, onderdeel 1A - 1D)</i> Gemeenten hebben in 2019 meer tijd nodig gehad om tot visieontwikkeling te komen. Daarom hebben we de subsidieregeling voor de ontwikkeling en uitvoering van visies verlengd tot 31 december 2020 om de doelstellingen van de Retailagenda te realiseren.	798		-798

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Op 18 december 2019 zijn uw Staten vooruitlopend op de overboekingsvoorstellen in het kader van de Rekening 2019, akkoord gegaan met onze voordracht van 29 oktober 2019 (nr. 2019-092418) voor het kunnen overboeken van de restantmiddelen van de Retailagenda provincie Groningen van 2019 naar 2020. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.			
- <i>Uitvoering Omgevingsvisie</i> Het beschikbare budget voor uitvoering Omgevingsvisie hoefde in 2019 niet volledig te worden aangesproken. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	102	5	
- <i>Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit provincie Groningen</i> Er zijn slechts drie subsidies verstrekt en dat is minder dan verwacht. De niet bestede middelen komen ten gunste van het rekeningresultaat.	98		
- <i>Bouwheerschap</i> We verwachtten tien casussen te zullen doen in 2019. Dit zijn er zes geworden. Daarnaast heeft een pilotproject heeft minder gekost dan begroot. Ten slotte is de inzet van de medewerkers van Bouwheerschap vooral op beleidsmatige zaken en provinciale projecten (Energietransitie, ERL etc.) geweest. De niet bestede middelen komen ten gunste van het rekeningresultaat.	89		
- <i>Overig</i>	74	-23	
- <i>Apparaatslasten</i>	295		
Totaal verschil	6.762	137	-6.685
Waterbeheer			
- <i>DU Hydrologische maatregelen</i> De afgelopen jaren hebben we in voor totaal € 333.000 aan decentralisatie-uitkeringen ontvangen voor hydrologische maatregelen. Uitvoering van de maatregelen kan pas in 2020 plaatsvinden, omdat projecten in 2019 nog niet uitvoeringsgereed waren. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	333		-333
- <i>Eemszijlen Delfzijl</i> In 2019 is een specifieke uitkering NPG van € 250.000 ontvangen voor het project Eemszijlen. In 2019 is dit project niet in uitvoering gekomen. De resterende middelen zijn als vooruitontvangen subsidie geboekt en zullen in 2020 worden ingezet.	250	-250	
- <i>Actieprogramma Water</i> Mede namens andere partijen hebben we kosten gemaakt voor de studie naar zoetwateraanvoer. Daardoor hebben we meer besteed dan begroot. Die meerkosten dekken we uit ontvangen bijdragen van andere overheden.	-45	45	
- <i>Onttrekken grondwater</i> Door de verbeterde economische omstandigheden en de drogere perioden is er door het Waterbedrijf Groningen en door de industrie meer grondwater onttrokken. Daarom hebben we meer legesinkomsten dan begroot. De meeropbrengsten komen ten gunste van de voorziening Grondwaterheffing.		55	
- <i>Overig</i>	34	20	
- <i>Apparaatslasten</i>	224		
Totaal verschil	796	-130	-333
Totaal verschillen programma	7.558	7	-7.018

2. Milieu en energie

Inleiding

Het programma Milieu en energie heeft als doel:

Een gezonde, schone en veilige duurzame leefomgeving in Groningen

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Milieu
2. Energie en klimaat.

Voor het programma Milieu en energie zijn de volgende onderwerpen als prioriteit opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019:

- *Nationaal Programma voor het aardbevingsgebied*
De minister heeft aangegeven dat de gaswinning uit het Groningenveld in 2023 stopt. Er zijn daarnaast belangrijke stappen gezet richting de wettelijke borging van de publieke schadeafhandeling en de versterking in de Tijdelijke Wet Groningen. De verwachting is dat deze wet in 2020 definitief vastgesteld wordt. Er is een versnellingsmaatregelenpakket vastgesteld waarmee de randvoorwaarden zijn uitgewerkt om de versterking te versnellen en er zijn diverse regelingen in werking getreden of in de maak om inwoners te compenseren voor hun schade als gevolg van aardbevingen.
Daarnaast is door de regio gewerkt aan de verdere ontwikkeling van het Nationaal Programma Groningen. Als onderdeel daarvan zijn het Programmakader en de Financiële opbouw van het programma vastgesteld als respectievelijk inhoudelijk en financieel kader. Dit dient als basis voor het opstellen van de programmaplannen. Tegelijkertijd is ook alvast een start gemaakt met de uitvoering, waarbij in 2019 28 prioritaire projecten zijn gefinancierd vanuit het trekkingsrecht van de provincie.
- *Internationaal kenniscentrum voor klimaatadaptatie*
Het VN instituut Global Centre on Adaptation (GCA) in Groningen en Rotterdam voorziet in de uitwisseling van kennis en best-practices over de hele wereld. In oktober 2019 is door Ban-ki-moon het jaar 2020 uitgeroepen als Year of Action, om klimaatadaptatie op de politieke agenda te zetten. De organisatie van het Akkoord van Groningen maakt zich sterk om de relatie tussen GCA en regio (waaronder het bedrijfsleven) te versterken. Daarom organiseert zij samen met het GCA tijdens de Climate Week Groningen in oktober 2020 een grootschalig evenement. De jaarlijkse Klimaattop gaat daar deel van uitmaken.
- *Intensivering inzet programma Energietransitie 2016-2019*
Bij de Voorjaarsnota 2018 zijn voor twee onderwerpen extra financiële middelen beschikbaar gesteld, te weten het ontwikkelen van de groene waterstofagenda en de ruimtelijke inpassing van grootschalige zonneweides. De groene waterstofagenda doorloopt in onze provincie een snelle ontwikkeling en de inzet is erop gericht om versnelling aan te brengen in de waterstofeconomie. Vanuit de industriële partijen wordt gewerkt aan een regionaal plan voor de waterstofeconomie. Wij ondersteunen dit proces.
De doelstelling voor zonne-energie om vóór 2020 300 MWp aan vermogen in het buitengebied te realiseren is niet behaald. Dit komt door een langere doorlooptijd van voorbereiding tot realisatie. De verwachting is dat vóór 2021 deze doelstelling ruimschoots zal worden overschreden.

2.1. Milieu

Beleidsdoel Milieukwaliteit

Behoud en ontwikkeling van de milieukwaliteit in Groningen door het voorkomen en wegnemen van milieuhinder

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Percentage verleende omgevingsvergunningen met uitgebreide procedure binnen wettelijke termijn van 26 weken	82%	53%	33%	53% ¹⁾	> 90%	> 90%		
Percentage verleende omgevingsvergunningen met reguliere procedure binnen 8 weken	97%	90%	98%	97% ²⁾	100%	100%		

¹⁾ Er zijn in 2019 80 omgevingsvergunningen verleend met een uitgebreide procedure van 26 weken, waarvan 38 de termijn hebben overschreden. Deze overschrijdingen hebben overigens geen consequenties vanwege het kunnen verlengen van de procedure.

²⁾ Er zijn in 2019 68 omgevingsvergunningen zijn verleend met een reguliere procedure van 8 weken, waarvan twee (lex silencio positivo: van rechtswege) de termijn hebben overschreden.

De realisatiewaarden zijn gebaseerd op gegevens uit onze eigen database Squit.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Implementatie Omgevingswet: - verkennen aanpassen Omgevingsvisie en verordening Omgevingswet aan de vereisten van de Omgevingswet;	groen	- Implementatie Omgevingswet - Eind 2019 zijn de Staten middels een voordracht akkoord gegaan met een tweetrapsraket: - De Omgevingsverordening wordt in 2020 vernieuwd om te voldoen aan de vereisten van de Omgevingswet bij inwerkingtreding van de wet op 1 januari 2021. Voor de Omgevingsvisie geldt overgangsrecht. Zodoende voldoen de beleidsdocumenten van de provincie Groningen bij inwerkingtreding aan de vereisten van de Omgevingswet. - Parallel hieraan wordt gestart met het traject voor een brede beleidsmatige herziening van de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening in de geest van de Omgevingswet. In de eerste helft van 2020 worden de Staten geïnformeerd middels een startnotitie over de beoogde aanpak van de brede beleidsmatige herziening.

- implementeren nieuwe instrumenten zoals programma's en projectbesluit;	oranje	- Wij beperken ons in eerste instantie tot de verplichte programma's. De trajecten voor de verplichte programma's Waterbeheerplan en Actieplan geluid zijn opgestart. Deze programma's moeten zijn vastgesteld voor 1 januari 2021. Voor de Natura 2000-programma's geldt overgangsrecht. In 2020 zorgen we voor een goede procedure voor het instrument Projectbesluit.
- werkend leren hoe de Omgevingswet zich verhoudt tot onze huidige werkwijzen en hoe we ons klaar kunnen maken voor de Omgevingswet;	groen	- We hebben met het Regionaal Platform Omgevingswet Groningen de basistraining gegeven aan medewerkers van de provincie Groningen en de andere regionale ketenpartners. Daarnaast hebben we intern meerdere keren het Omgevingsspel gespeeld om te ontdekken wat de Omgevingswet gaat betekenen voor de provincie Groningen. In 2020 worden verdiepende cursussen aangeboden voor de medewerkers.
- onze informatie bestendig, bruikbaar en beschikbaar maken en zorgen voor goede aansluiting op het landelijke digitale loket;	groen	- Focus lag vooral op informatie en data, nodig voor het kunnen opstellen en aanbieden van Omgevingsdocumenten. We hebben met name voorbereidende werkzaamheden verricht om de visie en verordening te kunnen ontsluiten via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Dit wordt vervolgd in 2020. Het optimaliseren van informatie is een continu proces, waarbij per aansluiting gezorgd wordt voor de benodigde informatie en data en kwaliteit hiervan.
- optimaliseren van werkprocessen, als eerste het VTH-werkproces;	groen	- De eerste stappen zijn gezet in het optimaliseren en stroomlijnen van onze interne werkproces ten aanzien van vergunningen. In 2020 wordt dit gecontinueerd en gaan wij met onze regionale partners vorm en inhoud geven aan onze samenwerking.
- optimaliseren van beleidsmonitoring;	oranje	- Het optimaliseren van de beleidsmonitoring zal in eerste instantie worden opgepakt tijdens de brede beleidsmatige herziening van de visie en de verordening. Dit wordt voorzien in de jaren 2020-2022.

- via het Regionaal Platform Omgevingswet met de ketenpartners samenwerken aan de implementatie op de onderdelen waar dit meerwaarde heeft.	oranje	- Het laatste halfjaar is gebruikt om de samenwerking binnen het platform te verstevigen. Wij zijn met een drietal speerpunten aan de slag gegaan. Dit zijn: 1. Optimaliseren van werkprocessen voor de keten van idee tot afhandeling (vergunningentraject); 2. Optimaliseren van de samenwerking bij beleidsvorming, waarop wordt ingezet in het proces om te komen tot de nieuwe Omgevingsvisie in 2022; 3. Gezamenlijk de gevolgen van de verschuiving van taken van het Rijk naar gemeenten in kaart brengen en de bijbehorende bruidsschat. Het zwaartepunt ligt met name in 2020.
• Vermindering van de risico's afvalsector inclusief financiële zekerheid (zie brief behandeling motie 'De vervuiler betaalt' d.d. 6 oktober 2017).	groen	• Onze inzet en die van het IPO is om voor (een deel) van de (afval)bedrijven financiële zekerheid te kunnen eisen. Na meerdere overleggen in 2019 is duidelijk dat de minister inzet op een lijn van: 1. moet-bepaling voor majeure risicobedrijven; 2. kan-bepaling voor afvalbedrijven (met nog nadere afbakening). Op dit moment loopt een verkennend onderzoek op welke wijze het instrument financiële zekerheidstelling voor de afvalsector kan helpen aan het voorkomen dat overheden moeten bijdragen aan de kosten voor het opruimen van milieuschade van afvalbedrijven. Dit onderzoek moet leiden tot een voorstel voor financiële zekerheid voor de afvalsector dat de staatssecretaris Infrastructuur en Waterstaat (IenW) met de Kamer kan delen en in (wetgevings)procedure kan brengen zodat het voorstel per 1 april 2021 in werking kan treden. Naar verwachting zal de minister de Tweede Kamer begin 2020 hierover nader informeren.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Verbeteren Meldingen, toezicht en handhaving (zie brief aan PS d.d. 25 februari 2016). ODG is bezig om met het Verbeterplan de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren. Eind 2019 is de afronding van het Verbeterplan voorzien.	groen	Het verbeterplan is praktisch afgerond, de doelstellingen zijn bereikt en het programma is beëindigd. In 2020 gaan wij in samenspraak met ODG de kwaliteit en kwaliteitsverbetering van de uitvoering monitoren.
- Uitvoering Milieuplan 2017-2020 (zie brief aan PS d.d. 14 maart 2017) - opstellen gezondheidskaart ultrafijnstof; - verder ontwikkelen en implementeren luchttapp op basis en afhankelijk van de pilot in 2018; - verder ontwikkelen en implementeren van de milieumonitor.	groen oranje oranje groen	- Uitvoering Milieuplan 2017-2020 (zie brief aan PS d.d. 14 maart 2017) - De gezondheidskaart ultrafijnstof is opgesteld. - De modelberekeningen elementair koolstof (een maat voor roet) zijn nog in ontwikkeling. Dit betekent dat het nog niet mogelijk is om de gezondheidseffectscreeningsscores (GES) vast te stellen voor roet en deze in een gezondheidskaart weer te geven. - De pilot is geëvalueerd en op basis hiervan wordt bekeken of het mogelijk en wenselijk is de luchttapp verder te ontwikkelen en te implementeren in de vorm van een hinderapp. Annex aan de pilot is een meetnet gerealiseerd. Eind 2019 is gestart met de evaluatie hiervan. - De milieumonitor is op basis van een evaluatie verder ontwikkeld. De milieumonitor is aangevuld met zes nieuwe thema's: afval en nazorg, bodem en ondergrond en duisternis en stilte. Bestaande indicatoren zijn geactualiseerd en nieuwe indicatoren zijn toegevoegd. Op 12 december 2019 heeft een update van de milieumonitor plaatsgevonden.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Omgevingsdienst Groningen: Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers (waaronder de provincie Groningen), waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren	groen	

Beleidsdoel Duurzaamheid

Duurzaamheid is verankerd in de gehele organisatie, in alle portefeuilles, beleidskeuzes, opgaven, programma's en projecten.

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantal opgestarte of lopende duurzame projecten				45	44			
Aantal gerealiseerde duurzame projecten				17	17			
Aantal beleidsvelden of afdelingen waar het instrument Aanpak Duurzaam GWW (Ambitieweb), of een vorm daarvan, wordt gehanteerd				16	16			

Opgestart en lopend zijn de projecten waarbij het Projectteam DO in meer of mindere mate actief betrokken is, aangevuld met de projecten die zijn ingediend voor de Duurzaamheidsaward van dat jaar.

Gerealiseerd zijn de projecten waarbij een eindevaluatie heeft plaatsgevonden over de duurzame aanpak ervan, aangevuld met projecten uit de eerdere edities van de Duurzaamheidsaward.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoering geven aan het Programma Duurzame Ontwikkeling: - Alle medewerkers en het gehele management worden in de gelegenheid gesteld kennis te maken met de Aanpak Duurzaam GWW (Grond-, Weg- en Waterbouw). - In het kader van projectmatig werken krijgen medewerkers handvatten om duurzaamheid vanaf de vroege planfase mee te kunnen nemen. Dit doen zij door een duurzame afweging te maken met als instrument Aanpak Duurzaam GWW (het Ambitieweb) of een vereenvoudigde vorm hiervan.	groen groen	- Uitvoering geven aan het Programma Duurzame Ontwikkeling: - Medewerkers hebben een (hernieuwde) kennismaking gehad met het Ambitieweb behorend bij de Aanpak Duurzaam GWW. Het web is gepresenteerd op de markt Slim & Groen en op de informatiemarkt voor nieuwe Statenleden. - Uit een recent geworven poule van interne procesbegeleiders (leerhuis) is een groep van ca. tien collega's getraind in het begeleiden van Ambitieweb-sessies. Bij de projectleiders ligt een aanbod om in de start van hun project gefaciliteerd te worden om de werken met het Ambitieweb. Voorbereidende stappen zijn gezet om het Ambitieweb te verankeren in het projectformat, de inkoopvoorwaarden en de nieuwe subsidies.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Gaswinning

Inzetten op een zorgvuldig gebruik van de ondergrond waarbij sprake is van een veilig en verantwoord niveau van gaswinning en daarbij bijdragen aan oplossingen voor schadeherstel en versterking en het creëren van een kansrijk perspectief voor het aardbevingsgebied waardoor het vertrouwen bij de Groninger bevolking wordt hersteld

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
N.v.t.								

Voor gaswinning zijn geen afzonderlijke streefwaarden benoemd omdat de provincie niet bepalend is in de besluitvorming over het niveau van gaswinning. De provincie trekt samen met gemeenten, maatschappelijke instellingen en inwoners op om de gaswinning tot een verantwoord niveau terug te brengen.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Gaswinning terug naar nul: Wij volgen nauwlettend het kabinetsbesluit om de gaswinning zo snel mogelijk naar nul te brengen en betrekken hierbij de voortgang van de versterkingsoperatie, het toekomstperspectief en de schadeafhandeling.	oranje	In maart 2018 heeft het kabinet besloten de gaswinning zo snel mogelijk naar nul te brengen. Hiervoor hanteerde het kabinet een basispad op grond waarvan de gaswinning in 2030 op nul zou zijn. Jaarlijks bepaalt de minister van EZK hoe hoog de winning moet zijn op grond van het principe 'niet meer uit het Groningenveld winnen dan nodig'. Op grond van dit principe heeft de minister voor het gasjaar 2019-2020 besloten om 11,8 miljard m³ te winnen. Hiertoe hebben de regionale overheden een advies aan de minister uitgebracht en een zienswijze ingediend op zijn ontwerp-vaststellingsbesluit. Over de afbouw informeert de minister de Tweede Kamer periodiek. In september 2019 heeft hij de Kamer laten weten dat in afwijking van het basispad de winning uit het Groningenveld versneld afgebouwd kan worden en daarmee medio 2022 beëindigd zou kunnen worden.
Verantwoordelijke rijksoverheid: Schade waarmee Groningers als gevolg van de gaswinning worden geconfronteerd, moet snel en ruimhartig worden vergoed. De wettelijke aansprakelijkheid van NAM blijft hierin overeind. Om versneld vertrouwen te herwinnen heeft het Rijk de verantwoordelijkheid voor de schadeafhandeling overgenomen. Dat is gebeurd door middel van een tijdelijk besluit. De komende tijd zal een publiek schadefonds worden opgericht.	oranje	Sinds 2018 doet de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG) de afhandeling van mijnbouwschade. Hiermee is de schadeafhandeling onafhankelijk geregeld. De wettelijke borging van de schadeafhandeling en de versterking zal worden geregeld in de Tijdelijke Wet Groningen. Het deel van de wet die de schadeafhandeling regelt, is op 15 januari 2020 in de Tweede Kamer behandeld.

		Het versterkingsdeel wordt waarschijnlijk in de zomer van 2020 in de Tweede Kamer en daarna in de Eerste Kamer behandeld. • Naar aanleiding van afspraken gemaakt in het Bestuurlijk Overleg van 5 juni 2019 is een versnellingsmaatregelenpakket uitgewerkt. Het Versnellingsteam en de ondersteunende subteams hebben de maatregelen uitgewerkt rondom drie hoofdthema's: 1. het versnellen van de versterkingsoperatie; 2. het vergroten van regie van de gemeenten; 3. het verbeteren van het bewonersperspectief. Het pakket ligt ter besluitvorming voor op 23 januari 2020 in het Bestuurlijk Overleg Groningen. • Op het gebied van de Vergoeding van schade is het volgende gebeurd: - Ruim 11.000 inwoners hebben gebruik gemaakt van de zogenaamde stuwmeerregeling bij TCMG. - Tot dusver hebben 38 inwoners een subsidie van maximaal € 1.900 ontvangen voor de kosten van bouwkundige of juridische bijstand tijdens procedures bij de Arbiter Bodembeweging of voor de beoordeling van de na afloop van die procedures door NAM aangeboden vaststellings-overeenkomst. De regeling vloeit voort uit de motie van het Tweede Kamerlid Van der Lee c.s. Het beschikbaar gestelde bedrag is € 200.000. - Het definitief advies van de 'Commissie Waardedaling' is in oktober 2019 door de minister van EZK overgenomen. Het opstellen van een regeling en de uitvoering daarvan ligt nu in handen van TCMG. Het streven is dat er op 1 april 2020 een regeling ligt. - Eind 2019 is een regeling opgesteld om de meerkosten te vergoeden van de inwoners (6000) die in de eerste helft van 2018 een zogenaamd ruimhartig aanbod van NAM hebben ontvangen en aan deze vergoeding niet voldoende hebben om de schade te herstellen.
--	--	---

		- Een door de minister ingestelde commissie komt binnenkort met een advies voor de vergoeding van immateriële schade. Hiernaast zijn grote stappen gezet qua voortgang en afhandeling van oude schades.
• Toewerken naar een Nationaal Programma waarin gemeenten, provincie en Rijk gezamenlijk bouwen aan de toekomst van Groningen én Nederland. Het programma kent drie programmalijnen: - Kracht en Trots: de aardbevingsschade en noodzaak tot versterking 'landt' in een gebied waar krimp al langer aan de orde is. Behalve fysieke opgave komen hier ook sociale opgaven (zorg, onderwijs, gezondheid) aan de orde. Bovendien kan Nederland hier iets leren in de omgang met krimp naast een sterk groeiende jonge stad. - Economische structuurversterking: met het terugbrengen van de gaswinning naar nul dreigen er 20.000 banen te verdwijnen in een gebied dat al langere tijd kampt met sociaal economische achterstanden. Perspectief bieden door de economie te versterken en op een nieuwe leest te schoeien, is essentieel. - Energietransitie: Groningen kan nog steeds een belangrijke bijdrage leveren aan de energievoorziening van Nederland. Een duurzame energieleverende provincie waar het petrochemische complex circulair is. Een kans voor Nederland.	groen	• De programmaorganisatie is ingericht en er is gewerkt aan de ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen. Zo zijn het Programmakader en de Financiële opbouw voor het programma opgesteld, die dienen als respectievelijk inhoudelijk en financieel kader. Beide documenten zijn inmiddels vastgesteld door de gemeenteraden van de aardbevingsgemeenten en Provinciale Staten. Deze kaderstellende documenten vormen de basis voor de programmaplannen die het komende jaar opgesteld worden. Daarnaast had de provincie Groningen op basis van de bestuurlijke afspraken die op 11 maart 2019 zijn gemaakt over NPG in 2019 een trekkingsrecht van € 15 miljoen. Via dit trekkingsrecht zijn in 2019 28 prioritaire projecten gefinancierd.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

2.2. Energie en klimaat

Beleidsdoel Energietransitie

Versnellen van de energietransitie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Realisatie taakstelling wind	452,5 MW	452,5 MW	460 MW	470 MW	470 MW	855,5 MW		
Percentage duurzame energie ten opzichte van totale energievoorziening ¹⁾	11,9%	14,9%	n.n.b.	n.n.b.	28,7%	33,0%		
Energie door zonneweides ²⁾	0 MWp zon-PV	42 MWp zon-PV	72 MWp zon-PV	235 MWp zon-PV	300 MWp zon-PV	300 MWp zon-PV		
Energiebesparing per jaar	0%	0,5%	n.v.t.	n.v.t.	1,5%	1,5%		
Lokale initiatieven ondersteunen	5	14	18	22	20			
Aantal energieneutrale dorpen ³⁾	0	0	0	6	5			
Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten) in absolute aantallen (tonnen uitstoot) ⁴⁾	6,5 mln.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.				
Landelijke waarde	139,5 mln.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.				
Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) ⁴⁾	8,8	9,2	n.n.b.	n.n.b.				
Landelijke waarde	111,2	120,2	n.n.b.	n.n.b.				

¹⁾ Het streven is 60% in 2035 en 100% in 2050. Het gerealiseerde aandeel hernieuwbare energie in 2018 komt naar verwachting vóór de zomer 2020 beschikbaar. Bron: [Energiemonitor provincie Groningen](#). Deze monitor heeft geen vastgesteld verslagjaar omdat deze continu wordt geüpdatet.

²⁾ De doelstelling om vóór 2020 300 MWp aan vermogen in het buitengebied te realiseren is niet behaald. De verwachting is dat vóór 2021 deze doelstelling ruimschoots zal worden overschreden. (Tot en met 2019 is nl. 235 MWp gerealiseerd, voor 636,7 MWp aan vergunningen verleend, 413,3 MWp qua lopende aanvraag vergunning en 177 MWp in voorbereiding.)

³⁾ Eind 2016 zijn 6 dorpen/wijken uitgekozen die wij om weg helpen om energie neutraal te worden. De 6 gekozen dorpen/wijken zijn actief geholpen om stappen te zetten richting energie neutraal. Dit is een meerjarenproces waar nu de eerste stappen in zijn gezet.

⁴⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV). Er zijn nog geen landelijke c.q. provinciale doelstellingen of streefwaarden voor de komende periode vastgelegd. Naar alle waarschijnlijkheid krijgen die een vertaling in het nieuwe energieprogramma. Bron: Klimaatmonitor RWS.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Intensiveren inzet programma Energietransitie 2016-2019: - inzet van waterstof bevorderen;	groen	- Intensiveren inzet programma Energietransitie 2016-2019: - Wij hebben intensivering gepleegd op het onderwerp (groene) waterstof.

- grootschalige zonneparken via toepassing maatwerkbenadering ruimtelijk inpasbaar maken: - o parken aansluitend aan het stedelijk gebied van 1 ha; - o aangrenzend aan een bouwblok in het buitengebied; - o los in het buitengebied.	oranje	Dit thema doorloopt in onze provincie een snelle ontwikkeling en de inzet is erop gericht om versnelling aan te brengen in de waterstofeconomie. Vanuit de industriële partijen wordt gewerkt aan een regionaal plan voor de waterstofeconomie. Wij ondersteunen dit proces. (Zie ook programma Bereikbaarheid, deelprogramma Openbaar vervoer en programma Economie, deelprogramma Economie en werkgelegenheid.) - De intensivering is ingezet om de grootschalige zonneparken ruimtelijk inpasbaar te maken. Mede hierdoor verwachten wij vóór 2021 de doelstelling van 300 MWp ruimschoots te halen. (Zie ook de indicatoren in de tabel hierboven.)
• Uitvoeren programma Energietransitie 2016-2019 en dan met name: - energiebesparing bij bedrijven bewerkstelligen in samenwerking met ODG, NMF en gemeenten; - nieuw beleid voor zon en wind vastleggen.	groen oranje oranje	• Het programma Energietransitie 2016-2019 zit in een afrondende fase en wordt geëvalueerd, wat vervolgens input zal zijn voor de Klimaatagenda Groningen (zie ook laatste onderwerp). Specifiek: - De samenwerking tussen provincie, gemeenten, ODG en NMF loopt zeer goed. Elf van de twaalf gemeenten doen mee aan het toezichtproject waardoor in 2018 en 2019 in totaal bijna 700 bedrijven zijn bezocht door een gespecialiseerde toezichthouder. Bedrijven worden aan het werk gezet: ze moeten een energiebespaarplan maken en de rendabele maatregelen uitvoeren. Zoals bij de Najaarsmonitor 2019 is aangegeven zullen daadwerkelijke besparingen pas na 2019 gerealiseerd worden. Na 2019 zal nog wel toezicht nodig zijn om te controleren of bedrijven voldoen aan hun verplichtingen. - De Regionale Energiestrategie (RES) en de maatschappelijke tender voor wind op land zijn met elkaar verweven. Uiterlijk 1 juni 2020 moet de RES-regio Groningen haar concept RES bij het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie aanleveren. Binnen de RES zal gewerkt worden aan ruimtelijke en maatschappelijke kaders voor duurzame energie.

		Zoals ook in de Najaarsmonitor 2019 vermeld besluiten met het vaststellen van de RES Provinciale Staten dus ook over deze kaders en is het daarom van belang om beide trajecten zo goed mogelijk op elkaar aan te laten sluiten.
Vorbereiden nieuw programma energietransitie voor de periode 2020-2023.	groen	Op 13 november 2019 hebben Provinciale Staten ingestemd met het Klimaatakkoord en dit als startnotitie voor het programma Klimaatakkoord. In het voorjaar 2020 worden de kaders voor de Groningse Klimaatagenda voorgelegd aan de Staten. In deze agenda wordt het nieuwe programma energietransitie geïntegreerd.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Omgevingsdienst Groningen (ODG): Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van de energiebesparende maatregelen bij bedrijven.	groen	Omgevingsdienst Groningen (ODG): - Gemeentelijke bedrijven: Zie prioriteit Uitvoeren programma Energietransitie 2016-2019, energiebesparing bij bedrijven. - Provinciale bedrijven: De toezichthouder van de ODG heeft de afgelopen twee jaar alle bedrijven bezocht of minimaal gesproken over energiebesparing en verduurzaming. In 2018 en 2019 zijn in totaal ca. veertig vergunningen aangepast op energiebesparing/-efficiency. Hierop zal vervolgens toezicht worden gehouden door de ODG.

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
LASTEN					
Milieu	14.049	22.563	28.777	28.480	297
Energie en klimaat	6.163	3.822	18.707	17.270	1.437
Totaal lasten	20.212	26.385	47.484	45.750	1.734
BATEN					
Milieu	357	1.833	2.219	2.075	-144
Energie en klimaat	3.447	294	3.266	2.576	-690
Totaal baten	3.804	2.127	5.485	4.651	-834
Saldo	16.408	24.258	41.999	41.099	900
RESERVE MUTATIES					
Toevoegingen	2.341	0	341	961	-620
Onttrekkingen	3.114	7.953	26.431	26.372	59
Saldo reservemutaties	-773	-7.953	-26.090	-25.411	-679
Saldo na reservemutaties	15.635	16.305	15.909	15.688	221

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Milieu			
- <i>Rente nazorg stortplaatsen</i> Voor een toelichting wordt verwezen naar programma 8.	-1.955		
- <i>Bodemsanering</i> De bestedingen voor de bodemsaneringsprojecten zijn vooraf moeilijk te voorspellen. Als gevolg hiervan zijn in 2019 minder uitgaven gedaan dan begroot. Ook zijn voor enkele bodemsaneringsprojecten minder bijdragen ontvangen dan begroot. De niet bestede middelen zijn verrekend met de reserve Bodemsanering.	743	-390	-319
- <i>Werkbudget dossier gaswinning</i> Het betreft een meerjarig werkbudget ter uitvoering van verschillende actielijnen en activiteiten in dit dossier. De ontwikkelingen in dit dossier en onze inzet daarvoor zijn sterk afhankelijk van (veelal) externe ontwikkelingen. Inzet en uitgaven laten zich daarmee op jaarbasis lastig plannen. Indien de ontwikkelingen daarom vragen, dienen wij direct te kunnen reageren. Ook is de lumpsumvergoeding van het Rijk een fractie hoger uitgevallen dan begroot. (Verder is in 2019 invulling gegeven aan de subsidieregeling arbiterprocedure (niet begroot). Deze verstrekte subsidies zijn doorberekend aan het ministerie van EZK, dus per saldo geen resultaat-effect.) De per saldo resterende middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	558	67	

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Maatschappelijke betrokkenheid gaswinning</i> In 2019 is op een andere wijze in de financiering van maatschappelijke instellingen, ondersteuning en betrokkenheid in het gaswinningsdossier voorzien. De subsidiebijdrage die wij in de periode 2016-2018 voor dit doel aan de NCG hebben verstrekt, is daarmee komen te vervallen.	207		
- <i>NPG: Programmabureau - overhead</i> Het Nationaal Programma Groningen (NPG) is geen eigen organisatie of rechtspersoon. Het programmabureau, dat het bestuur van het NPG ondersteunt, is ondergebracht in de provinciale organisatie. Op basis van de begroting voor uitvoeringskosten NPG (onderdeel van het vastgestelde kader 'Financiële opbouw NPG') worden voor het programmabureau middelen ontvangen volgens een met het Rijk overeengekomen kasritme. In 2019 is de programmaorganisatie ingericht en is verder gewerkt aan de ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen. Niet bestede middelen blijven beschikbaar voor de uitvoeringskosten van het programmabureau en zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	148	2	-150
- <i>Omgevingswet</i> Op 1 januari 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Activiteiten van het meerjarig programma Implementatie Omgevingswet zijn erop gericht om voor deze datum de benodigde maatregelen uitgevoerd te hebben. Bij de implementatie en uit te voeren activiteiten is de provincie ook afhankelijk van de landelijke voortgang en ontwikkelingen. In 2019 hebben veelal voorbereidende acties en activiteiten plaatsgevonden. Het zwaartepunt van de uitvoering ligt in 2020. Voornoemde heeft ervoor gezorgd dat de beschikbare middelen 2019 niet volledig zijn ingezet. De per saldo niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	42		
- <i>DU Handhaven drugsafval</i> Dit betreft een decentralisatie-uitkering voor het mogelijk subsidiëren van het opruimen van illegaal gedumpt drugsafval. Tot en met 2019 zijn er geen aanvragen bij ons gedaan om gebruik te maken van de regeling. Aangezien we zien dat drugsdumpingen naar het Noorden trekken verwachten we vanaf 2020 in de provincie Groningen ook frequenter te maken te krijgen met drugsdumpingen. Daarom zijn de niet bestede middelen toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	40		-40
- <i>Onderzoek SiC-vezels</i> In de Najaarsmonitor 2019 zijn door uw Staten middelen beschikbaar gesteld voor onderzoeken naar SiC-vezels (siliciumcarbide) bij ESD-SiC in het industriegebied Oosterhorn. Deze middelen zijn niet volledig besteed. In 2020 wordt naar aanleiding van een vergunnings- en een bezwarenprocedure duidelijk of metingen alsnog moeten worden uitgevoerd. Van de opdracht aan TNO van € 45.000 wordt een gedeelte (€ 14.600) gedekt uit de reserve Bodemsanering. We stellen derhalve voor het overige deel van de benodigde € 45.000 (zijnde € 30.400) via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2020.	15	42	-18
- <i>Leges Wabo</i> Dit jaar waren de legesopbrengsten Wabo circa € 929.000. Dit is hoger dan begroot (€ 737.000) als gevolg van het feit dat meer vergunningen zijn verleend dan van te voren verwacht. Het per saldo overschot op de heffing van Wabo-leges wordt verrekend met de egalisatiereserve Wabo. Zie ook paragraaf Lokale heffingen.	-25	191	-134
- <i>Overig</i>	37	-58	
- <i>Apparaatslasten</i>	488		
Totaal verschil	298	-146	-661

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Energie en klimaat			
- <i>NPG Warmtetransport Eemshaven</i> Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor het project Warmtetransport Eemshaven. Deze middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt en zullen vanaf 2020 worden ingezet.	1.000	-1.000	
- <i>Energiemaatregelen gebouwde omgeving</i> Via bestemming van het resultaat 2018 zijn deze middelen - die voortvloeien uit een subsidie en moeten worden ingezet voor het oorspronkelijke doel - bestemd voor energiebesparende maatregelen in de gebouwde omgeving. In 2019 heeft hierop geen inzet plaatsgevonden en zijn er geen uitgaven geweest. De focus lag in 2019 op de uitvoering van het (laatste jaar van het) programma Energietransitie 2016-2019. In het nieuwe programma (Klimaatagenda Groningen) zal de uitvoering van energiebesparende maatregelen in de gebouwde omgeving in de periode 2020-2022 ter hand worden genomen. Via bestemming van het rekeningresultaat zal het saldo worden overgeboekt naar 2020-2022.	690		
- <i>NPG: Pilot Leven lang leren</i> Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor de pilot Leven lang leren. Deze middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt en zullen vanaf 2020 worden ingezet..	330	-330	
- <i>Programma Energietransitie 2016-2019</i> Het programma Energietransitie betrof een meerjarig programma, waarbij 2019 het laatste jaar van uitvoering was. De afgelopen jaren zijn diverse initiatieven ontplooid, acties in gang gezet en activiteiten gestart op het gebied van waterstof, warmtevoorziening, zonneparken, aardgasvrije wijken, energie-infrastructuur, windenergie en energiebesparing. Op dit moment wordt er gewerkt aan een nieuw programma voor de komende jaren (Klimaatagenda Groningen). Tegenover de hogere lasten in 2019 staan niet begrote bijdragen van derden ten behoeve van (gezamenlijk) uitgevoerde activiteiten en projecten. Per saldo resteert over de afgelopen jaren een bedrag aan niet bestede middelen van € 136.000. Deze vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	-263	399	
- <i>Uitvoeringsprogramma Lokale Energietransitie</i> De provincie coördineert in opdracht van de NCG het programma Lokale Energietransitie in het aardbevingsgebied. Het programma is gefinancierd met middelen van de NAM (via NCG) en wordt uitgevoerd samen met Grunneger Power, de Groningse Energiekoepel en de Natuur en Milieufederatie Groningen. Baten en lasten zijn niet begroot, per saldo verloopt het voor de provincie budgettair neutraal.	-198	198	
- <i>Radarvoorziening Eemshaven</i> Een bestuurlijk besluit over een go/no-go voor de ontwikkeling van een stilstandsregeling is verschoven van 2019 naar 2020. Hierdoor zijn begrote uitgaven voor die ontwikkelfase in 2019 niet gerealiseerd. Ook vallen de stilstandsvergoeding van turbines in de onderzoeksfase lager uit, door geringere stilstand dan eerder was voorzien. Om deze twee redenen hebben we minder besteed dan begroot én kunnen we minder baten toerekenen aan 2019.	144	-144	
- <i>Specifieke uitkering NPG Joint Fact Finding</i> In 2019 hebben wij € 125.000 van het Rijk ontvangen voor Joint Fact Finding die wij niet hebben kunnen besteden. De niet bestede middelen zijn als vooruitontvangen subsidie geboekt en zullen in 2020 worden ingezet.	125	-125	

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>NPG: Project Warmtetransitiecentrum Groningen</i> In 2019 is een specifieke uitkering NPG ontvangen van € 150.000 voor het Warmtetransitiecentrum Groningen (WTCG). Een deel van deze middelen is ingezet (€ 35.000). De resterende middelen zijn als vooruitontvangen subsidie geboekt en zullen in 2020 worden ingezet.	115	-115	
- <i>Internationaal Kenniscentrum voor Klimaatadaptatie</i> Begin 2018 is een bedrag beschikbaar gesteld, dat tot op heden niet is ingezet c.q. is opgevraagd en waarvan ook onduidelijk is of het überhaupt nog nodig is voor het destijds afgesproken doel (bijdrage in de personele kosten en huisvestingskosten van het kenniscentrum). Op dit moment lijken er geen concrete verplichtingen of afspraken te staan tegenover het beschikbaar gestelde bedrag. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	100		
- <i>1000 laadpalen Groningen-Drenthe</i> De provincies Groningen en Drenthe samen met Enpuls hebben het initiatief genomen tot een concessie voor 1000 laadpalen op de openbare weg. Naast gezamenlijk investeren in de uitrol van de laadpalen, zal worden geïnvesteerd in innovatieve projecten ten behoeve van elektrische mobiliteit. Inmiddels is de concessie in 2019 gestart (de eerste laadpalen zijn geplaatst). Het innovatietraject moet nog van start. Het betreft een meerjarig project waarbij de provincie Groningen penvoerder is en er afspraken zijn gemaakt over de beschikbare middelen en inzet daarvan. De per saldo resterende middelen (€ 265.400) worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2020 om in te zetten in de periode tot en met 2022.	-94	359	
- <i>Dutch Heat Centre</i> Begin 2019 is besloten het Dutch Heat Centre te ontbinden. Per saldo verloopt de financiële afwikkeling voor de provincie budgettair neutraal, geen resultaatteffect.	-61	61	
- <i>Overig</i>	50	6	-17
- <i>Apparaatslasten</i>	-501	1	
Totaal verschil	1.437	-690	-17
Totaal verschillen programma	1.735	-836	-678

Bedragen x € 1.000

3. Platteland en natuur

Inleiding

Het programma Platteland en natuur heeft als doel:

Landschappelijke kwaliteit is van belang voor een gevoel van verbondenheid met en eigenheid van de streek en een plezierige leefomgeving

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Natuur en landschap
2. Landbouw.

Voor het programma Platteland en natuur is het volgende onderwerp als prioriteit opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019.

- **TOEGEVOEGD: Aanpak stikstof**
Op 29 mei 2019 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) buiten werking gesteld. Hiermee verdween de grondslag onder alle vergunningverlening inzake de Wet natuurbescherming waarbij sprake is van stikstofdepositie op overbelaste Natura 2000-gebieden.
Het Rijk en de provincies zijn sindsdien doende een alternatief voor de PAS vorm te geven.
Op 13 november 2019 is in een Kamerbrief aangekondigd dat een Spoedwet stikstof zal worden vastgesteld, waarmee ruimte wordt gecreëerd voor een zevental MIRT-projecten en 75.000 woningen. De stikstofruimte die hiervoor nodig is zal onder meer worden gehaald uit verlaging van de maximumsnelheid.
Op 12 december 2019 hebben de provincies en het Rijk de beleidsregel stikstof vastgesteld om vergunningverlening weer vlot ter trekken. In een Kamerbrief van 16 december 2019 is de Spoedwet stikstof nader uitgewerkt en is aangegeven dat een stikstofregistratiesysteem wordt vormgegeven om ontwikkelingsruimte in verband met maatregelen in het kader van de Spoedwet te kunnen vastleggen en toedelen. Daarnaast wordt een gebiedsgerichte aanpak aangekondigd en gekeken naar de mogelijkheden voor een drempelwaarde. Doel hiervan is om per overbelast Natura 2000-gebied daling van de achtergronddepositie te bewerkstelligen. In Groningen betreft het Natura 2000-gebied Lieftingsbroek.

3.1. Natuur en landschap

Beleidsdoel Natuurnetwerk Nederland

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Toename areaal verworven gronden ten behoeve van NNN (in ha)	70	111	149	136 ¹⁾	88	88	115	115
Ingerichte NNN: Ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ²⁾	415	135	10	6 ³⁾	8	657	152	570
Landelijke waarde	5.569	1.920						
Beheer NNN: Beheer van natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ²⁾	13.066	13.263	13.425	13.431	13.263			
Landelijke waarde	458.932	477.630						

¹⁾ Dit is inclusief 15 ha functieverandering (SKNL) door agrariërs die in het natuurnetwerk liggen. Ook is 123 ha ruilgrond verworven. Deze gronden worden ingezet om te ruilen met gronden van agrariërs die in het natuurnetwerk liggen.

²⁾ Dit zijn met ingang van 16 november 2017 verplichte beleidsindicatoren (BBV), zie [Regeling beleidsindicatoren provincies](#). De realisatiegegevens 2016 en 2017 zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportage Natuur (Prolander). De landelijke (realisatie)waarden zijn afkomstig van [waarstaatje provincie.nl](#).

³⁾ Betreft Lage Wal Paterswoldsemeer. (In 2020 zal gestart worden met de inrichting van natuurgebieden in onder andere Zuidelijk Westerkwartier en Westerbroek. In 2020-2021 zal de afronding plaatsvinden van ca. 700 ha Natuurnetwerk Nederland.)

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Waddenkust: <i>Eemsdelta:</i> Uitvoering van het adaptief programma Eems-Dollard 2050 dat gericht is op ecologische en economische versterking van de Eems-Dollard.		Waddenkust: <i>Eemsdelta:</i> Uitvoering van het adaptief programma Eems-Dollard 2050 dat gericht is op ecologische en economische versterking van de Eems-Dollard. De projecten kennen een adaptieve aanpak waarbij door middel van pilots kennis wordt ontwikkeld en plannen worden bijgestuurd. De wijzigingen hebben impact op de planning.

Deelprogramma Vitale Kust - Rijke dijk Eemshaven-Delfzijl: opleveren getijdenpoelen en hoogwatervluchtplaatsen;	groen oranje	Deelprogramma Vitale Kust: - Eind 2019 zijn met de oplevering van de dijk Eemshaven-Delfzijl de getijdenpoelen opgeleverd. - Het aanleggen van hoogwatervluchtplaatsen bleek technisch en financieel niet haalbaar. Hiervoor is een wijzigingsverzoek ingediend bij het Waddenfonds, waarbij de hoogwatervluchtplaatsen zijn komen te vervallen. In afstemming met het Waddenfonds wordt nu gekeken of het plaatsen van slibblokken als hard substraat (voedingsbodem) voor de vestiging van mosselen als natuurversterkende maatregelen technisch, ecologisch mogelijk is binnen de beschikte middelen van het Waddenfonds. In afwachting hiervan heeft het Waddenfonds nog geen besluit genomen over het wijzigingsverzoek.
- Dubbele dijk: - o afronden versterking voorliggende kering en aanleg achterliggende kering (waterschap); - o starten inrichting tussengebied en aanleg kunstwerken;	groen oranje	- Dubbele dijk: - o De dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl is in december 2019 afgerond. - o De aanbesteding voor de exploitatie van het tussengebied heeft geen inschrijvingen opgeleverd die voor gunning in aanmerking kwamen. Er is een integrale heroverweging voor het vervolg uitgevoerd. Op 25 februari 2020 is besloten om meerdere kleine initiatieven de gelegenheid te geven om in het gebied te experimenteren met zilte teelt en aquacultuur. De geplande werkzaamheden zijn naar 2020 en 2021 doorgeschoven.
- Herstel polder Breebaart: baggeren tweede fase;	oranje	- De vogelbroedeilanden, het pad naar de zeehondenkijkwand en de verbinding met de zoetwaterplas zijn opgeleverd. De uitvoering van het project heeft vertraging opgelopen door problemen met het verpompen van de baggerspecie. Begin 2020 zijn de baggerwerkzaamheden afgerond.
- Inrichten Groote en Kleine Polder Termunten.	oranje	- De inrichting van de Groote Polder is onderdeel van de verkenning naar de kustzone Delfzijl-Termunten. Een eerste globale verkenning Groote Polder is gereed.

Deelprogramma Nuttig toepassen slib: - Kleirijperij: uitvoeren rijpingsproces; - ophogen landbouwgronden met slib uit de Eems-Dollard.	oranje groen oranje oranje	Vanuit Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is € 10 miljoen toegezegd voor slibinvang, hiermee is de financiering rond en kan het inrichtingsplan opgesteld worden. Start uitvoering is in 2021. - Parallel hieraan worden mogelijkheden verkend tot het realiseren van een zoet-zout-verbinding, omleggen van het spui en recreatiesluis in Delfzijl. - De uitvoering van de Kleine Polder staat gepland in 2020. Het ontwerp is samen met omwonenden gemaakt en houdt rekening met natuur en recreatie. Deelprogramma Nuttig toepassen slib: De hoofddoelstelling is kennis-ontwikkeling en deze ligt op schema. - Het rijpingsproces in het depot Delfzijl wordt conform planning gemonitord. Uit monitoring blijkt dat nog niet wordt voldaan aan de eisen die worden gesteld aan dijkenglei. Het vullen van het kwelderdepot heeft vertraging opgelopen door de problemen met het verpompen van de baggerspecie. De baggerwerkzaamheden zijn inmiddels afgerond. Hierdoor loopt het beheer en de ontmanteling van de slibdepots mogelijk één jaar langer door. Dit is afhankelijk van de snelheid van het rijpingsproces. - De aanbesteding voor het uitvoeren van de pilot leverde geen opdrachtnemer op. Uit de evaluatie van de aanbesteding bleek dat er te veel risico's bij de opdrachtnemer waren gelegd (voorbereidingstijd met vergunningen, zoutgehalte in geleverd slib en financieel plafond niet marktconform). Er volgt nu een nieuwe aanpak om vervolgens in percelen aan te besteden en de gunning wordt in september 2020 voorzien.
• Waddenkust: <i>Programma Lauwersmeer/Lauwersoog:</i> - uitvoering van de meerjarige projecten: - o Rondje Lauwersmeer 'Beleef Lauwersmeer'; - o Herinrichting van de Strandweg Lauwersoog;	groen groen	• Waddenkust: <i>Programma Lauwersmeer/Lauwersoog:</i> - uitvoering van de meerjarige projecten: - o Dit project wordt - conform planning - in 2020 afgerond. - o Dit project is in 2019 afgerond door gemeente Het Hogeland. De subsidie wordt in 2020 definitief vastgesteld.

○ Rietproef; ○ Werelderfgoedcentrum Waddenzee. - uitwerken koppelkansen versterking regionale en primaire waterkeringen Lauwersmeer; - vaststellen uitvoeringsprogramma Lauwersmeer 2019-2023.	oranje oranje groen groen	○ Vanwege bezwaren op het monitoringsplan is de uitvoering van de rietproef doorgeschoven naar 2020. ○ De planning is anderhalf jaar vertraagd wegens zienswijzen over vormgeving in bestemmingsplanprocedure. Na een tussenfase is inmiddels het ontwikkelingsproces van een aangepast plan op gang onder leiding van de stichting Werelderfgoedcentrum (WEC). In een Memorandum of Understanding tussen de Werelderfgoed Community en stichting WEC zijn samenwerkingsafspraken gemaakt. Voorts ligt het aangepaste bestemmingsplan ter vaststelling in de gemeenteraad van Het Hogeland. - In de verkenningsfase om tot een integraal ontwerp (voorkeursalternatief) te komen, zijn innovatieve oplossingen voor een veilige kustzone gecombineerd met meerwaarde voor de regio voor ecologie, economie, toerisme en beleving. Eind 2019 zijn de voorkeursalternatieven en koppelkansen voor het grootste deel in beeld gebracht. Medio 2020 start de planfase en moet de financiering gereed zijn. - Voor Zoutkamp heeft het Algemeen Bestuur van het waterschap Noorderzijlvest besloten de voorkeursvariant (het verplaatsen van het gemaal naar de Hunsingosluis en het opwaarderen van deze sluis tot schutsluis) verder uit te werken. De provincie werkt nu samen met gemeente Het Hogeland en het waterschap Noorderzijlvest de koppelkansen rond deze variant verder uit. Besluitvorming over financiering zal voorjaar 2020 plaatsvinden en dan start ook de planuitwerking. - Het Uitvoeringsprogramma 2020-2023 is in januari 2020 vastgesteld.
---	---	--

• Beheer en monitoring broedeilanden bij de Eemshaven en bij het industriegebied Oosterhorn: - monitoren broedsucces visdiefjes en noordse sterns op de broedeilanden; - meten van de effectiviteit van de mitigerende maatregelen door het monitoren van het broedsucces van de visdiefjes en noordse sterns op de industrieterreinen.	groen groen	• Beheer en monitoring broedeilanden bij de Eemshaven en bij het industriegebied Oosterhorn: - De monitoring van het broedsucces van de visdiefjes en de noordse sterns is op beide broedeilanden conform planning uitgevoerd. - De mitigerende maatregelen zijn effectief gebleken: In 2019 broedde 94% van de visdiefjes in de Eems-Dollard regio op de beide broedeilanden. Bij de noordse sterns was dit zelfs 98%.
---	---------------------------	---

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Prolander: • Vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten.	groen	Prolander: • Er zijn diverse projecten in het Natuurnetwerk Nederland in voorbereiding en uitvoering in het Zuidelijk Westerkwartier (De Drie Polders, Polder de Dijken-Bakkerom), Westerwolde (project Ruiten Aa) en Westerbroek (aanleg verbindingzone). Het project Lagewal bij het Paterswoldsemeer is gereed en de faunapassage A7 Westerbroek is aangelegd.
Waddenfonds: • Behartigen van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.	groen	Waddenfonds: • Lauwersmeergebied en Eemsdelta zijn belangrijke onderdelen van opgave Waddengebied. Voor het Lauwersmeergebied is een groot integraal project in ontwikkeling, waarbij de dijkversterking aanleiding is voor maatregelen ter verbetering van leefbaarheid, natuur en toerisme. In samenwerking met het bedrijfsleven wordt gewerkt aan een programma voor vergroening van de chemie. Er is een programma voor de Versterking van het Werelderfgoed Waddenzee ontwikkeld dat past bij de doelen van het Investeringskader Waddengebied. Het Waddenfonds zal voor een aantal van de daarin benoemde initiatieven een relevante financieringsbron blijken te zijn.

Beleidsdoel Landschap

Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
N.v.t.								

Bij dit beleidsdoel zijn geen indicatoren benoemd.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
TOEGEVOEGD: Opstellen kansenkaart Bos en Hout.	groen	Er zijn twee landelijke pilots uitgevoerd en gefinancierd in Heeresmeer en Winschoten. Het bos van de pilot Winschoten is aangeplant. Kennis uit de pilots is benut voor vier regionale schetssessies met onder andere gemeenten, regionale terreinbeheerders en maatschappelijke organisaties. Resultaat van deze sessies is een (concept)kansenkaart voor Bos en Hout.
TOEGEVOEGD: Stimuleren van initiatieven ter herstel en versterking van het landschap.	groen	Een negental projecten heeft subsidie gekregen. De projecten lopen uiteen van herstel van cultuurhistorische terreinen als slingertuinen en de oude steenfabriek Rusthoven tot grootschalig herstel van (weg)beplanting in het Waddengebied. Een aantal projecten zijn eind 2019 gegund, deze zullen in 2020 pas uitgevoerd worden. Ook is er een bijdrage gereserveerd voor het project Waterwerken Zoutkamp.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Prolander: Het vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten.	groen	Prolander; De administratieve taken die Prolander verzorgde in het kader van de subsidieregelingen zijn in 2019 overgedragen aan het subsidieteam.
Waddenfonds: Het behartigen van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.	groen	

3.2. Landbouw

Beleidsdoel Innovatie landbouw

Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantal deelnemers aan inspiratie- en netwerkbijeenkomsten innovatie in het kader van POP3		15	75	50	15 ¹⁾			
Aantal deelnemende boeren aan pilots en experimenten natuurinclusieve landbouw			8	15	15	15	15	15
Aantal deelnemers aan bijeenkomst natuurinclusieve landbouw			75	150	75	75	75	75
Aantal deelnemers aan het netwerk natuurinclusieve landbouw			10	15	15	15	15	15

¹⁾ Dit aantal is lager dan in Begroting 2018. Dit in verband met besteding van de POP3-middelen, waarvan de piek in 2018 heeft gelegen. Vanwege het einde van de programmaperiode POP3 in 2020, hebben de laatste openstellingen POP3 begin 2019 plaatsgevonden. Om die reden zijn geen streefwaarden opgenomen voor de daaropvolgende jaren. In het nieuwe landbouwprogramma zullen indicatoren en bijbehorende streefwaarden opnieuw worden bepaald.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren Programma Duurzame Landbouw 2017-2020. Concrete activiteiten voor 2019: - ontwikkelen van een nieuw programma voor de volgende collegeperiode; - uitvoeringsspeerpunten natuurinclusieve landbouw, samenwerking in de sector en ondersteuning innovatieve projecten zoals Pilot Westeresch en Vergroeningsproef Veenkoloniën.	oranje groen	- Uitvoeren van het laatste jaar van het Programma Duurzame Landbouw 2017-2020. Concrete activiteiten: - Naar aanleiding van actuele ontwikkelingen (stikstof, protesten) is besloten om meer tijd uit te trekken voor het opstellen van de landbouwvisie en het uitvoeringsprogramma. - De projecten Pilot Westeresch en Vergroeningsproef Veenkoloniën lopen. De pilot Westeresch is onderdeel geworden van de Regiodeal Natuurinclusieve landbouw. Er is ook een programma ontwikkeld voor Natuurinclusieve landbouw in het Westerkwartier samen met het Rijk, gemeente en waterschap (Interbestuurlijk programma Vitaal Platteland).

Beleidsdoel Biologische landbouw

Stimuleren van biologische landbouw

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Toename areaal (aantal ha) biologische landbouw. (bron: Skal Biocontrole)	4.143	4.145	4.626	n.n.b.	> 4.130	5.130	> 5.130	> 5.130

Realisatiecijfer 2019 komt in het tweede kwartaal 2020 beschikbaar.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren Programma Duurzame Landbouw 2017-2020, speerpunt biologische landbouw. Concrete activiteit voor 2019: - verbinden van de marktvraag naar biologische producten met de primaire productie.	groen	- Uitvoeren Programma Duurzame Landbouw 2017-2020, speerpunt biologische landbouw. Concrete activiteit voor 2019: - Afgelopen jaar is ingezet op akkerbouwmatige groenteteelt. Ketenpartijen zijn via het ketenconvenant biologische landbouw meer betrokken en de telers en ketenpartijen weten elkaar onderling nu beter te vinden.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
LASTEN					
Natuur en landschap	36.614	35.675	53.293	42.987	10.306
Landbouw	3.715	1.774	9.156	3.751	5.405
Totaal lasten	40.329	37.449	62.449	46.738	15.711
BATEN					
Natuur en landschap	10.614	3.269	12.804	10.641	-2.163
Landbouw	169	0	2.557	559	-1.998
Totaal baten	10.783	3.269	15.361	11.200	-4.161
Saldo	29.546	34.180	47.088	35.538	11.550
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	4.116	0	290	1.521	-1.231
Onttrekkingen	5.300	2.652	15.970	6.985	8.985
Saldo reservemutaties	-1.184	-2.652	-15.680	-5.464	-10.216
Saldo na reservemutaties	28.362	31.528	31.408	30.074	1.334

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Natuur en landschap			
- <i>Renneborg</i> De uitvoering van het project Renneborg is gedeeltelijk doorgeschoven naar 2020. Door complicaties bij het onderdeel kabels en leidingen, is de aanleg van kunstwerken (duiker en gemalen) doorgeschoven naar 2020. De baten worden ook doorgeschoven naar 2020.	1.400	-448	-952
- <i>Verlate aanvragen voor landschapsprojecten</i> Het subsidieproces doorloopt een aantal stappen, waardoor niet alle aanvragen in het zelfde boekjaar kunnen worden beschikt. Aanvragen die eind 2019 binnenkomen worden pas in het volgend boekjaar beschikt. Verder is een grote reservering doorgeschoven naar 2020 omdat het betreffende project (bijdrage herstel Hunsingosluis) nog niet uitvoering gereed is.	1.221		-1.221
- <i>Vertraging rietproef Lauwersmeer en gebiedsanalyse Lieftingsbroek</i> Voor de verdere uitvoering van de Natura2000-beheerplannen is het van belang de uitkomsten van onder andere de rietproef in het Lauwersmeer en de resultaten van de gebiedsanalyse Lieftingsbroek af te wachten. Vanwege de zorgvuldigheid inzake de afwikkeling van bezwaren is de rietproef doorgeschoven naar 2020. Hierdoor vallen de kosten lager uit dan geprognosticeerd. Verder is het van belang de uitkomsten van de gebiedsanalyse Lieftingsbroek af te wachten voor verdere uitvoeringsmaatregelen.	1.087	-80	-1.007

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Verder is de inrichting van de Ezumakeeg (herinrichting ten behoeve van weidevogels door Staatsbosbeheer) doorgeschoven naar 2020. De begrote baten schuiven om dezelfde redenen door naar 2020.			
- <i>Verlate aanvragen biodiversiteit</i>	1.049		-1.049
Enkele van de verwachte, grotere subsidieaanvragen voor het budget Biodiversiteit zijn eind 2019 binnengekomen en worden daarom pas in het volgend boekjaar beschikt. Wij zijn voor de subsidieaanvragen afhankelijk van derden, soms worden ze later dan gepland ingediend. Ook zijn de aanvragen soms niet compleet en moeten worden aangevuld, waardoor vertraging ontstaat.			
- <i>Natuurbeheer</i>	879	50	-929
Voor de prognose zijn wij afhankelijk van RVO, het enige officiële Europese betaalorgaan. In de praktijk wijkt de uitbetaling soms af van de prognose. Een niet te bepalen deel van de kosten is niet voor beheer maar voor monitoring. Zie ook de verklaring bij Monitoring hierna. Voor € 50.000 hebben we bijdragen van waterschappen ontvangen.			
- <i>Uitvoering in opdracht</i>	862	-253	-573
Het project Lagewal voeren we uit in opdracht van het meerschap. Omdat de gemaakte kosten voor het project Lagewal worden doorbelast hebben we voor dit project geen lasten en baten voor de provincie. We hadden de lasten en baten voor 2019 daarom niet moeten begroten. De cofinanciering van derden voor dit project kunnen we daarom ook niet als baten beschouwen.			
- <i>Doorschuiven overige projecten</i>	750	-500	-250
Een aantal projecten is doorgeschoven naar 2020 waardoor we ook navenant minder baten hebben voor 2019. Bij uitvoeringsprojecten in het veld heb je te maken met een groot aantal omgevingsfactoren, zoals vergunningentrajecten, inspraak procedures, technische complicaties, weersomstandigheden waardoor een planning kan uitlopen.			
- <i>Faunapassages</i>	700		-700
De faunapassage A7 en de aanleg van verschillende faunaduikers zijn gerealiseerd. Er volgen nog afrondende werkzaamheden die in 2020 worden uitgevoerd. Ook de kosten van eigendom en beheer van faunaduikers zijn nog niet afgekocht in 2019.			
- <i>Geen bedrijfsverplaatsing</i>	426		-426
In 2019 hebben geen bedrijfsverplaatsingen in relatie tot het natuurnetwerk plaatsgevonden, waardoor het hiervoor bestemde budget niet nodig is geweest. Er hebben zich geen bedrijfsverplaatsers gemeld die in het natuurnetwerk liggen.			
- <i>Laatste openstelling Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)</i>	369	-147	-222
De laatste openstelling voor de subsidieregeling DAW heeft laat in 2019 plaatsgevonden waardoor de subsidieaanvragen pas in 2020 kunnen worden beschikt. Het juridisch finetunen (afstemming met de waterschappen, voorkomen staatsteun en sturing op juiste aanvragen) van de regeling heeft meer tijd gekost dan voorzien. Daardoor zijn niet alle middelen van 2019 besteed én hebben we niet de bijdragen van de waterschappen kunnen opvragen.			
- <i>Zuidelijk Westerkwartier</i>	316	-375	59
De gunning van de bestekken inzake het natuur- en waterbergingsgebied Polder de Dijken-Bakkerom in het Zuidelijk Westerkwartier is doorgeschoven naar 2020. Het proces heeft iets meer tijd gekost door het zorgvuldige gebiedsproces en maatwerk voor particulieren.			
- <i>Cyclus monitoring natuur en landschap</i>	295		-295
De monitoring doen we in een cyclus van zes tot twaalf jaar, met fluctuerende kosten in de jaren. 2019 was een jaar met lagere kosten dan gemiddeld. Bovendien zit een deel van monitoringkosten opgesloten in de kosten voor natuurbeheer die we van RVO gefactureerd krijgen. Het zal een bedrag van rond € 150.000 zijn. Zie eerdere toelichting bij Natuurbeheer.			

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Opgave Waddengebied</i> We hebben een totaalbedrag van € 163.000 aan reserveringen aangehouden voor initiatieven waarvoor we in 2019 subsidieaanvragen verwachtten. Die aanvragen zijn niet meer gedaan, we verwachten ze in 2020. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat. Wij hebben in 2017 een risicoreservering gedaan van € 188.000 voor natuurherstel polder Breebaart en het project Kleirijperij. In 2019 tekende zich af dat het risico zich voordeed en vertraging ontstond in de uitvoering. Wij hebben op 21 januari 2020 daarom besloten de gereserveerde middelen aan te wenden. Daarmee hebben wij samen met bijdragen van diverse partners de uitvoering van natuurherstel Breebaart weer ter hand kunnen nemen. De benodigde middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2020.	291	60	
- <i>Functieverandering SKNL</i> Op basis van de prognose van RVO zijn de kosten van functieverandering (Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap, SKNL) begroot. Uiteindelijk zijn de kosten lager uitgevallen. Voor de prognose zijn wij afhankelijk van RVO, het enige officiële Europese betaalorgaan.	200		-200
- <i>Programma Eems-Dollard 2050</i> Het Programma Eems-Dollard 2050 is een meerjarig adaptief programma. De ambitie is dat de Eems-Dollard in 2050 voldoet aan het ecologisch streefbeeld dat door acht samenwerkende partijen is geformuleerd. Vanuit dit gezamenlijke streefbeeld worden in tranches projecten uitgevoerd. Het programma bevindt zich in de eerste tranche (2016-2021) van de uitvoeringsfase. In deze eerste tranche worden langs de kust van de Eems-Dollard pilotprojecten uitgevoerd. Er is gestart met de evaluatie van het programma en wordt een aanzet gemaakt voor de tweede tranche van 2021-2026. De projecten Kleirijperij en Dubbele dijk zijn onder andere onderdeel van dit programma. Beide projecten zijn om de volgende redenen vertraagd. Voor het project Kleirijperij is de vertraging van het project Polder Breebaart de oorzaak. Door problemen met de aannemer is dat project vertraagd en is de siblevering aan het project Kleirijperij vertraagd daardoor zijn er in 2019 minder kosten door Kleirijperij gerealiseerd en worden de geplande kosten in 2020 gerealiseerd. Voor de Dubbele Dijk geldt dat de aanbesteding voor de exploitatie van het tussengebied geen inschrijvingen heeft opgeleverd die voor gunning in aanmerking kwamen. Daarom wordt een integrale heroverweging van de inrichting uitgevoerd. Hierdoor zijn de geplande werkzaamheden en bijhorende middelen naar 2020 verschoven. Intussen zijn alleen kosten gemaakt voor het noodzakelijke beheer en onderhoud. Als gevolg van bovenstaande resteert voor beide projecten samen een bedrag van € 439.000. Het DU-deel (€ 278.000) wordt toegevoegd aan de reserve Overboeken kredieten. De overige niet bestede middelen (€ 160.500) worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020.	439		-278
- <i>Vertraging plan Medenertilsterpolder</i> De inrichting van de Medenertilsterpolder loopt vertraging op en dat heeft geleid tot een onderbesteding. We zijn mede afhankelijk van het inrichtingsplan en medewerking van de omliggende agrariërs, het betreffende plan is nog niet ingediend. Het positieve resultaat op de baten is het gevolg van de financiële natuurcompensatie van Fietsroute Plus Winsum. Deze compensatiemiddelen worden ingezet voor aankoop, inrichting en beheer van een aangesloten weidevogelkerngebied in de Medenertilsterpolder.	157	103	-260

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Verlate aanvragen voor Verbinden natuur</i> Er zijn minder aanvragen binnengekomen dan verwacht, waardoor niet het volledige bedrag is weggezet.	113		-113
- <i>Opbrengst grondverkoop</i> Er is minder grond verkocht dan geprognosticeerd. Verkopen doen we tegen markconforme prijzen en voor de omvang van verkoop van grond zijn we afhankelijk van de vraag in de markt.		-670	670
- <i>Weinig vergunningen Natuurbeschermingswet</i> Op 23 mei 2019 heeft de Raad van State uitspraak gedaan over het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Dit heeft ertoe geleid dat na 23 mei 2019 nagenoeg geen vergunningen meer zijn afgegeven in het kader van de Natuurbeschermingswet. Dus ook geen legesinkomsten zijn binnengekomen. Het tekort komt ten laste van het rekeningresultaat.		-193	
- <i>Verkoop gronden voormalige baggerdepots</i> Als gevolg van de verkoop van grond van voormalige baggerdepots hebben we baten gehad omdat de verkoopwaarde groter was dan de boekwaarde. Voor de bestemming van de baten is een bestemmingsvoorstel gedaan. Het voorstel is om de baten ten gunste van de reserve PLG te brengen omdat de lasten voor de verkoop uit PLG-kredieten zijn betaald en omdat we voor de realisatie van het Natuurnetwerk de middelen goed kunnen gebruiken.		273	
- <i>Schade-uitkering Faunafonds</i> De Faunaschade wordt landelijk geregistreerd en uitbetaald. Hiervan krijgen we pas achteraf de eindafrekening. Het is moeilijk vooraf in te schatten of we geld terugontvangen of moeten nabetalen. Tot nu toe is ons € 266.000 meer in rekening gebracht dan we als budget hebben begroot.	-266		266
- <i>Overig</i>	62	17	-50
- Apparaatslasten	-44		
Totaal verschil	10.306	-2.163	-7.530
Landbouw			
- <i>NPG Natuurinclusieve akkerbouw</i> Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor het project Natuurinclusieve akkerbouw. Deze middelen hebben we niet meer kunnen inzetten. Deze middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.	1.850	-1.850	
- <i>Regio Deal Natuurinclusieve landbouw</i> In 2019 is de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw ondertekend door de drie noordelijke provincies en het Rijk. Met deze regiodeal is in totaal € 20 miljoen gemoeid, waarvan het Rijk € 10 miljoen bijdraagt en de drie noordelijke provincies eveneens € 10 miljoen. De provincie Groningen is penvoerder namens de drie provincies. In 2019 is een start gemaakt met de uitvoering van de regiodeal, de middelen zijn echter niet volledig besteed. Subsidieaanvragen zijn eind december ingediend en hebben in 2020 tot een beschikking geleid. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten (DU-uitkering: € 953.000), dan wel via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 (cofinanciering: € 282.200) overgeboekt naar 2020.	1.206		-953
- <i>Projecten provinciale meefinanciering landbouw</i> Vanuit de reserve Provinciale meefinanciering wordt bijgedragen aan onder andere subsidies op het gebied van landbouw. In de tweede helft van 2019 zijn minder subsidies verleend dan dat we ten tijde van de Najaarsmonitor 2019 hadden voorzien. Het resultaat wordt verrekend met de reserve Provinciale meefinanciering.	1.780		-1.780

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Bijzondere leerstoel natuurinclusieve landbouw</i> Eind 2019 hebben wij een subsidieaanvraag voor het project bijzondere leerstoel natuurinclusieve landbouw van de Rijksuniversiteit Groningen ontvangen. Een nadere inhoudelijke invulling, inbedding en financiering heeft meer tijd in beslag genomen dan voorzien. Daarom heeft dit niet meer tot een beschikking kunnen leiden in 2019. Aangezien de beschikking begin 2020 is afgegeven wordt het hiervoor beschikbaar gestelde bedrag (€ 200.000) via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020.	193		
- <i>NPG Pilot natuurinclusieve landbouw</i> Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor de Pilot Natuurinclusieve landbouw. Deze middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.	150	-150	
- <i>Subsidieregelingen</i> Begin 2019 zijn een tweetal subsidieregelingen opengesteld (Subsidieregeling Natuurinclusieve Landbouw en Subsidieregeling Innovatieve verduurzaming landbouw). Beide kenden een looptijd tot en met 31 december 2019. Voor beide regelingen hebben we eind december 2019 aanvragen ontvangen die in 2019 nog niet tot beschikkingen hebben kunnen leiden. De niet bestede middelen worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020.	61		
- <i>Overig</i>	45	2	47
- <i>Apparaatslasten</i>	120		
Totaal verschil	5.405	-1.998	-2.686
Totaal verschillen programma	15.711	-4.161	-10.216

Bedragen x € 1.000

4. Bereikbaarheid

Inleiding

Het programma Bereikbaarheid heeft als doel:

Ons mobiliteitsbeleid heeft tot doel om ruimtelijke functies met elkaar te verbinden zodat mensen en goederen zich vlot, veilig en duurzaam van de ene naar de andere plek kunnen verplaatsen. Een goede bereikbaarheid van steden en dorpen is van belang voor de leefbaarheid en verdere ontwikkeling van onze provincie.

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Infrastructuur
2. Openbaar vervoer.

Voor het programma Bereikbaarheid zijn de volgende onderwerpen als prioriteit opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019:

- *Fietsstrategie (Fietsroute Plus Groningen-Leek)*
In de door Provinciale Staten vastgestelde Fietsstrategie nemen de doorfietsroutes (voorheen: Fietsroutes Plus) een prominente plaats in. Een plaats die nog meer gerechtvaardigd is door de sterke toename van de (snelle) elektrische fiets. In de Begroting 2019 hebben wij aangekondigd dat we het middendeel van doorfietsroute Groningen-Leek verder gaan uitwerken en zullen komen tot een realisatiebesluit. In oktober 2019 is - nadat het project op uw verzoek een tijd 'on hold' heeft gestaan - in de betreffende stuurgroep unaniem overeenstemming bereikt over de gehele doorfietsroute tussen Groningen en Leek (middendeel en aanlanding). Wij hebben u daarover op 28 oktober 2019 [schriftelijk geïnformeerd](#). Eind februari 2020 hebben wij de [voordracht realisatiebesluit](#) voor deze doorfietsroute aan uw Staten gestuurd.
- *Verduurzamen van het openbaar vervoer c.q. opschalen waterstofbus*
We streven zero-emissie openbaar vervoer na. Voor de bus willen we dit uiterlijk in 2030 bereiken en voor de trein uiterlijk in 2050 maar we zetten erop in die overgang veel eerder te bereiken. Daarvoor hebben wij ons ook in 2019 ingezet. Zo rijden er in de nieuwe concessie (ingående 15 december 2019) in totaal 164 bussen zero-emissie. Elektrisch op batterijen, zowel geladen op de stalling als (in het geval van Q-link en stadsbussen) onderweg bij laadpalen op eindpunten en 2 bussen op waterstof (ook elektrisch maar de energie gaat mee in de vorm van waterstof). De nieuwe concessiehouder Q-buzz heeft in het kader van de aanbesteding een aanbieding voor de inzet van 20 extra waterstofbussen gedaan. Dit heeft er in geresulteerd dat deze 20 extra waterstofbussen vanaf december 2020 in de dienstregeling opgenomen kunnen worden. Ook de aanbesteding van de waterstoftankinfrastructuur is in het verslagjaar doorlopen en gegund.
De overige bussen in de nieuwe concessie rijden op HVO-diesel (hydrotreated vegetable oil). Met de hiervoor beschreven overgang is de CO₂-uitstoot met ingang van de nieuwe concessie meer dan 90% afgenomen.

4.1. Infrastructuur

Beleidsdoel Fiets

Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners, daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Klanttevredenheid Fietsroutes Plus minimaal een 8 ¹⁾	7,9	7,9	7,9	n.v.t.	≥ 8	≥ 8	≥ 8	≥ 8
Beoordeling fietsvoorzieningen bij overstappunten minimaal een 7,5		n.v.t.	n.v.t.	7 ²⁾	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5
Daling aantal fietsdoden met 47% t.o.v. 2002 (2002: 5 doden) ³⁾		2	2	2	max. 3	max. 3	max. 3	max. 3
Daling aantal ziekenhuiscgewonden (fiets) met 34% t.o.v. 2002 (2002: 126) ³⁾		167	156	134	max. 83	max. 83	max. 83	max. 83

- ¹⁾ Voor de Fietsroute Plus Groningen-Zuidhorn en de Fietsroute Plus Groningen-Bedum is de klanttevredenheid bekend. De gebruikers geven de routes gemiddeld een 7,9. In ons Uitvoeringsprogramma Fiets 2017-2020 hebben wij aangegeven één en drie jaar na realisatie van een Fietsroute Plus de beleving van de gebruikers te gaan meten. In 2019 was de Fietsroute Plus Groningen-Haren (langs de Helperzoom/Kerklaan) aan de beurt (in overleg met de heringedeelde gemeente Groningen). Helaas zag de gemeente Groningen (eigenaar van het fietspad) in 2019 geen mogelijkheden om dit onderzoek uit te voeren. Wij zijn in overleg met de gemeente om het onderzoek in 2020 alsnog te laten plaatsvinden.
- ²⁾ Het cijfer 7 is gebaseerd op de fietsenquête die wij recent hebben uitgezet bij een representatieve panel. Het cijfer geeft de gemiddelde waardering aan van onze inwoners van de fietsvoorzieningen bij alle typen overstappunten: treinstations, P+R's en bushaltes. Bij de bushaltes is op dit moment nog maar beperkt geïnvesteerd in de fietsvoorzieningen. Als provincie werken wij aan een groot project op de fietsvoorzieningen bij onze provinciale bushaltes te verbeteren. In 2019 is nog maar een klein deel van deze bushaltes aangepakt; het grootste gedeelte volgt in 2020. We verwachten dat we met deze maatregelen de waardering positief beïnvloeden. Daarnaast proberen we gemeenten te stimuleren om ons voorbeeld te volgen, met als doel het cijfer nog verder omhoog te krijgen.
- ³⁾ Deze doelstellingen hebben betrekking op de gehele provincie. Daarom zijn ook inspanningen van andere partijen zoals gemeenten en politie aan de orde. De realisatiewaarden over 2019 zijn voorlopig. De definitieve realisatiegegevens (het gaat dan om de geregistreerde ongevalsgegevens) komen jaarlijks in het vierde kwartaal van het daaropvolgende jaar beschikbaar.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Middendeel Fietsroute Plus Groningen-Leek: De verwachting is dat de stuurgroep van het project Fietsroute Plus Groningen-Leek najaar 2018 besluit over het te volgen tracé voor het zogeheten middendeel van de Fietsroute Plus Groningen-Leek. Vervolgens zal 2019 in het teken staan van de planologische procedure, de grondverwerving en de voorbereiding van de aanbesteding van deze Fietsroute Plus.	oranje	Bij besluitvorming in de betreffende stuurgroep medio 2018, bleek dat er bestuurlijk geen consensus was over het te kiezen tracé. Wij hebben uw Staten over deze situatie op 1 november 2018 schriftelijk geïnformeerd en aangegeven het project te stoppen. In de commissievergadering van 5 december 2018 hebben uw Staten aangegeven dit een belangrijke doorfietsroute te vinden en erop aangedrongen de middelen voor deze route te behouden en na de verkiezingen opnieuw in overleg te gaan met de bestuurlijke partners.

		Rond de zomer van 2019 is het project bestuurlijk weer opgestart. Daarbij is ook contact geweest met inwoners van Oostwold. Dit heeft tot een aangepast tracé geleid. De stuurgroep heeft in oktober unaniem ingestemd met het tracé. Wij hebben uw Staten daarover op 28 oktober 2019 schriftelijk geïnformeerd (documentnr: 2019-091910/44/A1). Het realisatiebesluit hebben wij begin 2020 aan uw Staten ter vaststelling voorgelegd.
--	--	--

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Besluit nemen over fase 3 van fietssnelweg Assen-Groningen (gedeelte Witte Molen-De Punt).	oranje	De verkenning voor dit gedeelte van de fietssnelweg, nu doorfietsroute genoemd, Assen-Groningen is eind 2018 gestart. Op 9 mei vond de eerste inloopbijeenkomst plaats. Besluitvorming (vaststellen voorkeursalternatief) zal in het najaar 2020 plaatsvinden, gelet op de complexiteit van de opgave. (Er zijn veel verschillende belangen waarmee rekening dient te worden gehouden: onder andere fiets, ecologie, cultuurhistorie, water en belangen Rijkswaterstaat). Wij hebben uw Staten hierover geïnformeerd via de Najaarsmonitor 2019.
Evaluëren inzet van de fietsmakelaar. De fietsmakelaar heeft de rol om gemeenten te ondersteunen en enthousiasmeren op het gebied van fietsbeleid.	groen	Niet alleen naar de mening van de gemeenten maar ook naar onze mening heeft de fietsmakelaar een meerwaarde waar het gaat om het ondersteunen en enthousiasmeren van gemeenten op het gebied van het fietsbeleid. De meerwaarde zit onder andere in het meedenken vanuit fiets met beleidsstukken van de gemeente, het aanleveren van relevante actuele kennis aan gemeenten en het attenderen van gemeenten op kansen die er liggen voor de fiets in hun gemeenten. Doordat gemeenten veelal maar één verkeerskundige hebben die de totale breedte van het beleidsterrein moet vertegenwoordigen, is het voor die ambtenaar lastig om dit allemaal zelf te doen of te bedenken. Om die reden wordt haar inzet gecontinueerd.

		fietsroutes, inzicht in de bezettingsgraad van fietsenstallingen en data over de tevredenheid van gebruikers van de voorzieningen. We verwachten vóór de zomer van 2020 een eerste openbare monitor op te leveren voor alle geïnteresseerden met de belangrijkste conclusies.
--	--	---

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Wegen

Een wegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Daling % provinciale wegen met I/C-verhouding > 80% ¹⁾	17%	18%	18%	18%				
De onderhoudsachterstand van de wegen bedraagt niet meer dan de landelijke norm van 7-9%	12%	11%	10%	9%	9%	8%	7%	7%

¹⁾ De I/C-verhouding is de verhouding tussen de intensiteit en de capaciteit op de wegen. Een percentage van 80% geeft aan dat op (delen van) wegen op bepaalde momenten congestie kan optreden, met name tijdens de spits. We presenteren alleen realisatiewaarden omdat er voor de afzonderlijke jaren geen streefwaarden vastgelegd zijn. Uiteindelijk doel is dat de provinciale wegen congestievrij zijn.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Uitvoeren ombouw Ring Zuid Groningen;	oranje	Het project Aanpak Ring Zuid heeft drie jaar vertraging opgelopen. Onder leiding van de commissie Hertogh zijn afspraken gemaakt waarmee een stabiele basis is gelegd voor het verdere verloop van het project. Over de financiën is een proces afgesproken dat eind 2019 tot een oplossing zou moeten leiden. Met onze brief van 19 december 2019 (nr. 2019-112.080/51) informeerden wij uw Staten over het bericht van prof.dr.ir. Marcel Hertogh dat de gesprekken meer tijd vragen dan eerder aangegeven. Belangrijke resultaten in 2019 zijn geweest dat op 3 augustus 2019 de Helperzoomtunnel op zijn plek is geschoven. Het merendeel van de damwanden is ingetrild. Deze damwanden zijn nodig voor aanleg van de Verdiepte Ligging. De prognose eindstand inclusief risicoreserveringen past nog steeds binnen het beschikbare budget.
Starten Verkenning Ring West Groningen;	oranje	In de Statencommissie van 4 december 2019 hebben wij aangekondigd dat de voordracht Ring West in het eerste kwartaal 2020 naar uw Staten wordt gestuurd.

- N386 Kropswolde-De Groeve: groot onderhoud vervangen deklaag; - N995 Bedum-Onderdendam: groot onderhoud; - N366 Pekela-Alteveer: verbreding en groot onderhoud; - N366 N33-Nieuwe Pekela: verdubbeling en groot onderhoud; - N372, Leek-A7: groot onderhoud en HOV; - N980 Niekerk-Oldekerk-Sebaldeburen: groot onderhoud vervangen deklaag; - N980 Kornhorn: groot onderhoud vervangen deklaag.	oranje oranje oranje groen groen oranje	Voor deze gefaseerde uitvoering is gekozen omdat de onderhoudsactiviteiten conflicteerde met een omleidingsroute in verband met werkzaamheden aan het dijkvak Delfzijl-Lauwersoog. - Vanwege groot onderhoud aan de N860 Foxhol-Waterhuizen in september 2019 is besloten het groot onderhoud aan de N386 uit te voeren in 2020. Dit, zoals ook aan uw Staten is gemeld in de Najaarsmonitor 2019, om overlast voor omwonenden en weggebruikers te beperken. - Wij hebben in de Najaarsmonitor 2019 gemeld dat uitvoering van dit MIT-project gaat plaatsvinden in 2020. Dit omdat voor de uitvoering vanwege inzet van MIT-middelen besluitvorming door uw Staten nodig was. Uw Staten hebben op 18 december 2019 ingestemd met het voorstel om MIT-middelen beschikbaar te stellen voor de aanpak van dit instandhoudingsknelpunt. (voordracht reconstructie van de N995 Bedum - Onderdendam) - Tijdens de aanbestedingsprocedure en gunning is vertraging ontstaan. Uitvoering zal plaatsvinden in 2020. - Het werk is uitgevoerd. - Het werk is uitgevoerd. - Zoals wij uw Staten al bij de Rekening 2018 hebben gemeld wordt later gestart met de herinrichting van de traverse Grootegast-Doezum. Overleg over de groeninfilling (bomen en hagen) heeft in verband met de aanwezigheid van kabels en leidingen meer tijd gevraagd dan vooraf was voorzien. Voor beide projecten op de N980 geldt dat de werkzaamheden niet tegelijkertijd konden plaatsvinden met de herinrichting van de traverse Grootegast-Doezum. De wegvakken waren nodig voor de omleidingsroute. Uitvoering schuift daarom door naar 2020.
• Beweegbare bruggen en sluizen: - vervangen remmingwerken Kinderverlatenbrug;	groen	• Beweegbare bruggen en sluizen: - Het werk is uitgevoerd.

- conserveren staalconstructie Rengersbrug, vervangen slijtlaag;	oranje	- Het werk is in voorbereiding en uitvoering vindt, zoals wij uw Staten ook hebben gemeld in de Najaarsmonitor 2019, plaats in 2020. Het werk wordt uitgevoerd in combinatie met groot onderhoud N386 (gedeelte A7-Rengersbrug) en de bochtverruiming/plaatsing VRI's bij de kruising nabij de Rengersbrug. Op die wijze wordt de overlast voor omwonenden en weggebruikers tot een minimum beperkt.
- conserveren staalconstructie fietsbrug De Vrijheid, vervangen slijtlaag;	oranje	- Zowel de conserveringswerkzaamheden als het vervangen van de slijtlaag zal binnen het nieuwe meerjarenprogramma beheer en onderhoud (2021-2024) worden uitgevoerd. Dit omdat het brugdek binnenkort vervangen moet worden en deze werkzaamheden gecombineerd efficiënter en voordeliger kunnen worden uitgevoerd.
- conserveren staalconstructie Waterhuizerbrug;	oranje	- De werkzaamheden zijn in voorbereiding en worden, zoals gemeld in de Najaarsmonitor 2019 uitgevoerd in 2020. Gelijktijdige uitvoering met groot onderhoud aan de N860 Foxhol-Waterhuizen in september 2019 was niet mogelijk vanwege het dan nog korte beschikbare tijdslot in 2019 dat we van Groningen Bereikbaar hebben gekregen.
- conserveren staalconstructie Nulwegbrug, vervangen slijtlaag; - vervangen één paar sluisdeuren Robbengatsluis.	groen oranje	- De werkzaamheden zijn uitgevoerd. - Het gaat om de vervanging van vloeddeuren. Het werk is in ontwerp- en voorbereidingsfase. Zoals wij in de Najaarsmonitor 2019 hebben aangegeven vindt het plaatsen van de vloeddeuren gelijktijdig plaats met de in 2020 te vervangen stormvloeddeuren zodat de scheepvaart eenmalig gestremd hoeft te worden.
• Vaste bruggen en geluidsschermen: - uitvoeren groot onderhoud Viaduct Oomsberg (in N366);	oranje	• Vaste bruggen en geluidsschermen: - Het groot onderhoud aan het viaduct Oomsberg is uitgesteld naar 2020. Er is prioriteit gegeven aan de niet geplande vervanging van de stalen oplegging van de Langebrug te Blijham en de brug te Nieuwolda. Deze vervanging was, zoals ook gemeld in de Najaarsmonitor 2019, noodzakelijk vanwege de slechte technische staat.

- vervangen geluidscherm nabij tunnel Moersloot N366; - vervangen geluidscherm nabij tunnel De Maten N366.	oranje	Vanwege het ontbreken van andere dekkingsmogelijkheden zijn deze vervangingskosten ten laste van de reguliere middelen behorende bij het Meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur gebracht. - De vervanging van het geluidscherm nabij tunnel Moersloot N366 en nabij tunnel De Maten zal in 2020 plaatsvinden. Zoals wij uw Staten gemeld hebben in de Najaarsmonitor 2019 hebben wij in 2019 prioriteit gegeven aan de vervanging van drie andere geluidschermen, gelegen langs de N366 (op de brug over het Pekelderhoofddiep, op het viaduct Westerstraat en nabij de tunnel Zanddijk). Dit vanwege de mogelijkheid deze mee te laten liften in het laatste bestek van de N366. In dat geval hoeven de te nemen verkeersmaatregelen eenmalig te worden genomen wat kostenbesparing oplevert alsook minder overlast voor de weggebruiker.
---	---------------	--

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Verkeersveiligheid

Betere verkeersveiligheid in de hele provincie Groningen

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Maximaal 25 verkeersdoden in de provincie Groningen in 2020	14	25	23	19	< jaar 2018	25		
Maximaal 300 ziekenhuisgewonden in de provincie Groningen in 2020	580	463	430	400	< jaar 2018	300		

De opgenomen realisatiecijfers 2019 zijn voorlopig. De definitieve realisatiegegevens komen jaarlijks in het vierde kwartaal van het daaropvolgende jaar beschikbaar. Deze gegevens zijn afkomstig van de landelijke dienst WVL.

NB. In het Beleidsplan Verkeersveiligheid Provinciale Wegen 2012-2020, dat uw Staten op 21 maart 2012 hebben vastgesteld, zijn de streefwaarden voor de afzonderlijke jaren niet gedefinieerd. Overigens hebben de realisatie- en streefwaarden betrekking op het grondgebied van onze provincie en niet louter op provinciale wegen.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren projecten die zijn ondergebracht in het Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2017-2020: - herinrichten komtraverse Doezum en Grootegast (N980) in samenhang met groot onderhoud; - herinrichten komtraverse Roodeschool (N363) in samenhang met groot onderhoud; - herinrichten komtraverse Uithuizen (N363) in samenhang met groot onderhoud; - continueren 3E-aanpak N361 (door mix van infrastructuur, voorlichting/educatie en handhaving).	groen groen oranje groen	- Uitvoeren projecten die zijn ondergebracht in het Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2017-2020: - De werkzaamheden zijn uitgevoerd. - De werkzaamheden zijn uitgevoerd. - Wij hebben uw Staten in de Voorjaarsmonitor 2019 gemeld dat bij het opstellen van de Begroting 2019 een te optimistische verwachting is opgevoerd voor wat betreft het jaar van uitvoering van deze herinrichting. De planvorming voor dit type projecten vraagt onder meer vanwege de betrokkenheid van burgers c.q. aanwonenden, gemeente en andere stakeholders tijd. Realisatie van deze herinrichting zal in 2020 plaatsvinden. - De 3E-aanpak wordt voortgezet zolang de infrastructurele werkzaamheden op deze wegverbinding nog niet zijn voltooid.

• Uitvoeren van activiteiten die zijn ondergebracht in het door het Verkeer en Vervoerberaad (VVB) Groningen nog vast te stellen Werkplan 2019, bijvoorbeeld: - verzorgen van verkeerseducatie-activiteiten op basisscholen en scholen van voortgezet onderwijs; - geven van voorlichting over afleiding in het verkeer en alcohol op straat en op festivals.	groen groen	• Het Verkeer en Vervoerberaad heeft op 10 januari 2019 haar Werkplan 2019 vastgesteld. Bereikte resultaten tot nu toe: - Voor de doelgroep basisscholen (4 tot en met 12 jaar) werd in VVB-verband in 2019 erop ingezet dat 34.000 leerlingen met verkeerseducatie-activiteiten bereikt worden. Het VVB geeft aan afgerond 41.000 leerlingen te hebben bereikt. Te denken valt hierbij aan lessen over de dode hoek bij vrachtwagens, over omgaan met landbouwverkeer en smartphonegebruik. - Bij de scholen van voortgezet onderwijs (12 tot en met 16 jaar) bedroeg dat aantal te bereiken leerlingen 12.500. Dit aantal is bereikt. Hierbij ging het onder andere om lessen over veilig uitgaan en drank/drugs in het verkeer en (groeps)gedrag in het verkeer. Wel geeft het VVB aan dat het steeds moeilijker wordt om tijd op het rooster beschikbaar te krijgen voor verkeer. - De doelgroep is hier breed (18 jaar tot en met 70+). Hier werd ingezet op het bereiken van 35.000 deelnemers met activiteiten zoals alcohol- en afleidingssimulatie, fietsclinics voor senioren en buurtacties. Resultaat: 29.000 deelnemers. Door verminderde inzet bij de politie op alcoholcontroles heeft het VVB minder mensen voorlichting kunnen geven over de gevaren van alcohol in het verkeer.
---	---------------------------	--

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Vaarwegen

Een vaarwegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
N.v.t.								

In de Nota beheer provinciale vaarwegen Groningen 2011-2020 is geen beleidshorizon opgenomen waarbinnen de knelpunten moeten worden opgelost. Dit betekent ook dat per kalenderjaar geen streefwaarden zijn vastgelegd. De tabel met realisatie- en streefwaarden is daarom niet ingevuld.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Afronden vervanging brug Aduard, inclusief rondweg;	groen	De nieuwe brug Aduard over het Van Starkenborghkanaal en de rondweg zijn in gebruik genomen.
Uitvoering baggerwerk Aduarderdiep en Hoendiep;	groen	De uitvoering van het werk is afgerond.
Uitvoeren van diverse damwandprojecten in het Winschoterdiep en Oude Eemskanaal (incl. baggerwerk);	oranje	Het project in het Winschoterdiep, tussen Waterhuizen en Hoogezand is in uitvoering, de oplevering vindt plaats in het voorjaar van 2020. Tijdens het werk is vanwege trillingen en grondverschuivingen schade ontstaan aan de N860. De schade is gestabiliseerd en de werkmethode is aangepast. Het werk in het Oude Eemskanaal, het vervangen van damwand in combinatie met het baggeren van jachthaven 't Dok, is in uitvoering. De damwanden en verankering is geplaatst. Het baggerwerk heeft vertraging opgelopen in verband met PFAS; de baggerspecie is vervuild met PFAS en mag niet gestort worden in het provinciale baggerdepot Warvenweg. Een oplossing is nog niet gevonden. Op deze problematiek zijn wij ingegaan bij de beantwoording van de technische vragen over de Begroting 2020 en Najaarsmonitor 2019 (antwoord op vraag 5.2.).

Uitvoeren remmingwerken bij bruggen in het Winschoterdiep en A.G. Wildervanckkanaal in combinatie met het verwijderen van de sluis Zuidbroek en bochtverruiming;	groen	De remmingswerken zijn geplaatst en ook de bochtverruiming, inclusief de nieuwe kade, is gereed gekomen. Het verwijderen van de sluis Zuidbroek is nagenoeg gereed gekomen. Over deze verwijdering zijn wij op dit moment in overleg met de aannemer die aangeeft dat het te verwijderen beton harder is dan hij mocht verwachten.
Uitvoering kadewerkzaamheden inclusief fietssnelweg Noord-Willemskanaal;	oranje	Het kadetraject ten zuiden van de Meerwegbrug tot Witte Molen dient vanwege te verwachten zettingen eerst te worden voorbelast. Wij hebben uw Staten hierover al in de Rekening 2018 geïnformeerd. Zoals wij in de Najaarsmonitor 2019 hebben gemeld speelt ook hier de PFAS-problematiek. Daarom is de aanbesteding van de voorbelasting uitgesteld in afwachting van meer duidelijkheid over de resultaten van nader onderzoek. Niettemin handhaven wij de eerder uitgesproken verwachting dat de voorbelasting in 2020 kan plaatsvinden en dat in 2021 het fietspad op dit traject kan worden gerealiseerd.
Vorbereiden vervanging Gerrit Krolbrug.	groen	Zoals wij ook al in de Rekening 2018 hebben gemeld is in het Bestuurlijk Overleg (BO) MIRT van eind 2018 overeengekomen dat het Rijk de planvorming voor de vervanging van de Gerrit Krolbrug van de provincie overneemt. Het project wordt meegenomen in het programma Hoofdvaarweg Lemmer Delfzijl fase 2 van Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat bepaalt het tempo van deze vervanging.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

4.2. Openbaar vervoer

Beleidsdoel OV

Een dekkend netwerk van openbaar vervoer bestaande uit HOV+-basisnet en aanvullend vervoer, van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Reizigersgroei HOV					2%	2%		
Reizigersgroei OV geheel					1%	1%		
a. HOV - trein ¹⁾ (reizigerskilometers)	273,6 mln. groei: 1%	239,9 mln. ²⁾	242,4 mln.	247,5 mln.				
b. HOV - bus (passagiers) ³⁾		12,9 mln.	12,7 mln.	13,0 mln.				
c. Overig OV (GD en KLOV) (passagiers) ³⁾		13,1 mln.	12,8 mln.	13,0 mln.				
Klantwaardering regionaal openbaar vervoer waarvoor provincie concessie verleent (trein respectievelijk bus) ⁴⁾	7,6 resp. 7,)	7,5 resp. 7,7	7,5 resp. 7,6	7,6 resp. 7,7	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5		
Landelijke waarde	7,6	7,6	7,7	7,8				
Daling CO ₂ -uitstoot bus (ten opzichte van 2016) ⁵⁾	125 gram	112 gram	113 gram	112 gram	6%	26% ⁶⁾	40% ⁶⁾	50% ⁶⁾
Aantal te realiseren hubs (cumulatief) ⁷⁾		0	3	3	≥ 15	32	32	32

¹⁾ Inclusief treinverbinding Groningen-Leeuwarden en Groningen-Leer.

²⁾ Er was van het jaar 2016 op 2017 sprake van een trendbreuk, omdat de sterabonnementen sinds september 2016 als chipkaartproduct worden verkocht en het gebruik sindsdien door in- en uitchecken wordt afgeleid. Dat gebruik blijkt lager te zijn dan voorheen uit reizigersonderzoek werd afgeleid. Aan de hand van de vervoeropbrengsten, gecorrigeerd voor indexatie, is afgeleid dat het gebruik van de regionale treindiensten van 2016 op 2017 met 1,6% is toegenomen.

³⁾ Omdat Qlink onderdeel is van de GD-concessie gaf het in eerdere jaren vermelde aantal passagiers een vertekend beeld. Dit is met ingang van 2017 hersteld. Daarom is de waarde van 2016 niet meer opgenomen.

⁴⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV), zie [Regeling beleidsindicatoren provincies](#). Bron: OV-kantenbarometer, zie [waarstaatje provincie.nl](#) en [OV klantenbarometer](#).

⁵⁾ Deze indicator heeft betrekking op een daling van de uitstoot CO₂ per reizigerskilometer.

⁶⁾ Bij de Begroting 2020 zijn deze streefwaarden aangepast naar resp. 85%, 90% en 90% vanwege het laten instromen van tientallen zero-emissiebusen en gebruik van HVO-diesel.

⁷⁾ Het tempo van de realisatie van deze voorzieningen is in belangrijke mate afhankelijk van de beschikbare financiële middelen bij zowel de provincie als de gemeenten. Zoals bij de reguliere prestaties ten aanzien van de hubs is aangegeven, was de inzet in ieder geval vier hubs te realiseren (volledig op te waarderen). Dit is bij drie hubs gelukt, bij nog eens twee hubs is vertraging opgetreden. Daarmee is de streefwaarde voor 2019 niet behaald. Dit komt omdat de opwaardering van de veelal gemeentelijke hubs gefaseerd plaatsvindt. Daarom zijn op meer hubs wel veel losse onderdelen uitgevoerd zoals wifi, zitbanken, watertappunten en fietskluizen.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Opschalen van 2 naar 22 waterstofbussen in het kader van het verduurzamen van het Openbaar Vervoer;	groen	In de aanbesteding van de busconcessie december 2019- december 2029 is de optie voor 20 extra waterstofbussen uitgevraagd. De winnaar van de aanbesteding, Qbuzz, heeft hier ook een aanbieding voor gedaan. Ook de aanbesteding van de waterstoftankinfrastructuur is inmiddels doorlopen en gegund. Dit betekent dat de 20 extra bussen vanaf december 2020 in de dienstregeling opgenomen kunnen worden.
Laten rijden van 22 waterstofbussen bij de start van de nieuwe concessie in december 2019.	groen	Op dit moment rijden er 2 bussen op waterstof. Per vergissing is in de Begroting 2019 aangegeven dat de 20 extra waterstofbussen reeds bij de start van de nieuwe concessie in december 2019 zouden gaan rijden. Dit had echter december 2020 moeten zijn. Een eerdere instroom van deze 20 waterstofbussen is niet mogelijk omdat zowel de levering van de bussen als ook de realisatie van de tankvoorziening meer tijd kost dan de levering van elektrische bussen op batterijen met oplaadvoorzieningen.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Zelfrijdend vervoer: - voortzetten en uitbreiden van de testen met zelfrijdend vervoer op de weg, waaronder het verder testen met besturing op afstand, zodra nieuwe landelijke wetgeving dat toestaat; - inzetten op verdere participatie van gemeenten in testen met zelfrijdend vervoer;	groen groen	- Zelfrijdend vervoer: - De proef in Scheemda is opnieuw verlengd, nu tot medio 2020 en is nu al het langstlopende shuttleproject op de openbare weg. Gewerkt is aan het voorbereiden van nieuwe proeven met 5Groningen en Horus samen met camera's en objectherkenning ten behoeve van het verhogen van de snelheid en besturing op afstand. Deze proeven starten in het voorjaar 2020. - De proeven in Bourtange en Hoogezand-Sappemeer zijn voorbereid en worden in 2020 uitgevoerd. Op de Waddeneilanden zijn al eerste testritten geweest.

- testen met zelfrijdend vervoer op het spoor, op het water en in de lucht (drones), waarbij wordt samengewerkt met de provincies Drenthe en Fryslân en met veel andere publieke en private partijen, waaronder kennisinstellingen.	groen	- Najaar 2019 hebben de tweede serie testritten met ATO-techniek (automatic train operation) plaatsgevonden op het spoor tussen Groningen en Buitenpost. Voorjaar 2020 staan de eerste ritten gepland met passagiers. Er is getest met autonoom varen bij de Eemshaven. Bij Groningen Airport Eelde heeft onder meer een test plaatsgevonden samen met UMCG, waarbij medicijnen naar Schiermonnikoog gevlogen zijn. De testen in de lucht gebeuren onder aansturing van de provincie Drenthe. In juni 2019 is tijdens het ITS-congres in Eindhoven de eerste drone op waterstof gepresenteerd. De Dronehub GAE heeft als eerste toestemming gekregen om testen te doen met een zogeheten BIVLOS-corridor, waarbij voor het eerst een autonome drone uit het zicht vliegt van degene die kan ingrijpen. Die kijkt dan op een scherm mee. Tot slot heeft in het najaar voor het eerst in Nederland een autonoom vervoer festival plaatsgevonden, in dit geval in Assen en georganiseerd door de drie noordelijke provincies en de overige betrokken partijen bij de @north-samenwerking.
• Ketenmobiliteit, hubs en bushaltes: - rapporteren over voortgang en effecten van initiatieven ketenmobiliteit op basis van de in 2018 ontwikkelde monitoring; - realiseren van in ieder geval vier hubs; (De verwachting en inzet is om meer hubs te realiseren. We zijn daarbij afhankelijk van gemeenten als beheerder van de hubs.)	oranje groen	• Ketenmobiliteit, hubs en bushaltes: - De plannen voor monitoring zijn gereed en begin 2020 worden de eerste onderzoeken uitgevoerd. In 2020 wordt een monitor ontsloten met daarin de belangrijkste resultaten. Dit is later dan eerder aangegeven. Het ontwikkelen van deze monitor heeft meer tijd gevraagd dan van te voren was ingeschat. - In maart 2019 is de hub Delfzijl geopend. In augustus 2019 is het vernieuwde stationsgebouw op station Zuidhorn geopend met hierin een openbaar toilet. In november 2019 is de P+R Leek geopend. De werkzaamheden op station Bedum, station Haren en ook P+R Leek zijn grotendeels afgerond en worden nog voorzien van hubvoorzieningen. In samenwerking met NS zijn in 2019 op zes hubs watertappunten gerealiseerd. Op tien hubs in Groningen en Drenthe zijn speciale hubbanken geplaatst.

- (bij)plaatsen van DRIS-panelen op alle hubs; - plaatsen van laadpunten voor de auto in het kader van Green Deal op alle (geschikte) hubs; - voortzetten van de opwaardering van bushaltes en (fiets)voorzieningen en de kwaliteitsverbetering vanabri's waarmee in 2018 is gestart.	groen groen groen	Op vier hubs zijn praatpalen met een geïntegreerde tablet geplaatst, waar meerdere toepassingen mee getest worden. Met de gemeente Groningen is een project gestart om duurzame stadsdistributie vanaf de hubs te realiseren. - Het OV-bureau verzorgt plaatsing van DRIS-panelen op de hubs. De uitrol is fasegewijs in gang gezet met verwachte einddatum rond de zomer van 2020, zoals gepland. - Definitieve gunning op de Green Deal was eind april 2019 en vanaf juli 2019 konden/kunnen e-rijders en gemeenten laadpalen aanvragen. De plaatsing van laadpalen (en soms laadpleinen) op de hubs is in gang gezet en wordt volgens planning in 2020 doorgezet. - De opwaardering van bushaltes met alleen nieuweabri's is gerealiseerd. Voor haltes waar meer dan alleen eenabri geplaatst moet worden, wordt de uitvoering voorbereid. Afronding van alle werkzaamheden wordt in 2020 verwacht.
• TOEGEVOEGD: Werken aan de realisatie van de Extra Sneltrain Groningen Leeuwarden (ESGL)	oranje	• Het project bevindt zich op dit moment volop in de realisatiefase. In november 2019 heeft de Raad van State uitspraak gedaan in de beroepsprocedure: alle rechtsgevolgen blijven in stand. Hiermee is het Tracébesluit (TB) onherroepelijk geworden. In 2019 hebben langs het traject diverse (grote) werkzaamheden plaatsgevonden: aanleg en vernieuwing van sporen, saneren van overwegen, werkzaamheden aan kunstwerken, verlengen en verbreden van perrons. Sinds 13 december 2019 is de onderdoorgang Paterswoldseweg opengesteld voor alle verkeer. In 2020 zullen de overige werkzaamheden worden uitgevoerd opdat de extra sneltrain eind dit jaar kan gaan rijden. Hoewel de uitvoering op dit moment op schema ligt, staat het beschikbare (project)budget onder druk. Wij hebben uw Staten daarover in de voordracht behorende bij de Najaarsmonitor 2019 geïnformeerd.

TOEGEVOEGD: Werken aan de realisatie van het project Groningen Spoorzone	groen	Het project bevindt zich in de realisatiefase. Het Spoorcontract loopt op schema om de grote buitendienststelling van mei 2020 (dertig dagen) te kunnen halen. Bij de aanbesteding van het Stationscontract ontstond een tekort van € 26 miljoen. Met bijdragen van ProRail, het ministerie en de uw Staten toegekende aanvulling van het projectbudget, is het tekort inmiddels aangevuld. Het Stationscontract is gegund.
--	--------------	---

Bijdrage verbonden partij OV-bureau Groningen Drenthe aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Voor de bijdrage van het OV-bureau Groningen Drenthe wordt verwezen naar voordracht nr. 15/2018 zoals besproken in de Commissievergadering MEE van 16 mei 2018, waarin is besloten geen zienswijze in te dienen met betrekking tot de ontwerpbegroting 2019 van het OV-bureau Groningen Drenthe en de ontwerpbegroting 2019, zoals deze bij voornoemde voordracht was bijgevoegd.	groen	Via voordracht d.d. 7 april 2020 heeft u het jaarverslag en de jaarrekening 2019 van het OV-bureau Groningen-Drenthe ter kennisname ontvangen. In de voordracht zijn beide documenten op hoofdlijnen weergegeven.

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Verschil
LASTEN					
Infrastructuur	70.895	89.818	81.881	68.968	12.913
Openbaar vervoer	97.751	128.667	136.752	127.871	8.881
Totaal lasten	168.646	218.485	218.633	196.839	21.794
BATEN					
Infrastructuur	26.775	29.880	22.096	19.680	-2.416
Openbaar vervoer	4.052	18.003	48.638	48.874	236
Totaal baten	30.827	47.883	70.734	68.554	-2.180
Saldo	137.819	170.602	147.899	128.285	19.614
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	5.655	0	13.558	18.554	-4.996
Onttrekkingen	29.499	35.937	60.530	47.139	13.391
Saldo reservemutaties	-23.844	-35.937	-46.972	-28.585	-18.387
Saldo na reservemutaties	113.975	134.665	100.927	99.700	1.227

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Infrastructuur			
- <i>Bereikbaarheid Lauwersmeergebied</i> Een belangrijke verklaring voor de afwijking is een subsidie van € 5,7 miljoen die nog niet is toegekend aan gemeente Het Hogeland in verband met een dispuut met de gemeente over de bijdrage voor grondmobiliteit. Als dat dispuut is opgelost, kan deze subsidie naar verwachting worden verstrekt.	3.885	-3.623	-263
- <i>N33 Midden</i> Er stonden dit jaar voor het project N33 Midden anticiperende grondaankopen in de planning. Uiteindelijk zijn de aankopen in januari 2020 formeel afgerond en zijn de gronden in ons eigendom gekomen. Hierdoor is het budget in 2019 niet gebruikt en is eveneens de begrote dekking niet nodig. De middelen blijven beschikbaar binnen het projectbudget om in 2020 te worden aangesproken.	5.049	-1.651	-3.398
- <i>Bestedingsplan duVV</i> Op het totale bestedingsplan duVV resteert circa € 6,1 miljoen. Hiervan heeft per saldo (baten en lasten) € 1,7 miljoen betrekking op het onderdeel infrastructuur. Het andere deel valt onder het deelprogramma Openbaar vervoer.	1.478	252	-1.730

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Het overschot wordt grotendeels veroorzaakt doordat de subsidies aan gemeenten voor fietsverkeer c.q. verkeersveiligheid voor een groot deel niet in 2019, maar begin 2020 zijn vastgesteld. De niet bestede middelen worden verrekend met de reserve Verkeer en vervoer.			
- <i>Uitvoeren Actieplan Verkeersveiligheid</i> Het Meerjarenuitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Provinciale Wegen (MUP) heeft een looptijd van 2017 tot en met 2020. De uitvoering van een aantal in het MUP opgenomen projecten is vertraagd en wordt doorgeschoven naar 2020. Het betreft een aantal projecten zoals het verkeersveiliger maken van diverse fietsoversteken onder andere Streeksterweg, Startstraat N363, de 3E-aanpak fietsroute Groningen-Hoogezand, de 3E-aanpak N361. (3E-aanpak staat voor een mix van Education, Engineering en Enforcement). Daarnaast zijn in 2019 projecten gerealiseerd zoals de wegverbreding N860, fietsoversteek Stedumerweg en maatregelen kom Bourtange maar moet de bijdrage vanuit de verkeersveiligheidsmiddelen nog afgerekend worden. Hiervoor wordt een bedrag van € 1.795.000 via bestemming van het resultaat overgeboekt naar 2020.	1.922	15	
- <i>Investerings reserve MIT</i> Het verschil bestaat uit diverse kleinere afwijkingen.	305		-305
- <i>Nautische verbeteringen Winschoterdiep en A.G. Wildervanckkanaal</i> De kosten van dit project zijn aan te merken als investeringen en moeten daarom geactiveerd worden. In totaal is inclusief een correctie van de jaren 2017 en 2018 € 3,42 miljoen toegevoegd aan de reserve Afschrijvingen. De kosten die reeds in 2017 en 2018 zijn gemaakt, ongeveer € 0,57 miljoen, zijn in eerste instantie niet geactiveerd, maar dit is in 2019 alsnog gecorrigeerd.	569		-569
- <i>Beleidsnota Fiets</i> De belangrijkste verklaring voor het overschot ligt in het feit dat twee grote fietsprojecten (deels) vertraging hebben opgelopen. Dit gaat ten eerste om de realisatie van het tweede deel van de doorfietsroute Assen-Groningen (Haren-Witte Molen), als gevolg van de problematiek rondom PFAS. Ten tweede gaat het om de aanpak van fietsenstallingen bij provinciale bushaltes; de hoeveelheid haltes en de complexiteit op veel locaties maakt dat dit project nog maar voor een deel in 2019 is uitgevoerd. Voor beide projecten staat uitvoering in 2020 gepland (voor de doorfietsroute loopt dit door tot in 2021). De middelen blijven beschikbaar binnen de reserve MIT.	409	96	-505
- <i>Kadewerken en oevers Noord-Willemskanaal</i> De resterende middelen voor de uitvoering van kadewerken Noord-Willemskanaal (€ 172.700) worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt. Daarnaast zijn de door ons beschikbaar gestelde middelen voor de aanleg van oevervoorzieningen voor de roeiverenigingen (€ 100.000) door stagnatie van de werkzaamheden als gevolg van de PFAS-problematiek niet besteed in 2019. De in totaal € 272.700 wordt via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt.	384	-111	
- <i>Capaciteitskredieten</i> In de raming is onvoldoende rekening gehouden met de fasering van het project spoorlijn Groningen-Winschoten. Dit project loopt door in 2020, waardoor een deel van de kosten van de begeleiding door ProRail doorschuiven naar 2020. Er is daarom onderbesteding ontstaan. De middelen blijven voor dit project beschikbaar binnen de capaciteitskredieten en zijn daarom toegevoegd aan de reserve Overboeken kredieten.	364	306	-670

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Afwikkeling projecten reserve ESFI</i> Het voordelig resultaat wordt veroorzaakt door financieel-technische correcties voor de projecten Termunterzijldiep, Oostelijke Ringweg en de vaarweg Lemmer-Delfzijl.	167		-167
- <i>Communicatie</i> Het restant wordt veroorzaakt doordat communicatiekosten veelal aan projecten worden toegerekend waardoor het regulier budget minder hoeft te worden benut. (In het kader van de herprioritering wettelijke en autonome taken is dit budget overigens met ingang van 2020 structureel verlaagd met € 38.300 per jaar.)	71		
- <i>Verkeersmanagement</i> Als gevolg van de zachte winter zijn de kosten voor gladheidsbestrijding lager uitgevallen. Daarnaast is van het Rijk een nabetaling ontvangen voor incidentenmanagement 2018, waardoor de baten in 2019 incidenteel hoger zijn uitgevallen.	66	145	-210
- <i>Aanpak Ring Zuid (Regionaal Mobiliteitsfonds)</i> De betaling van de regiobijdrage is direct gekoppeld aan het uitvoeringstempo. Door een iets gewijzigde planning vallen de lasten iets lager uit. De niet bestede middelen blijven beschikbaar binnen de reserve RSP.	54	-30	-23
- <i>Kunstwerken vaarwegen</i> De inkomsten voor de bediening van gemeentelijke bruggen zijn verantwoord bij diensten voor derden. Hierdoor is een nadelig verschil in de baten ontstaan. De extra benodigde middelen worden onttrokken aan de reserve Beheer wegen en kanalen.	-51	-524	575
- <i>Onderhoud en beheer wegen en fietspaden</i> De kosten voor beheer wegen en fietspaden zijn per saldo hoger, voornamelijk als gevolg van de uitvoering van groot onderhoud dat oorspronkelijk in 2018 gepland stond (onder andere N860 Westerbroek-Waterhuizen). In de Begroting 2019 was hiermee geen rekening gehouden. De baten zijn hoger als gevolg van bijdragen van derden (onder andere vergoedingen voor schades). Het saldo wordt verrekend met de reserve Beheer wegen en kanalen.	-110	387	-277
- <i>Afkoopsommen wegen en waterwegen</i> Het verschil betreft de financiële afsluiting van het project Reconstructie wegvak Winschoterweg (N368). Onderdeel van de dekking van dit project (conform voordracht) was ook een afkoopsom ten laste van de reserve Afkoopsom (water)wegen als gevolg van areaalvermindering. In de begroting was geen rekening gehouden met deze onttrekking.	-127		127
- <i>Correctie dubbel geactiveerde apparaatskosten</i> Gebleken is dat in 2017 en 2018 een te hoog bedrag aan apparaatslasten is geactiveerd (op afschrijving gezet). De correctie hiervan resulteert in een eenmalig financieel nadeel. Doordat de bijbehorende afschrijvingslasten in de toekomstige exploitaties vrijvallen wordt op lange termijn het effect voor de exploitatie teniet gedaan.	-301		
- <i>Diensten voor derden</i> Per saldo zijn de baten als gevolg van werken voor derden hoger uitgevallen dan begroot. Dit is met name het gevolg van het feit dat, ondanks dat het contract met RWS voor het onderhoud van de hoofdvaarweg per 1 januari 2019 is gestopt, alsnog diensten voor RWS zijn uitgevoerd als gevolg van uitloop van werkzaamheden. Daarnaast is bij de afrekening van de bediening van de bruggen voor de hoofdvaarweg gebleken dat vergoeding hoger was dan waar rekening mee was gehouden. Tenslotte zijn ten behoeve van werken voor derden (niet begrote) kosten gemaakt. Deze kosten zijn weer doorgefactureerd, waardoor de baten eveneens hoger zijn uitgevallen.	-458	1.915	

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Financiële afwikkeling investeringsprojecten voorgaande jaren</i> In 2019 zijn een vijftal projecten financieel afgewikkeld met een gezamenlijke begroting van ca. € 8 miljoen. Dit heeft geleid tot een nadeel van ca. € 0,481 miljoen. Bij de Rekening 2017 zijn er ook infrastructurele projecten afgerekend, zowel wegen- als vaarwegenprojecten. Dit heeft destijds geresulteerd in een voordeel ten gunste van het rekeningresultaat van € 1,84 miljoen.	-481	9	
- <i>Onderhoud en beheer vaarwegen</i> De kosten voor onderhoud en beheer vaarwegen zijn hoger uitgevallen onder andere als gevolg van werkzaamheden aan boordvoorzieningen Winschoterdiep, waar tijdens het werk vanwege trillingen en grondverschuivingen schade is ontstaan aan de N860. De werkmethode is daardoor aangepast. De extra benodigde middelen worden onttrokken aan de reserve Beheer wegen en kanalen. Daarnaast zijn voor het onderdeel slibdepots middelen ontvangen vanuit het project Baggeren (Oude) Eemskanaal. Deze middelen zijn vervolgens gestort in de voorziening Nazorg baggerspeciedepots en daarmee als last opgenomen.	-719	192	407
- <i>Kapitaallasten</i>	101		
- <i>Overig</i>	64	30	
- <i>Apparaatslasten</i>	272	176	-1.584
Totaal verschil	12.913	-2.416	-8.592
Openbaar vervoer			
- <i>Sneltrain Groningen-Leer (D) en Spoor Groningen-Bremen</i> Het genoemd verschil in lasten wordt voor € 1,65 miljoen verklaard doordat een storting in de capaciteitskredieten in 2018 rechtstreeks ten laste van de reserve RSP is gebracht en daardoor niet via de projectkosten loopt. Voorzien was dat dit in 2019 zou worden gecorrigeerd. Dat is echter niet mogelijk gebleken. Voorts is er discussie met DB Netz over de opdracht c.q. het meerwerk. Dit heeft geleid tot een vertraging in het uitgaventempo. De afwikkeling van de planuitwerkingsfase van Groningen-Bremen heeft met meer dan € 1 miljoen voordeliger uitgepakt. Deze middelen blijven beschikbaar voor de realisatiefase van het project.	4.404	-1.195	-3.209
- <i>Bestedingsplan duVV</i> Op het bestedingsplan duVV resteert circa € 5,7 miljoen. Hiervan heeft per saldo € 4,4 miljoen betrekking op het onderdeel Openbaar vervoer. Het andere deel valt onder het deelprogramma Infrastructuur. De subsidiebijdrage aan het OV-bureau Groningen Drenthe is lager uitgevallen dan begroot doordat de verplichte jaarlijkse indexatie lager uitviel dan waarmee rekening werd gehouden. Daarnaast zijn een aantal projecten nog niet (volledig) uitgevoerd. Dit betreft de projecten Hubs, Onbewaakte spooroverwegen en Ketenmobiliteit. Oorzaak hiervan is met name dat de projecten een langere doorlooptijd kennen en we qua uitvoering afhankelijk zijn van externe partijen. De niet bestede middelen worden verrekend met de reserve Verkeer en vervoer.	4.178	225	-4.403
- <i>Verduurzaming OV</i> Verduurzamingsprojecten kennen veelal een lange aanlooptijd. Enerzijds doordat deze vernieuwend zijn en anderzijds geldt dat wij in een vroeg stadium zelf over middelen moeten beschikken om subsidies van zowel het Rijk als ook Europa binnen te kunnen halen. Opdrachten of subsidies kunnen vervolgens veelal pas worden verstrekt als de totale kosten gedekt zijn. Subsidietrajecten kosten veel tijd.	1.720		-1.720

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Dit is de oorzaak dat reeds in de begroting opgenomen middelen resterend en gereserveerd moeten blijven voor latere jaren. De niet bestede middelen blijven beschikbaar in de reserve MIT.			
- <i>Nationaal Programma Groningen</i> Er is een specifieke uitkering NPG ontvangen van € 1,5 miljoen voor 'mobility innovation' en de pilots Autonome ERTMS, Autonoom rijden en Waterstofrein. De middelen zijn als vooruitontvangen subsidie geboekt en blijven beschikbaar voor genoemde activiteiten.	1.500	-1.500	
- <i>Innovatief zelfrijdend vervoer</i> Zoals vermeld in de programmaverantwoording kennen diverse projecten voor innovatief duurzaam vervoer een doorloop naar 2020. De niet bestede middelen blijven hiervoor beschikbaar binnen de reserve MIT.	172	123	-295
- <i>Opwaarderen bushaltes</i> De lasten zijn lager uitgevallen dan begroot. Het voornemen was om met het plaatsen van voorzieningen (zoals abri's) op haltes, ook de halte in zijn geheel op te waarderen. Gebleken is dat er meer haltes dan vooraf ingeschat, complex zijn om op te waarderen. Dit heeft meer tijd en afstemming gevraagd waardoor de uitvoering doorloopt in 2020.	112		-112
- <i>Waterstofbussen</i> Er is aan het OV-bureau Groningen Drenthe een subsidie verleend voor het opschalen van het aantal waterstofbussen. Een deel van deze subsidie is afkomstig uit rijksmiddelen. Een deel van deze middelen, € 750.000, ontvangen wij in 2020 via het Provinciefonds. Dit bedrag hebben wij voorgefinancierd en laten we in 2020 terugvloeien naar de Algemene reserve.	0	-750	
- <i>Spoorlijn Roodeschool-Eemshaven</i> In 2019 hebben nog afrondende werkzaamheden plaatsgevonden binnen het project Roodeschool-Eemshaven. Deze kosten zijn gedekt uit het hiervoor door uw Staten beschikbaar gestelde projectbudget.	-195		195
- <i>RSP-projecten</i> De lasten voor de RSP-projecten zijn per saldo hoger uitgevallen dan begroot. De belangrijkste oorzaak is het project Groningen-Spoorzone. Door mee te liften met zogenaamde 'treinvrije' periodes van andere projecten zijn in 2019 werkzaamheden ten behoeve van het spoor versneld uitgevoerd. Als gevolg van de hogere lasten is ook de bijbehorende dekking vanuit de vooruitontvangen rijks- en gemeentelijke bijdragen en de reserve RSP hoger uitgevallen.	-3.180	3.332	-152
- <i>Overig</i>	31		-28
- Apparaatslasten	139	1	-71
Totaal verschil	8.881	236	-9.795
Totaal verschillen programma	21.794	-2.180	-18.387

Bedragen x € 1.000

5. Economie

Inleiding

Het programma Economie heeft als doel:

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende werk en dynamiek

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Economie en werkgelegenheid
2. Recreatie en toerisme
3. Grensoverschrijdende samenwerking.

Voor het programma Economie zijn de volgende onderwerpen als prioriteit opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019:

- *Vergroening van de chemie*
Via Chemport Europe hebben we de Eemsdelta en het chemiecluster als topvestigingslocatie voor duurzame en groene chemie goed gepositioneerd. Dit heeft geleid tot een reeks van interessante contacten met bedrijven van binnen en buiten de provincie. De regeling Regionale Investeringssteun Groningen (RIG) heeft in dit verband haar nut bewezen. Mede dankzij de RIG kon een aantal contacten worden omgezet in concrete acquisities. Of de RIG wordt voortgezet, is afhankelijk van het akkoord over het Nationaal Programma Groningen (NPG). Eén en ander zal in de loop van 2020 duidelijk worden.
Ook op het gebied van waterstof en circulaire economie hebben we belangrijke stappen gezet. Zo is een deel van de NPG-middelen ingezet voor de realisatie van de HydroHub (een 1 MW-testcenter waterstof) en zijn wij trekker van de Waterstofalliantie Noord-Nederland. In dit verband is in het voorjaar 2019 de [Investeringsagenda Waterstof Noord-Nederland](#) gepresenteerd. De Investeringsagenda heeft vervolgens onder meer als basis gediend voor de Europese miljoenensubsidie Hydrogen Valley die is binnengehaald en is aanleiding geweest voor diverse waardevolle contacten.
Als vervolg op de eerder uitgevoerde grondstromenanalyse circulaire economie zijn in 2019 op drie sleutelsectoren (Bouw, Chemie en Afval/reststromen) tijdelijke aanjagers ingezet. Samen met bedrijven hebben deze aanjagers kansrijke projecten verder uitgewerkt. In 2020 worden de eerste resultaten gepresenteerd.
- *Acquisitie Noord-Nederland*
De drie noordelijke provincies hebben in 2017 gezamenlijk opdracht gegeven voor het uitvoeren van een noordelijke Internationale brandingscampagne. Deze campagne is in 2019 afgerond. Er zijn campagnes uitgevoerd rondom de thema's Vergroening chemie, Water, Agri/Dairy, Transport&Logistiek, Medtech, Energie en Digitalisering. Dit heeft tot verschillende nieuwe contacten geleid waarmee NOM, GSP en provincie nu in gesprek zijn. De vraag of en hoe we gezamenlijk internationale acquisitie verder vormgeven, wordt begin 2020 door een extern bureau onderzocht. Een belangrijk resultaat van de afgelopen campagnes was de daadwerkelijke interesse van Tesla voor drie locaties in Noord-Nederland. Hier stonden we tot aan de finale keuze voor Berlijn in de shortlist van drie Europese locaties.
- *Digitalisering/ICT*
In 2019 hebben we de aanleg van snel internet in de provincie Groningen gecontinueerd. Met onze partners werken we samen in het project Cybersecurity Noord-Nederland om ons digitale ecosysteem verder te versterken en veiliger te maken. Om ons mkb te ondersteunen op het gebied van marketing en sales hebben we, weer in nauwe samenwerking met onze partners en het ministerie van EZK, de [Werkplaats Online Ondernemen](#) (WOO) geopend. Ook hebben we besloten om [Founded in Groningen](#) voor de komende drie jaar nogmaals te financieren om zo het startup-ecosysteem in de provincie Groningen verder te versterken.

- opbouwen van het bioraffinagecluster.	groen	- Met het aantrekken van bedrijven als Avantium en Photanol krijgt ook het bioraffinagecluster steeds meer gestalte. Het Chemport Innovation Centre is in ontwikkeling. (Realisatie wordt voorzien in 2020.)
Uitvoeren Groningen@Work, programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Vergroening van de chemie: • Waterstof(economie): - uitvoeren van de high-level routekaart van de Noordelijke Innovation Board (NIB) samen met vele andere partijen zoals de New Energy Coalition; - meewerken aan het (verder) realiseren van projecten zoals Waterstofbackbone, Mobiliteit op waterstof, 1 MW-testcenter en 20 MW-productiefaciliteit. (Zie ook programma Milieu en energie, deelprogramma Energie en klimaat.)	groen groen	Uitvoeren Groningen@Work, programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Vergroening van de chemie: • Waterstof(economie): - Als uitvoering van de high-level routekaart van de Noordelijke Innovation Board is de Investeringsagenda Waterstof Noord-Nederland opgesteld met negentien bedrijven en aan minister Wiebes van EZK aangeboden. - De Hydrohub - voorheen bekend als het 1 MW-testcenter - is een testfaciliteit voor groene waterstofproductie en moet in 2020 klaar zijn. De projecten Waterstofbackbone, Mobiliteit op waterstof en 20 MW-productiefaciliteit worden ondersteund via het project HEAVENN. - Noord-Nederland is winnaar geworden van de Hydrogen Valley-aanvraag. De New Energy Coalition heeft deze subsidieaanvraag (€ 20 miljoen) ingediend bij de Europese Fuel Cell Hydrogen - Joint Undertaking (FCH-JU). De projecten in deze aanvraag zijn gebaseerd op de Investeringsagenda Waterstof Noord-Nederland. Wij zijn betrokken bij het opzetten van een structuur voor het project nu de aanvraag is toegekend. - Op 22 mei heeft Noord-Nederland met drie andere Europese regio's het Hydrogen Valleys Smart Specialisation Platform opgericht. Veertig regio's nemen deel aan dit platform. - Op de Global Entrepreneurship Summit heeft Groningen zich op 3 en 4 juni gepresenteerd met de Investeringsagenda Waterstof Noord-Nederland aan een internationaal gezelschap van investeerders. Het heeft verschillende waardevolle contacten opgeleverd, die nu nader worden bekeken. - In september hebben wij namens de Waterstofalliantie Noord-Nederland een brief naar minister Wiebes gestuurd. Hierin wordt opgeroepen

		om waterstofproductie op een effectieve manier in het subsidie-instrument SDE++ op te nemen. Wij zijn trekker van de Waterstofalliantie Noord-Nederland, die bestaat uit overheden en bedrijven uit Noord-Nederland. In dit verband is eerder de Investeringsagenda uitgebracht. - In oktober heeft de New Energy Coalition het jaarlijkse Wind Meets Gas conferentie georganiseerd. Het evenement krijgt elk jaar steeds meer allure op nationaal en internationaal niveau. (Wij hebben het evenement financieel ondersteund.)
--	--	--

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Uitvoeren Groningen@Work, programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Industrie-agenda: • Samen met de triple-helixpartner verder identificeren, operationaliseren en uitvoeren van projecten die bijdragen aan groene groei van het industriecluster Eemsdelta: - verder verstevigen van de uitvoeringsorganisatie; - uitvoeren lobby bij het Rijk en EU; - ondersteunen projecten met provinciale beleidsinstrumenten.	groen groen groen	Uitvoeren Groningen@Work, programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Industrie-agenda: • Via de Industrie-agenda hebben wij input geleverd voor onder meer het Nationaal Programma Groningen. De eerste € 50 miljoen is ontvangen. Behaalde resultaten: - De uitvoering van de Industrieagenda is ingebed in Chemport. - In de lobby is ingezet op vergroening van de chemie in het kader van het klimaatakkoord, onder andere via Industrietafel Noord-Nederland en het IPO. - Een deel van de NPG-middelen is ingezet voor zes extra 'groene' projecten, waaronder de Hydrohub, voorheen bekend als het 1 MW-testcenter waterstof, het Chemport Innovation Centre en twee slimme infrastructuurprojecten voor groene grondstoffen en restwarmte.
Uitvoeren Groningen@Work, programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Industrie-agenda: • Speerpunt Circulaire Economie (CE): - uitvoeren van het vervolg op de grondstromenanalyse op drie of vier sleutelsectoren waarbij transitie makelaars worden ingezet;	groen	Uitvoeren Groningen@Work, programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Industrie-agenda: • Speerpunt Circulaire Economie (CE): - Voor drie sleutelsectoren (Bouw, Chemie en Afval/reststromen) waren in 2019 drie aanjagers actief. Samen met bedrijven zijn kansrijke projecten verder uitgewerkt. De resultaten van de aanjagers worden gepresenteerd op 5 maart 2020 bij het CE-Event (zie onderaan).

- uitwerken van een subsidieregeling om mogelijke concrete vervolgprojecten of samenwerkingsverbanden soepel door te kunnen laten lopen waarbij per project maximaal € 50.000 subsidie wordt verstrekt (50%); - organiseren tweede noordelijk CE-congres in het najaar van 2019.	oranje oranje	- Aan een subsidieregeling wordt gewerkt. Afhankelijk van de afspraken tussen de betrokken gedeputeerden van de drie noordelijke provincies volgt uitwerking begin 2020. - Op 3 oktober was een CE-Event Noord-Nederland gepland om bedrijven praktische kennis mee te geven over de randvoorwaarden van het overgaan naar circulair ondernemen. Dit event is verplaatst naar 5 maart 2020 en heeft inmiddels plaatsgevonden. Er waren ca. 110 bezoekers. De bijeenkomst is samen met provincies Fryslân en Drenthe georganiseerd, met deelname van de betrokken gedeputeerden Noord-Nederland (Nienke Homan vanuit Groningen).
---	-----------------------------	--

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Arbeidsmarkt

Verbeteren van de balans arbeidsmarkt en bevorderen van participatie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Jaarlijkse groei werkgelegenheid Groningen (GR) t.o.v. Nederland (NL)	GR: 0,4% NL: 1,1%	GR: 2,2% NL: 1,5%	GR: 3,2% NL: 2,2%	GR: 2,1% NL: 2,5%	GR: 0,9% NL: 0,9%	GR: 0,6% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%
Regionale component in de werkloosheid (verschil nationale en Groninger werkloosheid, bron: CBS)	1,4%	1,3%	1,3%	1,0%	0,9%	0,8%	0,7%	0,7%
% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) t.o.v. de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar (conform CBS-definitie) ¹⁾	67,7%	67,8%	67,6%	68,1%	68,2%	68,5%	68,8%	68,8%
Landelijke waarde	70,0%	70,1%	70,5%	71,2%	70,5%	70,8%	71,1%	71,1%

¹⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV), zie [Regeling beleidsindicatoren provincies](#).
Bron: LISA/CBS, zie [waarstaatje provincie.nl](#).

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren Groningen@Work, Programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Werkend Groningen. Concreet: - verder invullen en uitvoeren Leven Lang Leren Fonds; Algemeen: - voorbereiden evaluatie programmaperiode 2016-2019; - voorbereiden vervolg Groningen@Work na 2019.	groen groen groen	- Uitvoeren Groningen@Work, Programma Economie en Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Werkend Groningen. Concreet: - In maart is een subsidie verleend aan het project Zorgen voor.... zorgen dat... en in april is een subsidie verleend aan het project Talen naar werk. Tevens is in september opdracht verleend aan de SER Noord-Nederland voor het uitvoeren van de pilot Leven Lang Ontwikkelen Energietransitie Groningen. De middelen uit het fonds zijn besteed, de projecten zijn in uitvoering. Algemeen: - De kadernota Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023 is op 18 december 2019 door uw Staten vastgesteld.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Vestigingsklimaat

Vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen en werknemers

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantal startende bedrijven ¹⁾	5.198	5.124	5.566	5.947	5.000	5.000	5.000	5.000
Groei bruto regionaal product (BRP), exclusief aardgas	2,2%	2,5%	2,5% ³⁾	n.n.b. ⁴⁾	2,7%	2,0%	1,6%	1,4%
Groei bruto regionaal product (BRP), inclusief aardgas ²⁾	-1,8%	-0,6%	-1,0% ³⁾	n.n.b. ⁴⁾	-2,0%	-2,0%	-2,0%	-2,0%
Landelijke waarde	2,2%	2,9%	2,6% ³⁾	n.n.b. ⁴⁾	2,7%	1,6%	1,4%	1,4%

¹⁾ Met ingang van 2016 wordt een andere bron wordt gehanteerd, namelijk de KvK-bedrijfsdynamiek. Om die reden zijn de streefwaarden aangepast, cf. Begroting 2019.

²⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV).

³⁾ Definitieve gegevens 2018 verschijnen eind 2020.

⁴⁾ Voorlopige cijfers 2019 zijn beschikbaar in najaar 2020.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren Groningen@Work, Programma Economie & Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Aantrekkelijk Groningen: Acquisitie Noord-Nederland: - opzetten en uitvoeren van campagnes door Initio onder de vlag TopDutch op het gebied van Vergroening Chemie, Transport & Logistiek en Agri/Dairy.	groen	- Uitvoeren Groningen@Work, Programma Economie & Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Aantrekkelijk Groningen: Acquisitie Noord-Nederland: - Alle proposities (Vergroening Chemie, Logistiek, Agri/Dairy, Digitalisering en Medtech) zijn klaar en verwerkt in de nieuwe website die half september 'live' gaat. Als gevolg van de tot nu toe gevoerde campagnes hebben zich al diverse bedrijven gemeld die geïnteresseerd zijn om in de zoektocht naar hun Europese vestiging de TopDutch-regio mee te nemen in hun selectieproces. Tesla was één van deze geïnteresseerde partijen en heeft helaas gekozen voor Berlijn als vestigingsplaats. Mede dankzij inspanningen van TopDutch zat Groningen bij de laatste drie potentiële vestigingslocaties in Europa. Met de overige acquisities zijn we nog steeds in gesprek.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren Groningen@Work, Programma Economie & Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Aantrekkelijk Groningen. Concreet: - uitvoeren van de Digitale Agenda (IT-Agenda), in samenwerking met stakeholders (UMCG, Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool Groningen, gemeente Groningen, mkb en ministerie van EZK (samenwerkend in de Coalition Board) met als belangrijke thema's onder andere Human Capital, Cyber Safety, Digitalisering proces- en maakindustrie en Blockchain; - uitvoeren vervolg Innovatief en Duurzaam MKB, deel 3; - voortzetten realiseren van snel internet voor de hele provincie.	groen groen groen groen	- Uitvoeren Groningen@Work, Programma Economie & Arbeidsmarkt 2016-2019, onderdeel Aantrekkelijk Groningen. Concreet: - Voor de thema's CyberSafety en Blockchain zijn de afgelopen periode (gratis) workshops aan scholen aangeboden, die door de provincie financieel zijn ondersteund. - De REP-subsidieaanvraag Cybersecurity is behandeld in uw Staten en goedgekeurd. Het project behelst een unieke samenwerking tussen kennis- en onderwijsinstellingen om samen met het bedrijfsleven onze digitale ecosysteem te versterken. Dit rondom het thema Cybersecurity. - We hebben een conceptplan opgezet om de maakindustrie en de chemie mee te nemen in de verdergaande digitalisering van processen. (Dit plan zal door de NOM in maart 2020 worden ingediend bij het SNN.) - De regeling is begin februari gestart. Er is inmiddels voor ruim € 400.000 beschikbaar. (Zie subsidiestaat voor overzicht verleende subsidies.) - De subsidieregeling Snel Internet Groningen is volop in uitvoering. De vraagbundeling in de aardbevingsgemeenten is succesvol afgerond. De hoofdinfrastructuur wordt volop uitgerold in de aardbevingsgemeenten: het aansluiten van de huizen en bedrijven is volop in gang. De vraagbundeling in het Westerkwartier loopt.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Groningen Seaports: - vervullen van de publieke taken in verband met het nautisch beheer, de scheepvaart, de havens en de vaarwegen in het beheergebied; - bevorderen van de verdere ontwikkeling en het gebruik van de havens en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeenten Delfzijl en van de Eemshaven en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeente Eemshaven.	groen groen	- Groningen Seaports: - Het vervullen van de publieke taken is een continu proces. - De samenwerking op het gebied van Chemport Europe loopt. Participerende bedrijven zijn GSP, NOM, SBE, de provincie en kennisinstellingen. GSP en NOM zijn primair uitvoerders van het plan van aanpak. Zie verder onder beleidsdoel Innovatie bedrijven.
- Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM): - verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen; - bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven; - initiëren en ontwikkelen van innovatieve projecten; - uitvoeren van House of Finance middels Finc+.	groen groen groen groen	- Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM): - Het verstrekken van risicodragend kapitaal loopt en is een continue activiteit. - Dit is een continu proces waarbij intensief wordt samengewerkt met TopDutch. - Het initiëren en ontwikkelen van innovatieve projecten loopt en is een continue activiteit. - In gezamenlijk overleg met de NOM is geconcludeerd dat te weinig ondernemers gebruik maken van het 'loket' en is besloten Finc+ niet te continueren.
- Investeringsfonds Groningen: - als revolverend fonds deelnemen in andere fondsen voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen; de opbrengsten van de investeringen worden weer ingezet voor nieuwe aanvragen.	oranje	- Investeringsfonds Groningen: - Uw Staten hebben in februari ingestemd met de tijdelijke uitbreiding van het fondsvermogen met € 20 miljoen. De verwachting was dat in het najaar de investering in het vijfde doelfonds zou worden geëffectueerd. Op dit moment vindt overleg plaats over de voorwaarden voor oprichting van een vijfde doelfonds. Verwachting is dat in maart 2020 de investering geëffectueerd wordt. Daarnaast zijn nog vier leads en twee doelfondsen in onderzoek.

- als Acquisitiefonds Groningen (onderdeel van IFG) rechtstreeks deelnemen in ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen en rechtstreeks risicodragend kapitaal verstrekken aan nieuw te vestigen kleine en middelgrote ondernemingen in Groningen.	oranje	- Op dit moment zijn meerdere leads in onderzoek.
• Groningen Airport Eelde: - bevorderen van het regionale acquisitieklimaat, economie en werkgelegenheid en logistieke infrastructuur door verbeterde (intercontinentale) connectiviteit; zowel vanuit Noord-Nederland als naar Noord-Nederland. - ondersteunen en faciliteren dat op succesvolle wijze een private partij gevonden wordt voor participatie in de LEM (Luchthaven Exploitatie Maatschappij); dit kan bijvoorbeeld middels een Europese aanbesteding voor het verlenen van een concessie aan een private partij voor de LEM of bijvoorbeeld door vervreemding (van een deel) van onze aandelen in de LEM.	oranje oranje	• Groningen Airport Eelde: - Zoals reeds bij de Najaarsmonitor 2019 aangegeven heeft Nordica helaas ultimo 2018 het contract beëindigd voor het vliegen op de hubbestemmingen Kopenhagen en München. AIS Airlines vloog sinds eind maart 2019 voor eigen risico op Kopenhagen maar is hiermee op 20 februari 2020 gestopt. De vaste kosten bleken te hoog. Sinds begin 2020 heeft GAE een nieuwe interim-directeur. Hij heeft de opdracht gekregen in mei 2020 met nieuwe scenario's te komen. - Aanbesteding is op dit moment niet opportuun, zoals eerder bij de Najaarsmonitor 2019 gemeld. We wachten op een geschikt moment om de aanbesteding te laten plaatsvinden. Als GAE met nieuwe scenario's komt, zal dit opnieuw worden gezien.

5.2. Recreatie en toerisme

Beleidsdoel Recreatie en toerisme

Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen (bron: CBS)	-2,8%	+7,2%	+21,3%	n.n.b.	+5%	+5%	+5%	+5%
Ontwikkeling aantal banen in toeristisch-recreatieve sector (bron: LISA)	+2,9%	+5,5%	+5,1%	n.n.b.	+3%	+3%	+3%	+3%

De realisatiecijfers 2019 zijn naar verwachting in mei 2020 beschikbaar.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren Uitvoeringsplan Toerismevisie 2016-2019: - versterken promotie en marketing en laten uitvoeren van een vervolgonderzoek naar het toeristische imago van Groningen; - routeontwikkeling en vaarrecreatie: - Projecten op het gebied van routeontwikkeling door het Routebureau Groningen, het landelijke Fietsplatform, Wandelnet en Waterrecreatie Nederland zoals: ✓ realiseren provinciaal wandelknooppunten-netwerk;	groen groen	- Uitvoeren Uitvoeringsplan Toerismevisie 2016-2019: - Het vervolgonderzoek naar het toeristische imago van Groningen is uitgevoerd en op 10 juli voor kennisgeving aangeboden aan uw Staten. - Marketing Groningen heeft het jaarplan 2019 reguliere activiteiten provinciale toeristische promotie naar tevredenheid uitgevoerd. Daarnaast voert Marketing Groningen een meerjarige toeristische campagne uit, die gericht is op het versterken van het toeristische imago van de provincie. - routeontwikkeling en vaarrecreatie: - De betrokken instanties zijn actief geweest met de uitvoering van de benoemde meerjarige projecten. Belangrijke resultaten zijn het vergevorderde deelproject Wandelknooppuntennetwerk Groningen (door Routebureau Groningen) en de voorbereidingen van de landelijke Kustroute (door het

✓ ontwikkelen iconroutes als vervolg op landelijke langeafstandsfietsroutes; ✓ opstellen nieuw basisvisie Recreatietoervaart Nederland. ○ Subsidieregeling Toeristische Themaroutes: ✓ ontwikkelen fiets-, wandel- en vaarroutes.	groen	landelijke Fietsplatform). ○ De negen initiatiefnemers aan wie een provinciale subsidie is verleend voor het ontwikkelen van thematische routes zijn bezig met de uitvoering van hun plannen. Een aantal routes (themaroutes Westerkwartier en Abel Tasman vaarroutes) is inmiddels opgeleverd. ○ Op basis van een evaluatie van de subsidieregeling Toeristische Themaroutes is besloten hieraan geen vervolg te geven omdat wij verwachten dat het te realiseren aanbod voldoende is. Met aanbod bedoelen wij het totale pakket van thematische fiets-, wandel- en vaarroutes, dat tot stand komt door realisering van alle projecten die met succes een beroep hebben gedaan op de provinciale subsidieregeling.
- stimuleren en faciliteren ondernemerschap: ○ (mede)organiseren van thema- en netwerkbijeenkomsten rond actuele ontwikkelingen en onderwerpen;	groen	- stimuleren en faciliteren ondernemerschap: ○ In samenwerking met de toeristische sector hebben wij in maart een themabijeenkomst over routeontwikkeling en kansen voor toerisme georganiseerd. In het najaar hebben wij de organisatie van een themabijeenkomst over waterrecreatie ondersteund (zowel organisatorisch als financieel).
○ beschikbaar stellen van een middel voor doelgroepsegmentatie (Leefstijlvinder) aan bedrijven.	groen	○ De Leefstijlvinder is met succes ontwikkeld en wordt tot en met 2020 regelmatig geüpdatet. Tientallen Groningse ondernemers gebruiken de tool.
- voorbereiden terugblik programmaperiode 2016-2019 en vervolg na 2019.	groen	- Wij zijn in het najaar gestart met de voorbereidingen van een toeristische visie voor de periode 2020-2030. Bij het aanbieden van deze toeristische visie blikken wij terug op de uitvoering van de lopende Toerisme-Visie 2016-2020.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

- voorbereiden nieuwe Europese programmaperiode voor structuur en investeringsfondsen 2021-2027; - vaststellen en uitvoeren Samenwerkingsagenda Noord-Nederland - Niedersachsen. (Hierin staan afspraken over de grensoverschrijdende governance en samenwerking rond de gedeelde thema's infrastructuur, energie, arbeidsmarkt, economie, natuur- en waterbeheer.)	groen groen	- De voorbereiding van de nieuwe EU-programma's vanaf 2021 (EFRO, NSP/POP, Interreg) loopt volop. Er is echter nog geen duidelijkheid over de toekomstige budgetten. De verwachting is dat een akkoord over de EU-begroting niet eerder dan halverwege 2020 wordt bereikt. Dit proces, inclusief de lobby voor behoud van Europese structuur- en investeringsfondsen voor Nederland en Noord-Nederland (regionale programmering) in het bijzonder, krijgt continu aandacht en loopt door tot in 2020/2021. - De betrokken partijen (Niedersachsen, Rijk/ministerie van BZK en provincies) hebben ingestemd met de Samenwerkingsovereenkomst Noord-Nederland - Niedersachsen. Ondertekening vindt plaats op 23 maart 2020. Met de vaststelling van deze Samenwerkingsagenda vindt er qua grensoverschrijdende samenwerking een verschuiving plaats van governance naar inzet op uitvoering.
• Communiceren over resultaten van diverse Interreg-A projecten zoals Kontaktlo(o)s Laden, Power to Flex, Groene Cascade, Salfar.	groen	• Uitvoering van de projecten verloopt voorspoedig. De Interreg-projecten worden op de website https://www.deutschland-nederland.eu/nl/projekt-datenbank/ toegelicht (ook qua resultaten). Deze website bevat ook - indien mogelijk - links naar specifieke projectwebsites, zoals http://gr-kaskade.eu/ en https://www.powertoflex.eu/. Verder wordt er gebruik gemaakt van social media. Daarnaast wordt er in het kader van Power to Flex in een magazine over innovaties binnen de energietransitie gepubliceerd (oplage: 1000). Ook de participatie in relevante congressen met stands hoort bij de communicatie-activiteiten. Deze activiteiten hebben tevens een grensoverschrijdende dimensie en worden ook uitgevoerd door de Duitse project- en programmapartners. De projecten Groene Cascade en Power-to-Flex zijn op 6 februari 2020 afgesloten met een gezamenlijke slotconferentie.

Aanjagen van kleine grensoverschrijdende projecten in het Netwerk+-programma, in aanloop naar de nieuwe EU-programmaperiode die na 2020 start. Kansrijke onderwerpen: digitalisering, cultuur, verduurzaming, mobiliteit.	groen	Het aanjagen van het Netwerk+-programma verloopt succesvol. Binnen het programma werden tot en met december 2019 in totaal 279 projecten met een totale waarde van ca. € 4 miljoen goedgekeurd.
Vaststellen en uitvoeren van de hernieuwde samenwerkingsagenda Noord-Nederland - Leningrad Oblast. Hierin ligt het zwaartepunt op samenwerking en uitwisseling over landbouw.	oranje	De samenwerkingsovereenkomst Noord-Nederland en Leningrad Oblast is geherijkt. Dit heeft meer tijd nodig dan vooraf verwacht. De verwachting is dat beide regio's in de eerste helft van 2020 akkoord geven op de inhoud ervan. Het Consulaat Generaal in Sint Petersburg vervult in dit proces de rol van intermediair.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
LASTEN					
Economie en werkgelegenheid	56.040	29.677	63.151	59.395	3.756
Recreatie en toerisme	2.401	1.180	1.657	1.504	153
Grensoverschrijdende samenwerking	366	353	378	535	-157
Totaal lasten	58.807	31.210	65.186	61.434	3.752
BATEN					
Economie en werkgelegenheid	16.086	214	13.529	19.228	5.699
Recreatie en toerisme	-19	5	191	162	-29
Grensoverschrijdende samenwerking	0	0	38	38	0
Totaal baten	16.067	219	13.758	19.428	5.670
Saldo	42.740	30.991	51.428	42.006	9.422
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	1.380	1.500	3.600	8.041	-4.441
Onttrekkingen	14.497	1.390	22.834	22.756	78
Saldo reservemutaties	-13.117	110	-19.234	-14.715	-4.519

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Economie en werkgelegenheid			
- <i>Regionale Investeringssteun Groningen (RIG)</i> Voor de subsidieregeling Regionale Investeringssteun Groningen (RIG) hebben het Rijk en Economic Board Groningen middelen beschikbaar gesteld. De regeling wordt uitgevoerd door het SNN. Er is een hoger bedrag aan subsidies verleend dan begroot. Dit wordt gedekt uit de bijdragen van zowel het Rijk als de Economic Board Groningen.	-12.949	12.949	
- <i>NPG Regionale Investeringssteun (RIG)</i> Voor de uitvoering van RIG hebben we een decentralisatie-uitkering van € 12 miljoen ontvangen van het Rijk. Deze middelen zijn nog niet volledig besteed. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	4.441		-4.441
- <i>Acquisitie Noord-Nederland</i> In 2019 is met N.V. NOM een lastgevingsovereenkomst afgesloten. Het doel van de overeenkomst is dat NOM financieringsarrangementen kan verstrekken aan bedrijven die hun activiteiten geheel of voor een belangrijk deel in de provincie Groningen (gaan) uitoefenen. In 2019 zijn deze middelen nog niet opgevraagd.	4.000	-4.000	

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Chemport Innovation Center</i> Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor het project Chemport Innovation Center. Deze middelen hebben we niet meer kunnen inzetten. De middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.	3.176	-3.176	
- <i>Vrijval voorziening IFNN</i> De leningsovereenkomst met het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) wordt in 2020 beëindigd. Bij het verstrekken van de leningsfaciliteit van € 3,3 miljoen is voor het volledige bedrag een voorziening gevormd. Op basis van de jaarrekening van het IFNN is inmiddels bekend dat circa € 0,4 miljoen van de lening moet worden afgeboekt ten laste van de voorziening. Het resterende deel van de voorziening € 2,9 miljoen is vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019.	2.968		
- <i>Routeontwikkelingsfonds Groningen Airport Eelde</i> De begrote middelen voor het Routeontwikkelingsfonds zijn niet ingezet. Deze niet bestede middelen worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020, om de komende jaren in te zetten voor de 'internationale toegangspoort voor het noorden. De middelen zijn door uw Staten beschikbaar gesteld bij de Voorjaarsnota 2017. Wij hebben ons hiermee voor een periode van tien jaar (2017 tot en met 2026) gecommitteerd om 30% van € 46 miljoen bij te dragen aan GAE voor het uitvoeren c.q. implementeren van de beleidsoptie 'Investeren: internationale toegangspoort voor het Noorden'. Daarom worden de niet bestede middelen via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2020.	1.043		
- <i>NPG Aanwending expansie</i> Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor het project Aanwending expansie. Deze middelen hebben we niet meer kunnen inzetten. De middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.	500	-500	
- <i>Projecten provinciale meefinanciering</i> Vanuit de reserve Provinciale meefinanciering wordt onder andere bijgedragen aan subsidies. Het betreft regelingen die we zelf uitvoeren en regelingen waarvan de uitvoering door derden plaatsvindt. In de tweede helft van 2019 zijn meer subsidies verleend dan dat we ten tijde van het opstellen van de Najaarsmonitor 2019 hadden voorzien. Het resultaat wordt verrekend met de reserve Provinciale meefinanciering.	-209	65	144
- <i>Innovatie en duurzaamheid MKB 3</i> De begrote middelen voor deel 3 van het programma Innovatief en Duurzaam MKB Groningen zijn nog niet volledig besteed. Uw Staten hebben hiervoor € 1,6 miljoen beschikbaar gesteld. De regeling kent een looptijd tot en met 31 december 2020. De niet bestede middelen zijn via de bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2020.	393		
- <i>Innovatiemotor Groen</i> Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor het project Innovatiemotor Groen. Deze middelen hebben we niet meer kunnen inzetten. De middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.	375	-300	
- <i>Innovatie en duurzaamheid MKB 2</i> Deel 2 van het programma Innovatief en Duurzaam MKB is succesvol verlopen. De middelen zijn belegd in ruim vijftig projecten van zeer uiteenlopende Groningse mkb-bedrijven. De beschikbare middelen zijn niet volledig ingezet en vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	126		
- <i>Revitalisering bedrijventerreinen</i> De voorbereidingen van het project 'Zon op bedrijfsdaken' zijn eind 2019 gestart. Hiermee willen we het leggen van zonnepanelen op	91		

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
bedrijfsdaken van bedrijventerreinen in de gehele provincie stimuleren. De opdracht is gegund en er zijn bestuurlijke toezeggingen gedaan. De resterende middelen zijn nodig om uitvoering te geven aan dit plan. Deze worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2020. - <i>Innovatief Actieplan Groningen 4 (IAG4)</i> De regeling Innovatief Actieplan Groningen wordt door het SNN uitgevoerd. In totaal is dit jaar circa € 83.000 aan subsidies verleend, waarvoor we vervolgens baten hebben ontvangen. Dit hadden we niet in de Begroting 2019 opgenomen. - <i>Internet/breedbandinfrastructuur</i> De begrote middelen voor internet/breedbandinfrastructuur zijn niet volledig ingezet. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat. - <i>Uitvoering Groninger Ondernemersregeling</i> In het kader van der Groninger Ondernemersregeling is € 160.000 besteed. Dit wordt gedekt vanuit de hiervoor beschikbaar gestelde RSP-middelen. - <i>Overig</i> - <i>Apparaatslasten</i>	-83 76 -160 -124 92	83 215 360 3	-55 -6
Totaal verschil	3.756	5.699	-4.358
Recreatie en toerisme			
- <i>Projecten provinciale meefinanciering recreatie en toerisme</i> Vanuit provinciale meefinanciering wordt bijgedragen aan projecten op het gebied van recreatie en toerisme. Een subsidie is lager toegekend dan oorspronkelijk bij de Najaarsmonitor 2019 verwacht. Het resultaat wordt verrekend met de reserve Provinciale meefinanciering. - <i>Recreatie en toerisme</i> Een deel van het beschikbare budget voor recreatie en toerisme is niet besteed. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat. - <i>Recreatieve routestructuren</i> Het budget voor recreatieve routestructuren is niet volledig benut. De middelen zijn ingezet voor het in stand houden en actualiseren c.q. upgraden van regionale routenetwerken en het Groningse deel van landelijke routenetwerken. Het gaat om recreatieve fiets-, vaar- en wandelroutestructuren. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat. - <i>Overig</i> - <i>Apparaatslasten</i>	145 91 46 37 -166	-30 1	-145 -16
Totaal verschil	153	-29	-161
Grensoverschrijdende samenwerking			
- <i>Overig</i> - <i>Apparaatslasten</i>	13 -170		
Totaal verschil	-157	0	0
Totaal verschillen programma	3.752	5.670	-4.519

Bedragen x € 1.000

6. Cultuur en maatschappij

Inleiding

Het programma Cultuur en maatschappij heeft als doel:

Een aantrekkelijke en leefbare provincie. Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving. Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Cultuur
2. Erfgoed en archeologie
3. Maatschappij
4. Versterking leefbaarheid

Voor het programma Cultuur en maatschappij is het volgende onderwerp als prioriteit opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019:

- *Opgave Erfgoed, Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap (ERL): Gronings Goud*
We hebben onze extra inzet voor het gebouwd erfgoed voortgezet, uitgebouwd en verbeterd. Het Erfgoedprogramma voor het aardbevingsgebied is opgenomen in het kader voor het Nationaal Programma Groningen. En we hebben de subsidieregelingen verbeterd en pilots gestart op het terrein van verduurzaming, herbestemming en opleidingen. Eind 2019 is een groot deel van de erfgoedmonitor met de rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en karakteristieke en beeldbepalende panden gevuld.
Onderdeel van ERL is extra aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit van de provincie en het landschap, waarbij we zowel bestaande kwaliteiten willen versterken als nieuwe kwaliteit willen ontwikkelen. Samen met gemeenten hebben wij geconstateerd dat er extra inzet nodig is om de grote opgaven zoals versterking, wijk- en dorpsvernieuwing, energietransitie en klimaatadaptatie goed te begeleiden. In 2019 zijn we gestart met de versterking van de samenwerking en netwerk tussen gemeenten en provincie; het vergroten van de deskundigheid op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en stedenbouw van gemeenten en het werken aan gezamenlijke uitvoeringsinstrumenten die bijdragen aan de ontwikkeling van de Groninger identiteit.

6.1. Cultuur

Beleidsdoel Cultuur

Vergroten van de culturele aantrekkingskracht van de provincie met een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantal deelnemers en bezoekers uitvoerende instellingen (gesubsidieerd uit cultuurnota)		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	> jaar 2017	> jaar 2017		
Geografische spreiding van gesubsidieerde activiteiten uit cultuurnota		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	even-wichtig	even-wichtig		
Aantal scholen primair onderwijs waarbij Cultuureducatie met Kwaliteit (aandeel)	80%	68%	75%	69% ¹⁾	> jaar 2018	90%		
Aandeel private financiering in budgetten: (1) Matchfunding; (2) Fonds Digitalisering Collectie Groningen		(1) 76% (2) 0%	(1) 61% (2) 38%	(1) 80% ²⁾ (2) 58% ²⁾	> 50%	> 50%		

NB. Het streven is om in de het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024 nieuwe indicatoren met streefwaarden te hebben ontwikkeld. Om die reden zijn de kolommen 2021 en 2022 niet ingevuld.

- ¹⁾ De regeling Cultuur met Kwaliteit werkt in twee tranches: 2017/2018 en 2019/2020. Dat betekent dat alle scholen in stad en provincie Groningen in 2019 een nieuwe aanvraag konden indienen. Dit heeft 69% van de scholen gedaan. Het zal nog verder oplopen in de rest van de periode.
- ²⁾ Dit zijn verwachte realisatiewaarden. De definitieve percentages worden in het najaar van 2020 verwacht.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Uitvoering geven aan het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020: Aanscherpen uitvoeringsprogramma 2017-2020 naar aanleiding van de evaluatie.	groen	Uitvoering geven aan het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020: Naar aanleiding van de evaluatie hebben we de incidentele subsidieregelingen op een aantal punten aangescherpt. We nemen de aanbevelingen mee in het uitvoeringsprogramma voor de periode 2021-2024. (Wij streven ernaar het nieuwe uitvoeringsprogramma in september vast te stellen.)
Opstellen en laten vaststellen Kadernota cultuur 2021-2024.	groen	Het Strategisch Beleidskader Cultuur 2021-2028 is in november 2019 door Provinciale Staten vastgesteld.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

6.2. Erfgoed en archeologie

Beleidsdoel Cultureel erfgoed

Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantal thema's en verhalen (stichting De Verhalen van Groningen: DVvG)	75	183	254	300	≥ peiljaar 2016	≥ peiljaar 2016		
Aantal digitale bezoekers (DVvG)	120.000	160.000	321.000 ¹⁾	177.660 ^{1) 2)}	≥ peiljaar 2016	≥ peiljaar 2016		
Aantal gedigitaliseerde items binnen de Collectie Groningen	n.v.t.	302	406	n.n.b. ³⁾	750	900		
% rijksmonumenten (excl. functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ⁴⁾ (bron: Erfgoedmonitor provincie Groningen)		n.v.t.	matig: 14% (691.592 m³) slecht: 3,2% (157.528 m³)	matig: 14% (691.592 m³) slecht: 3,2% (157.528 m³)	< peiljaar 2018	< peiljaar 2018		
Landelijke waarde (bron: Fenicks)			matig: 12,5% slecht: 4,4%	matig: 12,5% slecht: 4,4%				
Aantal gerealiseerde restauraties, waarvan in combinatie met herbestemming		11 (waarvan 1 i.c.m. herbestemming)	29 (waarvan 6 i.c.m. herbestemming)	51 (waarvan 10 i.c.m. herbestemming)	> peiljaar 2018	> peiljaar 2018		

NB. Het streven is om in het kader van het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024 nieuwe indicatoren te hebben ontwikkeld. Om die reden zijn de kolommen 2021 en 2022 niet ingevuld.

³⁾ Dit aantal is inclusief bezoekers deelwebsites en social media-kanalen die beheerd worden door de stichting.

⁴⁾ De bezoekers van de deelwebsite over 100 jaar vrouwenkiesrecht zijn hier nog niet meegeteld.

⁵⁾ De rapportage gedigitaliseerde items wordt medio 2020 verwacht.

⁶⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV), zie [Regeling beleidsindicatoren provincies](#) en [waarstaatjeprovincie.nl](#). NB. Wij beoordelen de staat van onderhoud zichtbaar vanaf de buitenkant van het pand. In 2019 heeft geen nieuwe opname van de rijksmonumenten plaatsgevonden. Daarom is realisatie 2019 gelijk aan 2018.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Opgave Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (ERL): Samen met gemeenten focus leggen op de ruimtelijke kwaliteit en landschap en goede architectuur om te werken aan ons erfgoed van de toekomst. Concreet: - uitwerken aanvullend instrumentarium voor versterking van de provinciale ruimtelijke kwaliteit;	groen	- Opgave Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (ERL): Samen met gemeenten focus leggen op de ruimtelijke kwaliteit en landschap en goede architectuur om te werken aan ons erfgoed en landschap van de toekomst. Concreet: - Een concept plan van aanpak dat we begin 2019 met de betreffende wethouders hebben besproken, is binnen het netwerk Ruimtemakers vertaald in voorstellen voor concrete instrumenten. (Deze instrumenten worden in 2020 verder uitgewerkt en uitgevoerd.)

- continueren ondersteunen van ons huidige gebouwde erfgoed, via onder andere subsidies, leningen, monitoren (erfgoedmonitor), kennis uitdragen over en ondersteunen van verduurzaming en herbestemming;	groen	- Wij zijn gestart met het opstellen van een plan aanpak voor de pilot verduurzamen, herbestemmen en onderwijs in relatie tot erfgoed. Ook is aan de eerste van de drie concrete projecten binnen deze pilot subsidie verleend. Daarnaast lopen de subsidieregelingen voor gebouwd erfgoed en het Cultuurfonds goed. De gegevens van de erfgoedmonitor worden op geaggregeerd niveau ontsloten via www.destaatvangroningen.nl. - Het erfgoedprogramma voor het aardbevingsgebied is als 'special' opgenomen in de kaders van het Nationaal Programma Groningen. Er is gestart met het actualiseren en aanvullen van het lopende erfgoedprogramma.
- verder uitbreiden van de gezamenlijke fondsen voor het gebouwd erfgoed (pilot in 2018);	groen	- De pilot voor de subsidieregelingen is geëvalueerd. De regelingen zijn (met enkele kleine aanpassingen) voortgezet. We blijven inhoud van en dienstverlening rond deze regelingen steeds verbeteren. Het Cultuurfonds zit qua leningen op schema. Wij hebben in 2019 € 1 miljoen aan dit fonds overgemaakt.
- opbouwen (inter)nationaal netwerk: onder andere door deelname aan Europese projecten op het terrein van ERL (onder andere landelijk Monumentencongres in Groningen);	groen oranje	- Wij hebben op verschillende manieren gewerkt aan het opbouwen van een internationaal netwerk: De aanvraag voor het Europese project MoMAR (Models of Management for Singular Heritage) is gehonoreerd door de Europese Commissie en in augustus van start gegaan. We hebben een programma-onderdeel verzorgd van een internationaal congres over religieus erfgoed (19 tot en met 21 juni 2019). Een bus vol internationale gasten heeft voorbeelden gezien hoe wij omgaan met het herbestemmen van religieuze gebouwen. Er heeft een verkenning plaatsgevonden voor de deelname aan een Erasmus+-project over Heritage Skills. (Dat krijgt in 2020 een vervolg.) - Zoals reeds bij de Najaarsmonitor vermeld heeft het landelijk monumentencongres in 2019 geen doorgang gevonden in Groningen in verband met organisatorische problemen.

- aanvullen en uitbreiden gebruik Kwaliteitsgids; - verstrekken van opdrachten aan pilotprojecten.	groen groen	- Aan de hand van de uitkomsten van een in 2018 uitgevoerd gebruikersonderzoek, hebben we een aantal aanpassingen doorgevoerd om de gebruiksvriendelijkheid van de website van de kwaliteitsgids te vergroten. Daarnaast is de site actueel gehouden door lopende en uitgevoerde projecten te plaatsen. Ook zijn andere doelgroepen benaderd om te bezien of zij gebruik kunnen/willen maken van de Kwaliteitsgids. - In het eerste en het vierde kwartaal is weer een pitchronde georganiseerd. Daarbij zijn zeven projecten als winnaar uit de bus gekomen waaraan wij opdrachten hebben verleend. In september hebben we een middag georganiseerd waarop de resultaten van drie afgeronde opdrachten gepresenteerd zijn. We zijn tevreden over de resultaten. Deze variëren van de meerwaarde van het inzetten van een landschapsarchitect tot het goed meenemen van archeologie in de aanleg van een voedselbos. De verleende opdrachten zijn te vinden op www.kwaliteitsgidsgroningen.nl.
• Ontwikkelen en vullen Erfgoedmonitor met karakteristieke en beeldbepalende panden: Het streven is om eind 2019 de monitor voor 95% gevuld te hebben. We zijn hierbij afhankelijk van de gemeenten. Zij wijzen de karakteristieke panden aan.	oranje	• De gemeenten zijn bezig met het aanwijzen van karakteristieke panden. Zodra deze panden in het bestemmingsplan zijn opgenomen en de eigenaren hiervan op de hoogte zijn, nemen wij ze op in de Erfgoedmonitor. Zoals ook bij de Najaarsmonitor 2019 aangegeven, zijn we hiervoor dus afhankelijk van het tempo van de gemeenten. We hebben eind 2019 80% in beeld gebracht in de Erfgoedmonitor.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

6.3. Maatschappij

Beleidsdoel Voorzieningen

Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Bibliotheken: • aantal leners • aantal bezoekers • aantal (innovatieve) projecten • aantal uitleningen • aantal activiteiten	100.391 onbekend onbekend onbekend onbekend	95.375 1.492.203 5 2.275.249 1.698	92.831 1.536.215 5 2.202.765 2.023	82.061 1.412.820 7 1.830.817 5.402 ¹⁾				
Alle gemeenten halen hun halfjaarlijkse taakstelling huisvesting vergunninghouders ²⁾	1 ^e halfjaar: 6 (van 23) gemeenten 2 ^e halfjaar: 12 (van 23) gemeenten	1 ^e halfjaar: 12 (van 23) gemeenten 2 ^e halfjaar: 20 (van 23) gemeenten	1 ^e halfjaar: 16 (van 20) gemeenten 2 ^e halfjaar: 4 (van 20) gemeenten	1 ^e halfjaar: 2 (van 12 gemeenten) 2 ^e halfjaar: 1 (van 12 gemeenten)	1 ^e halfjaar: alle gemeenten 2 ^e halfjaar: alle gemeenten	1 ^e halfjaar: alle gemeenten 2 ^e halfjaar: alle gemeenten		
Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds (per schooljaar ³⁾): Aantal afgehandelde aanvragen; Aantal gehonoreerde aanvragen	466 (100%) 313	544 (100%) 385	504 (100%) 375	475 (100%) 389	100% 420	100% 420		
Aantal (unieke) bezoekers zorgmonitor ⁴⁾	6.301	5.459	6.742	5.867	6.000			
Sport en bewegen: ⁵⁾								
Groeiend aantal digitale bezoekers Sportplein Groningen	26.669	22.557	40.924	9.573 ⁶⁾	> aantal 2018			
Minimaal 10 initiatieven per jaar voor stimulans beweegvriendelijke omgeving	12	9	7	5 ⁷⁾	≥ 10			
Bereik van minimaal 3000 basisschool-leerlingen via Sportief Gezonde School per jaar (≥ 1.500 in 2016)	1.580	3.580	3.108	2.923	≥ 3.000			
Groeiend aantal (v)mbo-leerlingen via Sportief Gezonde School		700	975	887	800			

Toelichting:

- 1) Realisatie is exclusief dienstverlening inzake het Taalhuis en het voortgezet onderwijs. Aan de activiteiten hebben 78.789 deelnemers meegedaan.
- 2) Afgesproken is dat gemeenten die vergunninghouders huisvesten die door COA aan hen zijn gekoppeld. Het probleem is nu dat COA te weinig vergunninghouders aan de gemeenten heeft kunnen koppelen om de taakstellingen te kunnen realiseren. COA kan daar niets aan doen: het knelpunt zit bij de IND. De IND heeft namelijk te weinig capaciteit om het aantal verblijfsvergunningen af te geven waarvan zij vooraf heeft gezegd dat zij dat zouden afgeven. De gemeentelijke taakstellingen zijn mede op die prognose van de IND gebaseerd.
- 3) Het schooljaar start voorafgaand aan het betreffende jaar. Bijvoorbeeld: schooljaar 2018-2019 staat bij 2019 opgenomen.
- 4) De streefwaarde in 2019 is lager dan de streefwaarde(n) van voorgaande jaren omdat sinds 2017 is gekozen voor de organisatie van één werkconferentie per jaar in plaats van twee (zoals in 2016). Vooral rond en na een werkconferentie neemt het bezoek van de website van de zorgmonitor toe en dit verklaart de lagere realisatiewaarde in 2017 en daarmee de lagere streefwaarde voor 2019.
- 5) Uitvoeringsprogramma Sport- en beweegvisie heeft een looptijd tot en met 2019.
- 6) Dit betreft de realisatie tot en met 31 augustus 2019. De website www.sportpleingroningen.nl is per 1 januari 2020 opgeheven.
De bezoekerscijfers over 2019 zijn helaas niet meer te achterhalen.
- 7) Het budget Bewegen in de openbare ruimte is bij de Kadernota 2019-2023 gehalveerd waardoor minder projecten zijn gerealiseerd dan gepland.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Uitvoering geven aan het laatste jaar van het Uitvoeringsprogramma sport- en beweegvisie 2016-2019. Concreet: voorbereiden evaluatie programmaperiode 2016-2019 en eventueel vervolg na 2019 (afhankelijk van de verkiezingen).	groen	Uitvoering geven aan het laatste jaar van het Uitvoeringsprogramma sport- en beweegvisie 2016-2019. Concreet: Via een procedurebrief zijn uw Staten op 18 december 2019 geïnformeerd over het proces rondom het nieuwe sport- en beweegbeleid.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

6.4. Versterking leefbaarheid

Beleidsdoel Leefomgeving

Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantallen toegekende projecten per onderdeel:								
1. Gebiedsgerichte aanpak		2	0	1	0			
2a. Locatiegerichte aanpak, voorzieningen op peil		7	7	7	3			
2b. Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad		3	3	0	2			
3. Bewonersinitiatieven		102	92	67	100			
4a. Aantal regionale zorgprojecten ¹⁾		2	7	5 ²⁾	≥ 5			
4b. Aantal lokale initiatieven ¹⁾		2	5	12 ³⁾	≥ 7			
Waardering van de leefbaarheid in de eigen woonomgeving	7,6	7,6	7,7	n.v.t. ⁴⁾	⁴⁾			

¹⁾ Deze indicatoren zijn toegevoegd naar aanleiding van het compensatiepakket GAE leefbaarheid zorg. Zie brief inzake [Addendum Zorg Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2016-2020](#) aan uw Staten d.d. 21 juli 2017.

NB. Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid heeft een looptijd tot en met 2019.

²⁾ Bij de tender van 1 april 2019 zijn vijf aanvragen ter hoogte van € 1.051.900 gehonoreerd. Hiermee is het beschikbare budget voor deze regeling (4a.) grotendeels gebruikt.

³⁾ Deze regeling (4b.) werkt met maandelijkse indieningsmogelijkheden en liep tot eind 2019. In 2019 zijn 12 projecten met een totale hoogte van € 192.657 toegekend.

⁴⁾ Een streefwaarde voor de leefbaarheid van de eigen woonomgeving valt niet te geven. De peilingen zijn niet meer dan een indicatie. De waardering van de leefbaarheid van de woonomgeving is niet een-op-een terug te voeren op de effecten van het beleid van de provincie. De realisatiewaarde wordt één keer in de twee jaar opgevraagd. Eind april 2020 wordt de realisatiewaarde over 2020 verwacht.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2016-2020 inclusief Addendum Zorg: Met de uitvoering van het Addendum Zorg wordt in 2019 gewerkt aan de actuele problematiek van een steeds ijler wordende zorginfrastructuur in Groningen. Door het bijeenbrengen van partijen en het faciliteren van (samenwerkings)projecten wordt bijgedragen aan de ombuiging van de negatieve effecten voor de leefbaarheid.	groen	Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2016-2020 inclusief Addendum Zorg: Dit is het laatste jaar van het uitvoeringsprogramma geweest en daarmee ook voor de beide zorgregelingen 4a. (Zorgvoorzieningen en Regionale Zorgprojecten) en 4b. (Bewonersinitiatieven Zorg).

Welke plannen door maatschappelijke organisaties, gemeenten en/of bewonersgroepen worden ingediend is op dit moment nog niet bekend.		
ACTUEEL: Vaststellen Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020-2023 en krimpagenda 2020-2030.		Uw Staten hebben op 18 december 2019 de Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020-2023 en krimpagenda 2020-2030 vastgesteld.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
LASTEN					
Cultuur	6.899	6.556	8.141	7.351	790
Erfoed en archeologie	9.350	7.569	19.681	14.729	4.952
Maatschappij	5.759	5.861	5.891	5.557	334
Versterking leefbaarheid	8.284	7.725	22.606	21.038	1.568
Totaal lasten	30.292	27.711	56.319	48.675	7.644
BATEN					
Cultuur	753	0	963	790	-173
Erfoed en archeologie	1.575	443	1.730	1.719	-11
Maatschappij	0	0	0	0	0
Versterking leefbaarheid	901	383	1.638	1.817	179
Totaal baten	3.229	826	4.331	4.326	-5
Saldo	27.063	26.885	51.988	44.349	7.639
RESERVE MUTATIES					
Toevoegingen	8.278	0	1.059	4.796	-3.737
Onttrekkingen	10.240	2.887	23.761	23.532	229
Saldo reservemutaties	-1.962	-2.887	-22.702	-18.736	-3.966
Saldo na reservemutaties	25.101	23.998	29.286	25.613	3.673

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Cultuur			
- <i>Subsidieregeling We the North</i> Provincie Groningen voert de regeling We the North namens de provincies Fryslân en Drenthe en de gemeenten Groningen, Leeuwarden, Emmen en Assen uit. Er is ten opzichte van de raming minder besteed waardoor de baten ook lager zijn.	220	-174	
- <i>Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020</i> Voor het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020 hebben uw Staten in totaliteit € 11,4 miljoen beschikbaar gesteld. De subsidies voor de instellingen zijn dit jaar volledig verleend. De middelen voor het incidenteel cultuurbudget en gastconservator zijn deels besteed. De niet besteede middelen van het incidenteel cultuurbudget (€ 53.500) en de gastconservator (€ 70.000) worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020 om vervolgens in het laatste jaar van dit uitvoeringsprogramma in te kunnen zetten.	124		

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Proeftuin cultuurprofielen</i> Dit betreft een niet begrote decentralisatie-uitkering voor een proeftuin cultuurprofielen. Deze niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	94		-94
- <i>Vrijval Subsidieregeling Culturele Infrastructuur Aard- en Nagelvast (CIAN)</i> Voor de subsidieregeling Culturele Infrastructuur Aard- en Nagelvast (CIAN) zijn niet alle middelen besteed. Deze middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat 2019. In 2020 is deze regeling vervangen door de Cultuurpandenregeling.	62		
- <i>Overig</i>	61		
- <i>Apparaatslasten</i>	228	1	
Totaal verschil	789	-173	-94
Erfgoed en archeologie			
- <i>Programma ERL</i> Het programma ERL kent een looptijd tot en met 2026. In dit meerjarig programma zijn zes sporen benoemd die gefaseerd de komende jaren worden opgepakt door diverse partijen. De middelen zijn niet volledig besteed. De resterende middelen van de subsidieregeling GRRG (Groot Onderhoud en Restauratie Rijksmonumenten Groningen) worden ingezet voor de subsidieregeling in 2020. Vanwege onder meer de afhankelijkheid van het tempo van verschillende (samenwerkings)partners is het werkbudget ERL en de budgetten voor de kwaliteitsgids en erfgoedmonitor niet volledig besteed. De niet bestede middelen worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020.	2.244	-7	
- <i>NPG Pilot Erfgoedprogramma</i> Eind 2019 hebben we een decentralisatie-uitkering NPG ontvangen voor de pilot Erfgoedprogramma. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeken kredieten.	2.000		-2.000
- <i>Erfgoed</i> Dit betreft decentralisatie-uitkeringen op het gebied van Erfgoed en aardbeving (€ 80.000), Projectpitches ruimtelijke kwaliteit (€ 35.000) en Erfgoed, opleiding, innovatie en duurzaamheid (restand € 703.000). In 2019 zijn voorbereidingen gestart maar dit heeft nog niet tot bestedingen geleid. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	818		-818
- <i>Erfgoed en ruimte</i> De decentralisatie-uitkering Erfgoed en Ruimte is bestemd voor projecten met betrekking tot onder andere werelderfgoed, herbestemming, levend landschap en wederopbouw. Het bedrag is nog niet tot een besteding gekomen omdat meer tijd nodig is dan voorzien om projecten in dit kader uit te werken en bestuurlijke goedkeuring te krijgen. In 2020 wordt de inzet hierop onverminderd voortgezet. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	100		-100
- <i>Overig</i>	-11	-5	
- <i>Apparaatslasten</i>	-199	1	
Totaal verschil	4.952	-11	-2.918

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Maatschappij			
- <i>Vrijval innovatie bibliotheken</i> Er zijn minder aanvragen ingediend. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat 2019. In 2020 is er wederom budget beschikbaar.	108		
- <i>Vrijval Studiefonds</i> De stichting Provinciaal Groninger Studiefonds heeft zich over de afgelopen vier studie jaren financieel verantwoord. Hieruit is gebleken dat wegens minder dan verwachte aanvragen onze bijdrage aan de stichting lager uitvalt. De vrijval komt ten gunste van het rekeningresultaat.	40		
- <i>Uitvoeringsprogramma Sport- en beweegvisie 2016-2019</i> Uw Staten hebben ingestemd met het Uitvoeringsprogramma Sport- en beweegvisie 2016-2019. In het laatste jaar van dit uitvoeringsprogramma hebben we nog een subsidieaanvraag ontvangen, die niet tot een beschikking heeft kunnen leiden. De niet bestede middelen worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020, om in 2020 alsnog te kunnen beschikken.	23		
- <i>Overig</i>	19		
- <i>Apparaatslasten</i>	144		
Totaal verschil	334	0	0
Versterking leefbaarheid			
- <i>NPG Gebiedsgerichte aanpak en Bewonersinitiatieven</i> Zoals voor veel subsidiekredieten geldt is het lastig in te schatten in welke mate de doelgroep in een jaar aanvragen indient. De beschikbare NPG-middelen voor Gebiedsgerichte aanpak en voor Bewonersinitiatieven zijn in 2019 niet alle besteed aan subsidies. Van het NPG-deelbudget (€ 100.000) voor Interlevensbeschouwelijk team is geen besteding gedaan. De restanten zijn toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	675		-675
- <i>Leefbaarheidsprogramma 2016-2019</i> Binnen het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid zagen we eind 2018 op het onderdeel Locatiegerichte aanpak een significante overvraging op het beschikbaar gestelde budget. Om te kunnen voldoen aan de vraag van initiatiefnemers hebben wij er daarom voor gekozen om het budget voor Locatiegerichte aanpak te verhogen met € 660.000. We hebben dit verhoogde budget voor 2019 geheel kunnen besteden aan subsidies voor het onderdeel Locatiegerichte aanpak. Als dekking voor deze verhoging zagen we de vrijval in de komende jaren op af te rekenen subsidies. De praktijk wijst namelijk uit dat we, als gevolg van lagere subsidie vaststellingen dan toegekend, minimaal € 660.000 aan vrijval mogen verwachten over de in de jaren 2016-2019 verstrekte subsidies uit het uitvoeringsprogramma. Desondanks hebben we, om elk risico te vermijden, ervoor gekozen het budget voor 2019 te verhogen door leefbaarheidsbudget van de jaren 2020 tot en met 2023 naar voren te halen. De verwachte vrijval willen we dan tot maximaal € 660.000 weer toevoegen aan het leefbaarheidsbudget voor die jaren om het nieuwe Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid volledig te kunnen realiseren. Op de overige onderdelen van het Uitvoeringsprogramma hebben we echter onderbesteding in 2019 gehad. De daadwerkelijke onderbesteding op de overige subsidieonderdelen binnen het uitvoeringsprogramma is in totaal € 720.700. Hiervan moeten we € 85.100 overboeken naar 2020 om aan subsidieverplichtingen (onderdeel Bewonersinitiatieven) wegens aanvragen in 2019 te kunnen voldoen.			

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Het overige deel van € 635.600 willen we overboeken naar de jaren 2020 tot en met 2023. In totaal wordt € 720.700 via de bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar volgende jaren. De toekomstige lagere vaststelling van oude subsidies laten we vrijvallen ten gunste van het rekeningresultaat van de betreffende jaren. Per onderdeel geven we hierna een verklaring: <i>Leefbaarheidsprogramma 2016-2019: Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad</i> Er zijn diverse projecten in uitvoering. Het is echter voor gemeenten een complex en langdurig traject om tot aanvragen voor projecten te komen, ook al omdat er cofinanciering nodig is. Daarom is niet het hele budget besteed in 2019. Het restant maakt onderdeel uit van de overboeking van € 635.600. <i>Leefbaarheidsprogramma 2016-2019: Bewonersinitiatieven</i> Initiatiefnemers hadden tot en met december 2019 de mogelijkheid om aanvragen in te dienen. Hiervan is voor in totaal € 85.100 nog in behandeling. Dit restant wordt overboekt naar 2020 om aan subsidieverplichtingen wegens aanvragen in 2019 te kunnen voldoen. Het overige deel van de vrijval (€ 102.000) maakt onderdeel uit van de overboeking van € 635.600. <i>Leefbaarheidsprogramma 2016-2019: Zorg</i> Op een begroting van € 1.429.000 voor de onderdelen zorgvoorzieningen en bewonersinitiatieven zorg is daadwerkelijk voor € 1.261.000 verleend aan projecten. In algemene zin zien we dat initiatiefnemers meer tijd nodig hebben om een concreet voorstel in te dienen. Het restant (€ 136.000 zorgvoorzieningen en € 32.300 bewonersinitiatieven zorg) maakt onderdeel uit van de overboeking van € 635.600. <i>Leefbaarheidsprogramma 2016-2019: Gebiedsgerichte aanpak</i> Op het onderdeel gebiedsgerichte aanpak resteert een bedrag als gevolg van een lagere vaststelling 2018. Dit was een groot bedrag, groter dan het totaal van toegekende subsidies in 2019. Het restant maakt onderdeel uit van de overboeking van € 635.600. <i>Sociaal-economische vitalisering (SEV)</i> In 2018 hadden we per saldo een onderbesteding op het budget voor het toekennen van SEV-subsidies, in 2019 hadden we een overbesteding. EU en gemeenten cofinancieren de subsidies. Per saldo wordt € 56.000 toegevoegd aan de reserve PLG. <i>Investeringsbudget Lauwersmeer (REP)</i> De projectperiode is verlengd waardoor het subsidieritme is vertraagd. De niet bestede middelen blijven beschikbaar in de reserve Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP). <i>Project Zorg Nabij</i> De aanvragen voor het project Zorg Nabij zijn in 2019 ontvangen en verleend. Een gedeelte hiervan wordt vastgelegd in 2020. De subsidies worden grotendeels gedekt uit NPG-middelen. De niet bestede middelen zijn als vooruitontvangen subsidie geboekt en zullen in 2020 worden ingezet. <i>Uitvoeringskosten Leefbaarheidsprogramma 2016-2019</i> Voor uitvoeringskosten resteert nog € 112.000 ter dekking van de financiering van tijdelijke medewerkers. Die medewerkers hebben we medio 2019 in vaste dienst genomen om ook voor het nieuwe leefbaarheidsprogramma de personele capaciteit en kennis veilig te stellen. De kosten voor vast personeel drukken niet op het uitvoeringsbudget. Bij de bestemming van het rekeningresultaat wordt voorgesteld deze middelen toe te voegen aan de reserve Apparaatskosten personeel.	310 187 168 56 -413 260 192 112	553 -177 -192	-140 -83

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
- <i>Sociale gemeenteteams</i> Op € 50.000 na is het budget voor sociale gemeenteteams (NPG-onderdeel Sociale, mentale en gezondheidsondersteuning) volledig aangevraagd en toegekend. Een gemeente heeft de middelen pas in eind 2019 kunnen aanvragen vanwege beperkte personele capaciteit. De subsidie wordt in 2020 toegekend en daarom is het restant van de decentralisatie-uitkering toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	50		-50
- <i>Subsidieregeling reserve Leefbaarheid krimpgebieden</i> De daadwerkelijke subsidieaanvragen voor projecten vielen lager uit dan verwacht en begroot. De niet bestede middelen zijn toegevoegd aan de reserve Leefbaarheid krimpgebieden.	31		-31
- <i>Overig</i>	4	-5	25
- <i>Apparaatslasten</i>	-64		
Totaal verschil	1.568	179	-954
Totaal verschillen programma	7.643	-5	-3.966

Bedragen x € 1.000

7. Openbaar bestuur

Inleiding

Het programma Openbaar bestuur heeft als doel:

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen andere overheden

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Provinciale Staten
2. Overige bestuursorganen
3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht
4. Communicatie

Voor het programma Openbaar bestuur zijn geen prioriteiten opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019.

7.1. Provinciale Staten

Beleidsdoel PS

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Beleving insprekers ¹⁾ en gasten Provinciale Staten		7,1 resp. 8,1	n.v.t.	n.v.t.	> 7,1	n.v.t.	mini- maal 8,0	
Opkomstcijfers (in % kiezers/stemgerechtigden) verkiezingen Provinciale Staten ²⁾				56,1%	> 53%			
Landelijke waarde				56,2%				

¹⁾ De volgende meting onder insprekers vindt plaats in het voorjaar van 2020 in plaats van in oktober 2019.

²⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV), zie [Regeling beleidsindicatoren provincies](#).
Bron: ministerie van BZK, zie [waarstaatjeprovincie.nl](#). (Het opkomstpercentage bij de verkiezingen van Provinciale Staten in 2015 was in Groningen 53,0% en landelijk 47,8%.)

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Incidentele campagne opkomstbevordering Statenverkiezingen:	groen	Van eind februari tot 20 maart heeft de provincie de opkomstbevorderende campagne 'Kies voor Groningen' gevoerd. Het streven was een opkomst van meer dan 53%. De opkomst in 2019 was 56% dus het doel is gehaald. Het bereik van de campagne is gemeten door een onderzoeksbureau en was 61%. Vanwege de gebeurtenissen in Utrecht twee dagen voor de verkiezingen is niet aan alle onderdelen van de campagne uitvoering gegeven.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Permanente campagne opkomstbevordering Statenverkiezingen: Op basis van de campagnkalender Kies voor Groningen zal in 2018 en verder uitvoering worden gegeven aan de motie opkomstbevordering.	groen	Na de verkiezingen 2019 is een nieuwe <u>motie opkomstbevordering</u> aangenomen voor de periode 2019-2023. In overleg met het Presidium wordt de campagnkalender Kies voor Groningen aangevuld voor de komende vier jaar. De uitvoering start medio 2020.
Klanttevredenheid: Op basis van de resultaten van het onderzoek naar de klanttevredenheid van insprekers en gasten van	groen	Het onderzoek (tussentijds) onder insprekers zou in het najaar van 2019 plaatsvinden. Het onderzoek is verplaatst naar het voorjaar 2020.

Provinciale Staten in 2017 zal de service verder worden verbeterd. In 2019 zal een (tussentijds) onderzoek worden verricht onder de insprekers.		Het streven blijft een klanttevredenheidscijfer van meer dan 7,1 (zie hierboven bij de indicatoren).
---	--	--

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

7.2. Overige bestuursorganen

Beleidsdoel GS en kabinet

1. Beleidsvoorbereiding en uitvoering van beleid binnen door Provinciale Staten vastgestelde kaders
2. Vervullen van schakelfunctie tussen PS en GS, belast met de zorgplichten met betrekking tot kwaliteit van dienstverlening aan burgers

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
N.v.t.								

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht

Beleidsdoel Samenwerking en toezicht

Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig (voor aanvang van betreffend begrotingsjaar) in kennis stellen van het voor hen van toepassing zijnde begrotingstoezicht voor het komende jaar	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Aantal gemeenten onder preventief toezicht ¹⁾		1	3	3	0	0	0	0
Landelijke waarde		5	10	9				
Alle lokale overheden voldoen voor het grootste deel aan de Archiefwet en hebben met name aandacht voor de specifieke eisen die digitaal archiefbeheer stellen	50%	50%	50%	55%	55%	60%	65%	75%

¹⁾ Dit is met ingang van 16 november 2017 een verplichte beleidsindicator (BBV), zie [Regeling beleidsindicatoren provincies](#).
Bron: ministerie van BZK, zie [waarstaatje provincie.nl](#).
De drie nieuwe gemeenten Groningen, Westerkwartier en Het Hogeland staan onder preventief toezicht. Preventief begrotingstoezicht wordt ingesteld wanneer, naar het oordeel van GS, de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is en het, naar het oordeel van GS, niet aannemelijk is dat dit evenwicht uiterlijk in het laatste jaar van de meerjarenraming tot stand kan worden gebracht.

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Gemeentelijke herindeling: - faciliterende rol van de provincie voor herindelingsprocessen in die gemeenten waar herindelingsprocessen of oriëntaties op de bestuurlijke toekomst van gemeenten aan de orde zijn: Pekela, Stadskanaal, Veendam en Delfzijl, Appingedam, Loppersum; - uitvoeren van taken op grond van Wet algemene regels herindeling (arhi) die voortvloeden uit herindelingsvoorstellen en wetgeving.	groen groen	- Gemeentelijke herindeling: - Per 1 januari 2019 zijn drie nieuwe gemeenten gevormd: Groningen, Het Hogeland en Westerkwartier. Op dezelfde datum vond de overgang plaats van het gebied Middag (Winsum) naar de gemeente Westerkwartier. Er zijn thans twaalf gemeenten in onze provincie. De gemeenten Pekela, Stadskanaal en Veendam hebben zich nader georiënteerd op de bestuurlijke toekomst. Aan dit proces is bewust ruimte gegeven. - Wij hebben op 9 april 2019 een zienswijze gegeven op het herindelingsadvies van de ADL-gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum cf. art. 5 lid 3 Wet arhi.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Naast het reguliere financiële toezicht op grond van de Gemeentewet wordt aanvullend financieel toezicht uitgevoerd op basis van de Wet algemene regels herindeling (arhi) met als doel om de her in te delen gemeenten financieel gezond op te laten gaan in de nieuw te vormen gemeenten.	groen	De gemeenten Winsum, De Marne, Bedum en Eemsum zijn financieel gezond opgegaan in de gemeente Het Hogeland. De gemeenten Marum, Leek, Zuidhorn en Grootegast zijn financieel gezond opgegaan in de gemeente Westerkwartier. De gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer zijn financieel gezond opgegaan in de nieuwe gemeente Groningen. Op 29 november 2018 hebben de raden van de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum het herindelingsontwerp 'Samenvoeging gemeenten Delfzijl-Appingedam-Loppersum' vastgesteld. Per voornoemde datum vallen deze gemeenten ook onder het financieel toezicht op grond van de Wet arhi.
- Maatwerktoezicht (IBT): - vaststellen maatwerktoezichtsplannen voor de gemeenten Groningen, Het Hogeland en Westerkwartier; - uitvoeren maatwerktoezicht bij deze gemeenten, in aanvulling op de gemeenten Midden-Groningen, Oldambt en Westerwolde. - Bij de overige gemeenten en bij de waterschappen wordt systematisch toezicht gehouden. - uitvoeren toezichtsactiviteiten in het kader van de noordelijke samenwerking archieftoezicht 2018-2022 bij de Drentse gemeenten.	groen groen groen groen	- Maatwerktoezicht (IBT): - De maatwerktoezichtsplannen februari 2019 - januari 2020 voor de gemeenten Groningen, Het Hogeland en Westerkwartier zijn geëvalueerd. De maatwerktoezichtsplannen februari 2020-januari 2021 hebben wij vastgesteld. - Maatwerktoezicht is uitgevoerd bij de gemeenten Groningen, Het Hogeland en Westerkwartier. Zie hiervoor. Voor de gemeenten Midden-Groningen, Oldambt en Westerwolde zijn de maatwerktoezichtsplannen juli 2018 - juli 2019 geëvalueerd en hebben wij de maatwerktoezichtsplannen juli 2019 - juli 2020 vastgesteld. - Op de overige gemeenten (Appingedam, Delfzijl, Loppersum, Pekela, Stadskanaal en Veendam) en op de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest is systematisch toezicht gehouden. - Bezoeken om beoordelingen toezicht te bespreken zijn uitgevoerd.

- TOEGEVOEGD: Intensiveren contacten met de gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen in de provincie.	groen	- Er is gestart met het organiseren van netwerk- en kennis-bijeenkomsten over archief- en informatiebeheer, huisvesting vergunninghouders en toegankelijkheid van digitale overheidsinformatie. Hieruit ontstaan netwerken van ambtenaren die bij verschillende overheden dezelfde taken uitvoeren.
• Organiseren IPO-jaarcongres 2019.	groen	• Het IPO-jaarcongres heeft dit jaar plaatsgevonden in Groningen. Thema was 'De economie van de toekomst'. De sociale avond heeft op 1 oktober in de Der Aa-kerk plaatsgevonden en op 2 oktober vond het plenaire deel plaats in de Martinikerk, de workshops in en rondom het provinciehuis. Het was een goed bezocht en geslaagd congres.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

7.4. Communicatie

Beleidsdoel Communicatie

De provincie Groningen is zichtbaar, betrouwbaar en transparant. Met het evenementenbeleid willen wij het imago van de provincie Groningen versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken.

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2019	2020	2021	2022
Aantal volgers Twitter	15.560	17.628	18.322	20.088	19.000	20.000	21.000	22.000
Bekendheid provinciale informatiepagina bij de inwoners	54%	50%	48%	58%	55%	55%	55%	55%
Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid	46%	38%	38%	53%	45%	48%	50%	55%
Waardering website 'goed'	66%	55%	43%	60%	70%	75%	80%	80%
Totaal aantal bezoekers voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen van het Uitvoeringsprogramma Evenementen	103.260	104.857	177.895	205.552	> 200.000	> 210.000		
Percentage groei aantal bezoekers van buiten de regio voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen	0%	-1%	10%	6%	> 5%	> 5%		

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
Sociale media en monitoring: Inrichten van een newsroom met monitoring van social media, media-analyse en webcare.	groen	In de eerste helft van 2019 is een pilot newsroom uitgevoerd. De conclusie is dat een fysieke newsroom voor de provincie op dit moment niet bijdraagt aan een betere informatiepositie en monitoring van wat zich online afspeelt. De taken binnen de newsroom (monitoring, snel delen van informatie, korte lijnen) blijven wel uitgevoerd binnen het takenpakket van communicatie.

Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Evenementen 2016-2020: Ondersteunen van de elf evenementen die op de shortlist - evenementen 2018-2019 staan; eind 2019 bepalen welke evenementen wij in 2020 gaan ondersteunen.	groen	- Op 16 januari 2018 is vastgesteld welke jaarlijks terugkerende evenementen wij ondersteunen in 2018 en 2019. Op 28 januari 2020 zijn 13 jaarlijks terugkerende evenementen voor 2020 vastgesteld. - Per 20 december 2018 is de subsidieregeling Flexibel Budget Evenementen 2019-2020 in werking getreden. Hiermee is ingespeeld op nieuwe initiatieven die aansluiten op de Kadernota Evenementen 2016-2020. Doordat er veel beroep is gedaan op dit budget en een deel van dit budget is ingeleverd voor de herprioritering is per 21 januari 2020 deze subsidieregeling gesloten.
Vorbereiden Viering 75 jaar Bevrijding in 2020.	groen	Provinciale Staten hebben bij voordracht 9/2019 op 13 maart jl. een besluit genomen over de financiële bijdrage aan dit programma. Dit budget is verdubbeld door het vfonds. Er is binnen dit budget een provinciaal programma ontwikkeld. De deelprojecten zijn momenteel in voorbereiding en zullen met name in de periode begin april tot en met 5 mei 2020 (maand van de vrijheid) plaatsvinden.

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
LASTEN					
Provinciale Staten	2.368	2.578	2.675	2.761	-86
Overige bestuursorganen	2.383	2.445	3.222	3.726	-504
Bestuurlijke samenwerking	3.056	3.387	3.702	3.054	648
Communicatie	2.378	1.531	1.973	2.019	-46
Totaal lasten	10.185	9.941	11.572	11.560	12
BATEN					
Provinciale Staten	27	0	0	30	30
Overige bestuursorganen	158	153	153	158	5
Bestuurlijke samenwerking	71	0	21	108	87
Communicatie	10	1	1	6	5
Totaal baten	266	154	175	302	127
Saldo	9.919	9.787	11.397	11.258	139
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	662	0	0	-6	6
Onttrekkingen	510	0	763	763	0
Saldo reservemutaties	152	0	-763	-769	6
Saldo na reservemutaties	10.071	9.787	10.634	10.489	145

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Provinciale Staten			
- <i>Diverse budgetten Provinciale Staten</i> De onderbesteding betreft het saldo van een aantal kleine verschillen op de diverse budgetten van Provinciale Staten, waaronder vergoeding PS, scholingskosten, kosten uitvoering duale taken, opkomstbevordering en fractievergoedingen. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	78		
- <i>Fractievergoedingen</i> Betreft de niet begrote terugbetaling van fractievergoedingen 2018. Van toepassing voor een aantal fracties bij wie de reservepositie per ultimo van het boekjaar hoger was dan 50% van de jaarvergoeding. De middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.		30	
- <i>Overig</i>	-59		
- <i>Apparaatslasten</i>	-105		
Totaal verschil	-86	30	0

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Overige bestuursorganen			
- <i>Voorziening Appa</i> Pensioenuitvoerder APG doet jaarlijks een berekening van de actuariële waarde van de pensioenaanspraken van de actieve bestuurders, bestuurders met recht op een uitkering en van de reeds gepensioneerde bestuurders. Als gevolg van de meest recente berekeningen moeten we de voorziening ophogen. De daarvoor benodigde middelen komen ten laste van het rekeningresultaat.	-941		
- <i>Viering 75 jaar Bevrijding</i> Het vastgestelde projectplan voor 75 jaar Bevrijding sluit op € 550.000. Dit is in de begroting verdeeld naar € 275.000 per jaar (2019 en 2020). In 2019 is werkelijk uitgegeven € 203.000. Omdat het projectplan bestaat uit het geheel van toegezegde bedragen en uit te voeren activiteiten, wordt het saldo via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2020.	72		
- <i>Overig</i>	-12	5	
- <i>Apparaatslasten</i>	378		
Totaal verschil	-503	5	0
Bestuurlijke samenwerking en toezicht			
- <i>Grenzeloos Gunnen</i> Het budget Grenzeloos Gunnen is een meerjarig budget (2015-2019), dat is gebruikt voor onze faciliterende, ondersteunende en wettelijke rol bij de herindelingsprocessen en de oriëntaties op de bestuurlijke toekomst. Er is minder inzet benodigd geweest dan beoogd. De gemeenten Pekela, Stadskanaal en Veendam hebben zich nader georiënteerd op de bestuurlijke toekomst. De start van een verkenning van de gemeente Pekela naar de bestuurlijke toekomst was voorzien voor november/december 2019. Doordat de politiek-bestuurlijke voorbereiding een langere aanloop heeft gekend, is de opdrachtverlening voor de verkenning doorgeschoven naar begin 2020. Aan de gemeente Pekela is toegezegd om de procesbegeleider te bekostigen en de met de verkenning samenhangende kosten. Via bestemming van het rekeningresultaat wordt hiervoor een bedrag (€ 45.000) overgeboekt naar 2020. De resterende niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	298		
- <i>Noordelijke samenwerking, public affairs</i> Er zijn in het kader van noordelijke samenwerking voor public affairs ten opzichte van de begroting meer kosten gemaakt. Deze bestedingen worden gedekt uit niet begrote baten van de provincies Drenthe en Fryslân.	-75	87	
- <i>Divers voorgaande jaren</i> Vrijval c.q. afwikkeling van posten uit voorgaande jaren leidt tot lagere lasten	52		
- <i>IPO jaarcongres</i> De kosten voor het organiseren van het IPO-jaarcongres zijn lager uitgevallen dan verwacht.	46		
- <i>Overig</i>	72		
- <i>Apparaatslasten</i>	255		
Totaal verschil	648	87	0

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Communicatie			
- <i>Incidenteel budget evenementen (DelfSail 2021)</i> Uw Staten hebben de Kadernota Evenementen 2016-2020 vastgesteld. Dit is vervolgens nader uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma Evenementen. Op basis hiervan hebben wij een subsidie verleend aan DelfSail 2021, gelet op de grote invloed van het evenement DelfSail 2021 op de regionale economie en de betrokkenheid vanuit de regio Delfzijl. Om een tekort in 2021 te voorkomen, worden de niet bestede middelen via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2021.	274		
- <i>Beleidsvoorlichting</i> Er hebben minder activiteiten plaatsgevonden en activiteiten zijn op een andere wijze ingevuld (meer in eigen beheer, zoals taken binnen de newsroom: monitoring social media, media-analyse, webcare) waarbij constant de noodzakelijkheid van uitgaven is beoordeeld. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	124		
- <i>Relatiemanagement</i> Er hebben minder activiteiten plaatsgevonden en activiteiten zijn op een andere wijze ingevuld waarbij constant de noodzakelijkheid van uitgaven is beoordeeld. De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	55		
- <i>Overig</i>	87	5	6
- <i>Apparaatslasten</i>	-585		
Totaal verschil	-45	5	6
Totaal verschillen programma	14	127	6

Bedragen x € 1.000

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Inleiding

Het programma Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering bestaat uit de deelprogramma's:

1. Bedrijfsvoering
2. Algemene dekkingsmiddelen

Voor het programma Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering zijn de volgende onderwerpen als prioriteit opgenomen in de P&C-documenten over begrotingsjaar 2019:

- *Verbeterplan F&C*
- *P-controller*
- *Centrale opleidingsbudgetten*
- *Juridische advisering/control*

De verantwoording over deze prioriteiten vindt hierna plaats, bij deelprogramma 8.1. Bedrijfsvoering.

Overige prioriteiten die bij dit programma zijn genoemd hebben een relatie met andere onderdelen van de rekening en worden aldaar toegelicht:

Prestatie	Relatie met:
<i>Chemport/Groene Chemie</i>	Deel 2, programma 5. Economie (onder andere Inleiding)
<i>Nieuwe quotumregeling Participatiewet</i>	Deel 3, paragraaf Bedrijfsvoering (onderdeel 3.1.3)
<i>Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)</i>	Deel 3, paragraaf Bedrijfsvoering (onderdeel 3.2)
<i>Verbeteren kwaliteit communicatie</i>	Deel 3, paragraaf Bedrijfsvoering (onderdeel 3.3)
<i>Gasloos Provinciehuis</i>	Deel 3, paragraaf Bedrijfsvoering (onderdeel 3.3)
<i>Gastvrij beveiligen</i>	Deel 3, paragraaf Bedrijfsvoering (onderdeel 3.3)
<i>Op orde brengen fysiek archief</i>	Deel 3, paragraaf Bedrijfsvoering (onderdeel 3.3)

8.1. Bedrijfsvoering

Prioriteiten

Prestatie	Voortgang	Toelichting
- Verbeterplan afdeling FC: Met het meerjarig verbetertraject willen we diverse verbeteringen doorvoeren binnen de financiële functie van de organisatie. Zo willen we: - door verschillende maatregelen de kwaliteit van het werk verhogen en gaan we kwetsbare posities zoveel mogelijk minimaliseren; - middels een digitaliseringstraject veel meer gebruik maken van onze bronsystemen waarvoor goede tools noodzakelijk zijn. (De investeringen hierin zijn inmiddels gaande waarmee ook Provinciale Staten in aanraking komen. Van belang is dat de informatievoorziening op alle niveaus actueel is en eenvoudig gegenereerd kan worden, hetgeen een belangrijke voorwaarde is bij de uitwerking.)	groen oranje	- Verbeterplan afdeling FC: Vanuit het verbeterplan zijn diverse acties in uitvoering die gericht zijn op het aspect 'basis op orde'. - We hebben nieuw personeel aangetrokken voor een kwaliteitsimpuls aan de financiële functie. Door meer te standaardiseren en in teams te werken is tevens de kwetsbaarheid verlaagd. - We hebben een instrument aangeschaft dat een belangrijke meerwaarde heeft voor het realiseren van P&C-instrumenten. Tevens is een nieuwe versie van het financieel systeem geïmplementeerd en hebben we al nieuwe functionaliteiten uitgerold. - Er is nu een plan voor het doorontwikkelen van de managementinformatie (procesanalyses, ontsluiten informatie en bouwen dashboards). Met de uitvoering zijn we inmiddels gestart. - We hadden vanwege enkele langdurig zieken achterstand en dat lopen we nu in.
P-controller: De organisatie van de provincie Groningen verandert. Niet alleen moeten we steeds sneller inspelen op maatschappelijke trends, ook hebben we te maken met opgaven en majeure taken. De organisatie kenmerkt zich steeds meer als een hybride organisatievorm, waarbij flexibiliteit van de organisatie en het snel kunnen inzetten van talenten en kwaliteiten van belang is. Een dergelijke omgeving vereist goede beheersing (controlling) van de personele processen en systemen om zo te borgen dat je altijd actuele informatie hebt over de stand van je personeel.		P-controller:

De P-controller zal zich gaan richten op: - procesoptimalisatie, het zorgen voor de juiste registratie en informatievoorziening binnen de huidige systemen en het verbeteren van de management- en sturingsinformatie; - het ontwerpen van nieuwe processen met het oog op de implementatie van een nieuw (e-) HRM-systeem.	groen groen	- We zijn bezig om de basis op orde te krijgen, beginnende met de informatie rond formatie en bezetting van afdelingen. - Tevens is vanuit coalitieakkoord en organisatieontwikkeling nu gestart met het verder flexibiliseren van de AKP, hetgeen een belangrijke bijdrage moet leveren aan het vereenvoudigen van processen rond personeelsbeheer en het monitoren van bezetting. - Er is een projectgroep E-HRM. Deze is begonnen met het aanbestedingstraject. De geplande livegang is 1 januari 2021, hetgeen voldoende ruimte biedt om bestaande processen aan te passen.
• Centrale opleidingsbudgetten: Voortvloeiend uit de Cao 2017-2018 is in 2018 het Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB) ingevoerd. Met dit POB kan de medewerker investeren in zijn scholing en ontwikkeling voor zowel zijn huidige als eventuele toekomstige arbeidsrelatie binnen de fiscale mogelijkheden. Naast het Persoonlijk ontwikkelbudget is een centraal opleidingsbudget gecreëerd waaruit organisatiebrede, wettelijke en noodzakelijke scholing gefinancierd kan worden. In afstemming met de betreffende afdelingen wordt bepaald welke scholingskosten in 2019 ten laste van het centrale opleidingsbudget komen.	groen	• Centrale opleidingsbudgetten: Het opleidingsplan - waarin zowel het POB, de centrale opleidingsbudgetten als de afdelingsbudgetten voor 2019 zijn geregeld - is in april 2019 vastgesteld.
• Juridische advisering: - Om ervoor te zorgen dat de provinciale diensten en besluiten rechtmatig zijn, zetten we in op een planmatiger inzet van juridisch adviseurs bij opgaven.	oranje	• Juridische advisering: - Er komt een afzonderlijk voorstel over notificatieverplichtingen ten aanzien van vergunningstelsels, de Europese notificatierichtlijn. De notificatierichtlijn is een voorstel om de notificatiebepaling uit de dienstenrichtlijn aan te passen. De onderhandelingen over de notificatierichtlijn bevinden zich in een impasse. Onduidelijk is nog hoe het vervolg zal zijn.

- Digitale dienstverlening is ook vanuit juridisch oogpunt een aandachtspunt. Inzet bij de AVG is vereist (zie ook in onderstaande tabel) en we hebben te maken met de implementatie van de gevolgen van het dienstenpakket van de Europese Commissie. - Er is uiteraard sprake van reguliere advisering op diverse terreinen.	groen groen	- Het projectteam Implementatie AVG heeft de coördinerende en uitvoerende werkzaamheden op het gebied van de nadere implementatie van de AVG overgedragen aan de in september 2019 aangestelde Privacy Officer. De Privacy Officer heeft eind 2019 een verbeteragenda gemaakt met daarin een plan voor 2020.
• Juridische control: We zetten in op periodieke audits van werkprocessen of dossiers. Zo zorgen we voor een (betere) borging van de juridische toets.	oranje	• Juridische control: Hieronder valt het inzichtelijk maken, voorkomen en tegengaan van juridische risico's en het waarborgen van een adequate juridische inbreng bij zowel de voorbereiding als de uitvoering van het beleid. In 2019 is gestart met een pilotwerkgroep met verschillende disciplines, waaronder juridische zaken, ten behoeve van de kwaliteit van collegevoorstellen. Dit wordt in 2020 verder uitgewerkt. Daarnaast is verder onderzocht hoe de juridische controlfunctie het beste kan worden geformaliseerd en gesystematiseerd. Mede afhankelijk van de organisatieontwikkeling zullen daar naar verwachting in 2020 verdere stappen in worden gezet.

Regulier

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

8.2. Algemene dekkingsmiddelen

Het deelprogramma Algemene dekkingsmiddelen bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Algemene uitkering uit het Provinciefonds
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting
3. Saldo van de financieringsfunctie
4. Dividend
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen
6. Onvoorziene uitgaven
7. Vennootschapsbelasting
8. Saldo mutaties reserves

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven. Onder deze tabel wordt een aantal onderdelen kort toegelicht. In de paragraaf Lokale heffingen (deel 3) gaan wij naast opcenten motorrijtuigenbelasting in op de diverse leges en overige heffingen. In deel 4. Balans en toelichting geven wij een totaalbeeld van de baten en lasten en gaan wij nader in op de financiële positie.

Tabel: Algemene dekkingsmiddelen, overige heffingen en onvoorziene uitgaven

omschrijving	2018 realisatie	2019		
		raming	realisatie	verschil
Uitkering Provinciefonds	257.891	194.415	194.007	-408
Opcenten motorrijtuigenbelasting	55.952	56.518	57.271	754
Saldo van de financieringsfunctie	17.696	14.644	14.284	-360
Dividenden	4.996	8.138	8.333	196
Saldo overige algemene dekkingsmiddelen	19	0	119	119
Onvoorziene uitgaven (excl. stelposten)	0	-100	0	100
Subtotaal	336.553	273.614	274.015	400
Saldo mutaties reserves	-30.123	120.322	78.359	-41.963
Saldo algemene dekkingsmiddelen	306.430	393.937	352.374	-41.563

(bedragen x € 1.000)

Hierna lichten wij de genoemde onderdelen kort toe.

8.2.1. Algemene dekkingsmiddelen uit het Provinciefonds

Decembercirculaire 2019

In de Decembercirculaire 2019 is de uitkering uit het Provinciefonds met circa € 453.200 verlaagd omdat de fysieke eenheden voor een aantal verdeelmaatstaven (inwoners, miljoenen inwoners, aandeel binnenwater en oeverlengte) zijn geactualiseerd. Daarnaast is de uitkering 2019 verhoogd met € 3.200 omdat in 2019 een vrijval is opgetreden bij de middelen voor onderzoek verdeelmodel Provinciefonds. Deze wijzigingen in onze uitkering uit het Provinciefonds leiden in 2019 per saldo tot een hoger beslag op de Algemene middelen van circa € 450.000.

8.2.2. Opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst opcentenheffing motorrijtuigenbelasting 2019 is circa € 753.000 hoger (+1,3%) uitgevallen dan geraamd. Dit positieve resultaat is gebaseerd op gegevens die we begin januari 2020 van de Belastingdienst hebben ontvangen. De ontwikkeling en samenstelling van het wagenpark heeft ertoe geleid dat de gerealiseerde opbrengst circa € 115.000 hoger uitvalt dan eerder is geraamd. Daarnaast bleek in 2019 een kleiner percentage (0,4% in plaats van 0,5%) van de opcentenheffing in vergelijking met de ramingen oninbaar. Dat heeft voor circa € 57.000 bijgedragen aan de hierboven genoemde meevaller. Het overige verschil is te wijten aan het gehanteerde model waarmee we de mrb ramen. Daarmee kunnen we niet exact inschatten op welk moment van het jaar auto's in onze provincie worden geregistreerd.

Volledigheidshalve vermelden we dat er een onzekerheid bestaat op de volledige inning van de opcenten motorrijtuigenbelasting, net als dat in andere jaren ook het geval was. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van de opcenten motorrijtuigenbelasting wordt

uitgevoerd door de Belastingdienst. De informatie van de Belastingdienst is ontoereikend om als provincie de juistheid en volledigheid van de opbrengsten op voertuigniveau te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van de berekening, oplegging en incasso door de Belastingdienst, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de opcenten motorrijtuigenbelasting geen provinciale verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de provincies geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting kan worden verkregen.

In deel 3 Paragrafen van de Rekening 2019 hebben wij in paragraaf 4 Lokale heffingen het beleid ten aanzien van de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting (4.2) alsmede de lokale lastendruk (4.3) toegelicht. Daarbij is tevens de lokale lastendruk vergeleken tussen provincies onderling. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar deze paragraaf 4 Lokale heffingen.

8.2.3. Saldo van de financieringsfunctie

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Financiering in deel 3 van de Rekening 2019.

8.2.4. Dividend

In 2019 heeft de provincie Groningen circa € 8,0 miljoen aan dividend Enexis en € 214.000 aan dividend Bank Nederlandse Gemeenten ontvangen. Deze bedragen waren bij benadering ook zo in de Begroting 2019 als raming opgenomen.

8.2.5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen

In 2019 zijn geen inkomsten gerealiseerd in verband met de verrekening van de btw met het BTW-compensatiefonds.

8.2.6. Onvoorziene uitgaven

Jaarlijks is een bedrag van € 0,5 miljoen beschikbaar voor het opvangen van werkelijk onvoorziene en onvermijdbare uitgaven. In 2019 hebben wij vanuit dit budget door middel van gemandateerde begrotingswijzigingen in totaal een bedrag van € 64.500 beschikbaar gesteld voor het aanpassen van de oevers Noord-Willemskanaal ten behoeve van roeiverenigingen en het aanpassen van de provinciale bijdrage voor de Noordelijke Rekenkamer.

in de Statenvergadering van 13 november 2019 hebben uw Staten ingestemd met ons voorstel in de 14^e wijziging van de Begroting 2019 om tot een bedrag van € 335.500 van deze post vrij te laten vallen ten gunste van de begrotingsruimte 2019.

Daarmee resteerde na laatste wijziging van de Begroting 2019 nog een bedrag van € 100.000. Op deze resterende middelen is in 2019 geen beroep meer gedaan, zodat € 100.000 kan vrijvallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019.

8.2.7. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 geldt de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ook voor overheidsondernemingen. Dit betekent dat de provincie onder voorwaarden belastingplichtig kan zijn voor de vennootschapsbelasting.

Op basis van een inventarisatie en afstemming met de Belastingdienst is de conclusie dat de provincie geen activiteiten heeft die leiden tot betaling van vennootschapsbelasting.

De provincie zal ieder jaar bestaande en nieuwe activiteiten (her)beoordelen om te bepalen of er activiteiten zijn die in de heffing van vennootschapsbelasting moeten worden betrokken.

Over de jaren tot en met 2018 is de beoordeling geweest. In het horizontaal toezicht overleg is eind december 2019 afgesproken om een aantal beoordelingen opnieuw uit te voeren. In 2020 zullen we hier op basis van de Rekening 2019 uitvoering aan geven.

8.2.8. Saldo mutaties reserves

Zie bij Lasten en baten een analyse van de reservemutaties.

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2018	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
LASTEN					
Bedrijfsvoering	36.148	37.760	38.562	39.085	-523
Algemene dekkingsmiddelen	3.118	3.335	1.356	1.621	-265
Totaal lasten	39.266	41.095	39.918	40.706	-788
BATEN					
Bedrijfsvoering	4.766	1.983	2.146	2.862	716
Algemene dekkingsmiddelen	339.671	290.407	274.971	275.635	664
Totaal baten	344.437	292.390	277.117	278.497	1.380
Saldo	-305.171	-251.295	-237.199	-237.791	592
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	140.396	23.634	52.524	49.904	2.620
Onttrekkingen	72.624	24.912	38.443	38.643	200
Saldo reservemutaties	67.772	-1.278	14.081	11.261	2.820
Saldo na reservemutaties	-237.399	-252.573	-223.118	-226.530	3.412

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Bedrijfsvoering			
- <i>ICT-dienstverlening en -voorzieningen voor derden</i> De aan derden geleverde ICT-dienstverlening en/of -voorzieningen (licenties, server etc.) zijn niet allemaal begroot (ODG, Groningen Bereikbaar, OV-bureau Groningen Drenthe, SER Noord-Nederland en Gasberaad). De gemaakte kosten zijn een-op-een doorberekend, dus per saldo geen resultaat-effect. De begrote ICT-dienstverlening voor ODG (personele inzet) is een fractie lager uitgevallen.	-224	266	87
- <i>Diensten voor derden</i> Hogere baten dan begroot als gevolg van extra werkzaamheden voor externe partijen. Met name als gevolg van detacheringen en het uitlenen van personeel zijn baten gerealiseerd die niet in de begroting zijn opgenomen. Deze extra baten komen ten gunste van het AKP-budget van desbetreffende afdeling.	-25	205	-283
- <i>Overig</i>	51	76	
- <i>Apparaatslasten</i>	-325	169	398
Totaal verschil	-523	716	202

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Algemene dekkingsmiddelen			
- <i>IBOI RSP</i> De rente over vooruitontvangen bedragen was gebaseerd op ramingen uit de Voorjaarsnota 2018. Deze ramingen zijn ten onrechte nadien niet aangepast. De lagere baten zijn het gevolg van een verschuiving tussen reserve RSP en vooruitontvangen gemeentebijdrage.	405	-2.630	2.629
- <i>Voorziening Investeringsfonds Groningen</i> Ter versterking van het mkb hebben wij in 2015 het Investeringsfonds Groningen BV (IFG) opgericht. Hiervoor is € 40 miljoen beschikbaar gesteld. Hiervan is inmiddels € 13,5 miljoen getrokken. Uit de Jaarrekening 2019 blijkt dat over 2019 een verlies is geleden van € 0,24 miljoen. Als gevolg van het verlies is de marktwaarde van de deelneming in het IFG lager dan de boekwaarde. Daarom hebben wij de voorziening met € 0,24 miljoen verhoogd. De voorziening bedraagt ultimo 2019 € 1,75 miljoen. Ter dekking van de voorziening hebben wij middelen opgenomen in de Algemene reserve. Zie bestemming rekeningresultaat 2019.	-858		
- <i>Onvoorzien</i> Jaarlijks is een bedrag van € 0,5 miljoen beschikbaar voor het opvangen van werkelijk onvoorziene en onvermijdbare uitgaven. In 2019 is door middel van gemandateerde begrotingswijzigingen in totaal een bedrag van € 64.500 beschikbaar gesteld voor het aanpassen van de oevers Noord-Willemskanaal ten behoeve van roeiverenigingen en het aanpassen van de provinciale bijdrage voor de Noordelijke Rekenkamer. Daarnaast hebben uw Staten in de Statenvergadering van 13 november 2019 besloten een bedrag van € 335.500 van deze post vrij te laten vallen ten gunste van de begrotingsruimte 2019. Daarmee resteerde na laatste wijziging van de Begroting 2019 nog een bedrag van € 100.000.	100		
- <i>Motorrijtuigenbelasting</i> De opbrengst opcentenheffing motorrijtuigenbelasting 2019 is circa € 754.000 hoger (+1,3%) uitgevallen dan geraamd. Dit positieve resultaat is gebaseerd op gegevens die we begin januari 2020 van de Belastingdienst hebben ontvangen. De ontwikkeling en samenstelling van het wagenpark heeft ertoe geleid dat de gerealiseerde opbrengst circa € 115.000 hoger uitvalt dan eerder is geraamd. Daarnaast bleek in 2019 een kleiner percentage (0,4% in plaats van 0,5%) van de opcentenheffing in vergelijking met de ramingen oninbaar. Dat heeft voor circa € 57.000 bijgedragen aan de hierboven genoemde meevaller. Het overige verschil is te wijten aan het gehanteerde model waarmee we de mrb ramen. Daarmee kunnen we niet exact inschatten op welk moment van het jaar auto's in onze provincie worden geregistreerd.		754	
- <i>Vrijval voorziening deelneming N.V. NOM</i> In 2018 hebben we als gevolg van de lagere marktwaarde van de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (N.V. NOM) een voorziening gevormd van € 1,35 miljoen. Op basis van de Jaarrekening 2019 van de N.V. NOM kan de in 2018 gevormde voorziening worden verlaagd tot € 0,3 miljoen. Derhalve is € 1,05 miljoen vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019.		1.054	
- <i>Rente en kosten nazorg</i> De realisatie van de baten ten behoeve van het nazorgfonds zijn fors meer dan de begrote baten. Dit wordt veroorzaakt door een hogere marktwaarde van het aandelenfonds ultimo boekjaar. Eind 2017 is circa € 6,7 miljoen uitgezet in een duurzaam aandelenfonds. Dit fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde (ter beoordeling of het totale fondsvermogen nog wel in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds).		1.955	

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
In 2019 zijn de internationale aandelenkoersen fors gestegen en deze koersstijging veroorzaakt een hogere marktwaarde van het fonds op balansdatum (circa € 8,3 miljoen). De marktwaarde van het aandelenfonds bedroeg ultimo 2018 in totaal € 6,3 miljoen en is in 2019 ca. 31% gestegen.			
- <i>Uitkering Provinciefonds</i>		-450	
In 2019 is de uitkering uit het Provinciefonds in de Decembercirculaire 2019 met circa € 453.200 verlaagd omdat de fysieke eenheden voor een aantal verdeelmaatstaven (inwoners, miljoenen inwoners, aandeel binnenwater en oeverlengte) zijn geactualiseerd. Daarnaast is de uitkering 2019 verhoogd met € 3.200 omdat in 2019 een vrijval is opgetreden bij de middelen voor onderzoek verdeelmodel Provinciefonds.			
- <i>Rodin Broadband</i>		-109	
Bij de raming van rentebaten hebben wij ingeschat dat Rodin Broadband BV ten behoeve van de aanleg van snel internet, eerder en een hoger bedrag aan leningen zou trekken. Door vertraging in de uitvoering is dit niet gebeurd, waardoor minder rente is ontvangen dan begroot.			
- <i>Overig</i>	64	91	-14
- <i>Apparaatslasten</i>	24		
Totaal verschil	-265	665	2.615
Totaal verschillen programma	-788	1.381	2.817

Bedragen x € 1.000

Deel 3

PARAGRAFEN

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Definitie weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om de risico's (niet begrote kosten die onverwachts optreden) op te vangen.

De weerstandscapaciteit wordt gedefinieerd als het totaal van de vrije ruimte in de Algemene reserve, de vrij aan te wenden bestemmingsreserves, de onbenutte belastingcapaciteit, het gereserveerde bedrag voor onvoorziene uitgaven en de verwachte begrotingsruimte.

Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit:

- Met incidenteel wordt bedoeld het vermogen om eenmalige financiële tegenvallers op te vangen zonder dat reguliere taken in gevaar komen.
- De structurele weerstandscapaciteit betreft middelen die permanent ingezet kunnen worden om structurele risico's in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de reguliere taken.

Het minimaal benodigde weerstandsvermogen is afhankelijk van het risicoprofiel. De risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen zijn niet op een andere manier te ondervangen. Onder risico's verstaan de BBV-voorschriften: alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Bij het bepalen van de verwachte impact van risico's moet onderscheid gemaakt worden tussen risico's met incidentele gevolgen en risico's met structurele gevolgen.

Kadernota risicomanagement

De kaders voor weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn vastgelegd in de Kadernota risicomanagement. Deze kadernota is tevens de basis voor het opstellen van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. In de nota wordt onder meer ingegaan op:

- het begrippenkader bij risicomanagement;
- de beleidslijn weerstandsvermogen en de integratie hiervan in het proces van risicomanagement;
- de wijze waarop de risico's worden geïnventariseerd en gekwantificeerd voor het bepalen van het minimaal benodigde weerstandsvermogen;
- de wijze waarop de beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald;
- de verantwoording en toezicht en de daarbij behorende rollen.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de Kadernota risicomanagement provincie Groningen die is vastgesteld op 6 februari 2019 ([voordracht 60/2018](#)).

Bij de Begroting 2020 hebben we de risico's voor het laatst beoordeeld en het daarbij benodigde weerstandsvermogen berekend. Bij deze Rekening 2019 actualiseren we deze risico's.

Coronacrisis

De uitbraak van het coronavirus COVID-19 heeft een enorme impact op ons allemaal. Deze turbulente tijden brengen ook risico's met zich mee. De wereld om ons heen is in een korte tijd veranderd en het verdere verloop van deze crisis is op dit moment nog onzeker. Dit betekent dat het financiële effect van deze risico's nu niet in te schatten is. We houden uiteraard de ontwikkeling scherp in de gaten en reageren daar waar nodig direct op risico's voor onszelf en onze partners. De huidige risico's en maatregelen zijn beschreven in paragraaf 2.7 Gebeurtenissen na balansdatum (deel 4).

Stikstofcrisis

We zullen op hoofdlijnen een kwalitatieve duiding van de risico's schetsen. We kiezen voor deze werkwijze, omdat de wet- en regelgeving voor het oplossen van de stikstofcrisis nog niet is uitgekristalliseerd. Daarmee is het nu in het kader van de Jaarrekening 2019 niet opportuun om de bijhorende risico's volledig en juist te kwalificeren en te kwantificeren. Zodra er meer duidelijkheid bestaat zullen we een verdiepingsslag gaan maken (vooralsnog Kadernota 2020-2024).

Op dit moment worden risico's voorzien die onder te verdelen zijn in twee categorieën, namelijk 1. Handhaving vergunningen en 2. Vertragingen van a) bestemmingsplannen en b) (investerings-) projecten.

1. Handhaving vergunningen

Hierbij gaat het om risico's ten aanzien van Vergunningverlening en Toezicht- en Handhavingstaken:

- **Vergunningverlening**
Hierbij kan het gaan om mogelijke claims als gevolg van onjuist verleende vergunningen of (eerdere) toezeggingen dat er geen vergunningsplicht is maar dat deze er nu wel een is c.q. komt. Te doorlopen extra m.e.r.-procedures vragen extra capaciteit en brengen vertraging in vergunningprocedures.
- **Toezicht- en Handhavingstaken**
Bij dit risico valt te denken aan bezwaren op vergunningen en handhavingsverzoeken. Dergelijke bezwaren nemen veel capaciteit in beslag, die nu niet beschikbaar is. Daarnaast wordt er een extra beroep gedaan op de coördinatie en de daarmee gemoeide capaciteit die ook nu niet afdoende voorhanden is.
Daarnaast kan het gaan om risico's ten aanzien van afvalbedrijven waarvoor wij het bevoegd gezag zijn. In het geval een bedrijf niet (meer) kan voldoen aan de vergunningsvoorwaarden kan dit leiden tot een faillissement en een situatie van een waarbij gevaren dreigen voor de volksgezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen en saneren van vervuilde grond.

2. Vertraging van bestemmingsplannen en (investerings)projecten

Hierbij kan het gaan om onze eigen projecten en om projecten van derden. Vertragingen in projecten gaan meestal gepaard met (niet gebudgetteerde) kostenoverschrijdingen. Mogelijk dat daarnaast derden hier onze provincie op aan willen spreken. We merken wel op dat binnen de provincie in principe de volgende lijn geldt: Kostenoverschrijdingen dienen in eerste instantie te worden opgevangen binnen de reguliere project- en programmabudgetten.

a) Bestemmingsplannen

De afgelopen periode is het bestemmingsplan industrieterrein Oosterhorn vernietigd en kan het bestemmingsplan Eemshaven niet worden vastgesteld door de PAS uitspraken van Raad van State. Op één of andere manier zal desalniettemin stikstofruimte moeten worden gecreëerd om (nieuwe) bedrijvigheid te kunnen faciliteren. Onduidelijk is hoeveel ruimte is benodigd, hoe deze ruimte kan worden verkregen en welke rol onze provincie daarbij heeft. Dit leidt ertoe dat het risico lastig is te duiden.

b) (Investerings)projecten

- **Mobiliteitsprojecten**
Door de provincie wordt momenteel gewerkt aan circa 54 mobiliteitsprojecten (uitvoeringsfase). Voor vrijwel alle projecten geldt dat er geen problemen zijn. Dit kan zijn omdat 1) alle benodigde vergunningen voor het project reeds zijn verkregen dan wel sprake is van bestaande rechten, 2) dit is aangetoond door middel van een zogenaamde Aerius-berekening.
Door in het bestek passende maatregelen voor te schrijven, bijvoorbeeld van gebruik van specifiek materieel, kan bij de uitvoering van de werkzaamheden de uitstoot van stikstof worden beperkt. Voor projecten in de verkenningsfase kan nog geen uitspraak omtrent het verkrijgen van een natuurwet vergunning worden gedaan omdat nog onvoldoende gegevens bekend zijn. Door de getroffen en nog te treffen beheersmaatregelen worden vooralsnog geen kostenoverschrijdingen voorzien die niet kunnen worden opgevangen binnen de bestaande projectbudgetten. Voor met name de projecten in de verkenningsfase is niet uit te sluiten dat door de Stikstofcrisis kostenoverschrijdingen aan de orde kunnen zijn.
- **Overige projecten**
De overige provinciale projecten zijn en worden ook beoordeeld op stikstofrisico's. Het gaat hierbij om bijv. de projecten die vallen onder programma's Eems-Dollard 2050, Economie en Ecologie in balans en het project Gasloos provinciehuis. Ook hiervoor geldt dat vooralsnog op de korte termijn geen risico's worden voorzien die niet opgevangen kunnen worden binnen de bestaande budgetten. Daarnaast wordt opgemerkt dat voor projecten van derden nog geen claims zijn gedaan.
Daarnaast is waarschijnlijk extra personele inzet nodig om het proces van VTH weer vlot te trekken.

Tenslotte wordt het volgende opgemerkt:

- Naast mogelijke financiële gevolgen die direct een relatie hebben met onze provinciale middelen heeft de 'Stikstofcrisis' natuurlijk ook (mogelijke) indirecte gevolgen voor onze provincie. Door de Stikstofcrisis is de ruimte voor nieuwe economische activiteiten in onze provincie afgenomen. Hierdoor wordt mogelijk miljard(en) euro's aan investeringen in onze provincie misgelopen en daarmee ook veel nieuwe arbeidsplaatsen.
- De Stikstofcrisis is een landelijk probleem. Naast kortetermijnoplossingen zoals salderen is op de langere termijn een structurele verlaging van de achtergronddepositie en geloofwaardig natuurherstel noodzakelijk. Als dit herstel wordt ingezet dan nemen de stikstof gerelateerde risico's in projecten af. Gebeurt dit niet, dan blijven de risico's bestaan of worden groter, waarbij plannen en projecten in Groningen door milieugroeperingen worden aangegrepen om druk te zetten (denk aan RWE, Oosterhorn, Energy from Waste Delfzijl B.V.).
- Het is denkbaar dat wij concrete voorstellen met financiële gevolgen aan Provinciale Staten voorleggen om een bijdrage te leveren aan het oplossen van de Stikstofcrisis. Hierbij is het aannemelijk dat voor de dekking van de voorstellen een beroep op de Algemene middelen moet worden gedaan omdat binnen de bestaande middelen weinig ruimte is. Een goed voorbeeld hiervan is het voorstel over de inwerkingtreding en uitvoering van het stikstofregistratiesysteem (documentnummer: 2020-032135). Daarnaast is waarschijnlijk extra personele inzet nodig om het proces van vergunningverlening weer vlot te trekken. Ook de te doorlopen extra m.e.r.-procedures vragen extra capaciteit en brengen vertraging in vergunningprocedures.

Inhoud paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf gaan we vervolgens in op de volgende onderwerpen:

1. Ontwikkeling Rekening 2019 ten opzichte van Begroting 2020;
2. Inventarisatie van de risico's c.q. het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

1.1. Ontwikkeling Rekening 2019 versus Begroting 2020

In de onderstaande tabel worden de verschillen samengevat weergegeven tussen de Begroting 2020 en de actualisatie nu bij de Rekening 2019 ten aanzien van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Dit betreft zowel de geïdentificeerde risico's (A) als de risico's voor de revolverende fondsen (B).

Tabel 1. Benodigd weerstandsvermogen (kwantificering risico's) versus beschikbare weerstandscapaciteit

	Begroting 2020	Rekening 2019	Mutatie
A: Geïdentificeerde risico's			
1. Kwantificering risico's	10,84	13,21	2,37
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	10,10	11,74	1,64
3. Dekking vanuit bestaande middelen	0,00		
	-0,74	-1,46	-0,72
B: Risico's revolverende fondsen			
1. Kwantificering risico's	16,85	16,80	-0,05
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	12,49	12,49	0,00
	-4,36	-4,31	-0,05
Totaal (A+B)			
1. Kwantificering risico's	27,69	30,01	2,32
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	22,59	24,23	-1,64
	-5,10	-5,78	-0,68

(bedragen in € miljoen)

Toelichting verschillen Rekening 2019 versus Begroting 2020

A.1: Geïdentificeerde risico's (minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen)

Voor de geïnterpreteerde - en bij deze Rekening 2019 geactualiseerde - incidentele risico's (zie ook paragraaf 1.2) bedraagt het minimaal benodigde weerstandsvermogen € 13,21 miljoen. Bij de begroting 2020 was het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen € 10,84 miljoen. Het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is dus toegenomen met afgerond € 2,37 miljoen.

De toename wordt als volgt verklaard:

1. Gewaarborgde geldleningen/garanties (risiconr: A.1)

Nesec Shipping Debt Fund (NSDF)

In 2019 is een besluit genomen om het Nesec Shipping Debt Fund (NSDF) te ondersteunen met een bedrag van € 15 miljoen. Het totale Scheepsbouwfonds heeft een omvang van circa € 240 miljoen. Het risico behorende bij deze financiering is op basis van een extern uitgevoerde risico-analyse ingeschat op 11%. De omvang van onze financiering bedraagt € 15 miljoen. Dat betekent dat het benodigde weerstandsvermogen toeneemt met € 1,65 miljoen. Bij besluit Rekening 2019 zal de beschikbare weerstandscapaciteit met eenzelfde bedrag worden aangevuld. In berekeningen hebben wij hier reeds rekening mee gehouden.

2. Afvalbedrijven (risiconr: B.1)

Halfjaarlijks worden de risico's per afvalbedrijf, waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is, in kaart gebracht. De belangrijkste oorzaken van de toename van het risico zijn:

- Door aangescherpte wet- en regelgeving is de toepasbaarheid van bepaalde afvalstoffen beperkter geworden. Dit heeft een negatief effect op de zogenaamde restwaarde van de betreffende afvalstoffen en dus ook op de omvang van het risico Afvalbedrijven.
- De omvang van het risico wordt onder andere berekend op basis van de negatieve restwaarden van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is. Hiervoor zijn per afvalstof/-categorie normbedragen bepaald aan de hand van a) breed verkregen (landelijke) realistische informatie over afvoer en/of verwerkingskosten van de afvalstromen en b) van landelijke wet- en regelgeving voor afvalstromen. Door het gebruik van normbedragen is het probleem dat de bedrijven zelf de negatieve restwaarde voor dezelfde afvalstoffen verschillend waarderen weggelaten. De waardebepaling van de negatieve restwaarden op basis van normbedragen wordt door de ODG op een consistente waarderingsmethodiek toegepast. De lijn om te gaan werken met normbedragen is al eerder door ons college ingezet maar is nu voor alle afvalbedrijven toegepast waardoor het risico Afvalbedrijven is toegenomen.

Door deze oorzaken is het benodigde weerstandsvermogen gekwantificeerd op € 6,1 miljoen (Rekening 2018: € 5,4 miljoen). Afgerond neemt het benodigde weerstandsvermogen voor dit specifieke risico toe met € 0,72 miljoen.

Financieel resumé	
1. Gewaarborgde geldleningen/garanties	-1.650.000
2. Afvalbedrijven	-721.760
Toename minimaal benodigde weerstandsvermogen	-2.371.760

(in euro's)

A.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit

Bij de Rekening 2019 is de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit binnen de Algemene reserve € 11,7 miljoen.

Het verschil van alle risico's tussen het incidenteel benodigde weerstandsvermogen (omvang risico's) en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit binnen de Algemene reserve is € 1,46 miljoen (exclusief revolverende fondsen) en is daarmee 12,4%.

Conform onze beleidslijn dient dan de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit binnen de Algemene Reserve te worden aangevuld (het verschil is meer dan 10%). Hierbij geldt dat risico's in eerste instantie gedekt moeten worden uit de reguliere programma-/projectbudgetten. Conform bovenstaande beleidslijn wordt voorgesteld om voor het risico Afvalbedrijven de Algemene reserve

(onderdeel incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen met € 1,24 miljoen en dit te dekken voor:

- € 1,0 miljoen uit de bestemmingsreserve Bodemsanering.
- € 0,24 miljoen uit de Algemene middelen.

In totaal is dan € 3,29 miljoen onttrokken uit de bestemmingsreserve Bodemsanering en toegevoegd aan de Algemene reserve ter afdekking van het risico Afvalbedrijven. Het is niet opportuun om nu meer dan € 1,0 miljoen of in de toekomst nogmaals middelen te onttrekken uit de bestemmingsreserve Bodemsanering. De restantmiddelen in de reserve zijn benodigd om te kunnen voldoen aan onze verplichtingen en in te kunnen zetten voor het nieuwe Meerjarenprogramma Ondergrond & Bodem 2020-2024. Het is verdedigbaar om het verschil van € 0,24 miljoen te dekken uit de Algemene middelen omdat het hier gaat om een probleem dat niet alleen raakt aan omgeving en milieu, maar bijvoorbeeld ook aan (circulaire) economie.

Tevens stellen we voor om ook voor de resterende risico's het beschikbare weerstandsvermogen aan te vullen met € 0,22 miljoen uit de Algemene middelen, waarmee de totale beschikbare weerstandscapaciteit gelijk is aan de benodigde weerstandscapaciteit.

B.1: Risico's revolverende fondsen

Voor de geïnventariseerde risico's voor revolverende fondsen bedraagt het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen € 16,8 miljoen. Dit is een afname ten opzichte van de Begroting 2020 van € 0,05 miljoen. De afname wordt als volgt verklaard:

1. Leningen, garanties en waarborgen (risiconr. A.1)

Met betrekking tot het risico Revolvent Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad heeft de provincie in het verleden gelden beschikbaar gesteld. Via de Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVn) zouden er leningen aan particulieren verstrekt worden. Medio 2019 is besloten om deze regeling te beëindigen. Het risico is hiermee komen te vervallen.

B.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit revolverende fondsen

Tabel 2. Opbouw weerstandscapaciteit revolverende fondsen

	Begroting 2020	Rekening 2019
Buffer IFG en Economic Board Groningen	5.287.839	5.287.839
Vanuit provinciale Meefinanciering	1.200.000	1.200.000
Uitbreiding vanuit Provinciale Meefinanciering	1.000.000	1.000.000
Buffer Fonds Nieuwe Doen	5.000.000	5.000.000
	12.487.839	12.487.839

(in euro's)

De weerstandscapaciteit revolverende fondsen bedraagt bij Rekening 2019 € 12,5 miljoen. Hierin is sinds de begroting 2020 geen verandering opgetreden. In dit bedrag is meegenomen dat in 2020 vanuit Provinciale Meefinanciering conform afspraak € 1,2 miljoen gestort wordt in de Algemene reserve, onderdeel weerstandscapaciteit. Daarnaast is bij uw besluit tot uitbreiding van het fondsvermogen IFG met € 20,0 miljoen tevens het besluit genomen om vanuit het krediet Provinciale Meefinanciering gedurende de jaren 2019 tot en met 2025 in totaal € 4,0 miljoen toe te voegen aan de Algemene Reserve onderdeel incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Hiervan valt € 0,5 miljoen in 2020. Ook dit laatste bedrag maakt deel uit van de hier gepresenteerde weerstandscapaciteit van € 12,5 miljoen.

C: Structurele risico's

Naast de incidentele risico's zijn ook structurele risico's geïnventariseerd voor € 1,0 miljoen. Deze structurele risico's betreffen de effecten van rijksontwikkelingen en bezuinigingen. Hiervoor kan de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien of de meerjarige begrotingsruimte worden ingezet.

1. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit heeft betrekking op extra inkomsten die de provincie Groningen kan genereren als het maximum aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting wordt geheven (per 1 januari 2020: 115,0 opcenten en per 1 januari 2021 geschat 116,9) in vergelijking met de opbrengst bij het op dit moment geldende tarief (per 1 januari 2020: 91,8).

Deze capaciteit bedraagt in 2020 circa € 14,6 miljoen. Daarbij dient wel in acht te worden genomen dat een tariefverhoging voor eerst kan worden doorgevoerd per 1 januari 2021.

In het Coalitieakkoord 'Verbinden Versterken Vernieuwen' hebben we als kader afgesproken dat afgezien van de gebruikelijke jaarlijkse indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting er geen extra verhoging van de opcenten plaatsvindt.

2. Gereserveerde middelen voor onvoorziene uitgaven

In de Begroting 2020 hebben wij voor 2020 en de daarop volgende jaren een bedrag gereserveerd van € 250.000 per jaar voor het opvangen van werkelijk onvoorziene en onvermijdbare uitgaven.

Dit bedrag is ontstaan op basis van gebleken historische behoefte om onvoorziene, onvermijdbare en onuitstelbare uitgaven jaarlijks op te vangen.

3. Verwachte begrotingsruimte 2020-2023

In de Begroting 2020 resteert de volgende begrotingsruimte:

Tabel 3. Resterende begrotingsruimte 2020-2023

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Verwachte begrotingsruimte	2.012	1.554	1.626	1.698

(bedragen x € 1.000)

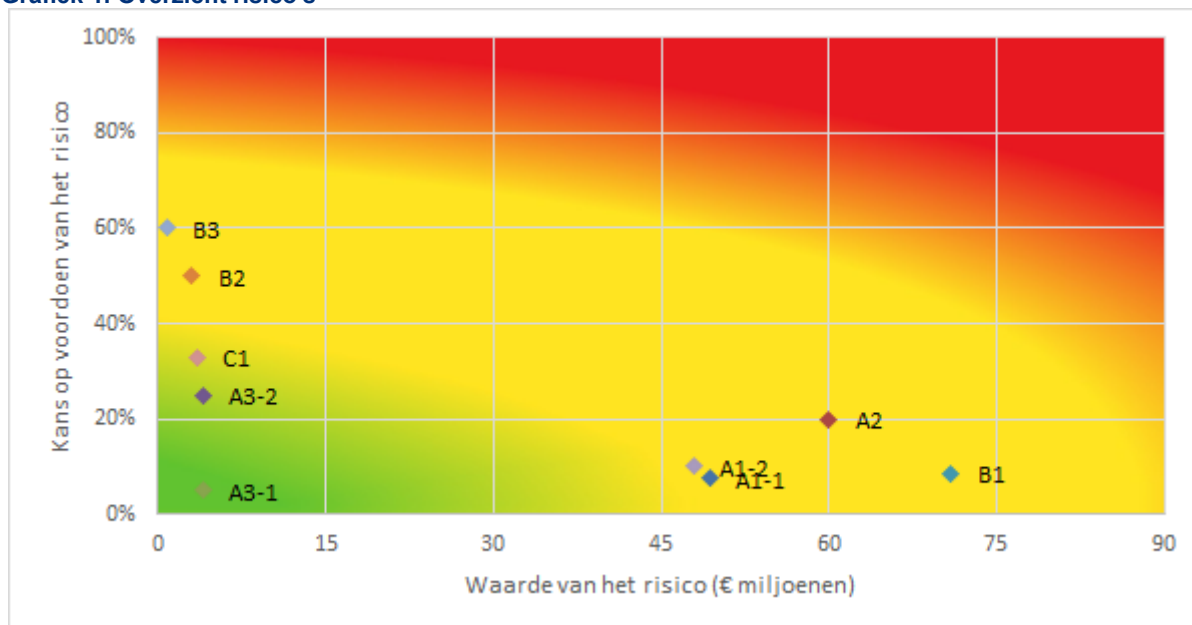
1.2. Inventarisatie van de risico's

Voor het bepalen van het risicoprofiel hebben wij de risico's geïnventariseerd. Wij delen de risico's in onze P&C-documenten in het vervolg als volgt in:

- A. Financieringsrisico's;
- B. Beleidsvoeringsrisico's;
- C. Juridische risico's.

Voor de gekwantificeerde risico's wordt in de risicomatrix zichtbaar welke de grootste risico's zijn en waar de risicobeheersing zich met name op zal moeten richten. De risico's zijn voorzien van een nummer. In deze paragraaf wordt aan de hand van dit nummer het risico nader toegelicht.

Grafiek 1. Overzicht risico's

De geïdentificeerde risico's staan hierna in tabelvorm nogmaals samengevat opgenomen.

Tabel 4. Geïdentificeerde risico's

		Begroting 2020	Rekening 2019		
		Impact (in € miljoen)	Waarde (in € miljoen)	Kans (percentage)	Waarden (in € miljoen)
Incidentele risico's	A. Financieringsrisico's				
	A 1-1 Leningen, garanties en waarborgen	2,09	49,31	7,6%	3,75
	A 3-1 Effecten rijksontwikkeling	0,20	4,00	5,0%	0,20
	B. Beleidsvoeringsrisico's				
	B 1 Afvalbedrijven	5,40	70,90	8,6%	6,13
	B 2 IBOI indexeringsverplichting	1,50	3,00	50,0%	1,50
	B 3 Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen	0,48	0,80	60,0%	0,48
	A.G. Wildervanckkanaal				
Structurele Risico's	C. Juridische risico's				
	C 1 Claims	1,16	3,50	33,0%	1,16
	Totaal minimaal benodigd weerstandsvermogen	10,83	131,51		13,21
Risico's revolverende fondsen	A 3-2 Effect rijksontwikkeling	1,00	4,00	25,0%	1,00
	Totaal structurele risico's	1,00	4,00		1,00
Risico's revolverende fondsen	A 1-2 Leningen, garanties en waarborgen	4,85	48,00	10,0%	4,80
	A 2 Verbonden partijen	12,00	60,00	20,0%	12,00
	Totaal risico's eigen buffercapaciteit	16,85			16,80

A.1 Leningen, garanties en waarborgen (incidenteel en revolverend)

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)			✓
Revolverend (R)			✓
Structureel (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 49,31 miljoen (I) en € 48,0 miljoen (R)	
Kans		7,6% (I) en 10,0% (R)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 3,74 miljoen (I) en € 4,8 miljoen (R)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	Wanneer de begunstigde van een garantie/borgstelling of de leningnemer van een verstrekte geldlening niet aan de verplichtingen voldoet, komen de eventuele lasten voor de provincie Groningen.		
Aard risico:	De begunstigde van een garantie/borgstelling of de ontvanger van een verstrekte (revolverende) geldlening kan niet aan de verplichtingen voldoen, resulterend in niet incasseerbare vorderingen en/of afwaarderingen voor de provincie Groningen.		
Inschatting van kans en impact:	De provincie heeft in het kader van de provinciale publieke taak leningen verstrekt en waarborgen/garanties afgegeven tot een bedrag van circa € 306 miljoen. Voor een bedrag van € 82,3 miljoen betreft dit garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het gaat om de volgende risico's: 1. Gewaarborgde geldleningen/garanties; 2. Achtergestelde lening OZG; 3. Kredietunies Groningen, Westerkwartier en Eemsregio; 4. Lening Snel internet; 5. Nesec Shipping Debt Fund (NSDF); 6. Revolverend Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad (is vervallen in 2019); 7. Fonds Nieuwe Doen. In de tabel hierna hebben we deze risico's uitgewerkt in waarde, kans en impact. Per 1 januari 2020 is € 17,6 miljoen verstrekt van de garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het restant (€ 82,3 miljoen minus € 17,6 miljoen) wordt in de komende jaren verstrekt. Uitgangspunt is om van het maximum van het totaal te verstrekken bedrag uit te gaan bij de berekening van het minimaal benodigde weerstandsvermogen. Per garantie/borgstelling en/of (revolverende) lening is een risico inschatting gemaakt. Ten opzichte van de Begroting 2020 heeft de volgende ontwikkeling plaatsgevonden: • Met betrekking tot het risico Revolverend Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad heeft de provincie in het verleden € 980.000 beschikbaar gesteld. Via de Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVn) zouden er leningen aan particulieren verstrekt worden. Medio 2019 is besloten om deze regeling te beëindigen. Het risico is hiermee komen te vervallen. • In 2019 is een besluit genomen om Nesec Shipping Debt Fund (NSDF) te ondersteunen met een bedrag van € 15,0 miljoen. Het totale Scheepsbouwfonds heeft een omvang van circa € 240,0 miljoen. Het risico behorende bij deze financiering is op basis van extern uitgevoerde risicoanalyse ingeschat op 11%. De omvang van de financiering bedraagt € 15,0 miljoen. Dat betekent dat het benodigde weerstandsvermogen toeneemt met € 1,65 miljoen. Bij de Kadernota 2020-2024 zal de beschikbare weerstandscapaciteit met eenzelfde bedrag worden aangevuld. In de berekeningen hebben wij hiermee reeds rekening gehouden.		

**Getroffen
beheersings-
maatregelen:**

De primaire beheersingsmaatregelen zijn:

- De provincie Groningen stelt per borgstelling/lening specifieke beheersmaatregelen op om de kans op afwaarderingen te verkleinen (bijvoorbeeld het toetsen van kredietaanvragen door de kredietunies/fondsen).
- Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van de betrokken organisaties door de jaarrekening op te vragen en te bestuderen en neemt actie indien nodig.

Conclusie:

De totale impact van de verschillende risico's bedroeg € 6,94 miljoen bij de Begroting 2020 en is nu € 8,54 miljoen. Dit is gewijzigd door het toegevoegde risico Nesc Shipping Debt Fund en door het vervallen van het risico Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad.

Uitwerking risico's leningen, garanties en waarborgen in waarde, kans en impact

Leningen, garanties en waarborgen	Begroting 2020	Rekening 2019			Verschil in impact
	Impact (in € miljoen)	Waarde (in € miljoen)	Kans	Impact (in € miljoen)	
1. Gewaarborgde geldleningen / garanties	0,10	0,68	15,0%	0,10	0,00
2. Achtergestelde lening OZG	0,27	2,13	12,5%	0,27	0,00
3. Kredietunies Groningen en Westerkwartier	0,25	2,00	12,5%	0,25	0,00
4. Lening Snel internet	1,48	29,50	5,0%	1,48	0,00
5. Nsec Shipping Debt Fund (NSDF)	0,00	15,00	11,0%	1,65	1,65
Subtotaal incidentele risico's	2,09	49,31	7,6%	3,74	1,65
6. Revolverend Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad	0,05	0,00	0,0%	0,00	-0,05
7. Fonds Nieuwe Doen	4,80	48,00	10,0%	4,80	0,00
Subtotaal risico's revolverende fondsen	4,85	48,00	10,0%	4,80	-0,05
Totaal	6,94	97,31	8,8%	8,54	1,60

A.2 Verbonden partijen

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)			✓
Revolverend (R)			
Structureel (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 60,0 miljoen	
Kans		20%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 12,0 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	De provincie Groningen heeft in totaal 22 verbonden partijen, bestaande uit 7 publiekrechtelijke organisaties in de vorm van gemeenschappelijke regelingen en 15 private organisaties (besloten en naamloze vennootschappen, stichtingen en een vereniging). Periodiek wordt beoordeeld of de provincie Groningen risico's loopt met een eventuele financiële impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit met betrekking tot de verbonden partijen. Dit kan voorkomen als verbonden partijen niet langer aan hun verplichtingen kunnen voldoen, resulterend in afwaarderingen (of niet incasseerbare vorderingen) voor de provincie Groningen of doordat verbonden partijen financiële risico's lopen die zij niet zelfstandig kunnen afdekken. Momenteel bestaat een risico, met impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit, met betrekking tot de deelname in het Investeringsfonds Groningen. In 2016 heeft de provincie een aandelenbelang van 16,67% verworven in de N.V. NOM. Jaarlijks wordt bepaald of op basis van de actuele waarde van de NOM ten opzichte van de verkrijgingsprijs van de aandelen ook afgewaardeerd moet worden. Bij de Rekening 2018 heeft voor het eerst een afwaardering plaatsgevonden en is een bedrag van € 1.353.000 toegevoegd aan de voorziening NOM. Ultimo 2019 bedraagt de voorziening € 299.055. Met betrekking tot een deel van de NOM-participaties is een verrekeningssystematiek ontwikkeld met het Rijk en hierop hoeft niet afgewaardeerd te worden.		
Aard risico:	De provincie Groningen participeert in het Investeringsfonds Groningen. Wanneer het Investeringsfonds Groningen niet aan de verplichtingen voldoet, komen de lasten voor de provincie Groningen.		
Inschatting van kans en impact:	Ieder halfjaar wordt een inschatting gemaakt van de waarde en kans met betrekking tot eventuele risico's. Per 1 januari 2020 is € 13,5 miljoen - van het maximum van € 60 miljoen - aan agio gestort in het Investeringsfonds Groningen. De kans op risico's wordt geschat op 20%. Dit percentage is overeenkomstig de provinciale kaders voor revolverend financieren.		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	De primaire beheersingsmaatregelen zijn: • De provincie Groningen heeft een investeringscommissie ingesteld om de kans op afwaarderingen en eventuele bijstortverplichtingen te verkleinen. • Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van het Investeringsfonds Groningen door de jaarrekening op te vragen en te bestuderen en neemt actie indien nodig. • De overige verbonden partijen worden eveneens periodiek gemonitord.		
Conclusie:	De totale impact bedraagt € 12 miljoen, bestaande uit een risico met betrekking tot het Investeringsfonds Groningen. Dit risico is gelijk gebleven ten opzichte van de Begroting 2020.		

A.3 Effecten rijksontwikkelingen en bezuinigingen

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel risico (S)		✓
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 4,0 miljoen	
Kans	5% (I) en 25% (S)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,2 miljoen (I) en € 1,0 miljoen (S)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	<i>Rijksbezuinigingen</i> Wij verwachten dat het Rijk in deze kabinetsperiode geen nieuwe bezuinigingen op de middelen voor de decentrale overheden zal doorvoeren. Ook verwachten wij dat tot 2022 geen taken tussen het Rijk, de provincies en gemeenten (verder) zullen verschuiven. Het is echter niet zeker dat na deze kabinetsperiode geen nieuwe bezuinigingen of verschuiving van taken zullen voordoen; de kans hierop blijft altijd aanwezig. Op basis van deze inschatting bepalen wij de kansinschatting voor de korte termijn op 5%. Voor de lange termijn handhaven wij deze op 25%. De doorwerking van rijksbezuinigingen op het accres Provinciefonds kunnen we in beperkte mate binnen de lopende begroting opvangen vanwege het door ons gehanteerde behoedzame scenario bij het opstellen van de ramingen van de uitkering uit het Provinciefonds. <i>Verdeelmodel Provinciefonds</i> Nog voor de invoering van het verdeelmodel 2017 bleek door de achterblijvende inkomsten uit vermogen van de provincie Zeeland dat dit verdeelmodel op het punt van de verevening van inkomsten uit vermogen al niet meer up-to-date was. Mede naar aanleiding daarvan is bij de behandeling van het voorstel tot herziening van het verdeelmodel Provinciefonds in de Tweede Kamer een motie aangenomen, waarbij is toegezegd dat in overleg met onder andere het Interprovinciaal Overleg en conform het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen, binnen twee jaar met een plan van aanpak zal worden gekomen gericht op het binnen drie jaar herzien van de grondslagen van het Provinciefonds. Als voorbereiding op dit onderzoek is in 2019 een discussie gevoerd over onder meer de te hanteren werkwijze/aanpak en het benoemen van de bij dit onderzoek van belang zijnde thema's. In de visie van het ministerie van BZK moet in 2021 de herijking van het Gemeentefonds plaatsvinden. BZK wil de herijking van het Provinciefonds hierbij betrekken en dit alles vastleggen in de Meicirculaire 2020. De aanpassingen ingaande 2021 zullen zich met name beperken tot een aanpassing van de verevening van inkomsten uit vermogen (in relatie tot de problematiek van de provincie Zeeland) en het voorkomen van onbedoelde herverdeeleffecten bij herindelingen van gemeenten over de provinciegrenzen heen. Voor de langere termijn zal de financiële verhouding Rijk-provincies breder en in samenhang met de ontwikkelingen in het provinciaal belastinggebied worden onderzocht. Een nieuw of gewijzigd verdeelmodel zal vanaf 2021, maar vooral op de langere termijn, kunnen leiden tot een andere verdeling van de middelen over de provincies en daarmee tot herverdeeleffecten. Naar verwachting zal in de loop van 2020 duidelijk worden wat de eventuele financiële gevolgen van de aanpassingen op korte termijn zullen zijn. <i>Normering accressen Provinciefonds</i> Op basis van de evaluatie van de normering van het Gemeente- en Provinciefonds zijn in 2016 enkele voorstellen ontwikkeld voor de vanaf 2018 te hanteren normeringssystematiek. In het Regeerakkoord 2017-2021 is afgesproken	

dat vanaf 2018 wordt overgegaan tot koppeling van het Gemeente- en Provinciefonds aan de totale rijksuitgaven. De oorspronkelijke bedoeling daarvan was dat de stabiliteit en voorspelbaarheid van de ramingen van de ontwikkeling van het Gemeente- en Provinciefonds zou verbeteren. De feitelijke ontwikkeling van de rijksuitgaven was in 2018 en 2019 gedurende het jaar echter tamelijk grillig. Aan het einde van het jaar was er veelal sprake van onderuitputting van de rijksuitgaven. Daardoor was er geen sprake van een stabiele ontwikkeling van de accressen van het Gemeente- en Provinciefonds. Naar aanleiding daarvan hebben VNG en IPO met het Rijk overlegd over de mogelijkheden om op korte termijn de stabiliteit van de ramingen te vergroten. Vooralsnog heeft dit tot nu toe alleen geleid tot een aantal wijzigingen in de methodiek op basis waarvan het Rijk de ramingen in de eigen begroting opstelt. Dit moet de kans op onderuitputting in de rijksbegroting verkleinen.

In het voorjaar van 2020 zal een nieuwe evaluatie worden uitgevoerd van de huidige normering en voorstellen worden ontwikkeld voor een door een nieuw kabinet vanaf 2022 te hanteren normeringssystematiek.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Een van de onderdelen waar het Klimaatakkoord de provincies raakt is de stimulering van het elektrisch vervoer. Door in te zetten op elektrisch vervoer (EV) zullen de inkomsten vanuit de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (mrb) dalen. In de huidige (opcenten) mrb zijn elektrische voertuigen namelijk vrijgesteld van belasting. Indien het aantal elektrische voertuigen de komende jaren fors stijgt, neemt de derving van inkomsten toe.

In het ontwerp-Klimaatakkoord (juni 2019) is afgesproken dat het Rijk instaat voor het in stand houden van hetzelfde of een, qua effect vergelijkbaar, eigen belastinggebied voor de provincies vanaf 2025. Met dit belastinggebied dient de open huishouding van provincies onverkort intact te blijven. Tot 2025 monitoren Rijk en provincies het effect van de toename EV, waarbij wordt uitgegaan van het tarief geldend voor 2019. Daarnaast is de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) gevraagd een advies uit te brengen over de vraag in hoeverre de beleidsvoornemens van het Rijk gerelateerd aan de provinciale opcenten tot een substantiële wijziging in inkomsten van de provincie leiden. Naar aanleiding van de monitoring en het ROB-advies zal dan vervolgens overleg plaatsvinden.

Implementatie Omgevingswet

In het Bestuursakkoord Implementatie Omgevingswet dat door Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen is ondertekend, zijn afspraken gemaakt over de implementatie van de Omgevingswet. Doel is dat de wet in 2021 in werking treedt. Over de financiën zijn kaderstellende afspraken gemaakt. Het beeld van de uitgaven, kosten en besparingen die samenhangen met de gehele stelselwijziging wordt in 2020 op landelijk niveau met het vorderen van het implementatieproces steeds concreter uitgewerkt. Dat beeld is momenteel nog niet compleet. Naar aanleiding van opgetreden tekorten zijn afspraken gemaakt over het vereenvoudigen van de stelselwijziging. Op basis van voorlopige ramingen hebben wij voor de implementatie van de Omgevingswet middelen opgenomen in de provinciale begroting.

Opvangen financiële gevolgen

In het algemeen geldt dat rijksbezuinigingen en bovenstaande maatregelen van het Rijk alleen tijdelijk op het weerstandsvermogen mogen drukken. Indien het Rijk aanpassingen doorvoert met consequenties voor de provincie, zullen we tijd nodig hebben om deze aanpassingen te kunnen verwerken. Voor de overbrugging zal dan eventueel het weerstandsvermogen aangesproken moeten worden.

Aard risico:

Het risico bestaat dat het Rijk aanvullende bezuinigingen zal doorvoeren en hiervoor een korting op het Provinciefonds zal toepassen of dat bovenstaande maatregelen van het Rijk uit het regeerakkoord onverwachte tegenvallers met zich meebrengen.

Inschatting van kans en impact:	Wij schatten de kans van optreden van deze risico's beperkt in, voor de korte termijn op 5% en voor de lange termijn op 25%. Wij schatten de omvang van het risico van rijksbezuinigingen in op € 0,2 miljoen incidenteel en € 1,0 miljoen structureel.
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Door middel van inbreng bij het IPO, maar ook door middel van rechtstreekse contacten met kabinet en parlement, alles in het werk stellen om de omvang van rijksbezuinigingen op de provinciale middelen zo beperkt mogelijk te laten zijn.
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico incidenteel een bedrag van € 0,2 miljoen meegenomen, alsmede structureel € 1,0 miljoen. Ten opzichte van de begroting 2020 zijn er geen wijzigingen.

B.1 Afvalbedrijven

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)		✓	✓
Revolverend (R)			
Structureel (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 70,9 miljoen	
Kans		8,6%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 6,1 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	De provincie Groningen is bevoegd gezag voor verschillende afvalbedrijven. In het geval van faillissement en/of calamiteiten kan een situatie ontstaan waarbij het bedrijf niet meer kan voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden. Dit kan leiden tot een situatie waarbij gevaren dreigen voor de gezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen (geen beleidskeuze) en saneren van de vervuilde grond (in bepaalde gevallen beleidskeuze).		
Aard risico:	In geval van faillissement en/of calamiteiten kan een bedrijf niet meer voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden.		
Inschatting van kans en impact:	Halfjaarlijks worden de risico's per afvalbedrijf, waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is, in kaart gebracht. Er wordt onder andere gekeken naar de negatieve restwaarde van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven. Het risico Afvalbedrijven is toegenomen en de omvang is berekend op € 6,13 miljoen. De belangrijkste oorzaken van deze toename zijn: 1. Door aangescherpte wet- en regelgeving is de toepasbaarheid van bepaalde afvalstoffen beperkt geworden. Dit heeft een negatief effect op de zgn. restwaarde van de betreffende afvalstoffen en dus ook op de omvang van het risico Afvalbedrijven. 2. De omvang van het risico wordt onder andere berekend op basis van de negatieve restwaarden van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is. Hiervoor zijn per afvalstof/-categorie normbedragen bepaald aan de hand van a) breed verkregen (landelijke) realistische informatie over afvoer en/of verwerkingskosten van de afvalstromen en b) van landelijke wet- en regelgeving voor afvalstromen. Door het gebruik van normbedragen is het probleem dat de bedrijven zelf de negatieve restwaarde voor dezelfde afvalstoffen verschillend waarderen weggenomen. De waardebepaling van de negatieve restwaarden op basis van normbedragen wordt door de ODG op een consistente waarderingsmethodiek toegepast. De lijn om te gaan werken met normbedragen is al eerder door ons college ingezet maar is nu voor alle afvalbedrijven toegepast waardoor het risico Afvalbedrijven is toegenomen. <i>N.B. De verwachting is dat het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) de normbedragen ook gaat hanteren.</i>		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Wij hebben de volgende beheersingsmaatregelen getroffen: • De provincie Groningen verleent vergunningen en handhaaft conform de interne en externe wet- en regelgeving. • De provincie Groningen monitort de afvalstromen en de financiële positie van de risicovolle bedrijven en rapporteert hierover halfjaarlijks. Deze rapportage wordt geëvalueerd en waar nodig verbeterd. • De provincie Groningen lobbyt bij het Rijk voor een regeling voor financiële zekerheidsstelling (zoals de BRZO-zekerheidsstelling).		
Conclusie:	Ten opzichte van de Begroting 2020 is het risico toegenomen met circa € 0,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door de verhoging van het risico als gevolg van de toename van de negatieve restwaarde op basis van het hanteren van normbedragen voor alle afvalbedrijven.		

B.2 IBOI-indexeringsverplichting

Aard van het risico	Beleidskeuze	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I) Revolverend (R) Structureel (S)		✓
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 3,0 miljoen	
Kans	50%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 1,5 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	In het convenant RSP zijn afspraken gemaakt over de hoogte van rijks- en regiobijdrage aan het programma. Ook met de gemeente Groningen (die een deel van de regiobijdrage levert) zijn afspraken gemaakt over de indexering van de regiobijdrage.	
Aard risico:	Bij de Voorjaarsnota 2015 is besloten om vanaf het boekjaar 2015 de rentetoerekening voor RSP-middelen te wijzigen van het gemiddelde van kort/lang geld naar kort geld. Omdat er een indexeringsverplichting bestaat over de middelen die de provincie voor cofinanciering beschikbaar heeft, is bij de Voorjaarsnota 2015 eveneens besloten een stelpost in het leven te roepen ter dekking van het risico dat de nu toegerekende lagere rente onvoldoende is om de indexeringsverplichting op te vangen. De provincie loopt het risico dat de in de stelpost opgenomen middelen onvoldoende zijn om te voorzien in de kosten die met de verplichte indexering annex zijn. De stelposten zijn bij de Voorjaarsnota 2018 berekend op basis van een IBOI-percentage van 1,15%. Bij de Kadernota 2019-2023 is dit percentage verhoogd naar 1,5%.	
Inschatting van kans en impact:	De toegekende IBOI over 2019 bedraagt 2,02%. De omvang van de stelposten is opnieuw bepaald, uitgaande van genoemde IBOI van 2,02% in 2019 en 1,50% voor de jaren 2020 en verder. Voorts is vanwege de langzamer dan eerder voorziene uitvoering van het programma de doorrekening doorgetrokken tot en met 2025. De stelpost in de Begroting 2020 is hierdoor aangevuld. Het risico bestaat echter dat de IBOI hoger zal zijn dan het gehanteerde uitgangspunt van 1,5% voor de jaren 2020 en verder. We hebben dit risico gewaardeerd door het scenario door te rekenen dat de IBOI niet 1,50% per jaar zal zijn, maar 2,5% in 2020 en 2,0% in de jaren daarna. Dit zou leiden tot een extra indexeringslast van € 3,02 miljoen voor de provincie Groningen.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Ter gedeeltelijke beheersing van het risico is sprake van een jaarlijkse stelpost indexering.	
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico een bedrag van € 1,5 miljoen meegenomen. Ten opzichte van de Begroting 2020 is het risico ongewijzigd.	

B.3 Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal

Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal		
Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I) Revolverend (R) Structureel (S)		✓
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 0,8 miljoen	
Kans	60%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,48 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	Vanwege baggerwerkzaamheden in het A.G. Wildervanckkanaal (reeds afgerond) heeft een verdieping van de waterbodem van het kanaal plaatsgevonden. Het betreft hier een rechtmatig overheidshandelen en hierdoor ontstaat bij derden eventuele schade. Op basis van een inventarisatie van de aanwezige (kruisende) kabels en leidingen onder het kanaal door is destijds een overleg gestart met de beheerders en/of eigenaren (lees: nutsbedrijven) om de ligging van de kabels en leidingen met te weinig overgebleven gronddekking zodanig aan te passen dat de situatie wederom voldoet aan de (veiligheids)regels op dit gebied. Momenteel is de afspraak dat dit jaar de meeste 'knelpunten' door de nutspartijen aangepast zullen worden.	
Aard risico:	Een (gedeeltelijke) vergoeding van geleden schade voor het noodzakelijk aanpassen van de ligging van kabels en leidingen door nutsbedrijven kan op basis van de Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen (NKL provincie Groningen 2006 (hierna: de NKL) verhaald worden op de provincie. Op 1 februari 2013 is een wijziging in de NKL in werking getreden. Deze wijziging wordt door nutspartijen niet of onvoldoende gedragen. De wijziging heeft met name een impact voor (met provinciale infrastructuur) kruisende kabels en leidingen van oudere makelij (ouder dan 30 jaar), waaronder de onderhavige kabels en leidingen. Na de wijziging zijn vergoedingen verlaagd of zelfs komen te vervallen (leeftijd van de kabel of leiding).	
Inschatting van kans en impact:	Op grond van de bekende gegevens zijn op basis van de ongewijzigde NKL de kosten voor de provincie destijds (2012) geraamd op € 800.000 (op basis van een inschatting per knelpunt van de te verwachten schade). Voor de meeste knelpunten gold dat het definitieve ontwerp van de aanpassing nog niet was vastgesteld. Dit maakte het lastig om de kosten in te schatten. De bedragen zijn dan ook voor een deel gebaseerd op ervaringsgetallen uit het verleden. Om momenteel opnieuw de hoogte van de nadeelcompensatie in te schatten op basis van de NKL zou men elk afzonderlijk geval op uitgebreide wijze moeten behandelen. De definitieve ontwerpen zijn voor een aantal knelpunten nog steeds niet helder, bovendien kan geen gebruik worden gemaakt van ervaringsgetallen. De raming is dan ook niet geactualiseerd aan de hand van het gewijzigde beleid. De verwachting is wel dat de kosten substantieel naar beneden bijgesteld kunnen worden. Op basis van bovenstaande wordt het risicopercentage ingeschat op 60%.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	• In overleg blijven met de nutspartijen aangaande het uiteindelijk gekozen definitieve ontwerp van de aanpassing, aangezien het ontwerp van invloed kan zijn op de uiteindelijke hoogte van de aanvraag tot compensatie; • Schriftelijke communicatie richting de nutspartijen juridisch laten toetsen en tevens stroomlijnen (door één kundig persoon laten opstellen en afhandelen) om zodoende eenduidig naar buiten te treden, ongelijke behandelingen te voorkomen en precedentwerking van uitzonderingsgevallen te voorkomen; • Eenduidige afhandeling van de aanvragen tot schadevergoeding; • Monitoren van relevante landelijke jurisprudentie.	
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico een bedrag van € 0,5 miljoen meegenomen.	

C.1 Claims

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel (S)		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 3,5 miljoen	
Kans	33%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 1,2 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	De in deze categorie opgenomen risico's hebben betrekking op bedragen die mogelijk kunnen voortvloeien uit reeds ingediende claims van derden. In principe zouden claims door reguliere beleids- en afdelingsbudgetten gedekt moeten worden. Gelet op de hoge impact die claims kunnen hebben, achten wij het echter niet onverstandig hiervoor ook in het weerstandsvermogen een buffer op te nemen. In de afgelopen jaren is de decentrale overheid namelijk regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de decentrale overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de decentrale overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties.	
Aard risico:	Het risico bestaat dat reeds ingediende claims van derden deels dan wel geheel gehonoreerd moeten worden of dat in de toekomst nieuwe claims bij ons worden ingediend door derden.	
Inschatting van kans en impact:	Periodiek worden de risico's per claim in kaart gebracht voor de claims groter dan € 35.000. Er wordt onder andere gekeken naar de waarde van de claim en de kans van voordoen. De totale waarde van de huidige claims is € 3,5 miljoen. De gemiddelde kans is 33%.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	• Wij trachten in elke situatie zorgvuldig te handelen om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij trachten ons in elke situatie te houden aan de wettelijke kaders en voorgeschreven procedures om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij hebben een WA-overeenkomst afgesloten om, in het geval een claim gehonoreerd wordt, de impact voor de provincie te verkleinen.	
Conclusie:	Wij hebben in de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen voor reeds ingediende claims een bedrag van € 1,2 miljoen meegenomen.	

1.3. Zes kengetallen en beoordeling

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van financiële kengetallen moet worden opgenomen. Deze zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 5. Financiële kengetallen

Kengetal	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
1A. Nettoschuldquote	-54%	-6%	-46%
1B. Nettoschuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-162%	-128%	-147%
2. Solvabiliteitsratio	58%	52%	56%
3. Kengetal grondexploitatie	10%	12%	13%
4. Structurele exploitatieruimte	22%	6%	22%
5. Belastingcapaciteit: opcenten mrb	111%	112%	111%

Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft een duiding aangegeven in de trant van 'hoe hoger of lager het percentage, hoe beter'. Deze noemen wij in onderstaande toelichting bij elk kengetal.

- 1A. De nettoschuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Hoe lager dit percentage hoe beter. Een negatief cijfer geeft aan dat de eigen middelen groter zijn dan de schuldenlast. In vergelijking met de begroting is de vlottende schuld van de provincie lager dan werd begroot. Vandaar de nettoschuldquote op rekeningbasis gunstiger uitpakt. De nettoschuldquote is goed te noemen.
- 1B. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (nettoschuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager dit percentage hoe beter. Een negatief cijfer geeft aan dat de eigen middelen groter zijn dan de schuldenlast. De nettoschuldquote is goed te noemen. Het feit dat de schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen lager is dan de nettoschuldquote geeft aan dat een de provincie voor een deel geld heeft uitgeleend.
2. De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Onder dit kengetal wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger dit percentage hoe beter. De solvabiliteit is met 56% goed te noemen.
3. De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten. Hoe lager dit percentage hoe beter.
4. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Hoe hoger dit percentage hoe beter.
5. Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De belastingcapaciteit van provincies wordt daarom berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Als we de bovenstaande kengetallen in hun onderlinge verhouding beoordelen concluderen wij dat onze financiële positie goed is.

1.4. EMU-saldo

Het Stabiliteits- en Groeipact is een reeks van afspraken tussen eurolanden die de waardevastheid van de euro garanderen. Eén belangrijk onderdeel betreft de afspraak dat het begrotingstekort lager moet zijn dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP).

Het EMU-saldo vervult een rol bij de afspraken die in Europees verband zijn gemaakt over het toegestane maximale tekort van het EMU-saldo op nationaal niveau om de overheidsfinanciën in de eurozone robuust te houden. Aangezien de decentrale overheden onderdeel uitmaken van de sector overheid in de economische statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Eurostat, is daarbij bepaald dat niet alleen het saldo van de centrale overheid meetelt, maar ook het saldo van de decentrale overheden. In de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet hof) is daarom bepaald dat de verschillende overheidslagen een gelijkwaardige inspanningsverplichting hebben om te voldoen aan de Europese begrotingseisen en daarmee bij te dragen aan een gunstige budgettaire positie voor Nederland.

De EMU-tekortnorm decentrale overheden voor 2019 bedraagt 0,4% van het bruto binnenlands product. In de septembercirculaire provinciefonds 2018 is een onderverdeling naar gemeenten, provincies en waterschappen vastgesteld. Voor de provincie Groningen bedraagt de referentiewaarde voor 2019 € 36,6 miljoen (tekort).

Bij de Rekening 2019 bedraagt het EMU-saldo van de provincie Groningen € 95,6 miljoen negatief. In de Begroting 2019 werd uitgegaan van € 85 miljoen negatief. Met dit saldo overschrijdt de provincie de vastgestelde referentiewaarde. Een individuele EMU-referentiewaarde betreft echter geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft.

2. Financiering

2.1. Algemeen

Het treasury- en financieringsbeleid wordt bepaald door wet- en regelgeving vanuit het Rijk en ook door interne provinciale regelgeving. Bij het Rijk gaat het om de Provinciewet, de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de bijbehorende ministeriële regelingen (onder andere de regeling schatkistbankieren decentrale overheden) en het Besluit Begroting en Verantwoording.

De interne provinciale regelgeving bestaat uit de Financiële verordening provincie Groningen 2017, het Financieringsstatuut van de provincie Groningen 2018, het Mandaatbesluit en het Bevoegdhedenbesluit Commissaris van de Koning.

De treasuryfunctie richt zich op:

- a. het beheersen van de in- en uitgaande geldstromen;
- b. het beschermen van vermogen en resultaten tegen financiële risico's zoals rente- en beleggingsrisico's;
- c. het verkrijgen en behouden van toegang tot de geld- en kapitaalmarkt;
- d. het rendabel maken van liquiditeitsoverschotten.

Als algemene doelstelling geldt dat renterisico's en renteresultaten worden beheerst door het streven naar een grote mate van zekerheid over de renteresultaten in de tijd. Naast de treasuryfunctie van de provincie zelf, wordt ook de treasuryfunctie en het kasbeheer voor enkele derde partijen uitgevoerd. Het gaat hierbij onder andere om het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), de Omgevingsdienst Groningen en de Regio Groningen-Assen.

2.2. Ontwikkelingen en kaders

Uitzetten tijdelijke overtollige middelen

Door de invoering van het verplicht schatkistbankieren (schatkistbankieren) worden de tijdelijke overtollige middelen aangehouden op de rekening-courant van de provincie bij de Nederlandse Staat (Staat). Het plaatsen van deposito's bij de Staat en medeoverheden waarop de provincie geen toezicht houdt is ook mogelijk. Voor de nazorgmiddelen is een uitzondering gemaakt, deze vallen niet onder het schatkistbankieren. Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. Voor de invoering van het schatkistbankieren zijn nog langlopende leningen afgesloten met financiële ondernemingen. Deze leningen lopen op termijn af. Daarnaast kan 0,75% van het begrotingstotaal buiten de schatkist worden gehouden.

Uitzetten middelen en verstrekken garanties in het kader van de publieke taak

Binnen het kader van wet- en regelgeving bepaalt de provincie wat zij onder haar publieke taak verstaat en hoe deze zal worden uitgeoefend. De provincie kan leningen aangaan, middelen uitzetten en garanties verlenen voor de uitoefening van haar publieke taak. Aan de te verstrekken geldleningen en garanties zijn voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden zijn in 2014 vastgesteld door uw Staten in het Afwegingskader provinciaal vermogen (voordracht 2/2014). In 2016 zijn de kaders voor nieuw op te richten revolverende fondsen vastgesteld, waarbij de technische kaders voor deze fondsen zijn bepaald (voordracht 25/2016). Wij zullen bij het uitzetten van middelen of het verstrekken van garanties pas besluiten nadat een ontwerpbesluit aan uw Staten is toegezonden en in de gelegenheid zijn gesteld om wensen en bedenkingen ter kennis van ons college te brengen. Het uitzetten van middelen en het verstrekken van garanties in het kader van de publieke taak valt buiten het schatkistbankieren.

2.3. Ontwikkeling rentetarieven

De ECB richt zich voornamelijk op het handhaven van prijsstabiliteit. De beleidsrente waartegen banken kunnen lenen bij de ECB is 0,00% en is in 2019 niet gewijzigd, de depositorente die banken 'ontvangen' van de ECB is verlaagd van -0,40% naar -0,50%. Als benchmark hanteert de provincie voor kort geld de driemaands Euribor en voor lang geld de rente van tienjarige staatsleningen. De driemaands Euribor heeft zich in 2019 bewogen rond de -0,35%. Doordat de provincie de tijdelijk

overtollige middelen aanhoudt op de rekening-courant bij de Staat à 0,0% hebben wij niet te maken met een negatieve rente.

De rente van tienjarige staatsleningen was begin 2019 nog 0,35%. Gedurende het jaar is de lange rente gedaald naar -0,25% en is in de loop van het tweede halfjaar gestegen naar -0,11%. De markt (gemiddelde verwachting van een aantal gerenommeerde banken) verwacht een daling van zowel de korte als de lange rente in 2020. Daarbij is eveneens aangegeven dat het waarschijnlijk nog een aantal jaren duurt voordat de korte rente weer positief zal worden.

2.4. Uitgezette middelen treasury

Ultimo 2019 had de provincie Groningen ruim € 1,0 miljard uitstaan. Dit bedrag is opgebouwd uit treasurymiddelen (tijdelijk overtollige middelen) en middelen die uitgezet zijn in het kader van de publieke taak (zie 2.5). Hieronder is een tabel met de uitsplitsing opgenomen.

Tabel 6. Opbouw middelen treasury en publieke taak

Uitgezette middelen treasury en publieke taak	Bedrag
Treasury kort (tot één jaar):	
Rekening-courant bij de Staat	551,1
	551,1
Deposito's medeoverheden	160,0
Deposito's financiële ondernemingen	30,0
Garantieproducten financiële ondernemingen	39,1
Deposito Staat	25,0
Duurzaam aandelenfonds	8,3
	262,4
Treasury totaal	813,5
Publieke taak totaal	238,2
Totaal uitgezette middelen	1.051,8

(bedragen x € 1 miljoen)

Treasurymiddelen

De middelen die ultimo 2019 uitgezet waren (totaal € 813,5 miljoen) kunnen worden onderverdeeld naar de volgende geldnemers:

- € 576,1 miljoen bij de Staat;
- € 160,0 miljoen bij medeoverheden;
- € 77,4 miljoen bij financiële ondernemingen.

Uitgezette middelen bij de Staat

De middelen die ultimo 2019 bij de Staat geplaatst zijn betreffen het tegoed op de rekening courant van de provincie van € 551,1 miljoen en een deposito van € 25,0 miljoen met een looptijd van 10 jaar à 2,29%. Het deposito vervalt in 2023.

Uitgezette middelen bij medeoverheden

Vanaf mei 2013 zijn deposito's geplaatst bij medeoverheden met looptijden tot 17 jaar. Ultimo 2019 stond bij dertien medeoverheden totaal € 160 miljoen uit. Het laatste deposito vervalt in 2030. Bij het afsluiten van deze deposito's heeft de provincie een hoger rendement gerealiseerd dan op dat moment mogelijk was bij de Staat. Het gaat hierbij om een opslag van 0,2% tot 0,3%. In 2019 zijn geen nieuwe deposito's uitgezet bij medeoverheden.

Uitgezette middelen bij financiële ondernemingen

Per ultimo 2019 staat totaal € 77,4 miljoen lang uit (waarvan € 13,2 miljoen nazorgmiddelen). De openstaande leningen hebben looptijden van 10 tot 15 jaar, waarbij de laatste lening vervalt in 2024. De middelen zijn uitgezet door het plaatsen van een deposito bij de Rabobank en het afsluiten van garantieproducten via Oyens & Van Eeghen (O&E). Bij de garantieproducten zijn de vastrentende waarden belegd in obligaties van de Rabobank en BNP Paribas. Het vrij belegbare deel van deze producten is belegd door toe te treden tot het Candriam Sustainable Fund ONE Global. Eind 2017 is een deel van de nazorgmiddelen herbelegd door deelname in hetzelfde fonds. Over 2019 heeft dit fonds een positief rendement behaald van ruim 30% (circa € 2,0 miljoen). Dit is de stijging van de marktwaarde ultimo 2019 ten opzichte van de waarde ultimo 2018. Het rendement wordt in de voorziening nazorg gesloten stortplaatsen gestort ter dekking van de kosten voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen.

De provincie Groningen beheert naast haar eigen middelen ook middelen van derde partijen. Het gaat hierbij om het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, het Innovatiefonds Noord-Nederland BV, de Regio Groningen-Assen, de Omgevingsdienst Groningen, de Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging en Groningen Bereikbaar. In het overzicht hieronder is de onderverdeling van de treasurymiddelen over de verschillende partijen weergegeven.

Tabel 7. Opbouw treasurymiddelen provincie - derde partijen

Verdeling treasurymiddelen	Bedrag	Percentage
Totaal	813,5	100,0%
waarvan middelen van derden:		
SNN	67,9	8,4%
SNN - diensten voor derden	31,6	3,9%
Nazorgmiddelen	28,7	3,5%
Innovatiefonds Noord-Nederland BV	15,6	1,9%
Regio Groningen-Assen	9,2	1,1%
Omgevingsdienst Groningen	3,1	0,4%
Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging	2,5	0,3%
Groningen Bereikbaar	-1,0	-0,1%
Totaal gelden derden	157,7	19,4%
Eigen middelen provincie	655,8	80,6%

(bedragen x € 1 miljoen)

Om inzicht te verschaffen in de opbouw van de treasuryportefeuille is in het onderstaande overzicht de portefeuille per ultimo 2019 weergegeven, uitgesplitst naar geldnemer en de restant looptijd. Door de marktomstandigheden zijn in 2019 geen middelen uitgezet bij medeoverheden. Hierdoor staat circa twee derde deel van onze treasurymiddelen op de rekening-courant bij de Staat.

De treasuryportefeuille is te verdelen in drie type geldnemers: de Staat, medeoverheden en financiële ondernemingen. Deze laatste categorie zal vanwege schatkistbankieren verder worden afgebouwd.

Het onderstaande overzicht geeft de restant looptijd weer. Hierdoor kunnen de cijfers op onderdelen afwijken van de gegevens in de tabel Opbouw middelen treasury en publieke taak.

Tabel 8. Treasuryportefeuille naar geldnemer

Geldnemers	Restant looptijd						Totaal
	tot 1 jr.	tot 3 jr.	tot 5 jr.	tot 7 jr.	tot 10 jr.	> 10 jr.	
Staat	551,1		25,0				576,1
Medeoverheden	30,0	45,0	75,0	5,0		5,0	160,0
Financiële ondernemingen	29,2		39,9			8,3	77,4
Totaal	610,4	45,0	139,9	5,0	0,0	13,3	813,5
Percentages	75%	6%	17%	1%	0%	2%	100%

(bedragen x € 1 miljoen)

Uitgezette middelen met een looptijd tot één jaar

Ultimo 2019 stond € 610,4 miljoen uit met restant looptijden tot één jaar. Bij de Begroting 2019 is ervan uitgegaan dat het saldo van de kort uitgezette middelen in de loop van 2019 zou afnemen. Dit zou gerealiseerd worden door het uitzetten van middelen in het kader van de publieke taak en door de realisatie van geplande investeringen. Door vertraging in de uitvoering van projecten en het minder snel opnemen van leningen met betrekking tot de Regeling Snel Internet, is het saldo kort uitgezette middelen minder hard gedaald dan geraamd. Doordat medeoverheden kunnen lenen tegen percentages lager dan 0%, zijn in 2019 geen deposito's bij medeoverheden geplaatst. Als gevolg hiervan wordt de rente voor kort geld alleen bepaald door de rentevergoeding op de rekening courant van de provincie bij de Staat. De Staat vergoedt hiervoor het EONIA-tarief met een minimum van 0,0%. Het EONIA-tarief is sinds begin januari 2015 negatief. De raming en realisatie van de rente kort uitgezette middelen 2019 is nihil.

De rentebaten en de rendementen van de uitgezette middelen met een looptijd tot één jaar over de jaren 2016 tot en met 2019 (exclusief nazorgmiddelen) zijn hierna weergegeven. Ter vergelijking is het gemiddeld rendement van de driemaands Euribor in het overzicht opgenomen.

Tabel 9. Rente uitgezette middelen looptijd tot één jaar (excl. nazorgmiddelen)

Jaar	Gemiddeld uitgezet bedrag	Gemiddeld percentage	Gemiddelde drie-maands Euribor	Renteopbrengst
2016	€ 535,2	0,00%	-0,32%	€ 0,2
2017	€ 478,1	0,00%	-0,33%	€ 0,0
2018	€ 516,0	0,00%	-0,32%	€ 0,0
2019	€ 525,9	0,00%	-0,36%	€ 0,0

(bedragen x 1 miljoen)

Uitgezette middelen met een looptijd van één jaar en langer

Op 31 december 2019 stond € 203,1 miljoen uit met looptijden van één jaar en langer. In 2019 is een bedrag van € 6,1 miljoen aan rentebaten gegenereerd. Dit is het resultaat van een gemiddeld saldo van € 292,7 miljoen met een gemiddeld rendement van 2,08%. Bij de raming werd uitgegaan van een gemiddeld saldo van € 296,6 miljoen en een gemiddeld rendement van 2,05%. De gerealiseerde rente over 2019 is per saldo gelijk aan de raming.

De rentebaten en de rendementen van de uitzettingen langer dan één jaar over de jaren 2016 tot en met 2019 (exclusief nazorgmiddelen) zijn hieronder weergegeven. Ter vergelijking is het gemiddeld rendement van de tienjaars Eurobond in het overzicht opgenomen.

Tabel 10. Rente uitgezette middelen looptijd één jaar en langer (excl. nazorgmiddelen)

Jaar	Gemiddeld uitgezet bedrag	Gemiddeld percentage	Gemiddelde tien-jaars Eurobond	Renteopbrengst
2016	€ 376,5	1,89%	0,29%	€ 7,1
2017	€ 353,0	2,83%	0,50%	€ 10,0
2018	€ 325,4	2,04%	0,95%	€ 6,6
2019	€ 292,7	2,08%	-0,11%	€ 6,1

(bedragen x 1 miljoen)

In 2019 is het rendement net als in 2018, na een positieve uitschieter in 2017 als gevolg van de afloop van een garantieproduct, genormaliseerd.

Nazorgmiddelen

Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. De beleggingen van deze middelen zijn uitgezonderd van het schatkistbankieren. In de Wet fido is specifiek voor nazorgfondsen bepaald dat voor de hoofdsomgarantie bij beleggingen er minimaal 42% vastrentend moet worden belegd en de rest in aandelen (maximaal 58%). Vastrentende beleggingen zijn beleggingen in obligaties en leningen waarbij de renteopbrengsten van tevoren bekend zijn. Het saldo van het nazorgfonds gesloten stortplaatsen bedraagt ultimo 2019 € 27,6 miljoen. De contante waarde van de doelvermogens voor de stortplaatsen bedraagt eind 2019 € 25,4 miljoen. Het surplus van € 2,2 miljoen blijft in het nazorgfonds.

Stortplaatsen

In het onderstaande overzicht zijn de uitgezette middelen van het nazorgfonds gesloten stortplaatsen provincie Groningen opgenomen.

Tabel 11. Uitgezette middelen nazorgfonds gesloten stortplaatsen

Uitgezette middelen nazorgfonds gesloten stortplaatsen	Bedrag
Uitgezette middelen:	
Achtergestelde leningen NWB en BNG	14,3
Duurzaam aandelenfonds	8,3
Garantieproduct financiële onderneming	5,0
Rekening-courant bij de Staat	0,1
Totaal	27,6

(bedragen x € 1 miljoen)

De behaalde rendementen voor de nazorgmiddelen over de periode 2016 tot en met 2019 zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

Tabel 12. Overzicht rendement nazorgfonds stortplaatsen

Jaar	Gemiddeld uitgezet bedrag	Gemiddeld percentage	Renteopbrengst
2016	€ 24,5	0,71%	€ 0,2
2017	€ 24,2	8,85%	€ 2,1
2018	€ 26,0	0,28%	€ 0,1
2019	€ 25,6	9,20%	€ 2,4

(bedragen x 1 miljoen)

Het rendement van de uitgezette middelen is in 2019 fors hoger dan vorig jaar. Met betrekking tot het nazorgfonds gesloten stortplaatsen is eind 2017 circa € 6,7 miljoen uitgezet door middel van een duurzaam aandelenfonds. Dit fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde (ter beoordeling of het totale fondsvermogen nog wel in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds). In 2019 zijn de internationale aandelenkoersen fors gestegen. Deze koersstijging leidt tot een hogere marktwaarde van het fonds op balansdatum van circa € 8,3 miljoen. Dit is een stijging van circa € 2,0 miljoen (circa 30%) ten opzichte van de eindstand van 2018. Met de hybride leningen bij de NWB en de BNG is circa € 0,4 miljoen aan rendement gegenereerd. Het rendement over garantieproduct wordt pas gerealiseerd op de einddatum (2023).

Baggerspeciedepots

Naast het nazorgfonds voor gesloten stortplaatsen heeft de provincie een fonds voor baggerspeciedepots. Voor dit fonds was ultimo 2019 een bedrag van circa € 1,12 miljoen kort uitgezet. Het fonds is opgebouwd uit de nazorgheffing van Driebond, Winschoterzijl en Zuidwending (totaal € 0,16 miljoen) en het saldo van de provinciale depots (totaal € 0,96 miljoen). De renteraming en het rendement waren nihil. De objectgebonden nazorgheffing voor baggerspeciedepots wordt een maand voor sluiting van een baggerspeciedepot opgelegd en geheven.

2.5. Verstrekte leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Het saldo van leningen en garanties die in het kader van de publieke taak zijn verstrekt bedraagt per 31 december 2019 totaal € 242,1 miljoen. In de onderstaande tabel zijn de uitgezette middelen en garanties in het kader van de publieke taak opgenomen.

Tabel 13. Uitgezette middelen in het kader van de publieke taak

Uitgezette middelen en garanties publieke taak	Bedrag
Leningen aan deelnemingen:	
NV Bank Nederlandse Gemeenten (achtergesteld)	100,0
	100,0
Rentedragende leningen:	
Nederlandse Waterschapsbank NV (achtergesteld)	100,0
Fonds Nieuwe Doen	11,2
Ommelander Ziekenhuis Groningen	8,3
Rodin Broadband	5,7
Verstrekte hypotheekens Ulsderpolder/Onnerpolder	1,7
Stichting De Hoven (achtergesteld)	0,7
NV Groninger Monumentenfonds (achtergesteld)	0,5
Energiebesparing via SVn	0,4
Leningen aan kredietunies	0,3
Particuliere woningverbetering via SVn	0,3
	129,2
Renteloze leningen:	
Innovatiefonds Noord-Nederland BV	3,3
Collectieve agrarische verenigingen	1,3
	4,6
Subsidies met leningsvoorwaarden:	4,4
Totaal uitgezette middelen publieke taak	238,2
Gewaarborgde leningen/Garanties:	
Nationaal Groenfonds	3,0
Stichting De Zijlen	0,9
Totaal gewaarborgde leningen/Garanties	3,9
Totaal	242,1

(bedragen x € 1 miljoen)

Over 2019 zijn de volgende ontwikkelingen te melden over de leningen en garanties die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn.

Fonds Nieuwe Doen (lening)

Aan het Fonds Nieuwe Doen is een subsidie in de vorm van lening verstrekt van maximaal € 48 miljoen. De subsidie aan Fonds Nieuwe Doen is bedoeld voor het verstrekken van leningen aan derden. De bedragen voor de leningen aan derden worden verstrekt conform de toekenning middels trekkingsverzoeken. In 2019 zijn in totaal 4 trekkingsverzoeken gedaan en uitbetaald, wat neerkomt op een totaalbedrag van circa € 5,8 miljoen. Het saldo van de verstrekte lening bedraagt per 31 december 2019 hierdoor circa € 11,2 miljoen.

Rodin Broadband

Aan Rodin Broadband is een lening verstrekt van maximaal € 29,5 miljoen en een subsidie à fonds perdu van maximaal € 10,0 miljoen ten behoeve van de Regeling Snel Internet. De subsidie wordt betaald door de stichting Economic Board Groningen en de Nationaal Coördinator Groningen (NCG). Uitbetaling van zowel de lening als de subsidie geschiedt op basis van trekkingen. In 2019 is één trekkingsverzoek gedaan voor een totaalbedrag van circa € 2,75 miljoen. Hiermee komt het saldo van de lening op € 5,7 miljoen.

Verstrekte hypotheeken IJssderpolder/Onnerpolder

In het verleden zijn hypotheeken voor circa € 5,9 miljoen in het kader van waterberging verstrekt. Begin 2019 stond hiervan nog € 2,4 miljoen uit. In 2019 is circa € 0,7 miljoen afgelost, dit betreft naast reguliere aflossingen twee leningen die in 2019 geheel vervroegd zijn afgelost.

Achtergestelde lening De Hoven

In 2011 is aan zorginstelling De Hoven een achtergestelde lening verstrekt van € 3,5 miljoen. Jaarlijks wordt van deze lening een tiende deel afgelost. Ook in 2019 heeft deze aflossing plaatsgevonden.

Kredietunies

Kredietunie Groningen

Er is in 2015 een lening verstrekt aan de Kredietunie Groningen van maximaal € 1 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Groningen. De uitbetaling van de lening vindt op verzoek van de ontvanger plaats. In 2019 heeft de Kredietunie Groningen geen trekkingsverzoeken gedaan en is geen sprake van aflossing geweest. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2019 € 244.046.

Kredietunie Westerkwartier

In 2017 is een lening verstrekt aan de Kredietunie Westerkwartier van maximaal € 1 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Westerkwartier. Ook hier vindt de uitbetaling van de lening plaats op verzoek van de ontvanger. In 2019 heeft de Kredietunie Westerkwartier één trekkingsverzoek gedaan van € 25.000 en heeft geen aflossing plaatsgevonden. Wel is in overleg met de Kredietunie Westerkwartier de hoogte van de maximaal te verstrekken lening verlaagd naar € 500.000 (zie hierna Kredietunie Eemsregio). Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2019 € 70.000.

Kredietunie Eemsregio

In 2015 hebben uw Staten reeds ingestemd met het verstrekken van een lening van maximaal € 500.000 aan de Kredietunie Eemsregio. De feitelijke verstrekking heeft toen niet plaatsgevonden, omdat de Economic Board Groningen (EBG) deze lening graag wilde verstrekken. Nu de EBG richting de Kredietunie Eemsregio heeft aangegeven te willen stoppen met deze lening, heeft de Kredietunie Eemsregio ons verzocht alsnog een lening te verstrekken van maximaal € 500.000. Eind 2019 hebben wij deze lening verstrekt en hebben wij een eerste trekkingsverzoek ontvangen van € 92.500. Dit bedrag is in 2020 uitbetaald. Het saldo van de lening per 31 december 2019 is derhalve nihil.

In totaal is van de maximaal te vertrekken leningen van € 2 miljoen nu € 314.046 verstrekt.

Subsidies met terugbetalingsverplichting

Door het verstrekken van subsidies met terugbetalingsverplichtingen kunnen provinciale middelen revolverend ingezet worden. Deze subsidies staan op de balans als lening en worden voor 100% voorzien. Door de lening te voorzien zijn bij de afboeking van de lening geen financiële gevolgen voor de Algemene middelen, immers de subsidie is betaald vanuit een beleidskrediet. Het saldo van verstrekte subsidies met terugbetalingsverplichtingen bedraagt ultimo 2019 circa € 4,4 miljoen. Eén van de leningnemers is in 2018 gestart met het aflossen van de subsidie met terugbetalingsverplichting.

Investeringsfonds Groningen

De provincie Groningen heeft in 2015 het Investeringsfonds Groningen BV opgericht om het mkb te versterken. Dit wordt gedaan door middel van agiostortingen en niet via de verstrekking van leningen. Hiervoor is € 40,0 miljoen beschikbaar gesteld en de uitbetaling hiervan vindt plaats door middel van trekkingsverzoeken. In 2019 is additioneel € 20 miljoen beschikbaar gesteld. In 2019 is € 2,8 miljoen getrokken. Het saldo van de trekkingen bedraagt per ultimo 2019 € 13,5 miljoen.

2.6. Toezicht liquiditeitspositie en renterisiconorm

In deze paragraaf zijn de verplichte onderdelen met betrekking tot het toezicht op de liquiditeitspositie en de langlopende opgenomen middelen opgenomen. In 2019 zijn er geen middelen opgenomen die dienen ter aanvulling van een tijdelijk liquiditeitstekort of als langlopende financiering.

Voor het toezicht op de liquiditeitspositie hanteert de toezichthouder de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is voor 2019 gesteld op 7% van het begrotingstotaal van € 424,7 miljoen en bedraagt € 29,7 miljoen. Het saldo van de netto vlottende schuld mag deze limiet niet structureel overschrijden. Een vlottende schuld ontstaat als de kortlopende schulden hoger zijn dan de kortlopende middelen.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat in 2019 geen liquiditeitstekorten zijn voorgekomen.

Tabel 14. Liquiditeitspositie

Liquideitspositie	Vlottende schuld	Vlottende middelen	Netto schuld (+) of overschot (-)
januari 2019	€ 365.657	€ 587.941	€ -222.283
februari 2019	€ 365.550	€ 574.206	€ -208.657
maart 2019	€ 358.062	€ 565.506	€ -207.444
gemiddelde 1 ^e kwartaal			€ -212.795
ruimte onder limiet			€ 242.521
april 2019	€ 362.326	€ 539.319	€ -176.993
mei 2019	€ 364.560	€ 520.242	€ -155.682
juni 2019	€ 363.708	€ 534.635	€ -170.928
gemiddelde 2 ^e kwartaal			€ -167.867
ruimte onder limiet			€ 197.593
juli 2019	€ 364.753	€ 496.043	€ -131.290
augustus 2019	€ 351.938	€ 482.534	€ -130.597
september 2019	€ 346.253	€ 503.640	€ -157.387
gemiddelde 3 ^e kwartaal			€ -139.758
ruimte onder limiet			€ 169.484
oktober 2019	€ 342.121	€ 490.152	€ -148.030
november 2019	€ 337.094	€ 480.880	€ -143.787
december 2019	€ 337.456	€ 552.192	€ -214.736
gemiddelde 4 ^e kwartaal			€ -168.851
ruimte onder limiet			€ 198.577

(bedragen x € 1.000)

De toezichthouder hanteert voor het toezicht op de langlopende opgenomen middelen de zogenaamde renterisiconorm. Het renterisico op de vaste schuld kan worden berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. De renterisiconorm is voor 2019 gesteld op 20% van het begrotingstotaal ad € 424,7 miljoen. Dit komt neer op een bedrag van € 84,9 miljoen. Uit onderstaand overzicht blijkt dat de renterisico's voor de jaren 2019 tot en met 2022 nihil zijn.

Tabel 15. Langlopende opgenomen leningen

Variabelen renterisico(norm)	Jaar T	Jaar T+1	Jaar T+2	Jaar T+3
Renteherzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -
Aflossingen	€ -	€ -	€ -	€ -
Renterisico (1+2)	€ -	€ -	€ -	€ -
Renterisiconorm	€ 84.932	€ 84.932	€ 84.932	€ 84.932
Ruimte onder renterisiconorm	€ 84.932	€ 84.932	€ 84.932	€ 84.932
Overschrijding renterisiconorm				
Renterisiconorm				
Begrotingstotaal jaar T	€ 424.660			
Percentage	20%			
Regeling	provincie			
Renterisiconorm (van alleen jaar T)	€ 84.932			

(bedragen x 1.000)

2.7. Toerekening van rente

In het BBV is opgenomen dat de Financieringsparagraaf met ingang van 2017 naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook inzicht moet geven in de rentelasten uit externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Aangezien in 2019 geen rentetoerekening via omslagfinanciering heeft plaatsgevonden, is geen sprake van toerekening van rentekosten.

3. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering gaat over de wijze waarop wij onze organisatie hebben ingericht. Ondersteunend aan de primaire processen en gericht op de dienstverlening aan onze inwoners en bedrijven. Met het aantreden van ons college in 2019 wordt stevig ingezet op een transparante, betrouwbare en rolbewuste provincie door de eerder ingezette organisatieontwikkeling verder af te ronden. We hebben een visie en missie opgesteld voor onze organisatie en gaan die visie implementeren in ons werk. We willen toe naar een lerende, vernieuwende, toekomstbestendige organisatie, met oog en oor voor de samenleving, die integraal strategisch en professioneel werkt.

In deze paragraaf gaan wij in op de voornaamste ontwikkelingen van de bedrijfsvoering in 2019. Hierbij hanteren we - net als in de Begroting 2020 - een andere indeling dan in de Begroting 2019. We groeperen de ontwikkelingen met name naar thema's die hebben bijgedragen aan de organisatiedoelstellingen. Daarnaast komen enkele overige aandachtspunten aan de orde.

3.1. Bedrijfsvoering naar thema

3.1.1. Flexibele en lerende organisatie

Organisatieontwikkeling

In 2019 hebben we grote stappen gezet in het proces van de organisatieontwikkeling. Wat we willen bereiken is dat de organisatie goed in verbinding blijft staan met de samenleving, snel kan inspelen op veranderingen en kan meebewegen in een omgeving waar taken en verantwoordelijkheden anders worden verdeeld. Om dit te realiseren zijn we in februari 2019 gestart met een stapsgewijze aanpak.

- Stap 1 Analyse: Waar staan we nu en waar moeten we naar toe? (februari-juli 2019)
Resultaat: een analyserapportage, een herijking van de missie, visie en kernwaarden, en twaalf eerste snelle stappen die tot een verbetering gaan leiden.
- Stap 2: Ontwikkelen van toekomstscenario's.
Resultaat: een breed gedragen toekomstbeeld en een eerste schets van een Gronings organisatiemodel.

Ondertussen volgen we ook een tweede spoor, namelijk het leren van successen, voorbeeldprojecten en pionieren met nieuwe vormen van samenwerking en werkwijzen. Dit tweede spoor heeft input opgeleverd voor zowel stap 1 als stap 2.

De OR en de medewerkers zijn uitgebreid betrokken bij het proces van organisatieontwikkeling. Dit heeft ertoe geleid dat we in 2019 samen met de medewerkers de richting voor onze organisatie hebben bepaald.

De missie van onze organisatie is als volgt herijkt. We werken binnen de kaders van het provinciaal bestuur aan het bereiken van de doelen van de provincie. We zijn een gedreven, betrouwbare en vernieuwende organisatie, die samenwerkt, verbindt, en meedenkt in het zoeken naar oplossingen, met hart voor Groningen, oog en oor voor de omgeving en passie voor ons werk. De kernwaarden die bij deze missie horen zijn Samen, Gedreven, Betrouwbaar en Plezier.

Personeelsbeleid

Zoals hierboven genoemd is de organisatieontwikkeling in volle gang. Een vernieuwende en toekomstbestendige organisatie die lerend is en flexibel in kan spelen op ontwikkelingen, vraagt veel van medewerkers. Het afgelopen jaar is meer aandacht geweest voor ontwikkeling en een flexibele inzet van talenten, zelfsturing en eigen verantwoordelijkheid van medewerkers, (individueel) leiderschap. Steeds meer wordt het 'goede gesprek' tussen leidinggevend en medewerkers gebruikt om verbinding te leggen tussen het organisatiebelang en de individuele belangen van de medewerker.

We gaan voor de juiste mens, op de juiste plaats, op het juiste moment. We blijven investeren in een toekomstbestendige organisatie door te investeren in kwaliteit en vakmanschap door opleiding en ontwikkeling, door aandacht te hebben voor diversiteit en een inclusieve arbeidsorganisatie en door ruimte te bieden aan trainees. We gaan een nieuw traineeprogramma voorbereiden dat aansluit bij de organisatieontwikkeling. De evaluatie van voorgaande traineeprogramma's heeft hiervoor bouwstenen geleverd.

Een modern personeelsbeleid en instrumentarium is dynamisch en gericht op de ontwikkeling van de organisatie en haar medewerkers. Het sluit hierbij naadloos aan op de nieuwe cao. Om meer zicht te krijgen op de (toekomstige) personeelsbehoefte is een voorzichtige start gemaakt met strategische personeelsplanning.

3.1.2. Transparant

Informatievoorziening

Informatievoorziening van de provincie kan niet meer los worden gezien van de omgeving. Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de Omgevingswet, digitalisering, sociale media en onze andere rol en positie vanwege de gemeentelijke herindeling, vragen van ons een andere manier van werken om maatschappelijke resultaten te boeken. We moeten inspelen op maatschappelijke vraagstukken en opgaven en deze integraal en in onderlinge samenhang oppakken. In de ontwikkeling die onze organisatie hierin doormaakt en het slagen daarvan is communicatie een belangrijk instrument. Om zowel intern als extern goed samen te kunnen werken wordt het steeds belangrijker relevante en juiste informatie en kennis en goede voorbeelden met elkaar te delen.

Open data

Betrouwbare en eerlijke informatie is essentieel om het goede gesprek te kunnen voeren, essentieel voor het maken van beleid en noodzakelijk om goed te kunnen sturen. In 2019 is een volgende stap gezet in het traject Datahuishouding op Orde (DOO) waarmee toegang en ontsluiting van gegevens op integraal niveau wordt gerealiseerd: D2i ('Demand to invoice'; data-gedreven werken). D2i is een traject waarmee de governance op de dataproducten, het tot stand komen van informatieproducten (voortbrengingsproces) en de benodigde 'tooling' wordt ingericht in nauwe samenwerking met de verschillende afdelingen. In feite willen we borgen dat we zoveel mogelijk data delen, maar alleen als de beheersing en beveiliging daarvan op orde is. In 2019 zijn we gestart met het in kaart brengen van de data die beschikbaar is in de organisatie en is onderzocht hoe deze data geautomatiseerd als open data beschikbaar kan worden gesteld. Het traject loopt door in 2020.

In het kader van open data, transparantie en betrouwbare en eerlijke informatie is eveneens gewerkt aan een werkend, volledig, actueel en toegankelijk subsidieregister en aanbestedingskalender die gepubliceerd moeten kunnen worden op onze provinciale website. Eind 2020 willen we dit gerealiseerd hebben.

ICT-landschap

De ontwikkelingen op het gebied van ICT gaan razendsnel. Steeds meer software komt beschikbaar als 'System as a Service' (SaaS) en steeds meer systemen en (delen) van data zitten daarmee in de cloud. Dat betekent bijvoorbeeld dat integrale toegang en beveiliging moet worden ingericht.

In 2019 is gestart met een analyse van de 'cloud-readiness' van de ICT-infrastructuur van de provincie. Er is bepaald in hoeverre wij als provincie (technisch) in staat zijn om bepaalde diensten af te kunnen nemen vanuit de cloud en hoe de integratie met de bestaande dienstverlening (en beveiliging) dan plaatsvindt. Aansluiten op marktstandaarden (zoals Microsoft) lijkt nuttig qua mogelijkheden en zal verder worden onderzocht. Bij dit alles wordt constant gekeken naar de mogelijkheden om ons ICT-landschap op applicatief niveau verder te rationaliseren. Dus niet steeds meer, maar op basis van functionaliteit samenvoegen en uitfasen.

Ook is in 2019 onderzoek gedaan naar de verdere ontwikkeling van de ICT-infrastructuur op de vier onderwerpen: storage, compute, netwerk en housing. Het rapport is getoetst door een extern deskundige en wordt verder uitgewerkt. Gezien de verwachte voordelen zijn we ons aan het oriënteren of we het rekencentrum (housing) kunnen uitbesteden.

Experiment management- en stuurinformatie

Inzake de interne informatievoorziening zijn we in 2019 gestart met het zogenoemde experiment 'management- en stuurinformatie'. Via dashboards willen we snel trendmatige managementinformatie ontsluiten en de koppeling realiseren tussen output en (indien mogelijk) outcome van processen en beleidsindicatoren. Ook willen we aan de processen de inzet van personeel koppelen. Hiermee willen we de besturing en besluitvorming beter ondersteunen. Het experiment loopt door in 2020.

Informatiebeveiliging en privacy

In 2019 hebben wij een traject doorlopen om de aandachtsgebieden informatiebeveiliging, privacy en informatiebeheer (IPI) te integreren. De eerste stap is de realisatie van een integrale governancestructuur voor IPI. Daarnaast is het informatieveiligheidsproces aangescherpt met de onderwerpen privacy en informatiebeheer om integraal te kunnen sturen. De volledige implementatie van dit proces krijgt verder vorm in 2020.

Om de bewustwording te verhogen hebben wij voor informatiebeveiliging een hernieuwde phishingtest uitgevoerd. De uitkomsten lieten enkele risico's zien op het gebied van menselijk handelen. Er worden aanvullende maatregelen getroffen om de gevonden risico's terug te dringen. Ook voor privacy zijn diverse bewustwordingsacties uitgevoerd. Wij vinden het verhogen van de bewustwording essentieel en hebben daarom voor 2020 een bewustwordingsplan opgesteld.

Om de informatieveiligheid verder te verhogen hebben wij diverse technische maatregelen geïmplementeerd. Daarnaast zijn additionele risicoanalyses uitgevoerd. De geïdentificeerde risico's zijn van passende maatregelen voorzien.

Eind 2020 dient de provincie zich te verantwoorden over de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Wij hebben een nulmeting laten uitvoeren en de uitkomsten omgezet naar een verbeterplan. De realisatie van dit plan krijgt verder vorm in 2020.

Om de implementatie van de AVG verder vorm te geven hebben wij in september een Privacy Officer aangesteld, die de regie voert over de acties op het gebied van privacy. Tevens is het privacybeleid van de provincie Groningen opgesteld. Dit beleidsstuk beschrijft hoe wij omgaan met de bescherming van persoonsgegevens. Het register van verwerkingsactiviteiten is verder uitgewerkt en de privacyambassadeurs van de verschillende afdelingen zijn opnieuw geïnstrueerd. Tot slot zijn de resultaten van de privacyvolwassenheidséénmeting omgezet naar een verbeterplan.

3.1.3. Duurzaam

Huisvesting

Onze ambitie is om in Groningen voorop te lopen in het realiseren van een circulaire, duurzame en innovatieve oplossingen in onze gebouwen, het gebouwbeheer en de facilitaire dienstverlening.

Gasloos Provinciehuis

Aardgas en duurzaamheid: twee hot items in Nederland en zeker in Groningen. Het één willen we minder, het andere juist meer. Als provincie nemen we deze uitgangspunten bij alles wat we doen mee. De provincie gaat compleet stoppen met gas! Dit project is gestart in 2018 en loopt tot en met 2020.

Buitengevels (Gevelrenovatie+)

Renovatie buitengevels Sint Jansstraat 4 (vervolgtraject op Basisrenovatie+). Er wordt gekeken naar de buitengevels (onder andere gevels en daken) om het comfort (binnenklimaat) en het energielabel te verhogen (project 2017 tot en met 2020).

Inkoop

Wij willen het Inkoop- en Aanbestedingsbeleid actueel houden en ons conformeren aan vigerende wet- en regelgeving en daar waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is aanpassen aan de politieke doelstellingen.

3.1.4. Dienstverlening

Contractmanagement

Wij hebben contractmanagement als de volgende stap in het proces van professionaliseren van de inkoop bij de provincie Groningen. Er is een beleidsdocument opgesteld waarin wordt beschreven op welke wijze en met welke intensiteit de verschillende typen contracten worden beheerd en hoe kan worden bewaakt dat de overeengekomen prestatie daadwerkelijk wordt geleverd. Dit document is enerzijds de richtlijn voor de contractmanagers en anderzijds zal de aanpak die wordt beschreven in dit beleidsdocument worden uitgedragen naar de provinciale organisatie met als doel om

organisatiebreed een uniforme werkwijze met betrekking tot het tot stand komen en bewaken van contracten te bewerkstelligen.

Gastvrij beveiligen/hospitality

Bij de provincie Groningen is van oudsher weinig aandacht voor veiligheid. Echter de huidige verhardende en verruwendende maatschappij, in combinatie met enkele ingrijpende actuele onderwerpen in de provincie (denk alleen al aan gaswinning, aardbevingsschade of windmolens) maken het noodzakelijk om continu met beveiliging bezig te zijn. Inmiddels zijn de eerste stappen uit dat plan uitgewerkt, is er een beveiligingscoördinator aangesteld en wordt er gewerkt aan meer bewustwording in de organisatie.

Behalve veilig wil de provincie Groningen ook graag gastvrij zijn voor haar medewerkers en zeker voor haar bezoekers. Ten behoeve van het vergroten van onze gastvrijheid is inmiddels de werkgroep hospitality gestart. Er is geconcludeerd dat gastvrijheid en veiligheid hand in hand gaan en nooit los van elkaar kunnen worden gezien. Dit is ook de reden waarom in dit voorstel niet alleen beveiligingsmaatregelen zijn opgenomen maar ook maatregelen op het gebied van gastvrijheid.

Betere informatievoorziening

De bestuursstijl en andere (maatschappelijke) ontwikkelingen, zoals onze andere rol/positie vanwege de gemeentelijke herindeling, de Omgevingswet, digitalisering en sociale media, vragen van onze organisatie een andere manier van werken om maatschappelijke resultaten te boeken. We moeten inspelen op maatschappelijke vraagstukken en opgaven en deze integraal en in onderlinge samenhang oppakken. In de ontwikkeling die onze organisatie hierin doormaakt en het slagen daarvan is communicatie een belangrijk instrument. Om zowel intern als extern goed samen te kunnen werken wordt het steeds belangrijker relevante en juiste informatie en kennis en goede voorbeelden met elkaar te delen.

Op orde brengen fysiek archief

Er is een achterstand opgelopen bij de bewerking van het fysieke archief van onze organisatie. Door de nieuwe AVG-wetgeving worden we gedwongen de achterstand weg te werken. Ook de toezichthouder op het provinciaal archief heeft gerapporteerd over de slechte staat van het fysieke archief. Ongeveer 2.000 strekkende meters archief moet worden bewerkt en klaargemaakt voor overbrenging naar de Groninger Archieven. Een ander deel van het archief moet vernietigd worden. Voor meer informatie over dit onderwerp verwijzen we naar bijlage 8 Uitvoering Archiefwet.

Dienstverlening buitenlocaties

Het is onze ambitie om zowel ten aanzien van het beheer en onderhoud van de gebouwen als de facilitaire dienstverlening van de buitenlocaties (daar waar mogelijk) op hetzelfde niveau te brengen als die van het hoofdkantoor.

Reprografische dienstverlening

Naast de traditionele dtp (desktoppublishing) werkzaamheden houdt het Grafisch Centrum zich steeds nadrukkelijker bezig met interactieve toepassingen voor publicaties op digitale media zoals websites en sociale media. Door digitale publicaties dynamischer (interactief en met bewegend beeldmateriaal) te maken en dit onder de aandacht van de klanten te brengen wordt deze communicatievorm aantrekkelijker dan publicaties op papier. Hierdoor zal ook de vraag naar printwerk afnemen.

3.2. Bedrijfsvoering overige aandachtspunten

3.2.1. Participatiewet en Quotumregeling

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de tot nu toe gerealiseerde participatieplekken volgens de banenafpraak en de quotumregeling. De peildatum is 11 december 2019. Dit overzicht is een momentopname, aangezien de oriëntatie, inventarisatie en werving op mogelijke participatieplekken een continu proces is. De provincie Groningen heeft voor 2019 de oorspronkelijke opgave volgens de banenafpraak gerealiseerd, nl. 18,54 gecreëerde banen in plaats van de afgesproken 16 plekken. Met de invoering van de quotumregeling is door een andere rekenmethode de opgave verhoogd. Het totaal te realiseren participatieplekken is daardoor verhoogd naar 22,6 banen. Ondanks de inspanningen is de extra opgave nog niet volledig gerealiseerd, maar we zijn zeker op de goede weg. Daarbij gaan wij veel duurzame contracten aan en zetten we dus niet alleen in op de aantallen, maar vooral ook op kwaliteit en betrokkenheid.

In de planning ligt dat we een aantal acties gaan ondernemen om een extra stimulans te geven aan het realiseren van de opgave in het kader van de Participatiewet, samenwerking met het UWV om meer proactief matches te kunnen maken, en samenwerkingsmogelijkheden met opleidingsinstituten en SW-bedrijven verkennen. Ondanks dat we al veel doen op het gebied van SROI (Social Return on Investment, zie onderdeel B. van de bijlage Voortgangsrapportage Infrastructurele werken), zijn we ook bezig om nog meer de mogelijkheden van SROI te verkennen en zo mogelijk te intensiveren. Er geldt voorts nog tot 1 januari 2022 geen heffing op het niet halen van het quotum, het streven is natuurlijk om uiteindelijk het quotum wel gewoon te halen.

Tabel 16. Verschil jaarlijkse opgave banenafpraak en quotumregeling

Opgave banenafpraak											
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Te realiseren banen volgens banenafpraak	4	7	11	13	16	19	21	24	26	26	n.n.b.
Daadwerkelijk gerealiseerde banen*	4	7	11	14,77	18,54						

* 1 banenafpraak is 25,5 salarisuren per week (0,71 fte)

Quotumregeling: percentages en te realiseren banen								
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Indicatief quotumpercentage**	1,93%	2,14%	2,35%	2,54%	2,74%	2,99%	3,05%	3,05%
Te realiseren banen volgens quotumregeling	19,7	22,6	25,5	27,5	29,7	32,4	33,1	33,1
Daadwerkelijk gerealiseerde banen	14,77	18,54						
Nog te realiseren banen	4,93	4,06						

** Overheidswerkgevers met 25 werknemers of meer moeten een bepaald percentage mensen uit de doelgroep banenafpraak in dienst hebben.

3.2.2. Cao en Werkkostenregeling

Cao

Begin 2019 is overeenstemming bereikt over de Cao provinciale sector 2019-2020. Belangrijke onderwerpen in de cao zijn de harmonisatie van toelagen en vergoedingen, de introductie van een generiek functiehuis en de overgang naar de Wnra. De implementatie van de harmonisatie toelagen en vergoedingen en de Wnra zijn zo goed als afgerond in 2019. Vrijwel alle medewerkers hebben een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht getekend in 2019, waarmee de eenzijdige aanstelling is omgezet in een tweezijdige arbeidsovereenkomst. Implementatie van het generiek functiegebouw is opgestart en loopt nog door over de jaargrens heen.

Werkkostenregeling (WKR)

Voor 2019 is de fiscale ruimte voor de werkkostenregeling (WKR-forfait) met € 51.000 overschreden. De totale WKR-kosten die in 2019 onder de fiscale vrije ruimte vallen zijn in vergelijking met 2018 met meer dan € 80.000 gestegen. De vrije ruimte is met ruim € 51.000 overschreden en het gevolg

daarvan is dat over de overschrijding de provincie 80% belasting moet betalen. De grootste kostenstijging is te merken bij: de geschenken voor de afscheid en feestdagen met de waarde hoger dan € 25 (stijging van € 55.000), personeelsactiviteiten/jubilea/afscheid extern (stijging van € 25.000) en de werkgeversbijdrage voor de fitness (stijging € 32.000). Hier tegenover staat er dat enkele kostenposten aanzienlijk zijn gedaald. Dit betreft de fietskosten die onder het Individueel Keuzebudget (IKB) zijn verrekend (daling van € 10.000), maaltijden en consumpties extern (daling van € 9.000) en enkele incidentele kosten die in 2018 zijn verrekend en in 2019 niet voorkwamen (daling van € 14.000). De financiële gevolgen hiervan worden in het boekjaar 2020 afgewikkeld. Deze claim zal worden ingediend bij de Najaarsmonitor 2020.

3.2.3. Personele sterkte

Formatie en bezetting

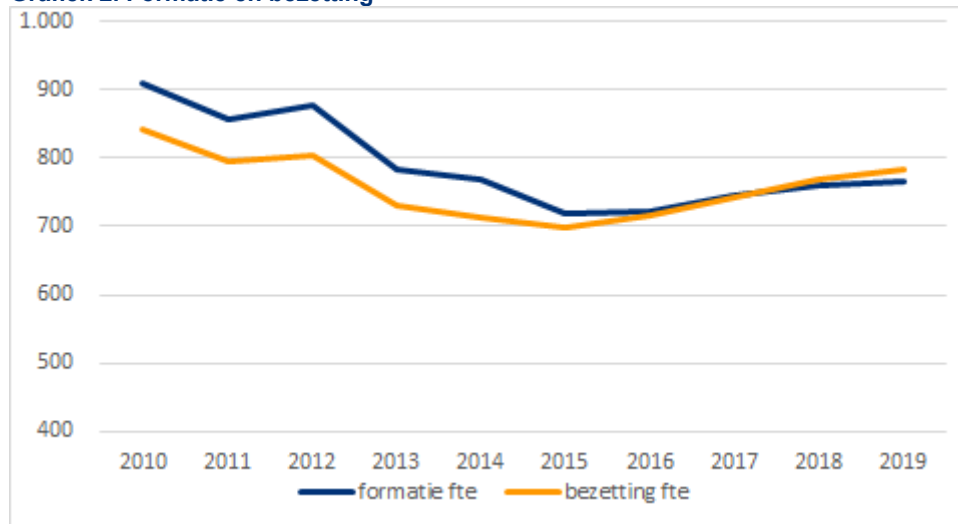
In de onderstaande tekst worden de termen 'formatie' en 'bezetting' gebruikt. Ter verduidelijking wordt hier een korte toelichting op deze termen gegeven:

- Formatie is het toegestane aantal fte (fulltime-equivalent). Op basis van de formatie wordt de begroting vastgesteld.
- Bezetting is de invulling van de formatie. De bezetting kan daarmee afwijken van de formatie omdat het efficiënter kan zijn om bijvoorbeeld een formatieplaats onderbezet en anderen overbezet te hebben. Er worden echter nooit meer middelen beschikbaar gesteld dan voor de toegestane formatie. Met bezuinigingen wordt om deze reden altijd naar de formatie en niet naar de bezetting gekeken.

In de volgende grafiek wordt het verloop in de formatie en bezetting vanaf 2010 zichtbaar gemaakt. Per 31 december 2019 bedraagt de formatie 766 fte en de bezetting 783 fte.

De formatie en bezetting zijn in de afgelopen jaren gestegen. Voor een belangrijk deel wordt dat veroorzaakt door een aantal grote projecten (gaswinning, ERL en Energieprogramma) en het Nationaal Programma Groningen. Daarnaast heeft de uitbreiding van een gedeputeerde en een kwaliteitsimpuls bij een aantal afdelingen ook effect op de bezetting gehad.

Grafiek 2. Formatie en bezetting

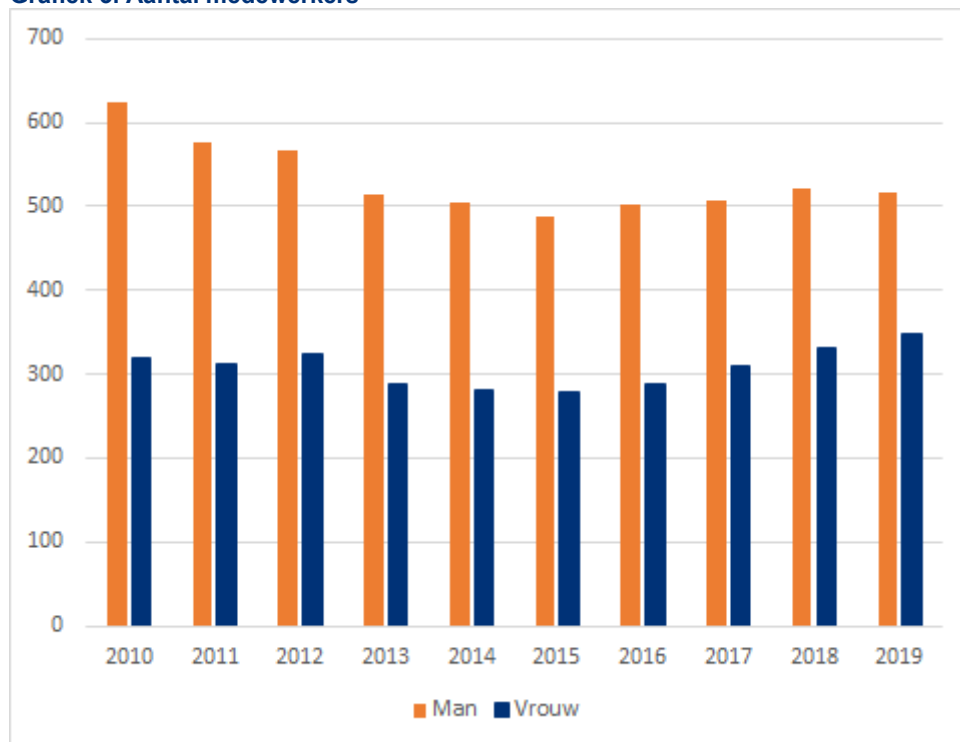
NB. In deze grafiek zijn de overige werkverbanden zoals Regiovisie, Veenkoloniën, RSP, etc. niet verwerkt. Deze werkverbanden maken in formele zin geen onderdeel uit van de provinciale organisatie.

Aantal medewerkers

Het aantal medewerkers is niet gelijk aan de bezetting in bovenstaande grafiek. Dit komt door het feit dat één formatieplaats door meerdere personen ingevuld kan worden.

Het aantal medewerkers is in 2019 met 16 personen gestegen ten opzichte van 2018. De grafiek 'Aantal medewerkers' laat de verandering zien in het totale aantal medewerkers, onderverdeeld naar mannen en vrouwen. Het afgelopen jaar is het aantal mannen gedaald met 3 naar 517, het aantal vrouwen is toegenomen met 19 naar 349.

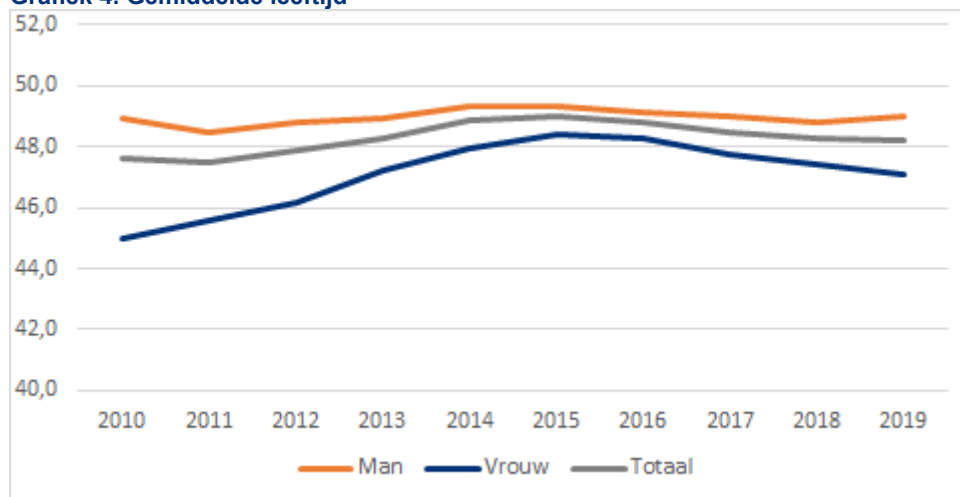
Grafiek 3. Aantal medewerkers

Gemiddelde leeftijd

De gemiddelde leeftijd eind 2019 bedraagt 48,2 jaar. Dit is nagenoeg gelijk aan de gemiddelde leeftijd eind 2018. Bij de mannen is een lichte stijging te zien van het gemiddelde, bij de vrouwen een lichte daling. De verwachting is dat de gemiddelde leeftijd de komende jaren zal dalen. Dit is gebaseerd op een jaarlijks gelijke uitstroom van medewerkers met een pensioengerechtigde leeftijd, stijging van de pensioenleeftijd en met name de instroom van nieuwe medewerkers. Het laatste willen wij onder andere realiseren door ruimte te geven aan talent en het streven naar verjonging van de organisatie door het traineeprogramma voort te zetten.

Grafiek 4. Gemiddelde leeftijd

3.2.4. Doelmatigheid/Doeltreffendheid

Jaarlijks toetsen wij de doelmatigheid en doeltreffendheid van een of meerdere beleidsprogramma's op basis van de verordening doelmatigheid en doeltreffendheid. Conform de verordening wordt in ieder geval elk beleidsprogramma eens in de acht jaar onderzocht, waarbij het onderzoek zich richt op specifieke onderwerpen uit de beleidsprogramma's.

Onlangs zijn wij gestart om in dit kader een onderzoek te verrichten naar de effectiviteit en efficiency van het regulier natuurbeheer (onderdeel van het programma Platteland en natuur - deelprogramma Natuur en landschap). Het streven is erop gericht dit onderzoek medio 2020 af te ronden.

4. Lokale heffingen

4.1. Inleiding

De paragraaf lokale heffingen besteedt aandacht aan:

- de gerealiseerde en geraamde inkomsten opcentenheffing motorrijtuigenbelasting (mrb) en leges;
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt in welke mate bij de gehanteerde tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, is bewerkstelligd dat de gerealiseerde baten de ter zake gerealiseerde lasten niet overschrijden.

Er wordt geen aandacht besteed aan het kwijtscheldingsbeleid, aangezien dit verder niet van toepassing is op de provinciale belastingen en heffingen.

Tabel 17. Inkomsten lokale heffingen

Omschrijving	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Opcenten mrb	55.952	56.518	57.271
Leges en andere heffingen	1.328	1.515	1.257
Totaal	57.280	58.033	58.528

(bedragen x € 1.000)

Bij wijziging van de opbrengsten van de opcentenheffing mrb spelen twee factoren een rol, namelijk:

- wijziging in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark;
- de jaarlijkse wijziging van tarieven op basis van indexatie of specifieke besluiten.

De legesopbrengsten kennen een wisselend verloop afhankelijk van de omvang van het verstrekte aantal vergunningen.

4.2. Beleid ten aanzien van lokale heffingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Vanaf 1 januari 2019 bedraagt het maximum 113,2 opcenten. De provincie dient zelf te bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit (het verschil tussen het wettelijke maximumtarief en het feitelijke provinciale opcentenniveau) wil benutten. In onze tariefstelling is rekening gehouden met een inflatiecorrectie.

Leges en heffingen

In algemene zin worden door ons niet meer dan kostendekkende leges geheven. Binnen (een afzonderlijk onderdeel van) een legesverordening kan sprake zijn van specifieke beleidskeuzes en kruissubsidiëring. Deze aspecten worden hierna (in paragraaf 4.4) per afzonderlijke verordening uiteengezet.

4.3. Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcentenheffing van toepassing. Wij hebben ons eigen tarief per 1 januari 2019 verhoogd met 1,1 opcenten tot 90,4 opcenten. Op de ranglijst van duurste provincies van Nederland neemt provincie Groningen een gedeelte tweede plaats in na provincie Drenthe, samen met provincie Zuid-Holland. De gemiddelde automobilist in onze provincie betaalde in 2019 per voertuig € 234 aan provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting. Deze berekening is gebaseerd op de gewichtsverdeling per ultimo 2019.

Het hiernavolgend overzicht toont de ontwikkeling van ons tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde en het maximaal toegestane tarief en verder het stijgingspercentage in 2017 en 2018 van deze grootheden. Het maximumtarief is per 1 januari 2019 bijgesteld aan de ontwikkeling van het prijspeil tot 113,2 opcenten. In 2018 was het maximale aantal opcenten 111,8 opcenten.

Het percentage waarmee het maximum aantal opcenten jaarlijks verandert heeft geen normerende werking naar provincies. Provincies mogen zelf besluiten over de mate waarin de tarieven stijgen. De enige begrenzing zit in de absolute hoogte van het maximum aantal opcenten.

Tabel 18. Ontwikkeling opcenten motorrijtuigenbelasting in de jaren 2017 tot en met 2019

Aantallen opcenten	realisatie 2017	realisatie 2018	realisatie 2019
provincie Groningen	88,6	89,3	90,4
landelijk gemiddelde	80,5	80,6	81,4
provincie Groningen als % van landelijk gemiddelde	110,0	110,8	112,2
wettelijk maximum	111,0	111,9	113,2
provincie Groningen als % van wettelijk maximum	79,8	79,8	81,21

Stijgingspercentages tarieven per 1 januari	realisatie 2017	realisatie 2018	realisatie 2019
provincie Groningen	-0,3	0,8	1,2
landelijk gemiddelde	0,1	0,1	0,1
wettelijk maximum	0,4	0,8	1,2

In onderstaande tabel zijn de gehanteerde tarieven voor de opcentenheffing in de afzonderlijke provincies opgenomen. Daaruit blijkt dat in 2019 de provincie Groningen, samen met Zuid-Holland een tweede plaats bezette wanneer we interprovinciaal de hoogte van het opcententarif vergelijken.

Tabel 19. Tarieven opcenten mrb in de twaalf provincies

Provincie	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Groningen	83,8	85,1	87,1	88,4	88,9	88,6	89,3	90,4
Fryslân	84,9	90,3	94,1	94,1	68,8	69,4	70,0	87,0
Drenthe	85,1	86,5	88,3	90,3	92,0	92,0	92,0	92,0
Overijssel	79,2	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9
Gelderland	83,5	85,0	87,1	89,3	88,7	89,2	89,2	89,2
Flevoland	76,6	76,6	76,6	76,6	77,4	78,2	79,0	79,8
Utrecht	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6
Noord-Holland	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9
Zuid-Holland	95,0	95,0	95,0	95,0	92,0	91,4	91,4	90,4
Zeeland	78,3	78,3	78,3	78,3	82,3	82,3	82,3	89,1
Noord-Brabant	72,9	74,2	75,8	76,1	76,1	76,1	76,1	76,1
Limburg	78,3	79,7	76,6	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9
Gemiddeld tarief	79,8	80,9	81,6	82,2	80,4	80,5	80,6	82,7

Er is een relatie tussen de opcentenheffing en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. De verdeling tussen de provincies van de totale omvang van het Provinciefonds is gebaseerd op verdeelmaatstaven waaronder de theoretische opbrengst voor de motorrijtuigenbelasting. In het verdeelmodel Provinciefonds wordt de opbrengst per opcent motorrijtuigenbelasting als negatieve inkomstenmaatstaf gehanteerd. Met deze maatstaf wordt beoogd de tussen de provincies bestaande verschillen in belastingcapaciteit te compenseren. In situaties waarin het totale provinciale belastinggebied groter van omvang wordt en/of waarin ons aandeel in het totale provinciale belastinggebied afneemt zal de compensatie via het Provinciefonds stijgen. En omgekeerd zal deze dalen.

In onderstaande tabel laten we zien in welke mate de verschillende provincies in 2019 gebruik hebben gemaakt van hun maximale belastingcapaciteit. Uit die vergelijking blijkt dat Groningen evenals Zuid-Holland na Drenthe het meest gebruik maakt van de belastingcapaciteit. De provincie Noord-Holland heeft zowel absoluut als procentueel de grootste vrije zoom (= onbenutte belastingcapaciteit).

Tabel 20. Benutting maximale belastingcapaciteit

Provincie	Maximale belasting-capaciteit 2019	in %	Belasting-opbrengst 2019	in %	Vrije zoom 2019	in %	Belasting-opbrengst als % van de capaciteit
Groningen	71.715	3,1%	57.271	3,4%	14.444	2,2%	79,9%
Fryslân	75.438	3,2%	57.978	3,5%	17.460	2,6%	76,9%
Drenthe	72.357	3,1%	58.806	3,5%	13.551	2,0%	81,3%
Overijssel	160.160	6,8%	113.046	6,7%	47.114	7,0%	70,6%
Gelderland	285.297	12,1%	224.810	13,4%	60.487	9,0%	78,8%
Flevoland	93.796	4,0%	66.121	3,9%	27.675	4,1%	70,5%
Utrecht	198.984	8,5%	127.617	7,6%	71.367	10,6%	64,1%
Noord-Holland	364.081	15,5%	218.384	13,0%	145.697	21,7%	60,0%
Zuid-Holland	426.819	18,2%	340.852	20,3%	85.967	12,8%	79,9%
Zeeland	57.203	2,4%	45.025	2,7%	12.178	1,8%	78,7%
Noord-Brabant	385.816	16,4%	259.369	15,5%	126.447	18,8%	67,2%
Limburg	157.165	6,7%	108.155	6,4%	49.010	7,3%	68,8%
Totaal	2.348.831	100,0%	1.677.440	100,0%	671.397	100,0%	

(bedragen x € 1.000)

4.4. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

De transparantie omtrent de berekeningswijze voor de tarieven omvat in de eerste plaats een macroniveau (verordening in zijn geheel) en in de tweede plaats een microniveau (tarief of onderdeel van de verordening). Ten eerste moet de berekening van de kostendeckendheid van de tarieven inzichtelijk maken dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale geraamde lasten van de verordening. In de toelichting van de achterliggende (beleids)keuzes bij deze berekening moet in ieder geval blijken hoe de kostendeckendheid tussen verschillende onderdelen wordt bereikt door gebruik te maken van kruissubsidiëring. Ook dient de mate van kostendeckendheid inzichtelijk te zijn binnen een onderdeel van de verordening. Wij hebben hierbij gebruik gemaakt van een tabel van de Commissie BBV voor de cijfermatige berekening van een heffing.

Legesverordening 1993 (Tarieventabel 2019)

De provincie heft voor diverse diensten leges en legt voor het gebruik van haar bezittingen precariobelasting op. In de wijziging van de Legesverordening 1993, Tarieventabel 2019 zijn de belastbare feiten en de tarieven opgenomen. Op basis van artikel 225 van de Provinciewet mogen de tarieven op begrotingsbasis niet meer dan kostendeckend worden vastgesteld.

De legesverordening kent een aantal hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen
- Hoofdstuk 2: Natuur en milieu
- Hoofdstuk 3: (Grond)water
- Hoofdstuk 4: Ontgrondingen
- Hoofdstuk 5: Wabo (waarbij bouwleges de grootste categorie is)
- Hoofdstuk 6: Diversen

Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-26.700	-35.000	-30.100
Overhead	-17.300	-25.000	-19.500
Btw			
Totale kosten	-44.000	-60.000	-49.600
Totale opbrengsten	35.900	59.500	63.500
Dekking	82%	99%	128%

(bedragen in euro's)

De kostendekkend van leges Wegen en vaarwegen is gebaseerd op een geraamd gemiddeld aantal uren personele inzet. De kostendekkendheid bedroeg op begrotingsbasis in 2019 99% en is in werkelijkheid uitgekomen op 128%. In 2019 is incidenteel een creditfactuur van € 11.956 van het verwerkt.

Hoofdstuk 2: Natuur

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-347.100	-450.200	-487.700
Overhead	-187.000	-288.200	-346.300
Btw			
Totale kosten	-534.100	-738.400	-834.000
Totale opbrengsten	306.300	299.000	106.000
Dekking	57%	40%	13%

(bedragen in euro's)

In 2019 is de kostendekkendheid voor leges Natuurbeschermingswetvergunningen laag geweest. Op 23 mei heeft de Raad van State uitspraak gedaan over de PAS. Dit heeft ertoe geleid dat er na 23 mei 2019 geen Nb-wet vergunningen meer zijn afgegeven. En zijn er dus ook geen legesinkomsten meer geweest.

Hoofdstuk 3: (Grond)water

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-25.100	0	0
Overhead	-15.200	0	0
Btw			
Totale kosten	-49.300	0	0
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekking	0%	n.v.t.	n.v.t.

(bedragen in euro's)

De laatste jaren zijn enkel vergunningen verstrekt voor aanvragen voor bodemenergiesystemen. Hiervoor worden in het kader van duurzaamheid geen leges geheven, zodat de geraamde opbrengsten nihil zijn. De apparaatskosten inclusief overhead zijn eveneens nihil. De op begrotingsbasis toegerekende (personele) kosten maken in werkelijkheid deel uit van de toegerekende kosten van de afzonderlijke verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing.

Hoofdstuk 4: Ontgrondingen

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-29.400	-45.500	-93.000
Overhead	-38.300	-29.000	-71.000
Btw			
Totale kosten	-67.700	-74.500	-164.000
Totale opbrengsten	63.200	50.100	27.700
Dekking	93%	67%	17%

(bedragen in euro's)

Wij hebben begroot op basis van de ervaringen in voorgaande jaren. Het jaar 2019 was ook een normaal jaar als het gaat om het aantal verleende vergunningen voor ontgrondingen. Anders dan in voorliggende jaren hebben we te maken gehad met een gemiddeld lagere omvang van de hoeveelheid te ontgronden aantal kubieke meters. De legesheffing gaat per kubieke meter en daarom hebben we minder inkomsten.

De kosten zijn aanzienlijk hoger en dat is het gevolg van het feit dat we regelgeving anders moeten toepassen dan voorheen. Meer dan voorheen benaderen burgers ons ook. Vergunning verlenen is arbeidsintensiever geworden.

Hoofdstuk 5: Wabo-leges totaal (bouwleges en overig)

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-735.500	-719.000	-791.800
Overhead	p.m.	p.m.	p.m.
Btw	-27.300	-42.000	-25.700
Totale kosten	-762.800	-761.000	-817.500
<u>Totale opbrengsten</u>	<u>398.000</u>	<u>738.000</u>	<u>928.700</u>
Netto opbrengsten	-364.800	-23.000	111.200
Verrekening met egalisereserve	364.800	23.000	-111.200
Opbrengst na verrekening met reserve	762.800	761.000	-817.500
Dekking voor verrekening met reserve	52%	-97%	-114%
Dekking na verrekening met reserve	100%	100%	100%

(bedragen in euro's)

Er is sprake van kruissubsidiëring binnen het onderdeel bouwleges waarbij de kosten voor het verstrekken van een vergunning met een lagere bouwsom worden gesubsidieerd met opbrengsten welke worden verkregen bij de vergunningsverlening bij hoge bouwsommen. De kosten voor het in behandeling nemen van een aanvraag zijn namelijk niet direct gerelateerd aan de hoogte van de bouwsom. Zonder kruissubsidiëring zouden onaanvaardbaar hoge leges voor aanvragen met een lage bouwsom ontstaan welke maatschappelijk niet gewenst zijn.

In 2019 zijn de directe kosten voor advertenties en welstand en inhuur van deskundigen € 247.300. De personele kosten van zowel de provincie Groningen als de Omgevingsdienst Groningen (ODG) bedragen € 570.200. De opbrengst aan leges in 2019 bedraagt € 928.700. De netto-opbrengst is hoger uitgevallen dan begroot als gevolg van het feit dat meer vergunningen zijn verleend dan van te voren verwacht.

De resultaten uit de heffing van Wabo-leges worden met een egalisereserve verrekend. Tekorten en overschotten worden tussen de jaren verevend. Het overschot in 2019 € 111.200 wordt gestort in de egalisereserve Wabo.

Hoofdstuk 6: Diversen

In dit hoofdstuk is voorzien in de mogelijkheid leges te heffen voor een aanvraag waarin de eerdere hoofdstukken niet voorzien (vangnetbepaling). De geraamde kosten en opbrengsten zijn beide nihil.

Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing

In de Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing is het tarief per 1 januari 2013 verhoogd tot 1,68 eurocent per kubieke meter onttrokken grondwater (zie besluit van Provinciale Staten van 12 december 2012, nummer B.1, voordracht nr. 36/2012).

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De tariefstelling is meerjarig op basis van kostendeckendheid bepaald.
- Gerealiseerde afwijkingen worden toegevoegd of onttrokken aan de voorziening grondwaterheffing.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-274.600	-296.000	-261.200
Toevoeging(-)/onttrekking(+) voorziening grondwaterheffing	200	30.400	-107.200
Overhead	-62.100	-94.400	-85.000
Totale kosten	-336.500	-360.000	-453.400
Totale opbrengsten	336.500	360.000	414.800
Dekking	100%	100%	91%

(bedragen in euro's)

We hebben meer dan gemiddeld opbrengsten gehad, waardoor we een substantieel bedrag aan de voorziening Grondwaterheffing hebben kunnen toevoegen. Dat we geen desondanks geen 100% dekking hebben heeft te maken met het feit dat we niet alle kosten mogen verrekenen met de voorziening.

Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003

Met ingang van 1 augustus 2003 is de Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003 van kracht geworden. Deze is voor het laatst gewijzigd op 26 september 2007 ([voordracht nr. 15/2007](#)). De heffing is gewijzigd in die zin dat (deel)heffingen voor de bekostiging van planning en onderzoek en van compenserende maatregelen met ingang van 2007 vervallen en dat een nieuwe heffing wordt ingevoerd voor de bekostiging van onderzoek naar het verband tussen een ontgraving en schade aan onroerende zaken en naar de bepaling van de omvang van de schade.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-8.900	-38.600	-31.700
Onttrekking voorziening ontgrondingen	157.600	43.600	31.900
Onderzoekskosten	-5.700	-15.000	-3.400
Totale kosten	142.900	-10.000	-3.200
Totale opbrengsten	-142.900	10.000	3.200
Dekking	100%	100%	100%

(bedragen in euro's)

Kade- en Havengeldreglement Groningen

De haven- en kadegelden zijn gebaseerd op het Kade- en Havengeldreglement Groningen. Deze zijn voor het laatst gewijzigd bij besluit van Provinciale Staten van 5 juli 2006, nr. B.1 ([voordracht nr. 8/2006](#)).

Per 1 januari 2014 is de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl overgedragen aan het Rijk. Daarom zijn er sindsdien geen inkomsten voor kade- en havengelden meer. Het Kade- en Havengeldreglement is inmiddels ingetrokken.

Nazorgheffing gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots

In onze voordracht tot wijziging van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing gesloten stortplaatsen provincie Groningen is het tarief voor niet-bedrijfsgebonden stortplaatsen genoemd in artikel 7 van deze verordening vastgesteld voor het jaar 2019. Ook is de nazorgheffing voor baggerspeciedepots in dezelfde voordracht opnieuw vastgesteld. Dit besluit is op 18 december 2019 ([voordracht nr. 57/2019](#)) door Provinciale Staten vastgesteld.

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De kosten voor de nazorg worden betaald uit het nazorgfonds. Momenteel is sprake van een overschot in beide fondsen. Wij hebben besloten de nazorgheffing op nul te zetten.
- In het geval dat de fondsen leeg raken zal de nazorgheffing opnieuw worden ingesteld om de op dat moment benodigde dekking voor de kosten van de nazorg op te vangen.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	-394.100	-345.000	-356.900
Rentebaten nazorgfonds gesloten stortplaatsen	74.000	405.000	2.360.000
Netto kosten taakveld excl. heffingen	-320.100	60.000	2.003.100
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Kosten taakveld(en)	-2.100	-4.100	-1.800
Rentebaten nazorgfonds baggerspeciedepots	500	0	0
Netto kosten taakveld exclusief heffingen	-1.600	-4.100	-1.800
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

(bedragen in euro's)

De realisatie van de baten ten behoeve van het nazorgfonds zijn fors meer dan de begrote baten. Dit wordt veroorzaakt door een hogere marktwaarde van het aandelenfonds ultimo boekjaar. Eind 2017 is circa € 6,7 miljoen uitgezet in een duurzaam aandelenfonds. Dit fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde (ter beoordeling of het totale fondsvermogen nog wel in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds). In 2019 zijn de internationale aandelenkoersen fors gestegen en deze koersstijging veroorzaakt een hogere marktwaarde van het fonds op balansdatum (circa € 8,3 miljoen). De marktwaarde van het aandelenfonds bedroeg ultimo 2018 in totaal € 6,3 miljoen en is in 2019 ca. 31% gestegen.

Liggeldverordening Oude Eemskanaal

Wij hebben uw Staten met onze voordracht 18/2009 van 16 juni 2009 een nieuwe Liggeldverordening doen toekomen voor het Oude Eemskanaal te Delfzijl. Dit is een passantenhaven waarvan sinds 1987 de tarieven niet zijn verhoogd. Daarom zijn de tarieven laag in vergelijking met de rest van Nederland. Met voordracht nr.18/2009 hebben wij u voorgesteld dit te repareren door geleidelijk, over een periode van zes jaar, de liggelden ieder halfjaar met € 0,05 te verhogen. Sinds 1 juli 2016 is dit tarief uitgekomen op € 0,60 per strekkende meter per dag. Dit is nog steeds een relatief laag tarief in vergelijking met de rest van de passantenhavens in Nederland. Hiervoor is bewust gekozen om de concurrentie met Motorbootvereniging Abel Tasman niet aan te gaan en omdat er geen extra voorzieningen zijn in de vorm van douches, elektra en internet.

De volgende beleidskeuze ligt ten grondslag aan de heffingen:

- Als tegenprestatie voor het innen van de havengelden en de verkoop van de munten vindt kwijting plaats van de jaarlijks verschuldigde vergoeding gebruik provinciaal terrein.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten taakveld(en)	0	0	0
Inningkosten via kwijting gebruik provinciaal terrein	-72.500	-72.500	-72.500
Totale kosten	-72.500	-72.500	-72.500
Totale opbrengsten	18.700	20.000	18.600
Dekking	26%	28%	25,5%

(bedragen in euro's)

Vergeleken met de jaarlijks geraamde opbrengst van € 20.000 is de opbrengst in de Rekening 2019 wat achtergebleven en uitgekomen op € 18.600. Hierdoor is het toch al lage geraamde kostendekkingspercentage van 28% op begrotingsbasis iets afgenomen tot in werkelijkheid 25,5% in 2019. De mogelijkheden om een hogere mate van kostendekkendheid te realiseren lijken, gelet op de beperkte opbrengst aan liggelden in de passantenhaven, beperkt. De kosten van kwijting voor gebruik van het provinciaal terrein zijn overigens fictief en bepaald op basis van een marktconforme huurprijs per m². Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of een hogere mate van kostendekkendheid tot de mogelijkheden behoort.

5. Onderhoud kapitaalgoederen

5.1. Wegen en kanalen

5.1.1. Onderhoud kapitaalgoederen wegen en vaarwegen

De provincie is op datum 31 december 2019 wegbeheerder van circa 507 km weg, 212 km fietspad, vaarwegbeheerder van 93 km vaarwegen en nautisch beheerder van het 800 ha grote Oldambtmeer. Daaronder valt ook het beheer en onderhoud van de daarbij behorende objecten zoals bruggen, viaducten, tunnels, sluizen, verkeersregelinstallaties, beplanting, bedieningsgebouwen en steunpunten.

5.1.2. Beleidskader onderhoud wegen en vaarwegen

Er wordt gewerkt met een Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur dat een looptijd heeft van vier jaar. Daarin is vastgelegd op welke wijze het beheer en onderhoud van de wegen en vaarwegen in deze vierjarige periode plaatsvindt. Het beheer wordt uitgevoerd op basis van inspecties, metingen en beheerprogramma's. Op basis van actuele meerjarenonderhoudsplannen wordt voor een periode van vier jaar het benodigde budget bepaald. Mede op basis van het onderzoek van de Noordelijke Rekenkamer zijn er bij de Voorjaarsnota 2016 voorstellen gedaan om het budget voor beheer en onderhoud te verhogen. Hiermee is extra budget beschikbaar om de huidige onderhoudsachterstand in de komende jaren stapsgewijs weg te werken en te laten voldoen aan de landelijke richtlijnen (bijvoorbeeld CROW). Wij hebben hierbij in lijn met artikel 6.6 van de Notitie Materiële activa van de Commissie BBV er niet voor gekozen om in één keer een voorziening te vormen. De extra middelen zijn meerjarig beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud.

Het [huidige meerjarenprogramma loopt van 2017 tot en met 2020](#). Het onderhoudsbudget is erop gericht om de kwaliteit gedurende de programmaperiode 2017-2020 (korte termijn) aan alle geldende normen te laten voldoen. De CROW-richtlijnen, IPO-richtlijnen en CUR-aanbevelingen worden toegepast en gevolgd. Voor de conditiemeting van de bouw- en installatiedelen wordt de NEN 2767-4 toegepast. Voor de conditiemeting van de wegen wordt de landelijk gehanteerde meetmethodiek ('meetauto') toegepast en verwerkt in de planning. Op de langere termijn zal de technische levensduur worden gehaald.

5.1.3. Financiële gevolgen onderhoud wegen en vaarwegen

De middelen voor beheer en onderhoud zijn opgenomen in het Meerjarenprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020. In onderstaande tabel zijn lasten (exclusief toegerekende apparaatskosten) binnen de betreffende productgroepen opgenomen.

Tabel 21. Bestedingen Meerjarenprogramma beheer en onderhoud 2019 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Wegen			
- 2101 Wegen en fietspaden	13.181	13.289	- 108
- 2102 Verkeersmanagement	1.041	975	66
Waterwegen			
- 2201 Onderhoud en beheer vaarwegen	553	1.060	-507
- 2202 Kunstwerken vaarwegen	1.694	1.745	-51

De reconstructie en verbetering van bestaande infrastructuur en de vervanging van kunstwerken vindt plaats in het kader van het provinciale MIT. De middelen hiervoor zijn opgenomen in de volgende productgroepen:

- 2100 (re)constructie van wegen en fietspaden;
- 2200 (re)constructie waterwegen.

5.2. Huisvesting

5.2.1. Onderhoud kapitaalgoederen huisvesting

De provincie heeft het provinciehuis en buitenlocaties (Oostersluis, Nieuwe Pekela, Hoogeweg, Overschild en Blauwestad) in beheer.

5.2.2. Beleidskader onderhoud huisvesting

Met het realiseren van de renovatie van het provinciehuis is in 2014 een nieuw meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opgesteld voor de periode 2014 tot en met 2033. Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuw herijkt MJOP ter vervanging van het huidige MJOP. In de begroting van 2021 zal dit nieuwe MJOP worden verwerkt. Het nieuwe MJOP zal een geactualiseerd beeld geven van het groot onderhoud over een periode van twintig jaar.

Provinciehuis

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de gebouwen en terreinen in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om onder andere te voldoen aan de wet- en regelgeving. Het onderhoud omvat met name aanpassingen en vervangingen aan leidingen en sanitair, gevel en zonwering, vloeren en wanden, verwarming, koeling, liften en brandbeveiliging.

5.2.3. Financiële gevolgen onderhoud huisvesting

In de onderstaande tabel zijn de onderhoudskosten (investeringen en lasten van buitengewoon onderhoud) voor 2019 weergegeven, gevolgd door een toelichting. Daarnaast zijn er diverse reguliere jaarlijkse onderhoudsbudgetten buiten het MJOP.

Tabel 22. Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2019	Rekening 2019	Saldo
<i>Investeringen</i>			
Gevelrenovatie+:			
- bouwkundig	2.234	276	1.958
- technische installaties			
- inrichting	750	0	750
Gasloos provinciehuis	0	132	-132
(Vervangings)investeringen (MJOP):	545	9	536
<i>Lasten</i>			
Buitengewoon onderhoud (MJOP)	163	171	-8

De totale investeringen van de genoemde projecten bedragen:

- Gevelrenovatie+: € 7,9 miljoen
- Gasloos provinciehuis: € 2,7 miljoen

Gevelrenovatie+

Tijdens Basisrenovatie+ (BR+) is de binnenkant van het provinciehuis gerenoveerd. Al tijdens de planvorming voor BR+ was duidelijk dat na de binnenkant van het pand ook aan de buitenzijde groot onderhoud noodzakelijk zou worden. De belangrijkste thema's van het project zijn het verhogen van het gebruikerscomfort (waaronder minder tocht en koudeval) en de duurzaamheid van het pand (waaronder minder energieverbruik), wat zich moet gaan vertalen in een energielabel A. Gepland en noodzakelijk onderhoud wordt uiteraard meegenomen en waar mogelijk aangegrepen om gebruikerscomfort en duurzaamheid te ondersteunen. Samen met, en als gevolg van, alle maatregelen krijgt het pand een esthetische opfrisbeurt. Dit project is reeds in 2017 van start gegaan en in 2018 vonden met name advieswerkzaamheden plaats. De oorspronkelijke begroting is door forse prijsstijgingen in de bouwsector door middel van indexatie in 2018 gewijzigd. Mede door problemen bij de aanbesteding heeft dit project vertraging opgelopen, wat het saldo verklaart. De uitvoering zal met name in 2020 plaatsvinden.

Gasloos provinciehuis

Aardgas en duurzaamheid: twee 'hot items' in Nederland en zeker in Groningen. Het provinciehuis gaat niet meer minderen met het gas, we gaan er compleet mee stoppen. Onze duurzaamheidsvisie wat betreft energie begint bij de trias energetica: eerst besparen, dan efficiënt inzetten en tenslotte de energietransitie naar duurzame bronnen. Met de eerste twee hadden we in de Basisrenovatie+ reeds een flinke stap gezet. Onder gasloos verstaan wij de transitie naar een gebouw wat verwarmd wordt zonder gebruik te maken van (aard)gas. Tijdens een vooronderzoek is gebleken dat nu reeds de techniek beschikbaar is voor een succesvolle transitie en dat dit niet afhankelijk hoeft te zijn van Gevelrenovatie+ of het renoveren van MK12. Een gasloos provinciehuis is, voornamelijk door de leeftijd en het monumentale karakter van MK12, uniek in zijn ambitie. Met de gekozen aanpak kan de gaskraan reeds in 2020 dicht. We leveren zo direct zelf een flinke bijdrage aan de vermindering van het gasverbruik. Het project zit nu in de adviesfase en de uitvoering (met het ontwerp) zal met name in 2020 plaatsvinden.

(Vervangings)investeringen (MJOP)

De vervangingsinvesteringen zijn in de begroting gebaseerd op met name de economische levensduur. In de praktijk blijkt dat vervangingsinvesteringen niet altijd plaatsvinden volgens de economische levensduur maar eerder door de technische levensduur. Hierdoor verschuiven investeringen in de tijd. Voor het jaar 2019 is aanzienlijk minder geïnvesteerd dan begroot. Dit heeft naast het verschil tussen economische en technische levensduur te maken met het inmiddels afgeronde project Basisrenovatie+ (BR+), waardoor in de eerste jaren na het project minder wordt geïnvesteerd dan begroot. Ook hier is sprake van verschuiving naar de toekomst.

6. Grondbeleid

6.1. Inleiding

Deze paragraaf grondbeleid geeft een integrale visie op het gevoerde provinciaal grondbeleid, in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's en projecten die zijn opgenomen in de begroting. Tevens worden de resultaten van de grondexploitaties gegeven en een onderbouwing van de geraamde winstneming. Tot slot volgen de beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van grondzaken.

De Nota Grondbeleid 'Goed Doorgrond', die op 25 september 2013 (voordracht nr. 40/2013) is vastgesteld, beoogt een duidelijk kader te scheppen voor het grondbeleid van de provincie Groningen. Aan de hand van deze nota hebben wij ons grondbeleid ten uitvoer gebracht en verder vormgegeven. Periodiek bezien wij de noodzaak voor herziening van de Nota Grondbeleid. Op 10 juli 2019 hebben uw Staten ermee ingestemd om de [Nota Grondbeleid nu niet te herzien](#) in afwachting van de Omgevingswet. De minister van Milieu en Wonen heeft de geplande invoering in 2021 uitgesteld. Een nieuwe invoerdatum is nog niet bekend. Zodra dit wel bekend is zullen we beoordelen of aanpassing van de Nota Grondbeleid noodzakelijk is.

6.2. Doelstellingen producten

6.2.1. Wegen en kanalen

Wij beschikken over de kennis en kunde om de aan- en verkopen te verrichten ten behoeve van de realisering van infrastructurele werken. Het gaat om het gehele pakket, van aankoopstrategieplan, aankooptekening, gesprekken, taxaties, koopovereenkomsten tot aan een gerechtelijke onteigeningsprocedure. Conform de Nota Grondbeleid vindt de verwerving hoofdzakelijk plaats op basis van een volledige schadeloosstelling op basis van de Onteigeningswet. Eerst wordt getracht minnelijk tot een vergelijk te komen. In het geval dit niet lukt binnen de termijn van een half jaar zal een onteigeningsprocedure worden gestart. Bezit van de gronden is essentieel om te kunnen starten met de uitvoering van een werk. Naast deze reguliere verwerving werkt het cluster tevens aan vrijwillige trajecten voorafgaand aan de definitieve besluitvorming en/of voorafgaand aan de start van de verwerving van de benodigde stroken. Met de omgeving wordt gekeken naar bredere oplossingen, waarbij bijvoorbeeld instrumenten als anticiperende grondverwerving en kavelruil worden ingezet. Naast de verwerving voor projecten worden voor het gehele provinciale apparaat, voor alle afdelingen, aan- en verkopen verricht en gronden beheerd.

6.2.2. Natuurbeleid

In het kader van het natuurbeleid worden gronden voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) verworven. Deze gronden worden vervolgens ingericht voor de gewenste natuur waarna deze wordt beheerd door een beheerder (particulier of organisatie). De verwerving vindt in beginsel plaats op basis van vrijwilligheid waarbij wij afhankelijk zijn van de mogelijkheden die zich in een jaar voordoen op de lokale grondmarkt.

In uitzonderingsgevallen waar het goed uitlegbaar is, gaan we onteigening echter niet uit de weg. Voor de realisatie van het natuurnetwerk is het van belang om over voldoende ruilgronden te beschikken voor de inliggende agrariërs. De aankoopkosten van de ruilgronden worden gedekt uit het investeringskrediet verwerven natuur van € 35 miljoen. Het verwerven van de ruilgronden voorloopt succesvol waardoor grote kavelruilen met agrariërs in het natuurnetwerk mogelijk zijn geworden. Het verwervingsproces wordt voor ons uitgevoerd door Prolander die door ons hiervoor is gemandateerd. In het Handelingskader Grond zijn hiervoor de spelregels opgenomen.

6.2.3. Blauwestad

Doel van dit project is om een kwaliteitsimpuls te geven aan het deel van de provincie Groningen gelegen rond het Oldambtmeer en daarmee de sociaaleconomische situatie in dit gebied te verbeteren.

Ontwikkeling van de grondposities in Blauwestad, bestaande uit de verkoop van kavels en verkoop van zogenaamde restgronden, vindt plaats vanuit het projectbureau Blauwestad (Havenkwartier Blauwestad - Redersplein 2).

Met ingang van 2016 zijn de verslaggevingsvoorschriften van het BBV gewijzigd. Eén van de wijzigingen betreft de looptijd van de grondexploitatie. Iedere grondexploitatie wordt gelimiteerd tot een looptijd van maximaal 10 jaar, omdat een langere periode vanuit beheersmatig perspectief als te risicovol wordt gezien. Deze 10 jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn, die voortschrijdend moet worden gezien en waar gemotiveerd van kan worden afgeweken.

Op basis van aanwezige zekerheden (onder andere aanwezigheid van ontwikkelovereenkomsten) omtrent de verwachte verkopen hanteren wij een looptijd van 20 jaar. Onze nieuwe doorrekening is onafhankelijk getoetst en gevalideerd. Deze validatie geeft aan dat de gehanteerde termijn van 20 jaar acceptabel is. Dit is overigens conform dezelfde systematiek als voorgaande jaren. Ook in de toekomst is het noodzakelijk dat de grondexploitatie elk jaar opnieuw wordt vastgesteld door de Staten inclusief de looptijd hiervan.

6.3. Resultaten grondexploitaties en winstneming

Op basis van een looptijd van 20 jaar hebben wij de Grondexploitatie (GREX) Blauwestad begin 2019 opnieuw doorgerekend. Op basis van de nieuwe waardering hebben wij de voorziening kunnen verlagen met € 5,9 miljoen waardoor de hoogte van de voorziening ultimo 2019 € 25,9 miljoen bedraagt. Het BBV hanteert als uitgangspunt dat de grondexploitatie tenminste jaarlijks wordt herzien. Deze herziening zal jaarlijkse gevolgen hebben voor de hoogte van de voorziening. De toekomstige opbrengsten hebben een positief effect op het resultaat van de grondexploitatie, waardoor de voorziening naar verwachting neerwaarts kan worden bijgesteld (zie ook deel 4, paragraaf 5.3.1).

6.4. Reserves, voorzieningen en risico's

De wijzigingen van de BBV-verslaggevingsregels - met name het terugbrengen van de looptijd van 34 jaar naar 20 jaar - heeft ertoe geleid dat wij de eerste 20 jaar te maken zullen krijgen met 'voorfinanciering', die in de periode daarna wordt terugverdiend. De voorfinanciering kent een omvang van € 25,9 miljoen. Hiervoor hebben we een voorziening getroffen. Deze voorziening wordt gewaardeerd op de zogenaamde netto contante waarde. Nominaal gaat het om een bedrag van € 38,5 miljoen.

7. Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn (conform het BBV) privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties, waarin de provincie zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat middelen ter beschikking zijn gesteld die verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij. Ook is sprake van een financieel belang als financiële problemen bij een verbonden partij op de provincie kunnen worden verhaald.

Visie

In 2016 is de [Nota Verbonden partijen \(2016/68\)](#) opgesteld die door uw Staten is vastgesteld. Deze nota is de basis voor de sturing en control van verbonden partijen in het algemeen en helpt bij het verhelderen van de afwegingen die wij maken bij het aangaan, volgen en beëindigen van deelnemingen in het bijzonder. Wij vatten visie en beleid zoals vastgelegd in de nota als volgt samen. De nota is een richtinggevend document met algemene uitgangspunten en beleidsregels voor:

- Beleidsmatige afwegingen bij het oprichten van en deelname aan een verbonden partij;
- Sturing en control op verbonden partijen;
- Beëindiging van de deelname aan, opheffing van of vervreemding van een verbonden partij.

In de nota is vastgesteld dat periodiek, dat wil zeggen elke collegeperiode, een evaluatie van de verbonden partijen zal plaatsvinden. In 2017 is deze [evaluatie](#) voor de eerste keer uitgevoerd en middels een voordracht aan uw Staten ([54/2017](#)) aangeboden. De evaluatie heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen die ten uitvoer zullen worden gebracht.

Met amendement [A44](#) heeft u Provinciale Staten de opdracht gegeven om voor de gemeenschappelijke regelingen een risicoanalyse uit te voeren en een risicoprofiel te bepalen en op basis daarvan een helder en beknopt informatie- en toezichtsarrangement op te stellen per verbonden partij. In 2018 zijn deze risicoanalyses gefaseerd uitgevoerd, te beginnen met het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, Groningen Seaports en daarna [Waddenfonds](#), [Omgevingsdienst Groningen](#), [Prolander](#) en [OV-bureau Groningen Drenthe](#).

In de volgende paragrafen worden de provinciale verbonden partijen gegroepeerd per rechtsvorm weergegeven. De verbonden partijen voeren een beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren of er is vanuit andere, ook beleidsmatige overwegingen, door Provinciale Staten indertijd besloten deel te nemen aan de verbonden partij.

Gemeenschappelijke regelingen	Deelprogramma
7.1.1. Groningen Seaports 7.1.2. Prolander 7.1.3. Waddenfonds 7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe 7.1.5. Omgevingsdienst Groningen 7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland 7.1.7. Noordelijke Rekenkamer	5.1. Economie en werkgelegenheid 3.1. Natuur en landschap 3.1. Natuur en landschap 4.2. Openbaar vervoer 2.1. Milieu 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 7.1. Provinciale Staten
Vennootschappen en coöperaties	Deelprogramma
7.2.1. Blauwestad B.V. 7.2.2. Vennootschappen voortkomend uit splitsing voormalige holding Essent en verkoop productie- en leveringsbedrijf: 7.2.2.1. Enexis N.V. 7.2.2.2. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V. 7.2.2.3. Verkoop Vennootschap B.V. 7.2.2.4. Cross Border Leases B.V. 7.2.2.5. Vordering op Enexis B.V. 7.2.2.6. Claim Staat Vennootschap Amsterdam B.V. 7.2.3. N.V. NOM 7.2.4. Investeringsfonds Groningen B.V. 7.2.5. Groningen Airport Eelde N.V. 7.2.6. Waterbedrijf Groningen B.V. 7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	1.1. Ruimtelijke ontwikkeling 8.2. Algemene dekkingsmiddelen 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 1.2. Waterbeheer 8.2. Algemene dekkingsmiddelen
Stichtingen en verenigingen	Deelprogramma
7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging 7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO) 7.3.3. Fonds Nieuwe Doen Groningen	3.1. Natuur en landschap 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 1.1. Ruimtelijke ontwikkeling

7.1. Gemeenschappelijke regelingen

7.1.1. Groningen Seaports

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling																
Vestigingsplaats:	Delfzijl																
Doelstelling:	De gemeenschappelijke regeling Havenschap Groningen Seaports (GR GSP) fungeert als enig aandeelhouder van Groningen Seaports N.V. (GSP NV). Deze heeft het juridisch eigendom van de gronden en is verantwoordelijk voor de nautische taken (waaronder het havenmeesterschap). De uitvoering van de nautische taken is via een dienstverleningsovereenkomst overgedragen aan GSP NV. Het stimuleren van werkgelegenheid en duurzaamheid van de bedrijvigheid zijn de belangrijkste publieke doelen van de participanten van de GR GSP. In de aandeelhoudersstrategie zijn voor beide onderdelen concrete doelstellingen opgenomen, namelijk een gemiddelde groei van werkgelegenheid van 2% per jaar en 40% CO ₂ -reductie tussen 2015 en 2030.																
Ontwikkelingen:	Uw Staten hebben in 2018 bij de behandeling van de risicoanalyse van de GR GSP (brief d.d. 25 september 2018) besloten om tot uittreding van Statenleden uit het AB over te gaan. Dit proces is ingezet maar dient in overleg met de betrokken gemeenten Het Hogeland en Delfzijl plaats te vinden op een natuurlijk moment. In 2019 is € 50 miljoen aan geborgde financiering door GSP NV op eigen boek gefinancierd waardoor de maximale borgstelling ook naar beneden is bijgesteld naar € 215 miljoen.																
Financieel belang:	Risico's die vanaf de verzelfstandigingsdatum (14 juni 2013) door GSP NV worden aangegaan zijn volledig voor rekening van GSP NV en komen niet bij de GR GSP te liggen. Begin 2016 zijn de financieringsafspraken herzien waardoor de GR GSP nu voor 100% garant staat voor de financiering. De borgstelling op geborgde projecten bedraagt ultimo 2019 € 215 miljoen. Daarnaast blijft de GR GSP borg staan voor de bijstortingsverplichting van het derivaat (CSA).																
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen heeft samen met de gemeenten Delfzijl en Het Hogeland zitting in het Algemeen Bestuur (AB) en het Dagelijks Bestuur (DB) van de GR GSP. De provincie Groningen is voorzitter van zowel het AB als het DB.																
Mogelijke risico's:	De GR GSP zal nog geruime tijd borg moeten staan voor de betaling van de rente over en aflossing van door GSP NV aan te trekken externe financiering (met een maximum voor de provincie van 60% van € 215 miljoen) en voor de betaling van de rente over enkele derivatencontracten die door GSP eerder zijn afgesloten. In de tussentijdse herijking 2018 van de risico's is aangegeven dat de kans van optreden van eventuele risico's voor de GR-deelnemers nagenoeg nihil is.																
Financiële kengetallen:	<table> <tr> <td></td><td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019:</td></tr> <tr> <td>- Eigen vermogen</td><td>€ 219,9 miljoen</td><td>€ 219,9 miljoen</td></tr> <tr> <td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 2,8 miljoen</td><td>€ 2,7 miljoen</td></tr> <tr> <td>- Solvabiliteit</td><td>99%</td><td>99%</td></tr> <tr> <td>- Resultaat</td><td>€ 0</td><td>€ 0</td></tr> </table>			Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:	- Eigen vermogen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 2,8 miljoen	€ 2,7 miljoen	- Solvabiliteit	99%	99%	- Resultaat	€ 0	€ 0
	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:															
- Eigen vermogen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen															
- Vreemd vermogen	€ 2,8 miljoen	€ 2,7 miljoen															
- Solvabiliteit	99%	99%															
- Resultaat	€ 0	€ 0															
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid															

7.1.2. Prolander

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling																	
Vestigingsplaats:	Assen																	
Doelstelling:	Prolander is de uitvoeringsorganisatie voor het landelijk gebied van de provincies Drenthe en Groningen en staat voor de opgave om voor de komende jaren het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de beide provincies te realiseren.																	
Ontwikkelingen:	-																	
Financieel belang:	Provincie Groningen circa 1/3 deel en de provincie Drenthe circa 2/3.																	
Bestuurlijk belang:	De provincies Groningen en Drenthe vormen samen het bestuur van de Prolander. Namens het college nemen twee leden zitting in het bestuur.																	
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van Prolander kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2019 bedraagt € 664.866.																	
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019 (concept):</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 0,89 miljoen</td><td>€ 0,75 miljoen</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 6,25 miljoen</td><td>€ 7,44 miljoen</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>12%</td><td>9%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>€ 323.897</td><td>€ 134.477</td></tr></table>				Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019 (concept):	- Eigen vermogen	€ 0,89 miljoen	€ 0,75 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 6,25 miljoen	€ 7,44 miljoen	- Solvabiliteit	12%	9%	- Resultaat	€ 323.897	€ 134.477
	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019 (concept):																
- Eigen vermogen	€ 0,89 miljoen	€ 0,75 miljoen																
- Vreemd vermogen	€ 6,25 miljoen	€ 7,44 miljoen																
- Solvabiliteit	12%	9%																
- Resultaat	€ 323.897	€ 134.477																
Provinciale bijdrage 2019:	€ 2.944.854	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap																

7.1.3. Waddenfonds

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland deelnemen. Bij de gemeenschappelijke regeling is ingesteld het openbaar lichaam Waddenfonds.
Vestigingsplaats:	Leeuwarden
Doelstelling:	Het behartigen van de belangen van de deelnemende provincies met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds. Het gaat om de volgende taken: • het beheer van het Waddenfonds; • het vaststellen van enig wettelijk voorschrift als bedoeld in artikel 4:23, eerste lid Awb; • het verstrekken van subsidies ten laste van het Waddenfonds; • het op privaatrechtelijke titel besteden van middelen ten laste van het Waddenfonds; • de voorbereiding van het door Provinciale Staten vast te stellen Uitvoerskader Waddenfonds.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De uitvoerings- en beheerskosten die rechtstreeks voortvloeien uit de regeling komen ten laste van het Waddenfonds.
Bestuurlijk belang:	De organen van het openbaar lichaam Waddenfonds zijn: het Algemeen Bestuur (AB), het Dagelijks Bestuur (DB), de voorzitter, de commissies. Het voorzitterschap rouleert om de vier jaar tussen de deelnemende provincies. De voorzitter wordt benoemd door en uit het midden van het AB. Het DB bestaat uit de voorzitter en twee andere leden, door en uit het AB aan te wijzen, zodanig dat vanuit elke deelnemende provincie de gedeputeerde die het Waddenfonds in portefeuille heeft wordt aangewezen. Het AB bestaat uit negen leden; Provinciale Staten van de deelnemende provincie wijzen elk drie leden aan, waaronder in ieder geval de gedeputeerde Waddenfonds. Het AB kan adviescommissies instellen om specifieke zaken te onderzoeken en hierover te adviseren aan het AB. In dat verband is ingesteld de adviescommissie kwaliteitstoetsing Waddenfonds.

Mogelijke risico's:	-	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 112,4 miljoen	€ 108,7 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 71 miljoen	€ 69,8 miljoen
- Solvabiliteit	61%	64%
- Resultaat	€ 19,1 miljoen	€ 4,2 miljoen
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0 Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap	

7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling	
Vestigingsplaats:	Assen	
Doelstelling:	Het OV-bureau, een initiatief van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen, is verantwoordelijk voor het openbaar vervoer per bus in Groningen en Drenthe. Het OV-bureau stuurt de vervoerders aan en geeft het stads- en streekvervoer vorm. Het OV-bureau is verantwoordelijk voor het beheer van de concessies, toekomstige aanbestedingen en, samen met de partners, de ontwikkeling van het openbaar vervoer.	
Ontwikkelingen:	Per 15 december 2019 is de nieuwe GD-concessie 2020-2030 van start gegaan. In deze nieuwe concessie worden grote stappen gezet op het gebied van duurzaamheid, energietransitie, uitvoeringskwaliteit en betrouwbaarheid. 164 elektrische bussen zijn gaan rijden op de stadslijnen, de Q-link lijnen en een aantal streeklijnen. Daarnaast wordt voor de overige streekbussen en Qliner gereden op HVO, Hydrotreated Vegetable Oil, waarmee de totale CO ₂ -uitstoot in Groningen en Drenthe met 90% afneemt. De busvloot in Groningen en Drenthe is hiermee de grootste elektrische vloot van Europa.	
Financieel belang:	De bijdrage van de provincie Groningen aan het OV-bureau bedroeg in 2019 € 40 miljoen op een totale begroting van het OV-bureau van € 123 miljoen. De overige baten betreffen de bijdragen van de provincie Drenthe en gemeente Groningen en de reizigersopbrengsten.	
Bestuurlijk belang:	Naast de busconcessies welke door het OV-bureau worden beheerd, is de provincie verantwoordelijk voor het openbaar vervoer op de regionale spoorlijnen. Daarbij is de provincie systeemverantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de provincie Groningen. Provincie Groningen heeft samen met provincie Drenthe en gemeente Groningen zitting in het Algemeen Bestuur (AB) en het Dagelijks Bestuur (DB) van het OV-bureau. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen, behoudens een aantal zaken betreffende de begroting en de concessie welke bij unanimiteit genomen worden. provincie Groningen is voorzitter van het AB en het DB.	
Mogelijke risico's:	Op 9 april 2019 heeft het AB de notitie Risicomanagement en weerstandsvermogen 2018-2022 vastgesteld. Het OV-bureau streeft naar een weerstandscapaciteit van minimaal € 4,75 miljoen om risico's financieel te kunnen ondervangen. Na vaststelling van de jaarrekening 2019 bedraagt de weerstandscapaciteit € 9,7 miljoen.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 17,8 miljoen	€ 15,5 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 3,8 miljoen	€ 11,8 miljoen*
- Solvabiliteit	83%	57%*
- Resultaat	€ 0,4 miljoen	- € 1,968 miljoen
Provinciale bijdrage 2019:	€ 40 miljoen Programma: Bereikbaarheid Deelprogramma: Openbaar vervoer	

* Door een vooruit ontvangen incidentele bijdrage zijn deze kengetallen gewijzigd ten opzichte van de jaarrekening 2018.

7.1.5. Omgevingsdienst Groningen

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling	
Vestigingsplaats:	Veendam	
Doelstelling:	De Omgevingsdienst Groningen (ODG) verzorgt de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouwen en wonen in opdracht van de gemeenten in de provincie Groningen en de provincie Groningen zelf, met als doel de kwaliteit van de uitvoering van deze taken te verbeteren.	
Ontwikkelingen:	De ODG wordt sinds de oprichting in 2013 gefinancierd op basis van ingebrachte formatie. In 2018 heeft het Algemeen Bestuur (AB) de wens uitgesproken om per 1 januari 2021 over te gaan naar een nieuw sturing- en financieringsmodel, waarbij de deelnemersbijdrage in relatie staat tot het VTH-beleid en de inzet van de ODG. Op 26 maart 2020 heeft het AB besloten dat de invoering is uitgesteld met een jaar tot 1 januari 2022 omdat nog niet aan alle gestelde randvoorwaarden is voldaan.	
Financieel belang:	Jaarlijks ontvangt de ODG van de deelnemers bijdragen die middels dienstverleningsovereenkomsten worden verstrekt. De provinciale bijdrage in de structurele kosten bedroeg in 2019 in totaal € 4.981.232, waarvan € 2.149.000 ten behoeve van de BRZO. Dit bedrag zal jaarlijks worden geïndexeerd met de loon- en prijsstijgingen.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen neemt samen met alle deelnemers (gemeenten in de provincie Groningen) zitting in het Algemeen Bestuur (AB). Tevens heeft de provincie zitting in het Dagelijks Bestuur (DB). De provincie Groningen levert de voorzitter van zowel het DB als het AB. Deze functie wordt ingevuld door een lid van het college.	
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van de ODG kunnen worden opgelost is men aangewezen op extra bijdragen van de deelnemers. Voor de provincie Groningen komt dit neer op circa 34%. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2019 bedraagt € 705.000 en is voldoende ter dekking van de geïdentificeerde risico's.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019 (concept):
- Eigen vermogen	€ 2,9 miljoen	€ 1,8 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 2,6 miljoen	€ 3,1 miljoen
- Solvabiliteit	53%	36%
- Resultaat	€ 1,1 miljoen	€ 0,35 miljoen
Provinciale bijdrage 2019:	€ 4.981.232 Programma: Milieu en Energie Deelprogramma: Milieu	

7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling	
Vestigingsplaats:	Groningen	
Doelstelling:	Dit is een gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe deelnemen. Vanaf 1 januari 2019 is de GR SNN gewijzigd en is de kerntaak van de GR SNN teruggebracht naar het uitvoeren van (Europese) subsidieprogramma's en regelingen.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	De drie deelnemende provincies betalen elk een derde van de uitvoeringskosten SNN-algemeen.	
Bestuurlijk belang:	De organen van het samenwerkingsverband zijn het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. Het voorzitterschap rouleert tussen de deelnemende provincies; vanaf 1 juli 2019 bekleedt de provincie Fryslân in de persoon van de commissaris van de Koning het voorzitterschap. Met ingang van 1 januari 2019 is de gewijzigde GR	

	SNN in werking getreden. In deze gewijzigde GR participeren leden van Provinciale Staten niet langer in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB wordt nu gevormd door gedeputeerden en CdK's.	
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van SNN kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. De bekostiging van het SNN is voor een belangrijk deel gekoppeld aan de uitvoering van het EFRO-programma. Dit programma loopt tot 2022. Lobby is erop gericht om weer een nieuw noordelijk EFRO-programma te krijgen tot en met 2027. Er zullen scenario's worden ontwikkeld hoe met deze onzekerheid om te gaan. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2019 bedraagt € 4,2 miljoen.	
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	Jaarrekening 2018: € 3,9 miljoen € 241,1 miljoen 2%	Jaarrekening 2019 (concept): € 4,2 miljoen € 192,9 miljoen 2%
Provinciale bijdrage 2019: (uitvoeringskosten)	€ 681.000	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht

7.1.7. Noordelijke Rekenkamer

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling	
Vestigingsplaats:	Assen	
Doelstelling:	Om de controlerende rol van Provinciale Staten te ondersteunen is een rekenkamer(funcitie) bij de provincies in de Provinciewet verplicht gesteld. In Groningen is gekozen om een onafhankelijke rekenkamer met de drie noordelijke provincies op te zetten. De Noordelijke Rekenkamer houdt zich bezig met het onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. Op 10 november 2004 is door de Staten besloten tot het instellen van de gemeenschappelijke regeling en de benoeming van de collegeleden. De Noordelijke Rekenkamer is sinds deze datum operationeel.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	De drie noordelijke provincies dragen ieder voor een derde bij in de kosten van de Noordelijke Rekenkamer.	
Bestuurlijk belang:	De collegeleden worden op basis van hun verschillende deskundigheden benoemd door de drie noordelijke Staten. Tevens is gekozen voor het instellen van een Raad van Advies, bestaande uit drie Statenleden per provincie. De Raad van Advies heeft tot taak suggesties aan te dragen aan de Noordelijke Rekenkamer voor te verrichten onderzoek. De Rekenkamer hoeft, door haar onafhankelijke positie, de suggesties van de Programmaraad niet over te nemen. Verder geeft de Raad van Advies gevraagd en ongevraagd advies aan de Noordelijke Rekenkamer over de uitvoering van haar taak en bevordert ze een gecoördineerde besluitvorming van de drie Provinciale Staten.	
Mogelijke risico's:	-	
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	Jaarrekening 2018: -/- € 7.236 € 209.906 -/- 3,6% -/- € 120.833	Jaarrekening 2019: n.n.b.
Provinciale bijdrage 2019:	€ 290.900	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Provinciale Staten

7.2. Vennootschappen en coöperaties

7.2.1. Blauwestad

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap								
Vestigingsplaats:	Groningen								
Doelstelling:	Blauwe Stad B.V. is opgericht om een aantal taken in het project Blauwestad uit te voeren. Die taken waren met name de coördinatie tussen het provinciebestuur en de besturen van de voormalige drie Blauwestadgemeenten en de coördinatie tussen publieke en private partijen (ten behoeve van de woningbouwontwikkeling) in het project. Inmiddels zijn de drie gemeenten samengevoegd tot de gemeente Oldambt en is de samenwerking met de private partijen beëindigd. Het grondareaal ten behoeve van de woningbouwontwikkeling is na het eindigen van de publiek-private samenwerking (weer) geheel in handen van de provincie. Blauwe Stad B.V. speelt in de (woningbouw)ontwikkeling geen coördinerende of andere rol meer, in feite is zij een 'slapende bv'.								
Ontwikkelingen:	-								
Financieel belang:	De provincie Groningen is houder van 40% van de aandelen; de gemeente van 60%. De directie van de vennootschap bestaat op dit moment uit één directeur. Voor (eventueel) nodige financiering van de vennootschap put de provincie uit de voorfinanciering Blauwestad.								
Bestuurlijk belang:	In de ava wordt bij meerderheid van stemmen beslist: daarin heeft de provincie een minderheidspositie. Hetzelfde geldt voor de raad van commissarissen: twee leden worden benoemd op voordracht van ons college, drie leden op voordracht van B en W. Ook daar wordt bij meerderheid beslist.								
Mogelijke risico's:	Ten behoeve van haar oorspronkelijke doelstelling is de vennootschap thans niet actief. Feitelijk gaat het om een 'lege bv', waarin het gestorte aandelenkapitaal aanwezig is. Verder bevat de vennootschap diverse activa die nog overgedragen moeten worden aan derde partijen. De vennootschap kan (op termijn) worden ontbonden/geliquideerd, na een gezamenlijk besluit daartoe van de aandeelhouders. Het 'Evaluatierapport verbonden partijen' d.d. 27 november 2017 bevat de conclusie en aanbeveling om de vennootschap te ontbinden, welke aanbeveling uw Staten hebben overgenomen. Ter stroomlijning en anticiperend op een (eenvoudige) ontbindingsprocedure zijn in 2018/2019 nagenoeg alle genoemde activa overgedragen. Dit wordt in 2020 afgerond waarna, met een 'lege' vennootschap, de procedure van ontbinding kan starten en de opheffing van de vennootschap wordt geëffectueerd.								
Financiële kengetallen:	<table> <tr> <td>- Eigen vermogen</td><td>€ 18.000</td></tr> <tr> <td>- Vreemd vermogen</td><td>N.v.t.</td></tr> <tr> <td>- Solvabiliteit</td><td>N.v.t.</td></tr> <tr> <td>- Resultaat</td><td>Nihil</td></tr> </table>	- Eigen vermogen	€ 18.000	- Vreemd vermogen	N.v.t.	- Solvabiliteit	N.v.t.	- Resultaat	Nihil
- Eigen vermogen	€ 18.000								
- Vreemd vermogen	N.v.t.								
- Solvabiliteit	N.v.t.								
- Resultaat	Nihil								
Provinciale bijdrage 2019:	<table> <tr> <td>€ 0</td><td>Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling</td></tr> </table>	€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling						
€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling								

7.2.2. De vennootschappen voortkomend uit de splitsing van de voormalige holding Essent en de verkoop van haar productie- en leveringsbedrijf

De daadwerkelijke, notariële 'closing' van de verkooptransactie van Essent en RWE, waarbij de volledige eigendom van het productie- en leveringsbedrijf van Essent is overgegaan naar RWE, heeft plaatsgevonden op 30 september 2009. De ex-aandeelhouders van Essent zijn daarbij directe aandeelhouders geworden van drie niet verkochte bedrijfsonderdelen van de voormalige holding Essent, in concreto het netwerkbedrijf (Enexis), het milieubedrijf (Attero) en het EPZ-belang (PBE). Enkele specifieke belangen en risico's in verband met de 'closing' van de verkooptransactie van Essent en RWE zijn bij de genoemde datum ondergebracht in vier zogenaamde 'special purpose'-vennootschappen (SPV's), die sindsdien zijn belast met de behartiging van die belangen en risico's. Ook van deze vennootschappen zijn de ex-aandeelhouders van Essent bij de genoemde closingdatum de directe aandeelhouders geworden. In elk van de, in totaal zeven, hiervoor genoemde nieuwe vennootschappen heeft de provincie Groningen sindsdien een direct aandelenbelang van circa 6% en is zij tevens vertegenwoordigd in de betreffende aandeelhouderscommissie. In de afgelopen jaren hebben wij ons belang in Attero en EPZ vervreemd.

In de aandeelhoudersvergadering van 11 april 2019 van de SPV's hebben de aandeelhouders besloten en het bestuur de opdracht gegeven tot maximale vereenvoudiging van de vennootschapsstructuur waarbij per SPV wordt beoordeeld of ontbinding mogelijk is of als alternatief een fusie met een andere SPV tot de mogelijkheden behoort. Dit proces loopt door tot in 2020.

7.2.2.1. Enexis Holding N.V.

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats:	Rosmalen	
Doelstelling:	Onder Enexis Holding N.V. hangen een aantal vennootschappen waarin verschillende activiteiten zijn ondergebracht. Hiervan is Enexis Netbeheer de grootste en beheert het gas- en elektriciteitsnetwerk in Noord-, Oost-, en Zuid-Nederland voor ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De belangrijkste taak van een netbeheerder is het aanleggen en onderhouden van het energienetwerk in Nederland. Bovendien zorgt een netbeheerder voor het transport van energie. De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door 'state of the art'-dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen en excellent netbeheer uit te voeren. Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën: • Netten en dienstverlening tijdig gereed voor de veranderingen in de energiewereld; • Betrouwbare energievoorziening; • Excellente dienstverlening: klanttevredenheid en kostenverlaging; • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren; • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen.	
Ontwikkelingen:	Enexis bereidt zich actief voor op haar rol en bijdrage in de uitvoering van de doelstellingen uit het Klimaatakkoord. Enexis en de aandeelhouders zijn met elkaar in gesprek over het versterken van het eigen vermogen.	
Financieel belang:	6,57%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019 (concept):
- Eigen vermogen	€ 4.024 miljoen	€ 4.112 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 3.691 miljoen	€ 4.146 miljoen
- Solvabiliteit	52%	50%
- Resultaat	€ 319 miljoen	€ 210 miljoen
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.2. PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)

2.2.2.1 PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)		
Rechtsvorm:	Besloten vennootschap	
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch	
Doelstelling:	Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure ter zake is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent. In 2011 is overeenstemming bereikt over een minnelijke oplossing van het geschil dat heeft geleid tot de genoemde juridische procedure, waarna het EPZ-belang alsnog is geleverd aan RWE. PBE heeft sinds 2011 nog taken bij de afwikkeling uit de verkoop EPZ. Daarnaast zijn er verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele 2009.	
Ontwikkelingen:	Het streven is de vennootschap in 2020 te ontbinden of te laten fuseren met één van de andere vennootschappen die bij de verkoop van Essent zijn opgericht.	
Financieel belang:	Circa 6%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 1,6 miljoen	€ 1,6 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 0,02 miljoen	€ 0,5 miljoen
- Solvabiliteit	99%	77%
- Resultaat	-/- € 15.300	-/- € 15.402
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.3. Verkoop Vennootschap

1.2.2.3. Verkoop Vennootschap

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap															
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch															
Doelstelling:	De SPV Verkoop Vennootschap is onder andere belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde risicofonds van € 800 miljoen (General Escrow Fonds), dat vanuit de betreffende verkoopopbrengst is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de vervreemding van het productie- en leveringsbedrijf van Essent.															
Ontwikkelingen:	In de Algemene Vergadering van aandeelhouders van 9 april 2020 hebben aandeelhouders besloten voor vereffening en definitieve ontbinding van de vennootschap.															
Financieel belang:	Circa 6%.															
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.															
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.															
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019:</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 112.116</td><td>€ 71.192</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 30.170</td><td>€ 16.256</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>79%</td><td>81%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>-/- € 38.818</td><td>-/- € 40.924</td></tr></table>		Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:	- Eigen vermogen	€ 112.116	€ 71.192	- Vreemd vermogen	€ 30.170	€ 16.256	- Solvabiliteit	79%	81%	- Resultaat	-/- € 38.818	-/- € 40.924
	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:														
- Eigen vermogen	€ 112.116	€ 71.192														
- Vreemd vermogen	€ 30.170	€ 16.256														
- Solvabiliteit	79%	81%														
- Resultaat	-/- € 38.818	-/- € 40.924														
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen															

7.2.2.4. CBL (Cross Border Leases) Vennootschap

12.2.4. CBL (Cross Border Leases) Vennootschap																	
Rechtsvorm:	Besloten vennootschap																
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch																
Doelstelling:	De SPV CBL Vennootschap is belast met het beheer van en de afwikkeling van mogelijke claims op het gevormde escrowfonds, dat is gevormd ter dekking van eventuele aansprakelijkheden van de verkopende aandeelhouders in verband met de eerder door Essent afgesloten cross border leases op centrales en netten en de kosten van een mogelijke vrijwillige beëindiging van de thans nog resterende leases.																
Ontwikkelingen:	In de Algemene Vergadering van aandeelhouders van 9 april 2020 hebben aandeelhouders besloten voor vereffening en definitieve ontbinding van de vennootschap.																
Financieel belang:	Circa 6%.																
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.																
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.																
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019:</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 146.779</td><td>€ 125.355</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 16.517</td><td>5.006</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>90%</td><td>96%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>-/- € 18.881</td><td>-/- € 11.602</td></tr></table>			Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:	- Eigen vermogen	€ 146.779	€ 125.355	- Vreemd vermogen	€ 16.517	5.006	- Solvabiliteit	90%	96%	- Resultaat	-/- € 18.881	-/- € 11.602
	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:															
- Eigen vermogen	€ 146.779	€ 125.355															
- Vreemd vermogen	€ 16.517	5.006															
- Solvabiliteit	90%	96%															
- Resultaat	-/- € 18.881	-/- € 11.602															
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen															

7.2.2.5. Vordering op Enexis (VoE)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap															
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch															
Doelstelling:	De SPV Vordering op Enexis is belast met de uitvoering van alle taken die verband houden met het beheer van de aan de aandeelhouders overgedragen bruglening, die eerder door de holding Essent was verstrekt aan haar voormalig netwerkbedrijf. Op dit moment resteert alleen nog de lening van de vierde tranche van totaal € 350 miljoen.															
Ontwikkelingen:	In de Algemene Vergadering van aandeelhouders van 9 april 2020 hebben aandeelhouders besloten voor vereffening en definitieve ontbinding van de vennootschap.															
Financieel belang:	6,57%															
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.															
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.															
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019:</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>-/- € 2.290</td><td>-/- € 8.819</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 356 miljoen</td><td>€ 9.083</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>0%</td><td>0%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>-/- € 11.462</td><td>-/- € 6.529</td></tr></table>		Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:	- Eigen vermogen	-/- € 2.290	-/- € 8.819	- Vreemd vermogen	€ 356 miljoen	€ 9.083	- Solvabiliteit	0%	0%	- Resultaat	-/- € 11.462	-/- € 6.529
	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:														
- Eigen vermogen	-/- € 2.290	-/- € 8.819														
- Vreemd vermogen	€ 356 miljoen	€ 9.083														
- Solvabiliteit	0%	0%														
- Resultaat	-/- € 11.462	-/- € 6.529														
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen															

7.2.2.6. Claim Staat Vennootschap Amsterdam (CSV)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch
Doelstelling:	De CSV Amsterdam B.V. is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade. Volgens de Hoge Raad is de zogenoemde

	Splitsingswet niet in strijd met het recht van de Europese Unie, in het bijzonder met het vrij verkeer van kapitaal en de vrijheid van vestiging. Eerder oordeelde het hof dat dit wel het geval was en stelde daarmee energieondernemingen Essent, Eneco en Delta in het gelijk in hun procedure tegen de Staat hierover. Met deze uitspraak van de Hoge Raad zijn de vorderingen van Essent op de Staat definitief afgewezen. In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de Verkopende Aandeelhouders overgedragen aan CSV Amsterdam. Een deel van de verkoopopbrengst is ter verzekering van betaling van eventuele schadeclaims op een escrow-rekening aangehouden. CSV Amsterdam en Waterland zijn niet zonder meer gerechtigd tot het in escrow gestorte bedrag. Op dit moment blijft het bedrag van de escrow nog onder de notaris en maakt geen deel uit van de balans van CSV Amsterdam.	
Ontwikkelingen:	In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 9 april 2020 zal het bestuur van de vennootschap een voorstel besluit voor het schikken voor de afwikkeling van alle uitstaande claims aan de aandeelhouders voorleggen.	
Financieel belang:	Circa 6%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders en in de aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 745.990	€ 451.905
- Vreemd vermogen	€ 44.765	83.583
- Solvabiliteit	94%	84%
- Resultaat	-/- € 123.708	-/- € 294.085
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.3. Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	De N.V. NOM is opgericht met als doel de werkgelegenheid in Noord-Nederland te bestendigen en te ontwikkelen door het stimuleren van duurzaam winstgevendende activiteiten. De activiteiten waarmee de NOM haar doel wil bereiken is het verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) aan mkb-bedrijven, het bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven en het initiëren en ontwikkelen van innovatieve projecten. De richting en inzet van de verschillende regionale ontwikkelingsmaatschappijen in ons land (waar de NOM één van de vijf is), worden bepaald door de beleidsterreinen zoals vastgelegd het nationale topsectorenbeleid en de economische programma's van de provincies.
Ontwikkelingen:	De aandeelhouders zijn in 2019 een traject gestart om te komen tot een Strategisch Kader dat in 2020 vastgesteld zal gaan worden. Dit strategisch kader dient als uitgangspunt voor het opstellen van het meerjarenplan van de NOM. In 2019 is het traject gestart dat heeft geleid tot een voordracht om het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) op te heffen en het leningsdeel dat resteert te gebruiken als agiostorting voor de NOM. Dat is inmiddels gerealiseerd.

Financieel belang:	De NOM is een overheidsvennootschap, waarvan het Rijk en de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe aandeelhouders zijn. Met ingang van 1 januari 2016 is de aandelenverhouding gewijzigd en bezit het Rijk 50% van de aandelen en de provincies ieder 16,67%. Jaarlijks kennen wij de NOM een subsidiebijdrage toe - gezamenlijk met de drie provincies in één beschikking - op basis van een werkplan, waarin prestatieafspraken worden gemaakt.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.	
Mogelijke risico's:	Door de aankoop van de NOM-aandelen in 2016 tegen de reële waarde loopt de provincie het risico dat de waarde van de NOM (bepaald door de optelsom van de waarde van de NOM-participaties) fluctueert en mogelijk lager uitvalt dan de verkrijgingsprijs. In de provinciale jaarrekening 2019 is hiervoor een bedrag van afgerond € 0,3 miljoen als voorziening opgenomen. De hoogte van het risico's blijft in elk geval beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng (€ 24,5 miljoen).	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018	Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 59,6 miljoen	€ 54,4 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 7,5 miljoen	€ 6,2 miljoen
- Solvabiliteit	89%	90%
- Resultaat	€ 0,7 miljoen	-/- € 5,3 miljoen
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0,408 miljoen*	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid

* Betreft exploitatiesubsidie Business Development en Acquisitie.

7.2.4. Investeringsfonds Groningen (IFG)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het Investeringsfonds Groningen (operationeel vanaf 1 juli 2015) heeft als doel de vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen te stimuleren. Het investeringsfonds van € 40 miljoen neemt deel in andere fondsen voor het bedrijfsleven en een deel van de middelen is geoormerkt voor het Acquisitiefonds Groningen dat ook rechtstreeks financieringen aan mkb-bedrijven verstrekt. Het fonds is revolverend. Dat betekent dat de opbrengsten van de investeringen weer worden ingezet voor nieuwe aanvragen. Op deze manier willen we de economie in Groningen stimuleren.
Ontwikkelingen:	Op 3 februari 2019 hebben uw Staten kennis genomen van de evaluatie van IFG en ingestemd met het tijdelijke uitbreiden van het fondsvermogen van IFG met maximaal € 20 miljoen. Deze uitbreiding maakt het mogelijk dat IFG door kan gaan met het investeren/participeren in nieuwe doelfondsen.
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het aandelenkapitaal.
Bestuurlijk belang:	De provincie is vertegenwoordigd in de ava.
Mogelijke risico's:	Er bestaat een risico dat een deel van de gestorte middelen niet terugkomt. We gaan uit van een revolverendheid van 90% tot 100% maar het investeren in jonge, groeiende bedrijven brengt extra risico's met zich mee. Daarom wordt de Algemene reserve verhoogd met € 8 miljoen. Vanaf 2014 wordt deze verhoging in een periode van zeven jaar gevoed vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. Door tijdelijke uitbreiding van het fondsvermogen van IFG met € 20 miljoen hebben uw Staten ook ingestemd met een aanvullende risicoafdekking van maximaal € 4 miljoen vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. In de periode 2019 tot en met 2025 zal dit bedrag toegevoegd worden aan de Algemene reserve.

Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 9,15 miljoen	€ 11,1 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 0,1 miljoen	0,4 miljoen
- Solvabiliteit	100%	96%
- Resultaat	-/- € 531.796	-/- € 858.134
Provinciale bijdrage 2019:	-	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid

7.2.5. Groningen Airport Eelde (GAE)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Eelde
Doelstelling:	Groningen Airport Eelde N.V. houdt zich bezig met het beheer, de exploitatie en de verdere ontwikkeling van de luchthaven Eelde. De luchthaven is een belangrijk onderdeel van de publieke basis infrastructuur van Noord-Nederland. Het investeren in de concurrentiekracht van de luchthaven vergroot de aantrekkingskracht van de regio als vestigingslocatie voor bedrijven, wat een voorwaarde is voor verdere groei van de werkgelegenheid bovenop de bestaande directe en indirecte werkgelegenheid die wij hiermee behouden. Tevens is de aanwezigheid van een regionale luchthaven met internationale verbindingen belangrijk voor de uitstraling van de regio.
Ontwikkelingen:	Begin 2020 heeft de RvC een Tussentijdse Rapportage opgeleverd waarin zij rapporteert over de voortgang van de opdracht die zij als nieuwe RvC in maart 2019 hebben ontvangen. Op basis van deze rapportage hebben de aandeelhouders de directie en RvC verzocht met onderbouwde en doorgerekende toekomstscenario's voor de komende vier jaren te komen en deze te voorzien van mogelijke dekkingvoorstellen. Verdere actualisatie waarschijnlijk nog nodig. Is het nu nog te vroeg voor.
Financieel belang:	De aandelen in Groningen Airport Eelde worden gehouden door de provincies Groningen en Drenthe (ieder 30%) en de gemeenten Groningen (26%), Tynaarlo (10%) en Assen (4%).
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de ava.
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018:Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 12,7 miljoen n.n.b.
- Vreemd vermogen	€ 4,8 miljoen
- Solvabiliteit	72%
- Resultaat	-/- € 169.956
Provinciale bijdrage 2019:	NEDAB: € 0,9 miljoen (Routeontwikkelfonds en capaciteits-investeringen: p.m.) Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid

7.2.6. Waterbedrijf Groningen (WbG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het Waterbedrijf Groningen N.V. is een overheidsvennootschap met als belangrijkste doel het zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied. Daarnaast houdt het Waterbedrijf Groningen zich bezig met verschillende geliberaliseerde activiteiten op het gebied van industriewater (North Water B.V.) en watertechnologie (Waterlaboratorium Noord) en is actief op het gebied van Energie & Water (Waterbedrijf Duurzaam B.V) en Internationale Samenwerking.

Ontwikkelingen:	-										
Financieel belang:	Alle aandelen worden gehouden door de provincie Groningen en de gemeenten die geheel of gedeeltelijk in het voorzieningsgebied liggen. De provincie Groningen heeft een aandelenbelang van circa 10%.										
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.										
Mogelijke risico's:	De geliberaliseerde activiteiten worden uitgevoerd door afzonderlijke vennootschappen, waardoor de risico's voor de provincie Groningen en de drinkwatervoorziening beperkt blijven. Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.										
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	<table> <tr> <td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019:</td></tr> <tr> <td>€ 75,5 miljoen</td><td>n.n.b.</td></tr> <tr> <td>€ 134,2 miljoen</td><td></td></tr> <tr> <td>36%</td><td></td></tr> <tr> <td>€ 2,0 miljoen</td><td></td></tr> </table>	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:	€ 75,5 miljoen	n.n.b.	€ 134,2 miljoen		36%		€ 2,0 miljoen	
Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:										
€ 75,5 miljoen	n.n.b.										
€ 134,2 miljoen											
36%											
€ 2,0 miljoen											
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0 Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Waterbeheer										

7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap										
Vestigingsplaats:	Den Haag										
Doelstelling:	De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.										
Ontwikkelingen:	-										
Financieel belang:	De provincie Groningen bezit 75.250 aandelen à € 2,50. Dit is een belang van 0,135% in het totale aandelenkapitaal (55.690.720 aandelen à € 2,50). De provincie Groningen heeft in 2015 en 2016 aan de BNG achtergestelde hybride leningen verstrekt, beide groot € 50 miljoen (totaal € 100 miljoen).										
Bestuurlijk belang:	Eind 1990 heeft de provincie Groningen aandelen gekocht van de BNG. Als mede-eigenaar van deze bank is de provincie Groningen betrokken bij de verdere ontwikkeling van de BNG en haar doelen.										
Mogelijke risico's:	Eind 2010 heeft het Basels Comité voor Banktoezicht onder de noemer Basel III nieuwe richtlijnen uitgevaardigd met betrekking tot kapitaaleisen waaraan banken op termijn moeten voldoen. Deze richtlijnen kunnen van invloed zijn op de toekomstige dividenduitkering.										
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	<table> <tr> <td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019:</td></tr> <tr> <td>€ 4.991 miljoen</td><td>€ 4.887 miljoen</td></tr> <tr> <td>€ 132.518 miljoen</td><td>€ 144.802 miljoen</td></tr> <tr> <td>3,8%</td><td>3,3%</td></tr> <tr> <td>€ 337 miljoen</td><td>€ 163 miljoen</td></tr> </table>	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:	€ 4.991 miljoen	€ 4.887 miljoen	€ 132.518 miljoen	€ 144.802 miljoen	3,8%	3,3%	€ 337 miljoen	€ 163 miljoen
Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:										
€ 4.991 miljoen	€ 4.887 miljoen										
€ 132.518 miljoen	€ 144.802 miljoen										
3,8%	3,3%										
€ 337 miljoen	€ 163 miljoen										
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen										

7.3. Stichtingen en verenigingen

7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

Rechtsvorm:	Stichting
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het verbeteren van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in het veenkoloniaal gebied van de provincie Groningen en Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. Het beheren van fondsen voor het actief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. Hiermee wordt bijgedragen aan de realisatie van provinciaal beleid - het realiseren van duurzaam bodembeheer en het geschikt maken van de bodem voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	Per ultimo 2016: € 1,4 miljoen (60%)
Bestuurlijk belang:	Deelname aan en stemrecht in de raad van toezicht.
Mogelijke risico's:	-
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018: Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 2,4 miljoen € 2,5 miljoen
- Vreemd vermogen	nihil nihil
- Solvabiliteit	100% 100%
- Resultaat	€ 25.400 € 26.000
Provinciale bijdrage 2019:	- Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap

7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO)

Rechtsvorm:	Vereniging
Vestigingsplaats:	Den Haag
Doelstelling:	De vereniging heeft, evenals haar voorganger, de Gemeenschappelijke Regeling IPO, tot doel de belangen te behartigen van de provincies bij het Rijk en een effectief platform te vormen voor uitwisseling van kennis en ervaring tussen provincies.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De provincie Groningen betaalt naar rato mee in de kosten van het IPO-secretariaat en de kosten van diverse projecten en programma's.
Bestuurlijk belang:	De twaalf provincies zijn lid van de vereniging. Het bestuur wordt gevormd door de voorzitter (apart gekozen) en een lid van elk college van GS. De vereniging kent een algemene ledenvergadering waarin vanuit elke provincie twee Statenleden participeren. Er zijn voor de behartiging van de provinciale belangen elf bestuurlijke commissies in het leven geroepen die elk een omschreven en afgebakend beleidsterrein behartigen. Deze commissies worden gevormd door leden uit de colleges van GS.
Mogelijke risico's	-
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2018: Jaarrekening 2019:
- Eigen vermogen	€ 5,4 miljoen n.n.b.
- Vreemd vermogen	€ 21,8 miljoen
- Solvabiliteit	20%
- Resultaat	€ 2,7 miljoen
Provinciale bijdrage 2019:	€ 609.200 Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht

7.3.3. Stichting Fonds Nieuwe Doen Groningen

10.6. Stichting Fonds Nieuwe Doen Groningen

Rechtsvorm:	Stichting															
Vestigingsplaats:	Groningen															
Doelstelling:	De stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie (actief onder de naam stichting Fonds Nieuwe Doen: FND) heeft als doel maatschappelijke initiatieven op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie te stimuleren en financieel te ondersteunen. De stichting ondersteunt (in financiële zin) activiteiten en projecten op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie en doet dit door het verstrekken van leningen.															
Ontwikkelingen:	In 2017 is het fonds van start gegaan. Het uitzetten van leningen verloopt goed. De stichting heeft eind 2019 een bedrag van € 12 miljoen als lening verstrekt aan derde partijen (dit is inclusief het opnieuw inzetten van inkomsten ter hoogte van € 0,7 miljoen uit aflossingen en rente). De lening à € 2 miljoen aan het project Geothermie Warmtestad is komen te vervallen vanwege het niet realiseren van het project. Deze € 2 miljoen wordt eerst niet ingevuld richting FND, er is op dit moment geen noodzaak om dit te doen. In een latere fase kan dit eventueel alsnog actueel worden. In 2018 is het energiedeel van het fonds uitgebreid met € 25 miljoen (dit is besloten bij de Najaarsnota 2017). In 2019 is op verzoek van de stichting besloten om een budgetwijziging door te voeren. Deze wijziging betreft het ophogen van een budget van het Zorgfonds van € 5 miljoen naar € 10 miljoen en het verlagen van het budget van het Leefbaarheidsfonds van € 10 miljoen naar € 5 miljoen. Het Energiefonds blijft € 33 miljoen en de totale fondsomvang € 48 miljoen.															
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het uitgezette fondsvermogen.															
Bestuurlijk belang:	De provincie heeft de uitvoering van het revolverend fonds extern ondergebracht. Het stichtingsbestuur opereert onafhankelijk volgens de daarvoor opgestelde statuten. Indirect levert de stichting wel een essentiële bijdrage aan het uitvoeren van collegedoelen.															
Mogelijke risico's:	-															
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2018:</td><td>Jaarrekening 2019:</td></tr><tr><td>Eigen vermogen</td><td>€ 0,3 miljoen</td><td>€ 0,5 miljoen</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 52,07 miljoen</td><td>€ 57,95 miljoen</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>0,6%</td><td>0,83%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>€ 109.000</td><td>€ 141.482</td></tr></table>		Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:	Eigen vermogen	€ 0,3 miljoen	€ 0,5 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 52,07 miljoen	€ 57,95 miljoen	- Solvabiliteit	0,6%	0,83%	- Resultaat	€ 109.000	€ 141.482
	Jaarrekening 2018:	Jaarrekening 2019:														
Eigen vermogen	€ 0,3 miljoen	€ 0,5 miljoen														
- Vreemd vermogen	€ 52,07 miljoen	€ 57,95 miljoen														
- Solvabiliteit	0,6%	0,83%														
- Resultaat	€ 109.000	€ 141.482														
Provinciale bijdrage 2019:	€ 0	Programma: Milieu en energie Deelprogramma: Energie en klimaat														

8. Nationaal Programma Groningen

8.1. Inleiding

Nationaal Programma Groningen is in het leven geroepen om Groningers perspectief te geven. In het programma werken inwoners, bedrijven, organisaties, gemeenten in het aardbevingsgebied, de provincie en het Rijk samen aan een bloeiende toekomst voor Groningen. Het structureel verbeteren van de Brede Welvaart van de Groninger en het imago van Groningen staat daarbij centraal.

Het afgelopen jaar is de programmaorganisatie ingericht en is verder gewerkt aan de ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen, wat geresulteerd heeft in een programmakader en een financiële opbouw voor het programma. Deze kaders vormen de basis voor het opstellen van de programmaplannen. Parallel aan de inrichting van het programma zijn daarnaast een aantal prioritaire projecten gestart.

8.2. Ontwikkeling kaders

In maart 2019 hebben het Rijk, provincie, en gemeenten een Bestuursovereenkomst opgesteld als basis voor de verdere ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen. Dit document heeft Provinciale Staten in mei 2019 vastgesteld. Vervolgens zijn in nauwe afstemming met gemeenteraden, Provinciale Staten en regionale belanghebbenden concrete ambities geformuleerd op gebied van Economie, Werken en leren, Leefbaarheid en Natuur & klimaat. Deze ambities zijn vastgelegd in het [Programmakader voor Nationaal Programma Groningen](#), dat eind 2019 is vastgesteld door de zeven gemeenteraden en Provinciale Staten. Vervolgens zijn met het document Financiële opbouw Nationaal Programma Groningen ook de financiële kaders van het programma vastgelegd. Deze [financiële opbouw](#) is op 18 december 2019 door Provinciale Staten vastgesteld.

De voorgenoemde kaderstellende documenten vormen de basis voor het opstellen van de programmaplannen voor Nationaal Programma Groningen. De zeven aardbevingsgemeenten maken elk een lokaal programmaplan en de provincie werkt een thematisch programmaplan uit dat van toepassing is op de gehele provincie. De programmaplannen worden opgesteld in samenwerking met inwoners en (regionale) stakeholders. De plannen worden voorgelegd aan de verantwoordelijke colleges, het bestuur van Nationaal Programma Groningen en uiteindelijk aan de verantwoordelijke gemeenteraad of Provinciale Staten.

Verder hebben de provincie, de gemeenten uit het aardbevingsgebied en het Rijk bestuurlijke afspraken gemaakt over een aantal speciale programma's. Dit gaat om het zorgprogramma, het erfgoedprogramma, het programma bewonersinitiatieven en Toekomstbeeld 2040. Via Toekomstbeeld 2040 worden ideeën bij inwoners opgehaald over de toekomst van Groningen. Enerzijds resulteert dat in een visie op de toekomst van Groningen in woord en beeld. Anderzijds worden via Toekomstbeeld 2040 een aantal projecten uitgevoerd die voortvloeien uit de door de inwoners ingebrachte ideeën en beelden. Deze projecten worden gevat in een programmaplan voor Toekomstbeeld 2040, dat uiteindelijk ter vaststelling aan Provinciale Staten wordt voorgelegd.

8.3. Voortgang projecten

Parallel aan de ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen (kaders, programmaplannen) is een start gemaakt met een aantal prioritaire projecten die in lijn zijn met de hoofddoelstellingen van Nationaal Programma Groningen. Dit besluit is genomen om prioritaire projecten en activiteiten niet onnodig lang te laten wachten in aanloop naar een operationeel Nationaal Programma Groningen.

In dit kader hebben het Rijk en de regio in 2018 een lijst met uit te voeren projecten samengesteld. Eind 2018 is hiervoor € 50,0 miljoen als decentralisatie-uitkering toegevoegd aan het Provinciefonds. Deze middelen zijn en worden besteed aan concrete en uitvoering gereede projecten of uitgezet via een bestaande subsidieregeling dan wel programma.

Tabel 23. Projectenlijst Nationaal Programma Groningen 2018

Projectenlijst 2018		
Nr.	Omschrijving project	Bedrag
1	Sociale, mentale en gezondheidsondersteuning	
	a. Versterken handelingsperspectief	0,2
	b. Sociale gemeenteteams voor luisterend oor	0,8
	c. Bijstand hulpverleners	0,2
	d. Versterken slagkracht veiligheidsdiensten	0,3
2	Leefbaarheidsprogramma; onderdeel gebiedsgerichte aanpak	8,5
3	Eerste fase pilots erfgoedprogramma	2,0
4	Lokale initiatieven	0,5
5	Interlevensbeschouwelijk team van geestelijk verzorgers	0,1
Totaal programmalijn Kracht en Trots		12,6
6	Aanvullende pilots aardgasloze wijken	6,0
7	Cofinanciering testcentrum waterstof	1,0
8	Waterstofmobiliteit	4,0
Totaal programmalijn Energie en Klimaat		11,0
9	Versterken Regionale Investeringssteun Groningen (RIG)	12,0
Totaal programmalijn Economie en Arbeidsmarkt		12,0
10	Participatietraject en inrichting projectorganisatie	2,0
Totaal voorbereiding en uitvoering Nationaal Programma		2,0
11	Vliesgevelwoningen (€ 17,6 miljoen in 2019)	7,4
12	Meerkosten corporatie Wierden en Borgen	4,0
13	Bestuurlijke tafels Groningen Bovengronds	1,0
Totaal eerdere afspraken Rijk-Regio		12,4
Totaal		50,0

(bedragen x € 1 miljoen)

Bovenstaande projecten zijn in 2018 of in de loop van 2019 van start gegaan. Een deel van de projecten is inmiddels afgerond en een deel loopt nog door omdat de looptijd van die projecten meerdere jaren beslaat. De afgelopen periode is de voortgang van alle prioritaire projecten geïnventariseerd. Dit geldt zowel voor bovenstaande projecten die in 2018 zijn gefinancierd, als voor de trekkingsrechtprojecten uit 2019, die in de tabel hierna te vinden zijn. In de eerste helft van 2020 wordt een overzicht met de voortgang van de prioritaire projecten gepubliceerd.

In 2019 is met de Bestuursovereenkomst vervolgens € 15,0 miljoen beschikbaar gesteld aan de provincie (en aan elk van de zeven gemeenten in het aardbevingsgebied) in de vorm van een zogenaamd trekkingsrecht. Dit trekkingsrecht is ingesteld om ruimte te bieden voor de uitvoering van prioritaire projecten in 2019. De projecten die hiermee gefinancierd worden, gaan over bovenregionale thema's en zijn in lijn met de hoofddoelstellingen van het programma.

In september en december 2019 heeft het Rijk de financiële middelen voor de prioritaire projecten via een specifieke uitkering uitgekeerd richting de provincie. Het grootste deel van deze projecten is inmiddels gestart, een deel start in 2020 omdat de middelen daarvoor pas eind 2019 zijn toegekend.

Tabel 24. Projectenlijst Nationaal Programma Groningen - trekkingsrecht provincie 2019

Projectenlijst 2019		
Nr.	Omschrijving project	Bedrag
1	Aanwending expansie-energie, Chemiecluster Delfzijl	0,500
2	Warmte Transitie Centrum Groningen	0,150
3	Chemport Innovation Centre	3,176
4	Innovatiemotor Groene Energie en Chemie	0,300
5	Digitale Top Groningen	0,025
6	Warmtetransport Eemsdelta - Groningen	1,000
7	Samen ZONder asbest	0,600
8	Zon op alle daken	0,050
9	Inzet energiecoaches Groninger Energiekoepel en Buurkracht	0,150
10	Opleiden en omscholen installateurs	0,340
11	Joint fact finding 'Wind op Zee'	0,125
12	Leergang Oriëntatie Offshore Wind	0,031
13	Pilot autonome ERTMS-trein	0,500
14	Mobility Innovation Center	0,500
15	Pilot Autonoom rijdende shuttle	0,250
16	Pilot Waterstoftrein	0,250
17	Natuurinclusieve akkerbouw Groningen	1,850
18	Verankering (NP)PL-resultaten in Groningen	0,484
19	Pilot natuurinclusieve landbouw Midwolder Bouwten	0,150
20	Ontwikkeld landschap Middag-Humsterland	0,073
21	Uitwerken opgave Eemszijlen-spuil	0,250
22	Zorg Nabij	1,163
23	Pilot leven lang leren Energietransitie	0,340
24	EPI-kenniscentrum 2.0	0,425
25	Feest! In Oost en West (herbestemming kerk Garmerwolde)	0,210
26	Gezamenlijk GGD-project: emotionele en sociale ondersteuning inwoners	0,238
27	Lokale product- en restwarmteleiding Chemiepark	0,933
28	Hergebruik energie- en proceswaterstromen zuidelijk deel Chemiepark	0,211
Totaal		14,271

(bedragen x € 1 miljoen)

Het trekkingsrecht van € 15 miljoen maakt onderdeel uit van het thematisch budget dat met de Financiële opbouw Nationaal Programma Groningen is vastgesteld. De resterende financiële middelen uit het trekkingsrecht zijn dus onderdeel van het thematisch budget waar de provincie verantwoordelijk voor is en blijven daarmee beschikbaar om te besteden in het kader van Nationaal Programma Groningen.

8.4. Verantwoording

De provinciale NPG-projecten 2018 en 2019 hebben een plek gekregen binnen de bestaande programma's en verantwoordingscyclus van de provincie. Tegelijkertijd is monitoring en verantwoording over het geheel van het provinciale deel van het NPG wenselijk. Met voorliggende paragraaf wordt hier invulling aan gegeven: een dwarsdoorsnede van het betreffende P&C-document waarmee de verschillende elementen binnen de programma's bij elkaar komen.

Bij de verdere inrichting van het Nationaal Programma Groningen als geheel (governance, kaders, programmaplannen en dergelijke) is ook monitoring en evaluatie een belangrijk onderwerp. Dit zal richting geven aan de verantwoordingscyclus van het thematische deel van het programma dat door de provincie wordt uitgevoerd. Wij hebben hierover nauw overleg met het programmabureau NPG.

Deel 4

JAARREKENING

Inleiding

Via onze P&C-documenten presenteren wij - als vast onderdeel - geactualiseerde begrotingsbeelden die beïnvloed worden door diverse externe en interne ontwikkelingen. Hieronder vatten we per P&C-document (tot en met de laatste (14^e) begrotingswijziging) de ontwikkelingen samen, inclusief de gemaakte keuzes daarbij.

Oorspronkelijke [Begroting 2019](#)

Het begrotingsjaar 2019 startte met een flexibel budget van € 2,0 miljoen. Deze begrotingsruimte is exclusief de middelen die beschikbaar zijn voor onvoorziene uitgaven (€ 0,5 miljoen).

Afzonderlijke Statenvoordrachten

Na vaststelling van de Begroting 2019 zijn er tot aan de Kadernota 2019-2023 elf afzonderlijke Statenvoordrachten door uw Staten vastgesteld, die ertoe hebben geleid dat de begrotingsruimte in 2019 per saldo met € 0,6 miljoen toenam tot circa € 2,6 miljoen. Deze toename betrof het saldo van de bijdrage voor de viering van 75 jaar bevrijding van circa € 0,2 miljoen en het toevoegen van het vrij besteedbaar rekeningresultaat 2018 ad € 0,8 miljoen aan de begrotingsruimte 2019.

[Kadernota 2019-2023](#)

In de Kadernota 2019-2023 nam de begrotingsruimte 2019 per saldo toe met circa € 3,1 miljoen tot circa € 5,7 miljoen. Deze toename was vooral het gevolg van een hogere uitkering uit het Provinciefonds (Meicirculaire 2019), rentebaten, dividenden en de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting.

Om de ambities uit de Kadernota 2019-2023 te kunnen bekostigen hebben wij vervolgens een aantal maatregelen doorgevoerd om de begrotingsruimte tot en met 2023 te vergroten. Daarbij hanteren wij als uitgangspunt dat jaarlijks (vanaf het komende begrotingsjaar) een flexibel budget van tenminste € 2 miljoen per jaar beschikbaar is. De belangrijkste maatregel voor 2019 betrof het herprioriteren binnen de overboeking kredieten 2018-2019 tot een bedrag van € 3,5 miljoen. Deze maatregelen leveren in 2019 in totaal € 4,3 miljoen aan extra begrotingsruimte op. In totaal kwam op deze manier in 2019 een begrotingsruimte van circa € 10,0 miljoen beschikbaar. Voor de uitvoering van onze ambities uit de Kadernota 2019-2023 was daarvan in 2019 circa € 0,6 miljoen benodigd. De resterende begrotingsruimte 2019 ad € 9,4 miljoen is doorgeschoven naar 2020-2023 voor de bekostiging van onze ambities in die jaren.

[Begroting 2020/Najaarsmonitor 2019](#)

Bij het opstellen van de Begroting 2020 en de Najaarsmonitor 2019 ontstond er als gevolg van een aantal externe ontwikkelingen (met name de lagere uitkering uit het Provinciefonds) een fors beslag op de begrotingsruimte 2019 van ruim € 1,9 miljoen. De tegenvaller in het Provinciefonds werd met name veroorzaakt door een iets lager accres, maar vooral door een kleinere ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds, waardoor er minder middelen aan het Provinciefonds werden toegevoegd.

Omdat de ramingen van een aantal bestedingsvoorstellen 2019 in het kader van realistisch ramen zijn aangepast, nam het beslag op de begrotingsruimte 2019 per saldo toe tot circa € 2,5 miljoen. Daarbij is dan rekening gehouden met het feit dat een zeer groot deel van de bestedingsvoorstellen (ca. € 10,5 miljoen) tot uitgaven in latere jaren leidt.

Om het beslag op de begrotingsruimte van ongeveer € 2,5 miljoen te dekken is de post voor onvoorziene uitgaven 2019 met circa € 0,3 miljoen verlaagd en is tot een bedrag van circa € 2,2 miljoen aan begrotingsruimte van de jaren 2020 tot en met 2023 naar voren gehaald.

Deze ontwikkelingen, bestedingen en dekking hebben wij verwerkt in de [14^e wijziging van de Begroting 2019](#) als onderdeel van de voordracht tot vaststelling van de Begroting 2020 en de Najaarsmonitor 2019.

1. Overzicht van baten en lasten

Onderstaand overzicht geeft per programma de gerealiseerde baten en lasten, het saldo daarvan en het verschil ten opzichte van de bijgestelde begroting weer.

LASTEN	rekening 2018	primitieve begroting 2019	begroting 2019 na wijziging	rekening 2019	verschil
Ruimte en water	6.825	5.250	11.077	3.518	7.559
Milieu en energie	20.212	26.385	47.485	45.750	1.735
Platteland en natuur	40.330	37.449	62.448	46.738	15.710
Bereikbaarheid	169.022	218.485	218.633	196.839	21.794
Economie	58.807	31.209	65.186	61.434	3.752
Cultuur en maatschappij	30.292	27.711	56.318	48.675	7.643
Openbaar bestuur	10.185	9.941	11.572	11.559	13
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	6.474	7.486	3.073	5.069	-1.996
Kosten van overhead	32.792	33.609	36.845	35.637	1.208
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting					
Totaal lasten	374.939	397.525	512.637	455.219	57.418

BATEN	rekening 2018	primitieve begroting 2019	begroting 2019 na wijziging	rekening 2019	verschil
Ruimte en water	5.049	811	5.357	5.364	6
Milieu en energie	3.805	2.126	5.485	4.650	-834
Platteland en natuur	10.783	3.269	15.360	11.200	-4.161
Bereikbaarheid	31.203	47.883	70.734	68.554	-2.180
Economie	16.067	219	13.758	19.428	5.670
Cultuur en maatschappij	3.229	826	4.330	4.326	-5
Openbaar bestuur	266	155	175	302	127
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	342.972	292.390	277.116	278.264	1.147
Kosten van overhead	1.465	0	0	234	234
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting					
Totaal baten	414.837	347.678	392.316	392.321	5

SALDO BATEN-LASTEN	rekening 2018	primitieve begroting 2019	begroting 2019 na wijziging	rekening 2019	verschil
Ruimte en water	-1.776	-4.439	-5.720	1.845	7.565
Milieu en energie	-16.408	-24.259	-42.000	-41.100	900
Platteland en natuur	-29.547	-34.180	-47.088	-35.538	11.549
Bereikbaarheid	-137.819	-170.602	-147.899	-128.285	19.614
Economie	-42.740	-30.990	-51.428	-42.006	9.422
Cultuur en maatschappij	-27.063	-26.885	-51.988	-44.349	7.639
Openbaar bestuur	-9.918	-9.786	-11.397	-11.257	140
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	336.498	284.904	274.044	273.194	-849
Kosten van overhead	-31.327	-33.609	-36.845	-35.403	1.442
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Totaal saldo baten-lasten	39.899	-49.847	-120.322	-62.899	57.423

Bedragen x € 1.000

In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen nader onderverdeeld. Zie voor een toelichting deel 2 (Programmaverantwoording), programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering.

Algemene dekkingsmiddelen	rekening 2018	primitieve begroting 2019	begroting 2019 na wijziging	rekening 2019	verschil
Opcenten motorrijtuigenbelasting	55.952	56.205	56.518	57.271	754
Uitkering Provinciefonds	257.891	211.029	194.415	194.007	-408
Dividenden	4.996	7.047	8.138	8.333	196
Saldo financieringsfunctie	17.696	14.841	14.644	14.284	-360
Saldo overige dekkingsmiddelen	19	0	0	119	119
Onvoorzien	0	-2.050	-100	0	100
Saldo algemene dekkingsmiddelen	336.553	287.072	273.614	274.015	400

Bedragen x € 1.000

1.1. Analyse saldo van baten en lasten

De jaarrekening 2019 kent een voordelig resultaat van € 15,5 miljoen ten opzichte van een sluitende begroting na de laatste wijziging en is opgebouwd uit:

- een gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 62,9 miljoen nadelig;
- een onttrekking van per saldo € 78,4 miljoen aan reserves.

In de voordracht bij de jaarrekening hebben wij bestemmingsvoorstellen opgenomen voor het gerealiseerd resultaat. Daarmee is het gehele gerealiseerde resultaat bestemd. Zie de onderstaande tabel.

RESULTAAT	rekening 2018	primitieve begroting 2019	begroting 2019 na wijziging	rekening 2019	verschil
Totaal lasten	374.938	397.525	512.637	455.219	57.418
Totaal baten	414.837	347.678	392.316	392.321	5
Totaal saldo van baten en lasten	39.899	-49.847	-120.322	-62.899	57.423
Stortingen in reserves	166.807	25.134	71.623	91.040	-19.417
Onttrekkingen aan reserves	136.684	76.981	191.945	169.399	-22.545
Saldo mutaties op reserves	-30.122	51.847	120.322	78.359	-41.963
Gerealiseerd resultaat	9.777	2.000	0	15.461	15.461
<u>Ruimtegevende voorstellen</u>					
a. Voorziening IFG BV 2019 ten laste van gespaarde middelen Algemene reserve				-858	
b. Aanvullen Alg. res. t.l.v. de reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep				-104	
<u>Ruimtevragende voorstellen</u>					
c. Overboekingsvoorstellen 2019-2020				9.267	
d. Dekking huisvesting en parkeergarage ten gunste van reserve Afschrijvingen				454	
e. Boekwinst verkoop grond ten gunste van reserve PLG				273	
f. Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid (apparaatskosten)				112	
g. Aanvulling weerstandsvermogen als onderdeel van de Algemene reserve				455	
h. Aanvulling stamkapitaal (reserve Compensatie dividend Essent)				647	
i. Beschikbaar houden voor afwegingen bij Kadernota 2020-2024				5.215	
Totaal bestemmingsvoorstellen				15.461	

Bedragen x € 1.000

Net als afgelopen jaar hebben wij er voor gekozen om de analyse van de verschillen tussen de begroting na de laatste wijziging en de werkelijke baten en lasten alleen op te nemen in de Programmaverantwoording (deel 2). Dit geldt ook voor het onderdeel mutaties op reserves. Op deze wijze willen wij op een effectieve en efficiënte wijze, zonder onnodige 'dubbeling' aan uw Staten rapporteren. In deel 2 worden per programma de afwijkingen groter dan € 100.000 per deelprogramma toegelicht.

In onderstaande tabel hebben wij de tien belangrijkste c.q. grootste afwijkingen, na verrekening met reserves, opgenomen. Van het voordelig gerealiseerd resultaat van € 15,5 miljoen is € 8,1 miljoen te verklaren door de tien grootste afwijkingen. De overige verschillen resulteren in een positief resultaat van € 7,3 miljoen. Voor een toelichting op de afwijkingen wordt verwezen naar de verschillenanalyse in deel 2 Programmaverantwoording.

De tien belangrijkste afwijkingen (na verrekening met reserves)		
1.	Vrijval deel voorziening Innovatiefonds Noord-Nederland (IFNN)	2.968
2.	Programma Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap	2.237
3.	Uitvoeren Actieplan Verkeersveiligheid	1.927
4.	Vrijval deel voorziening NOM	1.054
5.	Routeontwikkelingsfonds Groningen Airport Eelde	1.043
6.	Motorrijtuigenbelasting	754
7.	Energiemaatregelen gebouwde omgeving	690
8.	Waterstofbussen	-750
9.	Aanvullen voorziening Investeringsfonds Groningen (IFG)	-858
10.	Voorziening Appa	-941
Totaal tien belangrijkste afwijkingen		8.124
Overige afwijkingen		7.336
Gerealiseerd resultaat		15.461

Voor een deel hebben de afwijkingen betrekking op één specifiek thema en in bepaalde gevallen op meerdere thema's. Wij hebben hierna een toelichting gegeven op de afwijkingen.

Toelichting op de tien belangrijkste afwijkingen	Resultaat
<i>Vrijval deel voorziening Innovatiefonds Noord-Nederland (IFNN)</i> De leningsovereenkomst met het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) wordt in 2020 beëindigd. Bij het verstrekken van de leningsfaciliteit van € 3,3 miljoen is voor het volledige bedrag een voorziening gevormd. Op basis van de Jaarrekening 2019 van IFNN is inmiddels bekend dat ca. € 0,4 miljoen van de lening moet worden afgeboekt ten laste van de voorziening. Het resterende deel van de voorziening afgerond € 3,0 miljoen is vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019. De aflossing van de lening in 2020 wordt ingezet als agiostorting in de NOM en blijft daarmee behouden voor investeringen in de Noord-Nederlandse economie. Via voordracht 2019-100646 zijn uw Staten geïnformeerd over het voornemen om de aflossing van de lening in te zetten als agiostorting.	2.968
<i>Programma Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap</i> Het programma ERL kent een looptijd tot en met 2026. In dit meerjarig programma zijn zes sporen benoemd die gefaseerd de komende jaren worden opgepakt door diverse partijen. De middelen zijn niet volledig besteed. De resterende middelen van de subsidieregeling GRRG (Groot Onderhoud en Restauratie Rijksmonumenten Groningen) worden ingezet voor de subsidieregeling in 2020. Vanwege onder meer de afhankelijkheid van het tempo van verschillende (samenwerkings)partners is het werkbudget ERL en de budgetten voor de kwaliteitsgids en erfgoedmonitor niet volledig besteed. De niet bestede middelen worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020.	2.237
<i>Uitvoeren Actieplan Verkeersveiligheid</i> Het Meerjarenuitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Provinciale Wegen (MUP) heeft een looptijd van 2017 tot en met 2020. De uitvoering van een aantal in het MUP opgenomen projecten is vertraagd en wordt doorgeschoven naar 2020. Het betreft een aantal projecten zoals het verkeersveiliger maken van diverse fietsoversteken onder andere Streeksterweg, Startstraat N363, de 3E-aanpak fietsroute Groningen-Hoogezand, de 3E-aanpak N361. (3E-aanpak staat voor een mix van Education, Engineering en Enforcement).	1.927
<i>Vrijval deel voorziening NOM</i> In 2018 hebben we als gevolg van de lagere marktwaarde van de NOM een voorziening gevormd van € 1,35 miljoen. Op basis van de Jaarrekening 2019 van de NOM kan de in 2018 gevormde voorziening worden verlaagd tot € 0,3 miljoen. Derhalve is € 1,05 miljoen vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019.	1.054

Toelichting op de tien belangrijkste afwijkingen (vervolg)	Resultaat
<i>Routeontwikkelingsfonds Groningen Airport Eelde</i> De begrote middelen voor het Routeontwikkelingsfonds zijn niet ingezet. Deze niet bestede middelen worden via de bestemming van het rekeningresultaat 2019 overgeboekt naar 2020, om de komende jaren in te zetten voor de 'internationale toegangspoort voor het noorden'. De middelen zijn door uw Staten beschikbaar gesteld bij de Voorjaarsnota 2017. Wij hebben ons hiermee voor een periode van tien jaar (2017 tot en met 2026) gecommitteerd om 30% van € 46 miljoen bij te dragen aan GAE voor het uitvoeren c.q. implementeren van de beleids optie 'Investeren: internationale toegangspoort voor het Noorden'.	1.043
<i>Motorrijtuigenbelasting</i> De opbrengst opcentenheffing motorrijtuigenbelasting 2019 is circa € 754.000 hoger (+1,3%) uitgevallen dan geraamd. De ontwikkeling en samenstelling van het wagenpark heeft ertoe geleid dat de gerealiseerde opbrengst circa € 115.000 hoger uitvalt dan eerder is geraamd. Daarnaast bleek in 2019 een kleiner percentage (0,4% in plaats van 0,5%) van de opcentenheffing in vergelijking met de ramingen oninbaar. Dat heeft voor circa € 57.000 bijgedragen aan de hierboven genoemde meevaller. Het overige verschil is te wijten aan het feit dat niet exact vooraf kan worden bepaald op welk moment en hoeveel auto's in onze provincie worden geregistreerd. Met het door ons gehanteerde model trachten we de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting zo goed mogelijk te benaderen.	754
<i>Energiemaatregelen gebouwde omgeving</i> Via bestemming van het resultaat 2018 zijn deze middelen - die voortvloeien uit een subsidie en moeten worden ingezet voor het oorspronkelijke doel - bestemd voor energiebesparende maatregelen in de gebouwde omgeving. In 2019 heeft hierop geen inzet plaatsgevonden en zijn er geen uitgaven geweest. De focus lag in 2019 op de uitvoering van het (laatste jaar van het) programma Energietransitie 2016-2019. In het nieuwe programma (Klimaatagenda Groningen) zal de uitvoering van energiebesparende maatregelen in de gebouwde omgeving in de periode 2020-2022 ter hand worden genomen. Via bestemming van het rekeningresultaat zal het saldo worden overgeboekt naar 2020-2022.	690
<i>Waterstofbussen</i> Er is aan het OV-bureau Groningen Drenthe een subsidie verleend voor het opschalen van het aantal waterstofbussen. Een deel van deze subsidie is afkomstig uit rijksmiddelen en € 750.000 hiervan ontvangen wij in 2020 via het Provinciefonds. In 2019 hebben wij in de begroting een bate van € 750.000 opgenomen als bijdrage van het Rijk, terwijl dit dus in 2020 via het Provinciefonds wordt ontvangen. Dit bedrag hebben wij voorgefinancierd en laten we in 2020 terugvloeien naar de Algemene reserve.	-750
<i>Aanvulling voorziening Investeringsfonds Groningen</i> Op grond van het BBV dienen deelnemingen te worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel lagere marktwaarde. Uit de jaarrekening 2019 van het Investeringsfonds Groningen B.V. (IFG) blijkt dat over 2019 een verlies is gerealiseerd van afgerond € 0,9 miljoen. Gelet op de verliezen in de periode 2015 tot en met 2019 is de marktwaarde van de deelneming in IFG lager dan de boekwaarde. Daarom is in de jaarrekening per eind 2019 een voorziening opgenomen van afgerond € 2,4 miljoen. De ophoging van de voorziening zal via de bestemming van het rekeningresultaat worden gedekt uit de geoormerkte middelen binnen de Algemene reserve specifiek voor IFG. Het verlies door hogere kosten dan opbrengsten wordt door ons gezien als een tijdelijk verlies. Op het moment dat weer winst wordt gemaakt (naar verwachting 2021/2022) zal de voorziening worden verlaagd ten gunste van de Algemene reserve.	-858
<i>Voorziening Appa</i> Pensioenuitvoerder APG doet jaarlijks een berekening van de actuariële waarde van de pensioenafspraken van de actieve bestuurders, bestuurders met recht op een uitkering en van de reeds gepensioneerde bestuurders. Als gevolg van de meest recente berekeningen moeten we de voorziening ophogen.	-941

De afwijkingen op apparaatskosten en kapitaallasten worden niet per programma toegelicht, maar op totaalniveau geanalyseerd. In de volgende paragrafen treft u betreffende analyse aan.

In onderstaande tabel worden per reserve de afwijkingen ten opzichte van de begroting per programma (in euro's) weergegeven.

Tabel 25. Afwijkingen reservemutaties per programma

Reservemutaties	begroting 2019 na wijziging	rekening 2019	verschil
Toevoegingen			
Ruimte en water	250	7.268	-7.018
Milieu en energie	341	961	-620
Platteland en natuur	290	1.521	-1.231
Bereikbaarheid	13.558	18.554	-4.996
Economie	3.600	8.041	-4.441
Cultuur en maatschappij	1.059	4.796	-3.737
Openbaar bestuur	0	-6	6
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	52.524	49.904	2.620
totaal toevoegingen	71.622	91.039	-19.417
Onttrekkingen			
Ruimte en water	3.210	3.210	0
Milieu en energie	26.431	26.372	-59
Platteland en natuur	15.970	6.985	-8.985
Bereikbaarheid	60.530	47.139	-13.391
Economie	22.834	22.756	-78
Cultuur en maatschappij	23.761	23.532	-229
Openbaar bestuur	763	763	0
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	38.446	38.643	197
totaal onttrekkingen	191.945	169.400	-22.545
Saldo mutaties op reserves	120.323	78.361	-41.962

In onderstaand overzicht worden per reserve de afwijkingen ten opzichte van de begroting kort toegelicht. Voor een verdere toelichting op de betreffende afwijking wordt verwezen naar verschillenanalyse op de baten en lasten per programma in deel 2.

Verschillenanalyse per reserve	Toe- voegingen	Ont- trekkingen	Saldo verschillen
Overboeking kredieten			
- <i>Decentralisatie-uitkeringen</i> De onderbesteding op de Decentralisatie-uitkeringen 2019 heeft geleid tot een storting in de reserve.	-9.926		-9.926
- <i>Retailagenda</i> De subsidieregeling is verlengd tot 31 december 2020. De middelen zijn op grond van de betreffende voordracht aan de reserve toegevoegd.	-799		-799
- <i>Capaciteitskredieten</i> Als gevolg van de onderbesteding op de capaciteitskredieten is een lager bedrag aan de reserve onttrokken.		-669	-669
- <i>Overig</i>			0
Totaal verschil	-10.725	-669	-11.394

Verschillenanalyse per reserve	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo verschillen
Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)			
- <i>Infrastructuur</i> De onderbesteding op de middelen voor infrastructuur heeft per saldo geleid tot een lagere mutatie op de reserve.	-682	-1.653	-2.335
- <i>Openbaar vervoer</i> De onderbesteding op de middelen voor openbaar vervoer heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-5.020	-5.020
Totaal verschil	-682	-6.673	-7.355
Programma Landelijk Gebied (PLG)			
- <i>Natuurontwikkeling</i> De onderbesteding op de middelen voor natuurontwikkeling heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-5.989	-5.989
- <i>Landschap</i> De onderbesteding op de middelen voor landschap heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-1.219	-1.219
- <i>Sociaal-economische vitalisering</i> De onderbesteding op de middelen voor sociaal-economische vitalisering heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-140	-140
- <i>Overig</i>		2	2
Totaal verschil	0	-7.346	-7.346
Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)			
- <i>Infrastructuur</i> Op de projecten met betrekking tot infrastructuur heeft de onderbesteding geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-2.431	-2.431
- <i>Openbaar vervoer</i> Op de projecten met betrekking tot openbaar vervoer heeft de onderbesteding geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-3.692	-3.692
Totaal verschil	0	-6.123	-6.123
Compensatie dividend Essent			
- <i>Grondexploitatie Blauwestad 2020</i> Op basis van de Grondexploitatie Blauwestad 2020 is een deel van de voorziening Blauwestad verlaagd. De vrijval gaat, zoals we bij de voordracht bij de Rekening 2016 hebben aangegeven, terug naar de reserve.	-5.887		-5.887
Totaal verschil	-5.887	0	-5.887
Afschrijvingen			
- <i>Project Nautische verbeteringen Winschoterdiep-A.G. Wildervanckkanaal</i> De kosten van dit project zijn aan te merken als investeringen en moeten daarom geactiveerd worden. In totaal is inclusief een correctie van de jaren 2017 en 2018 € 3,42 miljoen toegevoegd aan de reserve Afschrijvingen. De kosten die reeds in 2017 en 2018 zijn gemaakt, ongeveer € 0,57 miljoen, zijn in eerste instantie niet geactiveerd, maar dit is in 2019 alsnog gecorrigeerd.	-3.420		-3.420
- <i>Project Afstandbediening</i> Een deel van de kosten van het project Afstandbediening wordt geactiveerd. Ter dekking van de toekomstige afschrijvingslasten is een bedrag toegevoegd aan de reserve Afschrijvingen. Het bedrag wordt gedekt vanuit de reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep.	-271		-271
- <i>Overig</i>		-1	-1
Totaal verschil	-3.691	-1	-3.692

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Provinciale Meefinanciering			
- <i>Besteding meefinanciering diverse programma's</i> Als gevolg van de onderbesteding op de middelen 2019 is een lager bedrag onttrokken aan de reserve.		-1.798	-1.798
Totaal verschil	0	-1.798	-1.798
Reserve Automatisering			
- <i>Automatiseringsbudgetten</i> Het saldo op de budgetten voor automatisering en informatievoorziening wordt verrekend met de reserve. Eind 2019 is er minder besteed waardoor een lager bedrag aan de reserve is onttrokken.		-461	-461
Totaal verschil	0	-461	-461
Beheer wegen en kanalen			
- <i>Budgetten beheer en onderhoud</i> Ten opzichte van de in de begroting opgenomen middelen is er in 2019 minder besteed. Dit heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve. De ruimte binnen de reserve is niet voldoende om de gehele besteding te dekken. Bij de bijstelling van de begroting is de begrote onttrekking aan de reserve hoger dan dat er beschikbaar is in de reserve. De totale overschrijding is circa € 0,1 miljoen hoger dan beschikbaar in de reserve. Dit leidt tot een nadelig effect op het rekeningresultaat 2019.		-411	-411
Totaal verschil	0	-411	-411
Bodemsanering			
- <i>Projecten bodemsanering</i> Als gevolg van een onderbesteding op de middelen voor bodemsaneringsprojecten zijn de resterende middelen toegevoegd aan de reserve.	-318		-318
- <i>Overig</i>		-18	-18
Totaal verschil	-318	-18	-336
ESFI			
- <i>Infrastructurale projecten wegen en waterwegen</i> De realisatie 2019 heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve. Met name als gevolg van een administratieve correctie voor het project Termunterzijldiep.		-167	-167
- <i>Overig</i>		21	21
Totaal verschil	0	-146	-146
Wabo			
- <i>Uitvoering Wabo</i> De uitvoering van de Wabo heeft in 2019 tot een positief resultaat geleid. Het saldo is toegevoegd aan de reserve.	-111	-23	-134
Totaal verschil	-111	-23	-134

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Afkoopsom wegen/waterwegen			
- <i>Afkoopsom</i> Op basis van voordracht 2/2019 zijn middelen voor de afkoopsom voor de overdracht deel provinciaal areaal N363. De overdracht heeft nog niet plaatsgevonden.		-250	-250
- <i>Infrastructurale projecten wegen en waterwegen</i> De realisatie 2019 heeft geleid tot een onttrekking aan de reserve.		127	127
Totaal verschil	0	-123	-123
Regiospecifiek Pakket (RSP-ZZL)			
- <i>IBOI aandeel gemeente</i> De IBOI 2018 met betrekking tot het gemeentelijk aandeel is in 2018 toegevoegd aan de reserve. Daarnaast is bij het opstellen van de begroting ook de IBOI-berekening 2019 van het gemeentelijk aandeel als storting begroot. Aangezien het aandeel door de gemeente betaald wordt is het niet juist om deze middelen toe te voegen aan de reserve RSP. Het zijn geen eigen middelen, maar middelen van derden. Dit wordt op de balans verantwoord onder de vooruit ontvangen middelen. In 2019 is de storting van IBOI 2018 van de gemeente gecorrigeerd en vindt er geen storting van de IBOI 2019 plaats. Als gevolg hiervan is er een voordelige afwijking ten opzichte van de begroting ontstaan. Bij programma 8 Algemene dekkingsmiddelen leidt de correctie van het gemeentelijke deel naar de balanspost vooruit ontvangen bedragen tot een nadelig effect, per saldo een neutraal effect op het rekeningresultaat.	2.629		2.629
- <i>Infrastructuur</i> Op de projecten met betrekking tot infrastructuur heeft de onderbesteding per saldo geleid tot een lagere mutatie op de reserve.	480	-1.955	-1.475
- <i>Openbaar vervoer</i> Op de projecten met betrekking tot openbaar vervoer heeft de onderbesteding per saldo geleid tot een lagere mutatie op de reserve.	-194	-891	-1.085
- <i>Overig</i>		-161	-161
Totaal verschil	2.915	-3.007	-92
Leefbaarheid krimpgebieden			
- <i>Overig</i>	-10	-31	-41
Totaal verschil	-10	-31	-41
Reserve Apparaatskosten personeel			
- <i>Resultaat Apparaatskosten personeel</i> Het resultaat op de budgetten voor de personele apparaatskosten is in 2019 nadelig. Voor het eerst in jaren is het restant van voorgaande jaren niet integraal aan het budget van 2019 toegevoegd. Als gevolg hiervan is een bedrag aan de reserve onttrokken.		662	662
Totaal verschil	0	662	662

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Vervanging kunstwerken Winschoterdiep			
- <i>Reserve Afschrijvingen</i> De projecten Nautische verbeteringen Winschoterdiep-A.G. Wildervanckkanaal en Afstandbediening worden (deels) geactiveerd en ter dekking van de toekomstige afschrijvingslasten zijn middelen toegevoegd aan de reserve Afschrijvingen. Deze middelen worden gedekt vanuit de reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep.		3.122	3.122
- <i>Project afstandbediening</i> Ter dekking van de kosten voor het project Afstandbediening heeft een onttrekking aan de reserve plaats gevonden. Dit is voorfinanciering, die wordt terugverdiend met formatieve besparingen. In 2019 is als gevolg hiervan € 0,9 miljoen aan de reserve toegevoegd.	-910	503	-407
Totaal verschil	-910	3.625	2.715
Cofinanciering Kompas			
- <i>Overig</i>			0
Totaal verschil	0	0	0
Totaal verschillen reservemutaties	-19.419	-22.543	-41.962

1.2. Verdeling en omvang van apparaatskosten

De totale apparaatskosten zijn ten opzichte van de bijgestelde begroting € 1,1 miljoen lager. De apparaatskosten worden verdeeld over de programma's, overhead en investeringsprojecten. In de toerekening van de apparaatskosten aan de betreffende onderdelen heeft een verschuiving plaatsgevonden. Dit heeft te maken met een wijziging van de inzet van personeel en de fasering van de investeringsprojecten.

Omschrijving	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
Personele kosten (AKP)	68.160	69.688	-1.528
Materiële apparaatskosten	17.473	14.871	2.602
Totaal apparaatskosten	85.633	84.559	1.074
<i>Waarvan toegerekend aan:</i>			
- programma's	46.913	47.435	-522
- overhead	36.845	35.469	1.377
- investeringswerken wegen en waterwegen	1.893	1.655	237
Totaal toegerekend *	85.651	84.559	1.092
Vershil i.v.m. mutatie app.kst na NJM 2019 *)	-18	0	-18

Bedragen x € 1.000

* Het geraamde bedrag aan apparaatskosten is hoger dan de verdeelde apparaatskosten. Nadat de apparaatskosten in het kader van de Najaarsmonitor 2019 zijn verdeeld, zijn er nog wijzigingen doorgevoerd. De gevolgen van de wijziging van de betreffende budgetten zijn opgenomen als stelpost onverdeelde apparaatskosten. Als stelpost is per saldo een negatief bedrag van € 18.100 opgenomen.

Uit de onderverdeling van de apparaatskosten naar personele kosten en materiële apparaatskosten blijkt op het ene onderdeel een nadelig verschil van € 1,5 miljoen en op het andere onderdeel een voordelig verschil van € 2,6 miljoen. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de verrekening met stelposten, diverse baten en mutaties in reserves. De betreffende onderdelen worden hierna nader toegelicht.

Personele kosten

In tegenstelling tot voorgaande jaren is het restantbudget ultimo 2018 niet toegevoegd aan de budgetten voor de personele kosten 2019. Dit restantbudget 2018 is beschikbaar gebleven in de reserve Apparaatskosten personeel (AKP). Deze werkwijze heeft ertoe geleid dat het reguliere budget AKP 2019 is overschreden met een bedrag van € 1,5 miljoen.

Dekking van deze overschrijding komt beschikbaar vanuit de reserve Apparaatskosten personeel, waarin het restantbudget ultimo 2018 terecht is gekomen. Kijkend naar de overschrijding van € 1,5 miljoen 2019, kunnen we constateren dat dit met name wordt veroorzaakt door:

1. het plegen van extra inzet op majeure opgaven om de nodige voortgang te waarborgen;
2. het optimaliseren van het subsidieproces;
3. extra inhuur voor de toenemende ontwikkel- en beheeractiviteiten op het gebied van informatisering (incl. beveiliging en privacy).

Materiële apparaatskosten

Het voordeel op de materiële apparaatskosten van € 2,6 miljoen bestaat uit diverse voor- en nadelen. De grootste afwijkingen worden nader toegelicht.

Van de budgetten voor auto's, materieel en overige vervoermiddelen resteert eind 2019 ongeveer € 0,9 miljoen. De vervanging van een deel van het wagenpark is uitgesteld in verband met de ambities rond verduurzaming en zero-emissie. Daarnaast hebben wij in 2019 materieel vervangen, maar vindt

de levering pas in 2020 plaats. Wij hebben in 2019 bij de vervanging ook al geanticipeerd op de overgang naar één steunpunt.

Voor een groot deel van de niet bestede middelen betreft het budgetten die zijn gekoppeld aan de reserve Beheer wegen en kanalen. Daarnaast vallen als gevolg van het door doorschuiven van de vervanging van een deel van het wagenpark middelen vrij ten gunste van het rekeningresultaat. Bij de bestemming van het rekeningresultaat stellen wij voor middelen voor de vervanging beschikbaar te stellen.

De concernkredieten personeel vertonen ultimo 2019 een overschot van € 0,8 miljoen. Een aantal kredieten is niet beïnvloedbaar. Zo blijft van het budget Eigen risico WAO € 0,14 miljoen over. De uitputting van het jaarbudget POB (Persoonlijk Ontwikkelbudget) in 2019 is ten opzichte van vorig jaar sterk gestegen. Ondanks deze positieve ontwikkeling blijft van het budget € 0,35 miljoen over. We blijven inzetten op bewustwording en promoten van het POB. De post Diverse kosten personeelsbeheer kent een overschot van € 0,2 miljoen. Nadere analyse wijst uit dat dit budget de afgelopen jaren ook onderschrijdingen vertoonde en hiermee dus te hoog begroot is. Daarnaast is er voor 2019 aanzienlijk minder uitgegeven voor het project Wnra. Het overschot van de concernkredieten, met uitzondering van Eigen risico WAO, blijft beschikbaar binnen de reserve Apparaatskosten personeel.

Eind 2019 zijn wij gestart met een grote opknapbeurt van de parkeergarage. Daarnaast is de capaciteit van de fietsenstalling fors uitgebreid. Eind 2019 is ook begonnen met de klimaatinstallatie in de ruimte Topweer. Aanvankelijk zouden de lasten worden gedekt uit de budgetten voor huisvesting en services provinciehuis, maar op grond van de verslagleggingsvereisten zijn de lasten aan te merken als investeringen. Via de bestemming van het rekeningresultaat stellen wij voor de middelen 2019 aan te wenden als dekking van de afschrijvingslasten van de investeringen. In totaal betreft het een bedrag van ongeveer € 0,5 miljoen.

Van de beschikbare middelen voor automatisering en informatievoorziening resteert eind 2019 een bedrag van € 0,4 miljoen. Vooral door het later in de tijd uitvoeren van enkele vervangingsinvesteringen zijn de lasten lager uitgevallen. De middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Automatisering.

Zoals eerder aangegeven vindt er nog een verrekening plaats met diverse baten, stelposten en reserves.

Een deel van het provinciale personeel is uitgeleend aan of verricht werkzaamheden voor derden. De baten die hiervoor worden ontvangen komen ten gunste aan het personeelskostenbudget van de afdelingen. Ten opzichte van de raming zijn de baten € 1,15 miljoen hoger. Dit heeft voor een groot deel betrekking op inzet van personeel van de afdeling Beheer en Onderhoud. Voor de uitgevoerde werkzaamheden voor derden is ruim € 0,9 miljoen meer gerealiseerd dan verwacht. Met name omdat meer uren in rekening gebracht konden worden voor bediening en ondanks dat het contract met Rijkswaterstaat voor onderhoud per 1 januari 2019 is beëindigd, zijn als gevolg van uitloop van projecten en nazorg extra inkomsten gerealiseerd.

Daarnaast zijn er in 2019 nog een aantal stelposten opgenomen tot een totaalbedrag van - € 65.280. Nadat de apparaatskosten in het kader van de Najaarsmonitor 2019 zijn verdeeld, zijn er nog wijzigingen doorgevoerd. De gevolgen van deze wijziging van de betreffende budgetten zijn opgenomen als stelpost onverdeelde apparaatskosten (- € 18.100). Daarnaast zijn er nog een aantal stelposten opgenomen tot een bedrag van - € 47.180. In totaal is bij de afsluiting van personele apparaatskosten - € 34.087 verrekend met de stelposten.

De restantkredieten AKP zijn verrekend met de reserve Apparaatskosten personeel. Voor de personele kosten heeft dit geleid tot een verlaging van het restant saldo in de reserve van € 1,3 miljoen. Op het onderdeel materiële kosten is als gevolg van een onderbesteding € 0,6 miljoen toegevoegd aan de reserve. Voor het eerst in jaren neemt de reserve Apparaatskosten personeel in omvang af.

De personele en materiële kosten van de afdeling Beheer en Onderhoud zijn gekoppeld aan de reserve Beheer wegen en kanalen. Het resultaat op de materiële budgetten is toegevoegd aan deze reserve. Daarnaast is voor de dekking van het project Afstandsbediening een bedrag van € 0,9 miljoen toegevoegd aan de reserve Afschrijving kunstwerken Winschoterdiep.

Het overzicht met betrekking tot de apparaatskosten is in onderstaand overzicht weergegeven. Het voordeel op de apparaatskosten, het effect van de toerekening van de apparaatskosten en de verrekening met stelposten, baten en reserves resulteert voor 2019 per saldo in een voordelig effect van € 0,7 miljoen op de exploitatie en daardoor ook op het rekeningresultaat 2019.

Omschrijving	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Vershil
Apparaatskosten programma's en overhead	83.758	82.904	855
<i>Mutaties reserves AKP</i>			
- reserve AKP	-662	-1.943	1.280
- reserve RSP	-184	-184	0
- reserve Beheer wegen en kanalen	-50	-50	0
- reserve Afschrijfsom Winschoterdiep		910	-910
Totaal mutaties reserves (AKP)	-896	-1.267	371
<i>Mutaties reserves (materiële kosten)</i>			
- reserve AKP	-218	409	-627
- reserve Automatisering	-938	-525	-413
- reserve Beheer wegen en kanalen		557	-557
Totaal mutaties reserves (materiële kosten)	-1.156	441	-1.597
<i>Overige posten (AKP)</i>			
- stelposten	413		413
- voorziening Appa	-153	-156	3
Totaal overige posten (AKP)	259	-156	415
<i>Overige posten (materiële kosten)</i>			
- stelposten	-478		-478
- kapitaallasten Havenkwartier t.l.v. GREX Blauwestad	-70	-70	0
- huuropbrengsten	-259	-258	-1
Totaal overige posten (materiële kosten)	-807	-328	-479
<i>Baten (AKP)</i>			
- baten concernniveau (excl. reserves)	-9.633	-10.784	1.151
Totaal baten AKP	-9.633	-10.784	1.151
Resultaat na verrekening reserves, overige posten en baten			716

Bedragen x € 1.000

1.3. Kosten van overhead

Overheadkosten betreffen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten zijn verantwoord in programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering.

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten en verantwoorden van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan grondexploitaties en te activeren investeringen. Deze uitzondering is gemaakt, omdat het niet toerekenen van overhead aan dergelijke investeringen anders zou leiden tot een begrotingstekort. De jaarlijkse overheadlasten van deze investeringen zouden dan namelijk in één keer ten laste van de exploitatie moeten worden gebracht, in plaats van deze te activeren en meerjarig af te schrijven.

Op basis van de inzet van de medewerkers in het primaire proces voor de investeringen met een maatschappelijk nut, hebben wij een deel van de overhead toegerekend aan deze investeringen. In onderstaand overzicht hebben wij het financiële effect weergegeven.

Omschrijving	primitieve begroting 2019	begroting 2019 na wijziging	rekening 2019	verschil
Kosten van overhead (apparaatskosten) *	34.716	37.645	36.095	1.550
Toegerekend aan investeringen	1.107	799	692	108
Totaalbedrag kosten van overhead	33.609	36.845	35.403	1.442

Bedragen x € 1.000

* Het bedrag in de kolom 'rekening 2019' is inclusief baten (€ 65.441) die niet op de apparaatskosten zijn verantwoord, maar direct op de kosten van overhead.

Bovenstaande is de uitkomst van de toerekening van de apparaatskosten aan programma's, investeringen en overhead. De apparaatskosten zijn nader toegelicht in 1.2. Verdeling en omvang apparaatskosten.

1.4. Kapitaallasten

Met ingang van het boekjaar 2017 passen wij de door de Commissie BBV in de Notitie rente 2017 voorgeschreven werkwijze toe inzake omslagrente. Er wordt geen omslagrente meer toegepast wanneer wij geen externe financiering hebben aangetrokken. Wij gaan er vooralsnog vanuit dat er geen specifieke middelen in de nabije toekomst worden aangetrokken. De kapitaallasten bestaan met ingang van 2017 dus alleen uit afschrijvingslasten.

Ten opzichte van de raming zijn de kapitaallasten € 0,1 miljoen lager. In de raming zijn een aantal waterwegprojecten opgenomen waarvan wel afschrijvingslasten zijn meegenomen, terwijl de projecten nog niet afgerond zijn. Het betreft projecten met betrekking tot boordvoorzieningen. Op realisatiebasis heeft nog geen afschrijving plaats gevonden. Daarnaast vindt er een kleine verschuiving plaats tussen programma's.

In onderstaande tabel zijn de toegerekende afschrijvingslasten per programma opgenomen.

Omschrijving	Raming	Realisatie	Saldo
Rente	0	0	0
Afschrijvingen	5.486	5.385	101
Totaal kapitaallasten	5.486	5.385	101
Toegerekend aan:			
Ruimte en water	51	51	0
Bereikbaarheid	3.232	3.123	109
Openbaar bestuur	153	154	-1
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	2.050	2.057	-8
Totaal toegerekend	5.486	5.385	101

Bedragen x € 1.000

1.5. Overzicht aanwending onvoorzien

Jaarlijks is een bedrag van € 0,5 miljoen beschikbaar voor het opvangen van werkelijk onvoorziene en onvermijdbare uitgaven. In 2019 hebben wij vanuit dit budget door middel van gemandateerde begrotingswijzigingen in totaal een bedrag van € 64.500 beschikbaar gesteld voor het aanpassen van de oevers Noord-Willemskanaal ten behoeve van roeiverenigingen en het aanpassen van de provinciale bijdrage voor de Noordelijke Rekenkamer.

In de Statenvergadering van 13 november 2019 hebben uw Staten ingestemd met ons voorstel in de 14e wijziging van de Begroting 2019 om tot een bedrag van € 335.500 van deze post vrij te laten vallen ten gunste van de begrotingsruimte 2019.

Daarmee resteerde na laatste wijziging van de Begroting 2019 nog een bedrag van € 100.000. Op deze resterende middelen is in 2019 geen beroep meer gedaan, zodat € 100.000 kan vrijvallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019.

1.6. Incidentele baten en lasten

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Vershil
BATEN					
1. Ruimte en water					
	Eemsijslen, Delfzijl (NPG specifieke uitkering)		250	0	-250
	subtotaal	0	250	0	-250
2. Milieu en energie					
	Bodemsanering t.l.v. reserve		396	5	-390
	Radarvoorziening Eemshaven, bijdragen derden	215	312	168	-144
	Windenergie op land, bijdragen derden		50	50	0
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		2.825	1.255	-1.570
	subtotaal	215	3.582	1.478	-2.105
3. Platteland en natuur					
	Investeringsmiddelen EHS (via reserve PLG)	2.970	0	0	0
	Natuurontwikkeling t.l.v. reserve PLG		12.021	8.976	-3.046
	Natura 2000 realisatie beheersplan: Tennet-bijdrage broedeiland		80	0	-80
	Natuurmaatregelen: Tennet-bijdrage tijdelijke 380 kV-verbinding		70	0	-70
	Regiecollege Waddengebied, bijdragen derden		283	283	0
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		2.557	484	-2.073
	subtotaal	2.970	15.011	9.743	-5.268
4. Bereikbaarheid					
	Capaciteitskredieten	4.000	3.094	3.094	0
	Diverse wegenbouwprojecten RSP	17.362	9.871	4.716	-5.155
	Aanp. oevers N-Willemskanaal t.b.v. roeiverenigingen, bijdr. derden		111	0	-111
	VVB: extra bijdr. gemeenten verr. met reserve Verkeer en vervoer		58	58	0
	N33 Midden, bijdrage derden		200	51	-149
	Diverse OV-projecten RSP	18.003	46.388	49.699	3.311
	Waterstofbussen: verwachte rijksbijdrage 2020		750	0	-750
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		1.500	0	-1.500
	subtotaal	39.365	61.972	57.618	-4.354
5. Economie					
	Diverse projecten RSP (regioprogramma's)	5	34	20	-14
	Investering GAE: NEDAB, bijdragen derden		2.100	2.100	0
	Diverse projecten RSP (marktsectoren)	94	2.479	2.362	-116
	Provinciale Meefinanciering: bijdr. derden div. projecten (marktsectoren)		180	220	40
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		4.001	0	-4.001
	Acquisitie Noord-Nederland: lastgevingsovk./terugploegkorting NOM		4.000	0	-4.000
	Branding campagne Noord-Nederland, bijdragen derden		621	565	-56
	Diverse projecten RSP (recreatie en toerisme)		186	151	-35
	Internationale samenwerking: Regioverbinder, bijdragen derden		38	38	0
	subtotaal	99	13.638	5.456	-8.182
6. Cultuur en maatschappij					
	Budget Landsdeel Noord incl. NNO, bijdragen derden		888	713	-175
	Fonds Cultuurpijlers, bijdrage gemeente Groningen		75	75	0
	Subsidieregeling Erfgoedloket en erfgoedadviesteam; bijdrage NCG	247	247	238	-9
	Subsidieregelingen GRRG en RORG, bijdrage NCG		1.350	1.350	0
	Diverse projecten RSP	42	272	95	-177
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		1.210	1.018	-192
	subtotaal	289	4.042	3.489	-553
7. Openbaar bestuur					
	Impuls omgevingsveiligheid, bijdragen derden		21	21	0
	subtotaal	0	21	21	0
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
	Provinciefonds: bijdrage aan RSP-projecten	34.609	0	0	0
	Bijdrage gemeente Groningen in IBO-indexering RSP-middelen	650	1.104	0	-1.104
	Vrijval voorziening deelneming N.V. NOM			1.054	1.054
	subtotaal	35.259	1.104	1.054	-50

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Verschil
Onttrekkingen aan reserves per programma					
	Ruimte en water	1.250	3.210	3.210	0
	Milieu en energie	7.953	26.431	26.372	-58
	Platteland en natuur	2.652	15.970	6.985	-8.985
	Bereikbaarheid	35.144	60.404	47.014	-13.390
	Economie	1.390	22.834	22.756	-78
	Cultuur en maatschappij	2.887	23.761	23.532	-229
	Openbaar bestuur	0	763	763	0
	Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	24.892	37.126	38.623	1.497
	subtotaal	76.168	190.498	169.254	-21.244
Totaal BATEN		154.364	290.118	248.112	-42.006
LASTEN					
1. Ruimte en water					
	Retailagenda	763	1.465	616	848
	Hydrologische maatregelen (decentralisatie-uitkering)		333	0	333
	Eemszijlen, Delfzijl (NPG specifieke uitkering)		250	0	250
	subtotaal	763	2.048	616	1.431
2. Milieu en energie					
	Bodemsanering t.l.v. reserve	7.461	55	0	55
	Maatschappelijke betrokkenheid gaswinning	207	207	0	207
	Werkbudget gaswinning t.l.v. reserve Overboeking kredieten	250	1.019	632	387
	Programmabureau Nationaal Programma Groningen		1.872	1.141	731
	DU Nationaal Programma Groningen (gaswinning: versterkingsaanpak)		11.400	11.400	0
	Verbeteren toezicht en handhaving/milieuklachtenstelsysteem	101	101	35	66
	Implementatie Omgevingswet	925	317	155	162
	Uitvoeringsprogramma BRZO 2017-2019	46	46	46	0
	Handhaving drugsafval (decentralisatie-uitkering)		40	0	40
	Onderzoek SiC-vezels		185	170	15
	Uitvoeringsagenda duurzaamheid	38	13	8	5
	Green Deal		127	127	-1
	Energiemaatregelen gebouwde omgeving		690	0	690
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten	33	103	86	17
	Windenergie op land	47	144	123	21
	Energieprogramma 2016-2019	1.425	2.177	1.850	327
	Uitvoeringskosten Fonds Nieuwe Doen	300	362	352	10
	Radarvoorziening Eemshaven, incl. bijdrage derden, excl. DU	515	641	674	-33
	Internationaal Kenniscentrum voor Klimaatadaptatie		100	0	100
	DU Nationaal Programma Groningen (energietransitie)		10.000	9.997	3
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		2.825	1.255	1.570
	subtotaal	11.346	32.421	28.051	4.370
3. Platteland en natuur					
	Natuurontwikkeling t.l.v. reserve PLG	5.015	20.321	15.087	5.234
	Beheer en monitoring broedeilanden	80	80	38	42
	Bijdrage IPO/GWO (restitutie IPO jaarrekening 2018)		0	0	0
	Natuurmaatregelen tijdelijke 380 kV-verbinding		70	0	70
	Ecologie en economie in balans		40	34	6
	Landschap t.l.v. reserve PLG		993	593	400
	Opgave Waddengebied	1.702	1.708	1.418	290
	Programmamanagement Eems-Dollard 2050	198	198	180	18
	Dubbele Dijk		271	155	116
	Kleirijperij		134	89	45
	Waddenslib (decentralisatie-uitkering)		283	283	0
	Meerjarenprogramma Eems-Dollard 2050 (decentralisatie-uitkering)		348	70	278
	Regiecollege Waddengebied, inzet van bijdragen derden		283	440	-157
	Werkgroep Grauwe Kiekendief	130	130	125	5
	Monitoring natuur en landschap (verrekening met reserve PLG)		0	0	0
	Landbouwprogramma 2017-2020: samenwerken in de sector	160	182	236	-54
	Landbouwprogramma 2017-2020: natuurinclusieve landbouw	300	684	305	379
	Ombouw/uitbreiding biologische landbouw	300	255	159	96
	Subsidieregeling innovatie/verduurzaming landbouw		62	44	18
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten	206	3.582	1.741	1.841
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		2.557	484	2.073
	subtotaal	8.092	32.181	21.481	10.700

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Verschil
4. Bereikbaarheid					
	Capaciteitskredieten	4.000	7.860	7.221	639
	Diverse wegenbouwprojecten RSP	30.906	20.543	11.704	8.839
	Diverse wegenbouwprojecten t.l.v. reserve MIT	964	1.771	482	1.289
	Diverse wegenbouwprojecten t.l.v. reserve ESFI (Ring Oost)		0	0	0
	Kadewerken Noord-Willemskanaal		283	111	172
	Aanvulling MJP Beheer en Onderhoud 2017-2020	400	400	0	400
	Afkoopsom Roodeschool t.l.v. reserve Afkoopsommen		250	0	250
	Groot onderhoud div. provinciale wegen t.l.v. reserve BWK		3.669	4.196	-528
	Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeersveiligheid	2.452	2.452	1.518	934
	Diverse waterwegenbouwprojecten t.l.v. reserve ESFI	65	108	-132	240
	Diverse waterwegenbouwprojecten t.l.v. reserve MIT	782	3.806	642	3.164
	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal t.b.v. roeiverenigingen		161	0	161
	Fietsbeleid, incl. Uitv.programma Fiets 2017-2020 t.l.v. reserve MIT	1.930	1.200	791	409
	Mobiliteitsbeleid t.l.v. reserve MIT	320	0	0	0
	N33 Midden, inzet van bijdrage derden		200	51	149
	Mobiliteitsbeleid: infrastr. projecten t.l.v. reserve Verkeer en vervoer		0	0	0
	Mobiliteitsbeleid: diversen VVB t.l.v. reserve Verkeer en vervoer		2.216	876	1.340
	Programmakosten RSP t.l.v. reserve RSP	50	50	33	17
	Diverse OV-projecten RSP	68.808	60.127	62.356	-2.229
	Compensatiepakket: verduurzaming OV		2.500	2.500	0
	Diversen OV t.l.v. reserve MIT		5.771	2.011	3.760
	Diversen OV t.l.v. reserve Verkeer en vervoer		4.289	3.978	310
	Waterstofbussen (decentralisatie-uitk., incl. verwachte rijksbijdr. 2020)		1.500	1.500	0
	Waterstofbussen (Nationaal Programma Groningen)		1.000	1.000	0
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		1.500	0	1.500
	subtotaal	110.677	121.655	100.839	20.815
5. Economie					
	Revitalisering bedrijventerreinen		50	121	-71
	Diverse projecten RSP (regioprogramma's)	50	50	29	21
	Meefinanciering: risicoafdekking revolverend fonds MKB	-1.500	0	0	0
	Meefinanciering: risicobuffer uitbreiding fondsvermogen IFG		0	0	0
	Meefinanciering: verrekening met projecten/reserve		0	0	0
	Provinciale meefinanciering: diverse projecten (regioprogramma's)		213	517	-304
	Regionale Investeringssteun Groningen (RIG)		3.107	16.056	-12.949
	DU Nationaal Programma Groningen: RIG		12.000	7.559	4.441
	Diverse projecten RSP (marktsectoren)	900	3.643	3.472	171
	Investeren GAE: NEDAB, Routeontw.fonds, cap.inv. (incl. aand. derden)	750	3.393	3.000	393
	Investeren GAE: NEDAB t.l.v. reserve Compensatie dividend Essent	650	650	3.000	-2.350
	Additionele financiering NOM		161	911	-750
	Innovatie en duurzaamheid 2 (lenD2)		44	-82	126
	Innovatief en duurzaam MKB 3 (lenD3)	1.300	800	407	393
	Internet/breedbandinfrastructuur	70	170	94	76
	Marktsectoren	331	318	607	-289
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten (marktsectoren)	1.040	7.685	7.778	-94
	MKB Innovatie Topsectoren		2.030	2.790	-760
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		4.001	0	4.001
	Acquisitie Noord-Nederland	150	150	150	0
	Acquisitie Noord-Nederland: lastgevingsovk./terugploegkorting NOM		4.000	0	4.000
	Branding campagne Noord-Nederland, inzet van bijdragen derden		621	561	60
	Arbeidsmarktbeleid	110	158	158	0
	Leven-lang-lerenfond	100	190	150	40
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten (arbeidsmarktbeleid)		38	38	-1
	Recreatie en toerisme	384	242	253	-11
	Recreatieve routestructuren t.l.v. reserve PLG	46	46	106	-60
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten (recreatie en toerisme)		330	192	138
	Diverse projecten RSP (recreatie en toerisme)		273	222	51
	Internationale samenwerking: Regioverbinder		120	0	120
	subtotaal	4.382	44.482	48.089	-3.607
6. Cultuur en maatschappij					
	Cultuurnota, incl. continueren nieuw beleid	1.863	1.863	0	1.863
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten	100	100	100	0
	Budget Landsdeel Noord incl. NNO (We the North)		936	743	193
	Culturele prijzen/opdrachten		25	46	-21
	Procesgeld (stimuleringsbudget) cultuur		33	34	-1
	Fonds voor de media		0	0	0
	Culturele infrafonds		27	22	5
	Matchfunding		29	26	3
	Incidenteel budget cultuur		100	90	9
	Onvoorzien cultuurnota		52	44	9
	Fonds Cultuurpijlers, inzet van bijdrage gemeente Groningen		75	75	0

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Vershil
6. Cultuur en maatschappij (vervolg)					
	Erfgoedmonitor	-50	59	27	32
	Subsidieregeling Erfgoedloket en erfgoedadviesteam	247	247	220	27
	Noordelijk Archeologisch Depot Nuis, exploitatie en groot onderhoud		0	0	0
	Erfgoed en ruimte (decentralisatie-uitkering)		100	0	100
	RHC Groninger Archieven		0	0	0
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (incl. Kwaliteitsgids)	3.360	2.385	1.543	843
	Subsidieregelingen GRRG en RORG (incl. inzet van bijdrage NCG)		5.792	4.962	831
	DU Nationaal Programma Groningen (ERL)		2.000	0	2.000
	Opleidingen/innovatie/duurzaamheid (ERL)		1.000	297	703
	Sociaal beleid: subsidie instellingen	160	160	160	0
	Sociaal beleid: krediet participatieprojecten	90	90	90	0
	Sportbeleid	300	301	301	0
	Subsidieregeling asielzoekersbeleid	100	100	92	8
	Ondersteunen vrijwilligerswerk (incl. sport)	255	255	255	0
	Herinrichting Groninger Zorglandschap	50	50	47	3
	Zorgmonitor	100	100	98	2
	Investeringsbudget Lauwersmeer/Lauwersoog t.l.v. ESFI	92	92	117	-25
	Regio Groningen-Assen t.l.v. reserve ESFI	1.213	1.213	1.213	0
	Diverse projecten RSP	400	400	140	260
	Diverse projecten (NPG specifieke uitkering)		1.210	1.018	192
	Divers Leefbaarheid t.l.v. reserve Leefbaarheid krimpgebieden	1.355	1.530	1.507	23
	Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid	863	2.928	2.239	689
	Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid, addendum Zorg	538	1.429	1.411	18
	DU Nationaal Programma Groningen (leefbaarheid)		10.621	9.896	725
	subtotaal	11.036	35.303	26.813	8.490
7. Openbaar bestuur					
	Opkomstbevordering Statenverkiezingen	50	85	120	-35
	Storting in voorziening Appa	194	194	1.135	-941
	Viering 75 jaar bevrijding in 2020		225	166	59
	Grenzeloos Gunnen / gemeentelijke herindeling	344	459	42	417
	Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid		66	22	44
	Impuls omgevingsveiligheid		2	2	0
	Noordelijke samenwerking / public affairs SNN	125	125	200	-75
	IPO-jaarcongres 2019 in Groningen	100	100	54	46
	Evenementenbeleid		391	232	159
	subtotaal	813	1.647	1.973	-326
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
	Diverse personeelskosten verwerkt in AKP t.l.v. reserves	1.049	1.171	1.171	0
	Personeelskosten verscherping toezicht en handhaving	63	63	63	0
	Personeelskosten gaswinning		820	820	0
	Personeelskosten gaswinning t.l.v. reserve Overboeking kredieten	187	187	187	0
	Personeelskosten Windenergie op land	68	68	68	0
	Personeelskosten Natura 2000 Waddenzee	88	88	88	0
	Personeelskosten landbouw	98	98	98	0
	Personeelskosten Circulaire Economie	118	118	118	0
	Personeelskosten cultuurnota	52	52	52	0
	Personeelskosten archeoloog	44	44	44	0
	Personeelskosten sport	52	52	52	0
	Personeelskosten Krimp	189	189	189	0
	Personeelskosten Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid	224	224	224	0
	Personeelskosten Uitvoeringsprogr. Leefbaarheid/addendum Zorg	65	65	65	0
	Personeelskosten extra gedeputeerde incl. ondersteuning		231	231	0
	Personeelskosten verbeterplan FC	187	187	187	0
	Personeelskosten personeelscontroller	98	98	98	0
	Personeelskosten subsidieteam, incl. incidentele bijkomende kosten	43	141	141	0
	Personeelskosten traineeprogramma	132	132	132	0
	Personeelskosten AVG: privacy officer, concernfunct. info.veiligheid		65	65	0
	Uitbreiding centraal opleidingsbudget	400	400	400	0
	Informatiestrategie	141	141	141	0
	Verbetering interne communicatie	95	23	23	0
	Opschonen fysiek archief	225	225	225	0
	Aanschaf ICT-voorzieningen t.l.v. reserve Automatisering	938	938	938	0
	AVG: maatregelen/aanpassingen onderst. informatiesystemen		200	200	0
	Gevelrenovatie Plus t.l.v. reserve Overboeking kredieten	100	100	100	0
	Gastvrij beveiligen		49	49	0
	Diverse organisatiekosten: aanpassing fietsenstalling		95	95	0
	Buitengewoon onderhoud provinciehuis		2	2	0
	Vervanging wagenpark CdK, GS, milieutoezicht		425	425	0
	Tijdelijke compensatie provincie Zeeland	300	300	258	42
	Onvoorzien uitgaven: verrekening met projecten Meefinanciering	1.550	0	0	0
	subtotaal	6.507	6.993	6.951	42

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2019	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Vershil
	Toevoegingen aan reserves per programma				
	Ruimte en water	0	250	7.268	-7.018
	Milieu en energie	0	341	961	-620
	Platteland en natuur	0	290	1.521	-1.231
	Bereikbaarheid	0	13.558	11.173	2.385
	Economie	1.500	3.600	8.041	-4.441
	Cultuur en maatschappij	0	1.059	4.796	-3.737
	Openbaar bestuur	0	0	0	0
	Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	23.634	51.224	48.604	2.620
	subtotaal	25.134	70.323	82.365	-12.042
	Totaal LASTEN	178.750	347.052	317.178	29.874
	SALDO BATEN EN LASTEN	-24.385	-56.934	-69.066	-71.880

1.7. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

De Wet Normering Topinkomens (WNT) handelt over de maximale bezoldiging en ontslagvergoeding van topfunctionarissen. Als het gaat om de provinciale organisatie is de conclusie dat geen van onze medewerkers, dus ook niet diegenen die moeten worden gekwalificeerd als topfunctionaris, de norm zoals gesteld in de WNT overstijgen. De uitleg van de wet is overigens dat de Provinciesecretaris en de Statengriffier als topfunctionaris moeten worden gezien. Het wettelijk bezoldigingsmaximum voor het jaar 2019 bedraagt € 194.000 (was vorig jaar € 189.000) daarmee is de norm van het bezoldigingsmaximum WNT tot 100% van een ministersalaris vastgelegd. Met deze norm overschrijdt het salaris van onze topfunctionarissen - en dus ook van andere medewerkers - de norm niet.

De WNT stelt, naast een verplichting tot openbaarmaking, een maximum aan de bezoldiging en de contractuele ontslagvergoeding vast. De bezoldiging van de hoogste leidinggevendenden van de provincie dienen te worden gepubliceerd. Het beloningsmaximum geldt ook voor bepaalde ingehuurd derden. Op grond van de wet bedraagt de totale maximale bezoldiging (exclusief sociale verzekeringspremies) na indexering voor 2019 € 273.000 (was vorig jaar € 266.400) of een pro-ratagedeelte bij deeltijddienstverbanden of dienstverbanden korter dan een jaar. Dit bedrag is inclusief het werkgeversdeel in de pensioenpremie. Het maximum van € 273.000 geldt ook voor contracten met ingehuurd derden die in enige periode van achttien maanden langer dan zes maanden voor de organisatie werkzaam zijn. Voorbeelden zijn zzp'ers, personen met een management-BV en (interim-)arbeidskrachten van adviesbureaus. De beloning in het sectoraal bezoldigingsregime mag niet uitstijgen boven de voor die sector geldende norm. Deze norm wordt door de betrokken minister vastgesteld.

Voor alle topfunctionarissen geldt dat het geldende bezoldigingsmaximum over 2019 niet is overschreden. De provincie Groningen heeft hiermee over 2019 voldaan aan de WNT.

Bezoldigingen topfunctionarissen

In artikel 1.1 van de WNT staat aangegeven dat onder topfunctionarissen wordt verstaan de secretaris en griffier van de provincie.

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

bedragen x € 1	J. Schrikkema	H. Engels - van Nijen
Functiegegevens	Provincie-secretaris	Griffier
Aanvang functievervulling in 2019	1-1-2019	1-1-2019
Einde functie vervulling in 2019	31-12-2019	31-12-2019
Omvang dienstverband	1	1
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 137.932,02	€ 110.476,44
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.765,76	€ 18.514,08
<i>Subtotaal</i>	€ 158.697,78	€ 128.990,52
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 194.000,00	€ 194.000,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	€ 158.697,78	€ 128.990,52
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2018		

bedragen x € 1		
Functiegegevens	Provincie-secretaris	Griffier
Aanvang functievervulling in 2018	1-11-2018	1-1-2018
Einde functievervulling in 2018	31-12-2018	31-12-2018
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 14.315,63	€ 105.414,84
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 3.244,36	€ 17.715,60
<i>Subtotaal</i>	€ 17.559,99	€ 123.130,44
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 31.586,30	€ 189.000,00
Totale bezoldiging	€ 17.559,99	€ 123.130,44

Beëindigingsvergoedingen

Naast het publiceren van de bezoldigingen dienen ook de beëindigingsvergoedingen gepubliceerd te worden wanneer deze de norm te boven gaan. De maximale ontslagvergoeding is € 75.000 en geldt ook wanneer de ontslaguitkering in termijnen wordt betaald. In 2019 is aan topfunctionarissen geen beëindigingsvergoeding uitbetaald. Tevens is in 2019 geen beëindigingsvergoeding aan niet topfunctionarissen betaald hoger dan het geldende maximum.

In 2019 zijn bij de provincie geen leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking werkzaam geweest.

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij meerdere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan met ingang van 1 januari 2018).

1.8. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 geldt de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ook voor overheidsondernemingen. Dit betekent dat de provincie onder voorwaarden belastingplichtig kan zijn voor de vennootschapsbelasting.

Op basis van een inventarisatie en afstemming met de Belastingdienst is de conclusie dat de provincie geen activiteiten heeft die leiden tot betaling van vennootschapsbelasting.

De provincie zal ieder jaar bestaande en nieuwe activiteiten (her)beoordelen om te bepalen of er activiteiten zijn die in de heffing van vennootschapsbelasting moeten worden betrokken.

Over de jaren tot en met 2018 is de beoordeling geweest. In het horizontaal toezicht overleg is eind december 2019 afgesproken om een aantal beoordelingen opnieuw uit te voeren. In 2020 zullen we hier op basis van de jaarrekening 2019 uitvoering aan geven.

2. Balans per 31 december

ACTIVA		(bedragen x € 1.000)	
Omschrijving		2019	2018
Vaste activa			
Materiële vaste activa			
Investerings met een economisch nut		35.050	35.630
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		93.709	69.475
Totaal materiële vaste activa		128.759	105.105
Financiële vaste activa			
Kapitaalverstrekkingen aan:			
- deelnemingen		61.204	58.183
Leningen aan:			
- openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden		160.000	200.000
- deelnemingen		100.000	123.004
Overige langlopende leningen		133.444	124.345
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		25.000	25.000
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		77.387	94.908
Totaal financiële vaste activa		557.035	625.440
Totaal vaste activa		685.794	730.545
Vlottende activa			
Voorraden			
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie		50.442	43.217
Gereed product en handelsgoederen		18.067	16.530
Totaal voorraden		68.509	59.747
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar:			
Vorderingen op openbare lichamen		32.216	30.392
Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden			
Overige verstrekte kasgeldleningen			
Rekening-courantverhouding met het Rijk		551.140	597.168
Overige vorderingen		8.889	2.146
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		592.245	629.706
Liquide middelen			
Bank- en kassaldi		129	1.240
Totaal liquide middelen		129	1.240
Overlopende activa			
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:			
- Europese overheidslichamen		563	77
- het Rijk		6.258	6.951
- overige Nederlandse overheidslichamen		20.592	28.993
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen		29.815	19.056
		57.228	55.077
Totaal vlottende activa		718.111	745.770
TOTAAL ACTIVA		1.403.905	1.476.315

PASSIVA		(bedragen x € 1.000)	
Omschrijving		2019	2018
Vaste passiva			
Eigen vermogen			
Reserves:			
- algemene reserve		45.295	37.435
- bestemmingsreserves		735.938	812.381
Het gerealiseerde resultaat volgens uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening		15.461	9.777
Totaal eigen vermogen		796.694	859.593
Voorzieningen		36.713	33.786
Vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer			
Waarborgsommen		5	0
Totale vaste schulden		5	0
Totaal vaste passiva		833.412	893.379
Vlottende passiva			
Netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar			
Overige schulden		181.246	185.795
Totaal netto-vlottende schulden		181.246	185.795
Overlopende passiva			
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:			
- Europese overheidslichamen		1	1
- het Rijk		181.751	178.745
- overige Nederlandse overheidslichamen		174.322	170.478
Overige vooruitontvangen bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen		33.173	47.917
Totaal overlopende passiva		389.247	397.141
Totaal vlottende passiva		570.493	582.936
TOTAAL PASSIVA		1.403.905	1.476.315
Totaalbedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt		3.707	4.489

2.1. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening. Dit is de verordening ex artikel 216 van de Provinciewet, waarin door Provinciale Staten de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Waarderingsgrondslagen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Tenzij anders vermeld worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden. De waarderingsgrondslagen worden in het vervolg van de toelichting op de balans bij de specifieke onderdelen nader toegelicht.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, ongeacht of dit tot ontvangsten of uitgaven heeft geleid. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Met ingang van het boekjaar 2017 wordt voor het bepalen van de last bij subsidies uitgegaan van het voorzichtigheidsprincipe. Dit houdt in dat voor subsidies de last wordt genomen in het jaar waarin de subsidieverleningsbeschikking wordt afgegeven.

Hierop zijn twee uitzonderingen toe, te weten:

1. Uit de subsidiebeschikking blijkt onomstotelijk dat de activiteit waarvoor de subsidie wordt verleend in één of meerdere volgende jaren zal plaatsvinden of;
2. Uit een bestuurs-/samenwerkingsovereenkomst blijkt dat lastneming meerjarig dient plaats te vinden en/of dat deze lastneming bij het aangaan van deze overeenkomst nog niet is vast te stellen.

Handreiking 'Verantwoorden van subsidies' (Commissie BBV, januari 2019)

In januari 2019 heeft de Commissie BBV de handreiking 'Verantwoorden van subsidies' gepubliceerd. In de handreiking gaat de Commissie BBV in op de vraag wanneer de subsidie als last bij de subsidiegever en als bate bij de subsidieontvanger dient te worden verantwoord.

In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingswijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden, waarbij de Commissie BBV - bij voorwaardelijke subsidieverstrekingen (exploitatie- en investeringssubsidies) - duidelijk aangeeft dat de subsidielast op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast (gedeeltelijk) verantwoord dient te worden in het jaar waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie is verstrekt) is geleverd en (gedeeltelijk) aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

Zoals hierboven toegelicht, zijn de verstrekte (voorwaardelijke exploitatie- en investerings)subsidies in de jaarrekening 2019 van de provincie Groningen verantwoord op basis van het voorzichtigheidsprincipe. Deze verwerkingswijze wijkt derhalve af van de verwerkingswijze zoals opgenomen in de handreiking 'Verantwoorden van subsidies' d.d. 21 januari 2019 van de Commissie BBV.

In 2019 is overleg gevoerd met onze toezichthouder (het ministerie van BZK), accountants en alle betrokken provincies om te komen tot één uniforme verwerkingswijze. Hierover is reeds overeenstemming bereikt en dit wordt vertaald naar een "vraag en antwoord" van de Commissie BBV. Daarin wordt een grondslag voor de verwerking en verantwoording van subsidielasten beschreven dat past binnen het stelsel van baten en lasten, tegemoet komt aan het vereiste inzicht voor met name Provinciale Staten en niet leidt tot onnodige administratieve lasten (bij zowel subsidievertrekkers als -ontvangers). Deze "vraag en antwoord" dient nog te worden uitgebracht door de Commissie BBV. Tevens is daarin afgesproken dat dit nieuwe stelsel met ingang van 1 januari 2021 van toepassing zal zijn (zonder terugwerkende kracht). Het ministerie van BZK heeft in de decembercircular

toestemming gegeven tot dat moment de thans gehanteerde methoden van verwerking door de provincies toe te staan.

Dit betekent dat in de jaarrekening 2021 een stelselwijziging voor de verantwoording van de subsidieelasten plaats dient te vinden, om te voldoen aan de nog te publiceren “vraag en antwoord” voor verwerking en verantwoording van subsidieelasten door de commissie BBV. Naar verwachting zal de post nog te betalen subsidies op basis van de nieuwe verwerkingswijze zoals opgenomen in de nog door de Commissie BBV te publiceren “vraag en antwoord” (significant) lager uitvallen en het eigen vermogen hoger. De daadwerkelijke financiële impact kan - vanwege het ontbreken van de benodigde informatie - op dit moment echter nog niet worden bepaald.

2.2. Vaste activa

Vaste activa zijn bedoeld om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie duurzaam te dienen.

2.2.1. Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Het BBV kent de volgende soorten materiële vaste activa:

- investeringen met een economisch nut;
- investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
- investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Op basis van de financiële verordening worden de investeringen met een economisch nut met een omvang van € 100.000 en hoger geactiveerd. Bij het activeren van nieuw beschikbaar te stellen kredieten ter verwerving van materiële vaste activa met een economisch nut stellen Provinciale Staten de afschrijvingstermijn vast.

Ook voor investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk geldt dat deze op basis van de financiële verordening worden geactiveerd. Ten aanzien van deze investeringen geldt dat eventuele bijdragen van derden in mindering worden gebracht op deze investeringen. Bij het beschikbaar stellen van een investeringskrediet door Provinciale Staten wordt in het voorstel aangegeven of en voor welk deel de investering wordt geactiveerd en wat de overige dekking is. De bestede kosten van voorbereiding en toezicht van eigen personeel worden aan de investering toegerekend. Deze activa worden afgeschreven overeenkomstig de afschrijvingsmethode.

Alle materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

De op de oorspronkelijke verkrijgings- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur of technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen.

Buiten gebruik gestelde vaste activa

Indien een vast actief buiten gebruik is gesteld, heeft op het moment van buitengebruikstelling een afwaardering van de boekwaarde plaatsgevonden naar de lagere restwaarde.

Afschrijvingen

De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode. De overige dienstgebouwen worden nog afgeschreven volgens annuïteiten. Afschrijvingen geschieden daarnaast onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Op gronden wordt niet afgeschreven, tenzij de grond deel uitmaakt van

een investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Eventuele boekwinsten bij inruil of afstoting van een kapitaalgoed zijn als incidentele baten in de jaarrekening verwerkt.

De volgende afschrijvingstermijnen gelden:

Gronden en terreinen	n.v.t.
Woonruimten	30 jaar
Gebouwen:	
- dienstgebouw Sint Jansstraat 4	66½ jaar
- renovatie provinciehuis	5 tot 40 jaar
- overige dienstgebouwen	30 tot 40 jaar
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken:	
- wegbouwkundige werken	20 jaar
- waterbouwkundige werken	40 jaar
Machines, apparaten en installaties:	
- hydraulische kraan	10 jaar
- veegmachine	10 jaar
- werkboot	30 jaar
Overige materiële vaste activa:	
- Havenkwartier Blauwestad	15 en 40 jaar

De lasten samenhangend met de uitvoering van klein en groot onderhoud, bodemsaneringen en het baggeren van watergangen zijn niet levensduur verlengend en zijn daarom niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa gedurende het jaar 2019:

	Boek- waarde 1 januari 2019	Investe- ringen	Des- inves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Boek- waarde 31 decem- ber 2019
Investerings met economisch nut						
Gronden en terreinen	2.723	0	0	0	0	2.723
Bedrijfsgebouwen	29.910	795	0	2.349	0	28.356
Machines, apparaten en installaties	2.996	1.069	0	94	0	3.971
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0	0
Totaal investeringen met economisch nut	35.629	1.864	0	2.443	0	35.050
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken						
Vóór 2017	36.525	2.515	198	2.640	176	34.150
Vanaf 2017	32.951	30.958	2.194	292	3.740	59.559
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	69.476	33.473	2.392	2.932	3.916	93.709
Totaal materiële vaste activa	105.105	35.337	2.392	5.375	3.916	128.759

Onderstaand een overzicht van investeringen in 2019 van groter dan € 1,0 miljoen.

Project	Investeringen	Des-investeringen	Bijdragen van derden
Wegverdubbeling Veendam-Pekela N366	6.506	0	290
Verbreding Winschoterdiep en A.G.W. Wildervanckkanaal	5.419	0	350
Vervanging boordvoorzieningen Winschoterdiep NZ	2.166	0	0
Busverbinding HOV Leek	1.991	0	1.096
Herinrichting Adorp	1.760	0	989
Wegverbreding N360 Groningen-Delfzijl	1.430	0	110
Provinciale wegen 2019 apparaatskosten	1.397	0	0
Van Starckenborghkanaal Baggeren	1.328	0	1.328
Rondweg Aduard en Aansluiting Nieuwklap	1.313	0	-415
Ontsluitingsweg Bedum	1.158	0	848

2.2.2. Financiële vaste activa

Het BBV kent de volgende soorten financiële vaste activa:

- kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen;
- leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen;
- overige langlopende leningen;
- uitgezette middelen in 's Rijks schatkist met rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- uitgezette middelen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rente typische looptijd van één jaar of langer;
- overige uitgezette middelen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) minus de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van nv's en bv's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de aandelen daalt tot onder de verkrijgingsprijs, vindt afwaardering naar deze lagere marktwaarde plaats, dan wel door het treffen van een voorziening.

Overzicht en verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2019 (bedragen x € 1.000):

	Boek- waarde 1 januari 2019	Investe- ringen	Aflos- singen	Waarde- ontwikke- ling	Boek- waarde 31 decem- ber 2019
Kapitaalverstrekkingen aan:					
- deelnemingen	58.183	2.825		195	61.203
Totaal kapitaalverstrekkingen	58.183	2.825	0	195	61.203
Leningen aan:					
- openbare lichamen	200.000		40.000		160.000
- deelnemingen	123.004		23.004		100.000
Totaal leningen u/g	323.004	0	63.004	0	260.000
Overige langlopende leningen	124.345	9.620	3.176	2.656	133.445
Uitgezette middelen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	25.000				25.000
Overige uitgezette middelen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer *	94.908	2.479	20.000		77.387
Totaal overige	244.253	12.098	23.176	2.656	235.832
Totaal financiële vaste activa	625.440	14.923	86.180	2.851	557.035

* Het bedrag dat hierbij als investering vermeld wordt, betreft voor € 1,9 miljoen het rendement op het aandelenfonds Candriam Sustainable Fund ONE Global. (Dit betreft geen nieuwe investering).

De financiële vaste activa zijn in 2019 per saldo afgenomen met € 69.458. Dit kan als volgt worden toegelicht (bedragen x € 1.000):

Toelichting afname financiële vaste activa		
Investerings:		
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen:		
- Investeringsfonds Groningen B.V.		2.825
Overige langlopende leningen:		
- Fonds Nieuwe Doen	5.835	
- Rodin Broadband BV	2.756	
- subsidie/leningen algemeen	433	
- lening agrarische collectieven	564	
- Kredietunies	32	
		9.620
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer:		
- Candriam Sustainable Fund ONE Global 2017 e.v.	1948	
- Garantieproduct via Oyens & Van Eeghen (OVE) 10/20	531	
		2.479
Totaal aan investeringen in 2019		14.924
Aflossingen:		
Leningen aan openbare lichamen en deelnemingen:		
- Enexis	23.004	
- diverse leningen aan medeoverheden	40.000	
		63.004
Aflossingen:		
Overige uitgezette middelen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
- Deposito	20.000	
		20.000
Overige langlopende leningen:		
- achtergestelde lening De Hoven	350	
- hypotheek Onner-/Oostpolder en Ulsderpolder	746	
- Particuliere woningverbetering via SVn	80	
- Energiebesparing via SVn	70	
- lening agrarische collectieven	131	
- lening Ommelander Ziekenhuis Groningen	1.668	
- subsidie/leningen algemeen	120	
- verstrekte leningen Provinciaal Accommodatiefonds	11	
		3.176
Totaal aan aflossingen 2019		86.180
Waardeontwikkeling:		
- Toevoeging voorziening Investeringsfonds Groningen	-859	
- Vrijval voorziening NOM	1.054	
- Vrijval voorziening lening Innovatiefonds Noord-Nederland B.V.	2.969	
- Toevoegingen voorzieningen overige langlopende leningen	-313	
		2.851
Afname financiële vaste activa		68.405

Investeringsfonds Groningen (IFG)

De provincie Groningen heeft in 2015 het Investeringsfonds Groningen BV opgericht om het mkb te versterken. Dit wordt gedaan door middel van agiostortingen in het kapitaal van het IFG. Hiervoor is in 2015 € 40,0 miljoen en in 2019 additioneel € 20,0 miljoen (totaal € 60,0 miljoen) beschikbaar gesteld. De uitbetaling vindt plaats door middel van trekkingsverzoeken. In 2019 is circa € 2,8 miljoen kapitaal gestort. Hierdoor bedraagt het saldo van het verstrekte kapitaal per 31 december 2019 € 13,5 miljoen. Uit de jaarrekening 2019 van het IFG blijkt dat over 2019 een verlies gerealiseerd is van € 0,9 miljoen. Als gevolg van het verlies over 2019 is de marktwaarde van de deelneming in het IFG lager dan de boekwaarde. Daarom hebben wij in 2019 € 0,9 miljoen aan de voorziening toegevoegd. De voorziening bedraagt ultimo 2019 € 2,3 miljoen.

Aandelen N.V. NOM

In 2018 hebben we als gevolg van de lagere marktwaarde van de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (N.V. NOM) een voorziening gevormd van € 1,35 miljoen. Op basis van de Jaarrekening 2019 van de N.V. NOM kan de in 2018 gevormde voorziening worden verlaagd tot € 0,3 miljoen. Derhalve is € 1,05 miljoen vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019.

Bij de waardering van de aandelen van de NOM (en de getroffen voorziening voor de lagere marktwaarde) is rekening gehouden met de in het addendum d.d. 16 april 2016 overeengekomen afspraken met het Rijk, zoals dat bij de aankoop van de aandelen in de NOM van het Rijk in 2016 is vastgelegd. In dit addendum is met het Rijk overeengekomen dat een daling van de benaderde marktwaarde van een deel van de participaties van de NOM na de overnamedatum (zijnde 1 januari 2016) bij verkoop van de betreffende participatie(s) door de NOM wordt verrekend met het Rijk als correctie op de koopsom van het in 2016 verworven aandelenbelang. Daarnaast is met het Rijk overeengekomen dat een stijging van de benaderde marktwaarde van een deel van de participaties van de NOM na de overnamedatum (zijnde 1 januari 2016) bij verkoop van de betreffende participatie(s) door de NOM voor een deel toekomt aan het Rijk.

Innovatiefonds Noord-Nederland (IFNN)

De leningsovereenkomst met het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) wordt in 2020 beëindigd. Bij het verstrekken van de leningsfaciliteit van € 3,3 miljoen is voor het volledige bedrag een voorziening gevormd. Op basis van de Jaarrekening van het IFNN is inmiddels bekend dat circa € 0,4 miljoen van de lening moet worden afgeboekt ten laste van de voorziening. Het resterende deel van de voorziening € 2,9 miljoen is vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2019.

Fonds Nieuwe Doen Groningen

Aan het Fonds Nieuwe Doen Groningen is in 2017 een subsidie in de vorm van een lening verstrekt van maximaal € 48,0 miljoen. De subsidie aan het Fonds Nieuwe Doen is bedoeld voor het verstrekken van leningen aan derden. De bedragen voor de leningen aan derden worden verstrekt conform de toekenning middels trekkingsverzoeken. In 2019 zijn vier trekkingsverzoeken gedaan en uitbetaald, wat neerkomt op een totaalbedrag van circa € 5,8 miljoen. Het saldo van de verstrekte lening bedraagt per 31 december 2019 € 11,2 miljoen.

Rodin Broadband BV

In 2017 is een lening verstrekt aan Rodin Broadband van maximaal € 29,5 miljoen en een subsidie à fonds perdu van maximaal € 10,0 miljoen ten behoeve van de Regeling Snel Internet. De subsidie wordt betaald door de stichting Economic Board Groningen en de Nationaal Coördinator Groningen. Uitbetaling van zowel de lening als de subsidie geschiedt op basis van trekkingsverzoeken. In 2019 is een trekkingsverzoek gedaan van € 2,8 miljoen. Het saldo van de lening bedraagt ultimo 2019 € 5,7 miljoen. De lening wordt uiterlijk in 2047 afgelost.

Overige subsidies en leningen

Door het verstrekken van subsidies met terugbetalingsverplichtingen kunnen provinciale middelen revolverend ingezet worden. Deze subsidies staan op de balans als lening en worden voor 100% voorzien. Door de lening direct te voorzien zijn bij de afboeking geen financiële gevolgen voor de Algemene Middelen. In 2019 is totaal € 0,4 miljoen verstrekt en is € 0,1 miljoen afgelost. Het saldo van de verstrekte subsidies bedraagt ultimo 2019 € 1,7 miljoen. De meeste van deze subsidies hebben geen specifieke einddatum. Bij gebleken succes worden de subsidies met leningsvoorwaarden terugbetaald en als succes uitblijft is het een reguliere subsidie.

Leningen aan collectieven

In 2017 zijn leningen verstrekt aan drie agrarische collectieven voor een bedrag van € 0,9 miljoen om zo de uitvoeringskosten van het agrarisch natuur- en/of landschapsbeheer 2016 te financieren. In 2019 is aan de collectieven een tweede lening verstrekt totaal € 0,6 miljoen. In 2019 is € 0,1 miljoen op de eerste lening afgelost. Het saldo van de leningen bedraagt ultimo 2019 totaal € 1,3 miljoen. De leningen worden afgelost in 2022.

Kredietunie Groningen

Aan de Kredietunie Groningen is in 2015 een lening verstrekt van maximaal € 1,0 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Groningen voor een periode van tien jaar. De uitbetaling van de lening vindt op afroep plaats. In 2019 heeft de Kredietunie Groningen ruim € 7.000 opgenomen. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2019 € 0,2 miljoen.

Kredietunie Westerkwartier

Aan de Kredietunie Westerkwartier is in 2017 een lening verstrekt van maximaal € 1,0 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Westerkwartier met een looptijd van 10 jaar. De uitbetaling van de lening vindt op afroep plaats. In 2019 is aan de leningovereenkomst een addendum toegevoegd waarin het maximum bedrag van de lening wordt verlaagd van € 1,0 miljoen naar € 0,5 miljoen. In 2019 heeft de Kredietunie Westerkwartier € 25.000 opgenomen. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2019 € 0,1 miljoen.

OVE Candriam Sustainability Fund ONE Global

Met betrekking tot het nazorgfonds gesloten stortplaatsen is eind 2017 € 6,7 miljoen uitgezet door middel van een duurzaam aandelenfonds. Het fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde. Hiermee wordt nagegaan of het totale fondsvermogen in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds. Over 2019 heeft dit fonds een positief rendement behaald van circa € 2,0 miljoen (ruim 30%). De waarde van het fonds bedraagt ultimo 2019 € 8,3 miljoen.

Garantieproduct via Oyens & Van Eeghen (OVE) 10/20

In 2010 is een garantieproduct afgesloten via OVE ad € 25,0 miljoen met een looptijd van tien jaar en een minimum rendement van 2% per jaar. Bij het garantieproduct is een deel belegd in obligaties van de Rabobank en BNP Paribas en een deel door toe te treden tot het OVE Candriam Sustainability Fund ONE Global. Op de einddatum zorgen de obligaties voor terugbetaling van de inleg en het minimum rendement. De stijging van het fonds zorgt voor het extra rendement. Gedurende de looptijd wordt geen rente ontvangen, maar wordt de rente jaarlijks bijgeboekt op de lening. Voor 2019 gaat het om een bedrag van € 0,5 miljoen. Het saldo van de lening bedraagt ultimo 2019 € 29,2 miljoen.

Leningen aan openbare lichamen

Er zijn vanaf mei 2013 deposito's geplaatst bij medeoverheden met looptijden tot 17 jaar. In 2019 zijn geen nieuwe leningen aan medeoverheden verstrekt. In 2019 zijn twee leningen totaal € 40,0 miljoen afgelost. Ultimo 2019 stond bij dertien medeoverheden totaal € 160,0 miljoen uit. Het laatste deposito vervalt in 2030.

Leningen aan financiële ondernemingen

In 2009 zijn twee leningen van in totaal € 50,0 miljoen verstrekt aan de Rabobank met looptijden van respectievelijk 10 en 15 jaar. In 2019 is het deposito met een looptijd van 10 jaar à € 20,0 miljoen afgelost.

Achtergestelde lening De Hoven

In 2011 is aan zorginstelling De Hoven een achtergestelde lening verstrekt van € 3,5 miljoen met een looptijd van 10 jaar. De lening wordt in jaarlijkse termijnen terugbetaald. In 2019 is € 0,4 miljoen afgelost. Het saldo van de lening bedraagt ultimo 2019 € 0,7 miljoen.

Verstrekte hypotheek Onnerpolder, Oostpolder en IJssderpolder

In het verleden zijn hypotheekleningen voor circa € 5,9 miljoen in het kader van flankerend beleid noodberging verstrekt. In 2019 is € 0,7 miljoen afgelost, waarvan € 0,6 miljoen vervroegd. Het saldo van de leningen bedraagt ultimo 2019 € 1,7 miljoen. De laatste lening zal in 2034 afgelost worden.

Particuliere woningverbetering via SVn

Vanaf 2012 tot en met 2014 zijn leningen van in totaal € 0,7 miljoen via het SVn verstrekt aan particulieren voor woningverbetering met looptijden van maximaal 15 jaar. In 2019 is € 0,1 miljoen afgelost. Het saldo van de leningen bedraagt ultimo 2019 € 0,3 miljoen.

Energiebesparing via SVn

In 2013 en 2014 zijn leningen van in totaal € 0,7 miljoen via het SVn verstrekt aan particulieren voor energiebesparing met looptijden van 15 jaar. In 2019 is € 0,1 miljoen afgelost waardoor het saldo ultimo 2019 € 0,3 miljoen bedraagt.

Ommelander Ziekenhuis Groningen

De provincie heeft in 2016 aan het Ommelander Ziekenhuis Groningen (OZG) een lening verstrekt ad € 10,0 miljoen. Deze lening wordt voor een bedrag van € 6,2 miljoen gegarandeerd door het UMCG. Het OZG heeft conform de leningsvoorwaarden de 1e termijn van de lening ad € 1,7 miljoen afgelost op het niet gegarandeerde deel van de lening. Het saldo van de lening bedraagt ultimo 2019 € 8,3 miljoen.

Provinciaal Accommodatiefonds

Vanaf 2008 tot en met 2011 zijn leningen verstrekt aan sportverenigingen totaal € 175.000 in het kader van het Provinciaal Accommodatiefonds met looptijden van 10 jaar. In 2019 is ruim € 11.000 afgelost. Het openstaand saldo is eind 2019 circa € 17.000.

Voorziening Financiële vaste activa

De mutaties in de voorziening in 2019 betreffen:

- Toevoegen Investeringsfonds Groningen ad € 0,86 miljoen;
- Vrijval N.V. NOM ad € 1,05 miljoen;
- Vrijval IFNN ad € 2,97 miljoen;
- Toevoeging de subsidies met terugbetalingsverplichting ad € 0,31 miljoen en
- Candriam Sustainability Fund ONE Global ad € 0,38 miljoen.

Onderstaand het verloop van de voorziening financiële vaste activa:

Voorziening Financiële vaste activa	Boek-waarde 1 januari 2019	Storting	Vrijval	Boek-waarde 31 decem- ber 2019
- Deelneming IFG BV	1.512	859		2.371
- Deelneming NV NOM	1.353		1.054	299
- Lening Innovatiefonds NN	3.333		2.969	364
- Subsidieleningen algemeen	1.342	313		1.655
- Revolverend Fonds Groningen	2.773			2.773
- Candriam Sustainability Fund ONE Global	376		376	0
Totaal voorziening	10.689	1.172	4.399	7.462

2.3. Vlottende activa

2.3.1. Voorraden

Onderhanden werk, gronden in exploitatie

De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt, wordt een afwaardering naar de lagere marktwaarde verantwoord. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Voor de berekening van de contante waarde voor het bepalen van de omvang van de voorziening is een disconteringsvoet van 2% gehanteerd. Voor het totaal van de in exploitatie zijnde complexen kan van het verloop in 2019 het volgende overzicht worden weergegeven:

Grondeexploitatie Blauwestad	2019	2018
Bouwgronden Blauwestad:		
- boekwaarde per 1 januari	75.034	74.886
- kosten	4.162	4.063
- verkoop gronden	-2.781	-3.699
- overige opbrengsten	-55	-216
Boekwaarde per 31 december (excl. voorziening)	76.360	75.034
Voorziening bouwgronden Blauwestad		
Saldo voorziening per 1 januari	-31.817	-33.863
Mutatie	5.887	2.046
Saldo voorziening per 31 december	-25.930	-31.817
Saldo grondexploitatie per 31 december (incl. voorziening)	50.430	43.217

(Bedragen x € 1.000)

In 2019 heeft de verkoop van de kavels (54 stuks) ruimschoots de planning (43 stuks) overtroffen. Dit mooie resultaat in 2019 heeft ervoor gezorgd dat de voorziening Blauwestad met circa € 5,9 miljoen kan worden verlaagd. De voorziening is voorgefinancierd uit de reserve Compensatie dividend Essent en deze vrijval is ten gunste van de reserve Compensatie dividend Essent gebracht.

Vanuit de BBV-verslaggevingsregels is het noodzakelijk om jaarlijks de Grondexploitatie te actualiseren. We hebben onze Grondexploitatie 2020 onafhankelijk laten toetsen. Hieruit is gebleken dat wij voor Blauwestad de looptijd kunnen handhaven op twintig jaar (richttermijn vanuit het BBV is tien jaar), conform de looptijd van de Grondexploitatie 2017, 2018 en 2019. Hieraan liggen de volgende argumenten ten grondslag:

1. Er zijn ontwikkelovereenkomsten afgesloten met een aantal ontwikkelaars. Gegeven het feit dat deze overeenkomsten nog een potentiële uitgiftecapaciteit van 192 projectwoningen vertegenwoordigen komt dit overeen met het aantal woningen voor de komende zeven jaar, zoals voorzien in de grondexploitatie. Daarnaast is belangrijk te vermelden dat de verkoop van vrije kavels de afgelopen vier jaar de planning heeft overtroffen. Indien deze trend zich de komende jaren doorzet is de prognose van de vrije kavels voor de komende jaren in belangrijke mate onderbouwd.
2. Na het verstrijken van de eerste tienjaarstermijn (eind 2029) is reeds 90% van de totale nog te realiseren kosten gemaakt. Het grootste deel van de nog te realiseren kosten na 2029 (99%) is gerelateerd aan VTU (voorbereidingskosten, toezichtkosten en uitvoeringskosten) en transactiekosten (notariskosten e.d.). Het risico op een toenemende boekwaarde zonder parallelle verkopen is hiermee beperkt. Ook geldt dat er voornamelijk opbrengsten zijn geprognosticeerd na eind 2029, en dat deze middels het niet toepassen van opbrengstindexatie voldoende worden beheerst.
3. Het plan heeft een resterende uitgifteopgave van 1.251.904 m² (netto) grond. Deze grond wordt uitgegeven middels een viertal deelprojecten (Havenkwartier, Park, Riet en Wei). Er wordt

momenteel in alle deelgebieden grond uitgegeven en bovendien worden thans ook kosten gemaakt. Wanneer de tienjaarstermijn wordt toegepast, zal het project slechts voor een beperkt deel tot ontwikkeling zijn gebracht waardoor sprake zal zijn van een kwalitatief zwak ontwikkeld gebied. Vanuit maatschappelijk oogpunt is dit niet wenselijk.

Raming grondexploitatie Blauwestad		2019
Saldo bouwgrond in exploitatie 31 december 2019		76.360
Verwachte kosten 2020-2039		34.107
Verwachte opbrengsten 2020-2039		-71.937
Verwacht negatief resultaat ultimo 2039 (nominaal)		38.530
Verwacht negatief resultaat 2039 (netto contante waarde 31 december 2019)		25.930

(Bedragen x € 1.000)

Op basis van de nieuwe waardering komt het resultaat op basis van de netto contante waarde uit op € 25,9 miljoen negatief. Hierdoor hebben wij dit jaar de voorziening met een bedrag van € 5,887 miljoen kunnen verlagen. Jaarlijks zal de grondexploitatie worden herzien. Deze herziening zal gevolgen hebben voor de omvang van de voorziening. De toekomstige opbrengsten hebben een positief effect op het resultaat van de grondexploitatie, waardoor de voorziening neerwaarts kan worden bijgesteld.

De waardering van grondexploitatie Blauwestad is gebaseerd op een inschatting van de geprognosticeerde opbrengsten en kosten, waarbij verschillende aannames worden gemaakt voor onder andere opbrengstindexatie (2%), inflatie (2,5%) en verkoopfasering (in tijd). Grondexploitatie Blauwestad kent een looptijd tot en met 2039.

Inherent aan grondexploitaties en de looptijd van het project Blauwestad is dat onzeker is in welke mate de werkelijke kosten en opbrengsten overeenkomstig de huidige inschattingen zullen zijn. Om meer inzicht te geven in het effect van de gevoeligheid van de grondexploitatie is een gevoeligheidsanalyse gemaakt. De belangrijkste uitkomsten hiervan zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Gevoeligheidsanalyse

Parameter	Huidig uitgangspunt	Wijziging	Effect op Contante Waarde ultimo 2019 bij daling	Effect op Contante Waarde ultimo 2019 bij stijging
Inflatie	2,50%	0,50%	+ € 0,9 mln.	- € 1,0 mln.
Opbrengstindexatie	2,00%	0,50%	- € 1,8 mln.	+ € 1,9 mln.
Opbrengstindexatie	2,00%	1,00%	- € 3,5 mln.	+ € 3,9 mln.
Versnelling kavelverkoop	divers	Versnelling 2019-2028 100 kavels extra	n.v.t.	+ € 9,1 mln.
Vertraging kavelverkoop	divers	Vertraging 2019-2028 100 kavels minder	n.v.t.	- € 8,6 mln.

Indien zich daadwerkelijk wijzigingen gaan voordoen ten opzichte van de huidige uitgangspunten van de bovenstaande parameters, dan zullen wij de effecten daarvan betrekken op de voorfinanciering van de kosten GREX Blauwestad uit de reserve Compensatie dividend Essent (van voorfinanciering wordt gebruik gemaakt vanwege het terugbrengen van de looptijd en het later terugverdienen van kosten). Deze voorfinanciering wordt jaarlijks geactualiseerd.

Wij zijn van mening dat de huidige inschatting van de parameters, en hiermee de Grondexploitatie Blauwestad 2020 (GREX), de meest waarschijnlijke inschatting is.

Gereed product en handelsgoederen

Om zorg te dragen voor de realisatie van het Groningse deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) heeft de provincie diverse gronden aangekocht en is een deel verkregen in het kader van de decentralisatie van de natuurtaken naar de provincie. Voor een deel zijn het gronden die binnen de grenzen van het NNN liggen en voor een deel zijn het gronden die er buiten liggen. Deze laatste categorie is een strategische grondvoorraad die kan worden gebruikt als ruilgrond.

De gronden die binnen het NNN zijn aangekocht worden omgevormd tot natuur. Daarom worden de gronden bij de aankoop gewaardeerd op 15% van de waarde en wordt het verschil als verwervingskosten verantwoord. De gronden buiten het NNN zijn gewaardeerd voor het aankoopbedrag.

Waardering gronden	31 december 2019		31 december 2018	
	ha	(x € 1.000)	ha	(x € 1.000)
- gronden binnen het NNN	329	976	315	800
- gronden buiten het NNN	872	17.091	889	15.730
	1.201	18.067	1.204	16.530

2.3.2. Uitzettingen met een rentetypische looptijd van korter dan één jaar

De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

De post uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar wordt toegelicht (bedragen x € 1.000) en onderscheiden in:

	31 decem- ber 2019	31 decem- ber 2018
Vorderingen op openbare lichamen: betreft de vorderingen op diverse ministeries, gemeenten, provincies en overige publiekrechtelijke lichamen Specificatie:		
- btw	25.682	18.264
- diversen	6.535	12.128
	32.217	30.392
Rekening-courantverhouding met het Rijk	551.140	597.168
Overige vorderingen		
- Prolander	2.710	1.049
- diverse (handels)vorderingen	6.179	1.097
	8.889	2.146
Totaal	592.246	629.706

2.3.3. Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer (schatkistbankieren)

Drempelbedrag

In principe dienen alle overtollige middelen in de schatkist te worden aangehouden. Er is echter een aantal uitzonderingen. Eén daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de begroting van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Voor de provincie Groningen is dat voor 2019 een bedrag van € 3.185.000.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren

Het drempelbedrag is bedoeld om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen: niet elke laatste euro hoeft in de schatkist te worden aangehouden. In principe hoeven dus alleen de liquide middelen die boven het drempelbedrag uitgaan in de schatkist te worden aangehouden.

In de volgende tabel is te zien wat de benutting van het drempelbedrag schatkistbankieren gedurende de vier kwartalen 2019 is geweest (bedragen x € 1.000):

Verslagjaar 2019					
(1)	Drempelbedrag	3.185			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	292	534	212	216
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	2.893	2.651	2.973	2.969
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar 2019			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	424.660			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	424.660			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van € 250.000	Drempelbedrag	3.185			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Verslagjaar 2019			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	26.282	48.568	19.484	19.827
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	292	534	212	216

2.3.4. Liquide middelen

De post liquide middelen wordt onderscheiden in (bedragen x € 1.000):

	31 december 2019	31 december 2018
Kassaldo	1	1
Banksaldi	129	1.239
Totaal liquide middelen	130	1.240

2.3.5. Overlopende activa

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De post overlopende activa bestaat uit (bedragen x € 1.000):

	Boek-waarde 31 december 2019	Boek-waarde 31 december 2018
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	563	77
- het Rijk	6.258	6.951
- overige Nederlandse overheidslichamen	20.592	28.993
Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	29.816	19.056
	57.229	55.077

De in de balans opgenomen van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, kunnen als volgt gespecificeerd worden:

	Saldo 31 decem- ber 2018	Toe- voegingen	Aan- wendingen	Saldo 31 decem- ber 2019
Europese overheidslichamen				
Bijdrage Interreg	42	155	9	188
Bijdrage TEN-T	35	340	0	375
Totaal Europese overheidslichamen	77	495	9	563
Rijk				
Motie Koopmans (RSP)	0			0
Motorrijtuigenbelasting	4.476	4.886	4.476	4.886
Diverse bijdragen Rijkswaterstaat	1.325	5.523	6.475	373
Bijdrage Rijkswaterstaat windturbine	180			180
Cofinanciering project Arbeidsmarkt Noord	63			63
Bijdrage Groningen op Voorsprong 2018	907		907	0
Diverse bijdragen	0	757		757
Totaal Rijk	6.951	11.166	11.858	6.259
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Nog te ontvangen bijdragen	26.414	62	9.544	16.932
Voorschot ILG	1.005	15.112	13.673	2.444
Voorschot IAG4	421		421	0
Nog te factureren door Prolander	517	44	0	561
Vooruitbetaalde inkomens- en kapitaaloverdrachten	636	19	0	655
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	28.993	15.237	23.638	20.592
Totaal van de van EU en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	36.021	26.898	35.505	27.414

2.4. Vaste passiva

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste passiva een toelichting gegeven.

De vaste passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij bij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

2.4.1. Eigen vermogen

In het BBV worden reserves omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden zijn. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van reserves is een zaak van Provinciale Staten. Daarom worden reserves ook wel onderverdeeld in algemene en bestemmingsreserves. Zodra Provinciale Staten aan een reserve een bepaalde bestemming heeft gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. Om die reden kunnen bestemmingsreserves naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Heeft een reserve geen bestemming dan wordt het een algemene reserve genoemd.

Toelichting met betrekking tot de verplichte en gelabelde bedragen:

Verplicht: Schriftelijke toezegging aan derden tot financiering van een programma of tot het uitvoeren van een bepaalde activiteit. Dit betreft de verplichtingen waarvan de prestaties nog in de komende jaren verricht worden.

Gelabeld: Er is een besluit genomen (GS/PS) over een uit te voeren programma of activiteit doch er heeft nog geen schriftelijke toezegging plaatsgevonden aan derden. PS hebben de mogelijkheid om voor het niet verplichte deel programma's bij te stellen of te beëindigen. Bestemmingsreserves zijn niet automatisch gelabeld, pas wanneer GS/PS een besluit nemen over een uit te voeren programma of activiteit binnen deze reserve.

Vrije ruimte: Middelen waarop nog geen verplichting of 'labeling' rust.

In onderstaand overzicht is het verloop van de reserves opgenomen gedurende 2019, onderverdeeld naar verplicht, gelabeld en vrij. In [Voordracht 2019-111457](#) staat dat de reserves in Blok 8 van de Uitvoeringsagenda op nut en noodzaak en op de gelabelde verplichte middelen in de reserves beoordeeld worden. De resultaten van deze beoordeling zal landen in de Kadernota 2020-2024.

Naam reserve	Saldo 1 januari 2019	Toevoe- gingen 2019	Rentetoe- rekening 2019	Onttrek- kingen 2019	Verminde- ringen i.v.m. afschrij- vingen op activa	Saldo 31 decem- ber 2019	Verplich- tingen	Gelabeld	Vrij
Algemene reserve:									
Algemene reserve	37.435	46.492		38.632		45.295	19.258	26.038	-1
Saldo vorig boekjaar	9.777	0		9.777		0			
Totaal Algemene reserve	47.212	46.492	0	48.409	0	45.295	19.258	26.038	-1
Bestemmingsreserves:									
Compensatie dividend Essent	132.993	11.419		650		143.762	4.550	139.212	0
Afkoop vervanging kunst- werken Winschoterdiep	18.183	1.126		3.621		15.688	15.688		0
Afkoopsom wegen/ waterwegen	72.703	0		597		72.106		72.106	0
Beheer wegen en kanalen	2.838	470		3.308		0			0
duVV	53.828	13.770		0		67.598	51.745	13.311	2.542
MIT	93.406	5.047		9.097		89.356	18.876	70.480	0
RSP-ZZL	173.557	1.760		20.061		155.256	154.673		583
Leefbaarheid krimpgebieden	4.200	589		1.699		3.090	2.501	589	0
PLG	54.616	250		1.894		52.972	39.000	13.926	46
Bodemsanering	12.990	660		326		13.324	8.224	4.100	1.000
Wabo	55	111		0		166		166	0
ESFI	9.911	0		1.853		8.058	5.896	2.158	4
Provinciale Meefinanciering	19.991	0		5.174		14.817	1.849	9.674	3.294
Overboeking kredieten	84.039	13.738		80.108		17.669	17.669		0
Afschrijvingen	65.994	4.991			146	70.839	67.419		3.420
Automatisering	3.265	0		478		2.787		2.787	0
AKP	9.637	394		1.732		8.299		8.200	99
Actieprogramma WEL	151	0		0		151		151	0
Cofinanciering Kompas	24	0		24		0			0
Totaal bestemmingsreserves	812.381	54.325	0	130.622	146	735.938	388.090	336.860	10.988
Totaal reserves	859.593	100.817	0	179.031	146	781.233	407.348	362.898	10.987

(bedragen x € 1.000)

Toelichting op reserves

Reserve	Doel/Functie	Saldo 31/12/2019	Toelichting mutaties
Algemene reserve	Weerstandsvermogen, omvang afhankelijk van omvang niet gedekte risico's. Deze reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers in relatie tot de risico's die opgenomen zijn in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Tekorten en overschotten op de jaarrekening komen ten laste respectievelijk ten gunste van deze reserve. Hierbij merken wij op dat tegenvallers eerst uit de bestaande middelen gedekt dienen te worden. Daarnaast heeft de reserve een functie bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen.	45.295	De mutaties op de algemene reserve bestaan voornamelijk uit overboeking van 2018 naar 2019 en herschikkingen van de begrotingsruimte. De mutaties zijn conform de begroting.
Compensatie dividend Essent	Bestemmingsreserve, met gedeeltelijk het karakter van een egaliseringsreserve en gedeeltelijk het karakter van een inkomensreserve. De reserve Compensatie dividend Essent is na de verkoop van de aandelen Essent in 2009 ingesteld ter compensatie van het weggefallen dividend. Bij de verkoop van de aandelen Essent is afgesproken dat een bedrag van € 100 miljoen eeuwigdurend in stand moest blijven zodat de rente over dit 'stamkapitaal' als compensatie van het dividend kon dienen. De rente wordt tot en met 2020 toegevoegd aan de reserve MIT en vanaf 2021 aan de Algemene middelen. Daarnaast zijn bij de verkoop van de aandelen Essent een viertal brugleningen verstrekt aan Enxsis. De rente over deze brugleningen diende ook ter compensatie van het weggefallen dividend.	143.762	Op basis van de Grondexploitatie Blauwestad 2020 is een deel van de voorziening Blauwestad verlaagd. De vrijval gaat, zoals we bij de voordracht bij de Rekening 2016 hebben aangegeven, terug naar de reserve (€ 5,9 miljoen). De overige mutaties zijn conform de begroting.
Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep	Bestemmingsreserve Bekostiging van de toekomstige vervanging kunstwerken Winschoterdiep In 2011 is met het Rijk een overeenkomst gesloten omtrent de overdracht van het beheer en onderhoud van het Winschoterdiep/Rensel naar de provincie Groningen per 1 januari 2012. Onderdeel van de overeenkomst is een afkoopsom van € 22 miljoen voor de vervanging van de kunstwerken Winschoterdiep. Deze afkoopsom is gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige vervangingskosten. Om te borgen dat de hoogte van de reserve voldoende is om de toekomstige vervangingen te financieren wordt de reserve tot en met 2024 jaarlijks gevoed met rente (Voorjaarsnota 2018). Het zwaartepunt van de vervanging van de kunstwerken ligt rond de jaren 2026-2029.	15.687	De mutaties houden verband met de uitvoering van het project Nautische verbeteringen Winschoterdiep - A.G. Wildervanckkanaal en het project Afstandbediening
Afkoopsom wegen/waterwegen	Bestemmingsreserve Het bedrag in deze reserve wordt gezien als kapitaal dat rente oplevert, welke toegevoegd wordt aan de algemene middelen (gelijk aan het stamkapitaal). Oorspronkelijk was deze rente bedoeld voor de budgetten voor het eeuwigdurende beheer en onderhoud van de naar de provincie Groningen overgedragen wegen en kanalen. Deze	72.105	De onttrekking betreft onder andere de correctie afkoopsom Fietsroute Plus Groningen-Ten Boer (€ 470.000). Deze was in 2018 ten onrechte ten laste van de reserve beheer wegen en kanalen geboekt. Het overige wordt veroorzaakt door diverse projecten wegen en waterwegen.

	koppeling is losgelaten. Reserve wordt ook gebruikt in geval provinciale wegen worden overgedragen aan gemeenten.		
Beheer wegen en kanalen	Egalisatiereserve Het egaliseren van de lasten en baten van het beheer en onderhoud van wegen en waterwegen.	0	De toevoeging betreft de correctie afkoopsom Fietsroute Plus Groningen - Ten Boer. Deze was in 2018 ten onrechte ten laste van deze reserve geboekt. De onttrekkingen hebben betrekking op de dekking van groot onderhoud aan de wegen en de waterwegen.
Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	Bestemmingsreserve Ter dekking van de meerjarige uitvoering van infrastructurele en OV-projecten en taken	67.598	De mutaties betreffen verrekeningen met de projecten voor infrastructuur en openbaar vervoer. In 2019 is er minder besteed dan begroot. Dit heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.
Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	Bestemmingsreserve Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter financiering van de diverse projecten uit het provinciaal MIT.	89.356	De toevoeging is conform de begroting. De onttrekkingen betreffen de projecten met betrekking tot infrastructuur en openbaar vervoer (€ 6,7 miljoen) en een storting in de reserve afschrijving (€ 1,3 miljoen). In 2019 heeft de onderbesteding geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.
Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	Bestemmingsreserve Deze reserve dient ter dekking van cofinanciering voor projecten in het regiospecifiek pakket. De reserve wordt ter dekking ingezet bij de programma's Bereikbaarheid en Economie. De totale cofinanciering voor RSP-ZZL bedraagt € 325 miljoen. Het aandeel van de provincie bedraagt € 245 miljoen. De overige € 80 miljoen wordt door de gemeente Groningen beschikbaar gesteld (prijsspeil 2007). In het kader van het convenant tussen Rijk en noordelijke regio is het programma voor RSP op te delen in drie deelprogramma's: Ruimtelijk Economisch Programma (REP), Concrete bereikbaarheidsprojecten en projecten Regionaal Mobiliteitsfonds. Het REP bestaat uit twaalf programmalijnen, te weten Energie, Watertechnologie, Sensortechnologie, Life Sciences, Agribusiness, Chemie, Toerisme, Metaal en scheepsbouw, Algemeen mkb-beleid, Arbeidspotentieel, Vestigingslocaties en Woon- en leefklimaat. Bij het afsluiten van het convenant zijn de concrete projecten benoemd. De planuitwerking gaat met name over de vraag 'hoe en wanneer'. De invulling van de projecten Regionaal Mobiliteitsfonds is aan de regio overgelaten. De mobiliteitsprojecten uit het RSP komen in het provinciale MIT tot uitdrukking.	155.257	De IBOI 2018 met betrekking tot het gemeentelijk aandeel is in 2018 toegevoegd aan de reserve. Daarnaast is bij het opstellen van de begroting ook de IBOI-berekening 2019 van het gemeentelijk aandeel als storting begroot. Aangezien het aandeel door de gemeente betaald wordt is het niet juist om deze middelen toe te voegen aan de reserve RSP. Het zijn geen eigen middelen, maar middelen van derden. Dit wordt op de balans verantwoord onder de vooruit ontvangen middelen. In 2019 is de storting van IBOI 2018 van de gemeente gecorrigeerd en vindt er geen storting van de IBOI 2019 plaats. Andere mutaties hebben betrekking op projecten binnen de programma's Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij die verrekend worden met c.q. gedekt worden door de reserve Regiospecifiek Pakket.
Leefbaarheid krimpgebieden	Bestemmingsreserve Deze reserve is bedoeld om een bijdrage te leveren aan het voorkomen en oplossen van de negatieve effecten van bevolkingsdaling. Het gaat om vraagstukken op het terrein van wonen, onderwijs, zorg, cultuur, gezondheid, sociaaleconomische vitalisering, kwetsbare groepen en voorzieningen. Deze bijdrage is enerzijds ter ondersteuning van de uitvoering van de woon- en leefbaarheidsplannen die door de regio's zijn opgesteld. Anderzijds door het stimuleren en ondersteunen van innovatieve projecten en experimenten. Deze moeten gerelateerd zijn aan de krimp en worden aangedragen vanuit de	3.091	De mutaties op deze reserve zijn nagenoeg conform begroting.

	samenleving. Ook dragen ze bij aan de doelen zoals genoemd in de Agenda Krimpbeleid Provincie Groningen 2015-2020. Wij zien het behoud van de leefbaarheid in gebieden met bevolkingsdaling als een majeure opgave, die de komende jaren extra inzet vereist omdat de huishoudingsdaling en vergrijzing echt gestalte krijgen in onze krimpregio.		
Programma Landelijk Gebied (PLG)	Bestemmingsreserve Het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit betreft een meerjarig programma waarvan de bestedingen geen jaarlijks vast patroon kennen waardoor de bestedingen per jaar behoorlijk uiteen kunnen lopen. Het PLG richt zich op de volgende thema's: - Behoud en ontwikkeling landschap. - Behoud en ontwikkeling natuur. - Beleven en bijdragen aan natuur en landschap. - Versterken van de sociaaleconomische vitaliteit van het landelijk gebied (LEADER).	52.972	De mutaties zijn het gevolg van verrekeringen met de projecten voor natuurontwikkeling, landschap en sociaal economische vitalisering. In 2019 heeft de onderbesteding geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.
Bodemsanering	Bestemmingsreserve Het betreft het volledige Bodemsaneringsprogramma 2015 tot en met 2019 gebaseerd op het 2e Bodemconvenant met het Rijk. Dit betreft dus alle bodemsaneringsactiviteiten zoals voormalige gasfabrieken, spoedlocaties, waterbodems, stortplaatsen en overige locaties. Daarnaast heeft de provincie in het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019 de ambitie uitgesproken: Efficiënt en duurzaam bodembeheer in de provincie Groningen te realiseren. Duurzaam bodembeheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de bodem dat de gezondheid van mens, dier en plant worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen.	13.323	Een deel van de reserve Bodemsanering is toegevoegd aan de Algemene reserve ter aanvulling voor het weerstandsvermogen. De toevoeging is het gevolg van een onderbesteding op de middelen voor bodemsaneringsprojecten.
Wabo	Egalisatiereserve Het doel van de reserve is het egaliseren van tekorten en overschotten van de heffing van de Wabo-leges.	166	De uitvoering van de Wabo heeft in 2019 tot een positief resultaat geleid. Het saldo is toegevoegd aan de reserve.
Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	Bestemmingsreserve Het doel van de bestemmingsreserve is om bijdragen te kunnen verstrekken in projecten voor een duurzame regionale ontwikkeling en het kunnen realiseren van eigen investeringsprojecten op het gebied van economische, sociale en fysieke infrastructuur. De bestemmingsreserve ESFI heeft een bestedingsfunctie voor verschillende uitvoeringsprogramma's. De reserve wordt gebruikt voor dekking van uitgaven in de programma's Ruimte en water, Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij.	8.058	De mutaties hebben voornamelijk betrekking op bestemming van het rekening resultaat 2018 (€ 596.000) en de bijdrage voor de Regio Groningen-Assen (€ 1.213.000).
Provinciale Meefinanciering	Bestemmingsreserve Het provinciaal ruimtelijke-economisch stimuleringsbeleid heeft als doel het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Uitgangspunt daarbij is dat dit plaatsvindt in combinatie met het behoud of het	14.817	De mutatie heeft betrekking op financiering van diverse projecten binnen de verschillende programma's (€ 3,8 miljoen). Voor een deel betreft het mutaties conform de begroting, zoals vrijval conform besluitvorming bij de Rekening 2018 (€ 1,2 miljoen).

	verbeteren van de fysieke (leef)omgeving. Met betrekking tot de invulling van het stimuleringsbeleid wordt een voorkeur uitgesproken voor projecten met een aantoonbare spin-off richting het regionale mkb, voor projecten die bijdragen aan de regionale kennisinfrastructuur of voor projecten die bijdragen aan de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Overeenkomstig de systematiek van provinciale meefinanciering vindt een storting in de reserve plaats indien het jaarlijkse krediet niet volledig besteed wordt. Indien het jaarkrediet ontoereikend is, vindt een aanvulling plaats vanuit de reserve. In de 10- jarige prognose van de reserve wordt ervan uitgegaan dat het krediet provinciale meefinanciering jaarlijks volledig ingezet gaat worden..		
Overboeking kredieten	Bestemmingsreserve Het waarborgen van kredieten na de jaarovergang voor de continuïteit in de uitvoering van beleid en het realiseren van de maatschappelijke ambities	17.669	De onderbestedingen op diverse budgetten heeft geleid tot een storting in deze reserves. De onttrekkingen zijn het gevolg van middelen die in eerdere jaren aan de reserve zijn toegevoegd en in de begroting 2019 ter beschikking zijn gesteld.
Afschrijvingen	Bestemmingsreserve Dekken van afschrijvingen op investeringswerken.	70.839	De stortingen zijn het gevolg van het activeren van projecten waarover afgeschreven gaat worden. De onttrekkingen zijn conform de begroting en dienen ter dekking van de werkelijke afschrijvingslasten.
Automatisering	Het egaliseren van de lasten en baten in verband met de aanschaf, beheer en onderhoud van ICT-voorzieningen.	2.787	De onttrekking is lager dan begroot, omdat de werkelijke uitgaven in 2019 minder hoog zijn uitgevallen.
Apparaatskosten personeel (AKP)	Egalisatiereserve Doel is het gedurende een collegeperiode beschikbaar houden van de budgetten Apparaatskosten personeel (AKP). De eventuele jaarlijkse over- en onderschrijvingen op de AKP-budgetten worden via deze reserve meegenomen naar een volgend jaar. De afspraak is dat eind 2022 de reserve AKP afgerekend wordt. Na opheffing van de Voorziening Friciekosten (bij de Rekening 2017) zijn de resterende middelen uit die voorziening per 31 december 2017 toegevoegd aan de reserve AKP. Deze middelen blijven beschikbaar voor het oorspronkelijke doel: het afdekken van financiële risico's die nog annex zijn met de afronding van de bezuinigingstaakstelling 2011-2015.	8.299	De onttrekking dient ter dekking van de apparaatskosten. Het resultaat op de apparaatskosten is nadelig. Hierdoor is de onttrekking hoger dan begroot.
Actieprogramma WEL	Met de gemeenten Oldambt, Delfzijl en De Marne is een programma opgesteld dat als doel heeft een impuls te geven aan de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Noord(oost)-Groningen, om er zo aan bij te dragen dat het in deze regio ook in de toekomst prettig wonen en werken is.	151	
Cofinanciering Kompas	Speerpunt van het Kompasprogramma is de wens de te hoge werkloosheid in het Noorden versneld terug te dringen. Het Kompasprogramma is opgebouwd rond de thema's economische kerngebieden/ marktsector, stedelijke centra en landelijk gebied. De reserve Provinciale Meefinanciering is de opvolger van de reserve Cofinanciering Kompas.	0	Onttrekking is conform de begroting. De reserve wordt opgeheven.

2.4.2. Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de provincie. Om die reden kunnen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies.

Voorzieningen worden gevormd indien er sprake is van:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het 'jaarlijks vergelijkbaar volume' is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan.

Overzicht en verloop voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Voorziening	Saldo per 1 januari 2019	Vrij- gevallen bedragen	Toevoe- gingen	Aan- wendungen	Saldo per 31 decem- ber 2019
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's					
Nazorg stortplaatsen	25.632		2.360	385	27.608
Nazorg baggerspeciedepots	971		164	15	1.119
Appa	5.600		1.268	542	6.327
North Refinery	309		0	0	309
Voorzieningen ter egalisatie van kosten					
Ontgrondingen	701		0	32	669
Grondwaterheffing	573		107	0	680
Voorzieningen voor middelen van derden					
N.v.t.					
Totaal voorzieningen	33.786	0	3.899	973	36.712

Toelichting op voorzieningen

Voorziening	Doel/Functie	Saldo 31/12/2019	Toelichting mutaties
Nazorg stortplaatsen en baggerspeciedepots	Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots Op grond van de nazorgbepalingen in de Wet milieubeheer is de provincie bestuurlijk, organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots, waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. Dit betekent dat, vanaf het moment dat ons college de stortplaats of baggerspeciedepot gesloten heeft verklaard, de provincie verantwoordelijk is voor de uitvoering van maatregelen, die waarborgen dat de stortplaats of het baggerspeciedepot geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaakt.	28.729	De toevoeging heeft voornamelijk betrekking op de rente nazorg stortplaatsen. De aanwending is in lijn met de begroting.
Appa	Voorziening voor pensioenen van gedeputeerden Provincies zijn verplicht op grond van artikel 44, vierde lid, van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) een voorziening in te stellen voor pensioenen van gedeputeerden. De reden voor deze voorziening is dat deze verplichtingen onvoorspelbaar zijn. Zij kunnen namelijk sterk fluctueren als gevolg van de mogelijkheid voor gewezen gedeputeerden om de gevormde pensioenrechten tussentijds op te eisen via waardeoverdracht. Het grote effect van waardeoverdrachten is dat de waarde van het pensioen op dat moment moet worden gekapitaliseerd en het bedrag van de voorzieningen direct vrijgemaakt moet worden om het pensioen over te dragen aan een ander bestuursorgaan of aan een pensioenfonds.	6.326	Uitgangspunt voor de toevoeging is de berekening van APG. Als gevolg van de lagere rekenrente hebben we moeten toevoegen om de voorziening op een toereikend niveau te houden. De onttrekkingen zijn de pensioenuitkeringen.
North Refinery	Voorziening voor verwachte kosten met betrekking tot handhaving bij North Refinery. De oorsprong van de kosten is toe te rekenen aan het verantwoordingsjaar 2016. Het gaat om de dekking van een verplichting voor het reinigen van tank 301 die voortvloeit uit de vaststellingsovereenkomst die in 2016 met de curator is opgesteld.	309	
Ontgrondingen	Voorziening voor ontgrondingenheffing Onder de naam 'ontgrondingenheffing' wordt vanaf 2002 een directe belasting geheven ter bestrijding van: a. ten hoogste vijftig procent van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen en van werkzaamheden, voortvloeiende uit de toepassing van artikel 7b van de (Ontgrondingen)wet; b. kosten van maatregelen, gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstoffenvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaats vinden of plaatsgevonden hebben; c. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de wet.	669	De aanwending betreft de gemaakte personeelskosten voor ontgrondingen.
Grondwaterheffing	Met deze voorziening kunnen schommelingen in kosten en opbrengsten in de jaren en tussen verschillende legesopbrengsten worden uitgevlakt.	680	De toevoeging is het gevolg van het resultaat op grondwaterheffing in 2019.

2.4.3. Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde (hoofdsom) verminderd met het totaal van de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer. Per 31 december 2019 zijn er geen vaste schulden.

2.5. Vlottende passiva

2.5.1. Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd van korter van één jaar

De netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De post netto vlottende schulden bestaat uit overige schulden.

Toelichting op de overige schulden:

(bedragen x € 1.000)

	Boek- waarde 31 decem- ber 2019	Boek- waarde 31 decem- ber 2018
Diverse publiekrechtelijke lichamen		
Nog te betalen inzake PLG	260	1.692
Crediteuren en nog te betalen posten	50.277	31.927
Crediteuren en vooruitontvangen bedragen Prolander	240	804
Te verrekenen inzake diverse projecten		
Saldi in rekening-courant met diverse instellingen:		
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)	99.598	116.140
- Regiovisie Groningen-Assen	9.229	12.170
- Innovatiefonds Noord-Nederland (IFNN)	15.600	16.600
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging	2.457	2.431
- Groningen Bereikbaar	-955	-490
- Omgevingsdienst Groningen (ODG)	3.050	3.108
Te verrekenen inzake diverse projecten	1.490	1.413
Totaal overige schulden	181.246	185.795

2.5.2. Overlopende passiva

De post overlopende passiva wordt onderscheiden in:

(bedragen x € 1.000)

	Boek- waarde 31 decem- ber 2019	Boek- waarde 31 decem- ber 2018
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	1	1
- Rijk	181.751	178.745
- overige Nederlandse overheidslichamen	69.397	74.638
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	1.312	9.566
	252.461	262.950
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume		
- Nederlandse overheidslichamen	104.926	95.840
- Overige instellingen	31.861	38.351
	136.787	134.191
Totaal overlopende passiva	389.248	397.141

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de van EU, Rijk en overige openbare lichamen ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen over het jaar 2019 (bedragen x € 1.000):

	Saldo 31 decem- ber 2018	Toe- voegingen	Aan- wendingen	Saldo 31 decem- ber 2019
Europese overheidslichamen				
Trans-European Transport Networks (TEN-T)	1			1
Totaal Europese overheidslichamen	1	0	0	1
Rijk				
<i>Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)</i>				
Regionaal Mobiliteitsfonds (RSP)	96.991	5.200	13.662	88.529
Planstudies	49	0	0	49
Uitvoering werkzaamheden Rijkswaterstaat	32.313	4.183	6.286	30.210
Externe veiligheid	40	0	0	40
Nuttig toepassen slib	200	550	0	750
N-wegen	0	1.152	244	908
Totaal	129.593	11.085	20.192	120.486
<i>Ministerie van Economische Zaken en klimaat (EZK)</i>				
Project Rodeschool-Eemshaven (RSEH)	62	0	0	62
Waardevermeerderingsregeling	1.193	-10	70	1.113
Nationaal Programma Groningen	0	17.364	-330	17.694
Totaal	1.255	17.354	-260	18.869
<i>Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)</i>				
RSP Concrete Projecten	29.862	3.169	10.274	22.757
RSP Ruimtelijk Economisch Programma (REP)	6.290	0	2.097	4.193
Totaal	36.152	3.169	12.371	26.950
<i>Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij</i>				
Kwaliteitsimpuls/Beheer natuur en landschap	10.740	-8.770	0	1.970
Totaal	10.740	-8.770	0	1.970
Nog te betalen bedragen	1.003	14.090	1.619	13.474
Vooruit ontvangen bedragen	2	0	0	2
Totaal	1.005	14.090	1.619	13.476
Totaal het Rijk	178.745	36.928	33.922	181.751

	Saldo 31 decem- ber 2018	Toe- voegingen	Aan- wendingen	Saldo 31 decem- ber 2019
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Natuurinclusieve landbouw	0	1.051		1.051
Spoorzone	0	6.351	2.986	3.365
Uitvoering werkzaamheden provincie Fryslân	35	10		45
Bijdrage regionale droogstudie	52		5	47
Terugploegkorting NOM	3.750	1.345	621	4.474
Bijdragen Noord-Willemskanaal	0	139	384	-245
Studiegroep biologische akkerbouw op zand- en dalgronden	3		3	0
Bijdrage CPMR	18			18
Waddenfonds	0	3.121	744	2.377
Vooruit ontvangen bedragen Prolander	852		417	435
RSP	57.948	2.752	6.091	54.609
Overige bijdragen	11.980	10.052	18.811	3.221
Totaal	74.638	24.821	30.062	69.397
Totaal van de van EU en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	253.384	61.749	63.984	251.149

	Saldo 31 decem- ber 2018	Saldo 31 decem- ber 2019
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume		
- Nederlandse overheidslichamen	95.840	104.926
- Overige instellingen	47.917	31.861
	143.757	136.787
	397.141	387.936

2.6. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

2.6.1. Borgstellingen en garantstellingen

Aan natuurlijke en rechtspersonen verstrekte borgstellingen of garantstellingen

Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is buiten de balansstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

De borgstellingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Natuurlijke personen of rechtspersonen	Aard	Oorspronkelijk bedrag	Percentage leningsbedrag borgstelling	Restant 1 januari 2019	Afgelost gedurende 2019	Restant 31 december 2019	Door provincie gewaarborgd	Betaald inzake garantstelling
De Hoven	Borg	680.670	5,6%	34	34	0	0	
De Zijlen	Borg	4.084.022	4,2%	817	136	681	681	
Nationaal Groenfonds	Borg		gem. 5,56	53.504	9.000	44.504	3.026	771
Totaal		4.764.692		54.355	9.170	45.185	3.707	771

(bedragen x € 1.000)

2.6.2. Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is verbonden

Overeenkomsten

Op grond van artikel 53 van het BBV worden in de toelichting bij de balans opgenomen de niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is gebonden.

Aangegane verplichtingen inzake contracten:				
Contractant	Dienst	Looptijd	Einddatum	Bedrag
Canon	Centrale reproapparatuur	5 jaar	28-9-2020	8.780
Canon	Grootformaat (repro)	3 jaar	30-9-2022	40.062
Toshiba	Decentraal	2 jaar	31-3-2021	16.442
Vitam	Catering	5 jaar	30-9-2020	170.280
Groene energie administratie BV	Gas	3 jaar	31-12-2021	233.332
Selecta	Koffieautomaten	7 jaar	1-7-2020	55.000
CSU	Schoonmaak	7 jaar	1-9-2021	616.725
Kropman	E+W contract	10 jaar	1-1-2029	2.083.212
Ambius	Beplanting	5 jaar	1-1-2023	51.000
Argo	Glaswas buiten/binnen	7 jaar	1-2-2022	35.422
Betha architecten	Bouwkundig	4 jaar	1-1-2023	52.500
Demolis	Bouwkundig asbest	4 jaar	1-1-2023	52.500
Proscan	Inspectiewerkzaamheden en mutaties doorvoeren MJOP	4 jaar	31-5-2023	14.521
subtotaal				3.429.777
Verplichtingen infrastructurele werken (wegen en vaarwegen):				subtotaal
				17.335.016
Verplichtingen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, voorheen DR):				
- Agrarisch				12.586.499
- Natuur				7.273.236
- Landschap				240.146
- Functieverandering				17.784.807
subtotaal				37.884.688
Totaal aan niet uit de balans blijkende verplichtingen				58.649.481

Toelichting verplichtingen RVO

In de periode voorafgaand aan de ILG-periode 2007-2013 zijn de door de Dienst Regelingen (DR, nu RVO: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland), onderdeel van het ministerie van Economische Zaken, verplichtingen aangegaan naar particulieren en terrein behorende organisaties voor de inrichting en beheer van nieuwe natuur. Daarnaast zijn verplichtingen voor functieverandering aangegaan zodat agrarische grond kon worden omgezet naar natuur. Als gevolg van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en het aangaan van het bestuursakkoord Natuur zijn deze verplichtingen overgegaan de provincies. Dit betekent dat de provincie verantwoordelijk is voor de uitfinanciering van de door RVO aangegane verplichtingen, in plaats van het Rijk.

In april 2015 is door de Commissie BBV besloten dat:

1. De verantwoordingswijze van subsidies die zijn verstrekt vóór 2014 ongewijzigd blijft. Dit betekent dat de jaarlijks uitbetaalde jaarschijf wordt verantwoord als last en de resterende verplichting wordt toegelicht onder de niet in de balans opgenomen verplichtingen.
2. Verstrekte subsidies vanaf 2014: de last wordt verantwoord zodra en voor zover aan de subsidievoorwaarden is voldaan. Vanaf 2014 speelt de tussenkomst van het Rijk geheel geen rol meer en bestaat geen aanleiding meer om te spreken van een uitzonderingssituatie. Vanaf 2014 dienen de toegekende subsidies volledig als last te worden verwerkt in het toekenningsjaar, indien sprake is van een onvoorwaardelijke subsidie of subsidievoorwaarden die voor een onbeperkte tijd zijn aangegaan. In het laatste geval is het namelijk niet mogelijk om jaarlijks een toe te rekenen bedrag te bepalen. De last moet dan in één keer genomen worden bij toekenning met daartegenover een verplichting voor 'nog te betalen subsidies'.

Dit betekent dat alle subsidieverplichtingen uit hoofde van functieverandering, inrichting en beheer die vóór 2014 zijn aangegaan op basis van het kasstelsel dienen te worden verwerkt in de jaarrekening.

De (restant)verplichtingen die RVO voor ons is aangegaan maar nog niet als last zijn verantwoord (en dus nog niet zijn betaald) bedragen ultimo 2019 in totaal € 37,9 miljoen en zijn in bovenstaand overzicht nader gespecificeerd.

2.7. Gebeurtenissen na balansdatum

De corona/Covid-19-crisis heeft een enorme impact op ons allemaal, over de uiteindelijke aard en omvang daarvan kunnen we nu alleen nog maar gissen. Nieuwe ontwikkelingen volgen elkaar snel op, waardoor het bijna onmogelijk is om nu voorspellingen te doen. Wij brengen doorlopend in kaart wat de gevolgen kunnen zijn voor de korte en middellange termijn. Hierbij onderzoeken wij welke behoeften of noodzakelijke acties kunnen ontstaan en waar wij mogelijk een bijdrage aan kunnen leveren.

Ons college wordt wekelijks geïnformeerd over de ontwikkelingen op de verschillende beleidsvelden, bespreekt scenario's en mogelijke acties en bepaalt op basis daarvan wat de provincie doet.

Voor Provinciale Staten heeft het presidium besloten om alle activiteiten tot 1 juni 2020 stil te leggen. Op dit moment heeft het kabinet een spoedwet in behandeling waarmee digitale vergaderingen van Provinciale Staten en gemeenteraden wettelijk mogelijk worden gemaakt. Voorwaarde hierbij is dat de openbaarheid van vergaderingen behouden blijft via een openbare videoverbinding. Het is de bedoeling dat het wetsvoorstel op korte termijn in werking kan treden.

Bijna al het werk bij onze provincie kan de komende tijd gewoon door gaan. Iedereen werkt in principe vanuit huis. Interne overleggen en vergaderingen organiseren wij zoveel mogelijk op een andere manier, zoals via digitale systemen en conference calls. Wij hebben onze bedrijf kritische processen in beeld gebracht inclusief maatregelen die doorgang van deze processen mogelijk moeten maken en dat werkt.

Alle externe bijeenkomsten en evenementen die de provincie organiseerde zijn tot 1 juni afgelast. De start van het vaarseizoen is uitgesteld en vooralsnog blijft voor bediening van bruggen en sluizen de winterdienst gehandhaafd.

De uitbraak van het corona/Covid19-virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. De uitbraak kan ook gevolgen hebben voor het risicoprofiel van de provincie. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend.

De risico's en de financiële impact voor de verschillende partijen waarmee we een financiële relatie hebben (onder andere via verstrekte geldleningen) en de langlopende projecten waar we aan (samen)werken (onder andere Blauwestad en alle infrastructurele projecten), zijn op dit moment nog lastig in te schatten. Wij volgen de ontwikkelingen en proberen in kaart te brengen wat de mogelijke gevolgen kunnen zijn voor de korte en middellange termijn, met als doel tijdig actie te kunnen ondernemen.

De impact van de coronacrisis voor onze belangrijke verbonden partijen zijn nog niet te overzien. De crisis kan gevolgen krijgen voor de verbonden partijen die leningen verstrekken aan het mkb zoals NOM en IFG.

Ook de verbonden partijen die zich bezighouden met het vervoer van personen worden als gevolg van de ingestelde overheidsmaatregelen zoals het reisverbod en de oproep om binnen te blijven hard door de crisis geraakt. Daarbij gaat het expliciet om OV-bureau Groningen Drenthe en Groningen Airport Eelde.

In verband met de verwachte effecten van de coronapandemie op banken en de economie heeft de ECB op 27 maart 2020 de banken onder haar toezicht opgeroepen om dividenduitkeringen op te schorten tot in elk geval 1 oktober 2020, dan wel geheel te schrappen. Onze verbonden partij BNG heeft hier gehoor aan gegeven en schort het uitkeren van het dividend op tot na 1 oktober, waarbij het wel de nadrukkelijke wens is om het dividend daarna alsnog uit te keren. Mocht dit niet mogelijk blijken, dan komen de banken met een aangepast voorstel. Voor 2020 zijn de dividenden begroot op € 150.000, waarmee de eventuele impact op de provinciale begroting als gering wordt beoordeeld.

Voor wat betreft de verbonden partijen ODG, Prolander, GSP, SNN, Waddenfonds en IPO geldt dat de dienstverlening zo goed als mogelijk vanuit huis wordt voortgezet, maar dat mogelijk vertraging in de uitvoering kan optreden omdat afspraken, bijeenkomsten en werkzaamheden bij klanten zijn afgezegd. Over financiële effecten hebben we nog geen indicaties.

Onze provincie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

3. Controleverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provinciale Staten van de provincie Groningen

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van de provincie Groningen te Groningen gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- ▶ geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van de provincie Groningen op 31 december 2019 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- ▶ zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 18 december 2019.

De jaarrekening bestaat uit:

- ▶ het overzicht van baten en lasten over 2019;
- ▶ de balans per 31 december 2019;
- ▶ de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;
- ▶ de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (bijlage 2);
- ▶ het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld (bijlage 1).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 18 december 2019 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Groningen zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking van de gehanteerde grondslag voor verantwoording van de verstrekte subsidies

Wij vestigen de aandacht op de toelichting zoals opgenomen op pagina 240 tot en met 241 van de jaarrekening waarin een nadere toelichting wordt verstrekt inzake de gehanteerde grondslag voor de verantwoording van de (voorwaardelijke exploitatie- en investerings)subsidies in relatie tot de handreiking “Verantwoorden van subsidies” zoals uitgebracht door de Commissie BBV op 21 januari 2019. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Benadrukking van onzekerheid omtrent Corona

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en op de beoordeling of de provincie Groningen de risico's van de reguliere bedrijfsvoering financieel kan opvangen. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt. De situatie verandert van dag tot dag en leidt inherent tot onzekerheid. Ook de provincie Groningen wordt met deze onzekerheid geconfronteerd, die is uiteengezet in het jaarverslag in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (pagina 141) en de toelichting opgenomen bij de gebeurtenissen na balansdatum in de jaarrekening (pagina 267 tot en met 268). Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5 lid 1 sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 5.462.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2019. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met Provinciale Staten overeengekomen dat wij aan Provinciale Staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 546.200 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- ▶ het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording (Deel 2) en de paragrafen (Deel 3);
- ▶ het voorwoord en de leeswijzer;
- ▶ Deel 1 2019 in vogelvlucht;
- ▶ Deel 5 Bijlagen (met uitzondering van bijlage 1 Baten en lasten per taakveld en bijlage 2 Single Information Single Audit (SISA)).

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor de jaarrekening

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van Gedeputeerde Staten is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 18 december 2019.

In dit kader is het college van Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van Gedeputeerde Staten afwegen of de financiële positie voldoende is om de provincie in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van Gedeputeerde Staten moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Provinciale Staten is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben, waar relevant, professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 18 december 2019, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ Het identificeren en inschatten van de risico's:
 - ▶ dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude;
 - ▶ dat baten en lasten, alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen,het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- ▶ Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie.
- ▶ Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- ▶ Het vaststellen dat de door het college van Gedeputeerde Staten gehanteerde afweging dat de provincie in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de provincie haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de provincie de financiële risico's niet kan opvangen.

- ▶ Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- ▶ Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met Provinciale Staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 22 mei 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. D.E. Engwerda RA

Deel 5

BIJLAGEN

Toelichting op de jaarrekening

1. Baten en lasten per taakveld

Taakveld		Gerealiseerde baten	Gerealiseerde lasten
0. Algemene dekkingsmiddelen			
0.1	Uitkering provinciefonds	194.265	258
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	57.271	0
0.3	Geldleningen en uitzettingen	14.690	406
0.4	Deelnemingen	9.290	957
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	119	0
0.6	Overhead	234	35.637
0.7	Vennootschapsbelasting		
0.8	Mutaties reserves	169.399	91.040
0.9	Resultaat	0	0
Totaal Taakveld 0.		445.268	128.298
1. Bestuur			
1.1	Provinciale Staten	30	2.761
1.2	Gedeputeerde Staten	158	3.272
1.3	Kabinetszaken	0	453
1.4	Bestuurlijke organisatie	0	467
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	0	217
1.6	Openbare orde en veiligheid	21	280
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	2.721	7.557
Totaal Taakveld 1.		2.930	15.007
2. Verkeer en vervoer			
2.1	Landwegen	12.002	51.130
2.2	Waterwegen	6.953	13.465
2.3	Openbaar vervoer	48.874	127.871
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	725	4.374
Totaal Taakveld 2.		68.554	196.840
3. Water			
3.1	Waterkeringen	45	657
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater		
3.3	Kwantiteit grondwater	441	438
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater		
3.5	Kwaliteit grondwater		
3.9	Water, overige baten en lasten	0	654
Totaal Taakveld 3.		486	1.749

Taakveld	Gerealiseerde baten	Gerealiseerde lasten
4. Milieu		
4.1 Bodembescherming	1.036	18.426
4.2 Luchtverontreiniging		
4.3 Geluidhinder		
4.4 Vergunningverlening en handhaving	1.003	8.700
4.5 Ontgronding	35	118
4.6 Duurzaamheid	2.576	17.562
4.9 Milieu, overige baten en lasten	0	945
Totaal Taakveld 4.	4.650	45.751
5. Natuur		
5.1 Natuurontwikkeling	10.090	26.097
5.2 Beheer natuurgebieden	551	15.073
5.3 Beheer flora en fauna	0	1.817
5.9 Natuur, overige baten en lasten		
Totaal Taakveld 5.	10.641	42.987
6. Regionale economie		
6.1 Agrarische aangelegenheden	559	3.751
6.2 Logistiek	0	146
6.3 Kennis en innovatie	18.662	57.302
6.4 Recreatie en toerisme	162	1.504
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	604	2.482
Totaal Taakveld 6.	19.987	65.185
7. Cultuur en maatschappij		
7.1 Cultuur	2.509	22.080
7.2 Maatschappij	0	4.004
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	1.553
Totaal Taakveld 7.	2.509	27.637
8. Ruimte		
8.1 Ruimtelijke ordening	6.694	22.690
8.2 Volkshuisvesting	0	117
8.3 Stedelijke vernieuwing		
8.9 Ruimte, overige baten en lasten		
Totaal Taakveld 8.	6.694	22.807
Totaal	561.719	546.261

2. Single Information Single Audit (SISA)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling Informatieverstrekking sisa - d.d. 6 maart 2020

IonW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen Provincies	Totale besteding (jaar T) ten laste van het Rijk	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018)) ten laste van het Rijk	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T (inclusief 2018))		
			Aard controle R Indicatornummer: E12 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E12 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E12 / 04		
			€ 976.584	€ 976.584	€ 244.146		
			Projectnaam / nummer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel.	Project afgerond Ja/Nee	Eindverantwoording Ja/Nee
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12 / 05	Aard controle N.v.t. Indicatornummer: E12 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E12 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12 / 07	Aard controle R Indicatornummer: E12 / 08
			1 N365 Bemverharding	Nee		Nee	Nee
			2 N372 Bemverharding	Nee	1493 m	Ja	
			3 N975 bemverharding	Nee		Nee	
			4 N976 bemverharding	Nee		Nee	
			5 N860 Wegverbreding	Ja	1400 m	Ja	
			6 N355 wegverbreding en vergroten obstakelvrije zone	Nee		Nee	
			7 N366 wegverbreding en vergroten obstakelvrije zone	Nee		Nee	
			8 N993 Rondweg Bedum	Nee		Nee	
			9				
			10				
IonW	E13	Slimme laadpleinen Toekenningsbeschikking Gemeenten en provincies	Projectnaam / nummer	Besteding ten laste van Rijksmiddelen (jaar T)	Project afgerond (in jaar T)?	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen?)	Toelichting op niet-afgeronde projecten
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E13 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E13 / 02	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E13 / 03	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E13 / 04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E13 / 05
			1 Slimme laadpleinen, project Laadpleinen Groningen i.s.m. 3 gemeentes en Mobiliteit VanOns / 5000004093	0	Nee	Nee	2019 voorbereidingsfase, 2020 jaar van uitvoering
			2				
			3				
			4				
			5				
			6				
			7				
			8				
			9				
			10				

EZK	F6	Nationaal Programma Groningen	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) te laste van rijksmiddelen	Toelichting	Eindverantwoording Ja/Nee
		Specifieke uitkering NPG			Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie		
		Provincie / gemeenten	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F6 / 01	Aard controle R Indicatornummer: F6 / 02	Aard controle R Indicatornummer: F6 / 03	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F6 / 04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F6 / 05
			1 EPI-kenniscentrum 2.0 / Stcrt. 2019, 66468	€ 0	€ 0		Nee
			2 Feest! In Oost en West! (Herbestemming Kerk Garmerwolde) / Stcrt. 2019, 66468	€ 0	€ 0		Nee
			3 Loket Leefbaarheid / Stcrt. 2019, 66468	€ 351.166	€ 351.166		Nee
			4 Lokale openbare gecombineerde product- en restwarmteleiding Chemiepark / Stcrt. 2019, 66468	€ 0	€ 0		Nee
			5 Openbare multicore infravoorziening en start circulair industriebwater (tracé C) / Stcrt. 2019, 66468	€ 0	€ 0		Nee
			6 Toekomstbeeld 2040 / Stcrt. 2019, 66468	€ 0	€ 0		Nee
			7 Programmabureau Nationaal Programma Groningen / Stcrt. 2019, 66468	€ 0	€ 0		Nee
			8 Aanwending exansie-energie, chemiecluster Delfzijl / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			9 Warmte-transitiecentrum Groningen / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 35.000	€ 35.000		Nee
			10 Chemport innovation centre / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			11 Innovatiemotor Groene Energie en Chemie / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			12 Digitale Top Groningen / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			13 Warmtetransport Eemsdelta - Groningen / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			14 Samen ZONder asbest / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 600.000	€ 600.000		Nee
			15 Zon op alle daken / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 50.000	€ 50.000		Nee
			16 Inzet energiecoaches GREK en Buurkracht / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 150.000	€ 150.000		Nee
			17 Opleiden en omscholen installateurs / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 340.000	€ 340.000		Nee
			18 Joint fact finding 'Wind op Zee' / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			19 Leergang Oriëntatie Offshore Wind / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 30.600	€ 30.600		Nee
			20 Pilot autonome ERTMS-trein / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			21 Mobility Innovation Center / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			22 Pilot Waterstofrein / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			23 Natuurinclusieve akkerbouw / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			24 Verankering (NP)PL-resultaten in Groningen / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 484.000	€ 484.000		Nee
			25 Pilot natuurinclusieve landbouw Midwolder Bouwten / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			26 Ontwikkeld landschap Middag Humsterland / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			27 Pilot Autonoom rijdende shuttle / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			28 Pilot leven lang leren / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 10.000	€ 10.000		Nee
			29 Eemszijlen, Delfzijl - Termunten, Borgsweer / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 0	€ 0		Nee
			30 Zorg Nabij / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 971.000	€ 971.000		Nee
			31 Musical 'Een brief aan NAM' / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 46.516	€ 46.516		Ja
			32 Energy Challenges / Stcrt. 2019, 40228 en 49943	€ 39.000	€ 39.000		Nee
			33				
			34				
			35				

IenW	E28B	Regionale mobiliteitsfondsen (Zuiderzeelijn) (SISA tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Gerealiseerd Ja/Nee	Besteding (jaar T) ten laste van SNN	Overige bestedingen (jaar T)	Te verrekenen met SNN	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E28B / 01	Aard controle R Indicatornummer: E28B / 02	Aard controle R Indicatornummer: E28B / 03	Aard controle R Indicatornummer: E28B / 04	Aard controle R Indicatornummer: E28B / 05	
		Beschikking of overeenkomst van Samenwerkingsverband Noord Nederland met provincies obv convenant tussen Rijk en Samenwerkingsverband Noord Nederland voor Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn	1 UP-11-15069	Nee	€ 40.240.932	€ 0	€ 0	
		Provincies Fryslân, Groningen en Drenthe	2 UP-12-06691	Nee	€ 0	€ 0	€ 0	
			3 UP-13-10543	Nee	€ 0	€ 0	€ 0	
			4 UP-16-25838	Nee	€ 0	€ 0	€ 0	
			5					
			6					
			7					
			8					
			9					
			10					
			Kopie beschikingsnummer	Toelichting	Eindverantwoording Ja/Nee			
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E28B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E28B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E28B / 08			
			1 UP-11-15069		Nee			
			2 UP-12-06691		Nee			
			3 UP-13-10543		Nee			
			4 UP-16-25838		Nee			
			5					
			6					
			7					
			8					
			9					
			10					

3. Begrotingswijzigingen buiten P&C-cyclus

Via voordrachten:

				bedragen x € 1.000						
Programma/ Productgroep	Toelichting/omschrijving	PS-datum	Lasten/Baten	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
3. Platteland en natuur										
5100	Begroting Prolander 2020 (verschuiving taken)	27-5-2019	Lasten	-165,0	-165,0	-166,5	-168,0	-170,0	-172,5	-175,1
5100	Begroting Prolander 2020 (extra bijdrage)	27-5-2019	Lasten		172,0	173,7	175,3	177,4	180,1	182,8
5300	Begroting Prolander 2020	27-5-2019	Lasten	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Totaal lasten				-105,0	67,0	67,2	67,3	67,4	67,6	67,7
Totaal baten				0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal saldo				-105,0	67,0	67,2	67,3	67,4	67,6	67,7
4. Bereikbaarheid										
2100	Financiering grondaankopen N33-Midden	10-7-2019	Lasten	4.900,0	1.400,0	1.400,0	1.300,0			
2100	Financiering grondaankopen N33-Midden	10-7-2019	Baten	1.501,7	429,1	429,1	398,4			
2101	Afkoopsom N363 Roodeschool-Oosteinde	13-3-2019	Lasten	250,0						
2101	Aanpassing onderhoudsbudget n.a.v. afkoopsom N363	13-3-2019	Lasten		-11,0	-11,2	-11,4	-11,6	-11,8	-12,0
2300	Spoorverbinding Groningen-Bremen (Wunderline)	19-12-2018	Lasten	-1.920,0	3.450,0					
2300	Spoorverbinding Groningen-Bremen (Wunderline)	19-12-2018	Baten	-2.584,2	1.179,7					
2300	Reactivering spoorlijn Veendam-Stadskanaal	27-5-2019	Lasten	1.326,2	2.829,3	3.359,8	2.475,6			
2300	Sneltrain Groningen-Winschoten	10-7-2019	Lasten	-1.000,0	17.500,0	8.692,0				
2300	Reactivering spoorlijn Veendam-Stadskanaal	27-5-2019	Baten	745,0	1.589,4	1.887,4	1.390,7			
2300	Sneltrain Groningen-Winschoten	10-7-2019	Baten	-980,9	3.542,8	2.287,2				
Totaal lasten				3.556,2	25.168,3	13.440,6	3.764,2	-11,6	-11,8	-12,0
Totaal baten				-1.318,4	6.741,0	4.603,7	1.789,1	0,0	0,0	0,0
Totaal saldo				4.874,6	18.427,3	8.836,9	1.975,1	-11,6	-11,8	-12,0
5. Economie										
6300	Aanvulling weerstandsvermogen t.l.v. Provinciale Meefinanciering	8-2-2019	Lasten	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-750,0	-750,0
Totaal lasten				-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-750,0	-750,0
Totaal baten				0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal saldo				-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-500,0	-750,0	-750,0
7. Openbaar bestuur										
1100	Noordelijke Rekenkamer - extra bijdrage	10-7-2019	Lasten	15,0						
1300	Viering 75 jaar bevrijding	13-3-2019	Lasten	275,0	275,0					
1903	Dekking Viering 75 jaar bevrijding t.l.v. Evenementenbudget	13-3-2019	Lasten	-50,0	-50,0					
Totaal lasten				240,0	225,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal baten				0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal saldo				240,0	225,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Algemene dekkingmiddelen en bedrijfsvoering										
0501	Begroting Prolander 2020	27-5-2019	Lasten	105,0	107,8	111,9	116,1	120,5	125,0	129,7
0500	Noordelijke Rekenkamer - extra bijdrage	10-7-2019	Lasten	-15,0						
0800	Weerstandsvermogen: storting Algemene reserve	8-2-2019	Lasten	284,8						
0800	Weerstandsvermogen: aanvullen stamkapitaal	8-2-2019	Lasten	4.398,5						
0800	Aanvulling weerstandsvermogen t.l.v. Provinciale Meefinanciering	8-2-2019	Lasten	500,0	500,0	500,0	500,0	500,0	750,0	750,0
0800	Onttrekking reserve RSP: spoorverbinding Groningen-Bremen	19-12-2018	Baten	-2.015,8	920,3					
0800	Onttrekking reserve MIT: spoorverbinding Groningen-Bremen	19-12-2018	Baten	2.680,0	1.350,0					
0800	Weerstandsvermogen: onttrekking reserve Bodemsanering	8-2-2019	Baten	284,8						
0800	Weerstandsvermogen: vrijval Algemene reserve	8-2-2019	Baten	4.398,5	2.758,0	1.948,6				
0800	Afkoopsom N363 Roodeschool-Oosteinde	13-3-2019	Baten	250,0						
0800	Onttrekking reserve RSP: spoorlijn Veendam-Stadskanaal	27-5-2019	Baten	581,2	1.239,9	1.472,4	1.084,9			
0800	Onttrekking reserve RSP: sneltrain Groningen-Winschoten	10-7-2019	Baten	-765,3	2.763,9	1.784,3				
0800	Onttrekking reserve duVV: sneltrain Groningen-Winschoten	10-7-2019	Baten	746,2	11.193,3	4.620,5				
0800	Onttrekking reserve RSP: grondaankopen N33-Midden	10-7-2019	Baten	1.171,5	334,7	334,7	310,8			
0800	Onttrekking reserve MIT: grondaankopen N33-Midden	10-7-2019	Baten	1.622,3	463,5	463,5	430,4			
0800	Onttrekking reserve duVV: grondaankopen N33	10-7-2019	Baten	604,5	172,7	172,7	160,4			
* 0808	Storting reserve Afschrijvingen: reconstructie N995 en N982	18-12-2019	Lasten	1.300,0						
* 0808	Onttrekking reserve MIT: reconstructie N995 en N982	18-12-2019	Baten	1.300,0						
Totaal lasten				6.573,3	607,8	611,9	616,1	620,5	875,0	879,7
Totaal baten				10.857,9	21.196,3	10.796,7	1.986,5	0,0	0,0	0,0
Totaal saldo				-4.284,6	-20.588,5	-10.184,8	-1.370,4	620,5	875,0	879,7
Eindtotaal lasten				9.764,5	25.568,1	13.619,7	3.947,6	176,3	180,8	185,4
Eindtotaal baten				9.539,5	27.937,3	15.400,4	3.775,6	0,0	0,0	0,0
Eindtotaal saldo				225,0	-2.369,2	-1.780,7	172,0	176,3	180,8	185,4

De met * gemerkte mutaties zijn niet eerder (tot en met Najaarsmonitor 2019/Begroting 2020) aan uw Staten verantwoord.

Via door GS in mandaat genomen besluiten:

					bedragen x€ 1.000						
Programma/ Productgroep	Toelichting/omschrijving	Dossier	Type	Lasten/Baten	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
1. Ruimte en water											
8100	OVB 2018-2019: Retailagenda	K6480	B	Lasten	1.626,6						
8100	Grondexploitatie Blauwestad	K13652	A	Lasten	4.176,0						
8100	Bouwheerschap	K13652	A	Lasten	34,4						
8100	Grondexploitatie Blauwestad	K13652	A	Baten	4.176,0						
8100	Bouwheerschap	K13652	A	Baten	34,4						
* 8200	DC PF 2019: DU Versnelling flexwonen	K7875	A	Lasten		250,0					
3300	Metingen grondwatermonitoring	K13652	A	Lasten	47,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	
3300	Voorziening grondwaterheffing	K13652	A	Lasten	-47,4	-74,4	-74,4	-74,4	-73,8	-68,2	
3300	Voorziening grondwaterheffing	K13652	A	Baten					0,6	6,2	
3900	DC PF 2018: DU Hydrologische maatregelen	K7875	A	Lasten	22,2						
3900	OVB 2018-2019: DU Hydrologische maatregelen	K6480	B	Lasten	310,7						
3900	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Lasten	250,0						
3900	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Baten	250,0						
* 0801	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Lasten	250,0						
0801	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	3.209,5						
* 0801	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten		250,0					
					Totaal lasten	6.669,9	250,0	0,0	0,0	0,6	6,2
					Totaal baten	7.669,9	250,0	0,0	0,0	0,6	6,2
					Totaal saldo	-1.000,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Milieu en energie											
4102	DC PF 2018: DU Nationaal Programma Groningen	K7875	A	Lasten	13.200,0						
4102	OVB 2018-2019: Advisering dossier gaswinning	K6480	B	Lasten	769,3						
4102	OVB 2018-2019: DU Nationaal Programma Groningen	K6480	B	Lasten	72,0						
4400	OVB 2018-2019: Omgevingswet	K6480	B	Lasten	443,6						
4400	OVB 2018-2019: Opruiming drugsafval	K6480	B	Lasten	40,2						
4600	OVB 2018-2019: Duurzaam Door	K6480	B	Lasten	32,2						
4601	OVB 2018-2019: Green Deal	K6480	B	Lasten	126,5						
4602	DC PF 2018: DU Nationaal Programma Groningen	K7875	A	Lasten	10.000,0						
4602	OVB 2018-2019: Programma Energietransitie 2016-2019	K6480	B	Lasten	1.026,9						
4602	OVB 2018-2019: St. Revolv. Fonds Energie en Leefbaarheid	K6480	B	Lasten	-178,0						
4602	Windenergie op land	K13652	A	Lasten	50,0						
4602	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Lasten	2.824,6						
4602	Windenergie op land	K13652	A	Baten	50,0						
4602	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Baten	2.824,6						
* 4602	DC PF 2019: DU Vogeltrekvoorspellingen	K7875	A	Baten	-103,0						
0802	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	33.761,1	889,2	3.812,8	224,8	233,3	242,1	
					Totaal lasten	28.407,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
					Totaal baten	36.532,7	889,2	3.812,8	224,8	233,3	242,1
					Totaal saldo	-8.125,4	-889,2	-3.812,8	-224,8	-233,3	-242,1
3. Platteland en natuur											
5100	Natuurontwikkeling: inzet Tennet-bijdrage 380 kV	K11390	A	Lasten	70,0	70,0	70,0	70,0	70,0		
5100	Natuurontwikkeling: bijdrage Tennet 380 kV en broedeiland	K11390	A	Baten	150,0	70,0	70,0	70,0	70,0		
5200	DC PF 2018: DU Ecologie en Economie in Balans	K7875	A	Lasten	25,0						
5200	DC PF 2018: DU Ecologie en Economie in Balans (NOVI)	K7875	A	Lasten	15,0						
5202	DC PF 2018: DU Meerjarig programma Eems-Dollard	K7875	A	Lasten	165,3						
5202	OVB 2018-2019: Opgave Waddengebied	K6480	B	Lasten	837,9						
5202	OVB 2018-2019: DU Waddenslib	K6480	B	Lasten	200,0						
5202	OVB 2018-2019: DU Meerjarenprogr. ED2050	K6480	B	Lasten	385,5						
5202	RCW: bijdrage provincies Fryslân en Noord-Holland	K17259	A	Lasten	283,3	283,3					
* 5202	DC PF 2018: DU Ecologie en Economie in Balans	K7875	A	Lasten		83,0					
* 5202	PF decembercirc. 2019: DU Ecologie en Economie in Balans	K7875	A	Lasten		21,0					
5202	RCW: bijdrage provincies Fryslân en Noord-Holland	K17259	A	Baten	283,3	283,3					
6100	OVB 2018-2019: Landbouwprogramma 2017-2020	K6480	B	Lasten	697,4						
6100	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Lasten	2.556,5						
6100	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Baten	2.556,5						
0803	Reserve PLG: bijdrage Tennet t.b.v. broedeiland	K11390	A	Lasten	80,0						
0803	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Lasten	104,0						
0803	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	9.983,4	2.824,3	2.112,2	558,3	558,3	558,3	
0803	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten		104,0					
					Totaal lasten	5.419,9	457,3	70,0	70,0	70,0	0,0
					Totaal baten	12.973,3	3.281,7	2.182,2	628,3	628,3	558,3
					Totaal saldo	-7.553,3	-2.824,3	-2.112,2	-558,3	-558,3	-558,3

					bedragen x€ 1.000					
Programma/ Productgroep	Toelichting/omschrijving	Dossier	Type	Lasten/Baten	2019	2020	2021	2022	2023	2024
4. Bereikbaarheid										
2100	Fasering RMF-bijdrage Aanpak Ring Zuid (RSP)	K12083	C	Lasten	419,0					
2100	Fasering RMF-bijdrage Aanpak Ring Zuid (RSP)	K12083	C	Baten	280,6					
2103	OVb 2018-2020: MUP Verkeersveiligheid 2017-2020	K6480	B	Lasten		624,5				
2201	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal	K7462	A	Lasten	111,0					
2201	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal	K7462	D	Lasten	49,5					
2201	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal	K7462	A	Baten	111,0					
2900	N33-Midden	K13652	A	Lasten	200,0					
2900	N33-Midden	K13652	A	Baten	200,0					
2300	DC PF 2018: DU Nationaal Programma Groningen	K7875	A	Lasten	1.000,0					
2300	OVb 2018-2019: DU Waterstofbussen	K6480	B	Lasten	750,0					
2300	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Lasten	1.500,0					
2300	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Baten	1.500,0					
0804	Mutaties reserves	K17259	C	Lasten	11.279,8	3.502,8	2.596,2	2.596,2	2.596,2	1.642,9
0804	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	55.810,6	24.143,0	12.290,0	5.661,0	3.674,6	3.158,5
					Totaal lasten	15.309,3	4.127,3	2.596,2	2.596,2	1.642,9
					Totaal baten	57.902,2	24.143,0	12.290,0	5.661,0	3.158,5
					Totaal saldo	-42.592,9	-20.015,7	-9.693,8	-3.064,8	-1.515,6
5. Economie										
6300	DC PF 2018: DU Nationaal Programma Groningen	K7875	A	Lasten	12.000,0					
6300	DC PF 2018: DU Regionale Investeringssteun Groningen	K7875	A	Lasten	2.000,0	2.000,0	1.000,0			
6300	OVb 2018-2019: DU Regionale Investeringssteun Groningen	K6480	B	Lasten	-1.934,5					
6301	OVb 2018-2019: Investering Groningen Airport Eelde	K6480	B	Lasten	1.728,2					
6302	DC PF 2018: DU Innovatiestimulering Topsectoren	K7875	A	Lasten	2.030,0					
6302	OVb 2018-2019: Programma Economie en Arbeidsmarkt	K6480	B	Lasten	36,2					
6302	OVb 2018-2019: Innovatie en duurzaamheid 2	K6480	B	Lasten	44,2					
6302	OVb 2018-2019: Innovatief en duurzaam MKB 3	K6480	B	Lasten	300,0					
6302	RSP-project Cybersecurity	K13931	C	Lasten	3.242,8					
6302	Herprioritering overgeboekte bedragen 2018-2019 (substitutie)	K17259	C	Lasten	-50,0					
6302	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Lasten	4.001,0					
* 6302	Cofinanciering proceskosten Groene Motor	K13167	-	Lasten	75,0	75,0				
* 6302	DC PF 2019: DU Innovatiestimulering Topsectoren	K7875	A	Lasten		1.600,0				
6302	RSP-project Cybersecurity	K13931	C	Baten	2.206,5					
6302	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Baten	4.001,0					
* 6303	Cofinanciering proceskosten Groene Motor	K13167	-	Lasten	-75,0	-75,0				
6900	Lastgevingsovereenkomst/Terugploegkorting NOM	K8217	A	Lasten	4.000,0					
6900	Branding campagne Noord-Nederland: bijdr. provincies	K17259	A	Lasten	620,9					
6900	Lastgevingsovereenkomst/Terugploegkorting NOM	K8217	A	Baten	4.000,0					
6900	Branding campagne Noord-Nederland: bijdr. provincies	K17259	A	Baten	620,9					
6901	OVb 2018-2019: Programma Economie en Arbeidsmarkt	K6480	B	Lasten	47,9					
6901	OVb 2018-2019: Leven-lang-lerenfond	K6480	B	Lasten	90,1					
6901	Herprioritering overgeboekte bedragen 2018-2019 (substitutie)	K17259	C	Lasten	50,0					
6400	OVb 2018-2019: Toerisme-visie 2016-2020	K6480	B	Lasten	258,1					
6902	DC PF 2018: DU Regioverbinder	K7875	A	Lasten	62,0	62,0				
6902	Regioverbinder: bijdrage provincies Drenthe en Overijssel	K17259	A	Lasten	37,6	42,0				
6902	Regioverbinder: bijdrage provincies Drenthe en Overijssel	K17259	A	Baten	37,6	42,0				
0805	Mutaties reserves	K17259	C	Lasten	2.000,0	2.000,0	500,0	500,0	500,0	750,0
* 0805	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Lasten	1.600,0					
0805	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	22.360,9	248,9	100,1			
* 0805	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten		1.600,0				
					Totaal lasten	32.164,4	5.704,0	1.500,0	500,0	500,0
					Totaal baten	33.226,9	1.890,9	100,1	0,0	0,0
					Totaal saldo	-1.062,5	3.813,0	1.399,9	500,0	750,0
6. Cultuur en maatschappij										
7100	OVb 2018-2019: Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020	K6480	B	Lasten	438,3					
7100	We the North: bijdrage gemeenten en provincies	K17259	A	Lasten	748,0					
7100	Landsdeel Noord - NNO: bijdrage gemeenten en provincies	K17259	A	Lasten	140,0					
7100	Fonds Cultuurpijlers: bijdrage gemeente Groningen	K17259	A	Lasten	75,0					
7100	Herprioritering overgeboekte bedragen 2018-2019 (substitutie)	K17259	C	Lasten	95,0					
7100	We the North: bijdrage gemeenten en provincies	K17259	A	Baten	748,0					
7100	Landsdeel Noord - NNO: bijdrage gemeenten en provincies	K17259	A	Baten	140,0					
7100	Fonds Cultuurpijlers: bijdrage gemeente Groningen	K17259	A	Baten	75,0					
7101	Inzet DU Onderhoud/restauratie monumenten GRRG/RORG	K8724	A	Lasten	-1.083,7					
7101	OVb 2018-2019: Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020	K6480	B	Lasten	150,0					
7101	OVb 2018-2019: DU Erfgoed en ruimte	K6480	B	Lasten	99,9					
7101	Restauratie rijksmonumenten (substitutie)	K13652	A	Lasten		-1.083,8	-1.083,8	-1.083,8	-1.083,8	-1.083,7
7101	Herprioritering overgeboekte bedragen 2018-2019 (substitutie)	K17259	C	Lasten	-95,0					
7102	Inzet DU Onderhoud/restauratie monumenten GRRG/RORG	K8724	A	Lasten	1.083,7					
7102	Middelen NCG en OCW subsidieregelingen GRRG/RORG	K8724	A	Lasten	5.300,0					
7102	DC PF 2018: DU Nationaal Programma Groningen	K7875	A	Lasten	2.000,0					
7102	DC PF 2018: DU Projectplan Groningen	K7875	A	Lasten	1.000,0					
7102	OVb 2018-2019: Onderhoud/restauratie monumenten	K6480	B	Lasten	382,6					
7102	OVb 2018-2019: Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit, landschap (ERL)	K6480	B	Lasten	325,4					
7102	OVb 2018-2019: GRRG en RORG	K6480	B	Lasten	2.759,8					
7102	Restauratie rijksmonumenten (substitutie)	K13652	A	Lasten		1.083,8	1.083,8	1.083,8	1.083,8	1.083,7
* 7102	DC PF 2019: DU Erfgoedloket	K7875	A	Lasten	100,0					
* 7102	DC PF 2019: DU Erfgoedprogramma algemeen	K7875	A	Lasten	40,7	959,3				
7102	Middelen NCG en OCW subsidieregelingen GRRG/RORG	K8724	A	Baten	5.300,0					
7203	OVb 2018-2019: Uitvoeringsprogramma Sport- en beweegvisie	K6480	B	Lasten	150,8					

Programma/ Productgroep	Toelichting/omschrijving	Dossier	Type	Lasten/Baten	bedragen x € 1.000					
					2019	2020	2021	2022	2023	2024
8101	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Lasten	1.163,0					
8101	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Baten	1.163,0					
8103	DC PF 2018: DU Nationaal Programma Groningen	K7875	A	Lasten	10.621,0					
8103	OVB 2018-2019: Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2016-2020	K6480	B	Lasten	2.770,9					
8103	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Lasten	46,5					
* 8103	DC PF2019: DU Krimpcongres 2019	K7875	A	Lasten	41,3					
8103	Specifieke uitkering Nationaal Programma Groningen	K13560	A	Baten	46,5					
* 0806	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Lasten	1.059,3					
0806	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	24.761,2	2.572,7	1.213,0	1.213,0	1.213,0	
* 0806	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten		1.059,3				
					Totaal lasten	29.312,5	1.059,3	0,0	0,0	0,0
					Totaal baten	32.233,7	3.632,0	1.213,0	1.213,0	1.213,0
					Totaal saldo	-2.921,2	-2.572,7	-1.213,0	-1.213,0	-1.213,0
7. Openbaar bestuur										
1400	OVB 2018-2019: Gemeentelijke herindeling	K6480	B	Lasten	289,8					
1600	OVB 2018-2019: DU Impuls omgevingsveiligheid	K6480	B	Lasten	-18,6					
1600	Impuls omgevingsveiligheid	K13652	A	Lasten	20,6					
1600	Impuls omgevingsveiligheid	K13652	A	Baten	20,6					
1903	OVB 2018-2019: Uitvoeringsprogr. Evenementen 2016-2020	K6480	B	Lasten	390,8					
0807	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	763,0					
					Totaal lasten	682,6	0,0	0,0	0,0	0,0
					Totaal baten	783,6	0,0	0,0	0,0	0,0
					Totaal saldo	-101,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Algemene dekkingmiddelen en bedrijfsvoering										
0501	Start-up subsidieteam: mutatie AKP-budgetten	K2744	C	Lasten	74,0					
0501	Start-up subsidieteam: stelposten bedrijfsvoering	K2744	C	Lasten	-43,0					
0501	OVB 2018-2019: MJOP provinciehuis	K6480	B	Lasten	2,4					
0501	OVB 2018-2019: Vervanging wagenpark GS, CdK, Milieu	K6480	B	Lasten	424,7					
* 0100	DC PF 2019	K7875	A	Baten	3.198,3					
0500	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal	K7462	D	Lasten	-49,5					
0800	Admin. herschikking mutaties reserves naar progr. 1 t/m 8	K17259	C	Lasten	-55.096,1	-28.454,6	-7.955,3	-5.201,7	-4.342,7	-3.150,4
0800	Fasering RMF-bijdrage Aanpak Ring Zuid (RSP)	K12083	C	Baten	138,4					
0800	DC PF 2018: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten	54.140,5	2.062,0	1.000,0			
0800	Start-up subsidieteam: reserve AKP	K2744	C	Baten	31,0					
0800	OVB 2018-2019: reserve Overboeking kredieten	K6480	B	Baten	15.877,8	624,5				
0800	RSP-project Cybersecurity	K13931	C	Baten	1.036,3					
0800	Admin. herschikking mutaties reserves naar progr. 1 t/m 8	K17259	C	Baten	-187.704,9	-50.325,5	-27.639,8	-14.458,3	-12.490,8	-5.455,5
0808	Mutaties reserves	K17259	C	Lasten	41.816,3	22.951,8	4.859,1	2.105,5	1.246,5	757,5
0808	Mutaties reserves	K17259	C	Baten	37.055,1	19.647,4	8.111,6	6.801,1	6.811,6	1.496,5
					Totaal lasten	-12.871,2	-5.502,8	-3.096,2	-3.096,2	-3.392,9
					Totaal baten	-76.227,6	-27.991,7	-18.528,2	-7.657,2	-5.679,3
					Totaal saldo	63.356,4	22.488,9	15.432,0	4.561,0	1.566,0
					Eindtotaal lasten	105.094,8	6.095,1	1.070,0	70,0	70,6
					Eindtotaal baten	105.094,8	6.095,1	1.070,0	70,0	70,6
					Eindtotaal saldo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

De met * gemerkte mutaties zijn niet eerder (in Rekening 2018 tot en met Najaarsmonitor 2019/Begroting 2020) aan uw Staten verantwoord.

DC PF = Decembercirculaire Provinciefonds
OVB = Overboeking

Type wijziging:

- A bijdragen van derden met een specifiek doel
- B overboekingen naar volgende begrotingsjaren (categorie 1 en decentralisatie-uitkeringen)
- C reeds genomen Statenbesluiten
- D incidentele begrotingswijzigingen tot € 50.000
- E reserve Automatisering en reserve Apparaatskosten Personeel
- verschuivingen tussen productgroepen binnen een programma

4. Inhuur personeel

Tijdens de Dag van de Verantwoording 2009 is afgesproken dat voortaan in de rekening een overzicht wordt verstrekt met inhuur van personeel. In onderstaand overzicht wordt inzicht verschaft in de inhuur van personeel, adviezen van derden en accountantskosten.

Inhuur in 2019 verantwoord op:	Waarborgen capaciteit bedrijfsvoering cat. 1	Uitvoerings- en capaciteits-kredieten cat. 2	Overige adviezen en inhuur cat. 3	Accountancy	Totaal
Apparaatskosten personeel	€ 4.702.830	€	528.872 €	9.303 €	5.241.004
Projecten	€ 161.362	€	169.138	€	330.501
Overige apparaatskosten	€ 1.000.260	€	428.748 €	199.173 €	1.628.181
Totaal apparaatskosten	€ 5.864.452	€	1.126.758 €	208.476 €	7.199.685
Programmakosten	€	3.214.151 €	3.469.239 €	51.673 €	6.735.063
Investerings	€	49.827 €	414.535 €	15.500 €	479.861
Totaal 2019	€ 5.864.452	€ 3.263.977	€ 5.010.532	€ 275.649	€ 14.414.610

Totaal 2018	€ 5.806.134	€ 3.752.890	€ 5.625.776	€ 238.370	€ 15.423.170
Totaal 2017	€ 7.346.316	€ 3.886.594	€ 5.725.837	€ 348.031	€ 17.306.778
Totaal 2016	€ 7.037.503	€ 4.700.285	€ 10.374.201	€ 159.846	€ 22.271.834
Totaal 2015	€ 5.019.137	€ 4.597.171	€ 9.311.341	€ 178.378	€ 19.106.027
Totaal 2014	€ 4.665.085	€ 4.173.287	€ 9.449.779	€ 157.451	€ 18.445.602
Totaal 2013	€ 7.295.642	€ 4.392.469	€ 6.695.252	€ 130.818	€ 18.514.182
Totaal 2012	€ 9.982.015	€	€ 11.471.569	€ 139.590	€ 21.593.174
Totaal 2011	€ 7.660.142	€	€ 8.411.673	€ 86.489	€ 16.158.304
Totaal 2010	€ 5.848.636	€	€ 7.391.041	€ 134.905	€ 13.374.582
Totaal 2009	€ 7.678.116	€	€ 5.810.995	€ 256.423	€ 13.745.534

Totale lasten provincie		waarvan apparaatskosten	
2009	€ 382.139.892	€	78.215.535
2010	€ 353.698.307	€	75.782.990
2011	€ 374.529.319	€	77.001.477
2012	€ 454.076.687	€	80.541.336
2013	€ 399.143.356	€	80.771.925
2014	€ 405.051.924	€	74.299.463
2015	€ 499.391.650	€	74.342.600
2016	€ 465.633.318	€	71.148.133
2017	€ 453.607.288	€	75.306.097
2018	€ 374.938.045	€	78.176.380
2019	€ 455.219.302	€	84.559.392

De kosten voor inhuur zijn wederom gedaald ten opzichte van voorgaand jaar, vanaf 2016 is hier een dalende trend in te zien. De inhuurkosten voor de categorieën 2 en 3 zijn gedaald, de inhuurkosten voor categorie 1 en de accountantskosten zijn daarentegen gestegen. Op totaalniveau zijn de kosten echter lager dan in 2018. Onder waarborgen capaciteit wordt verstaan het inhuren van personeel als gevolg van tijdelijk capaciteitsgebrek. Deze vorm van inhuur wordt gedekt uit de AKP.

Apparaatskosten

De totale realisatie op de apparaatskosten bedraagt € 84,6 miljoen. De loonkosten bedragen € 51 miljoen. Binnen de totale apparaatskosten is voor een bedrag van circa € 7,2 miljoen aan personeel/advies ingehuurd. Hiervan is € 5,9 miljoen ten laste van de AKP-budgetten van de afdelingen ingehuurd. De totale inhuur personeel voor de categorieën 1 en 2 is ca. € 9,1 miljoen.

Het percentage 'inhuur' wordt berekend volgens de normen die door het IPO zijn afgegeven. Dit percentage komt voor 2019 uit op 12,85%. Omdat inhuur duurder is dan eigen personeel (twee derde van inhuur) is bepaald dat het percentage met twee derde vermenigvuldigd moet worden. Het inhuurpercentage is daarmee 8,6%, dit is lager dan vorig jaar (9,0%). De afspraken die het DT met de OR heeft gemaakt (maximaal 10%) worden hiermee in 2019 gehaald.

5. Overzicht nieuw beleid

Product- groep- nummer	Onschrijving	Begroting 2019	Overboeking kredieten	Kadernota 2019-2023 / Voorjaars- monitor 2019	Najaars- monitor 2019	Overige GS- besluiten	Budget 2019	Besteed tot en met 31 dec. 2019	Overboeking naar 2020 / Bestemming rekening- resultaat	Vrijval per 31 dec. 2019
			9e wijz. of mandaat GS	12e wijz.	14e wijz.	Mandaat GS of administratief				
2. Milieu en energie										
4400	Milieu Omgevingsdienst Groningen			400.000			400.000	400.000		
4602	Energie en klimaat	100.000								
4602	Intensivering Programma Energietransitie 2016-2019 Internationaal kenniscentrum voor klimaatadaptatie		100.000					83.420	12.798	3.782
							100.000			100.000
3. Platteland en natuur										
5100	Natuur en landschap Beheer en monitoring broedelanden	80.000					80.000	37.841		42.159
5. Economie										
Economie en werkgelegenheid										
6302	Provinciale Meefinanciering: Marktsectoren	125.000			1.550.000		1.550.000			
6303	Chemport/Groene chemie (vervolg Actieplan Chemie op stoom)	150.000				-75.000	50.000	39.000		
6900	Acquisitie Noord-Nederland						150.000	150.000		11.000
6. Cultuur en maatschappij										
Ergoed en archeologie										
7102	Ergoed, Ruimtelijke kw. alleit en Landschap (ERL)	1.650.000				-1.300.000	350.000	308.023	41.977	
7102	ERL - Kw. alleit/gids	65.000	25.500				90.500	13.000	77.500	
7102	Subsidierelingen GRRG en RORG (voor zover gedekt uit middelen ERL)					1.300.000	1.300.000	1.115.148	184.852	
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering										
Bedrijfsvoering										
0501	Functionaris gegevensbescherming - formatie-uitbreiding	55.000					55.000	55.000		
0501	Verbeterplan afdeling Financiën en Control	451.900					451.900	451.900		
0501	HR-controller	98.400					98.400	98.400		
0501	Juridische advisering opgaven/insjeure taken	165.000					165.000	165.000		
0501	Juridische control	55.000					55.000	55.000		
0501	Verbeieren kw. alleit communicatie	196.800					196.800	196.800		
0501	Nieuwe quotumregeling Participatiew et	223.300					223.300	160.900		62.400
0501	Opleidingskosten personeel	400.000					400.000	400.000		
0501	Gastvrij beveligen	320.000	230.000	231.300	-381.000		169.000	128.303	32.900	7.797
0501	Kosten extra gedeputeerde (incl. ondersteuning)						231.300	231.300		
0500	Algemene dekkingsmiddelen Reservering voor Provinciale Meefinanciering	1.550.000			-1.550.000		0			
Totaal		5.685.400	355.500	631.300	-381.000	-75.000	6.216.200	5.639.035	350.027	227.138

Product- groep- nummer	Omschrijving	Begroting 2019	Overboeking kredieten	Kadernota 2019-2023 / Voorjaars- monitor 2019	Najaars- monitor 2019	Overige GS- besluiten	Budget 2019	Besteed tot en met 31 dec. 2019	Overboeking naar 2020 / Bestemming rekening- resultaat	Vrijval per 31 dec. 2019
			9e w./jz. of mandaat GS	12e w./jz.	14e w./jz.	Mandaat GS of administratief				
	Dekking									
	Ten laste van programmakosten									
8100	Bouwheerschap	50.000					50.000	41.710	6.399	1.891
1200	Deskundige adviezen	82.500					82.500	82.500		
0501	Opgaven/programma's	180.900					180.900	180.900		
0501	Bestaande budgetten afd. Facilitaire zaken	200.000					200.000	151.838	38.935	9.227
	Ten laste van bestemmingsreserves									
0800	Reserve Overboeking kredieten	25.500	25.500				25.500	3.663	21.837	
0800	Algemene reserve (herschikking begrotingsruimte)				-206.000		-206.000	-206.000		
	Flexibel budget 2019 (incl. vrij besteedbaar rek. resultaat 2018)	5.172.000	330.000	631.300	-175.000	-75.000	5.883.300	5.384.424	282.856	216.020
	Totaal	5.685.400	355.500	631.300	-381.000	-75.000	6.216.200	5.639.035	350.027	227.138

6. Realisatie per programma, deelprogramma en productgroep

Programma, deelprogramma en productgroep	Rekening 2018			Primitieve begroting 2019			Begroting na wijziging			Rekening 2019			Verschil		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Lasten
1. Ruimte en water															
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling															
8100 Ruimtelijk beleid en ontwikkeling	4.671	4.712	41	3.285	446	-2.839	8.415	4.742	-3.673	1.652	4.878	3.226	6.763	136	6.899
8200 Wonen	57	0	-57	110	0	-110	116	0	-116	117	0	-117	-1	0	-1
subtotaal	4.728	4.712	-16	3.395	446	-2.949	8.531	4.742	-3.789	1.769	4.878	3.109	6.762	136	6.898
1.2 Waterbeheer															
3100 Waterkeringen en waterberging	1.124	0	-1.124	744	0	-744	749	0	-749	657	45	-612	92	45	137
3300 Grondwater	339	336	-3	498	366	-132	500	366	-134	438	441	3	62	75	137
3900 Waterhuishouding	633	0	-633	614	0	-614	1.298	250	-1.048	654	0	-654	644	-250	394
subtotaal	2.096	336	-1.760	1.856	366	-1.490	2.547	616	-1.931	1.749	486	-1.263	798	-130	668
Reservemutaties															
0801 Mutaties reserves	3.979	901	-3.078	0	1.250	1.250	250	3.210	2.960	7.268	3.210	-4.058	-7.018	0	-7.018
subtotaal	3.979	901	-3.078	0	1.250	1.250	250	3.210	2.960	7.268	3.210	-4.058	-7.018	0	-7.018
Totaal 1. Ruimte en water	10.803	5.949	-4.854	5.251	2.062	-3.189	11.328	8.568	-2.760	10.786	8.574	-2.212	542	6	548
2. Milieu en energie															
2.1 Milieu															
4100 Bodemsanering	2.481	138	-2.343	10.089	0	-10.089	2.664	396	-2.268	1.511	5	-1.506	1.153	-391	762
4101 Afval en duurzaam bodembeheer	707	458	-249	991	389	-602	1.002	389	-613	2.987	410	-2.577	-1.985	21	-1.964
4102 Gaswinning	957	-892	-1.849	1.864	577	-1.287	15.400	566	-14.834	13.927	621	-13.306	1.473	55	1.528
4400 Vergunningverlening, toezicht en handhaving	8.546	634	-7.912	8.235	819	-7.416	8.291	819	-7.472	8.700	1.003	-7.697	-409	184	-225
4500 Ontgrondingen	81	15	-66	79	48	-31	80	49	-31	118	35	-83	-38	-14	-52
4600 Duurzame ontwikkeling	328	0	-328	404	0	-404	402	0	-402	292	0	-292	110	0	110
4900 Milieubeleid	949	4	-945	901	0	-901	937	0	-937	945	0	-945	-8	0	-8
subtotaal	14.049	357	-13.692	22.563	1.833	-20.730	28.776	2.219	-26.557	28.480	2.074	-26.406	296	-145	151
2.2 Energie en klimaat															
4601 Energie en klimaat	430	662	232	91	0	-91	981	0	-981	819	4	-815	162	4	166
4602 Energietransitie	5.733	2.785	-2.948	3.731	294	-3.437	17.726	3.266	-14.460	16.451	2.571	-13.880	1.275	-695	580
subtotaal	6.163	3.447	-2.716	3.822	294	-3.528	18.707	3.266	-15.441	17.270	2.575	-14.695	1.437	-691	746
Reservemutaties															
0802 Mutaties reserves	2.341	3.114	773	0	7.953	7.953	341	26.431	26.090	961	26.372	25.411	-620	-59	-679
subtotaal	2.341	3.114	773	0	7.953	7.953	341	26.431	26.090	961	26.372	25.411	-620	-59	-679
Totaal 2. Milieu en energie	22.553	6.918	-15.635	26.385	10.080	-16.305	47.824	31.916	-15.908	46.711	31.021	-15.690	1.113	-895	218
3. Platteland en natuur															
3.1 Natuur en landschap															
5100 Natuurontwikkeling	16.819	7.619	-9.200	18.203	2.970	-15.233	33.372	12.221	-21.151	26.097	10.090	-16.007	7.275	-2.131	5.144
5200 Natuurbeheer	9.781	340	-9.441	10.696	299	-10.397	10.806	299	-10.507	9.681	149	-9.532	1.125	-150	975
5201 Landschap	1.719	0	-1.719	1.638	0	-1.638	2.639	0	-2.639	1.543	58	-1.485	1.096	58	1.154
5202 Waddengebied	6.550	2.655	-3.895	3.411	0	-3.411	4.781	283	-4.498	3.849	344	-3.505	932	61	993
5300 Beheer flora en fauna	1.744	0	-1.744	1.727	0	-1.727	1.695	0	-1.695	1.817	0	-1.817	-122	0	-122
subtotaal	36.613	10.614	-25.999	35.675	3.269	-32.406	53.293	12.803	-40.490	42.987	10.641	-32.346	10.306	-2.162	8.144
3.2 Landbouw															
6100 Landbouw	3.715	169	-3.546	1.774	0	-1.774	9.156	2.557	-6.599	3.751	559	-3.192	5.405	-1.998	3.407
subtotaal	3.715	169	-3.546	1.774	0	-1.774	9.156	2.557	-6.599	3.751	559	-3.192	5.405	-1.998	3.407
Reservemutaties															
0803 Mutaties reserves	4.116	5.300	1.184	0	2.652	2.652	290	15.970	15.680	1.521	6.985	5.464	-1.231	-8.985	-10.216
subtotaal	4.116	5.300	1.184	0	2.652	2.652	290	15.970	15.680	1.521	6.985	5.464	-1.231	-8.985	-10.216
Totaal 3. Platteland en natuur	44.444	16.083	-28.361	37.449	5.921	-31.528	62.739	31.330	-31.409	48.259	18.185	-30.074	14.480	-13.145	1.335

Programma, deelprogramma en productgroep	Rekening 2018			Primitieve begroting 2019			Begroting na wijziging			Rekening 2019			Verschil		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Lasten
4. Bereikbaarheid															
4.1 Infrastructuur															
2100 (Re)constructie w egen en fietspaden	26.315	14.374	-11.941	39.935	23.623	-16.312	33.576	15.416	-18.160	28.364	10.558	-17.806	5.212	-4.858	354
2101 Onderhoud en beheer w egen en fietspaden	12.648	544	-12.104	13.896	145	-13.751	17.805	145	-17.660	18.090	626	-17.464	-285	481	196
2102 Verkeersmanagement	1.289	228	-1.061	1.742	247	-1.495	1.664	247	-1.417	1.462	432	-1.030	202	185	387
2103 Verkeersveiligheid	709	47	-662	4.019	0	-4.019	4.037	0	-4.037	2.009	15	-1.994	2.028	15	2.043
2104 Diensten voor derden Wegen	617	238	-379	277	242	-35	708	406	-302	1.204	372	-832	-496	-34	-530
2200 (Re)constructie w aterw egen	3.952	71	-3.881	2.463	0	-2.463	4.837	0	-4.837	972	0	-972	3.865	0	3.865
2201 Onderhoud en beheer vaarw egen	3.112	507	-2.605	3.823	518	-3.305	3.938	629	-3.309	4.811	719	-4.092	-873	90	-783
2202 Kunstw erken vaarw egen	3.383	101	-3.282	2.966	528	-2.438	3.482	528	-2.954	2.729	16	-2.713	753	-512	241
2203 Diensten Hoofdvaarw egen	5.905	6.540	635	3.434	3.618	184	3.581	3.685	104	3.974	4.897	923	-393	1.212	819
2204 Diensten voor derden Vaarw egen	3.591	3.844	253	785	785	0	1.336	563	-773	979	1.321	342	357	758	1.115
2900 Mobiliteitsbeleid	9.608	282	-9.326	16.478	175	-16.303	6.918	478	-6.440	4.374	725	-3.649	2.544	247	2.791
subtotaal	71.129	26.776	-44.353	89.818	29.881	-59.937	81.882	22.097	-59.785	68.968	19.681	-49.287	12.914	-2.416	10.498
4.2 Openbaar vervoer															
2300 Collectief personenvervoer	97.892	4.428	-93.464	128.667	18.003	-110.664	136.752	48.638	-88.114	127.871	48.874	-78.997	8.881	236	9.117
subtotaal	97.892	4.428	-93.464	128.667	18.003	-110.664	136.752	48.638	-88.114	127.871	48.874	-78.997	8.881	236	9.117
Reservemutaties															
0804 Mutaties reserves	5.655	29.499	23.844	0	35.937	35.937	13.558	60.530	46.972	18.554	47.139	28.585	-4.996	-13.391	-18.387
subtotaal	5.655	29.499	23.844	0	35.937	35.937	13.558	60.530	46.972	18.554	47.139	28.585	-4.996	-13.391	-18.387
Totaal 4. Bereikbaarheid	174.676	60.703	-113.973	218.485	83.821	-134.664	232.192	131.265	-100.927	215.393	115.694	-99.699	16.799	-15.571	1.228
5. Economie															
5.1 Economie en werkgelegenheid															
6200 Fysieke bedrijfsomgeving	128	0	-128	162	0	-162	212	0	-212	146	0	-146	66	0	66
6300 Regioprogramma's	21.653	3.173	-18.480	21.327	5	-21.322	31.245	34	-31.211	40.172	13.020	-27.152	-8.927	12.986	4.059
6301 Provinciale bedrijven	13.883	10.399	-3.484	2.228	114	-2.114	5.038	2.214	-2.824	4.001	2.214	-1.787	1.037	0	1.037
6302 Marktsectoren	17.829	712	-17.117	4.477	94	-4.383	20.411	6.660	-13.751	12.959	3.427	-9.532	7.452	-3.233	4.219
6303 Circulaire economie	145	0	-145	279	0	-279	216	0	-216	170	0	-170	46	0	46
6900 Promotie en acquisitie	1.026	484	-542	422	0	-422	5.057	4.621	-436	968	565	-403	4.089	-4.056	33
6901 Arbeidsmarktbeleid	1.375	1.319	-56	782	0	-782	972	0	-972	980	0	-980	-8	0	-8
subtotaal	56.039	16.087	-39.952	29.677	213	-29.464	63.151	13.529	-49.622	59.396	19.226	-40.170	3.755	5.697	9.452
5.2 Recreatie en toerisme															
6400 Recreatie en toerisme	2.401	-19	-2.420	1.180	5	-1.175	1.657	191	-1.466	1.504	162	-1.342	153	-29	124
subtotaal	2.401	-19	-2.420	1.180	5	-1.175	1.657	191	-1.466	1.504	162	-1.342	153	-29	124
5.3 Grensoverschrijdende samenwerking															
6902 Grensoverschrijdende samenw erking	366	0	-366	353	0	-353	378	38	-340	535	38	-497	-157	0	-157
subtotaal	366	0	-366	353	0	-353	378	38	-340	535	38	-497	-157	0	-157
Reservemutaties															
0805 Mutaties reserves	1.380	14.497	13.117	1.500	1.390	-110	3.600	22.834	19.234	8.041	22.756	14.715	-4.441	-78	-4.519
subtotaal	1.380	14.497	13.117	1.500	1.390	-110	3.600	22.834	19.234	8.041	22.756	14.715	-4.441	-78	-4.519
Totaal 5. Economie	60.186	30.565	-29.621	32.710	1.608	-31.102	68.786	36.592	-32.194	69.476	42.182	-27.294	-690	5.590	4.900
6. Cultuur en maatschappij															
6.1 Cultuur															
7100 Cultuur	6.899	753	-6.146	6.556	0	-6.556	8.141	963	-7.178	7.351	790	-6.561	790	-173	617
subtotaal	6.899	753	-6.146	6.556	0	-6.556	8.141	963	-7.178	7.351	790	-6.561	790	-173	617
6.2 Erfgoed en archeologie															
7101 Cultureel erfgoed	3.641	-25	-3.666	3.960	196	-3.764	3.107	133	-2.974	2.891	130	-2.761	216	-3	213
7102 Erfgoed, Ruimtelijke kw aliteit en Landschap	5.710	1.600	-4.110	3.610	247	-3.363	16.573	1.597	-14.976	11.838	1.588	-10.250	4.735	-9	4.726
subtotaal	9.351	1.575	-7.776	7.570	443	-7.127	19.680	1.730	-17.950	14.729	1.718	-13.011	4.951	-12	4.939
6.3 Maatschappij															
7200 Bibliotheken	2.242	0	-2.242	2.245	0	-2.245	2.248	0	-2.248	2.133	0	-2.133	115	0	115
7202 Welzijnsbeleid	1.340	0	-1.340	1.344	0	-1.344	1.350	0	-1.350	1.311	0	-1.311	39	0	39
7203 Sportbeleid	496	0	-496	565	0	-565	571	0	-571	560	0	-560	11	0	11
7901 Asielzoekers	169	0	-169	211	0	-211	218	0	-218	148	0	-148	70	0	70
7902 Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds	221	0	-221	220	0	-220	221	0	-221	185	0	-185	36	0	36
7904 Zorg en hulpverlening	1.291	0	-1.291	1.276	0	-1.276	1.284	0	-1.284	1.220	0	-1.220	64	0	64
subtotaal	5.759	0	-5.759	5.861	0	-5.861	5.892	0	-5.892	5.557	0	-5.557	335	0	335
6.4 Versterking leefbaarheid															
8101 Gebiedsgericht werken	3.328	277	-3.051	2.989	383	-2.606	3.993	1.591	-2.402	3.558	1.218	-2.340	435	-373	62
8102 Sociaal-economische vitalisering	1.309	614	-695	811	0	-811	813	0	-813	1.223	553	-670	-410	553	143
8103 Leefbaarheid (groei en krimp)	3.647	10	-3.637	3.925	0	-3.925	17.800	47	-17.753	16.257	47	-16.210	1.543	0	1.543
subtotaal	8.284	901	-7.383	7.725	383	-7.342	22.606	1.638	-20.968	21.038	1.818	-19.220	1.568	180	1.748
Reservemutaties															
0806 Mutaties reserves	8.278	10.240	1.962	0	2.887	2.887	1.059	23.761	22.702	4.796	23.532	18.736	-3.737	-229	-3.966
subtotaal	8.278	10.240	1.962	0	2.887	2.887	1.059	23.761	22.702	4.796	23.532	18.736	-3.737	-229	-3.966
Totaal 6. Cultuur en maatschappij	38.571	13.469	-25.102	27.712	3.713	-23.999	57.378	28.092	-29.286	53.471	27.858	-25.613	3.907	-234	3.673

Programma, deelprogramma en productgroep	Rekening 2018			Primitieve begroting 2019			Begroting na wijziging			Rekening 2019			Verschil		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Lasten
7. Openbaar bestuur															
7.1 Provinciale Staten															
1100 Provinciale Staten	2.368	27	-2.341	2.578	0	-2.578	2.675	0	-2.675	2.761	30	-2.731	-86	30	-56
subtotaal	2.368	27	-2.341	2.578	0	-2.578	2.675	0	-2.675	2.761	30	-2.731	-86	30	-56
7.2 Overige bestuursorganen															
1200 Gedeputeerde staten	2.142	158	-1.984	1.995	153	-1.842	2.446	153	-2.293	3.272	158	-3.114	-826	5	-821
1300 Kabinetszaken	241	0	-241	450	0	-450	776	0	-776	453	0	-453	323	0	323
subtotaal	2.383	158	-2.225	2.445	153	-2.292	3.222	153	-3.069	3.725	158	-3.567	-503	5	-498
7.3 Bestuurlijke samenwerking															
1400 Bestuurlijke organisatie	563	11	-552	397	0	-397	520	0	-520	467	0	-467	53	0	53
1500 Interbestuurlijk en financieel toezicht	261	0	-261	421	0	-421	449	0	-449	217	0	-217	232	0	232
1600 Openbare orde en veiligheid	391	42	-349	372	0	-372	426	21	-405	280	21	-259	146	0	146
1900 Uitvoering van wettelijke regelingen	85	0	-85	24	0	-24	24	0	-24	22	0	-22	2	0	2
1901 Bestuurlijke samenwerking	1.311	18	-1.293	1.545	0	-1.545	1.634	0	-1.634	1.651	87	-1.564	-17	87	70
1908 Archiefinspectie	445	0	-445	630	0	-630	649	0	-649	417	0	-417	232	0	232
subtotaal	3.056	71	-2.985	3.389	0	-3.389	3.702	21	-3.681	3.054	108	-2.946	648	87	735
7.4 Communicatie															
1902 Communicatie	1.392	0	-1.392	846	1	-845	939	1	-938	1.340	1	-1.339	-401	0	-401
1903 Promotie en relatiemanagement	986	10	-976	685	0	-685	1.035	0	-1.035	678	5	-673	357	5	362
subtotaal	2.378	10	-2.368	1.531	1	-1.530	1.974	1	-1.973	2.018	6	-2.012	-44	5	-39
Reservemutaties															
0807 Mutaties reserves	662	510	-152	0	0	0	0	763	763	-6	763	769	6	0	6
subtotaal	662	510	-152	0	0	0	0	763	763	-6	763	769	6	0	6
Totaal 7. Openbaar bestuur	10.847	776	-10.071	9.943	154	-9.789	11.573	938	-10.635	11.552	1.065	-10.487	21	127	148
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering															
8.1 Bedrijfsvoering															
0501 Stelposten bedrijfsvoering	0	0	0	2.939	0	-2.939	-65	0	65	0	0	0	-65	0	-65
0600 Toegerekende overhead	32.792	1.465	-31.327	33.609	0	-33.609	36.845	0	-36.845	35.637	234	-35.403	1.208	234	1.442
1904 Voorzieningen personeel	80	16	-64	117	24	-93	117	24	-93	96	21	-75	21	-3	18
1905 Verhuur gebouwen	234	255	21	254	259	5	251	259	8	214	259	45	37	0	37
1906 Diensten voor derden	3.059	3.006	-53	841	1.701	860	1.414	1.863	449	3.233	2.352	-881	-1.819	489	-1.330
1909 Diverse lasten en baten	-16	25	41	0	0	0	0	0	0	-95	-4	91	95	-4	91
subtotaal	36.149	4.767	-31.382	37.760	1.984	-35.776	38.562	2.146	-36.416	39.085	2.862	-36.223	-523	716	193
8.2 Algemene dekkingsmiddelen															
0100 Uitkering provinciefonds	300	258.191	257.891	300	211.329	211.029	300	194.715	194.415	258	194.265	194.007	42	-450	-408
0200 Opbrengst provinciale belastingen	0	55.952	55.952	0	56.205	56.205	0	56.518	56.518	0	57.271	57.271	0	753	753
0300 Geldleningen en uitbetalingen	805	18.501	17.696	875	15.716	14.841	834	15.478	14.644	406	14.690	14.284	428	-788	-360
0400 Deelnemingen	2.012	7.009	4.997	110	7.157	7.047	122	8.260	8.138	957	9.290	8.333	-835	1.030	195
0500 Onvoorzien	0	19	19	2.050	0	-2.050	100	0	-100	0	119	119	100	119	219
0900 Resultaat	0	0	0	2.000	0	-2.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
subtotaal	3.117	339.672	336.555	5.335	290.407	285.072	1.356	274.971	273.615	1.621	275.635	274.014	-265	664	399
Reservemutaties															
0808 Mutaties reserves	140.396	72.624	-67.772	23.634	24.912	1.278	52.524	38.446	-14.078	49.904	38.643	-11.261	2.620	197	2.817
subtotaal	140.396	72.624	-67.772	23.634	24.912	1.278	52.524	38.446	-14.078	49.904	38.643	-11.261	2.620	197	2.817
Totaal 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	179.662	417.063	237.401	66.729	317.303	250.574	92.442	315.563	223.121	90.610	317.140	226.530	1.832	1.577	3.409
TOTAAL	541.742	551.526	9.784	424.664	424.662	-2	584.262	584.264	2	546.258	561.719	15.461	38.004	-22.545	15.459

NB. Als gevolg van afronding kunnen bedragen in dit overzicht iets afwijken van bedragen opgenomen bij het onderdeel Lasten en baten in de programmaverantwoording (deel 2).

7. Kostenverdeelstaat

economische categorie	omschrijving	werkelijk	begroot
1.1	Salarissen en sociale lasten	62.818.657	59.768.300
2.1	Belastingen	253.900	142.600
3.2	Duurzame goederen	2.158.324	2.806.100
3.5.1	Ingeleend personeel	6.248.718	2.164.400
3.5.2	Uitgeleend personeel		
3.6	Huren	-48.725	
3.8	Overige goederen en diensten	11.080.691	11.538.150
4.3.1	Inkomensoverdrachten - Rijk	-40.194	
4.3.2	Inkomensoverdrachten - gemeenten		
4.3.3	Inkomstenoverdrachten - gemeenschappelijke regelingen	15.000	
4.3.4	Inkomensoverdrachten - provincies	-32.395	
4.3.6	Inkomstenoverdrachten - overige overheden		
4.3.8	Inkomstenoverdrachten - overige overheden	-2.556	
5.1	Rente		
6.1	Financiële transacties		
7.2	Vorming van voorzieningen	133.789	
7.3	Kapitaallasten: Afschrijvingen	2.443.443	2.792.200
7.5	Overige verrekeningen	-469.261	
Totaal te verdelen apparaatskosten		84.559.391	79.211.750
Verdeeld naar:			
taakveld	omschrijving	werkelijk	begroot
0	Algemene dekkingsmiddelen	35.567.093	34.826.190
1	Bestuur	8.188.945	5.425.540
2	Verkeer en vervoer	19.810.977	19.070.020
3	Water	540.908	746.700
4	Milieu	7.041.206	6.211.100
5	Natuur	3.719.166	3.473.700
6	Regionale economie	3.148.114	2.815.100
7	Cultuur en maatschappij	1.946.122	1.959.800
8	Ruimte	2.941.419	3.060.900
	Niet verdeelde apparaatskosten		
Exploitatie		82.903.950	77.589.050
Verrekening voor investeringsprojecten:			
	Investeringsen in wegen	1.397.110	1.195.600
	Investeringsen in waterwegen	258.331	427.100
Investeringswerken		1.655.441	1.622.700
Totaal verdeelde apparaatskosten		84.559.391	79.211.750

Voortgangsrapportages en jaarverslagen

1. Voortgangsrapportage Blauwestad

Algemeen en vogelvlucht

In de gebiedsopgave Blauwestad richten wij ons, aan de hand van de thema's leefbaarheid, economische kracht en sociale samenhang, op de versterking van Het Oldambt en in bredere zin de regio Oost-Groningen. Zoals de aanduiding van het gebied al doet vermoeden werken wij hierin samen met de gemeente Oldambt. Ze vormt een gezamenlijke inzet en zorg die wij de komende jaren willen voortzetten. Ontwikkeling van woningbouw en kaveluitgifte speelt een centrale rol in deze versterking, de baten die wij hieruit genereren worden ingezet voor de ontwikkeling van het gebied. In het bijzonder gaat het om de verdere ontwikkeling en inrichting van de woongebieden, ontsluiting van het gebied door (recreatieve) infrastructuur en voorzieningen en met landschappelijke inrichting. In 2019 is een veel gehoorde uitspraak van bewoners en bezoekers: "Blauwestad is in vergelijking met een aantal jaren geleden onherkenbaar veranderd, zoveel nieuwe bebouwing, in zo'n mooie omgeving". 2019 heeft daar met een klinkend verkoopresultaat een flinke bijdrage aan geleverd. Met de blik gericht op 2020 komt een verdubbeling van het aantal woningen in zicht, gerealiseerd in de afgelopen vijf jaar.

De ontwikkeling van Blauwestad krijgt bestuurlijk vorm binnen de stuurgroep Blauwestad, in 2019 eenmaal bijeen in formele setting en overigens in diverse gremia actief. Zij heeft zich met name gericht op de uitwerking van de stedenbouwkundige onderlegger voor afronding van Het Havenkwartier. Deze is urgent geworden, gezien de projectmatige eilanden, waarmee in 2015 werd gestart, eind 2019 nagenoeg volledig zijn bebouwd. De onderlegger schetst de contouren van het eindbeeld in Het Havenkwartier. In samenhang hiermee, voor het accentueren van gewenste ontwikkelingen, is herijking van het bestemmingsplan lopende. In 2019 kwam het ontwerp-bestemmingsplan (herijking) tot stand. Ook zijn de contouren waaronder het beheer van en de overdracht aan de gemeente van openbare ruimte en infra plaatsvindt, scherper getekend. De besluitvorming daaromtrent krijgt een vervolg in 2020. De projectorganisatie, ingericht naar de thema's vastgoed, landschapsontwikkeling, water- en infrawerken en evenementen, heeft onderdak in het projectbureau Blauwestad. De projectorganisatie en -bureau wordt in stand gehouden door de provincie. De gemeente levert de nodige personele capaciteit en expertise en is vertegenwoordigd in diverse afstemmingsoverleggen.

Kaders en hoofdthema's

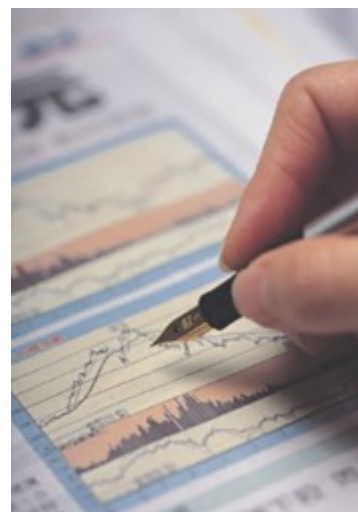
Met een breed palet aan recreatieve faciliteiten en de aanwezige natuurwaarden is Blauwestad een uniek woon- en recreatiegebied in het Oldambt. Die waarde en uniciteit willen we behouden en versterken. Daarbij grijpen we (terug) naar de volgende uitgangspunten en thema's:

- De verdere uitwerking en uitvoering van de begin 2015 vastgestelde woningbouw- en verkoopstrategie 'Blauwestad aanpak 2015 » zichtbaarheid van kwaliteit':
Wij investeren in verbreding van het woningbouwproduct, meer vraaggericht en kleinschalige ontwikkeling. Deze strategie is ingezet om de kaveluitgifte en grondopbrengsten te stimuleren, dusdanig dat deze in de pas lopen met de grondexploitatie Blauwestad (GREX).
- Het blijven investeren in recreatieve en toeristische voorzieningen, onder meer bestaande uit wandel-, fiets- en vaarroutes, aanlegvoorzieningen, uitbreiding van het vaarrouthenetwerk.
- Woongebieden Blauwestad:
Samen met de gemeente zorgen wij voor het verbeteren van de infrastructuur en voor een goed beheer van de openbare ruimte. In dat kader maken wij met de gemeente afspraken over (een gefaseerde) overdracht van eigendommen in de openbare ruimte en over de verdeling of overdracht van het beheer en onderhoud.
- Oldambtmeer:
Samen met gemeente, het waterschap Hunze en Aa's en overige betrokkenen zorgen wij voor schoon, veilig en goed bevaarbaar water.
- Het voeren van een actieve promotiecampagne en het organiseren van en/of faciliteren van evenementen in Blauwestad.

GREX-doelstelling 2019

De GREX (grondexploitatie) ziet toe op een toekomstbestendige ontwikkeling van Blauwestad. Voor 2019 stelt de GREX een verkoopresultaat van 43 kavels, het daadwerkelijke verkoopcijfer 2019 bedroeg 54 (hieronder nader uitgewerkt). De verhouding projectmatige/vrije kavels lag nagenoeg gelijk. Die balans is goed voor de ontwikkeling en beleving van het gebied.

De GREX heeft een looptijd tot 2051, met andere woorden tot dat moment is de kavelverkoop en daarmee samenhangende opbrengsten en kosten geprognosticeerd. In 2016 zijn de verslaggevingsregels rond grondexploitatie - beschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) - gewijzigd. Eén van de wijzigingen betreft de looptijd van de grondexploitatie. Iedere grondexploitatie wordt gelimiteerd tot een looptijd van maximaal tien jaar, omdat een langere periode vanuit beheersmatig perspectief als te risicovol wordt gezien. Deze termijn dient te worden gehanteerd als richttermijn, die voortschrijdend moet worden gezien en waarvan gemotiveerd kan worden afgeweken. Naar aanleiding van deze gewijzigde BBV-regels is de grondexploitatie van Blauwestad opnieuw doorgerekend, op basis waarvan de richttermijn van tien jaar is verlengd tot twintig jaar, mede op basis van een voldoende gevulde portefeuille aan contracten met ontwikkelaars, de huidige positieve verkoopresultaten, de potentie van het meer grootschalige woningbouwplan in Het Havenkwartier en een voorzichtige raming van GREX-parameters (inflatiepercentage en opbrengstenpercentage). Ook voor het boekjaar 2019 kwam de controlerend accountant tot de conclusie dat de redenen om gemotiveerd af te kunnen wijken van de tienjaarstermijn voldoende valide zijn.

Vastgoed en Infrastructuur woongebieden

Doel: start/ continuering van de verkoop van bouwkavels conform de in 2015 vastgestelde woningbouw- en verkoopstrategie

Het effect van de projectmatige benadering is anno 2019 duidelijk zichtbaar. De in 2015 in Het Havenkwartier tot ontwikkeling gebrachte projectmatige eilanden zijn eind 2019 nagenoeg geheel bebouwd. Het tot dusverre braakliggende en ietwat desolaat ogende bouwterrein vormt thans een eenheid met haar omgeving, vriendelijk en uitnodigend in een natuurlijke omgeving. Die tendens van toenemende bebouwing en bewoning is ook te zien in de overige woongebieden (met vrije kavels). Met dit resultaat komt een volgende stap in beeld, de eindontwikkeling in Het Havenkwartier in een stedenbouwkundige onderlegger (zie ook hieronder), ambtelijk voorbereid binnen de gremia (coördinatorenoverleg, bouwteam) die daarvoor door de provincie en gemeente Oldambt in het leven zijn geroepen en inmiddels een sterke staat van dienst hebben opgebouwd.

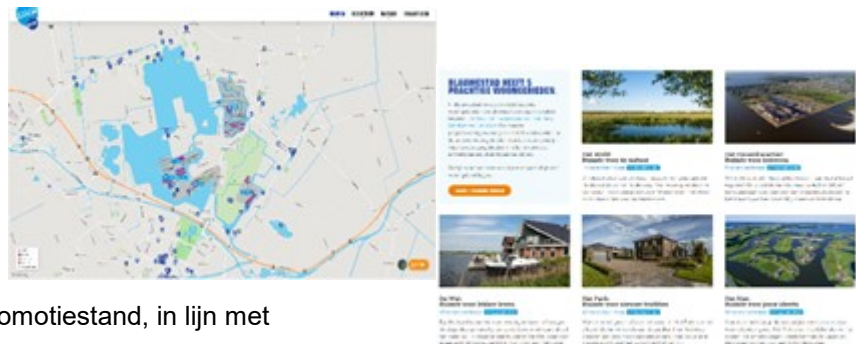

Resultaten en tendensen vastgoed en infra 2019:

- Realisatie GREX-doelstelling 2019 (43 kavels; 30 kavels woningbouwplan Havenkwartier Blauwestad en 13 vrije of projectmatige kavels):
 - overdracht gehele grondkavel fase 3 woningbouwplan Havenkwartier Blauwestad; (De ontwikkelaar heeft deze fase uiteindelijk gedimensioneerd op de bouw van 26 in plaats van 30 woningen.)
 - overdracht 15 vrije kavels;
 - overdracht 13 projectmatige kavels;
 - inwoneraantal Blauwestad: 566 per 1 januari 2019, 677 per 31 december 2019.
- Engineering en voorbereiding bestek openbare infra en nutsvoorzieningen (fase 3 Havenkwartier Blauwestad en 'Falster'.
- Ontwikkeling en uitwerking stedenbouwkundige onderlegger afronding Het Havenkwartier, inclusief fase 4 en 5 woningbouwplan Havenkwartier Blauwestad.

- Beheer en onderhoud bouwkavels woongebieden, deels in eigen beheer.
- Vernieuwde [website](#) met een verbeterde zoekfunctie ([interactieve kavelkaart](#)) en mogelijkheid voor informatieverzoeken, actuele/volledige kavelinformatie.

- Vernieuwde marketingstrategie en promotiecampagne met geactualiseerde verkoop- en media-uitingen, nieuwe promotiestand, in lijn met vernieuwde website.
- Deelname aan diverse vak- en consumentenbeurzen (Nieuwbouw XL Groningen, Beurs Eigen Huis Utrecht), deelname aan Open Huizendagen.
- Diverse weekendopeningen in combinatie met evenementen.

Doel: afronding hoofdinfrastructuur in bestaande woongebieden en realisatie ontsluiting nieuwe (projectmatige) deelgebieden

In het kader van de projectmatige ontwikkeling is (buiten de geplande hoofdinfrastructuur) nieuwe infrastructuur gerealiseerd. Deze is gealloceerd in de GREX, in afstemming met de nog te realiseren en geplande hoofdinfrastructuur. Waar nodig is de realisatie van de hoofdinfrastructuur herijkt. 2019 stond in teken van het ontwerp en de aanbesteding van diverse (geplande) kunstwerken.

- Afronden DO en (voorbereiding) aanbesteding aanleg diverse bruggen in De Wei en Het Havenkwartier; brugverbinding Azuurjuffer ten behoeve van toegangsweg/woonstraat en ontsluiting vaarwater Kiekendief (1), beweegbaar deel in loopsteiger Strand Zuid ten behoeve van ontsluiting vaarwater (3).

Doel: aanleg rechtstreekse verbinding voor fietsers en voetgangers van het centrum van Winschoten naar Het Havenkwartier in Blauwestad (Blauwe Loper)

Sinds 2010 is de Blauwe Loper expliciet onderdeel van de ontwikkelingsvisie voor Blauwestad. Na een fiat van de 'bestuurlijke tekentafel' in het voorjaar van 2019 stond 2019 in het teken van de daadwerkelijke aanleg van deze rechtstreekse brugverbinding tussen Winschoten en Blauwestad..

- Uitwerking contract met aannemerscombinatie ter realisatie van de Blauwe Loper (langste fietsbrug in Europa).
- Diverse publicaties en communicatiemomenten met en voor bewoners/belanghebbenden.
- Voorbereidende (bouw)werkzaamheden en inrichting bouwplaats (start bouw januari 2020).

Beheer en Onderhoud

Doel: beheer en onderhoud van provinciale eigendommen (Oldambtmeer, bouwkvavels, opstallen, infra- en kunstwerken, diverse delen openbare ruimte)

Het beheer en onderhoud is in de afgelopen jaren geïntensiveerd en op peil gebracht, deels uitgevoerd binnen de eigen provinciale organisatie. Het effect daarvan is dat het gebied er anno 2019 verzorgd bijligt.

- Maaien bodemvegetatie Oldambtmeer, vaarweg Blauwe Passage en vaarrouthenetwerk rond het Oldambtmeer.
- Meerjarenonderhoud en beheer verzamelgebouw Het Havenpaviljoen Redersplein 2-8.
- Inzet eigen gebiedsbeheerder. Deze inzet leidt tot kostenbesparingen en efficiëntievoordelen en versterkt het toezicht en mogelijkheid van direct ingrijpen. Binnen deze setting biedt Blauwestad onder begeleiding werkervaringsplaatsen. Deze vorm van social return had in 2019 vaste plek binnen het beheer en onderhoud van het (buiten)gebied van Blauwestad.
- Het in het kader van agrarisch natuurbeheer verpachten of in bruikleen geven van diverse gebiedsdelen/herbestemmingsgronden, in combinatie met begrazing door een schaapskudde. Jaarlijks vindt een herziening of actualisatie plaats.
- Continueren en aanscherping (uitvoering 2019) aanpak zwemwaterkwaliteit stranden. In 2019 hebben de betrokken overheden (waterschap Hunze en Aa's, gemeente Oldambt en de provincie) naar aanleiding van de (water)monsterresultaten uit het recreatie seizoen reeds eerder ingezette maatregelen onder de loep genomen en verder aangescherpt. De aanduiding van het geldende hondenverbod op zowel het noordstrand (Midwolda) als op het zuidstrand (Havenkwartier) is verbeterd en de handhaving op naleving van het verbod is geïntensiveerd. Daarnaast is het dna-onderzoek op de watermonsters weer hervat. De resultaten van dit onderzoek maakt het mogelijk te achterhalen wat de bron(nen) van vervuiling zijn en daarop zo mogelijk actie te ondernemen. Het beleid is verder gericht op het creëren van doorstroming in het Oldambtmeer nabij het noordstrand, zodat de zwemwaterkwaliteit verder verbetert en stabiliseert
- Uitwerking en planning over te dragen openbare ruimte en werken aan de gemeente Oldambt, inclusief kosten- en opbrengstencalculatie.

Doel: effectief/doelmatig beheer en exploitatie van de (recreatieve) faciliteiten in Het Havenkwartier (horeca- en havenfaciliteiten, strandvoorzieningen, camperplaatsen, sportplaats, evenemententerrein)

In de ontwikkelingsvisie wordt Het Havenkwartier opgetekend als het hart van Blauwestad waar wonen, werken en recreëren samenkomen. Met de realisatie van het multifunctionele gebouw Redersplein 2-8 - waaronder een restaurant en brasserie - en bijbehorende jachthaven, de ontwikkeling van projectmatige woningbouw, de aanleg van een recreatiestrand en komst van een camperplaats, accommodaties voor kleinschalige horeca/detailhandel en dienstverlening (Pop Up Shops), de uitbreiding als evenementenlocatie (Wilgenborg) en de realisatie van diverse horecagelegenheden zijn hiervoor de fundamenteen gelegd. Ook in 2019 zijn een aantal stappen gezet in de ontwikkeling van deze centrumfunctie:

- Optimalisering en vergroten klantvriendelijkheid kantoorruimte projectbureau Blauwestad Redersplein 2.
- Beheer gebouw Redersplein 2-8, exploitatie van brasserie en havenkantoor door derde partijen.
- Ontwikkeling stedenbouwkundige onderlegger, functiemenging wonen/werken (lees hiervoor onder Vastgoed en Infrastructuur).
- Standaardisering gebruik evenemententerrein.
- Diverse gebruiksmogelijkheden evenemententerrein en camperplaats.
- Exploitatie evenementenlocatie de Wilgenborg in samenwerking met beherende stichting. Samen met de stichting is een plan van aanpak voor het beheer en onderhoud gemaakt, op basis waarvan verlichting en elektrapunten zijn gerealiseerd, als ook het groenbeheer periodiek wordt uitgevoerd. De Wilgenborg is hierdoor goed bruikbaar (voor evenementen) en ligt er verzorgd en toegankelijk bij. De wijze van exploitatie en exploitatiemogelijkheden wordt in 2020 verder uitgewerkt in samenwerking met de stichting.
- Standplaatsen kleine horeca.

Landschap

Doel: landschappelijke inrichting (Blauwestad aanpak 2015 - zichtbaarheid van kwaliteit)

In de aanpak van 2015 is een route geschetst voor de landschappelijke inrichting, met als hoofdelement de ontwikkeling van een samenhangend landschapsplan (lees hieronder). In de tussenliggende periode zijn reeds diverse directe maatregelen getroffen, met name in Het Havenkwartier en Het Park, in de vorm van diverse parkachtige elementen en bomenlanen (ter benadrukking van oorspronkelijke zichtlijnen).

- Oplevering en verdere uitwerking Landschapsplan Prolander. Het plan bevat een visie en voorstellen voor de verdere inrichting van het gebied en het creëren van eenheid en leggen van (landschappelijke) verbindingen. Verder bevat ze (uit te werken) ideeën voor alternatieve inrichting en is ze gericht op het behoud of benadrukking van originele en historische elementen (onder meer gebouwen).

Economie, Toerisme, Recreatie

Doel: start/continuering uitvoering economisch profiel; mobiliseren en faciliteren van ondernemers in het gebied/vergroten economische dynamiek

In de ontwikkelingsvisie leggen provincie en gemeente zich door middel van het realiseren van een breed dooraderde recreatieve infrastructuur (Ring Blauwestad) toe op het scheppen van voorwaarden voor een economisch/recreatieve ontwikkeling van het gebied. Deze infrastructuur is voor een groot deel aangelegd. Dit, samen met het ontstaan en bestaan van Blauwestad zelf, gaat niet ongemerkt aan de markt voorbij. Op het gebied van de watersportrecreatie/jachthavens heeft de markt de ontwikkeling van Blauwestad aangegrepen om zich te vestigen of een bestaande (agrarische) onderneming om te vormen naar een vorm van (watersport)recreatie. Dit geldt ook op het gebied van zorg aan specifieke doelgroepen of ontwikkeling van specifieke woonvormen, diverse initiatieven zijn gerealiseerd of lopende. Verder ontwikkelt de horeca zich naar een uitgebreider en gevarieerder

aanbod. Blauwestad als evenementenlocatie wordt door diverse doelgroepen gevonden (circus, sportevenementen, locatietheater, scouting). Het projectbureau ondersteunt daarin met een inmiddels volwaardig(e) evenemententerrein en - locatie. In 2016 hebben provincie en gemeente zich opnieuw gecommitteerd aan het uitbreiden van de recreatieve infrastructuur en projecten (Investeringsagenda Ring Blauwestad). Voor 2019 kan als specifiek resultaat worden benoemd:

- Verhuur containerunits ten behoeve van tijdelijk ondernemerschap op het gebied van cultuur, educatie, recreatie en horeca (Pop-Up Shops). In 2019 waren alle units in gebruik, vanaf de realisatie in 2016 is sprake van een toenemende belangstelling.
- Herontwikkeling horecalocatie/havenkantoor Noordrand Oldambtmeer, initiatief bij gemeente Oldambt (eigenaar) in combinatie met herijking bestemmingsplan Blauwestad.
- Planning en financiering ten behoeve van uitbreiding van de recreatieve infrastructuur en projecten (Investeringsagenda Ring Blauwestad).
- Herijking bestemmingsplan Blauwestad; inventariseren/beschrijven diverse recreatieve bestemmingen.

Gebiedsmarketing, Evenementen & Cultuur, Pers en Publicaties

Doel: voortzetten van de in 2013 resp. in 2015 (marketingplan en nieuwe beeldmerken resp. promotiecampagne Blauwestad aanpak 2015 - zichtbaarheid van kwaliteit) in samenwerking met de gemeente

Het marketingplan en promotiecampagne uit 2015 heeft zich vertaald in een sterk verbeterde en toegankelijke website. De deelname aan woon- en consumentenbeurzen is versterkt en in verband daarmee verruimde weekendopeningen van het projectbureau en diverse open huizendagen. Dit heeft geleid tot directer klantcontact en opvolging van klantinteresse, daarmee bijdragend aan een sterk stijgende kavelverkoop en optieovereenkomsten in de periode 2016-2019. In 2019 is daaraan toegevoegd:

- Projectbureau Blauwestad; vernieuwde promotiecampagne ten behoeve van het productaanbod vastgoed (woon- en beleefcampagne) in combinatie met een specifieke gebiedsmarketing.
- Doorontwikkeling website en promotie-uitingen (klantbeleving en klantgerichtheid, opvolging klantinteresse).
- Organiseren en faciliteren van evenementen.
- Realisatie vastgestelde evenementenkalender (organisatie, facilitering, sponsoring).
- Standaardisering gebruik evenemententerrein (slagvaardigheid richting gebruikers/evenementen).
- Pers en publicaties Investeringsagenda Ring Blauwestad en Blauwe Loper.

2. Jaarverslag Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

1. Inleiding

De wetgever heeft voor de uitvoering en de handhaving van een aantal wetten verschillende taken toebedeeld aan Gedeputeerde Staten (GS). Wij voeren jaarlijks een groot aantal activiteiten uit om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren en in stand te houden. Naast planvorming, realisatie, vergunning- en subsidieverlening is toezicht en handhaving nodig. Met vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) willen wij milieuhinderlijke activiteiten voorkomen, natuurwaarden behouden, de biodiversiteit beschermen, de fysieke veiligheid borgen en gezondheidsrisico's minimaliseren. Overeenkomstig de wettelijke verplichtingen stellen wij jaarlijks het integraal VTH Jaarprogramma vast waarin de prioriteiten voor VTH zijn opgenomen. Voor u ligt het VTH Jaarverslag 2019 waarin wij verslag doen over de uitvoering van de gerealiseerde werkzaamheden en doelstellingen ten opzichte van het VTH Jaarprogramma 2019.

Integraal VTH Jaarprogramma 2019 Provincie Groningen

Op 27 november 2018 hebben wij het Integraal VTH Jaarprogramma 2019 Provincie Groningen vastgesteld. In het jaarprogramma staat hoe wij onze (al dan niet) wettelijke VTH-taken voor het jaar 2019 uitvoeren op het gebied van milieu, natuur en omgeving. Tevens zijn hierin de taken opgenomen met betrekking tot wegen en vaarwegen. Onze provinciale uitvoerings- en handhavingstaken bestaan grotendeels (voor circa 80%) uit reguliere uitvoering van Europese en landelijke wet- en regelgeving. Zo bepaalt wet- en regelgeving dat de provincie activiteiten goed en tijdig moet vergunnen en dat toezicht is gericht op naleefgedrag. Wet- en regelgeving bieden ook beleidsruimte bij de uitvoering. De beleidsruimte wordt weergegeven in beleidsdoelen of maatschappelijke effecten dat met de uitvoering en handhaving moet worden bereikt. Deze beleidsruimte is uitgewerkt en vastgelegd in de volgende documenten:

Strategische beleidskaders:

- Omgevingsvisie Provincie Groningen 2016-2020 en Omgevingsverordening Provincie Groningen 2016
- Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl (2017)
- Coalitieakkoord 2019

Tactische beleidskaders:

- Milieuplan 2017-2020
- Beleidsnota Groen Groningen en de Beleidsnota Natuur 2013-2021
- Natuurvisie provincie Groningen, Aanvulling op Beleidsnota Natuur 2013-2021 in het kader van de Wet natuurbescherming 2017
- Verordening natuurbescherming Provincie Groningen
- Toezicht- en Handhavingsstrategie Wabo in de provincie Groningen
- Uitwerking handhavingsstrategie Whvbz
- Handhavingsdocument Vuurwerk 2008
- Risicoanalyse vuurwerkevenementen en -voorstellingen Provincie Groningen 2018
- Landelijke Aanpak Toezicht Risicovolle Bedrijven (LAT RB)
- Amendement PS n.a.v. rapport 'grip op Brzo-bedrijven' van de Noordelijke Rekenkamer.

Het VTH Jaarprogramma vormt hiermee het operationele uitvoeringskader voor zowel de wettelijke taken als de strategische en tactische provinciale beleidskaders zoals, bijvoorbeeld in het geval van milieu, de Omgevingsvisie en het Milieuplan. De doorvertaling van dit beleid naar het VTH Jaarprogramma vindt plaats op basis van de beleidscyclus.

In het kader van de Uitvoeringsagenda van het coalitieakkoord is in 2019 gestart met de opdracht om meer samenhang tussen beleidsnotities en duidelijkheid over rolverdeling tussen GS en PS te realiseren. In het verlengde hiervan zal aan de hand van de beleids- en begrotingscyclus worden

gewerkt aan uniforme criteria voor beleidsnotities, waarin met name samenhang en rolverdeling (ten aanzien van vaststelling) nadrukkelijk worden verwerkt. Met de komst van de Omgevingswet moeten alle strategische doelstellingen met betrekking tot de fysieke leefomgeving een plek vinden in de Omgevingsvisie. Het tactische beleid zal voor een groot deel in (omgevings)programma's en de omgevingsverordening worden opgenomen. Dit betekent dat de bovenstaande lijst van beleidskaders, in lijn met de Uitvoeringsagenda, grotendeels in deze twee kerninstrumenten van de Omgevingswet zullen worden opgenomen.

Bij de uitvoering van de toezichts- en handhavingstaken volgen wij de landelijke systematiek van risico gestuurd programmatisch toezicht en handhaven, zoals in het VTH-kader is aangegeven. Bij deze systematiek wordt samen met de partijen die een rol spelen bij de handhaving van een bepaald beleidsdossier, -domein of wet, de risico's van het niet-naleven geschat en op basis daarvan worden de prioriteiten vastgesteld.

De uitvoering van ons VTH Jaarprogramma moet ook bijdragen aan het behalen van maatschappelijke effecten. De beoogde maatschappelijke effecten zijn:

- Bij het uitvoeren van onze taken streven wij naar rechtvaardigheid voor de inwoners en betrekken de inwoners bij de zorg voor het milieu;
- Duurzaamheid staat centraal bij de uitvoering van onze taken;
- Groningen heeft een leefomgeving die schoon, veilig en gezond is;
- Betere bescherming van mens en milieu, het oplossen van huidige hindersituaties en het voorkomen van nieuwe hindersituaties.

VTH Jaarverslag

Op grond van hoofdstuk 7 van het Besluit Omgevingsrecht (Bor) zijn wij verplicht het handhavings-uitvoeringsprogramma te monitoren en te evalueren. Wij zijn ook verplicht het verslag daarvan bekend te maken aan Provinciale Staten (PS). In de Rekening 2019 leggen wij verantwoording af over onze doelen, prestaties en middelen zoals die door PS zijn vastgesteld. Het VTH Jaarverslag 2019 wordt als bijlage in de Rekening 2019 opgenomen en wordt na vaststelling van de rekening gepubliceerd op de provinciale website. Het jaarverslag geeft een beeld van de uitgevoerde werkzaamheden en laat zien welke prestaties en resultaten zijn geleverd. Het geeft inzicht in de ontwikkelingen in de wet- en regelgeving die gevolgen hebben voor de taakuitvoering en geeft invulling aan de wettelijke verplichting, besluit omgevingsrecht, art. 7.7. lid 3, is de wettelijke verplichting tot verslaglegging. Het VTH Jaarverslag is opgesteld op basis van interne informatie over de VTH-taken. Daar waar het VTH betreft in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Wet Bodembescherming, (Wbb) komt de informatie uit de jaarrapportage 2019 van de Omgevingsdienst Groningen (ODG). Naast het VTH Jaarverslag vindt evaluatie inzake beheer en onderhoud separaat en meer uitgebreid plaats in een afzonderlijke rapportage. In de bijlage is het kwantitatief overzicht gegeven van de gerealiseerde producten.

Bevoegd gezag

Een van de kerntaken van de provincie, is het stellen van regels, het houden van toezicht op de naleving van regels en het optreden tegen overtredingen. De wetgever heeft bepaald dat wij het bevoegd gezag zijn voor de uitvoering van de VTH-taken bij circa 140 verschillende inrichtingen (bedrijven) en diverse leefomgeving belastende activiteiten. Wij verlenen omgevingsvergunningen en houden toezicht op de complexere (industriële) bedrijven en afvalbedrijven. Voor deze inrichtingen waarvoor wij op grond van milieuactiviteiten van een inrichting het bevoegd gezag zijn, zijn wij ook verantwoordelijk voor de onderdelen van de omgevingsvergunning zoals bouwen, reclame, in- en uitritten, kappen en slopen en indirecte lozingen.

Omgevingsdienst Groningen

Een deel van de wettelijke taken voert de ODG in opdracht van ons uit zoals vastgelegd in de dienstverleningsovereenkomst (DVO). Zij voeren de VTH-taken uit op het gebied van omgevingsrecht, zoals neergelegd in de Wabo en bijbehorende uitvoeringsregelingen en de Wbb. De ODG is primair een uitvoeringsdienst waarbinnen de deelnemers (gemeenten en provincie) afzonderlijke DVO's sluiten. Met de wetwijziging van de VTH-wet per 1 juli 2017 is de ODG als uitvoerende omgevingsdienst aangewezen voor de Brzo- (Besluit risico's zware ongevallen) en RIE4-taken voor de

provincies Groningen, Drenthe en Fryslân. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd als zijnde Brzo-Noord.

Samenwerking Noord-Nederland

In de Wabo staat beschreven dat de provincies zorg moeten dragen voor de onderlinge afstemming en de coördinatie bij VTH. Dit met het oog op de uniformiteit van regels, afstemming met het strafrecht en het bestuursrecht en het creëren van een 'level playing field' voor alle partijen. In ons VTH-jaarprogramma 2019 is een groot aantal initiatieven en samenwerkingsverbanden benoemd. Hiervan valt een groot deel onder onze reguliere werkzaamheden. Hieronder wordt ingegaan op de onderwerpen die een direct verband hebben met VTH.

Brzo-Noord

Er is formeel sprake van een Brzo-Noord, dit is de basis voor de uitvoering van de VTH-taken in Noord-Nederland voor wat betreft Brzo- en RIE4-inrichtingen. De ODG voert voor Friesland en Drenthe het toezicht uit op de Brzo-bedrijven in die provincies. Er wordt hierbij nauw samen gewerkt met onze partners de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Veiligheidsregio's, de Inspectie Leefomgeving en Transport, het Openbaar Ministerie, Rijkswaterstaat en de waterschappen. Voor de Brzo-uitvoeringstaken is het uitvoeringsprogramma opgesteld door Brzo-Noord voor de drie noordelijke provincies. Daarnaast stelt zij het jaarverslag Brzo-Noord op, dit jaarverslag wordt separaat aan PS aangeboden. Het afgelopen jaar stond naast een adequate uitvoering van de primaire VTH-taken ook in het teken van de landelijke projecten om de samenwerking en kwaliteit van de uitvoering binnen Brzo-ketenpartners te optimaliseren.

BOA Convenant

Het Noordelijk BOA-convenant is in 2018, met formele instemming van het Openbaar Ministerie, uitgebreid met nieuwe ketenpartners. In 2019 is op uitvoeringsniveau verder invulling gegeven aan het Noordelijk BOA-convenant. Het convenant is een goede basis gebleken om de samenwerking te intensiveren. De voorbereiding van de evaluatie van het convenant is in het vierde kwartaal van 2019 voorbereid en wordt uitgevoerd in 2020.

2. Uitvoering

Loket VTH

In 2019 zijn in het kader van het project Optimalisatie VTH de VTH-analyses 1 en 2 afgerond. Het betrof het proces loket VTH en het backofficeproces. Op basis van deze analyses is besloten om toe te werken naar een uniform provinciaal breed vergunningenproces en toezicht- en handhavingproces. In 2019 is een begin gemaakt met de implementatie hiervan. Het loket VTH krijgt in het hele VTH-proces een steeds sterkere rol waardoor we de informatiestromen, de datakwaliteit en de termijnbewaking kunnen optimaliseren. Dit wordt in 2020 voortgezet.

2.1 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

Deze paragraaf beschrijft de verantwoording van onze uitvoerings- en handhavingstaken die vallen onder de Wabo, welke grotendeels zijn ondergebracht bij de ODG. Wij zijn het bevoegd gezag en het beleid hiervoor wordt grotendeels door de provincie zelf ontwikkeld. In onze rol als opdrachtgever voor de ODG sturen wij voor het Wabo-deel vooral op output. Dit betekent dat wij sturen op de realisatie en kwaliteit van vooraf gesproken producten en diensten. Deze diensten zijn opgenomen in de producten- en dienstencatalogus (PDC).

2.1.1 Algemeen

Wij zijn het bevoegd gezag voor de uitvoering van de Wabo VTH-taken bij circa 140 bedrijven. Dit betreffen bedrijven die in het Bor als zodanig zijn aangewezen en de status van Brzo en/of RIE (Richtlijn industriële emissies; voormalig IPPC) bedrijf hebben. Dit betekent dat wij omgevingsvergunningen verlenen en toezicht houden op de complexere industriële bedrijven en afvalbedrijven. Voor deze inrichtingen, zijn wij ook verantwoordelijk voor de BRIKS-taken (bouwen, reclame, in-/uitritten, kappen en slopen) en indirecte lozingen. Kern van vergunningverlening, toezicht en handhaving is het reguleren van de activiteiten van bedrijven die nadelige gevolgen voor het milieu kunnen veroorzaken. Ook zien wij toe op de naleving van wet- en regelgeving, op de voorschriften in de vergunningen en (rechtstreeks werkende) gerelateerde regelgeving zoals het Activiteitenbesluit en het Bouwbesluit. Bovendien zien wij toe op de kwaliteit van de verleende vergunningen. De vergunningen zijn up-to-date, handhaafbaar en sluiten aan bij de stand der techniek voor wat betreft de voorgeschreven voorzieningen en maatregelen. Als een vergunning niet meer actueel blijkt te zijn, bijvoorbeeld naar aanleiding van een controle, wordt aan die vergunning een hoge prioriteit toegekend voor het doorlopen van een actualisatietoets. Ook aan de noodzakelijke opvolgactie van de actualisatietoets wordt een hoge prioriteit toegekend.

Wij werken voor wat betreft de basistaken Wabo al enige jaren volgens de methodiek 'programmatisch handhaven'. Hiermee bepalen we jaarlijks onze prioriteiten en kunnen we onze capaciteit transparant en risico gestuurd inzetten. Deze werkwijze is ingevoerd om onze toezicht- en handhavingstaken verder te professionaliseren en de kwaliteit van ons werk te verbeteren. Programmatisch handhaven is een proactief proces waarin de risico's van het niet-naleven worden geschat en op basis daarvan prioriteiten worden vastgesteld. Hierbij werken we met de formule 'risico = kans x effect'. Dit heet de risicoanalyse waarbij kans iets zegt over de kans waarop de overtreding zich voordoet en het effect iets zegt over de mate waarin de negatieve gevolgen zich kunnen voordoen. We gebruiken deze methode om zorgvuldig af te wegen waar de grotere risico's liggen, de beschikbare capaciteit zo effectief mogelijk in te zetten en de naleving van regelgeving te verbeteren.

Actualisatieprogramma

Wij zien toe op de kwaliteit van verleende vergunningen, deze zijn actueel, handhaafbaar en sluiten aan bij de stand der techniek voor wat betreft de voorgeschreven voorzieningen en maatregelen, dit is van belang voor een goede en veilige leefomgeving en de handhaafbaarheid van een vergunning. Daarom is er de wettelijke verplichting om regelmatig na te gaan of de omgevingsvergunning milieu nog toereikend is. Hiervoor wordt in de regel de termijn van vijf of tien jaar gehanteerd. Er zijn verschillende aanleidingen om tot actualisatie over te gaan.

1. Uitkomsten van uitgevoerde actualisatietoetsen;
2. Uitkomsten risicoanalyses;

3. Toezicht-, handhavings- of incidentenbevindingen (klachten en ongewone voorvallen);
4. Gewijzigde wet- en regelgeving, jurisprudentie of BBT-conclusies;
5. Wensen opdrachtgevers of regionale of landelijke aandachtspunten.

De uitkomsten hiervan is input voor het meerjaren-actualisatieprogramma (MAP). Het MAP bevat het overzicht van de te actualiseren vergunningssituaties en de uit te voeren actualisatietoetsen. Als uit een actualisatietoets blijkt dat de vergunning niet meer actueel en/of handhaafbaar is, kan deze ambtshalve worden gewijzigd, of er wordt een traject ingezet voor een revisievergunning. In 2019 is een eerste versie van het MAP opgesteld. De uit het MAP voorkomende acties, zoals de actualisatietoetsen en actualisaties zijn in 2019 besproken en in de jaaropdracht 2020 opgenomen.

Rapportage risico afvalstoffenbedrijven

In opdracht van ons college wordt door de ODG periodiek een rapportage opgesteld, waarin het financieel risico van de opslag van afvalstoffen bij afvalbedrijven wordt geïnventariseerd. De (mogelijke) financiële last wordt betrokken bij de vaststelling van de omvang van de provinciale reserves (weerstandsvermogen). Meetmomenten hiervoor zijn jaarlijks 1 januari en 1 juli. De rapportage behandelt uitsluitend bedrijven waarvoor wij het bevoegd gezag zijn en de focus ligt op bedrijven die meer dan € 100.000 aan negatief gewaardeerd afval binnen de inrichting opgeslagen hebben. De rapportages worden vertrouwelijk behandeld.

De bedrijven worden twee keer per jaar aangeschreven (stand van zaken per 1 januari en 1 juli). Per afvalsoort zijn normbedragen opgesteld en op basis daarvan wordt een inschatting gemaakt van de aanwezige hoeveelheden tonnages afvalsoorten per bedrijf. Deze gegevens worden gecombineerd met gegevens uit het administratief toezicht en binnenlandse afvaltransacties (Amice). Op aanvraag en indien gewenst wordt aanvullend een financiële beoordeling van afvalbedrijven uitgevoerd op basis van Kamer van Koophandel-gegevens.

Landelijk Afvalbeheerplan 3

In het Landelijk Afvalbeheerplan 3 (LAP3) worden de doelstellingen en uitgangspunten van het landelijk afvalstoffenbeleid beschreven. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat heeft op 28 november 2017 het nieuwe LAP3 vastgesteld. In dit plan is het afvalbeleid voor de periode 2017 tot en met 2023 vastgelegd, met een doorkijk tot 2029. Op grond van deze wijziging is het bevoegd gezag verplicht om binnen een jaar na publicatie van het vernieuwde artikel, de vergunningen, waarin afval van derden een rol speelt, te toetsen of de vergunning voldoet aan de minimumstandaarden van het nieuwe LAP3. Indien noodzakelijk worden de vergunningvoorschriften geactualiseerd. Er is gekozen voor een projectmatige aanpak om op een eenduidige manier de vigerende omgevingsvergunningen van de afvalinrichtingen te screenen op de gevolgen van het LAP3 en indien nodig, de omgevingsvergunningen ambtshalve te wijzigen.

E-PRTR

Het Integraal E-PRTR-verslag (European Pollutant Release and Transfer Register) is de jaarlijkse milieuraapportage door industriële bedrijven, waarin zij rapporteren over hun afval, energie- en watergebruik en emissies naar lucht, water en bodem. Ieder jaar dient een deel van de bedrijven een E-PRTR-rapportage in te dienen. Er zijn 72 E-PRTR-registratieplichtige bedrijven die onder onze bevoegdheid vallen. Een deel van deze bedrijven dient vanwege vastgestelde drempelwaarden een verslag met meerdere modules (onder andere Lucht, Energie, Bodem, Afval en Water) in te dienen. Met het e-MJV (elektronisch jaarverslag) geeft Nederland invulling aan een groot aantal internationale verplichtingen op het gebied van (industriële) emissies. Het gaat bijvoorbeeld om de rapportage emissieplafonds (NEC) en de Kyoto-rapportage broeikasgassen. Beide rapportages gaan naar zowel naar de EU als de VN. Bedrijven dienen deze verslagen op grond van een wettelijke verplichting jaarlijks in te dienen. Afhankelijk van hun milieubelasting gaat het om één of meerdere milieujaarverslagen, het gaat daarbij om emissies naar lucht, bodem en water en grondstoffen- en energieverbruik.

De ODG voert jaarlijks de beoordelingen van de elektronische milieujaarverslagen van bedrijven uit. Met betrekking tot de kwaliteit van de beoordelingen staat in de Leidraad Milieujaarverslagen het volgende: "Het bevoegd gezag moet de kwaliteit beoordelen van de gegevens die door de inrichtingen

zijn verstrekt. Het dient na te gaan of de informatie van de inrichtingen tijdig is verstrekt en toereikend is uit het oogpunt van volledigheid consistentie en geloofwaardigheid. De beoordeling gebeurt aan de hand van al bij het bevoegd gezag beschikbare informatie." Naast de beoordelingen van de milieujaarverslagen dient het bevoegd gezag ook de meet- en registratiesystemen te beoordelen. Dit meet- en registratiesysteem kan in het kader van een bedrijfsbezoek worden beoordeeld.

BSBm-taken en BOA-werkzaamheden

Per 1 mei 2012 is het instrument Bestuurlijke strafbeschikking milieu (BSBm) wettelijk beschikbaar voor bestuurlijk bevoegde gezagen. In 2016 heeft de overdracht van de zelfstandige bevoegdheid BSBm van GS naar de directeur ODG plaatsgevonden. Met de BSBm heeft het bevoegd gezag een instrument in handen dat bedoeld is om de handhavingssamenwerking tussen bestuur en Openbaar Ministerie te verbeteren en een adequate ondersteuning van het bestuursrecht te realiseren. Bij politiek-bestuurlijk gevoelige zaken wordt het voornemen tot oplegging van een BSBm altijd eerst met het betrokken overheidsorgaan besproken. De directeur van de ODG heeft de beleidsvrijheid om te bepalen voor welke milieudelicten de BSBm wordt ingezet, binnen de feitenlijst van de AMvB. Om deze beleidsvrijheid te borgen is het noodzaak om de BOA's daarin te zetten waar ze ter versterking van het bestuurlijk optreden nodig zijn.

Piketdienst

De ODG voert voor de provincie de bereikbaarheidsdienst uit. Voor het ontvangen en afhandelen van acute en niet-acute burgermeldingen (overlast) en ongewone voorvallen binnen inrichtingen is een 24-uurs piketdienst beschikbaar. Maandelijks ontvangen wij van de ODG het overzicht van de afhandeling van burgermeldingen en meldingen ongewone voorvallen, deze gegevens worden ook maandelijks gepubliceerd op de provinciale website.

- Klachten die het piket behandelt zijn doorgaans overlastsituaties die veroorzaakt worden tijdens bedrijfsprocessen, waarbij omwonenden hinder ervaren. Hierbij moet gedacht worden aan geluidsoverlast, stof en geur. Dit zijn de meest voorkomende klachten. In 2019 zijn in totaal 162 burgermeldingen ontvangen.
- Bedrijven zijn wettelijk verplicht bij het bevoegd gezag melding te doen van ongewone voorvallen of afwijkingen van de reguliere bedrijfsvoering, waarbij milieugevolgen ontstaan of kunnen ontstaan (hoofdstuk 17 Wm). In 2019 zijn in totaal 303 meldingen ontvangen.
- Verder worden door bedrijven meldingen gedaan over afwijkingen van reguliere bedrijfssituaties die geen ongewoon voorval zijn. Het betreft dan bijvoorbeeld een melding over stillegging van een installatie voor onderhoud.

Programmatische aanpak Stikstof (PAS)

Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State uitspraken gedaan over het PAS, waarbij is bepaald dat het PAS niet gebruikt mag worden als basis om toestemming te verlenen voor activiteiten die leiden tot een stikstoftoename ter plaatse van stikstofgevoelige habitattypen en -soorten in Natura 2000-gebieden. Op 16 oktober 2019 heeft het ministerie nieuwe inzichten ten aanzien van stikstofdepositie en een versie van Aerius gepubliceerd. De nieuwe regels zijn dat in eerste instantie moet worden getoetst of de depositie op een natuurgebied hoger is dan 0,00 mol per hectare per jaar (mol/h/j). Hiermee is de oude PAS-drempel van 0,05 mol/h/j vervallen. Veel provinciale bedrijven liggen binnen tien kilometer van een Natura 2000-gebied. De gevolgen voor VTH op grond van de Wabo zijn erg groot, aangezien de uitspraken vele vergunningplichtige activiteiten raken op de sectoren landbouw, industrie en bouwen. Bij veel initiatieven in deze sectoren is namelijk sprake van uitstoot en depositie van stikstof en is gebruik gemaakt van het PAS.

Naast vergunningverlening hebben de uitspraken ook gevolgen voor m.e.r.(-beoordelings)procedures en bestemmingsplanprocedures. Omdat het PAS door de uitspraken hier niet meer voor mag worden gebruikt zijn veel aangevraagde initiatieven op een laag pitje beland, kunnen er geen m.e.r.-beoordelingsbesluiten worden genomen bij deposities boven de 0,00 mol/h/j en zijn, met name agrarische, vergunningen waartegen beroep was aangetekend, nu vernietigd. De reeds onherroepelijk verleende vergunningen blijven in stand. Op 17 december 2019 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een Kamerbrief over de voortgang van de aanpak van de

stikstofproblematiek naar de Tweede Kamer gestuurd met daarin een programma voor 2020 en daarna.

2.1.2 Projecten

In het Integraal VTH Jaarprogramma 2019 zijn diverse projecten en aandachtspunten opgenomen. Nagenoeg alle projecten zijn geheel of gedeeltelijk door de ODG en in samenwerking met ons uitgevoerd. Hieronder zijn de resultaten van 2019 beschreven.

Projecten vergunningverlening

Aanpak Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) - Brzo- en RIE4-bedrijven

In IPO-verband is afgesproken eind 2020 helder te hebben hoe de vergunnings- en emissiesituatie is met betrekking tot deze stoffen. Voor de uitvoering van het ZZS-project is het plan van aanpak, d.d. 16 mei 2019 leidend. Om helder te krijgen hoe de vergunnings- en emissiesituatie ten aanzien van ZZS-stoffen is, is in 2019 uitvraag gedaan bij alle provinciale inrichtingen. In 2020 wordt die informatie gevalideerd en verwerkt. Het grootste deel van de bedrijven heeft gereageerd. Een aantal afvalbedrijven heeft aangegeven geen rapportage aan te leveren en heeft zich achter de brief van de koepelorganisatie Afval aan de minister geschaard. In de brief wordt onder andere gepleit voor landelijk beleid. De omgevingsdiensten ODG, FUMO en RUDD stellen voor de stand van zaken te delen met Provinciale Staten en haar leden mondeling te informeren in een informatiebijeenkomst in het eerste kwartaal van 2020. Wij hebben Provinciale Staten hierover in januari 2020 geïnformeerd.

Onderzoek afvalbedrijven/Landelijk afvalbeheerplan 3

De ODG heeft in 2019 een plan van aanpak opgesteld om de aanbevelingen uit het Onderzoek Afvalketen integraal nader uit te werken, samen met de provincie, gemeenten en de Veiligheidsregio. In het plan van aanpak zijn zes verschillende actiepunten benoemd waarbij wij of de ODG als trekker van het actiepunt is benoemd. De ODG heeft in december 2019 aangegeven dat het conceptrapport met de uitwerking van hun actiepunten nog niet is afgerond. De verwachting is dat dit in januari 2020 zal gebeuren. Wij hebben onze actiepunten aangewezen en gebundeld.

Door wijzigingen in het LAP3 moesten diverse vergunningen van afvalstoffeninrichtingen (ambtshalve) worden aangepast. De meeste ambtshalve wijzigingen zijn in 2019 in procedure gebracht of afgerond. Een aantal (bijzondere) gevallen wordt in 2020 afgerond.

Grof stof

Grof stof bestaat uit deeltjes die meestal met het blote oog zichtbaar zijn. De effecten van grof stof zijn hinder, vervuiling en eventueel ook aantasting van materialen en oppervlakken. Grof stof gedraagt zich anders dan fijn stof, het slaat neer in de directe nabijheid van de bronnen en het is hinderlijk, maar in de regel niet of nauwelijks schadelijk. Voor grof stof voeren we een brongericht beleid uit in de vorm van diverse maatregelen die in BBT-documenten zijn opgenomen om het vrijkomen of verwaaien van grof stof tegen te gaan. Op basis van het bestaande provinciaal beleid stelt de ODG een advies op met opties om tot een effectieve inzet van vergunningverlening, toezicht en handhaving te komen. Eind 2019 is de ODG hiermee gestart en het wordt in het eerste kwartaal van 2020 afgerond.

Multidisciplinair evalueren

In 2019 heeft de eerste multidisciplinaire evaluatie plaatsgevonden op een vergunningssituatie van AkzoNobel MCA (thans Nouryon). De tweede evaluatie op de vergunningssituatie van EEW Energy from Waste Delfzijl is verschoven naar 6 februari 2020.

Projecten toezicht en handhaving

Energie bij bedrijven

Het project Energiebesparing omvat het uitvoeren van toezicht op de wettelijke verplichtingen die bedrijven hebben om energie te besparen. Na de opstartfase eind 2017 en begin 2018 draait het project nu op volle stoom. Omdat voor verschillende types en groottes van bedrijven verschillende wettelijke regimes gelden, maken we in de aanpak onderscheid in de volgende categorieën bedrijven, zware industrie, provinciale bedrijven en gemeentelijke bedrijven.

Zware industrie

Onder deze categorie vallen de ETS-bedrijven. Dit zijn bedrijven die ten aanzien van overige milieuzaken onder ons bevoegd gezag vallen, maar voor alles wat met energie en CO₂ te maken heeft is het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) het bevoegd gezag. Wij kunnen hierop dus niet direct sturen door middel van vergunningverlening, toezicht en handhaving. In het Klimaatakkoord staat dat deze bedrijven straks onder de CO₂-heffing komen te vallen. EZK blijft hiervoor de controlerende partij. In het proces rondom het tot stand komen van het Klimaatakkoord (eerder via de Industrietafel en nu via de Uitvoeringsagenda Industrie) zijn en blijven provincies via IPO in conclaaf met EZK om meer grip en sturing op CO₂-reductie bij deze bedrijven te krijgen. Hoe dit precies vorm gaat krijgen wordt in 2020 duidelijk.

Provinciale bedrijven

Alle energie-relevante bedrijven zijn in 2018 en 2019 bezocht door een gespecialiseerde toezichthouder, in 2019 waren dit er 30. De ontvangen rapportages zijn beoordeeld en akkoord bevonden. In 2018 zijn de vergunningen van 55 bedrijven door de ODG geanalyseerd op de aanwezigheid van voorschriften voor energiebesparing/-efficiency. Hieruit bleek dat 33 vergunningen geen voorschriften op dit onderwerp in de vergunning hadden en geactualiseerd moeten worden. Hiervan zijn er 9 aangepast binnen het reguliere revisietraject van de ODG, de overige 24 zijn opgepakt binnen een apart project (gefinancierd vanuit het programma Energietransitie). Eind 2019 waren 14 trajecten afgerond, 10 trajecten lopen door in 2020.

Gemeentelijke bedrijven

De ODG heeft onder onze regie, energietoezicht uitgevoerd voor 11 van de 12 gemeenten. In 2019 zijn 31 bedrijven bezocht door de in energie gespecialiseerde toezichthouder, in 2018 339 bedrijven. In 2019 zijn 104 rapportages beoordeeld en goedgekeurd, in 2018 waren dit er 16. In 2018 lag de nadruk op het bezoeken van bedrijven, in 2019 op het beoordelen van plannen van aanpak en rapportages die bedrijven naar aanleiding van deze bezoeken hebben aangeleverd. Naast het uitvoeren van toezichttaken heeft de ODG kennisbijeenkomsten georganiseerd voor de betrokken medewerkers van de gemeenten. Tijdens deze bijeenkomsten zijn ze bijgepraat over de stand van zaken van het project en ontwikkelingen op het gebied van nationale wet- en regelgeving. Daarnaast werden praktijkervaringen en -voorbeelden gegeven. Door deze altijd goed bezochte kennisbijeenkomsten is een positieve samenwerking ontstaan tussen gemeenten, ODG en provincie.

Het project is gefinancierd met externe middelen. De kosten voor het uitvoeren van toezicht zijn betaald vanuit het Programma Energietransitie en cofinanciering vanuit gemeenten. Deze kosten vallen buiten de financiering van het jaarprogramma 2019.

NOA-controles (Noordelijk Overleg Afvaltransporten)

Het NOA komt jaarlijks meerdere keren bijeen voor overleg en voeren gezamenlijk zes controles uit in Groningen, Friesland en Drenthe. Hierbij worden aandachtsbedrijven en specifieke afvalstromen als grond, oliehoudende stromen, vergistingsstromen etc. gecontroleerd. In 2019 zijn twee grote NOA-acties geweest, een driedaagse controle in mei en oktober en een kleine NOA-actie in de Eemshaven.

Natte koeltorens en afvalwaterzuiveringsinstallaties

Natte koeltorens en afvalwaterzuiveringsinstallaties kunnen een risico vormen voor de volksgezondheid, omdat deze, bij onvoldoende onderhoud of onjuist gebruik, legionellabacteriën

kunnen verspreiden. De legionellabacterie kan de veteranenziekte (ofwel legionellose) veroorzaken. Voor een beperkt aantal industriële objecten zijn wij het bevoegd gezag. In 2019 is de kaart van de Atlas Leefomgeving voor natte koeltorens aangepast, de kaartviewer heeft een ander uiterlijk gekregen en het stappenplan voor het melden van natte koeltorens is aangepast. Alle natte koeltorens waarvoor wij het bevoegd gezag zijn, zijn aangemeld bij Atlas Beheer.

Naar aanleiding van Kamervragen is in 2019 door het RIVM en de omgevingsdiensten landelijk een nader onderzoek uitgevoerd naar legionella bij afvalwaterzuiveringsinstallaties. De ODG heeft in 2019 veel informatie verzameld en gedeeld met het RIVM, waarna voor de zomer bij een aantal installaties monsters zijn genomen. Bij twee inrichtingen is legionella aangetroffen en zijn maatregelen getroffen.

Projecten monitoring

Monitoring kwaliteit

Ten behoeve van dit project is in 2018 een steekproefonderzoek geweest om te zoeken naar een methode om inhoudelijke en procedurele kwaliteit van producten van de ODG vast te stellen. Hierbij is de termijn tussen controle en de uitgaande brief en de termijn tussen constatering en her-controle beoordeeld. Daarnaast is het traject van binnenkomst en de afhandeling van de klachten door de ODG beoordeeld op de vorm van registratie en terugkoppeling naar de klager. Op basis van de bevindingen is de kwaliteitsrapportage met aanbevelingen voor de ODG opgesteld. De bevindingen zijn met de ODG gedeeld en in het eerste kwartaal van 2019 met de ODG besproken. Hieruit is gebleken dat de ODG de aanbevelingen al had onderkend en de nodige aanpassingen/verbeteringen heeft doorgevoerd. Er is een voorverkenning gedaan naar de kwaliteit van de uitvoering E-MJV en de IPPC-database. Deze voorverkenning is afgestemd met de ODG. Vervolgens is voor beide producten het onderzoek gestart. Wegens drukke werkzaamheden is voor beide producten het onderzoek niet in 2019 afgerond. In 2020 zal het project een vervolg krijgen waarbij met de ODG het type dossiers en te onderzoeken producten zal worden afgestemd.

Beleidsmonitoring 2019

In aanvulling op de monitoringsbehoefte vanuit VTH vraagt de beleidsmilieumonitoring om periodiek, door de ODG, aan te leveren gegevens voor indicatoren op het gebied van throughput, output en outcome. Deze gegevens zijn in veel gevallen een specificering van al gevraagde gegevens in de jaaropdracht. In een aantal gevallen zijn gegevens en advies nodig voor de doorontwikkeling van de beleidsmonitoring. In het geval dat niet alle gegevens geautomatiseerd inzichtelijk kunnen worden gemaakt, wordt hier projectmatig en indien nodig handmatig onderzoek naar gedaan. Wij zijn met de ODG in overleg over verschillende aspecten van de data-uitvraag door ons en de datalevering door de ODG, dit om onderling zo goed mogelijk op elkaars werkzaamheden en cycli te zijn afgestemd. Dit moet zowel de effectiviteit als de efficiëntie vergroten. De ODG is tevens gevraagd om zitting te nemen in de klankbordgroep, om hun inhoudelijke kennis zo goed mogelijk te kunnen inzetten voor de [milieumonitor](#).

Projecten geur

Geur algemeen

Wij hebben in het collegeakkoord de ambitie uitgesproken om een verbetering van het milieutoezicht en handhaving te realiseren. Dit willen wij bereiken door het inzetten van innovatieve middelen zoals elektronische neuzen bij toezicht op geur en het verbeteren van het milieumeldingsstelsel. Uit onderzoek blijkt dat geur van provinciale bedrijven het grootste gezondheidskundig probleem is en de milieumeldingen die wij ontvangen, zijn voor het grootste deel geurgerelateerd. Door gerichte monitoring van geurbelasting, alsmede een verbeterde communicatie tussen bedrijf, omwonenden en provincie willen wij de geurhinder verminderen en sneller ingrijpen bij incidenten. Dit wordt bereikt door de inzet van elektronische neuzen (e-neuzen) en de luchtapp.

Aanpassing vergunningen n.a.v. vierde tranche Activiteitenbesluit (incl. maatwerkbeleid)

In het VTH Jaarprogramma 2019 is als project opgenomen Aanpassen en actualiseren vergunningen naar aanleiding van geurbeleid en Activiteitenbesluit'. Gebleken is dat de opdracht voor de ODG onvoldoende handvatten bood om hier invulling aan te geven. In november 2019 heeft overleg plaatsgevonden over de provinciale beleidslijn geur in relatie tot aanpassingen vergunningen naar aanleiding van de vierde tranche Activiteitenbesluit. In een eerder stadium hebben wij een aantal stellingen en een notitie opgesteld als leidraad voor dit overleg. Vanuit de zijde van de ODG zijn hierop aanvullingen gedaan. Doel van het overleg was om door middel van de stellingen wederzijds de verwachtingen over het aanpassen van vergunningen naar aanleiding van de vierde tranche Abm uit te spreken. Naar aanleiding hiervan zal de provincie de opdracht concretiseren, zodat de ODG hier invulling aan kan geven. In het VTH Jaarprogramma 2020 is het project weer opgenomen.

Elektronische neuzen

De resultaten van e-neuzen worden gebruikt bij toezicht zoals de afhandeling van geurklachten. In 2019 waren de activiteiten vooral gericht op het operationeel houden van het netwerk (waaronder onderhoud van het fysieke deel ervan). Dit is van belang omdat het netwerk, overeenkomstig de afspraken met ESD-SIC, door dat bedrijf gebruikt wordt om de geursituatie in beeld te brengen. Daarnaast is het netwerk beschikbaar voor klachtenbeoordeling.

Ontwikkeling en gebruik luchttapp

De luchttapp is geëvalueerd en de bevindingen zijn vastgelegd in een rapport. Er is gestart met het evalueren van het meetnet. Deze evaluatie loopt door tot begin 2020. Wij hebben de huidige luchttapp en het meetnet verlengd om een verkenning uit te voeren naar ontwikkelingsmogelijkheden van de app. In deze verkenning onderzoeken we of het haalbaar en wenselijk is om de luchttapp te verbreden naar een app met onder andere een klachtenprocedure en waarin meerdere soorten milieuhinder kunnen worden gemeld. De verlenging loopt tot 1 juli 2020.

Geurcontouren

In onze [milieumonitor](#) is te zien hoeveel geurhinder er mogelijk kan worden ondervonden veroorzaakt door bedrijven waarvoor wij het bevoegde gezag zijn. De cumulatieve geurbelasting van bedrijven onder bevoegd gezag van de gemeenten zijn hier nog niet in verwerkt. Dit project is nog niet in uitvoering en is opnieuw opgenomen in het VTH Jaarprogramma 2020.

Milieumonitor geuremissies

Ten behoeve van de monitor geuremissie zijn de verspreidingsmodellen van een aantal bedrijven geactualiseerd. Daarbij is gekeken naar de aanpassingen van de geurrelevante bedrijven in de periode medio 2017-2019; er is gebruik gemaakt van de lijst van bedrijven die wij hiervoor hebben opgesteld. De geurverspreidingsmodellen van vijf bedrijven zijn aangepast.

Overige projecten

Omgevingswet

De verwachting is dat de Omgevingswet per 2021 in werking zal treden. Er worden 26 bestaande wetten opgenomen en het aantal Algemene Maatregelen van Bestuur worden teruggebracht van 120 naar 4. De Omgevingswet draait om het eenvoudig en beter maken van het omgevingsrecht en de regels over de ruimtelijke ontwikkeling worden zoveel mogelijk samengevoegd. De essentie van de wet is de integrale benadering van de belangen in de fysieke leefomgeving. Daarnaast is een belangrijk punt het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte van de decentrale overheden. Onze rol richting een initiatief van een burger of bedrijf zal meer faciliterend en stimulerend zijn. Deze veranderingen zorgen voor grote veranderingen in processen, houding en cultuur bij vergunningverlening, toezicht en handhaving. Van belang is dat de werkprocessen tussen ODG en provincie tijdig worden uitgewerkt en afspraken hierover worden vastgelegd.

Flexbundel

Voor het uitvoeren van onvoorziene PDC-taken en relatief kortlopende (project)opdrachten hebben wij binnen de jaaropdracht aan de ODG uren opgenomen welke flexibel zijn in te zetten: de flexbundel. In 2019 hebben wij een deel van de uren uit de flexbundel gebruikt voor (onderzoeks)vragen aan de ODG over de actuele thema's: PAS, biomassacentrales en PFAS.

Dossiers met bestuurlijke aandacht

In het Integraal VTH Jaarprogramma 2019 hebben wij de dossiers van een aantal bedrijven (chemische, energie en/of afvalbedrijven) als bestuurlijk gevoelig of als potentieel bestuurlijk gevoelig benoemd. De bestuurlijke koers bij deze bedrijven is afgestemd met directie en de VTH-besluiten zijn afgestemd met de betrokken gedeputeerden voorafgaand aan besluitvorming. In 2019 betroffen dit meer dan vijftig bestuurlijk gevoelige VTH-zaken. Voor de overige bedrijven, niet bestuurlijk gevoelig, waar wij het bevoegd gezag voor zijn, handelt de ODG zaken rondom vergunningverlening, toezicht en handhaving in mandaat (onder consultatie van de gedeputeerden) af.

Monitoring Brzo-werkprogramma

De uitvoeringsorganisatie Brzo-Noord heeft de jaarrapportage 2018 verstrekt. Wij hebben beoordeeld of de rapportage invulling geeft aan de acht punten van het amendement [Regie risicovolle bedrijven](#) van Provinciale Staten (28 september 2016). Over zeven punten bevat de jaarrapportage toereikende informatie. Informatie over het aantal bijna-ongelukken ontbreekt. De uitvoeringsorganisatie heeft ons hiervoor doorverwezen naar de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW). Navraag bij ISZW heeft opgeleverd dat bijna-ongelukken niet worden geregistreerd en ook niet hoeven worden gemeld bij ISZW. Naar aanleiding hiervan is Brzo-Noord gevraagd om in 2020 tijdens inspecties na te gaan of de bedrijven werken met een werkinstructie voor het melden, registreren en evalueren van bijna-ongevallen. Wij hebben Provinciale Staten in het vierde kwartaal 2019 geïnformeerd over de jaarrapportage 2018 van Brzo-Noord en de Staat van de Veiligheid (landelijk).

De uitvoeringsorganisatie Brzo-Noord heeft ook het werkprogramma 2019 opgesteld en de gedeputeerden Milieu van de drie noordelijke provincies hebben het werkprogramma vastgesteld. Aan het programma zijn extra kosten verbonden. Wij hebben besloten om de extra financiële middelen te verstrekken voor de extra kosten en de Groningse bijdrage aan het IPO-fiche Brzo. In de jaaropdracht 2019 is bij Brzo-/RIE4-bedrijven aandacht gevraagd voor het onderwerp aardbevingsbestendigheid. Medio 2019 is in de Werkgroep Industrie meegedeeld dat zal worden toegezien op het voldoen aan Fase-1 zoals vastgelegd in het meerjarenprogramma van de NCG. Het bijbehorende toezicht wordt voor 2020 ingepland en is het werkprogramma 2020 voor Brzo meegenomen. Brzo-Noord heeft met de toezichtpartners in 2019 Brzo-inspecties bij bedrijven uitgevoerd en openbare samenvattingen over de inspecties opgesteld. Met de ODG is afgesproken tot 1 juli 2020 proef te draaien en alleen de openbare samenvattingen aan ons voor te leggen waar bestuurlijke gevoeligheden spelen.

Toezicht en handavingsstrategie voor windturbines

Omdat er veel onduidelijkheden zijn bij het toezicht houden op de milieuregels voor windturbines/ windparken is het idee opgepakt om een strategie voor toezicht op te stellen. Een dergelijk document kan voor zowel bevoegde gezagen als voor exploitanten en omwonenden verduidelijking bieden. Wij hebben in 2019 een concept opgesteld en dit vervolgens in het VTH-platform ingebracht, met als doel deze strategie verder provinciebreed op te pakken. Hier bestond een breed draagvlak voor. De conceptstrategie wordt derhalve in samenwerking met de ODG en meerdere bevoegde gezagen verder uitgewerkt. Een projectgroep met inhoudelijk deskundigen wordt hiervoor samengesteld.

Beheermodel geluid windturbines Eemsdelta

Het beheer van het geluidmodel windturbines Eemsdelta is in 2019 aan de ODG overgedragen. Voor het uitvoeren van dit beheer en de uitwisseling van de updates is een protocol opgesteld dat is overhandigd aan de ODG,

Acquisitie

Wij zijn betrokken bij nieuwe initiatieven die worden ondernomen door GSP en NOM voor de vestiging van nieuwe bedrijven of nieuwe economische ontwikkelingen. Hierover worden vanuit de provincie

gesprekken gevoerd met als doel de initiatiefnemers met vestigings- en uitbreidingsplannen zo vroeg mogelijk duidelijkheid te geven over vestigingsfactoren, zoals onder andere procedures milieu, ruimte, etc. De ODG wordt hierbij betrokken wanneer vergunningsruimte bepalend is voor de investering.

Controle op de meetverplichting door bedrijven

Een groot aantal bedrijven heeft te maken met meetverplichtingen op basis van het Activiteitenbesluit en hun omgevingsvergunning. Wij controleren de uitvoering door regelmatig toezicht uit te voeren bij de relevante bedrijven, waardoor we afwijkingen snel signaleren en zo nodig handhavend kunnen optreden. Voor 2019 zouden er 20 bedrijfstoezichtplannen worden opgesteld, waarin de controle op meetverplichtingen specifiek zijn opgenomen, nog niet alle toezichtplannen zijn in 2019 afgerond. Voor 2020 is een projectplan gemaakt om een toezichtplan te maken voor alle emissies van de provinciale bedrijven.

BRIKS en brandveiligheid

Bij de inrichtingen waarvoor wij voor de milieutaken het bevoegd gezag zijn, voeren wij ook de VTH-taken uit voor bouwen, brandveiligheid, reclame, inritten, slopen en kappen. Het toezicht op sloop en de bouwactiviteiten wordt uitgevoerd door de ODG en richt zich in eerste plaats op veiligheid en in het bijzonder op brandveiligheid en constructieve veiligheid. Veel geconstateerde tekortkomingen hebben te maken met de uitvoering van de wapening/bekisting en het ontbreken van benodigde aanvullende gegevens. Voor brandveiligheid is met name het ontbreken van blusvoorzieningen en het gedeeltelijk ontbreken of niet juist geïnstalleerde installaties, een vaak geconstateerd gebrek. Het blijkt dat veel geconstateerde tekortkomingen na een eerste controle worden opgelost, het naleefgedrag kan als ruim voldoende worden aangemerkt.

Wij houden naast de prioriteiten uit de risicoanalyse per bedrijf ook toezicht op het thema 'Beheer van brandveiligheid' op basis van de Woningwet en het Bouwbesluit. In de beheersfase werken we samen met de Veiligheidsregio die op basis van risicoanalyses controles uitvoert.

2.2 Wet milieubeheer nazorg stortplaatsen

Op grond van de nazorgbepalingen in de Wet milieubeheer zijn wij bestuurlijk, organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de nazorg van stortplaatsen en baggerdepots, waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. Vanaf het moment dat een stortplaats of een baggerdepot gesloten wordt verklaard, zijn wij verantwoordelijk voor de uitvoering van maatregelen, die waarborgen dat deze geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaken. Om effectief toezicht op de juiste uitvoering van de nazorg te borgen, bezoeken wij periodiek de gesloten stortplaats. In principe is sprake van minimaal één bezoek per gesloten nazorglocatie, in 2019 waren het 6 locaties en zijn er 7 toezichtsbezoeken geweest. Als nazorgorganisatie beoordelen wij onder meer inspectieverslagen, monitoringsresultaten en jaarrapportages. In 2019 hebben er 21 beoordelingen plaatsgevonden.

In 2019 is aan Stainkoeln Beheer Reststoffenprojecten (BRP) vergunning verleend voor de uitbreiding van stortplaats Stainkoeln 2 en de verplaatsing van de recycle-activiteiten naar het bedrijfsterrein Rode Haan (Top Groningen BV). Medio 2019 is Stainkoeln overgenomen door Indaver die stortcapaciteit heeft overgeheveld afkomstig van een stortplaats uit het zuiden van het land (overeenkomstig de voorwaarden uit het Landelijk Afvalbeheerplan 3 (LAP3)).

2.3 Wet bodembescherming en het Besluit bodemkwaliteit

De provincie is verantwoordelijk voor het beperken en het zoveel mogelijk ongedaan maken van ernstige verontreinigingen in de bodem. Wij beoordelen en toetsen bodemonderzoeken en saneringsplannen bij ernstige bodemverontreiniging en stellen beschikkingen op aan de hand waarvan vastgesteld wordt of er sprake is van een ernstig geval van bodemverontreiniging en de spoedeisendheid van de situatie of wordt ingestemd met een saneringsplan. Daarnaast zijn wij het bevoegd gezag voor het toetsen van meldingen van het toepassen van grond, baggerspecie en bouwstoffen* volgens het Besluit bodemkwaliteit (Bbk), daar waar wij ook het bevoegd gezag zijn

binnen een vergunningplichtige inrichting. Het beoordelen van deze meldingen is in opdracht gegeven aan de ODG, zij voert namens ons de toezicht- en handhavingstaken uit met betrekking tot de Wet bodembescherming, bodemsaneringen en het Bbk (toepassen van licht verontreinigde grond). Zowel de stijging van het aantal bouwaanvragen als de werkzaamheden in het kader van de energietransitie zijn van invloed op de hoeveelheid werk dat in de bodem wordt verricht. Dit betekent extra inzet voor diverse disciplines zoals advisering, vergunningverlening/meldingen toetsen (WKO) en toezicht op grondverzet en saneringen.

Spoodlocaties

Bodemverontreiniging van voor 1987 treffen we soms aan in de historische kernen, bij wierden, wegbermen, boezemkades en op ca. 10.000 locaties waar in het verleden bodemvervuilende activiteiten hebben plaatsgevonden. Uitgangspunt is dat via het duurzaam beheer van de bodem, deze geschikt dient te zijn en te blijven voor het gebruik ervan. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet de bodemkwaliteit in overeenstemming zijn mét, of worden gebracht óp, het niveau 'geschikt voor het gebruik'.

In 2010 was binnen de provincie Groningen slechts bij 55 van de 10.000 locaties met mogelijk bodemverontreiniging bij het huidige gebruik sprake van (mogelijk) onaanvaardbare humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's. Wanneer onaanvaardbare risico's worden aangetroffen op een locatie moeten deze zo spoedig mogelijk worden beheerst. Het aantal van 55 is na 2010 sterk afgenomen door onderzoek waarbij de verwachte risico's niet werden aangetroffen of door de uitvoering van saneringen (zie tabel). Eind 2015 waren de humane risico's beheerst en waren er 28 locaties in behandeling. Hiermee voldeden we aan de bestuurlijke afspraken uit het eerste Bodemconvenant uit 2009. In 2015 waren nog 16 locaties in de onderzoeksfase om de verspreidings- en ecologische risico's nader te bepalen. Conform de afspraken uit het tweede bodemconvenant is bij deze locaties eind 2019 minimaal gestart met de sanering.

De kosten van de uitvoering van de sanering kwamen vanuit het vangnetprincipe grotendeels ten laste van de provincie. Voor slechts een beperkt deel was het mogelijk om de veroorzakers en/of terreineigenaren mee te laten betalen, omdat onder andere het grootste deel van de verontreiniging vóór 1975 was veroorzaakt en/of de kosten de draagkracht van een terreineigenaar/bedrijf te boven gingen.

Tabel (mogelijke) spoodlocaties

	2015	2016	2017	2018	2019
onderzoeksfase	16	14	12	6	3 *
sanering	12	12	12	11	10
Afgerond	27	29	31	38	42
Totaal	55	55	55	55	55

* Hierbij is er geen sprake meer van onaanvaardbare risico's.

Sloop en asbest

Meldingen voor slopen, met en zonder asbest worden binnen de wettelijke termijn getoetst en worden preventief gecontroleerd. De meldingen worden daarbij ook op asbest getoetst. Naast de reguliere taken worden we in toenemende mate geconfronteerd met het onverwacht aantreffen van asbest. Zo is asbest als verzet gedumpt tegen windmolenparken en zijn er regelmatig branden waarbij asbest vrijkomt. Dit heeft ertoe geleid dat er ad hoc een beroep is gedaan op de inzet van de toezichthouders asbest. Vanuit de Veiligheidsregio is in 2019 een nieuwe 'Procedure Asbestincidenten asbestprotocol' vastgesteld.

De Eerste Kamer heeft op 4 juni 2019 het wetsvoorstel 'Asbestdakenverbod' van het kabinet verworpen. Ook het uitstel van het verbod naar 2028 is verworpen. Voor 2019 is daardoor een lichte terugloop in het aantal meldingen te zien, de verwachting is dat dit ook voor 2020 gaat gelden.

PFAS

PFAS staat voor poly- en perfluoralkylstoffen. Dit zijn fluorverbindingen die op verschillende manieren in het leefmilieu terechtkomen en die vrijwel niet biologisch afbreekbaar zijn. Blootstelling aan deze toxische stoffen kan tot gezondheidsrisico's leiden voor de mens en het ecosysteem. Voorbeelden van PFAS zijn de stoffen PFOA, PFOS en GenX, die tot de zogenaamde Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) behoren. PFAS wordt in Nederland diffuus in grond en baggerslib aangetroffen, wat heeft geleid tot stagnatie bij projecten in de grond-, weg- en waterbouw. Afgelopen zomer heeft Prolander de achtergrondwaarde voor PFAS voor het gehele buitengebied onderzocht omdat een aantal landinrichtingsprojecten stagneerden. De opgestelde bodemkwaliteitskaarten zijn in het kader van het Bbk vervolgens door de gemeenten vastgesteld zodat deze stagnatie kon worden opgeheven en er in het buitengebied weer grond en bagger kon worden toegepast (functiegebieden natuur/landbouw in onverdachte situaties). Wij zullen samen met de gemeenten in 2020 ook bodemkwaliteitskaarten opstellen voor het bebouwd gebied (functiegebieden wonen en industrie). De beide waterschappen in onze provincie hebben de (onverdachte) watergangen in beeld gebracht voor PFAS waardoor ook hier de baggerwerken weer doorgang kunnen vinden.

2.4 Waterwet

De provincie Groningen beheert het diepe grondwater en de waterschappen beheren het ondiepe water. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is uitgangspunt voor ons grondwaterbeheer. Wij hebben hiervoor regels opgenomen in de Omgevingsverordening. Ter bescherming van het grondwater zijn provinciale vergunningen vereist voor:

- Grondwaterwinningen die meer dan 150.000 m³ per jaar onttrekken (industrie ten behoeve van koel- en proceswater);
- Grondwaterwinning ten behoeve van drinkwater (drinkwatervoorzieningen);
- Bodemenergiesystemen (onttrekken en filteren van grondwater ten behoeve van warmte- en koudeopslag (WKO));
- Gesloten bodemenergiesystemen die in een provinciale inrichting geplaatst worden.

Het toezicht bestaat uit het controleren van de provinciale vergunningen voor grondwaterwinningen ter bescherming van het diepe grondwater. Daarnaast houden wij toezicht op de aangewezen beschermingsgebieden. Hieronder vallen de grondwaterbeschermingsgebieden, waterwingebieden en gebieden met een verbod op fysische bodemaantasting/boringvrije zones. In deze gebieden geldt voor een aantal activiteiten een verbod zoals als het dieper graven dan drie meter in de grond. Voor deze verboden kan men ontheffing aanvragen bij de provincie. Het toezicht bestaat uit het controleren op boringen met ontheffing en door het inspecteren van deze beschermingsgebieden op nieuwe boringen.

Wij hebben het toezicht afgestemd in noordelijk verband en samengewerkt met het drinkwaterbedrijf en de gemeenten. Voor wat betreft vergunningverlening is er landelijke afstemming in het vakberaad bodemenergie. Door handhaving van de voorwaarden van de grondwaterontheffingen en toezicht op de beschermingsgebieden wordt de kwaliteit en kwantiteit van bodem- en grondwater geborgd.

2.5 Vuurwerkbesluit

Het doel van het Vuurwerkbesluit is om waarborgen te scheppen voor de bescherming van mens en milieu tegen de negatieve effecten die het opslaan, bewerken en afsteken van vuurwerk kunnen veroorzaken. Het gaat in dit verband om zowel de bescherming van de bevolking in de omgeving van een inrichting waar vuurwerk wordt opgeslagen, als de bescherming van toeschouwers die aanwezig zijn bij een vuurwerkevenement of -voorstelling waarbij bedrijfsmatig vuurwerk tot ontbranding wordt gebracht.

Coördinatie

Op grond van het Vuurwerkbesluit en de Wabo hebben de provincies specialistische, aan vuurwerk gerelateerde, taken. Wij zijn verantwoordelijk voor de coördinatie van het vuurwerktoezicht binnen de provincie. De provincie Groningen kent een permanente uitvoeringsorganisatie voor vuurwerk, wij zijn de beheerder van dit team. Dit team kent een vaste kern met een flexibele schil. In de vaste kern zijn de Veiligheidsregio Groningen (brandweer), politie-eenheid Noord-Nederland (die tevens het Openbaar Ministerie vertegenwoordigt), de ODG en de provincie Groningen vertegenwoordigd. De provinciale vuurwerkcoördinatietaak richt zich provinciebreed, maar ook landelijk op de organisatie, planning, voortgangsbewaking en verslaglegging van de activiteiten op het gebied van vuurwerk. De coördinator onderhoudt contacten en is aanspreekpunt voor lokaal, (inter)regionaal en landelijk toezichthoudende teams. De vuurwerkcoördinator van Groningen is voorzitter van de Landelijke Werkgroep Vuurwerk-coördinatoren (LWVC). De LWVC behandelt zowel beleidsvraagstukken als technische onderwerpen en incidenten uit de praktijk. In 2019 is door de LWVC een landelijke vuurwerkdag georganiseerd. De dagvoorzitter was ook ditmaal de vuurwerkcoördinator van Groningen.

Vuurwerkopslagen

Gemeenten zijn bevoegd gezag voor inrichtingen met een vuurwerkopslag, tenzij de inrichting in verband met het opgeslagen vuurwerk valt onder de Brzo_of naast de opslag van vuurwerk een IPPC-installatie heeft. De ODG voert de controles uit bij deze vuurwerkopslagen. De ODG stelt ten aanzien van haar vuurwerktaken jaarlijks rapportages op.

Vuurwerkevenementen en -voorstellingen

Bedrijven (toepassers) die in Nederland bedrijfsmatig vuurwerk tot ontbranding brengen dienen te beschikken over een toepassingsvergunning (bedrijfsvergunning). De toepassersvergunning wordt afgegeven door het ministerie van IenW. Om (ook tijdens de jaarwisseling) bedrijfsmatig consumentenvuurwerk en/of professioneel vuurwerk en/of theatervuurwerk af te mogen steken, dient de toepasser een ontbrandingstoestemming aan te vragen of een ontbranding te melden bij Gedeputeerde Staten van de provincie waarin het vuurwerk tot ontbranding wordt gebracht. Intern worden de toezichthouders/handhavers 'groene wetgeving' over alle vergunning- en meldingsplichtige vuurwerkwerkevenementen in verband met respectievelijk de Wnb en de provinciale (vaar)wegen. Extern worden onder andere de burgemeester, Veiligheidsregio Groningen (brandweer), politie-eenheid Noord-Nederland, Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en de Luchtverkeersleiding Nederland geïnformeerd.

Alle bedrijfsmatige vuurwerkontbrandingen, zowel de meldings- als vergunningplichtig worden gecontroleerd op basis van een risicoanalyse. Ter verificatie van de goede werking van deze risicoanalyse wordt bijvoorbeeld elke toepasser tenminste eenmaal per jaar gecontroleerd. Bij alle controles wordt tijdens het opbouwen van het vuurwerkevenement of -voorstelling door de toezichthouder sturend opgetreden. Op deze manier worden vroegtijdig mogelijke overtredingen (de ontbranding vindt immers nog niet plaats) op aanwijzing van de toezichthouder opgeheven. Bedrijfsmatige vuurwerkontbrandingen komen niet in aanmerking voor generieke vergunningen of ontheffingen op basis van de Wet natuurbescherming (Wnb). Omdat de Wnb die mogelijkheid niet biedt, worden alle bedrijfsmatige vuurwerkontbrandingen getoetst aan de Handreiking Vuurwerk en Vogels van Tauw bv. De handreiking is toegesneden op het risicogestuurd prioriteren en programmeren van toezicht en handhaving op basis van de Wnb.

2.6 Ontgrondingenwet

Toezicht ontgrondingen betreft het toezicht op de zand- en kleiwinningen en daarnaast het toezicht op gebieds- en infrastructuurverbetering zoals de aanleg van natuurelementen en wegen.

Projectgebonden ontgrondingen t.b.v. natuurontwikkeling en infraverbetering (klein en groot)

Er is sprake van ontgroning als de grond wordt geroerd (dieper dan bij normale bewerkingen) of het maaiveld wordt verlaagd, er wordt een laag grond afgegraven. Wij regisseren ontgrondingen met een vergunningensysteem op grond van de Ontgrondingenwet en met een melding op grond van de provinciale Omgevingsverordening. Het toezicht richt zich op het uitvoeren van ontgrondingen conform de voorwaarden. Onze doelstelling is om kleine ontgrondingen tijdens de uitvoering steekproefsgewijs te controleren en grotere ontgrondingen, zoals Meerstad, periodiek te controleren vanwege de complexiteit en omdat het langdurige activiteiten betreft. Daarnaast is een eindcontrole nodig.

Zandwinningen

De problematiek en de complexiteit van zandwinningen neemt toe. Enerzijds vanwege het tweeledig gebruik (winning en recreatie), anderzijds worden grote ingrepen in de omgeving steeds kritischer beoordeeld. Er is dan ook gekozen om toezicht op de zandwinningslocaties projectmatig op te pakken en een hoge prioriteit te geven. Hierbij wordt samenwerking gezocht met de andere betrokken afdelingen en handhavingspartners. Ook wordt kennis gezocht en gedeeld vanuit andere provincies. Het doel is om de kwaliteit en kennisniveau van het toezicht op dit specifiek terrein te verbeteren. Binnen ontgrondingen hebben de zandwinningen de hoogste prioriteit en daar is de meeste tijd in gestoken. Dit betekent echter dat er een achterstand is bij de projectgebonden ontgrondingen aangaande de afhandeling van verlopen en afgeronde vergunningen en de controle van afgegeven vergunningen.

Illegale activiteiten

Wij hebben de toezichthoudende taak wanneer er activiteiten worden uitgevoerd zonder de daarvoor nodige vergunningen. Voor deze 'illegale activiteiten en vrijevelddelicten' zijn binnen de groene, grijze en blauwe sporen, buitengewone opsporingsambtenaren ingezet. Dit heeft als reden dat de strafrechtelijke aanpak op dergelijke activiteiten en delicten adequater is. Bestuursrechtelijke handhaving wordt daarbij alleen ingezet om de overtreding ongedaan te maken. Bij illegale activiteiten betreft het veelal ontgrondingen zonder de nodige vergunning.

2.7 Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming is 1 januari 2017 in werking getreden, hierbij zijn drie wetten (Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet en de Boswet) opgegaan in één wet. In 2019 is de verbetering van de afhankelijkheid tussen beleid (bovenste helft van de 'Big Eight') en VTH (onderste helft 'Big Eight'), verder uitgevoerd. Uitgangspunt is dat VTH worden beschouwd als instrumenten die een bijdrage leveren aan het realiseren van het beleid (outcome). Dit betreft zowel de kennis kunde en vaardigheden van de medewerkers als het werkproces VTH (income, throughput). Daarnaast is gewerkt aan verbetering van de informatiestromen binnen het VTH-proces (onder andere de digitalisering van aanvraagformulieren).

Sturing

Vergunningen en ontheffingen worden behandeld na indiening door de aanvrager. Vanwege de reactieve aard van vergunningverlening wordt hiervoor geen beleid opgesteld. Hierbij is het uitgangspunt dat vergunningverlening moet leiden tot handhaafbare vergunningen/ontheffingen. In de interactie tussen VTH is sprake van een consequente 'handhaafbaarheidstoets' door de inspecteurs op de concept vergunningen en ontheffingen. De inzet van toezicht (aantal uren) en de wijzigingen in het aantal geconstateerde overtredingen geeft een goed inzicht in het naleefgedrag. Als prestatie-indicator is naleefgedrag benoemd, dit is het aantal ingezette uren gedeeld door het aantal handhavingsacties. Als de indicator stijgt ten opzichte van het vorig jaar, kan worden geconcludeerd dat het naleefgedrag is verbeterd, zelfde tijd, minder geconstateerde overtredingen. Het leggen van de relatie tussen inzet (uren) en het aantal controles/interventies is in 2019 nog niet helemaal gelukt. Hierdoor is het nog niet mogelijk over 2019 een indicator voor het naleefgedrag te geven.

Income

De uitvoering van de VTH-werkzaamheden onder de Wnb moet voldoen aan de kwaliteitseisen van hoofdstuk 5 van de Wabo. Deze zijn onder andere beschreven in hoofdstuk 7 Bor, hoofdstuk 10 Mor, en de Kwaliteitscriteria 2.1. Bij het handhaven wordt de Landelijke Handhavingsstrategie gevolgd. Bureau Veranderpartners heeft in 2019 een analyse van het 'groene domein' uitgevoerd en het rapport Goed Toegerust opgeleverd. De aanpassingen op basis van dit rapport hebben geleid tot betere afstemming tussen het V-proces en TH-proces. Het kan echter nog beter en wordt in 2020 verder voortgezet. De verbetering van het TH-proces en uitbreiding van toezichtcapaciteit heeft in 2019 geleid tot een grotere aanwezigheid in 'het veld' en tot een toename van het aantal controles en interventies. De afhandeling van controles is sterk verbeterd en ook de afhandeling van het (toenemende) aantal meldingen. In 2019 is het toezicht op de generieke ontheffing in het kader van de versterkingsoperatie ingeregeld en getest. Met Nationaal Coördinator Groningen zijn dezelfde afspraken gemaakt voor het jaar 2020.

Wij zijn steeds beter in staat de reguliere taken in het kader van de Wnb uit te voeren. Aan het eind van 2019 doemde de grote uitdaging voor het jaar 2020 op, de stikstofproblematiek. Hierbij moet worden aangetoond dat wij voor wat betreft kwaliteit en processen de (waarschijnlijke) toename van aanvragen, inspectie en handhavingsverzoeken aankunnen. In 2019 is een begin gemaakt met het verbeteren van het meldingssysteem, dit wordt ook in 2020 voortgezet.

Throughput

Door de inwerkingtreding van de Wnb en de invoering van programmatisch handhaven is een groot aantal werkprocessen gewijzigd. De werkprocessen zijn vastgelegd in interne organisatieafspraken, met specifieke rollen voor het loket VTH, de backoffice Natuur en de backoffice Handhaving. Op vergunningen en ontheffingen is binnen 13 weken besloten, met een mogelijkheid tot 7 weken verlenging. Dit geldt ook voor meldingen en handhavingszaken van gebieds- en soortbescherming, beheer en schadebestrijding of houtkap. Uitzondering hierop vormen spoedgevallen (burgermeldingen of handhavingsverzoeken) waarbij direct optreden gewenst is, zoals zaken met onomkeerbare ecologische, financiële of politiek-bestuurlijke gevolgen.

Outcome

De outcome van VTH maakt onderdeel uit van meerdere maatregelen om het beleid te realiseren, bijvoorbeeld door samenwerking met externe partijen en subsidiestromen. Monitoring op soorten, gebieden, houtopstanden en beheer- en schadebestrijding moeten uitwijzen of de maatregelen het beoogde op het beleid, als verwoord in de Omgevingsvisie en de Natuurvisie, hebben. Het sturingsmechanisme hiervoor wordt vormgegeven met het werken volgens de 'Big Eight-VTH' en moet verder worden ingevuld, ingevoerd en ontwikkeld.

Input

De input voor VTH was in 2019 conform het jaarprogramma. Door langdurige ziekte is de gerealiseerde inzet bij toezicht en handhaving lager uitgevallen dan gepland.

Output

De voornaamste kwantificeerbare output van toezicht is het aantal vastgestelde en afgehandelde overtredingen, strafrechtelijk en/of bestuursrechtelijk, hersteltermijnen en 'correcties' ter plekke. Beide soorten acties worden vastgelegd in het inspectierapport. Hierbij wordt per gebied en per prioriteit gerapporteerd. Op basis van de toezicht- en handavingsresultaten kan de inzet van toezicht worden bijgestuurd. In 2019 zijn twee gerichte controles op volières uitgevoerd. Hierbij is één proces-verbaal opgemaakt wegens het houden van verboden soorten. Deze controles zijn samen met de politie uitgevoerd. De intensievere controle op houtsingels komen tot uitdrukking in de cijfers in de tabel van bijlage 1. Hierbij moet worden vermeld dat de achterstand die bij de overname van het RVO is ontstaan, is weggewerkt. Vanwege de onduidelijkheid omtrent de PAS-regeling zijn er geen PAS-controles uitgevoerd. In 2019 zijn geen gerichte controles op locaties van dierenopvang uitgevoerd. Afgelopen jaar is het aantal Wn-meldingen toegenomen. Iedere melding is door toezicht/handhaving opgevolgd.

2.8 Wet Hygiëne en veiligheid van badinrichtingen en zwemgelegenheden

Wij hebben de taak om toezicht te houden op alle badinrichtingen en zwemgelegenheden die vallen onder de Wet hygiëne en veiligheid van badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz). In de provincie Groningen zijn dat 89 badinrichtingen (35 openbare baden en 54 semi-openbaar). Wij wijzen jaarlijks de zwemwateren in oppervlaktewater binnen onze provincie aan, voor 2019 waren dat er 42. De waterschappen of Rijkswaterstaat controleren deze locaties op waterkwaliteit en rapporteren aan ons. Zo nodig kunnen wij een zwemverbod of een negatief zwemadvies instellen. De betreffende beheerder (particulier of gemeente) is verantwoordelijk voor het beheer van de locatie.

Voor de uitvoering van het toezicht is een jaarprogramma 2019 opgesteld. Er wordt programmatisch gewerkt volgens de systematiek met een risicoanalyse en prioriteitstelling. Het is in 2019 nog niet gelukt om de resultaten van toezicht om te zetten naar naleefgedrag en daar de planning voor 2020 op te baseren. Wij hebben in 2019 gewerkt aan de volgende prioriteiten:

- Aanwijzingen zwemwateren;
- Regulier en verscherpt toezicht op badinrichtingen;
- Regulier en verscherpt toezicht op zwemlocaties;
- Projecten zwemlocaties ter verbetering waterkwaliteit.

In 2019 waren er de nodige problemen met blauwalg waardoor een aantal locaties moest worden voorzien van waarschuwborden of moest worden gesloten. Het betreft hierbij vaak om dezelfde locaties. Door adequaat toezicht en handhaving leveren wij een bijdrage aan een schoon en veilig Groningen. Wij zorgen dat de zwembaden voldoen aan de kwaliteitsnormen van de Whvbz en het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2008 en dat ze schoon en veilig zijn. Wij zorgen voor veilige badzones (alleen voor aangewezen oppervlaktewateren) waarbij ze zonder gevaar voor de volksgezondheid kunnen worden gebruikt als zwemwater. De waterkwaliteit voldoet aan de doelstellingen van het Ontwerp-Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2008 en aan de Whvbz. Het strand en of de ligweide zijn schoon en veilig. Wij informeren burgers over waar veilig gezwommen kan worden. Ook zo dragen we bij aan een schoon en veilig Groningen.

2.9 Wet luchtvaart

Algemeen

Provincies zijn verantwoordelijk voor de verplichtingen van de Wet luchtvaart voor luchthavens van regionaal belang. Doel is het mogelijk maken van 'general aviation' (burgerluchtvaart, met uitzondering van lijn- en charterverkeer) door het gebruik van regionale luchthavens met beperking en beheersing van veiligheidsrisico's, geluidhinder, luchtvervuiling, verstoring van natuur en regulering van de ruimtelijke ordening rondom die luchthavens. Door deelname aan de Interprovinciale Contactgroep Luchtvaart bereiken we regionale en landelijke afstemming over wetgeving, beleid(sontwikkeling) en delen we kennis.

Vergunningen

Voor luchthavens van regionaal belang moet een Luchthavenbesluit (LHB) óf een Luchthavenregeling (LHR) worden vastgesteld. Als de effecten van geluid en veiligheid beperkt blijven tot binnen het luchthaventerrein, dan kan worden volstaan met een LHR. Een LHB wordt als verordening vastgesteld door PS. Het vaststellen van een LHR kan worden gemandateerd aan GS. Bij een LHB gelden onder de aan- en uitvliegroutes en binnen de contouren voor geluid en veiligheid beperkingen voor de hoogte en/of functies van bouwwerken. De gemeente moet dit in het bestemmingsplan verankeren. Het LHB en de LHR bevatten voorschriften waarop wij toezien. Dit toezicht bestaat uit het beoordelen van verplichte periodieke rapportages over het luchthavengebruik maar ook door locatiebezoek conform het handhavingprogramma.

In 2019 zijn geen nieuwe Luchthavenbesluiten of -regelingen vastgesteld. Bij de heliport Eemshaven was er de wens de baanverhardingen te verlengen, maar Groningen Seaports heeft ervoor gekozen dit uit te stellen. Na de verplaatsing van de vaste standplaats van de traumaheli van UMCG naar luchthaven Eelde eind 2016, is het aantal starts en landingen hier sterk verminderd. Vanwege diverse onmogelijkheden en onduidelijkheden omtrent de toepassing van de bepalingen van de Wet luchtvaart voor de resterende vluchten van en naar het helideck op het UMCG, is het treffen van een regeling uitgesteld. Deze belemmeringen spelen landelijk bij meerdere standplaatsen van traumaheli's en worden in interprovinciaal verband en met het ministerie van IenW, besproken. Een belemmering in het Besluit burgerluchthavens, die tot gevolg heeft dat een ziekenhuis aan de bestemming moet worden onttrokken als de veiligheidscontouren daar overheen liggen, zou in 2019 worden weggenomen, maar is in dat jaar niet van kracht geworden. Naar verwachting zal deze aanpassing in 2020 van kracht zijn. Hierna zullen de besprekingen met UMCG, om te kijken hoe de Wet luchtvaart hier moet worden toegepast, worden hervat.

TUG Ontheffingen (tijdelijk en uitzonderlijk gebruik)

Bij de TUG-ontheffingen gaat het om starten en landen van/op buiten aangewezen luchthavens, bijvoorbeeld een weiland of een sportterrein. Veelal gaat het om helikopters maar het kan ook gaan om MLA's (Micro Light Aircrafts) of paramotors. Een TUG-ontheffing wordt verleend op aanvraag en stelt voorwaarden ter bescherming van de omgeving. Het kan gaan om een ontheffing voor één specifieke locatie of voor het hele grondgebied van de provincie. In beide gevallen beperkt de TUG-ontheffing het aantal dagen dat kan worden gevlogen en het aantal vluchten per dag. Voor het registreren van de aanvragen en het gebruik van de ontheffingen is een tool in gebruik genomen die ook visueel inzicht geeft in waar in de provincie gevlogen wordt.

Het aantal verleende TUG-ontheffingen is wederom lager dan verwacht. De vrijstelling voor paramotors die vanaf een door de gemeente aangewezen terrein vliegen en de vrijstelling voor RPAS (Remotely Piloted Aircraft Systems, in de volksmond 'drones') lichter dan 25 kg hebben hieraan bijgedragen. Over gebruik van TUG-ontheffingen heeft zich in 2019 één klacht voorgedaan. Dit betrof een klacht over overlast ten gevolge van het vliegen (rondvluchten), hetgeen niet onder de bevoegdheid van de provincie valt.

Toezicht

Zowel bij vergunningen als ontheffingen gaat het om het beperken van de negatieve omgevingseffecten die verbonden zijn aan het landzijdig gebruik van de luchthaven. Het luchtverkeer zelf valt onder verantwoordelijkheid van het Rijk. Het toezicht en handhaving is geregeld in hoofdstuk 11 van de Wet luchtvaart. Naast andere handhavingsmiddelen kunnen wij een bestuurlijke boete opleggen bij overtredingen van deze wet. Als sprake is van herhaaldelijke c.q. opzettelijke overtredingen van de voorwaarden in de verleende TUG-ontheffing, dan kunnen wij de ontheffing intrekken voor de overige looptijd. Ook bij overtredingen van de voorwaarden in de Luchthavenregeling, kan intrekken een handhavingsoptie zijn. De bevoegdheden van GS gaan alleen over het opstijgen en landen. Toezicht en handhaving van het vlieggedrag in het luchtruim zijn de verantwoordelijkheid van de Inspectie Leefomgeving en Transport. Dat geldt ook voor de vliegveiligheid op het luchtvaartterrein (Regeling veilig gebruik luchthavens en andere terreinen).

Ons doel is maximaal naleefgedrag van de voorwaarden in de besluiten, zowel door de houders van TUG-ontheffingen als van Luchthavenregelingen en -besluiten. Wij dragen zorg voor het toezicht door de houders van TUG-ontheffingen steekproefsgewijs te controleren. De luchthavens waarvoor een LHB geldt, worden minimaal eenmaal in de twee jaar bezocht, en de luchthavens met een LHR eenmaal per drie jaar. Daarnaast houden we administratief toezicht op gebruiksrapportages en zogenaamde 24-uursmeldingen. In 2019 lag het zwaartepunt bij preventie en administratief toezicht en het analyseren van dit toezicht met als doel te komen tot een efficiëntere en effectievere manier van uitvoering. Tevens is ingezet op toezicht naar aanleiding van meldingen en klachten en is op basis van risico-inschatting bepaald waar fysieke controles gewenst werden.

Bijlage 1 Gerealiseerde producten

* producten vergunningverlening, preventief toezicht en repressief toezicht zijn inclusief de uren die noodzakelijk zijn voor advisering

** handhavingsverzoeken worden binnen het preventieve toezicht afgehandeld. Hierbij wordt het aantal verzoeken gemonitord waarbij wordt aangegeven het aantal binnengekomen verzoeken en het aantal afgehandelde verzoeken.

Wabo (ODG)								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019 (Het ontvangstjaar kan van voor 2019 zijn)	Opmerkingen
Integraal advies	Oriëntatie	10	(Bestuurlijke) toezeggingen niet passend binnen wet- en regelgeving en beleid, langdurige oriëntatiefase	Nieuwe initiatieven en/of economische activiteiten passend binnen heersend wet- en regelgeving en beleid	Snel (maximaal 8 uur) inzicht krijgen in de mogelijkheden voor de nieuwe initiatieven binnen de heersende wet- en regelgeving en beleid. Hiervoor worden adviezen opgesteld	Afgeronde adviezen. Niet afgeronde adviezen.	0 1 advies RO 1 advies Overig	Alleen oriëntatie bij nieuwe initiatieven. RO en overig is niet in de jaaropdracht opgenomen.
Vooroverleg	Vooroverleg milieu (provinciaal) Vooroverleg bouw	45 (Milieu) 15 (bouw)	Complicerende en onnodig lange procedures door incomplete aanvragen.	Meer dan 75% van de aanvragen zijn bij het indienen ontvankelijk en passen binnen de geldende wet- en regelgeving en beleid	De maximale doorlooptijd van het vooroverleg is 3 maanden. Een vooroverleg wordt afgesloten met een advies. Maximaal 80 uur per vooroverleg. Vooroverleg meldingen Activiteitenbesluit bedraagt maximaal 8 uur.	Afgeronde vooroverleggen. Lopende vooroverleggen. Adviezen/vooroverleggen die leiden tot een ontvankelijke aanvraag (zonder verzoek om aanvullende gegevens).	45 milieu 6 bouw 29 milieu 1 bouw	Bij uitbreiding en/of verandering van bestaande vergunningen wordt direct met het vooroverleg gestart. Er wordt van uitgegaan dat uit de oriëntatie 5 adviezen leiden tot een vooroverleg.
Actualisatietoets		10 (exclusief ZZS- en LAP3-toetsen)	Het niet uitvoeren van actualisaties leidt tot achterhaalde vergunningen die niet aangepast zijn aan de vigerende regelgeving, de bedrijfssituatie en stand der techniek.	Een actueel vergunningbestand door een vijfjaarlijks actualiseringsproces.	Actualisatietoetsen worden conform een vastgestelde methodiek of format uitgevoerd. Binnen vier weken wordt opvolging gegeven aan de uitkomsten van de actualisatietoets indien daar aanleiding toe is. Actualisaties die afgehandeld worden met een ambtshalve wijziging moeten binnen 4 weken na de toets gevolgd worden door vooroverleg met het bedrijf. Het VTH-beleidskader/ Milieuplan wordt gevolgd.	Afgeronde actualisatietoetsen. Lopende actualisatietoetsen. Alle vergunningen zijn vijfjaarlijks geactualiseerd (overzicht op locatieniveau).	4 32	Betreffen onder andere ook alle noodzakelijke separate specialistische adviezen. Voorgenomen toetsen ZZS: 40 Voorgenomen LAP3-toetsen: 56
Activiteit milieu = Wabo omgevingsvergunning milieu	Oprichtingsvergunning Revisievergunning Milieuneutrale wijziging Veranderen/uitbreiding vergunning Omgevingsvergunning beperkte milieutoets Actualiseren van een vergunning (ambtshalve/ op verzoek)	5 6 30 15 2 5	Het niet tijdig in behandeling nemen van aanvragen en niet halen van wettelijke termijnen leidt tot te veel lopende procedures en rechtsonzekerheid voor de bedrijven.	Historische anderszitten worden zo mogelijk opgelost en nieuwe worden voorkomen, risico's voor het milieu en hinder voor de directe omgeving worden zoveel mogelijk beperkt door de toepassing van de best beschikbare technieken. > 90% van de uitgebreide procedures worden binnen de wettelijke termijn verleend. 100% van de reguliere procedures worden binnen de wettelijke termijn verleend.	VTH-verordening wordt hierbij gevolgd.	Binnengekomen aanvragen. Procedures op basis van de actualisatietoets. (overzicht op locatieniveau) Afgehandelde aanvragen. Verleende vergunningen waarbij sprake is van verlenging van de termijn. Lopende procedures. Verleende vergunningen binnen/buiten de wettelijke termijn.	Afgehandelde aanvragen: 2 oprichtingsvergunning 6 revisievergunning 33 milieu neutrale wijziging 13 verandering/uitbreiding 2 omgevingsvergunning beperkte milieutoets 30 actualisatie Lopende procedures: 4 oprichtingsvergunning 11 revisievergunning 7 milieu neutrale wijziging 12 verandering/uitbreiding 1 omgevingsvergunning beperkte milieutoets 48 actualisatie	Hierin zijn opgenomen de uitvoering van de Bibbo-toets, de handhaafbaarheidstoets en de adviezen in kader van de MER. Begin 2019 wordt in overleg met de ODG de prioritering bepaald voor welke bedrijven de vergunningprocedures worden opgestart. Hierin is de handhaafbaarheidstoets opgenomen. Betreffen onder andere ook alle noodzakelijke separate specialistische adviezen.
Ontheffing verboden regulier	Stortverbod regulier Afval opslaan buiten inrichtingen	2 3	Het niet tijdig in behandeling nemen van aanvragen en niet halen van wettelijke termijnen leidt tot te veel lopende procedures en rechtsonzekerheid voor de bedrijven.	100% van de procedures worden binnen de wettelijke termijn verleend.	VTH-verordening wordt hierbij gevolgd.	Binnengekomen aanvragen. Afgehandelde aanvragen. Verleende ontheffingen waarbij sprake is van verlenging van de termijn. Lopende procedures. Verleende ontheffingen binnen/buiten de wettelijke termijn.	6 afgehandelde zaken stortverbod regulier. 2 in behandeling 0 afval opslaan buiten inrichtingen.	

Wabo (ODG)								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019 (Het ontvangstjaar kan van voor 2019 zijn)	Opmerkingen
Ontheffing verboden uitgebreid	Stortverbod uitgebreid	1	Het niet tijdig in behandeling nemen van aanvragen en niet halen van wettelijke termijnen leidt tot te veel lopende procedures en rechtsonzekerheid voor de bedrijven.	100% van de procedures worden binnen de wettelijke termijn verleend.	VTH-verordening wordt hierbij gevolgd.	Binnengekomen aanvragen. Afgehandelde aanvragen. Verleende ontheffingen waarbij sprake is van verlenging van de termijn. Lopende procedures. Verleende ontheffingen binnen/buiten de wettelijke termijn.	0	
Maatwerk- voorschrift milieu uitgebreid		5	Het niet tijdig in behandeling nemen van aanvragen en niet halen van wettelijke termijnen leidt tot te veel lopende procedures en rechtsonzekerheid voor de bedrijven.	Historische hindersituaties worden zo mogelijk opgelost en nieuwe worden voorkomen, risico's voor het milieu en hinder voor de directe omgeving worden zoveel mogelijk beperkt door de toepassing van de best beschikbare technieken. 100% van de procedures worden binnen de wettelijke termijn verleend.	VTH-verordening wordt hierbij gevolgd.	Binnengekomen aanvragen. Procedures op basis van de actualisatietoets. Afgehandelde aanvragen. Verleende vergunningen met termijnverlenging. Lopende procedures. Verleende vergunningen binnen/buiten de wettelijke termijn.	0 2 afgesloten zaken voor maatwerkvoorschrift milieu regulier.	Hierin is de uitvoering van de Bibob-toets opgenomen Hierin is de handhaaf- baarheidstoets opgenomen. Betreffen o.a. ook alle noodzakelijke separate specialistische adviezen. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht.
Omgevings- vergunning uitgebreid Intrekken vergunning	Intrekken vergunning	2			VTH-verordening wordt hierbij gevolgd.	Binnengekomen aanvragen. Afgehandelde aanvragen. Lopende procedures.	4 afgehandeld 1 in behandeling	
Naamswijziging vergunning	Milieu	15			VTH-verordening wordt hierbij gevolgd.	Binnengekomen aanvragen. Afgehandelde aanvragen. Lopende procedures. Aanvragen binnen/buiten de wettelijke termijn.	3 afgehandeld 3 in behandeling	Inclusief BIBOB-toets indien er sprake is van een nieuwe drijver van de inrichting.

Wabo (ODG)								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019 (Het ontvangstjaar kan van voor 2019 zijn)	Opmerkingen
Beschikking overig	Gedoogbeschikking	5				Afgehandelde beschikkingen. Beschikkingen in voorbereiding.	Gedoogbeschikking: 7 afgehandeld 1 in behandeling Intrekken LOD: 0 Wob-verzoek: 0 Verzoekgeheimhouding: 0 Handhavingsverzoek:0	
	Intrekken last onder dwangsom	1						
	Wob-verzoek	5						
	Verzoek geheimhouding	8						
	Handhavingsverzoek	5						
Toezicht inrichting gebonden	Type C	20	Het niet uitvoeren van preventieve controles verkleint het naleefgedrag waardoor de risico's op milieuschade, schade aan de volksgezondheid en/of het optreden van nieuwe hindersituaties vergroot.	Door controles op basis van risicoanalyses wordt binnen 4 jaar een nalevingspercentage van 90% bereikt.	De preventieve toezichtsbezoeken worden uitgevoerd op basis van een risicoanalyse en de vastgestelde Toezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen. De risicoanalyse is voorgelegd aan en goedgekeurd door het AB, conform BOR 2017 inclusief onderbouwing met begroting. Voor toezicht zijn/worden kritische prestatie indicatoren vastgesteld die overeenkomstig worden gehanteerd. VTH-verordening wordt hierbij gevolgd.	Uitgevoerde, afgesloten en niet afgesloten controles per categorie (overzicht op locatieniveau). Uitgevoerde hercontroles (overzicht op locatieniveau). Verstuurde brieven met hersteltermijn (overzicht op locatieniveau). Preventief toezicht dat heeft geleid tot een BSBm. (overzicht op locatieniveau). Preventief toezicht dat heeft geleid tot een VLOD. (overzicht op locatieniveau).	Type C: 12 afgehandeld 27 in behandeling Type C IPPC: 134 afgehandeld 37 in behandeling Aspectcontrole milieu: 20 afgehandeld 11 in behandeling. Indirecte lozingen: 23 afgerond 1 in behandeling. Hercontrole indirecte lozingen: 9 afgehandeld en 3 in behandeling. Hercontrole: Milieu 46 afgehandeld en 47 in behandeling. Handhaafbaarheidstoets 1 afgehandeld	Handhavingsverzoeken worden via de preventieve controles afgehandeld. Betreft onder andere ook één eindinspectie bovenafdichting Usquert (aspectcontrole) Betreffen onder andere ook alle noodzakelijke separate specialistische adviezen. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht.
	Type C IPPC	146						
	Aspectcontrole milieu	30						
	Indirecte lozingen	59						
	Analyses (buiten PDC maar wel regulier ingebracht)							
Opleverings- controle	Milieu	30				Uitgevoerde, afgesloten en niet afgesloten controles per categorie. Verstuurde brieven met hersteltermijn.	2 afgehandeld	
	Bouw	/						
Brzo-toezicht	Inspectie routinematig	30	Het niet uitvoeren van preventieve controles verkleint het naleefgedrag waardoor de risico's op milieuschade, schade aan de volksgezondheid en/of het optreden van nieuwe hindersituaties vergroot.	Met de uitvoering van preventief systeemtoezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen en naleving van de voorschriften worden gestimuleerd.	De toezichtsbezoeken worden uitgevoerd op basis van een risicoanalyse en de landelijke Brzo toezichts- en handhavingsstrategie en omvatten tevens alle noodzakelijke vervolgacties (repressief). Het jaarlijkse Brzo werkplan wordt gevolgd.	Alle in het Brzo-werkplan vastgestelde KPI's. Preventief toezicht dat heeft geleid tot een BSBm (overzicht op locatieniveau). Preventief toezicht dat heeft geleid tot een VLOD (overzicht op locatieniveau).	34 inspecties Bij 16 inrichtingen zijn 36 overtredingen geconstateerd.	
	Inspectie niet routinematig	/						
	Beoordelen/verwerken kennisgeving	5						
	Beoordelen veiligheidsrapport	5						
Melding voor het slopen	Slopen met asbest	30	Te laat toetsen op ontoelaatbare activiteiten waardoor schade aan het milieu wordt toegebracht en gevaar voor de volksgezondheid ontstaat.	Historische hindersituaties worden zo mogelijk opgelost en nieuwe worden voorkomen, risico's voor het milieu en hinder voor de directe omgeving worden zoveel mogelijk beperkt door de toepassing van de best beschikbare technieken.	95% van alle meldingen worden binnen de wettelijke termijn getoetst. Alle sloopmeldingen worden op asbest getoetst. Indien maatwerk nodig is wordt binnen vier weken het vooroverleg gestart. Alle sloopmeldingen (met of zonder asbest) worden preventief gecontroleerd.		Advisering sloop/asbest: 1 in behandeling Slopen zonder asbest: 8 afgehandeld 2 in behandeling Slopen met asbest: 34 afgehandeld 1 in behandeling	Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht.
	Slopen zonder asbest	2						

Wabo (ODG)								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019 (Het ontvangstjaar kan van voor 2019 zijn)	Opmerkingen
Toezicht op slopen	Slopen met asbest Slopen zonder asbest	30 2				Afgesloten en niet afgesloten controles per categorie. Stilleggen van de bouw. Stilleggen van de sloop. Controles afgehandeld met een brief binnen de termijn van 4 weken. Controles afgehandeld met een brief <u>niet</u> binnen de termijn van 4 weken. Uitgevoerde her-controles. Verstuurde brieven met een hersteltermijn. Preventief toezicht dat heeft geleid tot een BSBm. Preventief toezicht dat heeft geleid tot een VLOD.	Slopen zonder asbest: 1 in behandeling Slopen met asbest: 7 afgehandeld 9 in behandeling Administratieve controle: 22 afgehandeld 35 in behandeling	Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht.
Toezicht nieuw - verbouw (= Toezicht BRIKS)	Cat A -kleine bouwwerken e.d. Cat B - kleine verbouwingen e.d. Cat C - grote verbouwingen e.d. Cat D - nieuwbouw woning e.d. Cat E - ziekenhuis, appartementen e.d. Cat F - grootschalige uitbreidingen, meerder activiteiten Cat G - politiek gevoelig Cat H - projectmatige nieuwbouw	/ 15 20 10 5 5 5 5	Het niet uitvoeren van preventieve controles verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid, het optreden van nieuwe hindersituaties en incidenten.	Met de uitvoering van preventief toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen en naleving van de voorschriften worden gestimuleerd.	Alle bouwvergunningen worden preventief gecontroleerd. Bij alle bouwactiviteiten vindt minimaal een opleveringscontrole plaats. Bij de toezicht bouw wordt het integraal toezichtsprotocol (iTP) gehanteerd; met dien verstande dat voor grote bouwprojecten (categorie F) per project de iTP risico gestuurd wordt toegepast. De risicoanalyse is voorgelegd en goedgekeurd aan/ door het AB, Conform BOR 2017 inclusief onderbouwing met begroting. De controle moet binnen 4 weken na controledatum zijn afgerond met een brief. VTH-verordening wordt hierbij gevolgd. Overeenkomstig de Toezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen	Afgesloten en niet afgesloten controles per categorie. Stilleggen van de bouw. Stilleggen van de sloop. Controles afgehandeld met een brief binnen de termijn van 4 weken. Controles afgehandeld met een brief <u>niet</u> binnen de termijn van 4 weken. Uitgevoerde her-controles. Verstuurde brieven met een hersteltermijn. Preventief toezicht dat heeft geleid tot een BSBm. Preventief toezicht dat heeft geleid tot een VLOD.	Cat. A: 1 afgehandeld 1 in behandeling Cat. B: 5 afgehandeld 2 in behandeling Cat. C: 12 afgehandeld 11 in behandeling Cat. D: 8 afgehandeld 12 in behandeling Cat. E: 5 in behandeling Cat. F: 7 afgehandeld 13 in behandeling Cat. G: 3 in behandeling Cat. H: 1 in behandeling	Bij vergunningen in projectvorm wordt preventief toezicht in het projectplan opgenomen. Klachten worden afgehandeld binnen de controles. Betreffen o.a. ook alle noodzakelijke separate specialistische adviezen.
Toezicht brandveilig gebruik		10				Afgesloten en niet afgesloten controles. Controles afgehandeld met een brief binnen de termijn van 4 weken. Controles afgehandeld met een brief <u>niet</u> binnen de termijn van 4 weken. Uitgevoerde her-controles. Verstuurde brieven met een hersteltermijn.	3 afgehandeld 1 in behandeling	
Toezicht gebruik van gronden en strijd met bestemmingsplan		2	Het niet uitvoeren van preventieve controles verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid, het optreden van nieuwe hindersituaties en incidenten.	Met de uitvoering van preventief toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen en naleving van de voorschriften worden gestimuleerd.		Afgesloten en niet afgesloten controles. Controles afgehandeld met een brief binnen de termijn van 4 weken. Controles afgehandeld met een brief <u>niet</u> binnen de termijn van 4 weken. Uitgevoerde hercontroles. Verstuurde brieven met een hersteltermijn. Preventief toezicht dat heeft geleid tot een BSBm. Preventief toezicht dat heeft geleid tot een VLOD.	0	

Wabo (ODG)								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019 (Het ontvangstjaar kan van voor 2019 zijn)	Opmerkingen
Vooraankondiging	Last onder bestuursdwang	2	Repressief toezicht moet bij blijvende overtreding- situatie gevolgd worden door een LOD, LOB of BSBm.	Het doorzetten van het repressief optreden verbetert het naleefgedrag en beperkt of voorkomt (verdere) milieuschade, hindersituaties of schade aan de volksgezondheid.	Het opstellen van een VLOB of VLOD vindt plaats volgens de wettelijke procedures. Vooraankondigingen met bestuurlijke implicaties worden gemeld aan het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol. Overeenkomstig de Ttoezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	VLOD's (overzicht op locatie niveau). VLOD's (overzicht op locatieniveau).	LOB: 1 afgehandeld LOD: 22 afgehandeld 32 in behandeling	Inclusief adviezen en inclusief BRIKS-zaken.
	Last onder dwangsom	30						
Last onder dwangsom opleggen		25	Repressief toezicht moet bij blijvende overtreding gevolgd worden door een LOD.	Het doorzetten van het repressief optreden verbetert het naleefgedrag en beperkt of voorkomt (verdere) milieuschade, hindersituaties of schade aan de volksgezondheid.	Het opleggen van een LOD vindt plaats volgens de wettelijke procedures. LOD's met bestuurlijke implicaties worden gemeld aan het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol. Overeenkomstig de Ttoezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	Opgelegde LOD (overzicht op locatieniveau). Nog op te leggen LOD (overzicht op locatieniveau). In voorbereiding zijnde lasten.	10 afgehandeld 12 in behandeling	Inclusief adviezen en inclusief BRIKS-zaken
Verbeuren dwangsom		4	Repressief toezicht moet bij blijvende overtreding gevolgd worden door verbeuring van een LOD.	Het doorzetten van het repressief optreden verbetert het naleefgedrag en beperkt of voorkomt (verdere) milieuschade, hindersituaties of schade aan de volksgezondheid.	Het verbeuren van een LOD vindt plaats volgens de wettelijke procedures. Verbeuring van LOD's met bestuurlijke implicaties worden gemeld aan het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol. Overeenkomstig de Toezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	Verbeurde LOD. Nog te verbeuren LOD. In voorbereiding zijnde verbeuringen.	0	
Dwangsom controle		8	Repressief toezicht moet bij blijvende overtreding gevolgd worden door een voornemen invordering.	Het uitvoeren van het repressief optreden verbetert het naleefgedrag en beperkt of voorkomt (verdere) milieuschade, hindersituaties of schade aan de volksgezondheid.	Worden gemeld aan het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol. Overeenkomstig het toezicht- & handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	Uitgevoerde controles.	0	Inclusief adviezen en inclusief BRIKS-zaken
Last onder bestuursdwang opleggen		2	Repressief toezicht moet bij blijvende overtreding gevolgd worden door een LOB.	Het doorzetten van het repressief optreden verbetert het naleefgedrag en beperkt of voorkomt (verdere) milieuschade, hindersituaties of schade aan de volksgezondheid.	Het opstellen van een LOB m vindt plaats volgens de wettelijke procedures. LOB's met bestuurlijke implicaties worden gemeld aan het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol. Overeenkomstig de Toezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	Opgelegde LOD (overzicht op locatieniveau). Nog op te leggen LOD (overzicht op locatieniveau). In voorbereiding zijnde lasten.	3 afgehandeld 2 in behandeling	Inclusief adviezen en inclusief BRIKS-zaken
Bestuursdwang uitvoeren		1	Repressief toezicht moet bij blijvende overtreding- situatie gevolgd worden door het uitvoeren van bestuursdwang.	Het doorzetten van het repressief optreden verbetert het naleefgedrag en beperkt of voorkomt (verdere) milieuschade, hindersituaties of schade aan de volksgezondheid.	Tot het besluit om bestuursdwang uit te voeren wordt genomen door het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol. Overeenkomstig de Toezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	Uitgevoerde lasten. Nog uit te voeren lasten.	0	Inclusief adviezen en inclusief BRIKS-zaken
Bezwaar		10				Afgehandelde bezwaren. Bezwaren in behandeling.	6 afgehandeld 3 in behandeling	
Zienswijze		9				Afgehandeld. In behandeling.	17 afgehandeld 14 in behandeling	
(Hoger) beroep	Beroep	/				Afgehandeld. In behandeling.	Beroep: 2 afgehandeld 8 in behandeling Hoger beroep 2 afgehandeld 1 in behandeling	
	Hoger beroep	8						

Wabo (ODG)								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019 (Het ontvangstjaar kan van voor 2019 zijn)	Opmerkingen
Voorlopige voorziening		3				Afgehandeld. In behandeling.	6 afgehandeld 2 in behandeling	
Strafrecht	Bestuurlijke strafbeschikking milieu (BSBm) Proces-verbaal (PV) kort Proces-verbaal (PV) lang	10 1 /	Repressief toezicht kan bij blijvende overtreding- situatie kan gevolgd worden door een BSB-m of PV.	Het doorzetten van het repressief optreden verbetert het naleefgedrag en beperkt of voorkomt (verdere) milieuschade, hindersituaties of schade aan de volksgezondheid.	Het opstellen van een BSBm of PV vindt plaats volgens de wettelijke procedures. BSBm en PV's met bestuurlijke implicaties worden gemeld aan het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol. Overeenkomstig de Toezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	Opgestelde bestuurlijke straf beschikkingen. Nog op te stellen bestuurlijke strafbeschikkingen. Opgestelde proces-verbalen. Nog op te stellen proces-verbalen.	BSBm: 5 afgehandeld 2 in behandeling PV-kort: 3 afgehandeld Onderzoek PV: 2 afgehandeld 5 in behandeling	
Administratieve controle	Milieu diepgaand PRTR	8 49	Het niet uitvoeren van (administratief) toezicht verhoogd*- het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid en het optreden van nieuwe hindersituaties. Complexere ongewenste situaties kunnen hiermee worden gesignaleerd en beheerst	Met de uitvoering van preventief toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen.	Het diepgaande administratief (keten) toezicht wordt uitgevoerd conform het daarvoor opgestelde toezichtsplan of werkplan en wordt gerapporteerd volgens vastgesteld format. Alle beoordelingen vinden plaats binnen de daarvoor gestelde termijn. Het toezicht moet zijn afgerond met een rapportage en een brief binnen 3 maanden na afloop van de controle. Overeenkomstig de Toezicht- & Handhavingsstrategie WABO provincie Groningen.	Uitgevoerde controles/beoordelingen (overzicht op locatieniveau). Afgeronde controles (overzicht op locatieniveau). Toezicht dat heeft geleid tot het een BSBm/VLOD (overzicht op locatieniveau). Goed- en afgekeurde verslagen. Beoordelingen binnen de termijn met een rapportage en brief afgehandeld. Beoordelingen buiten de termijn met een rapportage en brief afgehandeld.	Milieu normaal: 46 afgehandeld 40 in behandeling. Milieu diepgaand: 0 Halfjaarlijkse risicorapportage afvalstoffenbedrijven: 48 afgehandeld 1 in behandeling PRTR: 28 afgehandeld 44 in behandeling Overig: 64 afgehandeld 179 in behandeling EVOA: 54 afgehandeld 7 in behandeling Indirecte lozingen: 38 afgehandeld 4 in behandeling	Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht.
Preventief toezicht beoordeling EEP's en EED's Buiten de PDC		30	Het niet uitvoeren van het toezicht verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid en het optreden van nieuwe hindersituaties.	Met de uitvoering van preventief toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen.	Alle beoordelingen vinden plaats binnen de daarvoor gestelde termijn. De beoordelingen worden afgerond met een brief.	Uitgevoerde controles (overzicht op locatieniveau). Afgeronde controles (overzicht op locatieniveau). Controle met een rapportage en brief binnen de termijn afgehandeld. Controle met een rapportage en brief buiten de termijn afgehandeld. Beoordelingen welke hebben geleid tot het opleggen van een BSBm/VLOD (overzicht op locatieniveau).	Totaal 29 bezoeken, Allen Geen Geen	

Wabo (ODG)								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019 (Het ontvangstjaar kan van voor 2019 zijn)	Opmerkingen
Advisering juridisch	Separaat	15	-.	Juridisch hoogwaardige vertegenwoordiging bij gerechtelijke procedures.	In alle gevallen wordt voldaan aan de gestelde (indiening) termijnen. 10 werkdagen voor het verstrijken van de (indiening) termijn is het document ontvangen door de provincie.	Opgestelde verweerschriften (overzicht op locatieniveau). Opgestelde pleitnota's (overzicht op locatieniveau). Opgestelde herstelbesluiten (overzicht op locatieniveau). Afgehandelde BIBOB-onderzoeken. Bestede uren.	Advisering juridisch: 5 afgehandeld 5 in behandeling Toets Bibob: 1 afgehandeld 2 in behandeling Advisering separaat: Externe veiligheid: 2 afgehandeld 1 in behandeling Geluid: 7 afgehandeld 2 in behandeling Lucht: 8 afgehandeld 5 in behandeling Zonebeer: 1 in behandeling Hogere waarde procedure: 1 in behandeling	Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht. Niet als separaat product opgenomen in de jaaropdracht.
Klacht milieu	Bedrijven Bodem Geluid Lucht Piket	10 5 10 50 150	Het niet of niet tijdig behandelen van klachten verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid en het optreden van nieuwe hindersituaties.	Tijdig optreden na het ontvangen klachten beperkt of voorkomt milieuschade, het ontstaan van anderszins van schade aan de volksgezondheid. Bedrijfsleven en burgers hebben hierdoor een geloofwaardiger beeld van het bevoegd gezag.	Van de klachten die via de piketdienst worden afgehandeld krijgen de klagers binnen 24 uur een mondelinge terugkoppeling. Klachten die via de website binnen komen worden op deze manier binnen 10 werkdagen afgehandeld. Alle inrichting-gebonden klachten worden verder afgehandeld binnen de wettelijke termijn.	Ontvangen klachten (overzicht op locatieniveau). Klachten dat al dan niet via de piketdienst is afgehandeld.	Klacht bedrijven: 2 in behandeling Klacht bodem: 0 Klacht geluid: 6 afgehandeld 6 in behandeling Klacht lucht: 23 afgehandeld 10 in behandeling Klacht Piket: 105 afgehandeld 12 in behandeling	Klachten kunnen leiden tot preventief en repressief toezicht. Incl. 150 uren piket.
Melding ongewoon voorval		225	Het niet (tijdig) behandelen van een melding en het uitvoeren van het toezicht verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid en het optreden van nieuwe anderszins.	Direct reageren op meldingen en daardoor gevaar voor milieu en volksgezondheid voorkomen.	Alle meldingen van ongewone voorvallen (met gevaar voor de volksgezondheid en/of milieu) worden direct opgepakt. Alle meldingen met bestuurlijke implicaties worden direct gemeld bij het bevoegd gezag volgens vastgesteld protocol.	Ontvangen meldingen (overzicht op locatieniveau). Afgehandelde meldingen (overzicht op locatieniveau). Meldingen met bestuurlijke implicaties (overzicht op locatieniveau).	291 afgehandelde meldingen ongewoon voorval 12 in behandeling	De afhandeling van ongewone voorvallen wordt maandelijks door de ODG gerapporteerd. Ongewone voorvallen kunnen leiden tot preventief en repressief toezicht.
Projecten		5900u provincie 4520u ODG	-	Beschreven in projectplan.	Beschreven in projectplan.	Beschreven in projectplan.		Incl. 1.000 uren flexbundel.
Informatieverstrek king milieu en bedrijfsactiviteit M.e.r. beoordeling Vormvrij M.e.r. beoordeling Niet vormvrij Advisering MER bij vergunningen Goedkeurings- besluit Advisering milieu separaat		Niet opgenomen als apart product in het jaarprogramma 2019				Informatieverstreking milieu en bedrijfsactiviteit M.e.r. beoordeling Vormvrij M.e.r. beoordeling Niet vormvrij Advisering MER bij vergunningen Goedkeuringsbesluit Advisering milieu separaat	15 zaken afgesloten 7 in behandeling. 4 zaken afgesloten 1 in behandeling 1 in behandeling 3 afgehandeld 3 in behandeling 4 afgehandeld 2 in behandeling.	

Wet milieubeheer (stortplaatsen)							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Nazorg op gesloten stortplaatsen, waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort en het een gesloten stortplaats betreft.	Wij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van maatregelen, die waarborgen dat de stortplaats geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaakt.	Wij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van maatregelen, die waarborgen dat de stortplaatsen geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaken.	Doelstelling is een goede invulling te geven aan bestuurlijke, organisatorische en financiële verantwoordelijkheid van de provincie voor de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen die binnen het grondgebied van de provincie liggen en waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. De bestuurlijke en organisatorische taken die de provincie heeft en de daarbij behorende verantwoordelijkheden worden toebedeeld aan de bij de nazorg betrokken afdelingen, zoals is beschreven in de notitie Administratieve organisatie nazorg gesloten stortplaatsen (AO) en in het Kwaliteitshandboek van afdeling Omgeving en Milieu (procesbeschrijving sluiting stortplaatsen). De uitvoerende taken worden georganiseerd en uitgevoerd door een efficiënte en doelmatige organisatie.	6 locatiebezoeken. Om effectief toezicht op de juiste uitvoering van de nazorg te borgen bezoeken wij periodiek de gesloten stortplaatsen. Als nazorgorganisatie beoordelen wij onder meer de inspectieverslagen, monitoringsresultaten en jaarrapportages.	Toezichtbezoeken. Beoordeling inspectieverslagen, monitoringsresultaten en jaarrapportages.	7x bezoek stortplaats 12 kwartaalrapportages 9 jaarrapportages	

Wet bodembescherming / Besluit bodemkwaliteit								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Melding bodem	Besluit bodemkwaliteit eenvoudig Besluit bodemkwaliteit complex	40 10	Niet (tijdig) beoordelen leidt tot meldingen die niet getoetst zijn. Dit is onwenselijk en brengt milieurisico's met zich mee doordat bouwstoffen en grond zonder voorafgaande toets worden toegepast.	Bij de uitvoering van de toets staat duurzaamheid centraal, de zorg voor een schone leefomgeving. Risico's voor het milieu en de directe omgeving incl. hinder worden zoveel mogelijk beperkt.	Meldingen worden binnen de wettelijke termijn getoetst.	Getoetste meldingen. Ingediende meldingen.	Bbk eenvoudig: 82 afgehandeld 10 in behandeling Complex: 0	Deze meldingen hebben alleen betrekking op het toepassen van grondstromen en bouwstoffen binnen de bedrijven waarvoor provincie ikv de Wabo bevoegd gezag is. Buiten provinciale inrichtingen en daarmee voor verreweg de meeste meldingen zijn de gemeenten (landbodem) bevoegd gezag voor het Bbk, voor toepassingen in oppervlaktewater de waterschappen en in rijkswateren Rijkswaterstaat.
Toezicht Besluit bodemkwaliteit	Activiteit complex Activiteit eenvoudig	5 27	Het niet uitvoeren van preventief toezicht verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid en het optreden van nieuwe hindersituaties. Door het niet uitvoeren van repressief toezicht blijven ongewenste situaties in stand. Het niet realiseren van repressief toezicht direct na de opgelegde hersteltermijn heeft invloed op betrouwbaarheid van het bevoegd gezag maar heeft ook juridische consequenties bij het opleggen van een eventueel vervolg in een LOD, LOB en/of BSB.	Met de uitvoering van preventief toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen. Repressief optreden verbetert het naleefgedrag en hersteld, beperkt of voorkomt milieuschade, beperkt of voorkomt het ontstaan van hindersituaties en beperkt of voorkomt de nadelige gevolgen voor de omgeving en /of de volksgezondheid.	Meldingen Besluit bodemkwaliteit worden gevolgd door een preventief toezichtsbezoek. Een controle is afgerond wanneer de brief is verzonden. De controle moet binnen 4 weken na controledatum zijn afgerond met een brief. Repressief toezicht vindt plaats en binnen maximaal 1 maand na de hersteltermijn. Handhaving vindt plaats volgens vastgestelde strategie. De controle moet binnen 4 weken zijn afgerond met een brief.	Uitgevoerde zaken. Niet uitgevoerde zaken. Zaken in uitvoering. Openstaande zaken. Binnengekomen zaken. Controles op zaken van 2018. Controles op zaken van 2019. Zaken waar een brief op uit is gegaan.	Bbk eenvoudig: 11 afgehandeld 59 in behandeling Bbk complex: 1 afgehandeld 2 in behandeling	Klachten worden afgehandeld binnen de (preventieve) controles. Overschrijding Bbk eenvoudig veroorzaakt door het depot Dorkwerd.

Wet bodembescherming / Besluit bodemkwaliteit								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Toezicht bodemsanering en -bescherming (= preventief toezicht bodemsanering)	BUS TU	10	Het niet uitvoeren van preventief verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid en het optreden van nieuwe hindersituaties.	Met de uitvoering van preventief toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen.	Monitoringsrapportages bodemsaneringen worden gecontroleerd. De controle moet binnen 4 weken na controledatum zijn afgerond met een brief.	Uitgevoerde controles. Afgesloten/afgeronde controles. Malen dat de sanering is stilgelegd. Controles waarin een BSBm is opgelegd. Malen dat een controle binnen <u>en</u> buiten de termijn van 4 weken is afgehandeld met een brief. Controles waarna een LOB of een LOD is opgelegd. Malen dat het preventief toezicht heeft geleid tot het opleggen van een BSB. Malen dat het preventief toezicht heeft geleid tot een VLOD.	BUS TU: 5 afgehandeld, 15 in behandeling BUS immobiel: 18 afgehandeld, 10 in behandeling BUS-mobiel: 2 afgehandeld Saneringsplan: 26 afgehandeld, 33 in behandeling Saneringsplan complex: 1 in behandeling Ongewoon voorval: 9 afgehandeld, 4 in behandeling Monitoringen Wbb: 10 afgehandeld, 4 in behandeling Nazorgverplichtingen Wbb 3 afgehandeld, 4 in behandeling Illegaliteit: 1 afgehandeld Herstel bodemkwaliteit: 7 afgehandeld, 5 in behandeling	Niet als apart product opgenomen in de jaaropdracht 2019. Niet als apart product opgenomen in de jaaropdracht 2019. Niet als apart product opgenomen in de jaaropdracht 2019.
	BUS immobiel	20						
	BUS mobiel	5						
	Saneringsplan	7						
	Saneringsplan complex	3						
	Ongewoon voorval (provinciale weg)	12						
	Monitoringen Wbb	15						
Hercontrole	Bodem (= repressief toezicht bodemsanering)	15	Door het niet uitvoeren van repressief toezicht blijven ongewenste situaties in stand. Het niet realiseren van repressief toezicht direct na de opgelegde hersteltermijn heeft invloed op betrouwbaarheid van het bevoegd gezag maar heeft ook juridische consequenties bij het opleggen van een eventueel vervolg in een LOD, LOB en/of BSB.	Repressief optreden verbetert het naleefgedrag en herstelt, beperkt of voorkomt milieuschade, beperkt of voorkomt het ontstaan van hindersituaties en beperkt of voorkomt de nadelige gevolgen voor de omgeving en /of de volksgezondheid.	Repressief toezicht vindt plaats en binnen maximaal één maand na de hersteltermijn. Handhaving vindt plaats volgens vastgestelde strategie. De controle moet binnen 4 weken zijn afgerond met een brief.	Uitgevoerde zaken. Niet uitgevoerde zaken. Zaken in uitvoering. Openstaande zaken. Binnengekomen zaken. Controles op zaken van 2018. Controles op zaken van 2019. Zaken waar een brief op uit is gegaan.	4 afgehandeld 1 in behandeling Administratieve controle 1 afgehandeld, 4 in behandeling	Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019.
Handhaafbaarheidsstoets	Bodem	35			Ontwerpbeschikkingen op saneringsplannen worden getoetst op handhaafbaarheid. De toets moet binnen 2 weken na verzoek zijn afgerond met een advies.	Verzoeken voor een handhaafbaarheidsstoets. Uitgevoerde handhaafbaarheidsstoetsen. Openstaande handhaafbaarheidsstoetsen.	58 afgehandeld 5 in behandeling	
Beoordeling bodem-onderzoeken	Bodemonderzoeken	10	Het niet beoordelen van de evaluaties verhoogt het risico op milieuschade of schade aan de volksgezondheid en het optreden van nieuwe hindersituaties. Niet tijdig beoordelen en besluiten leidt tot bodemsaneringen waarbij de uitvoering niet is getoetst. Dit remt de voortgang van ontwikkelingsprojecten en bouwprojecten.	Met de toetsing van evaluaties en de uitvoering van preventief toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving en de volksgezondheid voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen.	Beschikkingen op ingediende evaluaties worden in concept opgesteld en dienen 6 werkdagen voorafgaand aan de sluiting van de wettelijk termijn bij de provincie zijn ingediend.	Binnengekomen zaken. Afgehandelde zaken. Openstaande zaken.	0 bodemonderzoeken 1 bodemonderzoek saneringsplannen afgehandeld 1 bodemonderzoek nazorg-plannen afgehandeld Evaluatierapporten: 42 afgehandeld 27 in behandeling	Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019. Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019.
	Evaluatierapporten	35						

Wet bodembescherming / Besluit bodemkwaliteit								
Product	Sub-product	Output Jaarprogramma 2019	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Beschikking Wet bodembescherming (wel/niet) instemmen evaluatieverslag							36 afgehandeld 22 in behandeling	Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019.
Vooroverleg bodem							3 afgehandeld 6 in behandeling	Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019.
Advisering bodem						Informatieverstrekking bodemkwaliteit	1 in behandeling	Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019.
						Advisering Provincie	3 in behandeling	Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019.
						Overig	1 afgehandeld 1 in behandeling	Niet opgenomen als product in de jaaropdracht 2019.

Waterwet							
Product Prioriteiten	Problemen of risico's Activiteiten	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Bescherming grondwater: Vergunningen voor grondwateronttrekkingen	Afgeven vergunningen voor: - Grondwateronttrekkingen industrie (koel- en proceswater) - Onttrekkingen drinkwatervoorzieningen - Onttrekken en infiltreren van grondwater ten behoeve van Warmte- en Koudeopslag (WKO).	Voldoen aan de KRW door goed grondwaterbeheer.	- Wettelijke voorschriften (Waterwet, Algemene wet bestuursrecht). - Mandaatbesluit provincie Groningen 2016. - Loket VTH. - Adviezen waterschap (en bij een bodemenergiesysteem in een interferentiegebied: gemeenten). - Regels voor goed grondwaterbeheer in de Omgevingsverordening (titel 3.4).	5 beschikkingen waterwet.	Vergunningen afgehandeld binnen wettelijke termijn.	0	
Bescherming grondwater: reguliere handhaving	1) Handhaven van vergunningen/ontheffingen voor: - Grondwateronttrekkingen industrie (koel- en proceswater) - Onttrekkingen drinkwatervoorzieningen - Onttrekken en infiltreren van grondwater ten behoeve van Warmte- en Koudeopslag (WKO). 2) Noordelijk overleg WKO	Borging kwaliteit van bodem- en grondwater.	- Toezichtplan Waterwet 2012. Dit document beschrijft de aandachtspunten voor toezicht, hoe om te gaan met de rapportageverplichtingen, speerpunten en planning/prioriteiten. - Het toezicht richt zich met name op de <u>capaciteit</u> van onttrekkingen. Dit doen wij middels inspecties, administratief toezicht en handhaving. - Bij de WKO's richt het toezicht zich ook op de energiebalans en bij aanleg en sluiting op de opbouw en goede afdichting.	Handhaving 75 onttrekkings-vergunningen/ beschikkingen. Uitvoeren handhaafbaarheidstoets bij 5 ontwerpbeschikkingen	Handhaafbaarheidstoetsen. Uitgevoerde inspecties. Uitgevoerd administratief toezicht. Aantal maal gehandhaafd.	2 6 70 0	
Bescherming drinkwater: aanwijzen beschermingszones en ontheffingen verlenen van verboden	- aanwijzingen: - Grondwaterbeschermingsgebieden - Waterwingebieden - Gebieden met verbod op fysische bodemaantasting (boringvrije zones) - Ontheffingen van verboden.	Borging kwaliteit van bodem- en grondwater.	Bij ontheffingen van verboden van de omgevingsverordening vindt ook plaats: - Vooroverleg over de haalbaarheid van het ontheffingsverzoek op de omgevingsverordening. - Advies van waterbedrijf Groningen. Als bodemverontreiniging een rol speelt: advies van provincie Groningen	1 ontheffing	Vooroverleg/afgegeven ontheffingen. Aantal beschikkingen.	0 0	Wij beschermen de drinkwater-winningen uit grondwater door in de Provinciale Omgevings-verordening beschermingszones, grondwaterbeschermingsgebieden, waterwingebieden en gebieden met verbod op fysische bodemaantasting (boringvrije zones) aan te wijzen.
Bescherming drinkwater: reguliere handhaving	Toezicht op de ontheffingen: - Grondwaterbeschermingsgebieden - Waterwingebieden - Gebieden met verbod op fysische bodemaantasting (boringvrije zones) Jaarlijkse inspectie van alle grondwaterbeschermings-gebieden (t.b.v. naleving).	Borging kwaliteit van bodem- en grondwater.	Controle van de beschermingsgebieden op waterverontreinigende activiteiten en op boringen Provinciale omgevingsverordening.	1 Inspectieronde langs alle 5 grondwaterbeschermings-gebieden en langs 4 drinkwaterwingebieden. Controles bij de boringen waarvoor ontheffing nodig is.	Gecontroleerde/ geconstateerde gebieden. Aantal inspectieronden.	9 9	
Gebiedsdossier grondwaterbeschermings gebieden.	Inzicht krijgen in alle bedreigingen voor het drinkwater in het gebied.	Borging kwaliteit drinkwater.	Samen met de partners/ gemeenten en waterschappen een gebiedsdossier/uitvoeringsplan opstellen per grondwaterbeschermingsgebied.	Uitvoeren uitvoeringsplan gebiedsdossier.		Overleg vindt ca 3 x per jaar plaats met betrokken partners.	

Vuurwerkbesluit (evenementen en -voorstellen)							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Verlenen van ontbrandingstoestemming en	Het niet tijdig in behandeling nemen van aanvragen en niet halen van wettelijke termijnen leidt tot te veel lopende procedures en rechtsonzekerheid.	Voldoen aan - Vuurwerkbesluit - Regeling bedrijfsmatig tot ontbranding brengen van vuurwerk - Risicoanalyse vuurwerkevenementen en -voorstellen Provincie Groningen 2018	Vuurwerkbesluit. Regeling bedrijfsmatig tot ontbranding brengen van vuurwerk. Loket VTH. Handhaafbaarheidstoets aanvraag. Verzoek om een Verklaring van geen bedenkingen - burgemeester van de gemeente waarin de vuurwerkontbranding zal plaatsvinden inwinnen advies - Hulpverleningsdienst Groningen (brandweer) - Luchtverkeersleiding Nederland of - Luchtverkeersleidingsdienst Defensie (AOCS NM) - ministerie van Infrastructuur en Milieu informereren - Inspectie Leefomgeving en Transport - politie-eenheid Noord-Nederland optioneel - Rijkswaterstaat - Groningen Seaports - Waterpolitie registratie - Landelijk Meld- en Informatiecentrum (ILT/lenM) - interne database. Collegiale toets (concept)beschikking. Beschikkingstermijn 14 weken. Sturend toezicht op ontbrandingstoestemmingen overeenkomstig een risicoanalyse (beslisboom).	15	Locatieonderzoek (optioneel). Registratie: - afgewezen aanvragen - verleende beschikkingen - vergunningsplichtige ontbrandingen die door de toepasser zijn geannuleerd.	8	Als uit periodieke evaluaties blijkt dat de bescherming van mens en milieu op enigerlei wijze in geding is geweest, passen wij de interne werkinstructies aan en informeren wij de overige toezicht- en handhavingspartners op zowel provinciebreed als landelijk niveau.
Ontbrandingsmeldingen	Het niet tijdig in behandeling nemen van meldingen en niet halen van wettelijke termijnen leidt tot te veel lopende procedures en rechtsonzekerheid	Voldoen aan - Vuurwerkbesluit - Regeling bedrijfsmatig tot ontbranding brengen van vuurwerk - Risicoanalyse vuurwerkevenementen en -voorstellen Provincie Groningen 2018	Vuurwerkbesluit. Regeling bedrijfsmatig tot ontbranding brengen van vuurwerk. Loket VTH. Handhaafbaarheidstoets melding. Inwinnen advies - Luchtverkeersleiding Nederland of - Luchtverkeersleidingsdienst Defensie (AOCS NM) (informereren) - gemeente waar de ontbranding van het vuurwerk zal plaatsvinden - Hulpverleningsdienst Groningen (brandweer) - Inspectie Leefomgeving en Transport - politie eenheid Noord-Nederland Optioneel - Rijkswaterstaat - Groningen Seaports - Waterpolitie Registratie - Landelijk Meld- en Informatiecentrum (ILT/lenM) - interne database. Sturend toezicht op ontbrandingsmeldingen overeenkomstig een risicoanalyse (beslisboom).	25	Locatieonderzoek (optioneel). Registratie: - meldingen waarmee niet is ingestemd - meldingen waarmee wel is ingestemd - meldingsplichtige ontbrandingen die door toepasser zijn geannuleerd.	9	Als uit periodieke evaluaties blijkt dat de bescherming van mens en milieu op enigerlei wijze in geding is geweest, passen wij de interne werkinstructies aan en informeren wij de overige toezicht- en handhavingspartners op zowel provinciebreed als landelijk niveau.
Toezicht en handhaving	het niet uitvoeren van toezicht verhoogd het (veiligheids)risico voor de mens en heeft negatieve effecten voor het milieu	100% naleving	- Vuurwerkbesluit - Regeling bedrijfsmatig tot ontbranding brengen van vuurwerk - Handhavingsdocument Vuurwerk 2008 - Risicoanalyse vuurwerkevenementen en -voorstellen Provincie Groningen 2018	15 ontbrandings- toestemmingen 25 ontbrandings- meldingen	Toezichtsbezoeken. Toezichtsinformatie. Opgave van reden(en) waarom geen toezicht heeft plaatsgevonden.	4 Ontbrandings- toestemmingen. 2 Ontbrandings- meldingen.	Wanneer toezichtinformatie relevant is/kan zijn voor andere toezichthoudende en opsporingsinstanties, wordt deze informatie met die instanties gedeeld. Relevante toezichtinformatie wordt intern periodiek besproken/gedeeld.

Ontgrondingenwet							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Toezicht en handhaving zandwinningen	De problematiek en de complexiteit van zandwinningen neemt toe. Enerzijds heeft dit te maken met het tweeledig gebruik (winning en recreatie) anderzijds worden grote ingrepen in de omgeving steeds kritischer beoordeeld. Ook wordt kennis gezocht en gedeeld vanuit andere provincies. Doel hiervan is om de kwaliteit en kennisniveau van het toezicht op dit specifieke terrein verder te verbeteren.	Met de uitvoering van toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen.	Alle zandwinningen worden minimaal tweemaal per jaar bezocht. Een controle is afgerond wanneer de brief is verzonden. De controle moet binnen 4 weken na controledatum zijn afgerond met een brief.	In totaal zijn er 5 zandwinningen in de provincie waar jaarlijks 2 toezichtbezoeken worden uitgevoerd. Daarnaast worden er op jaarbasis ca. 10-15 ontgrondingsvergunningen afgegeven, waar 5 bezoeken worden uitgevoerd. Dat brengt het totaal op ca. 15 bezoeken (inclusief evt. controlebezoek).	(Preventief) Toezichtbezoek. Toezichtbrief. Controlebezoek.	6 2 3	Toezichtbezoeken en controlebezoeken ten aanzien van de bresvormingen bij Kremer en Zeldenrust uitgevoerd. (Bresvorming is een ongecontroleerde afschuiving van zand in een plas door scheurvorming boven of onder water.)
Toezicht en handhaving projectgebonden ontgrondingen	De provincie registreert en reguleert ontgrondingen met een vergunningensysteem op grond van de Ontgrondingenwet en met een melding op grond van de provinciale Omgevingsverordening. Het toezicht op de ontgrondingen richt zich op de uitvoering. Grotere ontgrondingen, zoals ontgravingen in bijvoorbeeld Meerstad, worden periodiek gecontroleerd. Dat heeft als reden dat deze complexer van aard zijn en het ook langdurige activiteiten betreft.	Met de uitvoering van toezicht wordt milieuschade en/of nadelige gevolgen voor de omgeving voorkomen. Tevens kan het ontstaan van nieuwe hindersituaties worden voorkomen.	De vergunde projectgebonden ontgrondingen worden steekproefsgewijs door een preventief toezichtbezoek gecontroleerd. Een controle is afgerond wanneer de brief is verzonden. De controle moet binnen 4 weken na controledatum zijn afgerond met een brief.	ca. 10-15 ontgrondingsvergunningen waar steekproefsgewijs 5 bezoeken worden uitgevoerd.	(Preventief) toezichtbezoek. Toezichtbrief. Controlebezoek.	15 3 2	

Natuurwetgeving							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
1. Soortenbescherming	Onbekendheid bij Wabo bevoegde instanties met de link tussen Wabo vergunningen en de Wnb	- duurzame instandhouding van plant- en diersoorten; - duurzaam beheer van natuurgebieden; - behoud van kenmerkende landschappen (open landschap, singels, houtwallen en bossen); - voorkomen verspreiding van invasieve exoten; en - voorkomen van schade en overlast door beheer en schadebestrijding van dieren. Verhoging naleefgedrag. Instandhouding kwetsbare en beschermde diersoorten. Voorkomen economisch gewin door niet-naleving wettelijke voorschriften. Adequaat populatiebeheer voor uitgezonderde soorten. Werkafspraken en samenwerking voor het in stand houden van soorten.	Natuurvisie 2016. Provinciale omgevingsverordening. Beleidsnotitie Fauna en Flora 2018. Landschapskwaliteitsgids. Jaarprogramma Groen TH 2018. Landelijke handhavingsstrategie. Visserijcontracten. Risicoanalyse Groen Provinciebreed.	Aantal vergunning/ontheffingsaanvragen opgedeeld in soortbescherming, gebiedsbescherming en houtopstanden. Aantal vergunning/ontheffing met bezwaar en beroep. Complexiteit van aanvragen. Gecontroleerde individuele ontheffingen, generieke ontheffingen, gedragscodes gekoppeld aan inzet en uitkomsten van de inspecties (= naleefgedrag). Controle op weidevogelkerngebieden. Werkafspraken met brancheorganisaties, natuurorganisaties betreffende werken met minimale invloed op soorten. Trendanalyse naleefgedrag.	Vergunningsaanvragen afgehandeld binnen wettelijk gesteld termijn. Monitoren uitkomsten bezwaar en beroep. Collegiale toets bij complexe aanvragen. Naleefgedrag. Ingezette uren. Voorkomen overtredingen. Geconstateerde overtredingen. - waarschuwing - bestuurlijke maatregel - strafrechtelijke maatregel - bestuurlijk en strafrechtelijk Handhavingsverzoeken. Burgermeldingen. Van de beschikbare capaciteit wordt gemiddeld 35% ingezet op soortenbescherming. Afhankelijk van de regio kan dit verschillen, bijv. 50% in de regio midden omdat daar de versterkingsoperatie gaat lopen.	13 aanvragen 0 afgehandeld Allen nog binnen termijn. Er zijn 120 controles uitgevoerd, 26 hebben geleid tot een handhaving (16 waarschuwingen en 10 bestuursrechtelijke maatregelen) In deze periode is 20% van de beschikbare capaciteit ingezet op soorten. Er zijn 18 handhavingsverzoeken in behandeling (genomen).	Zie kwalitatieve verantwoording in het jaarverslag voor naleefgedrag.
2. Gebiedsbescherming	Bescherming natuurgebieden	- duurzame instandhouding van plant- en diersoorten; - duurzaam beheer van natuurgebieden; - behoud van kenmerkende landschappen (open landschap, singels, houtwallen en bossen); - voorkomen verspreiding van invasieve exoten; en - voorkomen van schade en overlast door beheer en schadebestrijding van dieren. Verhoging naleefgedrag. Instandhouding of verbetering kwetsbare of beschermde natuurgebieden. Betrokkenheid van bevolking bij instandhouding en verbetering van natuurgebieden. Veiligheid wadlopers.	Natuurvisie 2016. Provinciale omgevingsverordening. Beleidsnotitie Fauna en Flora 2018. Jaarprogramma Groen TH 2018. Risicoanalyses N2000 gebieden. Beheerplannen Natura 2000-gebieden. Randvoorwaarden GLB 2017. Toezichtsapp N2000 gebied. Actualisatie wadloopverordening.	Aantal vergunning/ontheffingsaanvragen opgedeeld in soortbescherming, gebiedsbescherming en houtopstanden. Aantal vergunning/ontheffing met bezwaar en beroep. Complexiteit van aanvragen. Actief en reactief toezicht en handhaving op natuurgebieden en Natura 2000-gebieden (o.a. toegangsverbod, aangelijnde honden, motorcrossers, mountainbikers, vervuiling, PAS, wadden). Functionerende samenwerking in Natura 2000-gebieden bij Toezicht en Handhaving, volgens projectplan. Gebruik toezichtsapp bij rapporteren en coördineren.	Vergunningsaanvragen afgehandeld binnen wettelijk gesteld termijn. Monitoren uitkomsten bezwaar en beroep. Collegiale toets bij complexe aanvragen. Naleefgedrag. Ingezette uren. Voorkomen overtredingen. Geconstateerde overtredingen - waarschuwing - bestuurlijke maatregel - strafrechtelijke maatregel - bestuurlijk en strafrechtelijk Handhavingsverzoeken. Burgermeldingen. Realisatie toegezegde inzet per Natura 2000-gebied. 100% gebruik van app in Natura 2000-gebieden. Van de beschikbare capaciteit wordt gemiddeld 30% ingezet op gebiedsbescherming. Per regio kan dit verschillen, bijv. wel of geen Natura 2000- gebied, wel of geen weidevogelkerngebied.	12 aanvragen 8 verleend Allen nog binnen termijn Er zijn 50 controles uitgevoerd. 18 hebben geleid tot handhaving (6 waarschuwingen, 1 bestuursrechtelijke en 11 strafrechtelijk) Er zijn voor gebieden geen handhavingsverzoeken binnengekomen.	Zie kwalitatieve verantwoording in het jaarverslag voor naleefgedrag.

Natuurwetgeving							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
3. Jacht, beheer en schadebestrijding	Toezicht op jacht, en beheer en schadebestrijding. - Toenemende schade door inheemse fauna. - Toenemende schade door invasieve exoten waardoor natuurdoelen niet gehaald kunnen worden.	- Duurzame instandhouding van plant- en diersoorten; - Duurzaam beheer van natuurgebieden; - Voorkomen verspreiding van invasieve exoten; en - Voorkomen van schade en overlast door beheer en schadebestrijding van dieren. Verhoging naleefgedrag. Voorkomen overbejaging. Naleving wettelijke voorschriften. Voorkomen economisch gewin door niet-naleving wettelijke voorschriften. Adequaat populatiebeheer voor uitgezonderde soorten. Veiligheid burgers.	Natuurvisie 2016. Provinciale omgevingsverordening. Beleidsnotitie Fauna en Flora 2018. Risicoanalyse Groen. Monitoring schademeldingen en verkeersongevallen. Ontheffingenoverzicht (FRS: Faunaregistratiesysteem).	Evaluatie van effecten van gebruik ontheffingen. Toezicht op naleving van de wettelijke voorschriften inzake soortenbescherming (met en zonder ontheffing). Toezicht op de naleving van de voorschriften uit de ontheffing reeën. Twee keer twee weken loodjescontrole. Verbeteren informatievoorziening en meldingsmogelijkheden. Trendanalyse naleefgedrag.	Afname landbouwschade. Afname invasieve exoten. Evaluatie Groninger ganzenakkoord. Naleefgedrag. Ingezette uren. Voorkomen overtredingen. Geconstateerde overtredingen - waarschuwing - bestuurlijke maatregel - strafrechtelijke maatregel - bestuurlijk en strafrechtelijk Handhavingsverzoeken. Van de beschikbare capaciteit wordt gemiddeld 5% ingezet op jacht, beheer en schadebestrijding. Dit si voor de hele provincie gelijk, tijdens de verschillende jachtseizoenen geconcentreerde (onaangekondigde) controles.	Rapportage landbouwschade is niet mogelijk per kwartaal. Invasieve exoten worden nog niet gemonitord Evaluatie Groninger ganzenakkoord is naar verwachting medio nov 2019 gereed. In deze periode is 5% van de beschikbare capaciteit ingezet op jacht, beheer en schadebestrijding. Er zijn 28 controles uitgevoerd. 5 hebben tot handhaving geleid (2 waarschuwingen en 3 strafrechtelijk) Geen handhavings-verzoeken binnengekomen.	Hoofdzakelijk beheer en schadebestrijding. Naleefgedrag wordt in jaartrends berekend. Het seizoen heeft hier veel invloed op.
4. Houtopstanden	Kwantitatieve (areaal) en kwalitatieve (landschapswaarde) bescherming van de houtopstand.	- behoud van kenmerkende landschappen (open landschap, singels, houtwallen en bossen). Kwantitatieve (areaal) en kwalitatieve (landschapswaarde) bescherming van de houtopstand.	Provinciale omgevingsverordening. Bestemmingsplannen gemeenten. Jaarprogramma Groen TH 2018. Houtsingelhoofdstructuur.	Aantal aanvragen herplantplicht. Directe beoordeling van kapmeldingen indien deze vallen binnen de houtsingelhoofdstructuur, indien vermoedens zijn dat de soortenbescherming in het geding is, bij een oppervlakte groter dan 25 ha en bij bomen ouder dan 25 jaar. % gevoelige kapmeldingen binnen 6 weken beoordeeld. 100% weigering kapmelding/kapverbod gecontroleerd. 100% meldingen gecontroleerd op correctheid aanvragen (eerste halfjaar, eventueel bijstellen op basis van bevindingen). 100% opgelegde kapverboden gecontroleerd. 100% gecontroleerd herplantverplichtingen drie maanden voor deadline herplantplicht. 100% opgelegde herplantverplichtingen gecontroleerd. Opsporen illegale vellingen. Trendanalyse naleefgedrag.	Aanvragen afgehandeld binnen wettelijk gesteld termijn. Naleefgedrag. Ingezette uren. Gecontroleerde meldingen. Gecontroleerde kapdata. Geconstateerde overtredingen - waarschuwing - bestuurlijke maatregel - strafrechtelijke maatregel - bestuurlijk en strafrechtelijk Handhavingsverzoeken. Van de beschikbare capaciteit wordt gemiddeld 30% ingezet op gebiedsbescherming. Per regio kan dit verschillen, bijv. i.v.m. houtwallen meer inzet in regio west.	Onbekend hoeveel aanvragen er tot nu toe zijn geweest. In deze periode is 67% van de beschikbare capaciteit ingezet op houtopstanden. Er zijn 201 controles uitgevoerd. 24 hebben tot handhaving geleid (5 waarschuwingen, 22 bestuursrechtelijke en 3 strafrechtelijk) Er zijn 12 meldingen/ handhavingsverzoeken van illegale houtkap in behandeling genomen.	Afhankelijk van bevindingen bij controle kapmeldingen, kapweigeringen en herplantverplichtingen percentage controles eventueel bijstellen. Er is ingezet op een inhaalslag in het Westerkwartier. Naleefgedrag wordt in jaartrends berekend. Het seizoen heeft hier veel invloed op.

Natuurwetgeving							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
5. Samenwerking & regie	Optimaliseren interne en externe samenwerking	Intensivering van projectgerichte samenwerking tussen provinciale en regionale handhavingspartners. Doelmatige en doeltreffende toezicht en handhaving door alle handhavingspartners. Handhaving van partners volgens LHS. Doelmatig bestuurlijk VTH-overleg.	Natuurvisie 2016. Provinciale Omgevingsverordening. Beleidsnotitie Fauna en Flora 2018. Jaarprogramma Groen TH 2018. Beheerplannen Natura 2000. Noordelijk BOA-convenant. Evalueren bestuurlijk VTH-overleg. VTH Wabo en Wnb. Evalueren samenwerking ketenpartners. Wadloopverordening. (Boven)regionale bijeenkomsten.	Projectplannen Natura 2000-gebieden - Zuidlaardermeer - Liefdinghsbroek - Lauwersmeer - Wadden. Evaluatie samenwerking ketenpartners. Evaluatie Bestuurlijk VTH-overleg. Voorlichting samenhang Wabo en Wnb. Vertegenwoordiging op (boven)regionale bijeenkomsten.	Nader te specificeren projectplannen . Nader te specificeren evaluaties. Nader te bepalen voorlichtingsbijeenkomsten. Nader te bepalen vertegenwoordiging op (boven)regionale bijeenkomsten.	Gesprekken met TBO's om invulling te geven aan toezicht en handhaving voor de hele provincie. Gesprekken met RWS en ministerie van LNV over gezamenlijke toezicht en handhaving op de Waddenzee. Bestuurlijk overleg wordt in 2020 uitgevoerd evenals de evaluatie van het BOA-convenant.	TBO's zijn terreinbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten
6. Kwaliteit	Kwalitatieve verbetering van toezicht en handhaving, en de ondersteunende systemen	Doelmatige en doeltreffende toezicht en handhaving door de groene inspecteurs.	Kwaliteitscriteria. Werken volgens werkproces (KMS). Bewaking datakwaliteit registratiesysteem. Handhaafbaarheidstoetsen. Evaluatie en bijstelling werkprocessen.	Kwalitatieve en tijdige afhandeling van bevindingen/interventies in de inspectierapporten. Optimaliseren meldingen-registratiesysteem. Handhaafbare vergunningen/ontheffingen. Werken volgens vastgelegde werkprocessen.	100% inspectierapporten binnen 10 werkdagen na constatering. 100% afdoening binnen 4 weken na aanleveren inspectierapport (akkoord, hersteltermijn, bestuurlijke en/of strafrechtelijke maatregelen) 100% handhaafbare vergunningen/ontheffingen. Jaarlijkse steekproef audit op werkprocessen.	In 2019 is het werken met één proces voor VTH voor de hele provincie verder geïmplementeerd. Beschrijving van werkprocessen valt onder kwaliteitszorg.	
7. Communicatie	Zichtbaarheid groene handhaving Communicatie van groene prioriteiten	Creëren van bewustwording (noodzakelijkheid) van groene handhaving. Bevordering naleefgedrag. Publieke voorlichting over wettelijke voorschriften en ontheffings-mogelijkheden. Bewustwording van prioriteiten onder interne en externe partijen.	Communicatiestrategie.	Opstellen van een communicatiestrategie. Vullen van provinciale website met wetsinformatie en formulieren voor meldingen en ontheffingsaanvragen. Nieuwsberichten over (gezamenlijke) handhavingsacties worden verspreid via social media, intranet, de provinciale website en de media.	Communicatiestrategie klaar, inclusief nieuwsberichten over handhavingsacties. Digitale aanmeldingsformulieren beschikbaar. .	Wordt doorgeschoven naar 2020.	

Vaarwegen								
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019		Opmerkingen
Controle diepgang	1. Er ontstaat direct gevaar voor beschadiging van de "bak". 2. Risico op beschadiging leidingen onder het Winschoterdiep. 3. Beschadiging aan kunstwerken bij gebrek aan manoeuvreerbaarheid.	De scheepvaart houdt zich aan de maximale diepgang.	Aduarderdiep: Voorafgaand aan de bietencampagne de Suikerunie benaderen en probleem uitleggen. Aangeven dat correcte diepgang prioriteit is en dat we hier extra aandacht aan gaan besteden tijdens de komende bietencampagne. Vervolgens ook de verladers benaderen per brief/folder. Daarnaast ook de betoncentrale meenemen. Winschoterdiep: via Schuttevaer aandacht vragen voor de problematiek. Communiceren met betrokken bedrijven, bevrachters. Instructie brugbedienaars. We handhaven bij elke overtreding en leggen het toezicht vast in een matrix (aantal controles, overtredingen en ingezet instrument).	26 controles op diepgang.	Controles dat is verricht. Schepen dat in 2019 tijdens controles in overtreding is.	Aantal In orde Proces-verbaal Waarschuwing	32 29 0 3	
Werken (bagger, onderhoud etc.)		Werkschepen zijn niet in overtreding (met name de Binnenvaartwet).	Standaardcontrole Binnenvaartwet op ieder vaartuig dat voor de provincie Groningen wordt ingezet. Contact opnemen met waterschap en ODG en in overleg met hen manier bedenken om betere kennisoverdracht te hebben en aanspreekpunt binnen die organisaties.	10 controles	Werken dat wordt uitgevoerd. Controles gedaan.	Aantal In orde Stilleggingen van werkzaamheden Waarschuwingen	19 6 6 7	
Snelheid	Andere vaarweggebruikers kunnen in gevaar komen door te snel varende schepen maar ook voor schepen die in havens liggen (jachthavens en scheepswerven). Bij een te hoge vaarsnelheid is er risico op beschadiging. Door de geringere wendbaarheid worden de risico's van beschadiging van de vaarweg en de kunstwerken groter bij een hogere snelheid.	Overtredingen van de maximumsnelheid vinden niet meer plaats.	De gevolgde toezichtstrategie houdt in dat we wekelijks het hele jaar een aantal uren in plannen om toezicht te houden op de snelheid van de binnenvaart op het Winschoterdiep. In de zomerperiode tijdens het vaarseizoen plannen we tijd in om extra te kunnen controleren op het Oldambtmeer, het Reitdiep, het Drents Diep en het Zuidlaardermeer om snelvaren van de recreatievaart te beperken. Op het Winschoterdiep wekelijks een aantal uren meten, afhankelijk van de hoeveelheid vaarweggebruikers. Communiceren over maximumsnelheden via bijvoorbeeld folder vaarregels, eventueel met mottoborden.	Beroepsvaart 20 controles. Recreatievaart 50 controles.	Uitgevoerde controles. Binnen de controle periode (vastgestelde dag/data en tijdstippen) worden alle schepen die de provinciale vaarwegen bevaren geklokt en wordt de snelheid vastgelegd. Bij een snelheidsovertreding tot 1 kilometer wordt er een waarschuwing gegeven en wordt dit ook vastgelegd in het weekjournaal en/of handhavingsmap snelheid. Bij snelheidsovertredingen boven de 1 km te snel volgt een proces verbaal en wordt dit ook vastgelegd in het journaal. Bij het snelvaren (planeren) in de zomermaanden is het proces verbaal en vastleggen in het journaal.	Aantal beroepsvaart In orde Proces-verbaal Waarschuwing Aantal recreatievaart Proces-verbalen Waarschuwingen	13 9 2 2 78 27 35	Waarschuwingen wanneer de overtreding valt binnen de marge van 1 kilometer. Waarschuwingen vanwege twijfelachtige snelheid of snelle motorboot wel in plané voer. M.a.w. te weinig wettelijk bewijs.
Inrichtingseisen Binnenvaartwet	Voorkomen van ongevallen en incidenten doordat de risico's i.v.m. de veiligheid worden verkleind. Dit levert een veiligere binnenvaart op, voor zowel de direct betrokken bemanning als voor de overige vaarweggebruikers.	Het aantal overtredingen van de Binnenvaartwet wordt teruggedrongen	We stellen een checklist Binnenvaart wet op. Aan boord van het te controleren schip de checklist doorlopen en eventuele gebreken of tekortkomingen opschrijven. Controleren aan de hand van Werkafspraken Handhaving Binnenvaartwet (Bijlage 1) of er een hercontrole of een boetrapport gemaakt moet worden. Na afloop van de controle krijgt de schipper een bewijs van controle, met daarop vermeld de eventuele afspraken en/of tekortkomingen. De gegevens van de controle registeren we in het Digitaal Journaal. Tevens de mogelijkheid om gegevens te controleren via bijvoorbeeld het Kadaster, SAB of ILT.	80 controles	Uitgevoerde controles.	<u>Aantal</u> In orde Waarschuwingen Vaarverbod	80 68 29 2	
Op- en overslag	Oneigenlijk gebruik kan leiden tot concurrentievervalsing en milieuproblemen in de bescherming van de omgeving (bijv. water, bodemverontreiniging en stofoverlast).	Integrale aanpak overtredingen bij op- en overslag.	Tijdens de reguliere patrouillevaart op provinciale kanalen controleren of er ergens los- of laadwerkzaamheden plaatsvinden en controle op de naleving van de voorschriften. Gezamenlijke controles met ODG/waterschap.	7 controles.	Gemaakte werkafspraken. Voor eenieder toegankelijke weergave van bevoegdheidsverdeling op kaart. Het gehele jaar op de provinciale vaarwegen controleren of er ergens wordt gelost of geladen dan wel boord-boord overslag plaatsvindt. Dit noteren in het weekjournaal.	Geen illegale laad- of losactiviteiten waargenomen tijdens patrouillediensten of gemeld door bedienposten.		

Vaarwegen								
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019		Opmerkingen
Afmeer- en ankerverbod	Er kan ontheffing van het verbod worden verleend voor werken maar bij verkeerd toepassen zowel voor veiligheid als instandhouding 'bak' gevaar opleveren. Aandachtspunt: kabels en leidingen.	Aantal overtredingen van het afmeer- en ankerverbod terugdringen.	Meenemen in het reguliere werk. In het zomerseizoen vaker met de auto inspecteren om de controle intensiteit bij de recreatievaart op te voeren. Gemeente Groningen, waterschappen en RWS waarschuwen bij het overtreden van het afmeer- en ankerverbod op hun terrein.	20 controles.	Aantal controles.	Aantal Weggestuurd Weggesleept Waarschuwing Losgebroken bootjes/pontons geborgen	36 17 2 10 0	In totaal 249 diverse controles.
Overige	Overige werkzaamheden controles ogen en oren functies doorgeven aan andere partijen zoals waterschap, gemeente Groningen en Omgevingsdienst. Voorlichting aan derden en eigen dienst onder andere over Binnenvaartwet, gele hesjes roeiers, werkzaamheden. Schade aan provinciaal infrastructuur bekeken en hiervan 2 afgehandeld en 4 doorgegeven aan civiel. Obstakels in de vaarweg, drijfvuil en boomstronken, wrijfhoutjes ed. Diversen gebruik snelle motorboten.	Meldingen moeten gedaan worden bij de juiste instantie navragen of er een vergunning is. Onder andere vragen over diverse wetgeving op het water. Schade aan objecten moeten worden gemeld bij de vaarwegbeheerder. Mogelijk gevaar voor de scheepvaart waardoor schip niet manoeuvreerbaar. Voorgeschreven veiligheidsmiddelen aan boord worden gebruikt, ook controle vaarbewijzen.				Aantal meldingen Aantal vragen Aantal schades Aantal diversen In orde Proces-verbaal Waarschuwingen Vaarverbod	69 66 20 48 30 15 3 10	In totaal 249 diverse controles. 22 snelle motorboten 16 obstakels in de vaarweg.

Wegen De cijfers zijn de afgelopen periode niet conform de rapportage bijgehouden en daarmee niet volledig inzichtelijk. Voor de komende periode zullen de cijfers goed bijgehouden worden, zodat volgend jaar op de juiste wijze gerapporteerd kan worden en er op de cijfers gestuurd kan worden.							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Wegwerkzaamheden	Bij een onjuiste uitvoering van de veiligheidseisen conform de CROW ontstaan er voor de weggebruikers en medewerkers op de weg verkeersonveilige situaties.	Afname overtreding CROW normen bij wegwerkzaamheden	Alle aanvragen voor werkzaamheden worden getoetst door de inspecteurs Controle op de wegwerkzaamheden	Controle op de wegwerkzaamheden	Uitgevoerde controles. Overtredingen in verhouding tot de verleende ontheffingen en aantal controles.	62 25 overtredingen	
Objecten en werken langs de weg	Illegaal geplaatste objecten/ uitgevoerde werken zijn niet conform de door de provincie voorgeschreven voorwaarden. Werken zonder inachtneming van de door de provincie gestelde voorschriften kan schade aan de weg veroorzaken.	Op en nabij de weg worden alleen objecten geplaatst en werken uitgevoerd conform de daartoe vereiste toestemmingen en ontheffingen	Stringent toezicht houden en handhaven op werken op en nabij de weg	Toezicht houden tijdens wegininspecties (2 x per week per weg) Toezicht op uitvoeren werk conform ontheffing	Overtredingen, aanschrijvingen, aanzeggingen en uitgevoerde handhavingsacties.	74 controles 40 overtredingen	Grotendeels controles op vergunningen/ontheffingen kabels en leidingen
Zorgplicht	De provincie is als wegbeheerder verantwoordelijk voor een juiste uitvoering van deze taak.	Aantoonbaar voldoende controles op de weg om te voldoen aan de zorgplicht van de wegbeheerder.	Monitoring van het aantal controles per weg Rapportage of bij de controle per weg of er gebreken zijn of dat de weg veilig is gebleken.	Registreren van inspecties per weg, aantal inspecties en geconstateerde gebreken.	Aantal wegcontroles (2 per week per weg).	470 controles	
Schadeafhandeling	Schades aan de weg leidt tot aansprakelijkstellingen, ongevallen. Financieel risico en daarmee wordt niet voldaan aan de zorgplicht behorend bij de rol als wegbeheerder.	Snelle en adequate afhandeling schades zodat de weg snel weer veilig is.	Regelmatige controles (zorgplicht). Bij constateren schade direct handelen (schade aanmelden verzekeraar en herstel schade). Snelle reparatie/vervanging van beschadigde objecten.	Melden of verslaglegging schade. Aansprakelijkheidsstelling en afhandeling. Reparatie/vervanging van beschadigde objecten.	Doorlooptijd schadeafhandeling. Doorlooptijd reparatie.	107 meldingen Gemiddeld een week, afhankelijk van de schade.	Doorlooptijd aansprakelijkheidsstelling bij CED zes maanden.
Hogere waarden ingevolge de Wet geluidhinder	Als hogere waarden niet of niet juist worden vastgesteld, kan een besluit tot reconstructie van een provinciale weg worden geblokkeerd.	Correct geluidsonderzoek bij reconstructie, indien aan de orde adequate vaststelling hogere waarden (door GS).	Vooraf met akoestisch onderzoek aantonen of al dan niet sprake is van een reconstructie in de zin van de Wgh, zo ja vervolg akoestisch onderzoek waarin mogelijke maatregelen worden afgewogen. Indien maatregelen geluid niet voldoende kunnen reduceren, dan hogere waarde vaststellen.	Hogere waardenbesluit	Aantallen reconstructieonderzoeken. Aantallen hogere waardenbesluiten bij reconstructie.	0	

Wet hygiëne en veiligheid van badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz)							
Product/ Prioriteiten	Problemen of risico's/ Activiteiten	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd in 2019	Opmerkingen
Aanwijzing zwemwateren	Procedure aanwijzen zwemwateren.	Nieuwe zwemwaterlocaties	Protocol aanwijzen en afvoeren van zwemlocaties	- 1 aanwijzing - afstemming in Noordelijk Zwemwateroverleg	Aantal aangewezen locaties. Aantal afgevoerde locaties.	2 0	
Regulier en verscherpt toezicht op badinrichtingen	- Regulier administratief toezicht en risicogerichte fysieke inspecties bij 89 badinrichtingen (35 openbaar, 50 semi-openbaar, 4 aanmeldingen) - Extra aandacht voor badinrichtingen met onvoldoende jaartoets en extra aandacht voor de brieven die worden verstuurd.	Badinrichtingen voldoen aan (hygiëne- en veiligheidseisen) Whvbz en Bhvbz Bewustzijn bij houders badinrichtingen van provinciaal belang van veilig en hygiënisch zwem- of badwater Houders badinrichtingen voldoen proactief aan eisen Whvbz	- Risicoanalyse (bepaling toezichtfrequentie en benodigde/beschikbare capaciteit) - wettelijke voorschriften - Maandelijkse externe waterkwaliteitsonderzoeken van badinrichtingen - logboeken voor waterkwaliteit - jaartoetsen - diverse bronnen voor opsporing van nieuwe badinrichtingen (4x per jaar)	- 56 inspecties - rapportages per kwartaal voor intern gebruik - 89 jaartoetsen zwemwaterkwaliteit - zwemwaterwebsite - deelname aan IPO-overleg en DBZ-overleg, voorbereiding op nieuwe wetgeving en aanwijzingen - 4 keer per jaar vrijeveld-controles om nieuwe inrichtingen bij te houden - Trendanalyse naleefgedrag	Controles/inspecties. Controles n.a.v. klachten/meldingen/verzoeken. Opgelegde bestuursrechtelijke en strafrechtelijke sancties. Opgelegde waarschuwingen/vooraankondigingen. Badinrichtingen onder verscherpt toezicht.		
Regulier en verscherpt toezicht op zwemlocaties	- Toezicht houden bij 47 zwemlocaties - Communicatie naar burger - Afhandeling meldingen/klachten - Verscherpt toezicht bij slechte waterkwaliteit (blauwalgen, bacteriologische overschrijding), (bijna) verdrinkingsgevallen, tekortschietende veiligheid, calamiteiten. - Samenwerking van waterschappen	Zwemlocaties en ligweides voldoen aan (hygiëne- en veiligheidseisen) Whvbz, Bhvbz en Besluit kwaliteitseisen en monitoring water Provincies, waterschappen en eigenaren werken goed samen om een schone en veilige zwemomgeving te garanderen.	- Wij adviseren over mogelijk te nemen maatregelen ten aanzien van de kwaliteit van het zwemwater. - Onderzoek en maatregelen om het water schoon te krijgen in samenspraak met eigenaar en waterschap - (tweewekelijkse) Waterkwaliteitsmetingen door het waterschap - wettelijke voorschriften	Toezicht bij 47 zwemlocaties door: - Inspecties - Adviezen waterkwaliteit - Advisering bij aanwijzingen badzones en communicatie daaromtrent - Beheren provinciale website en input leveren landelijke website zwemwaterkwaliteit - Trendanalyse naleefgedrag	Inspecties. Meldingen/klachten. Opgelegde bestuursrechtelijke en strafrechtelijke sancties. Opgelegde waarschuwingen/vooraankondigingen. Zwemlocaties onder verscherpt toezicht.	47 Ca 140 meldingen, vragen en klachten. De meeste per mail en telefonisch via de frontoffice. Geen strafrechtelijke of bestuursrechtelijke sancties. 2 waarschuwingen. 5 locaties onder verscherpt toezicht.	Beheer zwemwater.nl uitgevoerd en intensief contact gehad met de landelijke webredactie.
Projecten zwemlocaties ter verbetering waterkwaliteit.	Uitvoeren projecten/meedraaien in projecten van externe partners adviezen voor nieuw in te richten zwemlocaties.	- Verbetering van de waterkwaliteit van sommige zwemlocaties.	- Een plan om in samenspraak met eigenaar en waterschap het water schoon te krijgen (onder andere vermindering blauwalgen).	- Uitvoeren projecten ter verbetering van de waterkwaliteit (blauwalg).	Projecten succesvol beëindigd ja/nee.	2 projecten.	

Wet luchtvaart (Wlv)							
Product	Problemen of risico's	Outcome	Throughput	Output Jaarprogramma 2019	Prestatie indicatoren (sturingscijfers)	Output Gerealiseerd tot in 2019	Opmerkingen
Luchthavenbesluit	Besluit voor UMCG is nog niet genomen binnen vijfjaarstermijn na invoering RBML. Maar de rechter heeft uitgesproken dat dit geen fatale termijn is. Daarom vindt UMCG dat een Luchthavenbesluit niet nodig is en dat de overgangsregeling (BIGNAL) oneindig lang mag duren. Aantal vluchten naar UMCG wordt met verplaatsing eind 2016 wel aanzienlijk minder. LHB van de heliport Eemshaven moet wellicht aangepast aan de langere FATO's. Overige luchthavenbesluiten op orde.	Beoogd: wél een Luchthavenbesluit, maar rondom UMCG geen beperkingengebieden voor bouwwerken. Beoogd: aangepast LHB Heliport Eemshaven	Awb-procedure met m.e.r.-procedure ofwel m.e.r.-beoordeling en mogelijk bestemmingsplanprocedure. Algemene verwachting: 6 besluiten per 10 jaar en 3 LHB's, aanpassing/wijziging iedere 5 jaar	1 LHB (UMCG) 1 LHB aanpassing (heliport Eemshaven)	Aantal besluiten.	0	Afgezien van UMCG alleen periodieke bijstellingen/veranderingen, ons huidige beleid (Omgevingsvisie) laat niet meer luchthavens toe, tenzij er sprake is van aantoonbaar maatschappelijk belang. Het ministerie van IenW heeft een aanpassing van het Bbl aangekondigd, waardoor een ziekenhuis niet meer wordt getoetst aan de risicocontouren van een daarop gelegen helihaven. Deze wijziging is in 2019 van kracht geworden. Hierdoor is het overleg met UMCG niet weer opgepakt. Eind maart 2019 is bij het Martini Ziekenhuis (Groningen) overleg geweest over een nieuw op te richten heliplatform. Dit heeft nog niet tot een vervolg geleid.
Rapportage gebruik luchthaven	Alleen bij overschrijding gebruik op basis van LHB. Niet te verwachten.	Aantal rapportages (3 luchthavens, doorgaans is alleen rapportage aan eind jaar relevant).	Brieven aan exploitant.	** beoordeling rapportages	Aantal rapportages.		Alleen voor luchthavenbesluiten, per kwartaal. Opm: Dit is geen productcategorie van de provincie. Het zijn rapportages die wij ontvangen en beoordelen.
Luchthavenregeling	Geen, want in 2019 niet aan de orde.	N.v.t..	N.v.t.	0	Aantal besluiten.		Alleen bijstellingen/veranderingen bij wijziging beleid. De huidige Omgevingsvisie laat niet meer luchthavens toe, tenzij er sprake is van aantoonbaar maatschappelijk belang.
TUG-ontheffing	Bewoners kunnen klagen, er kan verstoring van natuur optreden en er is een risico op calamiteiten.	Veilig vliegen vanaf plekken die daarvoor niet zijn bedoeld, met evenwel beperkte overlast voor de omgeving.	De aanvragen worden getoetst op de kenmerken van de aanvrager, en de gebruikaspecten in relatie tot de omgevingssituatie. Hiervoor zijn er kaders en termijn van wetgeving (met name Besluit burgerluchthavens), aangevuld door de Beleidsregel TUG-ontheffingen van Gedeputeerde Staten zijn bepalend. Bij gebruik in Natura 2000-gebieden is Nb-wet vergunning nodig (heeft zich echter nog nooit voorgedaan).	45	Aantallen ontheffingen (locatie gebonden/generiek) Aantal klachten.	13 locatiegebonden 1 generiek	
Toezicht luchthavens, luchthavenrapportages en TUG-ontheffingen.	Niet naleven wetgeving en/of voorschriften uit luchthavenbesluit (LHB), luchthavenregeling (LHR), TUG-ontheffing en beleidsregels. Gebruik maken van LHB, LHR of ontheffing kan resulteren in overtreding van de Wet natuurbescherming (zie Afwegingskader handhaving - opstijgen en landen overige burgerluchtvaartuigen).	Veilig en toegestaan gebruik van luchthavens en TUG-ontheffingen	Voorschrijven maatregelen, toepassing handhavingsstrategie	45	Aantallen bezoeken/controles	6	Volstaan kan worden met het steekproefsgewijs controleren en monitoren van de uitgevoerde vluchten. Het zwaartepunt ligt bij preventie. Daarnaast wordt inzet gevraagd op ontvangen meldingen/klachten. Toezicht op TUG-ontheffingen (3 locatiebezoeken) heeft in één geval geresulteerd in het ter plekke te woord staan van een klager waarop deze heeft besloten geen verdere actie te ondernemen. Verder is één klacht behandeld betreffende het landen van traumaheli's bij het Martini Ziekenhuis. Toezichtbezoeken gebracht aan de luchthavens Oostwold en Stadskanaal.

3. Evaluatie Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2019

1. Inleiding

Het Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2019 (MJP) is vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 18 november 2014. Het MJP beschrijft de achtergronden, (sub)doelen en provinciale rol en ambities van het bodem- en ondergrondbeleid en werkt deze uit naar concrete taken, projecten en deelprogramma's.

De evaluatie besteedt aandacht aan de belangrijkste doelstellingen uit het MJP en vergelijkt deze met de behaalde resultaten. Het gaat daarbij om:

- De uitvoering van de wettelijke taken en bestuurlijke afspraken op basis van beide bodemconvenanten - Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties (2009) en Convenant bodem en ondergrond 2016-2020 (2015) - en in het bijzonder op afronding van de aanpak van de locaties met onaanvaardbare humane, ecologische en verspreidingsrisico's (project Aanpak Spoedlocaties) en deels op de aanpak als onderdeel van maatschappelijk en ruimtelijke ontwikkelingen. Ontwikkelingen waarbij een wettelijke verantwoordelijkheid blijft gelden voor de provincie (vangnetfunctie).
- Kennisontwikkeling en uitvoeringsprojecten ter ondersteuning en nadere uitwerking van het beschreven beleid, de geformuleerde ambities en bestuurlijke afspraken in het beide bodemconvenanten. Hierbij is prioriteit gegeven aan projecten en kennisontwikkelingen die een meer integrale en duurzame benadering kennen (nodig hebben) én bijdragen aan het versterken van de verbinding van het bodembeleid met de ontwikkelopgaven, kerntaken en belangen van de provincie én mogelijkheden hebben om de resultaten op te schalen en breder toepasbaar te maken.
- Advisering bij (a) het verlenen van vergunningen op basis van de Mijnbouwwet, (b) bij het instemmen met winningsplannen (bijvoorbeeld voor gas en zout) en (c) bij omgevingsvergunningen die door de minister van EZK worden verleend. Het adviesrecht is per 2017 geregeld in onder andere de Mijnbouwregelgeving (Mijnbouwwet, Mijnbouwbesluit- en regeling, Besluit algemene regels milieu mijnbouw (Barmm)) en verder in het Besluit omgevingsrecht, Besluit m.e.r. en de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

2. Achtergrond en doelstelling

De bodem en ondergrond van de provincie Groningen vertegenwoordigen een grote economische en strategische waarde en gebruikspotentieel en zijn gerelateerd aan een groot aantal provinciale belangen. De bodem en ondergrond beslaan de ruimte beneden het maaiveld.

Maatschappelijke, economische, technische en beleidsmatige ontwikkelingen zorgen voor meer aandacht en intensiever gebruik van bodem en ondergrond. Gericht beheer en investeringen zijn nodig om het intensievere gebruik mogelijk te maken en de economische en strategische waarde en gebruikspotentieel te (kunnen) blijven benutten. Daarnaast moet een basisbeschermingsniveau worden geboden tegen verschillende bedreigingen die het gebruik met zich meebrengt. Deze bedreigingen zijn veelal het gevolg van of worden versterkt door menselijke activiteiten.

Om een beschermingsniveau te bieden en intensiever gebruik mogelijk te maken is efficiënt en duurzaam bodembeheer nodig. Het doel van ons bodembeleid is:

Efficiënt en duurzaam bodembeheer in de provincie Groningen te realiseren. Duurzaam bodembeheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de bodem dat de gezondheid van mens, dier en plant worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen.

Het MJP is gebaseerd op bestaand Europees, rijks- en provinciaal beleid en bestaande wet- en regelgeving. Het MJP is één van de uitvoeringsprogramma's van het provinciale Integraal Milieubeleidsplan (IMB, 2014).

3. Wettelijke taken en bestuurlijke afspraken

Aan de uitvoering van de wettelijke taken en bestuurlijke afspraken is in deze programmaperiode 2015-2019 de meeste aandacht, tijd en geld besteed. De taken komen voort uit de Wet bodembescherming (Wbb) en de Mijnbouwwet en de bestuurlijke afspraken uit het eerste bodemconvenant (Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties (2009)) en het tweede bodemconvenant (Convenant bodem en ondergrond 2016-2020 (2015)).

3.1 Bodemsanering

3.1.1. Wettelijke taken

De provincie Groningen is bevoegd gezag Wbb en budgethouder voor de beschikbare bodemsaneringsgelden (DUB). De provincie is geen bevoegd gezag voor de waterbodems (waterschappen) en gemeente Groningen (zelfstandig bevoegd gezag Wbb). Sinds de inwerkingtreding van de Wet bodembescherming (1987) heeft de provincie de wettelijke taak om, wanneer er sprake is van ernstige bodemverontreiniging, te beschikken op onderzoeksrapporten, saneringsplannen, evaluatierapporten en toezicht te houden op saneringen. Uitgangspunt bij onderzoek en sanering bij gevallen van ernstige bodemverontreiniging is dat de eigenaar/gebruikers/ontwikkelaars het onderzoek en de sanering uitvoeren. Wij vervullen daarbij een regie- en ondersteunende/stimulerende rol.

Een financiële bijdrage vanuit de provincie is onder omstandigheden mogelijk. De bijdrage weerspiegelt het (gedeelte) belang van de provincie bij een tijdige aanpak. Wanneer de partijen niet bij machte zijn de oplossingen te betalen en/of vorm te geven, fungeren wij als vangnet.

De afweging tussen het inzetten van een provinciale bijdrage enerzijds, en anderzijds het bereiken van de doelstellingen uit het MJP en het bodemconvenant wordt per project gemaakt. Elk project is verschillend, slechts de doelstelling van elk project is gelijk, voor het overige verschillen de omstandigheden. De afweging kent wel een dilemma. Meer initiatief van ons leidt tot een snellere aanpak, maar neemt verantwoordelijkheden weg bij de eigenaren, plaatst ons in een slechtere onderhandelingspositie, geeft eerder precedentwerking en belooft niets doen van de zijde van de verantwoordelijke partijen. De slechtere onderhandelingspositie vertaalt zich veelal in enerzijds langere en meer juridische procedures en anderzijds in een hogere provinciale bijdrage.

Voor deze wettelijke taken was in het MJP de meeste inzet en geld gereserveerd.

Bij de uitvoering van de wettelijke taken maken wij onderscheid in:

1. *Bodemverontreiniging ontstaan na 1 januari 1987 (zorgplicht, art. 13 Wbb)*

Feitelijk betekent de zorgplicht dat bodemverontreiniging ontstaan in de periode na 1 januari 1987 zo snel als redelijkerwijs mogelijk moet worden opgeruimd. Als bevoegd gezag zien wij er op toe dat dit gebeurt. Duidelijk is dat er deze periode veel meer zorgplichtmeldingen zijn geweest dan in de vorige periode. Dit is deels terug te voeren op een toegenomen economische en maatschappelijk dynamiek in deze periode en deels op een toegenomen aandacht voor het milieu en verbeterde handhaving;

Tabel 1. Aantallen zorgplicht gevallen

	2010-2014	2015	2016	2017	2018	2019	2015-2019
Zorgplicht meldingen	4	4	0	13	4	10	31

2. *Bodemverontreiniging ontstaan vóór 1 januari 1987*

Bodemverontreiniging van voor 1987 treffen we soms aan in de historische kernen, bij wierden, wegbermen, boezemkades en op ca. 10.000 locaties waar in het verleden bodemvervuilende activiteiten hebben plaatsgevonden. Uitgangspunt is dat via een duurzaam beheer van de bodem, deze geschikt dient te zijn en te blijven voor het gebruik ervan. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet de bodemkwaliteit in overeenstemming zijn mét, of worden gebracht óp, het niveau 'geschikt voor het gebruik'.

Tabel 2. Aantallen beschikkingen

Beschikkingen	2010-2014	2015	2016	2017	2018	2019	2015-2019
beschikking ernst en spoed	60	15	13	6	15	12	61
plannen van aanpak beoordeeld	66	16	9	14	23	14	76
beschikking saneringsplan	44	10	7	6	11	12	46
evaluatiebeschikkingen	158	14	51	50	54	86	255
BUS-meldingen	157	38	42	39	50	67	236
Totaal	485	93	122	115	153	191	674

Met name het aantal evaluatiebeschikkingen BUS-meldingen is in deze MJP-periode sterk toegenomen, iets dat samenhangt met de toegenomen economische en maatschappelijk dynamiek in deze periode.

3.1.2 Bestuurlijke afspraken: Spoedlocaties

Met het eerste bodemconvenant in 2009 kwam de focus van de bodemsaneringsoperatie te liggen op de aanpak van de spoedlocaties, locaties met onaanvaardbare humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's. In 2010 was binnen de provincie Groningen slechts bij 55 van de 10.000 locaties met mogelijk ernstige bodemverontreiniging bij het huidige gebruik sprake van (mogelijk) onaanvaardbare risico's. Wanneer onaanvaardbare risico's worden aangetroffen op een locatie moeten deze zo spoedig mogelijk worden beheerst.

Het aantal van 55 is na 2010 sterk afgenomen door onderzoek waarbij de verwachte risico's niet werden aangetroffen of door de uitvoering van saneringen (Tabel 3). Eind 2015 waren de humane risico's beheerst en waren er nog 28 locaties in behandeling. Hiermee voldeden we aan de bestuurlijke afspraken uit het eerste bodemconvenant. Wel waren in 2015 nog 16 locaties in de onderzoeksfase om de verspreidings- en ecologische risico's nader te bepalen. Conform de afspraken uit het tweede bodemconvenant is bij deze locaties eind 2019 minimaal gestart met de sanering. De kosten van de uitvoering van de sanering kwamen vanuit het vangnetprincipe grotendeels ten laste van de provincie. Voor slechts een beperkt deel was het mogelijk om de veroorzakers en/of terreineigenaren mee te laten betalen, omdat onder andere (het grootste deel van) de verontreiniging vóór 1975 was veroorzaakt en/of de kosten de draagkracht van een terreineigenaar/bedrijf te boven gingen.

Tabel 3 (Mogelijke) Spoedlocaties

	2015	2016	2017	2018	2019
Onderzoeksfase	16	14	12	6	3 *
Sanering	12	12	12	11	10
Afgerond	27	29	31	38	42
Totaal	55	55	55	55	55

* Hierbij is er geen sprake meer van onaanvaardbare risico's.

Naast de aanpak van de spoedlocaties is op een aantal locaties een onderzoek en/of sanering uitgevoerd omdat er sprake was van een maatschappelijke ontwikkeling waarbij een voor aanwezige bodemverontreiniging gevoeliger gebruik werd gerealiseerd. Hierbij is in deze programmaperiode op één plaats onaanvaardbare risico's aangetroffen. Onverwacht omdat het eerder uitgevoerde systematische onderzoek hier geen indicaties voor gaf. Deze locatie is gesaneerd.

Tabel 4 Projecten in behandeling

	2015	2016	2017	2018	2019
Projecten in behandeling	47	40	38	28	27
waarvan als gevolg van maatschappelijke ontwikkeling	20	14	14	11	14

3.1.3 Bestuurlijke afspraken: rol gebiedsgericht beheer van grondwaterverontreinigingen

In het kader van het MJP en het tweede bodemconvenant is afgesproken te inventariseren of er behoefte bestaat aan het gebiedsgericht beheren van verontreinigingen in het grondwater. Een beheer gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het grondwater of in elk geval de verslechtering te stoppen. Belangrijke vragen hierbij waren: "Wat is de huidige kwaliteit van ons grondwater in het stedelijk en landelijk gebied? Levert de huidige kwaliteit problemen op voor toekomstige ontwikkelingen, het garanderen van waterbeschikbaarheid voor de landbouwsector en klimaatadaptatie? En zo ja, kan een gebiedsgerichte benadering daarin oplossingen bieden?".

Bij het project, uitgevoerd door Bioclear Earth en 3Dimensies, was niet alleen de provincie Groningen betrokken maar ook de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest, Waterbedrijf Groningen en de gemeenten Groningen, Hogeveen-Sappemeer, Oldambt, Stadskanaal en Veendam. De provincie Drenthe, RUD Drenthe en Waterleidingmaatschappij Drenthe hebben vanwege de geohydrologische verbinding tussen Groningen en Drenthe eveneens deelgenomen aan dit onderzoek

Uit het project is gebleken dat zowel waterkwaliteit als waterkwantiteit een belangrijke rol spelen in het landelijk gebied in de provincie Groningen. Waterkwantiteit vormt een belangrijke focus in relatie tot de landbouw, natuur en peilbeheer. Waterkwaliteit is relevant in het kader van de KRW. Door verschillende partijen worden regelmatig metingen uitgevoerd op onder andere nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater

Op dit moment leidt de huidige grond- en oppervlaktewaterkwaliteit nog niet tot beperkingen in functies maar wel tot een forse (toekomstige) opgave om te voldoen aan de Europese normen. Er is onvoldoende kennis van het gehele systeem aanwezig waardoor er bijvoorbeeld onvoldoende beeld is over verspreidingsgedrag van stoffen naar de diepte (vanuit hangwater naar het freatisch grondwater en verder). Dit heeft te maken met de huidige wijze van monitoring waarbij elke partij alleen kijkt naar het compartiment waar zij verantwoordelijk voor is: het waterschap richt zich vooral op het oppervlaktewater, de provincie op het middeldiepe grondwater (10-25 m -mv) en het drinkwaterbedrijf afhankelijk van de locatie van de winning op oppervlaktewater of grondwater (vooral > 25 m -mv). Dit heeft als gevolg dat er kennishiaten ontstaan.

Duidelijk werd in het onderzoek dat het zinvol is om een gebiedsgerichte monitoring op te zetten om meer kennis te krijgen over de afstroming en inzijging van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen van landbouwgronden naar oppervlaktewater en grondwater. Deze monitoring kan eveneens zijn nut bewijzen in de vanuit de KRW-verplichte monitoring van grondwaterverontreinigingspluimen. Naast functiegerichte monitoring op nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en grondwaterverontreinigingspluimen kunnen dan ook functiegerichte maatregelen genomen worden c.q. voorgesteld. Maatregelen die in samenspraak met de verschillende partijen moeten worden genomen en wellicht overeenstemming over een andere ruimtelijke inrichting vergen.

Een gebiedsgerichte benadering vraagt samenwerking tussen partijen. Samenwerking om gegevens uit te wisselen, om samen een aanpak te definiëren en een maatschappelijke, duurzame afweging te maken tussen de verschillende belangen en ambities. Deze gebiedsgerichte benadering van de grondwaterverontreinigingsproblematiek willen wij in het volgende MJP verder vormgeven.

3.1.4 Bestuurlijke afspraken: diffuse (lood) bodemverontreiniging

In het MJP en in het tweede bodemconvenant is vastgelegd dat wij in overleg treden met de gemeenten om een beleidslijn op te stellen over hoe om te gaan met diffuse (lood)bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico's.

In enkele bijzondere situaties, bijvoorbeeld de wierden en oude stedelijke omgevingen, is er binnen diffuus¹ verontreinigde gebieden sprake van onaanvaardbare humane risico's² of ecologische risico's. De diffuse verontreiniging betreft met name lood.

Het probleem van lood in de bodem is complex. Huidige wetenschappelijke inzichten laten zien dat:

- lood in de bodem gevaarlijker met name voor jonge kinderen is dan gedacht. Een veilige norm is niet te geven. Dit was in september 2017 voor de GGD Groningen aanleiding om een voorlichtingscampagne te starten;
- de huidige interventiewaarde (ondergrens om vanuit de Wet bodembescherming (Wbb) te gaan saneren) niet garandeert dat er beneden deze interventiewaarde sprake is van een aanvaardbaar humaan risico.

De verspreiding ervan binnen de wierden en oude woonkernen is diffuus en heterogeen over grotere oppervlakten zonder duidelijke spots met verhoogde gehalten. Systematisch onderzoek en gehele verwijdering is duur en een afwijkende aanpak gebaseerd op het ALARA³-principe stuit onder Wet bodembescherming op juridische problemen.

Het ontbreken van een duidelijke ondergrens waar beneden er geen sprake is van een humaan risico en het feit dat de gehalten aan diffuus lood over korte afstand zeer sterk kunnen variëren, maakt het formuleren van een handelingskader complex en/of bijzonder kostbaar.

Veel bevoegde overheden Wbb kiezen of hebben net als de provincie Groningen gekozen voor gericht onderzoek en indien noodzakelijk een sanering van kwetsbare locaties (kinderspeelplaatsen, volkstuinen) en op locaties waarop de overheid bijvoorbeeld vanwege eigendom of beheer directe invloed heeft. Bij andere locaties ligt het initiatief meer bij de terreineigenaren, bijvoorbeeld bij grondverzet. Bodemonderzoek vindt dan plaats op een natuurlijk moment en indien noodzakelijk vindt ook een sanering plaats. Mogelijke maatregelen zijn het aanbrengen van een schone bovenlaag of aanééngesloten terreinverharding, het aan leggen van (kunst)gras en zandbakken vullen met schoon zand. Bij locaties, die niet door de overheid of in het kader van een ontwikkeling met grondverzet worden en/of zijn onderzocht, wordt min of meer vertrouwd op het gezonde verstand van bewoner of gebruiker van de mogelijk met diffuus lood verontreinigde bodem.

Voor de Groninger wierden lijkt een saneringsaanpak, waarbij grootschalig grondverzet aan de orde is, vanuit de (mogelijke) aanwezigheid van archeologische relicten en het Verdrag van Malta op problemen te stuiten. Hier lijken gebruiksadviezen een meer voor de hand liggende oplossing. Deze gebruiksadviezen zijn onder andere vanwege juridische problemen niet geformaliseerd en in beleid vastgelegd.

Door het ontbreken van een duidelijke landelijke lijn en door het veranderde inzicht ten aanzien van risico's van lood is in deze programmaperiode niet de geheel voldaan aan het MJP en de bestuurlijke afspraken uit het tweede bodemconvenant.

3.1.5 Bestuurlijke afspraken: nieuwe bedreigingen (zeer zorgwekkende stoffen)

In het tweede bodemconvenant is afgesproken om nieuwe bedreigingen voor het bodem- en watersysteem (onder meer ten gevolge van dumpingen van drugsafval en/of de inbreng van niet-genormeerde stoffen) in beeld te brengen.

In het MJP was een project opgenomen om een handelingskader voor nieuwe bedreigingen op te zetten. Aanleiding voor de provincie was een verdere uitwerking voor chemische aspecten te geven aan het handelingskader om de ongewilde verspreiding van grondgebonden ziekten en plagen te voorkomen. Hier is in 2003 onderzoek naar gedaan en er is een protocol opgesteld voor het tegengaan van deze verspreiding als gevolg van grondverzet. Hier ontstond behoefte aan door een

¹ Bij diffuse bodemverontreiniging is de bodem over een groter oppervlak met een - gezien het schaalniveau - min of meer homogene verontreinigd. De bron van verontreiniging is vaak niet duidelijk omdat de bron ver weg is, mobiel of uit meerdere bronnen bestaat. Meestal zijn de concentraties van stoffen van een laag niveau, maar in sommige gevallen is het op Interventiewaarde niveau. Voorbeelden zijn belasting via de lucht (atmosferische belasting), stedelijke ophooglagen, gebruik van meststoffen, gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, verspreiding van baggerspecie op de kant, pluimen van grondwaterverontreiniging ver van de bron of vermengd met diverse bronnen. natuurlijke, schadelijke, diffuse bodembelasting is ook mogelijk, bijvoorbeeld arseen of katteklei.

² Het gaat daarbij veelal om bv. lood, asbest, drins, PCB's en OCB's. Voor deze stoffen geldt dat de MTR-humaan in de buurt ligt van de interventiewaarde. Voor andere stoffen (zoals bijvoorbeeld zink) ligt de MTR-humaan ver boven het niveau van de interventiewaarde. Dat komt omdat de ecologische risico's van deze stoffen bepalend zijn voor de hoogte van de interventiewaarde.

³ As Low As Reasonably Achievable = zo laag als redelijkerwijze haalbaar is.

samen met waterschap Noorderzijlvest uitgevoerd onderzoek naar het veilig verwerken van baggerspecie afkomstig uit de buurt van riooloverstorten. Ook hierin kunnen ziekteverwekkers en tevens diverse chemische stoffen, zoals medicijnresten, voorkomen.

In opdracht van de provincie Groningen en het Waterbedrijf Groningen⁴ is een stappenplan ontwikkeld. Dit stappenplan kan worden gebruikt door alle partijen die te maken krijgen met niet-genormeerde probleemstoffen in bodem en water: de provincie, het waterbedrijf, de gemeenten, de omgevingsdienst en de waterschappen. Met dit stappenplan kunnen zij een weloverwogen beslissing nemen over de acties die nodig zijn bij het aantreffen van niet genormeerde stoffen in het bodemwatersysteem. Het stappenplan wordt in 2019-2020 op landelijk niveau verder uitgewerkt. Eind 2019 ligt een aantal werkwijzen voor hoe er omgegaan moet en kan worden met nieuwe bedreigingen. Het kader is, wat nog ontbreekt is een door het Rijk vastgestelde nieuwe bedreiging. Het rijk schrikt hier (nog) voor terug omdat men voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet geen nieuwe saneringsoperatie (en financiering) wil. Na 1998 zijn er landelijk geen nieuwe normen afgeleid. In principe kan de provincie ook een stof als nieuwe bedreiging aanmerken en een (lokale) norm/interventiewaarde (laten) afleiden. Maar ook hier geldt zonder (extra) rijksfinanciering zal de provincie vanuit het eigen budget eventuele saneringen moeten gaan uitvoeren. Deze financiële discussie maakt deel uit van de onderhandelingen over de verdeling van het rijksbudget voor bodemsanering voor de periode 2021 tot en met 2025.

3.1.6 Bestuurlijke afspraken: Voormalige stortplaatsen

Afgesproken in het tweede bodemconvenant is om op basis van hun praktijkervaringen, op welke wijze voormalige stortplaatsen zo efficiënt mogelijk kunnen worden beheerd en op welke wijze bestaand beleid van provincies en gemeenten voor het beheer van Voormalige stortplaatsen ook na de inwerkingtreding van de Omgevingswet geborgd blijft.

Dit sluit aan bij de MJP-doelstelling om in de periode 2015-2019 de voormalige stortplaatsen te onderzoeken of, op een milieuhygiënisch verantwoorde manier en rekening houdend met nieuwe beheermethoden en -technieken, het mogelijk is om de nazorglast te verlagen.

Binnen de groep van locaties met (mogelijk) bodemverontreiniging nemen de voormalige stortlocaties een speciale positie in. Dit wordt deels veroorzaakt door de (mogelijke) verontreinigingen in het stortmateriaal en deels doordat het saneren (verwijderen) van deze locaties financieel en technisch niet haalbaar of wenselijk is. Wij hebben heeft de afgelopen 15 tot 20 jaar ten aanzien van voormalige stortplaatsen een aantal beleidslijnen⁵ en acties uitgezet, waarbij gekozen is voor een functiegerichte aanpak en risicobenadering. Ook heeft de provincie (en niet zoals normaliter de terreineigenaar) het benodigde bodemonderzoek uitgevoerd en betaald.

Onder de Omgevingswet komt de verantwoordelijkheid voor het beleid ten aanzien van:

- de deklaag van de voormalige stortlocatie te liggen bij de gemeenten en wordt opgenomen in het gemeentelijk omgevingsplan;
- het grondwater bij de provincie te liggen en wordt opgenomen in het regionaal waterprogramma. Het gaat bij voormalige stortplaatsen om een relatief omvangrijke groep locaties. Vanaf 1999 zijn drie grote onderzoeken (VOS, NAVOS, NASTORT) door de provincie Groningen en op haar kosten naar bodemverontreinigingen in en nabij voormalige stortplaatsen uitgevoerd. Uit het VOS-onderzoek op ca. 830 voormalige stortlocaties bleek dat ca. 400 in aanmerking kwamen voor verder onderzoek omdat er mogelijk sprake was/is een bodemverontreiniging. Deze 400 zijn in het NAVOS-project verder onderzocht. Uit dit NAVOS-onderzoek bleek dat bij:
 - 96 locaties er sprake was van een mobiele waarschijnlijk niet ernstige bodemverontreiniging. Wij hebben de terreineigenaren gevraagd de monitoring van deze waarschijnlijk niet ernstige bodemverontreiniging uit te voeren (brief 2005-17819/b);
 - 60 locaties mogelijk sprake was van een ernstige bodemverontreiniging. Deze 60 locaties zijn in het onderzoeksprogramma NASTORT onderzocht op mogelijke onaanvaardbare risico's. Uit NASTORT bleek dat bij 3 locaties mogelijk sprake was van onaanvaardbare (ecologische) risico's. Deze 3 locaties zijn gesaneerd of uit aanvullend en meer gedetailleerd onderzoek dat er geen

⁴ De belangrijkste aanleiding voor het waterbedrijf is dat zij, mede dankzij nieuwe analysetechnieken, steeds vaker stoffen aantreffen in het oppervlaktewater waarvoor geen drinkwaternormen zijn vastgesteld.

⁵ 2007-32.306/27/B.11, MB en 2007-48.040/49/A.8, MB

onaanvaardbare risico's aanwezig zijn. Bij overige 57 NASTORT-locaties was geen sprake van onaanvaardbare risico's.

Bij een voormalige stortplaats bestaat de (geringe) kans dat de milieuhygiënische situatie plotseling (sterk) verslechterd. Monitoring van de voormalige stortplaatsen zou deze mogelijke verslechtering kunnen vaststellen. De kans op verslechtering is echter relatief beperkt en zal bij ongewijzigde omstandigheden met de tijd afnemen. Dit blijkt uit landelijke monitoringsonderzoeken, maar ook uit de provinciale monitoringsgegevens. Er lijkt in veel gevallen sprake van een stabiele of verbeterende situatie.

Komende periode wordt een pilot uitgevoerd. De resultaten van de pilot worden medio 2020 verwacht. Doel van de pilot is op kostenefficiënte wijze vast te stellen of de verontreinigingssituatie in het grondwater buiten het stortlichaam ten opzichte van de eerdere onderzoeken is verslechterd, verbeterd of stabiel is gebleven. De hypothese daarbij is dat gezien de ouderdom van de stortlocaties er veel al sprake is van een stabiele of een zich verbeterende situatie.

Op basis van de onderzoeksresultaten kan in samenspraak met de Groninger gemeenten beleid worden opgesteld voor het omgaan met voormalige stortplaatsen en de bijhorende monitoring. In 2020 zal worden verkend in hoeverre dit beleid onder de Omgevingswet een plaats kan vinden in de gemeentelijke omgevingsplannen voor wat betreft de afdeklaag en ontwikkelingen in de omgeving van de stort en het provinciale waterprogramma voor wat betreft de kwaliteit van het grondwater.

Stichting Bodembeheer Nederland

In 2017 en 2018 is overleg gevoerd met de Stichting Bodembeheer Nederland, een landelijke organisatie op initiatief van het ministerie van IenM. De stichting biedt de mogelijkheid de nazorg van locaties van eigenaren over te nemen. Onderwerp van het overleg was het overnemen van de nazorg van voormalige stortplaatsen door de stichting. Dit overleg heeft niet tot resultaat geleid.

3.1.7 Bestuurlijke afspraken: Informatiebeheer/BRO

De ambitie om de bodem een bijdrage te laten leveren aan maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen betekent een meer integrale benadering en afweging. Hiervoor is kennis nodig. Kennis over de kwaliteiten en potenties van de bodem, maar juist ook over de maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen waarop aangesloten gaat worden. Goede en betrouwbare informatie is hierbij een randvoorwaarde. Kennis staat aan de basis van maatschappelijke processen en - binnen de overheid - voor beleidsvorming, -monitoring en -evaluatie. Zonder een goede informatievoorziening en kennisdeling kan het bodem(beleids)veld niet optimaal functioneren.

De noodzaak van informatiebeheer en kennismanagement wordt prominenter door internationale (INSPIRE), nationale (de Basisregistratie Ondergrond: BRO) en provinciale ontwikkelingen (het streven naar Open Data). Tegelijkertijd groeit ook de informatie- en kennisvraag, zowel kwalitatief als kwantitatief. Ook door het verschuiven van rollen en verantwoordelijkheden van de provincie naar bijvoorbeeld de Omgevingsdienst Groningen (ODG) en gemeenten, is een goede informatievoorziening, kennismanagement en kennisoverdracht noodzakelijk.

De provincie is als bevoegd gezag Wbb bronhouder van informatie over (potentieel) ernstige bodemverontreiniging. Deze informatie wordt geregistreerd in het bodeminformatiesysteem NAZCA en ontsloten via de provinciale bodeminformatiekaart. Wij hebben deze informatie ook in deze programmaperiode actief beschikbaar gesteld aan derden. Door bodeminformatie te ontsluiten als 'open data' wordt het eenvoudiger om te voorzien in de toenemend vraag naar bodemverontreinigingsinformatie.

Zonder goede informatiebeheer kan het bodem(beleids)veld niet optimaal functioneren. Door internationale (INSPIRE), nationale (de Basisregistratie Ondergrond: BRO) en provinciale ontwikkelingen (het streven naar Open Data) veranderen de eisen die aan het beheer worden gesteld. Daarnaast maakt de komst van de Omgevingswet de overdracht van kennis en informatie over bodemverontreiniging van provincie naar gemeenten noodzakelijk. Deze overdracht is sterk vereenvoudigd door de aanschaf in deze programmaperiode van een gezamenlijk bodeminformatiesysteem. Het afgelopen jaar is een aantal projecten uitgevoerd om de kwaliteit van de vastgelegde informatie te verbeteren en locaties te identificeren (zie ook volgende punt). Komend jaar zal de informatieoverdracht (fysiek en digitaal) naar de gemeenten verder worden voorbereid en afgestemd.

In deze programmaperiode zijn bijdrages geleverd aan de jaarlijkse noordelijke netwerkdag Bodem. De bijdrage vond plaats in het kader van kennisontwikkeling en verspreiding. Dit in samenwerking met de overige bevoegde overheden Wbb in de noordelijke provincies. Ook zijn in het kader van kennisverspreiding in deze programmaperiode regiobijeenkomsten Bodembeheer georganiseerd.

3.1.8 Bestuurlijke afspraken: Overdracht taken en informatie

In het tweede bodemconvenant is afgesproken dat de partijen de beoogde overdracht van taken en informatie van provincie naar de gemeenten faciliteren en ondersteunen.

Onder de Omgevingswet zijn de gemeenten bevoegd gezag voor het kwaliteitsbeheer van de bodem, inclusief ernstige bodemverontreiniging. Daardoor worden gemeenten verantwoordelijk voor informatie over en aanpak van locaties, waar de provincie nu nog verantwoordelijk is.

Met het project 'overdracht informatie' wil de provincie in samenspraak met de gemeenten:

1. de over te dragen bodeminformatie vaststellen en zo nodig actualiseren;
2. een robuuste informatie basis voor het beheer van de chemische bodemkwaliteit bereiken;
3. een soepele en naar tevredenheid van alle betrokkenen verlopen overdracht van dossiers met fysieke en digitale data en informatie over locaties.

Begin 2019 is de eerste fase afgerond. De eerste fase betreft een tussenstap met als doelstelling het identificeren van de dossiers/locaties:

1. die onder het overgangsrecht blijven vallen en de verantwoordelijkheid zijn/blijven van de provincie Groningen;
2. die *niet* onder het overgangsrecht vallen en
 - 2.1. die worden overgedragen aan de gemeente(n);
 - 2.2. waar mogelijk discussie met de gemeenten over kan ontstaan. Denk aan onduidelijkheden of tegenstrijdigheden wat betreft aard en omvang.

In totaal is vanaf 1980 binnen het bevoegd gezag gebied van de provincie Groningen informatie verzameld van ca. 33.000 locaties. (Dit alles is exclusief de gemeenten Haren en ten Boer, die per 1 januari 2019 deel uit maken van de gemeente Groningen.) Deze informatie is onder andere gebaseerd op een brede inventarisatie van activiteiten die mogelijk hebben geleid tot een bodemverontreiniging. De inventarisaties van het Landsdekkend Beeld (2000-2005) waren het startsein voor gedegen data- en bodemonderzoek. De inventarisaties waren gericht op het selecteren van locaties met bodemverontreinigingen waarvoor het treffen van maatregelen (sanering, beheersing, beheer) als spoedeisend werd verondersteld. Het onderscheidende criterium voor spoedeisendheid ligt bij de constatering van onaanvaardbare risico's voor mens (humane risico's) en bodemecosysteem (ecologische risico's) en een risico van verspreiding en bedreiging van kwetsbare objecten als drinkwaterwinningen en Natura 2000-gebieden.

Van de ca. 33.000 locaties met bodeminformatie is bij 6462 locaties de provincie gegevensbeheerder van de informatie en bij ca. 26.600 zijn de gemeenten⁶ de gegevensbeheerder. Het gaat bij de ca. 33.000 locaties om potentieel verdachte locaties en locaties waar (ernstige) bodemverontreiniging is aangetroffen. De locaties waar (mogelijk) sprake is/was van onaanvaardbare risico's zijn de afgelopen jaren onderzocht en wanneer sprake was van onaanvaardbare risico's zijn de risico's weggenomen of beheerst.

Binnen de 6462 locaties waar de provincie de gegevensbeheerder is, zijn de locaties geselecteerd waar door de provincie besluiten ten aanzien van de verontreinigingssituatie zijn genomen of waar gezien de vastgelegde informatie bij een locatie een besluit werd verwacht. In totaal zijn 1877 locaties nader gescreend. De 1877 locaties liggen in het bevoegd gezag gebied anno 2019 van de provincie Groningen. Van de overige 4585 locaties wordt aangenomen dat de informatie in orde is en geeft de aanwezig informatie geen aanleiding om maatregelen te verwachten, die onder het overgangsrecht vallen. Uit de eerste screening komt naar voren dat:

- 727 locaties voorlopig bij de provincie blijven en onder het overgangsrecht (kunnen) vallen;
- 1127 locaties over kunnen gaan naar de gemeenten;
- 28 waterbodemplacaties over kunnen gaan naar de waterschappen.

⁶ Een aantal Groninger gemeenten heeft het beheer van bodeminformatie neergelegd bij de ODG. De gemeenten blijven wel eindverantwoordelijke voor de informatie.

Nu deze eerste fase is afgerond zullen de resultaten worden gedeeld met de gemeenten en komt het project in een volgende fase. Deze tweede fase beoogt een inhoudelijke consensus tussen gemeente en provincie te bereiken over de beschikbare informatie per locatie.

Bij de start van deze stap 2 in het najaar 2019 had de gemeente een overzicht van welke bodemdossiers tot haar domein behoren en wat bespreeklocaties zijn en welke problematiek er speelt. De gemeente analyseert de beschikbare informatie. Deels zal de gemeente daarbij moeten vertrouwen op het oordeel van de provincie, door de jaren heen en deels zal zij haar eigen conclusies moeten en kunnen trekken. Het resultaat van deze tweede fase is een groslijst aan 'bespreekgevallen'. Deze lijst wordt, met inhoudelijke motivering, ter beschikking gesteld aan de provincie. Vervolgens start het gesprek tussen gemeente en provincie en wordt bepaald wat mogelijke vervolgstappen zijn. Deze stap 2 wordt afgerond met een bestuurlijke rapportage welke zowel aan het provinciebestuur als aan het gemeentebestuur wordt aangeboden. Deze stap 2 loopt tot zeker eind 2020. Mogelijk dat ook na de formele overdracht nog bij de gemeenten af en toe behoefte bestaat aan een nadere toelichting op de stappen die de provincie in het verleden heeft gezet.

Bij stap 2 vinden discussies plaats over de wenselijkheid om alle informatie te digitaliseren. Ons standpunt hierin is dat vanaf 2013 alles is gedigitaliseerd en voor die datum 'on demand' de nog niet gescande rapporten worden ingescand.

3.1.9 Bestuurlijke afspraken: duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van bodem en ondergrond

Het belang van bodem raakt aan meerdere andere maatschappelijk belangen, ambities en doelen. In deze periode zijn wij in gesprek gaan met initiatiefnemers van projecten met raakvlakken met bodem en ondergrond, zodat rekening wordt gehouden met de kwaliteiten en gebruiksmogelijkheden van de bodem en deze meer aandacht krijgen. In deze periode ging het daarbij om projecten gerelateerd aan:

- **Landbouw**
Op duurzaam bodembeheer gebaseerde landbouw produceert goedkoper en duurzamer en houdt rekening met de bodem(bio)diversiteit en de bestaande kwaliteiten en mogelijkheden van de bodem. In dit kader is (financiële) bijdrage geleverd aan het project *Gouden Gronden*. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met het waterschap Noorderzijlvest en loopt nog een aantal jaren door. Gouden Gronden is een programma waarin landbouworganisaties en overheden samenwerken aan het bevorderen van een duurzaam gebruik van de bodem waardoor op de langere termijn enerzijds het watersysteem wordt verbeterd en anderzijds de productiviteit van de bodem ook onder veranderende klimatologische omstandigheden op peil blijft of verbeterd. Doel van het *Innovatieprogramma Slib uit de Eems-Dollard* is om door middel van het verwerken van 1 miljoen m³ slib op jaarbasis uit de Eems-Dollard, de waterkwaliteit te verbeteren. Als onderdeel van het programma is onder andere gezocht naar verwerkings- en toepassingsmogelijkheden. Eén van de onderzochte mogelijkheden was toepassen van het slib als bodemverbeteraar in de Veenkoloniën. In 2016 is een financiële bijdrage verleend aan dit programma.
- **Bodemgezondheid**
In 2017 is samen met de provincies Drenthe en Fryslân een project gestart voor het bevorderen van de bewustwording van het thema bodemgezondheid. Bij bodemgezondheid gaat het over het creëren van weerbare bodems die in staat zijn ziekten en plagen voortijdig te onderdrukken, minder bestrijdingsmiddelen en extra nutriënten nodig hebben en een hogere productiviteit kennen.
- **Landschap**
Als provincie willen wij een levend landschap bevorderen, waarin de ontstaansgeschiedenis afleesbaar is en bijdraagt aan de identiteit van een streek. Als provincie willen wij een 'levend' landschap bevorderen, waarin de ontstaansgeschiedenis afleesbaar is en bijdraagt aan de identiteit van een streek. Daarom is in 2016 vanuit het MJP de presentatie van kennis over de bodem en ondergrond aan een breed publiek opgepakt in het project Bodem als landschapsdrager met het Landschapsbeheer Groningen en adviesbureau Trunkandbranches.
- **Aanwijzen en beschermen van Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's)** (opdracht vanuit onder andere SVO)
In 2017 is in samenwerking tussen de provincies Groningen en Drenthe hiermee gestart.

3.1.10 Bijzonderheden

In de afgelopen periode hebben zich een aantal bijzondere en onvoorziene projecten binnen de provincie afgespeeld. Projecten die bij het opstellen van het MJP niet waren voorzien, maar waar toch vanuit het MJP een bijdrage is geleverd. Het gaat daarbij om:

- **Overdracht taken naar gemeente Groningen**
In 2018 zijn de voormalige gemeenten Ten Boer en Haren samengevoegd met de gemeente Groningen. Hierbij is de bevoegdheid ten aanzien van ernstige bodemverontreiniging van de provincie overgegaan naar de gemeente Groningen. Deze overdracht heeft invloed gehad op de bijdrage van het ministerie aan de provincie. De overdracht was tevens een goede pilot voor de komende overdracht naar de overige gemeenten in het kader van de Omgevingswet.
- **Stortplaats Woltersum**
De provincie draagt na bestuurlijk overleg maximaal € 4 miljoen bij aan de sanering van dit maatschappelijk probleem, waar wel sprake is van ernstige bodemverontreiniging waarbij geen sprake is van onaanvaardbare risico's. De sanering wordt uitgevoerd onder de verantwoording van de gemeente Groningen.
- **De milieumonitor en de ontwikkeling van een geurapp in het Oosterhorngebied**
Dit is onderdeel van project 12 uit het MJP. Dit betreft een verbreding van het bodembeleid waarbij het meetnet voorziet in metingen naar de uitstoot van roet, fijnstof, zware metalen, grof stof en CO₂. De resultaten van de metingen worden vertaald naar de [milieumonitor](#). Het meten van bovenstaande stoffen die neerslaan op de bodem gaat ons een indruk kunnen geven van de bodemdegradatie.
- **Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA), Ter Apel**
In 2017 kampen een aantal (ex-)medewerkers van het COA in Ter Apel met gezondheidsklachten. Hierdoor is (maatschappelijke) onrust ontstaan. Dit was aanleiding voor leden van Provinciale Staten om zich ernstig zorgen maken over de situatie op het terrein van het COA in Ter Apel. De provincie heeft vervolgens bij het COA, als terreineigenaar en werkgever, met klem aangedrongen om extra onderzoek te (laten) verrichten. De onafhankelijke 'Onderzoekscommissie gezondheidsklachten Ter Apel' onder voorzitterschap van de heer J. Atsma - oud-staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu - heeft in opdracht van het COA-onderzoek gedaan naar de onverklaarbare gezondheidsklachten van een groot aantal (oud-)medewerkers. Hiervoor is onder andere onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van radioactief afval in de bodem, de kwaliteit van de bodem ter plaatse van de moestuin en de kwaliteit van het drinkwater.
De conclusie van de onderzoekscommissie is dat de gezondheidsklachten niet het gevolg zijn van verontreiniging met chemische stoffen van de grond, het grondwater, het oppervlaktewater of het drinkwater. Blootstelling aan radioactiviteit is evenmin de oorzaak van de klachten. Alles bijeengenomen heeft de commissie geconcludeerd dat de gezondheidsklachten van de (oud-)werknemers veroorzaakt zijn door een combinatie van factoren die verband houden met het slechte binnenmilieu in de onderzochte kantoorgebouwen en psychosociale omstandigheden.
- **ESD-SIC**
In opdracht van de provincie Groningen is bodemonderzoek uitgevoerd in een straal van circa 3 km rondom de bedrijfslocatie van ESD-SIC bv in Farmsum. Al eerder is in een verkennend onderzoek aangetoond dat de aanwezigheid van SiC-vezels en het zware metaal vanadium te relateren zijn aan de bedrijfsactiviteiten op het terrein van ESD-SIC. Deze stoffen zijn in de toplaag van de bodem terecht gekomen. Tevens heeft het onderzoek van TNO uitgewezen dat er een correlatie bestaat tussen uitstoot van SiC en vanadium in de bodem.
Er is sprake van een verwaarloosbaar aantal SiC-vezels in de bodem, zowel binnen de straal van 500 meter van de bedrijfslocatie van ESD-SIC als daarbuiten. De aangetroffen SiC-vezels aangetroffen waren allemaal beneden de norm (voor amfibool asbest).
- **Gasfabrieken**
Gasfabriek Bedum: Sanering is afgerond in de periode van het MJP. Er loopt nog een monitoring van de grondwaterkwaliteit om een stabiele eindsituatie vast te stellen. Op de locatie van de voormalige gasfabriek zijn nieuwe huizen gebouwd.
Gasfabriek Winschoten: Eind 2019 is de sanering afgerond, momenteel loopt een monitoring van de grondwaterkwaliteit om een stabiele eindsituatie vast te stellen.

Gasfabriek Oude Pekela: Sanering is afgerond, momenteel loopt een monitoring van de grondwaterkwaliteit om een stabiele eindsituatie vast te stellen.

Gasfabriek Appingedam: Sanering is in zijn geheel afgerond, momenteel wordt deze locatie ontwikkeld voor woningbouw.

Gasfabriek Stadskanaal: De grondsanering (fase 1) van de sanering is in 2010 al afgerond, maar niet tot tevredenheid van de opdrachtgever (gemeente Stadskanaal). Momenteel loopt er nog een rechtszaak tussen de aannemer en de gemeente. In 2020 wordt ingezet op een schikking tussen beide partijen, waarna de sanering kan worden afgerond.

- **PFAS**

PFAS staat voor Poly- en perfluoralkylstoffen. Dit zijn fluorverbindingen die op verschillende manieren in het leefmilieu terechtkomen en die vrijwel niet biologisch afbreekbaar zijn. Blootstelling aan deze toxische stoffen kan tot gezondheidsrisico's leiden voor de mens en het ecosysteem. Voorbeelden van PFAS zijn de stoffen PFOA, PFOS en GenX, die tot de zogenaamde Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) behoren. PFAS wordt in Nederland diffuus in grond en baggerslib aangetroffen, wat heeft geleid tot stagnatie bij projecten in de grond-, weg- en waterbouw.

Afgelopen zomer heeft Prolander de achtergrondwaarde voor PFAS voor het (gehele) buitengebied onderzocht omdat een aantal landinrichtingsprojecten stagneerden. De opgestelde bodemkwaliteitskaarten zijn in het kader van het Besluit bodemkwaliteit (BBK) vervolgens door de gemeenten vastgesteld zodat deze stagnatie kon worden opgeheven en er in het buitengebied weer grond en bagger kon worden toegepast (functiegebieden natuur/landbouw in onverdachte situaties). De provincie zal met de gemeenten in 2020 ook bodemkwaliteitskaarten opstellen voor het bebouwd gebied (functiegebieden wonen en industrie). De beide waterschappen in onze provincie hebben de (onverdachte) watergangen in beeld gebracht voor PFAS waardoor ook hier de baggerwerken weer doorgang kunnen vinden.

3.2 Advisering ondergrond

Als provincie hebben wij de ambitie om samen met belanghebbenden tot een afgewogen oordeel te komen over het gebruik van de ondergrond. De activiteiten in de (diepere) ondergrond vallen echter onder de Mijnbouwwet, waarvoor het ministerie van Economische Zaken (EZ) het bevoegd gezag is. De provincie heeft een adviserende taak bij het verlenen van mijnbouwvergunningen, winningsplannen (gas en zout) en omgevingsvergunningen door de minister van EZ. Het adviesrecht is per 2017 geregeld in onder andere (Mijnbouwwet, Mijnbouwbesluit- en regeling, Besluit algemene regels milieu mijnbouw (Barmm)) en het Besluit omgevingsrecht, Besluit m.e.r. en de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Het verzoek om advies wordt op verschillende afdelingen van de provincie uitgezet. Ook met de betrokken gemeenten en waterschappen worden ervaringen, kennis en standpunten gedeeld. Intern worden procesafspraken gemaakt voor de totstandkoming van het advies zodat het belang van de provincie op een goede wijze wordt ingebracht bij de totstandkoming van een vergunning of een instemming met een winningsplan door EZ.

3.2.1 Nota ondergrond

In deze MJP-periode is de Nota Ondergrond opgesteld. Dit is gedaan vanuit onze provinciale verantwoordelijkheid en doelstellingen voor het borgen van de veiligheid bij ondergrondse activiteiten en een goede ruimtelijke ordening van de ondergrond in relatie tot de bovengrond. Het is een visiedocument en geen extern bindend beleidsdocument.

De Nota Ondergrond is een actualisering en herijking van de in 2015 vastgestelde Visie op de Ondergrond. Redenen om deze visie te herzien en om te vormen naar de Nota Ondergrond zijn:

1. Het vastleggen van het belang van veiligheid voor mens en milieu bij ondergrondse activiteiten, alsmede een middel dat richting geeft aan de wijze waarop deze veiligheid kan worden bewaakt;
2. Het geven van richting aan mogelijkheden voor nieuwe initiatieven voor activiteiten in de ondergrond, met name met het oog op energietransitie en de regionale welvaart;

3. Het leveren van een bruikbaar provinciaal beoordelingskader voor het al dan niet faciliteren van het gebruik van de ondergrond (integrale belangenafweging);
4. Het in beeld brengen van de belangrijkste huidige en toekomstige gebruiksmogelijkheden van de ondergrond in onze provincie;
5. Het vastleggen van ons standpunt omtrent schadeafhandeling. Als provincie vinden wij dat alle schade die het gevolg is van activiteiten in de ondergrond op dezelfde manier dient te worden afgehandeld;
6. Het actualiseren van onze eigen beleidsvisie en daarmee het versterken van onze positie richting andere overheden, in het bijzonder het Rijk, om als vanzelfsprekende partner een belangrijke rol te spelen bij het al dan niet verlenen van vergunningen door het Rijk aan bedrijven voor nieuwe activiteiten in de ondergrond. Het Rijk is bij het overgrote deel van de activiteiten het bevoegde gezag, maar wij hebben wel een belangrijke adviserende rol.

3.2.2. Projecten en adviezen

Advisering en coördinering gaswinning

Vanuit de provincie Groningen worden de advisering dan wel coördinatie ingevuld bij alle andere mijnbouwactiviteiten dan het Groningenveld. De advisering en coördinatie vinden plaats zowel voor de Mijnbouwwet (Mbw) als de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Het gaat daarbij onder andere om de onderwerpen gaswinning (kleine velden), zoutwinning, opslagactiviteiten en geothermie.

- In 2018 is het regio-overleg gestart wat betreft de uitbreiding van de stikstofinstallatie en het mengstation Zuidbroek. Dit betreft een Rijkscoördinatieregeling (RCR)-project waaraan ook wij deelnemen onder andere in verband met de ondergrondse opslag van stikstof in Heiligerlee.
- Op 14 november 2018 is het instemmingsbesluit Westerveld gepubliceerd door de minister van EZK. Na ons advies in 2016 en onze zienswijze in 2017 is in december 2018 een besloten niet in 2019 in beroep te gaan. Alleen de velden Zevenhuizen en Zevenhuizen-West van het Westerveld-systeem (elf kleine velden in totaal) liggen (deels) in onze provincie.
- We hebben ook in 2019 overleg gevoerd met verschillende gemeenten over alles rondom de 'kleine velden'-problematiek.
- Op 5 september 2018 heeft NAM zijn geactualiseerde Opslagplan Norg/Langelo ingediend bij het ministerie van EZK. Besluitvorming over Norg is in 2019 uitgevoerd door de minister in samenhang met het Groningenveld. Op 10 september 2019 is parallel aan het Groningenveld het instemmingsbesluit Opslagplan Norg gepubliceerd. Advisering over dit opslagplan heeft in het eerste kwartaal van 2019 plaatsgevonden. De voorbereiding is uitgevoerd in samenspraak met de andere decentrale overheden. De provincie heeft geen zienswijze ingediend en is derhalve ook niet in beroep gegaan in deze procedure. In 2019 is de samenhang in de besluitvorming van de minister tussen het Groningenveld en de Ondergrondse Gasopslag Norg bevredigend tot uitdrukking gekomen in de twee besluiten van 10 september 2019.
- Oranje-Nassau Energie (ONE-Dyas) wil in 2020-2021 mogelijk boven Schiermonnikoog/Rottumerplaat gas winnen. De aanliggende gemeenten en provincies zijn formeel geen wettelijk adviseur. In 2018 heeft ONE het omgevingsparticipatie traject opgestart waarbinnen ook de provincie Groningen een rol zal spelen gelet op het informele advies aan het ministerie. De minister is inmiddels meegegeven om deze winning niet te ontwikkelen. De provincie is in 2019 zowel met het ministerie, de andere decentrale overheden als met ONE-Dyas in contact gebleven over de ontwikkelingen rondom dit veld.

Het Winningsplan Groningenveld 2016 (aangevuld in 2018)

Op 14 november 2018 heeft de minister een instemmingsbesluit op het Winningsplan Groningenveld genomen. Tegen dit besluit heeft de provincie en de regio beroep aangetekend (21 december 2018). Deze beroepszaak heeft in april 2019 gediend bij de Raad van State en uiteindelijk op 3 juli 2019 tot vernietiging van het besluit geleid. Er is in 2019 inzet gepleegd bij alle fasen en ingebrachte documenten in deze beroepszaak. Hierbij vonden zeer frequent overleggen plaats met de regio (gemeenten, waterschappen en Veiligheidsregio) en regelmatig ook met het ministerie van EZK en

SodM. Parallel aan deze procedure vond de voorbereiding plaats van een nieuw, nu na de wijziging van de Mijnbouwwet van 2018, geheten vaststellingsbesluit. Dit vaststellingsbesluit is op 10 september 2019 gepubliceerd. Wij zijn in 2019 intensief betrokken geweest, bij de beoordeling van de door NAM ingediende operationele strategie ten behoeve van de gaswinning met bijbehorende bijlagen, bij de advisering van de minister hieromtrent en bij het indienen van een zienswijze op het ontwerp-vaststellingsbesluit in juli 2019. Uiteindelijk heeft de provincie en de regio in oktober 2019 besloten niet in beroep te gaan wat betreft het vaststellingsbesluit van de minister.

De transitie van aardgas naar een geheel duurzame warmtevoorziening

Om de transitie te faciliteren is:

- het *Warmteplan* door de provincie in 2016 opgesteld. Het plan gaat over de transitie van aardgas naar een geheel duurzame warmtevoorziening met energiebronnen als geothermie, biowarmte, zonnewarmte en omgevingswarmte. Het warmteplan vormt de basis voor een samenwerking van de provincie met het bedrijfsleven, de gemeenten, haar inwoners en het Rijk. Doel van de samenwerking is een duurzame en veilige warmtevoorziening die onze economie en het milieu goed doen. Een belangrijk onderdeel is de ondersteuning van bestaande initiatieven en concrete projecten die bijdragen aan de realisatie van duurzame warmte. Naast het stimuleren van bestaande projecten zijn ook nieuwe kansen voor duurzame warmte geïdentificeerd in de warmtekansenkaart. Alle aanbieders en vragers van warmte in Groningen zijn in beeld gebracht. Waar vraag en aanbod samenvallen ontstaan warmtekansen.
- het initiatief *Warmteplatform Noord-Nederland* gestart. De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe willen samen met het Rijk de transitie naar duurzame energie vormgeven. Warmtenetten zijn een belangrijk middel om het gebruik van warmte te vergroten én te verduurzamen. Geothermie wordt daarbij gezien als een potentiële bron van duurzame warmte. Uit gevoerde gesprekken concluderen de provincies dat samenwerken met elkaar en met het Rijk wenselijk én noodzakelijk is. Om deze samenwerking vorm te geven is het idee om het Warmteplatform Noord-Nederland op te richten.
Uit een eerste inventarisatie blijkt dat de belangstelling voor warmte in het noorden toeneemt, maar nog niet zo groot is dat het gewenste ambitieniveau bereikt kan worden. Daarnaast blijkt dat de aanloopkosten en organisatorische hindernissen voor de veelal kleine initiatieven zo hoog zijn dat het niet komt tot daadwerkelijke projecten. Wij willen samen met Drenthe en Fryslân de bekendheid met het thema warmte vergroten en de drempels verlagen. We zetten hierbij in op het principe 'vele kleintjes maken één grote'.

Overige projecten en adviezen

- *Structuurvisie ondergrond (STRONG)*: Deze nationale structuurvisie in deze programmaperiode opgesteld. De rol van de provincie was vooral meedenken en advisering over de verdere invulling ervan.
- *STEP-project*: In samenwerking met de provincies Drenthe en Fryslân is een haalbaarheidsonderzoek 'Hergebruik gasputten winning duurzame warmte' uitgevoerd.
- *Energieopslag in zoutcavernes*: In 2016 is AkzoNobel een onderzoek gestart naar de opslag van perslucht in zoutcavernes als vorm van energieopslag. Vanuit het MJP is geparticipeerd (onder andere financieel) in het onderzoek.

4. Beschikbare, bestede en verplichte middelen

4.1 Beschikbare middelen

Voor de uitvoering van het MJP staan financiële middelen ter beschikking op basis van rijksbijdrage (onder andere decentralisatie-uitkering Bodem (DUB)) en provinciale middelen. Bij de start van het MJP was de vrije ruimte € 13,5 miljoen. In de periode is € 10,8 miljoen ontvangen van het Rijk (zie onderstaande tabel).

Tabel 5. Bijdrage van het Rijk (via het Provinciefonds) in euro's

	2015	2016	2017	2018	2019	Totaal
Bijdrage Rijk	2.610.500	2.036.200	2.036.200	2.036.200	2.036.200	10.755.300

4.2 Geraamde kosten

Personele kosten

De personele inzet om het MJP2015-2019 uit te kunnen voeren werd geraamd op 15,0 fte. De structurele formatie bedraagt ca. 11,4 fte. Financiering van de ontbrekende 3,6 fte vond als volgt plaats:

- 1,31 fte zijn in 2010 structureel aan de AKP toegevoegd. De kosten voor de 1,31 fte bedragen ca. € 0,5 miljoen voor de gehele periode (jaarlijks € 100.000) en zijn onderdeel van de vaste formatiekosten. Dekking voor dit bedrag wordt gevonden binnen de provinciale stelpost Bodemsanering van jaarlijks € 113.600.
- 2,3 fte worden voor de duur van het programma gefinancierd vanuit het DUB-budget. Invulling zal plaatsvinden via tijdelijke inhuur. De hieraan verbonden kosten van ca. € 0,9 miljoen (jaarlijks € 180.000) kunnen conform de regels van de rijkstoezegging ten laste worden gebracht van het DUB.

Projecten

In het MJP is in totaal voor de periode van 2015 tot en met 2019 € 11,8 miljoen aan projecten benoemd. De extra personele inzet van 3,6 fte werden geraamd op ca. € 1,4 miljoen. Hiermee bedragen de totale geraamde kosten van het MJP € 13,2 miljoen.

4.3 Bestede middelen

Uit 2019 bedraagt de totale besteding in deze programmaperiode 2015 tot en met 2019 ca. € 12 miljoen (tabel 6). In deze periode is ca. € 9,8 miljoen besteed aan de uitvoering van bodemsanering en dan met name aan het onderzoek en sanering van de locaties met onaanvaardbare risico's. Aan beleidsontwikkelings- en kennisprojecten is ca. € 2,2 miljoen besteed.

Tabel 6. Besteding financiële middelen (x € 1.000)

Jaar	Saneringen	Project	Subtotaal	Personeel	Totaal
	1	2	1+2	3	1+2+3
2015	1.800	200	2.000	293	2.293
2016	4.600	300	4.900	293	5.193
2017	1.500	700	2.200	293	2.493
2018	1.517	320	1.837	293	2.130
2019	427	676	1.103	293	1.396
totaal	9.845	2.198	12.040	1.468	13.505

4.4 Openstaande verplichte middelen

Aangezien de uitvoering van de projecten en saneringen over het algemeen veel voorbereiding vergen vindt de uitvoering en daarmee de bestedingen vaak in latere jaren plaats. Daarom zijn er in ieder geval tot en met 2021 uitgaven te verwachten in het kader van het MJP 2015- 2019.

Voor 2020 en 2021 is er voor € 8,2 mln. aan projecten en saneringen verplicht. Hiervan is: € 1,3 miljoen voor de aanpak van gasfabrieksterreinen in Stadskanaal, Bedum, Appingedam en Pekela, € 2,0 miljoen voor bijdrage aan het Eendrachtterrein in Appingedam en € 4,0 miljoen voor bijdrage in de sanering van voormalig stortplaats te Woltersum. De overige verplichtingen bedragen € 0,9 miljoen.

De verwachte kosten voor de overige projecten (reserveringen/labelingen) worden op dit moment geraamd op ca. € 2,9 miljoen. Kostenramingen voor bodemsaneringen kennen over het algemeen een grote bandbreedte. Of de huidige raming correct is hangt daarnaast af van de kosten verbonden aan:

- sanering North Refinery (gereserveerde bijdrage van € 0,8 miljoen);
- plotseling opkomende saneringen of bedreigingen, bijvoorbeeld PFAS;
- de diffuse lood problematiek.

Naast de kosten voor bovenstaande bodemsaneringsprojecten moet er rekening worden gehouden met onderzoeks- en saneringsprojecten die naar voren komen bij:

- overdracht van informatie en kennis naar gemeenten in het kader van de inwerkingtreding van de Omgevingswet;
- onderzoek dat wordt uitgevoerd naar de voormalige stortplaatsen;
- projecten geïnitieerd door maatschappelijke ontwikkelingen.

4.5 Resterende middelen

In de provinciale begroting 2020 is aangegeven om van de verwachte vrije ruimte in het MJP, lees reserve Bodemsanering, ca. € 3 miljoen (€ 600.000 per jaar) in te zetten voor het nieuw op te stellen Meerjarenprogramma Ondergrond en Bodem 2020-2024.

5. Conclusie

5.1 Bodemsanering

Het tempo waarin onderzoek en sanering van gevallen van ernstige bodemverontreiniging ontstaan voor 1987 worden uitgevoerd en onze provinciale betrokkenheid, wordt bepaald door twee leidende principes bij bodemsanering:

- Het met voorrang onderzoeken en aanpakken van spoedlocaties (locaties met ernstige bodemverontreiniging met onaanvaardbare humane, verspreidings- en/of ecologische risico's). Dit kent een sterke betrokkenheid vanuit de provincie.
- Het aansluiten bij ruimtelijke, maatschappelijke en economische dynamiek (dynamische locaties).

Uitgangspunt bij onderzoek en sanering bij gevallen van ernstige bodemverontreiniging is dat de eigenaar/gebruikers/ontwikkelaars het onderzoek en de sanering uitvoeren. Wij vervullen daarbij een regie- en ondersteunende/stimulerende rol. Een financiële bijdrage vanuit de provincie is onder omstandigheden mogelijk. De bijdrage weerspiegelt het (gedeelde) belang van de provincie bij een tijdige aanpak. Wanneer de partijen niet bij machte zijn de oplossingen te betalen en/of vorm te geven, fungeren wij als vangnet. De uitvoeringspraktijk in deze programmaperiode leert dat kosten van de uitvoering van de sanering van de spoedlocaties vanuit dit vangnetprincipe grotendeels ten laste kwamen van de provincie. Voor slechts een beperkt deel was het mogelijk om de veroorzakers en/of terreineigenaren mee te laten betalen, omdat onder andere (het grootste deel van) de verontreiniging vóór 1975 was veroorzaakt en/of de kosten de draagkracht van een terreineigenaar/bedrijf te boven gingen.

In 2010 was binnen de provincie Groningen slechts bij 55 van de 10.000 locaties met mogelijk ernstige bodemverontreiniging bij het huidige gebruik sprake van (mogelijk) onaanvaardbare risico's. Dit aantal van 55 is na 2010 sterk afgenomen door onderzoek waarbij de verwachte risico's niet werden aangetroffen of door de uitvoering van saneringen. Eind 2015 waren de humane risico's

beheerst en waren er nog 28 locaties in behandeling. Hiermee voldeden we aan de bestuurlijke afspraken uit het eerste bodemconvenant (Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties (2009)). Wel waren in 2015 nog 16 locaties in de onderzoeksfase om de verspreidings- en ecologische risico's nader te bepalen. Conform de afspraken uit het tweede bodemconvenant (Convenant bodem en ondergrond 2016-2020 (2015)) is bij 28 locaties, waarmee het MJP begon, eind 2019 minimaal gestart met de sanering. Ook zijn bij één locatie onverwacht onaanvaardbare risico's aangetroffen. Onverwacht omdat het eerder uitgevoerde systematische onderzoek hier geen indicaties voor gaf. Deze locatie is gesaneerd.

In totaal is bijna € 9,8 miljoen aan de uitvoering van onderzoek en sanering van bodemverontreinigingslocaties besteed.

Als uitvoering van de bestuurlijke afspraken uit het eerste en tweede bodemconvenant, zijn een aantal projecten succesvol afgerond en/of opgestart. Het gaat daarbij om projecten over de mogelijke rol van gebiedsgericht grondwaterbeheer binnen de provincie, hoe om te gaan met nieuwe bedreigingen voor de bodem, de benodigde aanpak van voormalige stortplaatsen, kennisontwikkeling en -deling en de informatieoverdracht als onderdeel van het overdragen van taken van de provincie naar gemeenten als gevolg van de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2021.

5.2 Advisering ondergrond

De provinciale ambitie is om samen met belanghebbenden tot een afgewogen oordeel te komen over het gebruik van de ondergrond. De activiteiten in de (diepere) ondergrond vallen echter onder de Mijnbouwwet, waarvoor het ministerie van Economische Zaken (EZ) het bevoegd gezag is. De provincie heeft een adviserende taak bij het verlenen van mijnbouwvergunningen, winningsplannen (gas en zout) en omgevingsvergunningen door de minister van EZ. Het adviesrecht is per 2017 geregeld in onder andere Mijnbouwwet, Mijnbouwbesluit- en regeling, Besluit algemene regels milieu mijnbouw (Barmm) en het Besluit omgevingsrecht, Besluit m.e.r. en de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Het verzoek om advies wordt op verschillende afdelingen van de provincie uitgezet. Ook met de betrokken gemeenten en waterschappen worden ervaringen, kennis en standpunten gedeeld. Intern worden procesafspraken gemaakt voor de totstandkoming van het advies zodat het belang van de provincie op een goede wijze wordt ingebracht bij de totstandkoming van een vergunning of een instemming met een winningsplan door EZ.

In deze MJP-periode is de Nota Ondergrond opgesteld. Dit is gedaan vanuit onze provinciale verantwoordelijkheid en doelstellingen voor het borgen van de veiligheid bij ondergrondse activiteiten en een goede ruimtelijke ordening van de ondergrond in relatie tot de bovengrond. Het is een visiedocument en geen extern bindend beleidsdocument. De Nota Ondergrond is een actualisering en herijking van de in 2015 vastgestelde Visie op de Ondergrond (VODO).

In deze MJP-periode is veel aandacht besteed aan de advisering bij mijnbouwactiviteiten binnen de provincie. De advisering en coördinatie vinden plaats zowel voor de Mijnbouwwet (Mbw) als de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Het gaat daarbij onder andere, om de onderwerpen gaswinning (kleine velden), zoutwinning, opslagactiviteiten en geothermie. Bij de advisering wordt onderscheid gemaakt in advisering over het Winningsplan Groningenveld 2016 (aangevuld 2018) en overige activiteiten.

Ook de transitie van aardgas naar een geheel duurzame warmtevoorziening vroeg aandacht, om deze transitie te faciliteren is het Warmteplan door de provincie in 2016 opgesteld en het initiatief Warmteplatform Noord-Nederland gestart.

Het Warmteplan gaat over de transitie van aardgas naar een geheel duurzame warmtevoorziening met energiebronnen als geothermie, biowarmte, zonnewarmte en omgevingswarmte. Het is de basis voor een samenwerking van de provincie met het bedrijfsleven, de gemeenten, haar inwoners en het Rijk. Doel van de samenwerking is een duurzame en veilige warmtevoorziening die onze economie en het milieu goed doen. Het gaat daarbij om het ondersteunen en stimuleren van bestaande projecten en initiatieven. Om kansen voor duurzame warmte te stimuleren is een warmtekansenkaart opgesteld. In de kaart zijn alle aanbieders en vragers van warmte in beeld gebracht.

Het initiatief Warmteplatform Noord-Nederland is samen met de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe opgestart om samen met het Rijk de transitie naar duurzame energie vormgeven.

Warmtenetten zijn een belangrijk middel en wordt geothermie gezien als een potentiële bron van

duurzame warmte. Om de samenwerking vorm te geven is het idee om het Warmteplatform Noord-Nederland op te richten. Met het platform willen wij samen met Drenthe en Friesland de bekendheid met het thema warmte vergroten en de drempels verlagen. We zetten hierbij in op het principe 'vele kleintjes maken één grote'.

5.3 Middelen

Voor de uitvoering van het MJP staan financiële middelen ter beschikking op basis van rijksbijdrage (o.a. decentralisatie uitkering bodem (DUB)) en provinciale middelen. Bij de start van het MJP was de vrije ruimte € 13,5 miljoen. In de periode is € 10,8 miljoen ontvangen van het Rijk.

Tot en met 2019 bedraagt de totale besteding in deze programmaperiode 2015 tot en met 2019 ca. € 12 miljoen (zie tabel 6). In deze periode is ca. € 9,8 miljoen besteed aan de uitvoering van bodemsanering en dan met name aan het onderzoek en sanering van de locaties met onaanvaardbare risico's. Aan beleidsontwikkelings- en kennisprojecten is ca. € 2,2 miljoen besteed. Aangezien de uitvoering van de projecten en saneringen over het algemeen veel voorbereiding vergen vindt de uitvoering en daarmee de bestedingen vaak in latere jaren plaats. Daarom zijn er in ieder geval tot en met 2021 uitgaven te verwachten in het kader van het MJP 2015- 2019. Voor 2020 en 2021 is er voor € 11,1 miljoen aan projecten en saneringen verplicht c.q. gereserveerd.

In de provinciale begroting 2020 is aangegeven dat de verwachte vrije ruimte in het MJP ca. € 3 miljoen bedraagt. Dit bedrag van ca. € 3 miljoen is inclusief de rijksbijdrage over 2020 van ca. € 2 miljoen. De inschatting van de vrije ruimte betreft uiteraard een inschatting en kan fluctueren vanwege plotseling opkomende saneringen of bedreigingen. Verder hebben we aangegeven dat we de verwachte ruimte willen gebruiken voor het nieuw op te stellen Meerjarenprogramma Ondergrond en Bodem voor de periode 2020 tot en met 2024.

4. Voortgangsrapportage RSP/MIT

Inleiding

Deze geactualiseerde voortgangsrapportage RSP/MIT biedt een compact overzicht van de actuele stand van zaken van de projecten in MIT en RSP.

Inhoudelijke informatie over de RSP-projecten is ook te vinden op: www.rsp-projecten.nl

Projectoverzicht

Nr.	Naam	Fase
Ruimtelijk economisch programma RSP		
-	REP-regio	--
-	REP-Rijk	--
Regionale bereikbaarheid RSP en provinciaal MIT		
1	Aanpak Ring Zuid	Realisatie
2	Spoor Leeuwarden-Groningen - extra sneltrein	Realisatie
3	Spoorlijn Groningen-Veendam	Afgerond
4	Transferia, Busstations, Infra Q-liners en HOV-bus	Realisatie
5	Facelift Noordelijke Stations	Realisatie
6	Bereikbaarheid Lauwersmeergebied	Realisatie
7	OV-bereikbaarheid Stad	Realisatie
8	Eindbeeld N366	Realisatie
9	Rondweg Zuidhorn N355 en beweegbare brug Zuidhorn	Afgerond
10	Vervanging bruggen Aduard en Dorkwerd c.a.	Fysiek afgerond
11	Oostelijke Ringweg Groningen	Afgerond
12	Doorfietsroute Ten Boer-Groningen	Realisatie
13	Dynamisch verkeersmanagement	Realisatie
14f	Reconstructie Ronde Zwijnshok-Oldehove N982	Verkenning
14g	Vervanging brug Balktil en fietsbrug	Afgerond
14h	Vervangen brug Mensingeweer	Fysiek afgerond
14i	Vervangen geluidsschermen Noordelijke Ringweg Groningen N370	Afgerond
15	Spoorzone Groningen	Realisatie
16	Westelijke Ringweg Groningen	Verkenning
17	Hoofdontsluiting Leek-Roden	Fysiek afgerond
18	Verdubbeling N33 Zuidbroek-Appingedam	Planuitwerking
19	Maatregelen reistijdverkorting spoor Groningen-Bremen	Realisatie
20	Wegverbinding Groningen-Zuidhorn N355	Realisatie
21	Wegverbinding Groningen-Delfzijl N360	Realisatie
22	Bereikbaarheid Veenkoloniën	Planuitwerking
23	Bedum - Oostelijke ontsluiting	Realisatie
24	Doortrekken spoorlijn Roodeschool naar Eemshaven	Fysiek afgerond
25	Verbetering busverbinding corridor West	Fysiek afgerond
26	Doorfietsroute Leek-Groningen	Planuitwerking
27	Blauwe Loper	Realisatie
28	Zwolle-Herfte	Realisatie
29	Hoogezand Knijpsbrug	Verkenning
30	Doorfietsroute Groningen-Haren(-Zuidlaren)	Afgerond

Stand van zaken Ruimtelijk Economisch Programma-Groningen (RSP-REP)

REP-regio

Het beschikbare budget voor het REP-Groningen (regionaal deel) is € 99,4 miljoen (prijspeil 2019). In 2019 is er een bijdrage vastgelegd voor één project, te weten Cybersecurity Noord-Nederland (€ 3,2 miljoen). Daarmee zijn in totaal 25 projecten gehonoreerd met een budgetbeslag van in totaal € 94,2 miljoen. Hiermee is nog € 5,2 miljoen aan REP-budget beschikbaar. Voor dit nog beschikbare budget zijn diverse projecten - rijp en groen - in beeld. Verwachting is dat de nog resterende middelen medio 2021 vastgelegd zijn in concrete projecten.

REP-Rijk

Bij aanvang van het REP is een onderscheid gemaakt in een rijksdeel en een regionaal deel. Het rijksdeel betreft majeure economische projecten die vallen binnen de kaders van het Topsectorenbeleid van het ministerie van EZK. In 2012 zijn deze REP-rijksmiddelen gedecentraliseerd naar het SNN.

In 2019 is er geen nieuw project beschikt. In totaal zijn er tien projecten gehonoreerd die een beroep doen op het Gronings deel van dit SNN-budget. Per januari 2020 is voor Groningen nog € 5,1 miljoen (van de oorspronkelijke € 63 miljoen) aan REP-budget beschikbaar bij het SNN. De einddatum van het REP-SNN programma is recent verlengd met drie jaar tot eind 2025. Dit geeft naar verwachting voldoende ruimte om de resterende middelen vast te leggen en de lopende projecten goed af te ronden.

Stand van zaken Pakket Regionale Bereikbaarheid RSP en Provinciaal MIT

Nadere informatie over de financiën en planning staat in het overzicht, aan het eind na de projectbeschrijvingen.

Project 1: Aanpak Ring Zuid (concreet project RSP)

Probleem/doel	De Zuidelijke Ringweg Groningen is het grootste knelpunt in de autobereikbaarheid van Groningen. In het RSP-ZZL en het rijks-MIRT is de 2e fase Zuidelijke Ringweg Groningen opgenomen. Het project wordt uitgevoerd onder de nieuwe naam Aanpak Ring Zuid (ARZ). Projectdoelen: – goede, veilige en duurzame autobereikbaarheid van de regio Groningen; – een goede ruimtelijke inpassing en leefbaarheid van de omgeving is uitgangspunt.
Projectfase	Realisatiefase - voordrachten 40/2014 en 56/2014
Stand van zaken januari 2020	Bij besluit over voordracht 40/2014 hebben PS de bijdrage uit het Regionaal Mobiliteitsfonds RSP beschikbaar gesteld. Bij besluit over voordracht 56/2014 hebben PS ingestemd met de Realisatieovereenkomst. Het project Aanpak Ring Zuid is mei 2016 gegund aan Combinatie Herepoort. Met de uitspraak van de Raad van State van 19 oktober 2016 is het Tracébesluit onherroepelijk. In november 2017 is de herijking uitgevoerd waarbij bleek dat de drie optimalisaties gerealiseerd kunnen worden (zie onze brief van 8 november 2017 kenmerk 2017-096.876/45/A.15). Op 28 maart 2019 zijn de aanbevelingen van de commissie Hertogh gepresenteerd en een nieuwe planning. Een belangrijk deel van de aanbevelingen is inmiddels geïmplementeerd. Drie keer per jaar worden de Staten door middel van een PS-rapportage geïnformeerd over de voortgang van het project, indien daar aanleiding toe is aangevuld met tussentijdse brieven.

Project 2: Spoor Leeuwarden-Groningen - extra sneltrein (concreet project RSP)

Probleem/doel	De huidige frequentie op de spoorlijn Groningen-Leeuwarden is onvoldoende vanuit ons beleid voor HOV, voor het realiseren van goede aansluitingen en knooppunten en om het huidige aantal reizigers en de toekomstige groei te faciliteren. Er rijden nu twee stoptreinen en één sneltrein. Om aan de vraag en ons beleid te voldoen, moeten er twee sneltreinen per uur gaan rijden naast de twee stoptreinen per uur. De huidige infrastructuur heeft hiervoor onvoldoende capaciteit. Daarnaast worden de perrons verlengd, zodat er ook langere treinen kunnen rijden. Projectdoel:
---------------	--

	Het realiseren van een kwaliteitssprong op het spoortraject Groningen-Leeuwarden en daarmee het verbeteren van de bereikbaarheid van de regio Groningen-Assen in het algemeen en Leeuwarden en Groningen in het bijzonder.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 32/2013
Stand van zaken januari 2020	Eind 2017 is het Tracébesluit gepubliceerd. Daarnaast zijn in 2017 de aanbestedingen van de contracten Paterswoldseweg en Spoorinfra gegund, zodat in 2018 de bouw kan starten. De bouw is medio zomer 2018 gestart. De behandeling van acht beroepen door Raad van State heeft pas in november 2018 plaatsgevonden. In november 2019 heeft de Raad van State uitspraak gedaan in de beroepsprocedure: alle rechtsgevolgen blijven in stand. Hiermee is het Tracébesluit onherroepelijk geworden. In 2019 hebben langs het traject diverse (grote) werkzaamheden plaatsgevonden: aanleg en vernieuwing van sporen, saneren van overwegen, werkzaamheden aan kunstwerken, verlengen en verbreden van perrons. De werkzaamheden aan de onderdoorgang Paterswoldseweg bevinden zich in een afrondend stadium. Sinds 13 december 2019 is de onderdoorgang opengesteld voor alle verkeer. Ook in 2020 gaan nog diverse grote werkzaamheden plaatsvinden aan de spoorinfrastructuur. Daarnaast zal ook het nieuwe tweede spoor (tussen Zuidhorn en Hoogkerk) worden aangesloten op de huidige infrastructuur. De contractuele opleveringsdatum van 13 december 2020 wordt tot nu toe nog steeds haalbaar geacht.

Project 3: Spoorlijn Groningen-Veendam (concreet project RSP) - AFGEROND

Projectfase	Afgerond en geëvalueerd, zie Voortgangsrapportage MIT-RSP 2016.
-------------	---

Project 4: Transferia, Busstations, Infra Q-liners en HOV-bus (concreet project RSP)

Probleem/doel	In Noord-Nederland is op zware vervoersrelaties waar geen spoor ligt, gekozen voor de inzet op frequent en snel hoogwaardig openbaar vervoer met de bus (HOV-bussen). Op dit moment worden Qlink en Q-liners ingezet als HOV-bussen. De Qlink en de Q-liner zijn hoogwaardige busverbindingen die sneller zijn dan regulier OV door de gestrekte routes en minder haltes. In het kader van de netwerkanalyses is aandacht besteed aan deze HOV-busverbindingen. Daaruit blijkt dat een aantal HOV-verbindingen waarop nu Q-liners rijden te kampen heeft met knelpunten die de reistijd negatief beïnvloeden. Ook is overstap tussen modaliteiten nog niet optimaal. Projectdoel: Het verbeteren van de kwaliteit van de HOV-bussen, onder andere door het versnellen van de Qlink en Q-liners, zodat deze kunnen concurreren met de auto voor wat betreft reistijd. Doel is verder om de overstap tussen modaliteiten te vergemakkelijken.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 14/2016
Stand van zaken januari 2020	Bij besluit over voordracht 14/2016 hebben Provinciale Staten de geactualiseerde gelimiteerde lijst van projecten definitief vastgesteld, met daarin opgenomen de gemaximeerde bijdrage die wij vanuit dit RSP-project aan die projecten kunnen verlenen. Er zijn inmiddels voor twintig projecten beschikkingen afgegeven, voor afgerond € 57 miljoen. Voor drie projecten is nog geen beschikking afgegeven. Het gaat om Norgervaart, transferium De Punt en het busstation Norg.

Project 5: Facelift Noordelijke Stations (concreet project RSP)

Probleem/doel	In de huidige situatie zijn de treinstations aan de regionale spoorlijnen in Groningen van onvoldoende kwaliteit om aan onze eisen te kunnen voldoen. Projectdoel: Het upgraden van de verblijfskwaliteit van alle treinstations aan de regionale spoorlijnen, zodat ze voldoen aan onze basiskwaliteitseisen en die van de reizigers met als doel dat meer mensen gebruik gaan maken van het treinvervoer en bestaande reizigers de stations hoger waarderen dan nu.
Projectfase	Realisatiefase - voordrachten 6/2014 en 59/2014
Stand van zaken januari 2020	Bij besluit over de voordrachten 6/2014 en 59/2014 zijn alle onderdelen van de facelift in de realisatiefase gekomen.

	Grote deelprojecten zijn afgerond. De aanleg van de outillage liep nog door tot in 2018. Inmiddels is dit deelproject ook afgerond, met uitzondering van de smalle perrons in onze provincie. Het is een landelijke discussie dat er op smalle perrons aangepaste outillage nodig is om te voorkomen dat er bij de facelift onveilige situaties ontstaan. De financiering daarvan is een van de issues bij de omvorming van ProRail tot een zelfstandig bestuursorgaan. Totdat dit is opgelost blijft de oude outillage hier noodgedwongen gehandhaafd.
--	---

Project 6: Bereikbaarheid Lauwersmeergebied (RSP-RMF)

Probleem/doel	Een belangrijk verkeersknelpunt in Noordwest-Groningen is de gebieds-ontsluitende weg N361. De kwaliteit van de hoofdontsluiting is onvoldoende. Knelpunten zijn vooral de verkeersveiligheid op de hele route en de leefbaarheid in de dorpen die door de N361 worden doorsneden. Projectdoel: Zorg dragen voor een goede bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid in de dorpen die door de N361 worden doorsneden.
Projectfase	- Realisatiefase (Rondweg Mensingeweer en Fietspad Mensingeweer-Baflo) - voordracht 34/2011; - Realisatiefase (verkeersveiligheid N361 noordelijk deel - voordracht 2/2015; - Realisatiefase (N361, Doorfietsroute, Adorp en Sauwerd) - voordracht 38/2016; - Realisatiefase herinrichting N361 Winsum - voordracht 51/2018.
Stand van zaken januari 2020	De Rondweg Mensingeweer en het fietspad Mensingeweer-Baflo zijn in 2016 in gebruik genomen. Voor het project Aansluiting N361 op Ring Groningen (Noorderhoogbrug) hebben wij besloten de huidige situatie te handhaven en daarmee de verkenning te beëindigen (brief PS 2016-55.904/41/A.8, W) Planning overige werkzaamheden: - Rotondes Wehe den Hoorn en Leens: uitvoering voorzien in 2020; - Herinrichting Adorp en kruisingen tussen Groningen en Adorp (buiten bebouwde kom): uitgevoerd en in gebruik genomen in zomer 2019; - Herinrichting Sauwerd en weg buiten bebouwde kom tot Winsum: uitvoering voorzien in zomer 2020; - Doorfietsroute Groningen-Winsum: uitvoering voorzien in 2020 en 2021; - Herinrichting N361 Winsum: uitvoering voorzien in 2022.

Project 7: OV-bereikbaarheid Stad (RSP-RMF)

Probleem/doel	In de geactualiseerde Netwerkanalyse Groningen-Assen 2030 is geconcludeerd dat de kerngebieden en de voorzieningen die voor het economisch functioneren van de regio van belang zijn, steeds slechter bereikbaar worden voor het autoverkeer. Knelpunten in de bereikbaarheid in de provincie Groningen doen zich vooral voor in de zone van de Zuidelijke Ringweg Groningen, op het Zernikecomplex, nabij het UMCG, bij het Hoofdstation en in de binnenstad van Groningen. De geactualiseerde netwerkanalyse concludeert dat voor het verbeteren van de bereikbaarheid van de economische kerngebieden van de regio een breed maatregelenpakket voor de auto, het openbaar vervoer, de fiets en het goederenvervoer noodzakelijk is. Projectdoel: Het verbeteren van de bereikbaarheid van de economische kerngebieden binnen de regio Groningen-Assen en belangrijkste eindbestemmingen in de stad Groningen voor reizigers uit de regio door middel van het kwalitatief verbeteren van het openbaar vervoer en daarnaast ook het betaalbaar houden van kwalitatief goed openbaar vervoer voor de betrokken overheden.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 4/2015
Stand van zaken januari 2020	Het grootste onderdeel, de busonderdoorgang op het hoofdstation, van dit project is via voordracht 4/2015 opgenomen in project 15 Spoorzone Groningen. Daarbij wordt ook het toegankelijk maken van het busstation door het verplaatsen van het busstation naar de zuidzijde van het

	Hoofdstation alsmede de aansluiting van de busonderdoorgang op de Stationsweg meegenomen. De planning van die onderdelen is dat deze in 2023 afgerond zullen worden. Voor de overige onderdelen van het programma geldt dat bij uitvoering rekening gehouden wordt met de planningen van Groningen Bereikbaar en Aanpak Ring Zuid. Rekening houdend (verkeersdoorstroming in de stad) met deze planningen worden daardoor de laatste aanpassingen aan het knooppunt UMCG in 2020 afgerond en de werkzaamheden aan het Hanzeplein ook in 2020 afgerond. Voor de overige onderdelen geldt dat ze reeds zijn uitgevoerd.
--	--

Project 8: Eindbeeld N366

Probleem/doel	De N366 vervult een belangrijke rol in de ontsluiting van de regio Zuid-Oost. Op het terrein van de verkeersafwikkeling en de verkeersveiligheid doen zich problemen voor die een bedreiging vormen voor de verdere ontwikkeling van het gebied. Projectdoel: De realisatie van een hoogwaardige verbinding, die bijdraagt aan de regionale ontwikkeling. De verbinding sluit goed aan op het omliggende hoofdwegenet, stroomt vlot en veilig door en is landschappelijk evenwichtig ingepast.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 20/2016
Stand van zaken januari 2020	Met voordracht 20/2016 hebben PS het Provinciaal Inpassingsplan N366 Veendam-Nieuwe Pekela-Stadskanaal vastgesteld voor de deelprojecten Verdubbeling Veendam-Pekela en Aanpak wegvak Pekela-Ter Apel. De werkzaamheden voor de verdubbeling Veendam-Pekela zijn eind november 2019 afgerond. Vanaf september 2019 is gestart met het wegvak Pekela-Alteveer inclusief ongelijkvloers maken aansluiting Pekela-Zuid. Afronding gehele project is voorzien eind 2020.

Project 9: Rondweg Zuidhorn (N355) en beweegbare brug Zuidhorn - AFGEROND

Projectfase	Afgerond, zie Voortgangsrapportage RSP/MIT 2019
-------------	---

Project 10: Vervanging bruggen Aduard en Dorkwerd c.a. - FYSIEK AFGEROND

Probleem/doel	De bruggen in Aduard en Dorkwerd dienen vervangen te worden in het kader van de verbetering van het Van Starckenborghkanaal als onderdeel van de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, naar klasse Va. De bruggen zijn bovendien aan het einde van hun levensduur. Aan deze vervanging is ook de aanleg van de rondweg Aduard gekoppeld, die aansluiting krijgt op de N355. Projectdoel: • verbetering Van Starckenborghkanaal; • goede ontsluiting van het betreffende achterland; • verbeteren leefbaarheid/veiligheid in Aduard
Projectfase	Realisatiefase afgerond - voordracht 30/2011 (brug Dorkwerd), voordracht 29/2014 (rondweg Aduard en aansluiting en brug Nieuwklap) en voordracht 39/2015 (brug Aduard).
Stand van zaken januari 2020	De bruggen Aduard en Dorkwerd zijn in gebruik genomen. De overdracht aan het Rijk wordt voorbereid. De oude brug bij Aduard is in 2019 gesloopt. De rondweg Aduard en de aansluiting Nieuwklap zijn in gebruik genomen.

Project 11: Oostelijke Ringweg Groningen - AFGEROND

Projectfase	Afgerond, zie Voortgangsrapportage MIT-RSP 2018.
-------------	--

Project 12: Doorfietsroute Plus Ten Boer-Groningen

Probleem/doel	De kwaliteit van de fietsverbinding tussen Groningen en Ten Boer liet te wensen over. Vooral de aspecten aantrekkelijkheid, comfort en veiligheid waren een probleem. Projectdoel: Het realiseren van een aantrekkelijke, comfortabele en veilige fietsroute tussen Ten Boer en Groningen, volgens de uitgangspunten van een doorfietsroute. Met de aanleg van een doorfietsroute moet de verkeersveiligheid voor (brom)fietsers worden verbeterd en het fietsgebruik gestimuleerd.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 70/2015
Stand van zaken januari 2020	Met het besluit over voordracht 70/2015 hebben PS ingestemd met het tracé, besloten tot realisatie van dit project en het realisatiebudget beschikbaar gesteld. Inmiddels is het gedeelte op de Stadsweeg gerealiseerd. De realisatie van de zogenoemde 'vorktand zuid' is in voorbereiding. In 2018 zijn de gesprekken om te komen tot grondaankoop opgestart. Realisatie van de 'vorktand zuid' is voorzien in 2021.

Project 13: Dynamisch verkeersmanagement

Probleem/doel	Het zal zeker tot de realisatie van de Ring West duren voordat alle voorgenomen maatregelen aan de ringwegen Groningen voltooid zijn. Tot die tijd schiet de capaciteit van de ringwegen tekort. Bij calamiteiten kunnen weggebruikers maar moeizaam geïnformeerd worden en zoeken mensen op goed geluk andere routes. In het bijzonder tijdens de ombouw van de zuidelijke ringweg is verkeersmanagement noodzakelijk als één van de maatregelen om Groningen bereikbaar te houden. Ook daarna vergroot verkeersmanagement de robuustheid van de ringwegen. Projectdoel: Verkeersmanagement zorgt ervoor dat de capaciteit van de weg optimaal benut wordt. Dat gebeurt door aanpassingen op het wegennet en door weggebruikers te informeren over mogelijke vertragingen en te sturen via alternatieve routes. Allemaal met het doel weggebruikers in staat te stellen snel en veilig van a naar b te reizen.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 18/2013 (Groningen Bereikbaar), voordracht 51/2013 (Basispakket Verkeersmanagement), voordracht 29/2016 (ITS/Vervolg Beter Benutten).
Stand van zaken januari 2020	De samenwerkingsorganisatie Groningen Bereikbaar is actief en zorgt via afstemming van plannings, communicatie en de inzet van mobiliteitsmanagement en verkeersmanagement dat wegwerkzaamheden zo min mogelijk extra hinder veroorzaken. Groningen Bereikbaar heeft ook gezorgd dat de maatregelen zijn uitgevoerd om optimaal voorbereid te zijn op de aanstaande ombouw van de zuidelijke ringweg. Het Basispakket Verkeersmanagement is gerealiseerd en najaar 2015 onder de naam Live Traffic Groningen in werking gesteld. Op 1 juni 2016 hebben Provinciale Staten ingestemd met voordracht 29/2016 over ITS-maatregelen Vervolg Beter Benutten en Verkeersmanagement Groningen. In dat kader zijn in 2017/2018 een aantal verkeersregelinstanties in de stad, onder meer op de westelijke ringweg door Groningen Bereikbaar intelligent gemaakt, zodat daarop nieuwe toepassingen uitgevoerd kunnen worden met informatiediensten, prioritering van bepaalde doelgroepen en optimalisering van de regelingen in een groter gebied.

Project 14 Instandhoudingsknelpunten

Project 14.f: Reconstructie Ronde Zwijnshok - Oldehove (N982)

Probleem/doel	De route Ronde Zwijnshok - Oldehove is een wegbouwkundig knelpunt. Het betreft een oude asfaltweg zonder zandbed en fundering. Met klein onderhoud wordt de weg in acceptabele staat gehouden. Reconstructie is op termijn noodzakelijk. Projectdoel: Verbeteren van de verhardingsconstructie.
Projectfase	Verkenningfase - voordracht 3/2009
Stand van zaken januari 2020	Op basis van inspectie in 2016 is de uitvoering doorgeschoven naar 2020. Het bestek wordt inmiddels geschreven, uitvoering vindt plaats vanaf september 2020.

Project 14.g: Vervangen Brug Balktil (incl. naastgelegen fietsbrug) - AFGEROND

Projectfase	Uitgevoerd en afgerond, zie Voortgangsrapportage MIT-RSP 2017
-------------	---

Project 14.h: Vervangen brug Mensingeweer - FYSIEK AFGEROND

Probleem/doel	Brug Mensingeweer is een oude brug uit 1860 brug in de N984 over het Mensingerweester Loopdiepje, waarvan de fundering verzakt. Om vervanging uit te stellen en calamiteiten te voorkomen is in 2005 ter versteviging een tijdelijke stalen hulpconstructie onder de brug aangebracht. Projectdoel: Gezien de slechte kwaliteit en de leeftijd dient de brug binnen afzienbare tijd te worden vervangen. Eind 2017 zou dit gerealiseerd moeten zijn.
Projectfase	Planuitwerkingsfase - voordracht 3/2009 Realisatiefase afgerond - voordracht 22/2017
Stand van zaken januari 2020	De uitvoering is afgerond. De historische locatie heeft veel afstemming gevraagd met de gemeente en omgeving. Ter voorkoming van extra overlast zijn de werkzaamheden gecombineerd met de afronding van de omleiding N384 en de reconstructie van het dorp. Overlappende werkzaamheden zijn eind januari 2020 afgerond.

Project 14.i: Vervangen geluidsschermen noordelijke ringweg Groningen (N370) - AFGEROND

Projectfase	Uitgevoerd en afgerond, zie Voortgangsrapportage RSP/MIT 2018.
-------------	--

Project 15: Spoorzone Groningen (RSP)

Probleem/doel	Om tegemoet te komen aan de wensen van de treinreizigers en om de uitbreiding van treinverkeer rond Groningen mogelijk te maken, zijn forse ingrepen nodig aan het spoor en het hoofdstation. Hiervoor hebben de gemeente, de provincie, het Rijk, spoorinfrastructuurbeheerder ProRail en NS de handen ineen geslagen. Dit project heet Groningen Spoorzone. Het project Groningen Spoorzone bestaat onder meer uit forse aanpassingen aan sporen en perrons en het aanleggen van een voetgangerstunnel op het hoofdstation. Hier komt ook een busonderdoorgang onder de sporen door. Er komt een fietstunnel tussen het stadsbalkon en de zuidkant van het hoofdstation. Onder de voetgangerstunnel komt een ondergrondse fietsenstalling. Tevens wordt het busstation van de noordzijde van het station naar zuidzijde verplaatst. Het opstel terrein wordt verplaatst naar 'de Vork'. Dat is het gebied in de splitsing van de sporen richting Winschoten en Zwolle, net in de voormalige gemeente Haren. Er komt een vierde spoor tussen het hoofdstation en station Groningen Europapark en dat station krijgt er een zijperron bij. Projectdoel: Realiseren vernieuwd hoofdstation waarin Groningen Hoofdstation gaat functioneren als knooppunt waarbij alle gestelde uitgangspunten vanuit het Programma Noord-Nederland Spoor en de HOV-visie Regio Groningen-Assen worden meegenomen.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 4/2015

Stand van zaken januari 2020	De grondwerkzaamheden voor het nieuwe opstelsterrein De Vork en de aanleg van het landschapspark hiernaast zijn afgerond. Inmiddels wordt hard gewerkt aan de aanleg van het nieuwe opstelsterrein en wordt in mei/juni het vierde spoor aangelegd, inclusief een derde perron bij station Europapark. Volgens planning wordt daarna het nieuwe opstelsterrein in gebruik genomen. Inmiddels is het stationscontract gegund en na juni wordt gestart met de werkzaamheden voor de aanpassing van het Hoofdstation.. De verwachting is dat het project in 2023 wordt afgerond.
------------------------------	---

Project 16: Westelijke ringweg Groningen

Probleem/doel	De ringweg in Groningen kent in toenemende mate verkeersafwikkelingsproblemen en behoort tot de minder veilige wegen in onze provincie. De ringweg heeft een belangrijke functie voor het doorgaande, regionale en stedelijke verkeer. Het Rijk, de provincie en de gemeente Groningen hebben de ambitie de ringweg, als belangrijke drager van het verkeerssysteem van de stad, op orde te houden en te brengen met als motto "de ring moet stromen". In dat verband is de oostelijke ringweg aangepakt en wordt momenteel gewerkt aan de aanpak van de zuidelijke ringweg. Voor de provincie en de gemeente ligt er de opgave om de westelijke ringweg geheel ongelijkvloers te maken en daarmee de verkeersveiligheid, doorstroming en leefbaarheid op en rondom de ringweg te verbeteren. Er wordt rekening gehouden met een bijdrage van € 35 miljoen uit het MIT aan dit project. Projectdoel: Verbetering van de doorstroming, verkeersveiligheid en leefbaarheid in en tussen de wijken door een duurzame en ongelijkvloerse westelijke ringweg.
Projectfase	Verkenning - Voordracht 3/2009
Stand van zaken januari 2020	Provincie en gemeente Groningen werken aan afronding van de voorverkenning. In het eerste kwartaal van 2020 wordt een voordracht aangeleverd aan Provinciale Staten over de opgaven en ambities en daarbij horende financiële, verkeerskundige en ruimtelijke kaders waarmee de verkenning wordt ingegaan. Dit conform onze aankondiging met de brief van 20 juni 2018 (2018-037.551/26/A.20) en de mededeling in de commissie van 4 december 2019. Realisatie is voorzien na afronding van de werkzaamheden aan de zuidelijke ringweg.

Project 17: Hoofdontsluiting Leek- Roden - Zie project 25

Projectfase	Dit project is ondergebracht bij project 25 Verbetering busverbinding corridor West.
-------------	--

Project 18: Verdubbeling N33 Zuidbroek-Appingedam (RSP-RMF / MIT)

Probleem/doel	In Noordoost-Groningen doen zich ontwikkelingen voor die relevant zijn voor de eisen die gesteld worden aan de bereikbaarheid van het gebied. De situatie met krimp, economische tegenwind en aardbevingen zet de leefbaarheid zwaar onder druk. De provincie Groningen wil de vitaliteit van het gebied versterken en daarom in het gebied investeren. Een van de aspecten daarbij is een goede ontsluiting. Bereikbaarheid is een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor werkgelegenheid, voorzieningen en bevolking. Bereikbaarheid richting Duitsland en naar bestemmingen in het zuiden/oosten van het land wordt geboden via de N33. Onze investering in de verdubbeling van de N33 tussen Zuidbroek en Assen was daarin een eerste stap. Verdubbeling van de N33 vanuit Noordoost-Groningen tot Zuidbroek is de tweede stap. Onze keuze voor een klaverblad bij Zuidbroek liep daarop vooruit. De verdubbeling van de N33 tussen Appingedam en Zuidbroek moet ertoe leiden dat Noordoost-Groningen ten volle kan profiteren van de verdubbeling van de N33 ten zuiden van Zuidbroek en van de aanwezigheid van de A7. Projectdoel:
---------------	---

	Het verbeteren van de bereikbaarheid van de Eemsdelta en het verbeteren van de verkeersveiligheid door verdubbeling van het weggedeelte Zuidbroek-Appingedam.
Projectfase	Planuitwerking - Startbeslissing minister IenM d.d. 26 augustus 2015; voordracht 46/2018.
Stand van zaken januari 2020	Met de Startbeslissing van 26 augustus 2015 is de tracéwetprocedure voor dit project gestart. In het kader van de tracéwetprocedure heeft de minister op 21 april 2016 de Kennisgeving gepubliceerd van het voornemen om voor dit project een milieueffectrapport op te stellen. Bij besluit over voordracht 46/2018 hebben PS het voorkeursalternatief X1-plus vastgesteld. Ook de minister heeft ingestemd met dit voorkeursalternatief. Dit wordt op grond van de Tracéwet uitgewerkt naar een (Ontwerp) Tracé Besluit.

Project 19: Maatregelen reistijdverkorting spoor Groningen-Bremen (RSP-RMF)

Probleem/doel	Het project Wunderline is gericht op de sociaal-economische ontwikkeling van de noordelijke grensregio. Middel hiervoor is de kwaliteitsverbetering (verkorten van de reistijd en verhogen comfort) van het spoor Groningen-Bremen, onderdeel van de Amsterdam-Hamburg corridor. Totdat de Friesenbrücke kapot is gevaren reed er elk uur een trein tussen Groningen en Leer met een overstap in Leer op de trein naar Bremen. De reistijd daarvan bedraagt 2:43 uur. Het project verbindt belangrijke economische en sociale gebieden op een Europese schaal en biedt kansen voor duurzaam en innovatief transport. Het project vergemakkelijkt kennis- en cultuuruitwisseling in het Noorden en is een katalysator voor de economie en werkgelegenheid. Projectdoel: Een snelle en directe spoorverbinding Groningen-Bremen. Dit is mogelijk door het realiseren van een grote kwaliteitsimpuls op het traject Groningen-Oldenburg-Bremen door bijvoorbeeld verkorten reistijd door de gemiddelde snelheid te verhogen, de overstap in Leer te verkorten en op termijn op te heffen en/of door het toevoegen van een extra trein.
Projectfase	Realisatiefase bij voordracht 50/2018
Stand van zaken januari 2020	In januari 2020 wordt gewerkt aan drie onderdelen van het project: De realisatie van de kwaliteitsverbetering van de spoorlijn in drie bouwstappen. Bouwstap 1 moet gelijktijdig met het herstel van de Friesenbrücke gereed zijn eind 2024 en levert een reistijd winst op van 20 minuten. Dit betekent dat de effecten van de kwaliteitsverbetering zichtbaar worden bij de opening van de nieuwe brug in het najaar van 2024. Ondertussen werken ProRail en DB-Netz aan de besteksuitwerking en aanbesteding van de eerste bouwstap. Momenteel wordt overlegd met de Duitse partners over de definitieve financiering aan Duitse zijde. Tot die tijd worden de werkzaamheden die door DB Netz moeten worden uitgevoerd door ons gedragen. Er is een netwerkorganisatie Ketenmobiliteit opgericht om met concrete maatregelen lijn langs de spoorlijn meer reizigers in de trein te krijgen. Daarnaast wordt de grensoverschrijdende samenwerking samen met de EDR verder versterkt en gestimuleerd voor die projecten die meer grensreizigers gaan opleveren.

Project 20: Wegverbinding Groningen-Zuidhorn (N355)

Probleem/doel	Op deze gebiedsontsluitingsweg A is met name in de ochtend- en avondspits in toenemende mate sprake van verkeersafwikkelingsproblemen (auto en OV). In 2006 is een pakket van maatregelen vastgesteld. Deze zijn om financiële redenen gefaseerd. De maatregelen voor het fietsverkeer en openbaar vervoer zijn inmiddels uitgevoerd, maatregelen voor gemotoriseerd verkeer niet. Uit de in 2014 geactualiseerde verkenning komt naar voren dat zich nog steeds problemen op het vlak van doorstroming en verkeersveiligheid voordoen. Naar aanleiding van de conclusies uit de planuitwerkingsfase hebben Provinciale Staten een realisatiebesluit genomen om eerst fase 1 (traject Groningen-Nieuwklap) te realiseren. Projectdoel: Met de aanpak van de wegverbinding N355 Groningen-Zuidhorn willen wij de doorstroming en verkeersveiligheid verbeteren.
---------------	---

Projectfase	- Planuitwerkingsfase - voordracht 3/2015 (afgerond); - Realisatiefase (tijdelijke VRI Slaperstil) - voordracht 84/2016 (afgerond); - Realisatiefase (fase 1 Groningen-Nieuwklap) - voordracht 34/2018.
Stand van zaken januari 2020	Op 1 februari 2017 hebben Provinciale Staten een realisatiebesluit genomen voor een tijdelijke verkeersregelininstallatie bij Slaperstil (voordracht 84/2016). Vervolgens op 3 oktober 2018 hebben Provinciale Staten een realisatiebesluit genomen voor de eerste fase. In deze voordracht is ook ingegaan op de fasering van het project N355 Zuidhorn-Groningen en de gewijzigde planning van dit project. Fase 2 zal moeten worden meegewogen bij de totstandkoming van een nieuw MIT na 2020. De tijdelijke VRI Slaperstil is in de herfstvakantie van 2017 geplaatst en blijft maximaal 5 jaar staan, maar is geen onderdeel van de eindoplossing.

Project 21: Wegverbinding Groningen-Delfzijl (N360 - N46)

Probleem/doel	Aanleiding voor de in 2007 gestarte planstudie zijnde toenemende doorstromingsproblemen op het traject Ten Boer-Groningen, alsook de behoefte aan een actuele visie op functie en bijpassende vormgeving op de gehele route. Tevens is gestudeerd op de mogelijkheden en effecten van een eventuele kortsluiting tussen de N360 en de Eemshavenweg (N46) al dan niet in combinatie met capaciteitsverruiming van de Eemshavenweg tussen Bedum en Groningen. Projectdoel: Met de keuze van de Staten in 2012 voor een sober pakket is de doelstelling gewijzigd in een keuze voor verbeteren van verkeersveiligheid en leefbaarheid met zoveel mogelijk handhaven van doorstroming.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 52/2013
Stand van zaken januari 2020	Fase 1, de maatregelen binnen de kom van Groningen en het gebied bij de kometree Ruischerbrug en fase 2, de kruising Dorpsweg Garmerwolde, de herinrichting kom Ten Boer en de verruiming van kruispunt Wirdum zijn afgerond. In 2019 is de uitvoering van fase 3 gestart. De ovonde Garmerwolde en de rotonde Wirdum zijn op de inrichting van de middenterreinen na gereed, de aanleg van de rotonde Ten Post duurt naar verwachting tot de zomer 2020. Voor de inrichting van de middenterreinen is nader overleg geweest met dorpsbelangen Garmerwolde en Ten Post voor een gedragen oplossing. Aanleg van de rotonde Ten Post is enkele maanden vertraagd door een onverwachte verplaatsing van een rioolpersleiding. De zuidelijk gelegen bushalte bij Ten Post en bushalte Winneweer zijn de twee ontbrekende zaken van het totale programma van de kwaliteitsverbetering van het OV. De overige maatregelen zijn gereed. In 2019 is een voorkeursalternatief voor bushalte Winneweer besproken. Dit voorstel behandelen wij begin 2020 in ons college. Het groenplan is aanbesteding gereed gemaakt, de uitvoering hiervan zal in 2020 plaatsvinden.

Project 22: Reactivering spoorlijn Veendam-Stadskanaal (voorheen Bereikbaarheid Veenkoloniën) (RSP RMF)

Probleem/doel	In de Veenkoloniën is behoefte aan een spoorverbinding tussen Veendam en Stadskanaal om de vitaliteit van dit gebied te behouden en te versterken. De lijn Zuidbroek-Veendam is in 2011 als eerste stap op de corridor al gereactiveerd en is een groot succes: het aantal reizigers per trein is hoger dan (op grond van het vroegere aantal busreizigers) werd verwacht. Voor Stadskanaal (en omgeving) wordt eenzelfde succes van het spoor verwacht. Hiertoe is in het Convenant Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn ook een bedrag opgenomen om de spoorlijn tot Stadskanaal te reactiveren. Projectdoel: Bieden van een goede treinverbinding tussen Stadskanaal en Groningen in beeld is die bijdraagt aan de regionale ontwikkeling en ontsluiting van Oost-Groningen.
---------------	--

Projectfase	Realisatiefase - voordracht 2019-020233
Stand van zaken januari 2020	Op 22 november 2018 zijn tijdens het BO MIRT met het Rijk afspraken gemaakt ten aanzien van reactivering van de spoorlijn Veendam-Stadskanaal, onder andere over de spoorstatus Hoofdspoorweginfrastructuur en de medewerking van ProRail. Op 27 mei 2019 hebben Provinciale Staten het besluit genomen om de spoorlijn te reactiveren. Vanwege de eerdere onzekerheid over de spoorstatus en daardoor medewerking van ProRail zijn nog niet alle projectstappen samen met ProRail doorlopen. ProRail is aan de slag om de voorkeursoplossing van de provincie uit te werken.

Project 23: Bedum - Oostelijke ontsluiting

Probleem/doel	Vrachtverkeer (met name van de zuivelfabriek) zorgt in toenemende mate voor leefbaarheids- en verkeersveiligheidsproblemen in het dorp Bedum. Door de aanleg van de Oostelijke Ontsluitingsweg Bedum ontstaat een rechtstreekse aansluiting van de Eemshavenweg (N46) naar de zuivelfabriek, waardoor het dorp Bedum wordt ontlast. Projectdoel: Verbeteren verkeersveiligheid en leefbaarheid in Bedum.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 83/2016
Stand van zaken januari 2020	Het zuidelijke deel (fase 1) van de Ontsluitingsweg wordt voorjaar 2020 gereed gemaakt voor de aanleg van de spooronderdoorgang. ProRail start in februari 2020 met de aanbesteding van de spooronderdoorgang (fase 2). Deze opdracht start in juni en de daadwerkelijke uitvoering vanaf november/december 2020. De ingebruikname van de onderdoorgang zal in het najaar van 2021 plaatsvinden. In het vierde kwartaal 2020 start de aanleg van de nieuwe brug over het Boterdiep. Aansluitend wordt het noordelijke deel (fase 3) van de ontsluitingsweg aangelegd naar de spooronderdoorgang. De gronden voor fase 1 en 2 zijn reeds aangekocht. Voor fase 3 is men met de minnelijke verwerving bezig. Naar verwachting zal de Oostelijke Ontsluitingsweg Bedum in het najaar van 2021 in gebruik worden genomen.

Project 24: Doortrekken spoorlijn Roodeschool naar de Eemshaven - FYSIEK AFGEROND

Probleem/doel	Op de bootverbinding van de Eemshaven (terminal AG Ems) naar Borkum is momenteel geen regulier openbaar vervoer aangesloten. In het projectenboek MIRT van het rijk is de doortrekking van de spoorlijn Roodeschool-Eemshaven opgenomen als quickwin-maatregel. Door het doortrekken van de spoorlijn naar de bootterminal in de Eemshaven kan een verdere groei op het spoor worden bereikt door een verbetering van het regionaal openbaar vervoer. Op die manier wordt zowel de Eemshaven per openbaar vervoer ontsloten als het toerisme tussen Groningen en Borkum verder bevorderd. Projectdoel: - verbetering van het regionaal openbaar vervoer - ontsluiting Eemshaven/bootterminal AG Ems per spoor - bevordering van het toerisme van en naar Borkum en Groningen
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 61/2015
Stand van zaken januari 2020	In 2018 zijn de nieuwe stations in Roodeschool en Eemshaven in gebruik genomen. Op 28 maart 2018 reed de eerste trein naar de Eemshaven. Op 21 juni 2018 heeft ZKH Koning Willem-Alexander het nieuwe station Eemshaven officieel geopend. In 2019 zijn door de aannemers veel restpunten opgelost en is overeenstemming tussen de partijen gekomen over het toekomstige beheer en onderhoud. In 2020 vinden alleen nog afrondende werkzaamheden en afrondende administratieve zaken plaats. Streven is om dit voor de zomer 2020 te hebben afgerond.

Project 25: Verbetering busverbinding corridor West (RSP-RMF) - FYSIEK AFGEROND

Probleem/doel	De westcorridor van Groningen (richting Leek en Roden) is de enige corridor die niet ontsloten is door spoor. De mogelijk beschikbare budgetten maken dat een spoor- of tramverbinding niet reëel is. Het verbeteren van de
---------------	---

	busverbinding op deze corridor is de enige (resterende) kans om het openbaar vervoer op deze corridor vorm te geven. Projectdoel: Het optimaliseren van het OV op de westelijke corridor. Dit zal vormgegeven worden door optimalisatie van de busverbinding. Hoofddoel hierbij is verbeteren van de reistijd (reistijdswinst boeken), het verbeteren van de betrouwbaarheid (met name in de spits), het vergroten van de toekomstbestendigheid, het verbeteren van de informatievoorziening (middels hoge DRIS-dichtheid) en de haltekwaliteit. Daarnaast zal gekeken worden naar overige bushaltes op de westelijke corridor (bijvoorbeeld behoefte aan fietsstalling en parkeergelegenheden).
Projectfase	Realisatiefase - voordrachten 4/2014 en 43/2015
Stand van zaken januari 2020	De aanleg van de tunnel Eemsgolaan en de overige werkzaamheden bij Hoogkerk (rotondecomplex) zijn inmiddels afgerond. In Leek zijn nieuw keerpunten gerealiseerd bij de Bousemalaan en in Oostindie. Tevens zijn een aantal maatregelen rondom Leek Centrum, de N372 en de Auwemalaan uitgevoerd. De werkzaamheden rondom de A7 zijn naar verwachting begin 2020 afgerond.

Project 26: Hoogwaardige fietsverbinding Leek-Groningen

Probleem/doel	De kwaliteit van de fietsverbinding tussen Leek en Groningen laat te wensen over. Onder meer de verkeersveiligheid, comfort en aantrekkelijkheid zijn een probleem. Fietzers maken nu gebruik van grotendeels dezelfde infrastructuur als het overige verkeer. Projectdoel: Ontwikkelen van een hoogwaardige fietsverbinding om daarmee het gebruik van de (elektrische) fiets tussen Leek en Groningen te stimuleren en de verkeersveiligheid te verbeteren.
Projectfase	Planuitwerkingsfase - voordracht 90/2016
Stand van zaken januari 2020	Op 1 februari 2017 hebben PS met hun besluit over voordracht 90/2016 een planuitwerkingsbesluit genomen. Dit heeft geresulteerd in een route langs de A7 (hoofdalternatief 2). Er zijn twee varianten, aan de noord- of zuidkant van de A7. In oktober 2019 heeft de stuurgroep unaniem ingestemd met een variant aan de zuidzijde van de A7. Daarbij voorziet het plan vanaf Lettelbert in twee verschillende routes richting Leek en een toekomstig fietspad op de Zonnawal bij Oostwold. PS zijn daarover op 28 oktober 2019 schriftelijk geïnformeerd (documentnr: 2019-091910/44/A1). Ons college heeft op 25 februari 2020 de voordracht realisatiebesluit vastgesteld.

Project 27: Blauwe Loper

Probleem/doel	Zowel provincie als de gemeente Oldambt wil stimuleren dat de bewoners van Winschoten en Blauwestad van elkaars voorzieningen gebruik maken. Gezien de relatief korte afstand vinden gemeente en provincie het dan ook gewenst om in te zetten op een directe verbinding voor fietsers en voetgangers. Deze verbinding is er op dit moment echter nog niet. De A7, het Oldambtmeer, het Winschoterdiep en een ecologische verbindingzone vormen een grote barrière. Projectdoel: Het opheffen van de barrière tussen Winschoten en Blauwestad voor fietsers en voetgangers.
Projectfase	Realisatiefase - voordracht 2/2017
Stand van zaken januari 2020	Met het realisatiebesluit van Provinciale Staten op 20 april 2017 en de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen provincie en gemeente Oldambt op 5 september 2017 kon het project naar de aanbestedingsfase. Inmiddels is de BouwteamPRO-fase gestart met de winnende aannemerscombinatie. Samen met de aannemer verder wordt het aangeboden schetsontwerp uitgewerkt tot een uitvoeringsontwerp. Op 1 oktober 2019 is door de beide partijen de turnkey-overeenkomst getekend. De bouw is januari 2020 gestart en is volgens planning eind 2020 gereed.

Project 28: Zwolle-Herfte (RSP-RMF)

Probleem/doel	Zwolle behoort tot de belangrijkste spoorknooppunten in Nederland en vervult een cruciale functie als scharnier tussen het spoorwegnetwerk van de brede Randstad en dat van de vier provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel. In Zwolle komen vijf Intercityverbindingen en drie regionale spoorlijnen samen. Op dit moment zijn niet alle overstappen op station Zwolle ideaal, doordat treinen niet tegelijk kunnen in- en uitrijden. Dit leidt voor sommige treinen tot lange wachttijden op station Zwolle, waardoor overstappen in Leeuwarden en Groningen onder druk komen te staan. Daarnaast hebben de treinen uit Leeuwarden en Groningen een conflict met de trein naar Emmen. Projectdoel: Het opheffen van het conflict van de IC's naar Groningen en Leeuwarden met de lijn naar Emmen, het realiseren van een goede kwaliteit van de 'overstapknoop' te Zwolle en het verkorten van de reistijd tussen Zwolle en Leeuwarden/Groningen, zodat ook op deze stations goede overstappen ontstaan.
Projectfase	Realisatiefase – voordracht 14/2014
Stand van zaken januari 2020	Met het besluit over Voordracht 14/2014 over Zwolle Spoort, inclusief Zwolle Herfte, hebben PS besloten tot een financiële bijdrage aan dit project. Opdrachtgever aan ProRail is het ministerie van IenW. In 2015 heeft het ministerie in afstemming met onder andere SNN gekozen voor de oplossing met een dive-under bij Herfte. In 2016 liep de tracéwetprocedure om de oplossing planologisch mogelijk te maken. In 2018 waren de uitkomsten van de eerste aanbesteding bekend. De werkzaamheden zijn in uitvoering en worden in 2022 afgerond.

Project 29: Hoogezand Knijpsbrug en omgeving

Probleem/doel	Hoogezand-Sappemeer is met infrastructuur als het Winschoterdiep, de spoorlijn Groningen-Veendam/Leer(D), de A7 en Hoofdstraat/Meint Veningastraat van oudsher oost-west georiënteerd. Gelijktijdig heeft Hoogezand-Sappemeer, met bijna 35.000 inwoners, maar een beperkt aantal noord-zuid verbindingen die intensief gebruikt worden. Hierdoor ontstaan flinke doorstromingsproblemen waarbij de noord-zuid verbindingen bij de Rengersbrug en in het bijzonder Knijpsbrug in het oog springen.
Projectfase	Verkenningfase - voordracht 30/2016
Stand van zaken januari 2020	PS hebben op 1 juni 2016 ingestemd met voordracht 30/2016, waarmee dit project is opgenomen in de Verkenningfase van het MIT. Een globale verkenning is doorlopen, er wordt nu gewerkt aan een nadere verkenning. De verkenningfase is nagenoeg afgerond maar heeft langere tijd stil gelegen als gevolg van een discussie met Rijkswaterstaat over de financiering van de aanpassingen bij de aansluiting A7-N387. Deze discussie is afgerond. Tijdens de stuurgroep overleg van 9 mei 2019 zijn de voorkeursvarianten vastgelegd. Op dit moment worden de Samenwerkingsovereenkomst en overeenkomst Eigendom Beheer en Onderhoud opgesteld. In maart 2020 worden de informatiebijeenkomsten georganiseerd voor de omgeving. Voor de locatie 2 (Rengersbrug) is het plan om met realisatie aan te sluiten bij gepland groot onderhoud. Hiervoor komen we bij u terug met een voorstel. Voor de overige locaties moet nog een planuitwerkingsbesluit (2020) en realisatiebesluit (2021) genomen worden. Uitvoering staat voor 2021/2022 gepland. Met de brief van 28 januari 2020 (kenmerk 2020-005601) zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de stand van zaken.

Project 30 : Doorfietsroute Groningen-Haren(-Zuidlaren) - AFGEROND

Projectfase	Afgerond, zie Voortgangsrapportage RSP/MIT 2019
-------------	---

Nr.	Projecten	Bedrag RSP prijspeil 2019 (€ mln.)	Bedrag MIT prijspeil 2019 (€ mln.)	Totaal bedrag prijspeil 2019 (€ mln.)	Gereali-seerd t/m 2019 (€ mln.)	Aange-gane verplich-tingen (€ mln.)	Verkenning	Plan-uitwerking	Realisatie
1.	Zuidelijke Ringweg (RSP)	722,8		722,8	242,8	480,0	Afgerond	Afgerond	2015- 2024
2.	Spoor Leeuwarden-Groningen (RSP)	70,6			49,8	20,8	Afgerond	Afgerond	2014- 2020
3.	Spoor Groningen-Veendam (RSP)	17,1		17,1	17,1		Afgerond	Afgerond	Afgerond 2011
4.	Infra Q-liners en HOV-bus Transferia en busstations (RSP)	68,0		68,0	56,8	7,3	Afgerond	Afgerond	2011-2020
5.	Facelift noordelijke stations (RSP) - smalle perrons	6,9		6,9	5,6	0,8	Afgerond	Afgerond	2010-2018 p.m.
6.	Bereikbaarheid Lauwersmeergebied	53,2		53,2	27,7	25,5			
	□ Mensingeweer-Ranum en fietspad Mensingeweer-Baflo						Afgerond	Afgerond	2013-2016
	□ Verkeersonveiligheid noordelijk deel + Doorfietsroute Winsum-Groningen + Noordelijke ontsluitingsweg Ranum-Onderdendamsterweg + Verbetering doorstroming en verkeersveiligheid zuidelijk deel incl. aansluiting Noorderhoogebrug						2012-2017	2014-2018	2016- 2022
7.	OV-bereikbaarheid Stad	10,2		10,2	10,1	0,1	Afgerond	Afgerond	2013-2023
8.	Eindbeeld N366	-	17,6	17,6	16,5	1,1	Afgerond	Afgerond	2005-2020
9.	Rondweg Zuidhorn (N355) en beweegbare brug Zuidhorn	-	4,5	4,5	4,5	0	Afgerond	Afgerond	Afgerond 2018
10.	Bruggen Aduard-Dorkwerd	-	15,5	15,5	15,5	0	Afgerond	Afgerond	Afgerond 2019
11.	Oostelijke Ringweg	-	0,7	0,7	0,4	0	Afgerond	Afgerond	Afgerond 2017
12.	Doorfietsroute Ten Boer-Groningen.	-	2,0	2,0	1,5	0,5	Afgerond	Afgerond	2016-2021
13.	Dynamisch Verkeersmanagement ⁷	-	11,3	11,3	9,2	2,1	Afgerond	Afgerond	2013-2020
14.	Aanpak MIT-Instandhoudingsknelpunten	-	12,9	12,9	12,5	0,4	2009-2016	2009-2016	2009-2020
15.	Spoorzone Groningen (RSP)	192,1	0,1	190,4	52,0	140,1	Afgerond	Afgerond	2016-2023
16.	Westelijke Ringweg Groningen	-	25,0	25,0	0	0	2020-2022	2023-2024	Na 2024
17.	Hoofdontsluiting Leek-Roden	-	3,1	3,1	1,7	1,4	Afgerond	Afgerond	Zie project 25
18.	Verdubbeling N33 Midden	50,9	30,1	81,0	1,2	5,7	2015-2018	2018- 2021	2022-2024

Nr.	Projecten	Bedrag RSP prijspeil 2019 (€ mln.)	Bedrag MIT prijspeil 2019 (€ mln.)	Totaal bedrag prijspeil 2019 (€ mln.)	Gereali- seerd t/m 2019 (€ mln.)	Aange- gane verplich- tingen (€ mln.)	Verkenning	Plan- uitwerking	Realisatie
19.	Maatregelen reistijdverkort Groningen-Leer-Bremen	45,4	4,0	49,4	11,6	37,8	Afgerond	2015-2018	2018-p.m.
20.	Wegverbinding Groningen – Zuidhorn (N355) Fase 1 Vervolgfasen	-	8,7	8,7	1,0	7,7	Afgerond p.m.	Afgerond p.m.	2019-2021 p.m.
21.	Groningen-Delfzijl (N360)	-	3,6	3,6	3,4	0,2	Afgerond	Afgerond	2014-2020
22.	Reactivering spoorlijn Veendam- Stadskanaal (RSP)	64,7		64,7	3,3	61,4	Afgerond	Afgerond	2019-2024
23.	Bedum - Oostelijke ontsluiting	financiën zitten in project 6					Afgerond	2015-2016	2016-2021
24.	Doortrekken spoorlijn Roodeschool- Eemshaven	-	6,2	6,2	5,3	0,9	Afgerond	Afgerond	2015-2020
25.	Verbetering busverbinding corridor West	10,5	2,1	12,7	9,7	3,0	Afgerond	Afgerond	2015-2020
26.	Doorfietsroute Leek-Groningen	-	7,8	7,8	0,1	0	2014-2016	2016-2020	2020-2024
27.	Blauwe Loper	-	4,6	4,6	4,2	0,4	Afgerond	Afgerond	2019-2020
28.	Zwolle-Herfte	10,0		10,0	0	10,0	Afgerond	Afgerond	2015-2022
29.	Hoogezand Knijpsbrug en omgeving		1,5	1,5	0	0	2016-2020	2020-2021	2021-2022
30.	Doorfietsroute Groningen-Haren(- Zuidlaren) (projecttrekker gemeente Groningen)		0,9	0,9	0,9	0,9	Afgerond	Afgerond	Afgerond 2018
	Totaal	1.269,2	158,2	1.412,3	569,7	808,1			

RSP-projecten zijn oorspronkelijk prijspeil 2007 en worden geïndexeerd met de toegekende IBOI. MIT-projecten worden met ingang van 2010 geïndexeerd met de BDB-index (Bureau Documentatie Bouwwezen).

Ten opzichte van vorige voortgangsrapportage RSP/MIT: **Planning informatie vervangt p.m.** of **Planning verschoven 0-2 jaar.**

Overzicht RSP-projecten: Voornaamste risico's per project

Generieke risico's

Voor alle projecten geldt dat twee risico's eigenlijk altijd van toepassing zijn waarmee we in de risicoreservering van de projecten ook rekening houden.

- Vertraging door stagnerende grondverwerving;
- Tegenvallende aanbesteding door marktspanning.

NB. Voor het RSP-programma geldt in zijn algemeenheid dat kostenstijgingen als gevolg van bijvoorbeeld onvoorziene omstandigheden en wijziging van de scope van projecten binnen het beschikbare RSP-budget moeten worden opgevangen. (Conform toezegging voormalig gedeputeerde Moorlag tijdens de Statencommissievergadering BFE van 30 november 2011 wordt elk jaar aan de de voortgangsrapportage RSP/MIT toegevoegd een overzicht van de voornaamste risico's bij de RSP-projecten.)

Concrete Projecten	trekker	(voornaamste) overige partijen	risico
Aanpak Ring Zuid (A7 Zuidelijke Ringweg Groningen fase 2)	RWS	provincie Groningen, gemeente Groningen en Combinatie Herepoort	• Druk op de uitvoeringskosten • Druk op de planning.
Spoor Leeuwarden-Groningen	provincies Groningen en Fryslân	gemeenten en ProRail	• Langere doorlooptijd als gevolg van problemen in de uitvoering • Langere doorlooptijd door zettingstijd gronden en andere conditioneringszaken • Hogere kosten door risico baanstabiliteit (voor nu beheersbaar en door extra onderzoek onder controle)
Spoor Groningen-Veendam	provincie	Het project is inmiddels gerealiseerd.	
Infra Q-liners en HOV-bus / Transferia en busstations	provincie	gemeenten, Rijk, Regio Groningen-Assen	• Geen financiële risico's, bijdragen per project zijn gemaximeerd.
Facelift Noordelijke Stations	provincie	ProRail, gemeenten, Arriva	• Geen financiële risico's. Budget is bepalend.

projecten Regionaal Mobiliteitsfonds	trekker	(voornaamste) overige partijen	risico
Groningen Spoorzone	provincie	gemeente Groningen, ProRail, NS, Rijk	• Het niet tijdig verkrijgen van vergunningen, met als gevolg vertraging en meerkosten • Het niet tijdig gereed hebben van het opstel terrein, waardoor deze niet tijdig in gebruik genomen kan worden • Technisch inhoudelijke risico's
Bereikbaarheid Lauwersmeergebied Mensingeweer-Ranum en fietspad Mensingeweer-Baflo	provincie	Beide projecten zijn inmiddels afgerond.	
Veiliger maken zuidelijk deel N361 Herinrichting Adorp, Sauwerd en Winsum en Verbeteringsmaatregelen N361 zitten in de realisatiefase.	provincie	gemeenten, Regiopolitie	• Overlast voor de omgeving door het ontbreken van goede omleidingsroutes.
Veiliger maken noordelijk deel N361	provincie	gemeenten, Regiopolitie	• Geen andere dan de generieke risico's
Doorfietsroute Groningen-Winsum N361	provincie	gemeenten, Regio Groningen-Assen	• Veel grondwerk, aantreffen PFAS houdende grond

projecten Regionaal Mobiliteitsfonds	trekker	(voornaamste) overige partijen	risico
Bedum - oostelijke ontsluiting	provincie	gemeente Bedum, Friesland Campina Domo, ProRail, ministerie IenW	• Grondenvererving ter plaatse van locatie onderdoorgang prorail lukt niet of zeer moeizaam: gevolg verlate opstart aanbesteding tunnelalliantie en mogelijk latere in gebruikname ontsluitingsweg • Grondenvererving ter plaatse van locatie fase 3 lukt niet: gevolg opstarten onteigeningsprocedure en daardoor mogelijk verlate in gebruikname ontsluitingsweg
Reactivering spoorlijn Veendam-Stadskanaal	provincie	gemeenten, ProRail, STAR, ministerie IenW, ILT (Inspectie Leefomgeving en Transport)	• Langere doorlooptijd en/of hogere kosten als gevolg van juridische vormgeving (bijzondere situatie dat stoomtreinen en reguliere treinen van hetzelfde spoor gebruik gaan maken) en (veiligheids)consequenties voor de operatie. • Draagvlak ProRail/ILT voor voorkeursoplossing. • Overwegveiligheid in verband met huidige 28 spoorwegovergangen. Onduidelijk is wat standpunt ProRail gaat zijn over de mate waarin dit aantal moet worden teruggebracht en wat de impact voor de omgeving/rechthebbers is.
Openbaar vervoer in stad Groningen	provincie en gemeente Groningen	OV-bureau Groningen Drenthe	• Draagvlak bij omwonenden voor maatregelen in de stad Groningen
Verbetering busverbinding corridor West	provincie	gemeenten, RWS	• Tijdig afronden grondoverdrachten
Spoor Zwolle-Herfte	ministerie IenW	provincies, ProRail, gemeente Zwolle, NS en Arriva	• Geen risico, bijdrage provincie is een lump sum bijdrage.
N33 Midden	provincie en RWS	ministerie IenW, provincie en gemeenten	• Ambities duurzaamheid en vergroening niet kunnen waarmaken • Budget en planning staan onder druk • Draagvlak omgeving vasthouden
Maatregelen verkorting reistijd spoorverbinding Groningen-Bremen	provincie	ProRail, ministerie IenW, Duitse partners	• Hersteltijd van de Friesenbrücke. Belangrijke mijlpaal voor de planning is 2024, wanneer de Friesenbrücke weer hersteld moet zijn. • Formele Duitse financiering. • Dekking exploitatie van de Wunderline. • Haalbaarheid planning bouwstap 1 in relatie tot door EU geëiste procedures voor grensoverschrijdende verbindingen.

5. Voortgangsrapportage infrastructurele werken

Inleiding

Conform de afspraken gemaakt in de vergadering van het presidium van 29 januari 2014 wordt de voortgangsrapportage infrastructurele werken in afgeslankte vorm als bijlage in de Rekening 2019 aan u gepresenteerd.

Om u toch te voorzien van meer uitgebreide projectinformatie is een website (infrakaartgroningen.nl) gebouwd met hierin alle projecten in deze rapportage maar met uitgebreidere informatie. Het betreffen projecten welke per 31 december 2019 in uitvoering zijn en projecten welke nog niet in uitvoering zijn maar waarover u al wel middels een realisatiebesluit in een voordracht positief hebt besloten. Per project zijn (indien van toepassing) op de website links geplaatst naar bestuurlijke besluitvorming met betrekking tot realisatievoordrachten en ook naar andere projectgerelateerde websites.

Soort projecten en getoonde informatie

De rapportage bevat projecten die als scope nieuwbouw, bijvoorbeeld de aanleg van rotondes en het verbreden van een weg maar ook regulier onderhoud kunnen hebben. De volgende programma's liggen ten grondslag aan de in de rapportage opgenomen projecten:

- MIT/RSP (Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport/Regiospecifiek Pakket)
- Meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur
- Vaarweg Lemmer-Delfzijl.

Fase

De kolom Fase laat de projectfase zien waarin de projecten zich bevinden. Bij de voordracht MIT/RSP met nummer 2011/41 zijn verschillende fasen gedefinieerd waarin een project zich kan bevinden. Hierbij wordt aangesloten in deze rapportage.

Budget

De kolom Budget wat getoond wordt laat de totale financiering/ raming van een project zien.

Realisatie

De kolom realisatie wat getoond wordt laat zien welke verplichtingen er reeds zijn aangegaan maar nog niet betaald en wat er reeds is uitgegeven ten behoeve van de realisatie van het project.

Saldo

De kolom saldo laat zien wat het verschil is tussen het budget en de realisatie.

Voortgang projecten

De voortgang van een project is niet direct af te leiden bij de huidige rapportage. Om die reden wordt gebruik gemaakt van symbolen waaruit wel direct valt af te leiden in welk stadium een project zich bevindt. De weergave geeft aan in hoeverre een project fysiek gereed is. Het betreffen de volgende symbolen:

< 25% Het project is voor minder dan 25% gereed.

Het project is voor ongeveer 25% gereed.

Het project is voor ongeveer 50 % gereed.

Het project is voor ongeveer 75% gereed.

Rapportage

De rapportage bevat twee onderdelen, te weten:

- A. Voortgang provinciale infrastructurele werken aan wegen en vaarwegen
- B. Infrastructurele werken en Social Return on Investment (SROI)

A. Voortgang infrastructurele werken aan wegen en waterwegen

Project :	100258: N361 Herinrichting Winsum		
Omschrijving	De N361 in de bebouwde kom van Winsum wordt heringericht waarmee een verbetering van de verkeersleefbaarheid en de veiligheid wordt beoogd.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2020	2021
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 2.986.000	€ 0	€ 2.986.000

Project :	100302: N361 Herinrichting Adorp		
Omschrijving	Herinrichting Adorp. Tevens worden er een aantal verbeteringsmaatregelen genomen.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2019
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 4.415.000	€ 2.763.962	€ 1.651.038

Project :	100405: N361 Herinrichting Sauwerd		
Omschrijving	Herinrichting van het dorp Sauwerd. Tevens worden er een aantal verbeteringsmaatregelen genomen.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2018	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 5.453.000	€ 662.886	€ 4.790.114

Project :	100056: Maatregelenpakket wegverbinding Groningen-Delfzijl N360		
Omschrijving	Realisatie van het maatregelenpakket, de sobernulplusvariant. Naar aanleiding van verkenningen naar reële alternatieven voor een nieuwe of verbeterde wegverbinding.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2015	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 8.023.135	€ 6.658.843	€ 1.364.292

Project :	100448: Groot onderhoud N388 Grijpskerk-Nittersdijk		
Omschrijving	Groot onderhoud van de N388 wegvak Grijpskerk-Nittersdijk uit het meerjarenprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 1.200.000	€ 761.422	€ 438.578

Project :	100183: N366 Aanpak wegvak Pekela - Ter Apel		
Omschrijving	Het verbreden van de weg van 7,50 m. naar 8,60 m. Het grotendeels verbreden van de bermen inclusief de herplant van bomen waarbij rekening wordt gehouden met een obstakelvrije zone van 8 m. Daarnaast zal de kruising Pekela-zuid worden gereconstrueerd.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2018	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 8.750.000	€ 5.762.533	€ 2.987.467

Project :	100283: Blauwe Loper		
Omschrijving	Winschoten en Blauwestad liggen op een steenworp afstand van elkaar, maar voor fietsers en voetgangers is er nu geen directe verbinding tussen beide kernen. Op dit moment worden de beide kernen gescheiden door het Oldambtmeer, de A7 en het Winschoterdiep.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 6.500.000	€ 991.273	€ 5.508.727

Project :	100150: N361 Verkeersveiligheid noordelijk deel (Mensingeweer-Lauwersoog)		
Omschrijving	De provinciale weg N361 is relatief onveilig. Op het noordelijke deel Mensingeweer-Lauwersoog vinden vooral op de kruispunten verkeersongevallen plaats. Op het laatste deel - in het Lauwersmeergebied - gaat het ook om aanrijdingen met dieren. Het doel van het project is het verbeteren van de verkeersveiligheid op het gehele tracé tussen Mensingeweer en Lauwersoog en de verkeersleefbaarheid in de dorpen.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 2.350.000	€ 485.300	€ 1.864.700

Project :	100255: Oostelijke ontsluitingsweg Bedum		
Omschrijving	Vrachtverkeer (met name van FrieslandCampina) zorgt in toenemende mate voor leefbaarheidsproblemen in het dorp Bedum. Mede op basis van een quickscan is in 2013 besloten om een oostelijke rondweg om Bedum te realiseren. Er zijn meerdere varianten ontwikkeld. Provinciale Staten en de gemeenteraad van Bedum hebben in december 2014 gekozen voor alternatief 2 als voorkeursalternatief. Deze variant is verder uitgewerkt.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2021
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 13.000.000	€ 3.776.936	€ 9.223.064

Project :	100444: Groot onderhoud kunstwerken		
Omschrijving	Aan diverse kunstwerken wordt onderhoud gepleegd.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 613.360	€ 288.584	€ 324.776

Project :	100458: Groot onderhoud N363 Ranum-Uithuizermeeden		
Omschrijving	Groot onderhoud van de hoofdrijbaan van de N363 tussen Ranum-Warfum-Uithuizermeeden		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 2.520.000	€ 73.410	€ 2.446.590

Project :	100500: Ketenmobiliteit		
Omschrijving	Het aantrekkelijker maken van de ketenreis van deur tot deur met het openbaar vervoer. Dit project richt zich met name op de faciliteiten rondom bushaltes zoalsabri's en fietsenstallingen en de basisinrichting.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 1.450.000	€ 14.166	€ 1.435.834

Project :	100159: N355 Groningen-Zuidhorn		
Omschrijving	In 2005/2006 is een verkenning uitgevoerd naar de verkeersproblematiek op de N355. De studie heeft in 2006 geleid tot een door ons college vastgesteld voorkeursalternatief. Dit omvat de aanleg van een parallelweg en opheffen van aansluitingen. Integraal is daarbij gekeken naar een oplossing voor wat betreft de afwikkeling van het autoverkeer, het ontwikkelen van een Fietsroute Plus, het landbouwverkeer en de waarborging van een goed functionerend openbaar vervoer.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2020	2021
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 17.165.000	€ 2.619.006	€ 14.545.994

Project :	100371: Rondje Lauwersmeer		
Omschrijving	Het Rondje Lauwersmeer verbetert de beleving van de bijzondere natuurwaarden in het Nationaal Park Lauwersmeer en haar directe omgeving, waaronder Werelderfgoed Waddenzee. Er wordt geïnvesteerd in het versterken van het route gebonden aanbod, in nieuwe beleefplekken en in de herkenbaarheid en beeldkwaliteit van het Lauwersmeer voor verschillende doelgroepen.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2017	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 3.272.220	€ 841.375	€ 2.430.845

Project :	100051: Baggeren/boordvoorzieningen/depots Van Starckenborghkanaal		
Omschrijving	Eindresultaat van dit project is de verruiming van het onderwaterprofiel van het Van Starckenborghkanaal, zodat de vaarweg geschikt is voor klasse V schepen (max. 110 x 11,5 m), met een diepgang van 3,5 m. Het profiel is gedimensioneerd conform de uitgangspunten van het 'Plan van aanpak investeringen Fries-Groningse kanalen (mei 1997)', bijlage 13, asymmetrisch profiel W.L. in Groningen. Vooralsnog is in het kader van de No-regretmaatregel geen rekening gehouden met de maatgevende laagwaterstand.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2000	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 23.789.588	€ 23.744.711	€ 44.877

Project :	100207: Baggeren Winschoterdiep		
Omschrijving	Het Winschoterdiep wordt gebaggerd zodat het geschikt is voor klasse IV scheepvaart.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2013	2022
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 10.391.269	€ 8.316.070	€ 2.075.199

Project :	100515: Groot onderhoud N980 Niekerk-Sebaldeburen		
Omschrijving	Groot onderhoud van de hoofdrijbaan van de N980 Niekerk-Sebaldeburen		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 432.000	€ 33	€ 431.967

Project :	100415: Vervangen boordvoorzieningen Oude Eemskanaal en baggerwerkzaamheden Jachthaven 't Dok		
Omschrijving	De beschoeiing in het traject Oude Eemskanaal westzijde km 1.808 t/m 2.077 en km 2.08 t/m 2.2881 (brug Oude Zeesluis) dient vervangen te worden. Dit is gewenst omdat de bestaande damwand niet meer voldoet aan de huidige eisen. Daarnaast dienen baggerwerkzaamheden te worden uitgevoerd bij Jachthaven 't Dok vanwege problemen met de diepgang.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2018	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 913.600	€ 505.219	€ 408.381

Project :	100417: Groot onderhoud N860 Waterhuizen-Westerbroek		
Omschrijving	Meerdere werkzaamheden op/nabij de N860. Waaronder een pilot project op de fietsroute Hoogezand-Groningen. met als doel de verkeersveiligheid op de (brom)fietsroute Hoogezand-Groningen te verbeteren door in te zetten op de drie E's: Engineering (infrastructuur), Enforcement (handhaving) en Education (educatie).		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 775.000	€ 736.898	€ 38.102

Project :	100338: Vervangen boordvoorziening Winschoterdiep noordzijde en zuidzijde		
Omschrijving	De beschoeiing in het traject km 6.250 tot km 7.688 noordzijde en km 6.055 tot 6.084 en km 16.690 - km 16.702 aan de zuidzijde van het Winschoterdiep dient vervangen te worden. Deze vervanging is gewenst omdat de bestaande damwand niet meer voldoet aan de huidige eisen.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2018	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 4.385.760	€ 3.145.096	€ 1.240.664

Project :	100420: Kadewerk Noord-Willemskanaal oostzijde incl. fietssnelweg		
Omschrijving	Het project behelst kadeverbeteringswerken voor het waterschap en het huidige fietspad (en fietsbrug) wordt opgewaardeerd naar een zogenaamde fietssnelweg.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2017	2022
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 5.071.900	€ 1.629.748	€ 3.442.152

Project :	100142: Kiek over Diek		
Omschrijving	Het realiseren van een fietsroute langs de Waddenkust.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2012	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 5.449.145	€ 4.516.826	€ 932.319

Project :	100450: Groot onderhoud N980 Grootegast-Doezum		
Omschrijving	Het verbeteren van de wegkwaliteit volgens het onderhoudsprogramma en het verbeteren van de leefbaarheid in Doezum door middel van herinrichting.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 1.200.000	€ 923.383	€ 276.617

Project :	100201: Fietsroute Plus Groningen-Ten Boer		
Omschrijving	De eerste aanleiding voor het ontwikkelen van de Fietsroute Plus tussen Groningen en Ten Boer is de in december 2002 door Provinciale Staten van Groningen vastgestelde Beleidsnota Fiets en de twee daaruit volgende Actieplannen Fiets.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2016	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: 	€ 4.500.000	€ 2.163.386	€ 2.336.614

Project :	100151: Fietsroute Plus Groningen-Winsum (N361)		
Omschrijving	Na het doorlopen van de planuitwerking is met de voordracht 38/2016 is op 7 juli 2016 het besluit genomen een Fietsroute Plus te realiseren tussen Groningen en Winsum. De fietsroute wordt voor het grootste deel aan de westzijde van het spoor aangelegd en doet daarbij de dorpen Adorp en Sauwerd aan.		
Planning	Fase	Start	Einde
	Uitvoering - Realisatie	2019	2020
Financiën	Budget	Realisatie	Saldo
Gereed: < 25%	€ 6.800.000	€ 1.173.954	€ 5.626.046

B. Infrastructurele werken en Social Return on Investment (SROI)

Ten behoeve van SROI (Social Return on Investment) zijn bij de uitvoering van een aantal van onze infrastructurele werken en een aantal andere projecten middelen beschikbaar gesteld welke moeten worden ingezet ten behoeve van de terugkeer van werklozen op de arbeidsmarkt.

In de contracten die wij hebben afgesloten met de opdrachtnemers is opgenomen dat 2% van de aanneemsom moet worden gespendeerd aan de terugkeer van deze mensen op de arbeidsmarkt.

In onderstaande tabel is weergegeven bij welke werken in 2019 SROI is toegepast en welke bedragen daarmee gemoeid waren. (Projecten die in 2019 zijn aanbesteed, maar waarbij nog geen SROI is toegepast zullen worden weergegeven bij de rapportage 2020.)

Toegepaste Social Return on Investment provincie Groningen in 2019				
Project	Opdrachtnemer	Startdatum	Einddatum	SR-verplichting
Groot onderhoud N996	Schagen Infra	01-04-2018	01-05-2019	€ 16.200,00
HOV Leek Deel A	KWS Infra	01-05-2018	31-12-2019	€ 53.040,00
Realisatie faunadikers Westerbroek	Aannemersbedrijf Oosterhuis BV	01-06-2018	30-11-2019	€ 9.920,00
Vervangen brug Mensingeweer	Macadam Nederland B.V.	01-07-2018	30-09-2019	€ 15.440,00
Opwaarderen nautische voorzieningen Winschoterdiep en A.G. Wildervanckkanaal	Beens Groep	23-07-2018	01-10-2019	€ 99.200,00
N366 Verdubbeling Veendam-Pekela	Gebr. van der Lee	01-09-2018	31-12-2019	€ 132.620,00
Onderhoud Kinderverlatenbrug	Salverda Bouw BV	01-11-2018	30-0-2019	€ 958,00
Groot onderhoud N361 fase 1 en herinrichting Adorp	KWS Infra	01-02-2019	01-02-2020	€ 41.620,00
Groot onderhoud Langebrug	Salverda Bouw BV	01-04-2019	31-08-2019	€ 2.194,00
Groot onderhoud N969 Blijham	KWS Infra	08-04-2019	26-07-2019	€ 19.320,00
HOV Leek Deel D	Koninklijke Sjouke Dijkstra B.V.	01-05-2019	01-11-2019	€ 12.920,00
HOV Leek Deel D	De Boer & De Groot civiele werken b.v.	01-05-2019	01-11-2019	€ 9.200,00
Groot onderhoud tunnel Schoollaan Slochteren	Salverda Bouw BV	01-05-2019	30-09-2019	€ 1.976,00
Baggeren splitsing Eemskanaal	JP Schilder B.V.	13-05-2019	19-08-2019	€ 4.400,00
Groot onderhoud Ring Oost Groningen	KWS Infra	01-06-2019	31-08-2019	€ 10.460,00
Groot onderhoud tunnel Leens	Leggedoor Betontechniek BV	01-06-2019	30-11-2019	€ 1.020,00
Baggeren en beschoeling Jachthaven 't Dok	Tebezo Waterbouw & Nautische Dienstverlening	13-06-2019	31-03-2020	€ 11.640,00
Boordvoorziening Winschoterdiep Hoogezand	Tebezo Waterbouw & Nautische Dienstverlening	11-07-2019	15-04-2020	€ 51.960,00
Fase 1 Rondweg Bedum	BAM Infra Regionaal Drachten	19-08-2019	01-07-2020	€ 25.980,00
Onderhoud brug Bourtangestraat	Salverda Bouw BV	01-09-2019	31-12-2019	€ 776,00
Groot onderhoud N860 Waterhuizen-Westerbroek	Koninklijke Sjouke Dijkstra B.V.	09-09-2019	04-10-2019	€ 10.440,00
Reconstructie aansluiting Pekela-Zuid en verbreding Pekela-Alteveer	HAZ Groen Grond en Infra bv.	01-10-2019	01-09-2020	€ 77.120,00
Rotondes N361 Leens en Wehe den Hoorn	BAM Infra Regionaal Drachten	04-12-2019	01-10-2020	€ 23.620,00
Aanpak N361 fase 2 en herinrichting Sauwerd *	BAM Infra Regionaal Drachten	10-02-2020	01-12-2020	€ 53.180,00
subtotaal infrastructurele werken				€ 685.204,00
Breedband	Rodin Group	01-01-2018	01-01-2022	€ 800.000,00
Inspectievaartuig	Niestern Sander	22-02-2018	22-02-2019	€ 38.000,00
Concessie 1000 laadpalen Groningen en Drenthe	Alfen ICU BV	01-07-2019	30-06-2022	€ 31.100,00
Concessie 1000 laadpalen Groningen en Drenthe	Allego B.V.	01-07-2019	30-06-2022	€ 31.100,00
subtotaal overig				€ 900.200,00
totaal				€ 1.585.404,00

* Dit project is in 2019 gestart met de voorbereidende werkzaamheden.

6. Voortgangsrapportage Provinciale Meefinanciering

In 2007 is het Fonds Provinciale Meefinanciering opgericht. Dit fonds biedt de provincie de mogelijkheid om mee te financieren in belangrijke economisch structuurversterkende projecten. Zo is de afgelopen jaren mee geïnvesteerd in projecten als Proeftuin 5G, RIG en Kiek over Diek. Ook speelt het fonds een cruciale rol bij de financiering van het Innovatief en Duurzaam MKB Groningen, de cofinanciering van Waddenfondsprojecten en toeristische infrastructuur rond Blauwestad.

Sinds 2007 is vanuit het fonds aan projecten in totaal een bijdrage van ruim € 100 miljoen subsidie toegekend. Dit bedrag is vanuit andere fondsen/overheden met € 442 miljoen opgehoogd. De bijdrage van projecteigenaren en overige investeerders bedraagt € 608 miljoen. De inzet van deze € 100 miljoen zorgt aldus voor een totale investering van ruim € 1,1 miljard in de Groninger economie. Naar verwachting zullen door de projecten in totaal ca. 7700 arbeidsplaatsen worden gecreëerd. Het betreft ca. 1500 directe en 6200 indirecte arbeidsplaatsen. Het fonds vormt hiermee een essentiële en onmisbare schakel in de structuurversterking van de Groninger economie.

Inleiding

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2007 hebben Provinciale Staten extra cofinancieringsmiddelen beschikbaar gesteld voor meefinanciering van ruimtelijk-economische projecten. In dit kader is in het fonds Provinciale Meefinanciering opgericht.

Bij motie hebben Provinciale Staten in hun vergadering van 17 september 2008 gevraagd om:

- Het vaststellen van een beleidsnota waarin wordt vastgelegd hoe Provinciale Staten uitwerking geven aan haar ruimtelijk-economische stimuleringsstaak;
- In deze nota aan te geven hoe de te besteden (cofinancierings)middelen bijdragen aan de beleidsdoelen die Provinciale Staten in hun programmabegroting hebben vastgesteld;
- Jaarlijks informatie te verstrekken over projecten, die onder andere in SNN-verband zijn afgesloten en die mee door de provincie Groningen worden gefinancierd en waarbij wordt aangegeven hoe het uitgevoerde project heeft bijgedragen aan het bereiken van de gestelde beleidsdoelen (onder andere gerealiseerde private cofinanciering en het werkgelegenheidseffect).

Op 18 mei 2009 hebben Gedeputeerde Staten haar reactie gegeven op de motie. Hierbij is toegezegd om jaarlijks te rapporteren over de voortgang van het fonds en de vanuit Groningen gecommitteerde projecten voor Koers Noord, OP EFRO, Interreg, Waddenfonds etc. waaraan ook een bijdrage uit het fonds is toegekend. Met deze rapportage over de stand van zaken per 31 december 2019 geven wij invulling aan de toezegging.

Opzet en werkwijze

Het doel van het provinciaal ruimtelijk-economisch stimuleringsbeleid is het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Uitgangspunt daarbij is dat dit plaatsvindt in combinatie met het behoud of het verbeteren van de fysieke (leef)omgeving. Met betrekking tot de invulling van het stimuleringsbeleid wordt een voorkeur uitgesproken voor projecten met een aantoonbare spin-off richting het regionale mkb, voor projecten die bijdragen aan de regionale kennisinfrastructuur of voor projecten die bijdragen aan de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Met name de noordelijke subsidieprogramma's Koers Noord en het OP EFRO bieden de mogelijkheden om op deze punten te stimuleren met subsidiebijdragen aan concrete projecten. Voor veel van deze projecten wordt provinciale cofinanciering aangewend om de financiering van deze projecten sluitend te maken. Op programmaniveau is een minimum bijdrage uit de regio verplicht, op projectniveau geldt dit niet altijd. Projecten die het best passen binnen de provinciale beleidsdoelen en voldoen aan onderstaande criteria komen met voorrang in aanmerking voor financiering uit het fonds.

CRITERIA:

- **Effectiviteit:**
Voor Koers Noord en het OP EFRO moet het in beginsel gaan om structuurversterkende projecten met spin-off voor het mkb, voor de kennisinfrastructuur of voor projecten die bijdragen aan de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Prioritair zijn projecten in de sectoren Energie, Life Sciences, ICT en daarnaast ook (vergroening van) de chemiesector in Delfzijl, Agribusiness, Scheepsbouw en Toerisme.
- **Value for money:**
Projecten moeten in de verhouding tussen effecten en kosten voldoende rendement ('value for money') opleveren. Hierbij wordt ook gelet op de relatie tussen private investeringen en publieke uitgaven. Deze laatste verhouding zegt iets over de mate waarin met publieke middelen investeringen in de markt uitgelokt kunnen worden en zegt tevens iets over de bereidheid en acceptatie van projecten in de markt.
- **Kostenefficiency:**
Het project moet doelmatig van opzet zijn en reëel van begroting. De projectopzet moet geen overbodige of onnodige onderdelen bevatten etc.
- **Marktfalen:**
Hierbij gaat het erom dat het te subsidiëren project zonder provinciale (co)financiering niet rond kan komen.
- **Risico's:**
Hierbij wordt gelet op de eventuele risico's oftewel de levensvatbaarheid van het project, dit om te voorkomen dat wordt geïnvesteerd in een project met geen of te weinig rendement.
- **Legitimiteit:**
Hierbij gaat het om de vraag naar de legitimiteit van een provinciale bijdrage in relatie tot de eigen bijdrage van de initiatiefnemer.
- **Overige:**
Projecten moeten van voldoende bestuurlijk belang zijn, uitvoeringsgereed zijn en de totale projectkosten moeten minimaal € 100.000 bedragen teneinde een substantieel effect te kunnen sorteren.

Bovenstaande criteria bieden in de praktijk voldoende sturingsmogelijkheden om selectief en gedoseerd bij te dragen aan projecten.

Voortgang

Totaaloverzicht

Het fonds is onderverdeeld in vier compartimenten. Compartiment A is bedoeld voor projecten die worden gefinancierd door onder andere het Koers Noord en EFRO. Compartiment B betreft de projecten die worden gefinancierd vanuit Interreg, Europees visserijfonds, EU POP en het Waddenfonds. Compartiment C betreft projecten van bijzonder bestuurlijk belang die zonder provinciale cofinanciering niet van de grond komen. Compartiment D betreft procesgeld. Deze middelen worden ingezet om veelbelovende projectideeën uit te laten werken tot subsidiabele projectvoorstellen.

In onderstaande tabel wordt weergegeven hoeveel subsidie eind 2019 vanuit het fonds is verleend en ten laste van welke compartimenten. Opgenomen zijn de projecten waaraan een bijdrage is verleend en waarvan een bijdrage is toegezegd door, of in behandeling is bij, het bijbehorende subsidieprogramma.

Compartiment	Aantal toekenningen	Projectkosten	Toegekend subsidiebedrag	Provinciale meefinanciering
A	147	690.190.496	227.550.604	63.875.066
B	119	419.429.972	203.289.245	29.861.989
C	34	41.238.290	10.692.240	7.106.523
Totaal	300	1.150.858.758	441.532.089	100.843.578

Vanuit het fonds is aan 300 projecten in totaal een bijdrage van € 100.843.578 subsidie uit het fonds toegekend. Uit de andere fondsen (zoals Koers Noord, OP EFRO, Interreg, Europees visserijfonds en het Waddenfonds) is € 441.532.089 subsidie aan deze projecten toegekend. De bijdrage van projecteigenaren en overige investeerders bedraagt € 608.483.092. De totale projectkosten bedragen € 1.150.858.758.

Het merendeel van de provinciale meefinanciering geschiedt ten behoeve van projecten uit compartiment A. Dit is conform de uitgangspunten van het fonds. Onderstaand overzicht geeft de gerealiseerde subsidieverleningen uit het fonds weer.
De totaal toegekende subsidies komen eind 2019 overeen met de verwachting.

Verdeling per compartiment en naar sectoren

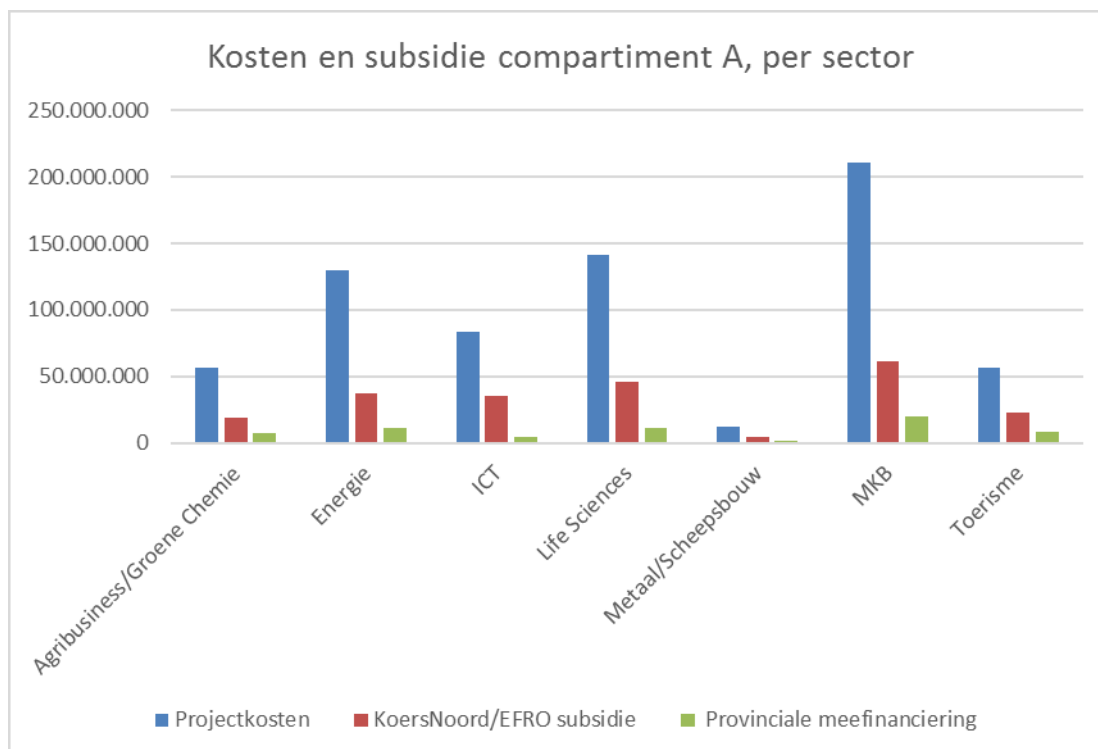
Compartiment A

Zoals in de programmabegroting van 2009 is aangegeven, zal de provincie Groningen zich bij projectverwerving en het meefinancieren van projecten uit compartiment A van het fonds bij voorkeur richten op projecten in de sectoren Energie, Life Sciences, de ICT-sector en Agribusiness. Daarnaast zijn de chemiesector in Delfzijl (en de vergroening hiervan), Scheepsbouw, Toerisme en het mkb belangrijke speerpunten. Eveneens bouwt dit voort op de keuzes uit de beleidsagenda 'Werken aan economische groei' en het programma Groningen@Work.

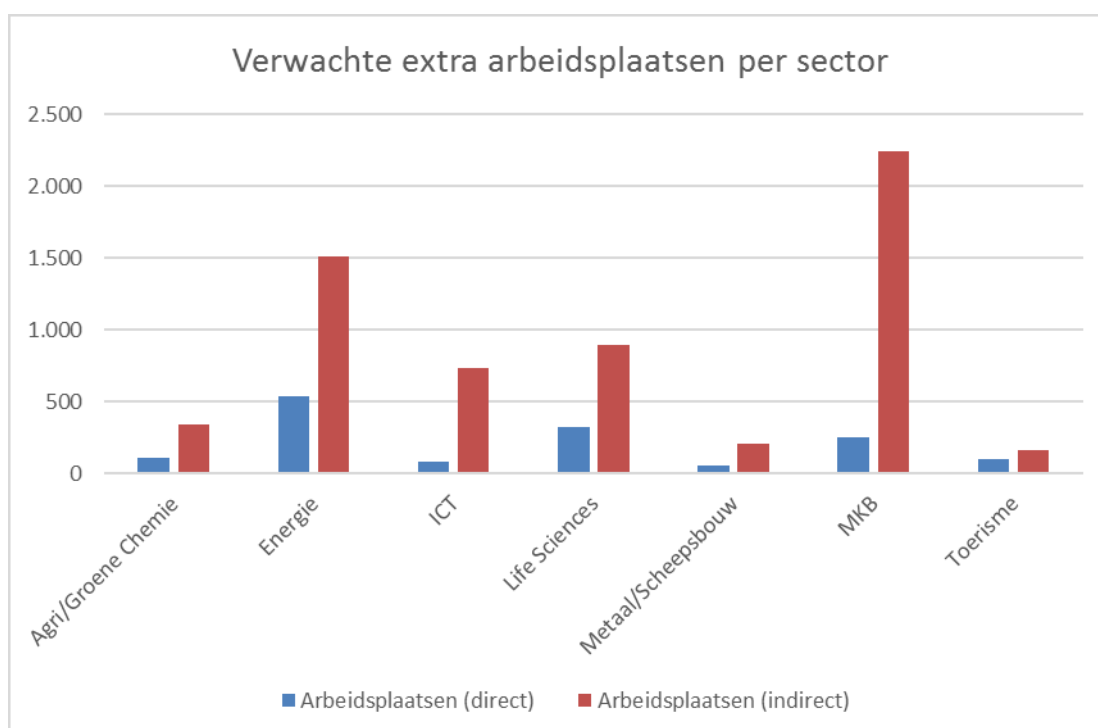
Compartiment A van het fonds is bedoeld voor de medefinanciering van projecten die passen binnen onder meer economische programma's van het Rijk en/of het EFRO-programma. Op programmaniveau is provinciale cofinanciering een noodzakelijke voorwaarde. Zonder provinciale cofinanciering kan geen gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden die economische programma's van het Rijk en het EFRO-programma bieden. De toegekende middelen (2007 tot en met 2019) uit compartiment A van het fonds zijn als volgt over de sectoren verdeeld.

Sector	Projectkosten	Koers Noord en EFRO-subsidie	Provinciale meefinanciering
Agribusiness/Groene Chemie	56.321.122	18.925.375	7.592.735
Energie	129.765.837	37.341.664	11.114.241
ICT	83.871.472	35.603.552	4.746.505
Life Sciences	140.942.924	46.422.345	11.144.478
Metaal/Scheepsbouw	12.036.557	5.004.533	1.298.814
Mkb	210.739.197	61.758.269	19.552.052
Toerisme	56.513.387	22.494.865	8.426.241
Totaal	690.190.496	227.550.604	63.875.066

Zoals uit de tabel blijkt is één provinciale euro uit het fonds goed voor bijna vier euro uit het Koers Noord of EFRO-programma en bedragen de uitgelokte investeringen meer dan het tienvoudige van de fondsbijdrage. De totale projectkosten, overige subsidies en provinciale meefinanciering per sector worden in onderstaande grafiek weergegeven.

Naar verwachting van de indieners zullen door de projecten in totaal ca. 7700 arbeidsplaatsen worden gecreëerd. Het betreft ca. 1500 directe en 6200 indirecte arbeidsplaatsen. Deze zijn ultimo 2019 als volgt over de sectoren verdeeld:

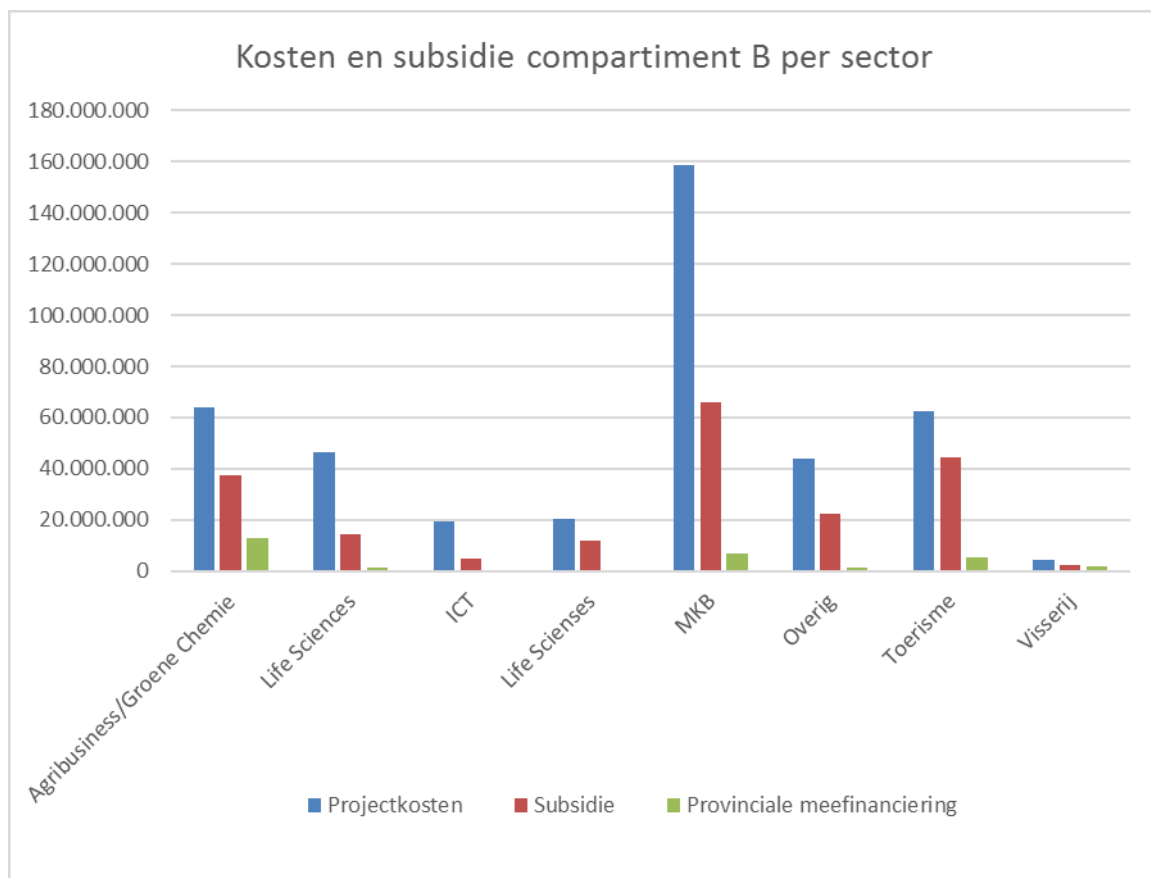

Compartiment B

Compartiment B van het fonds is bedoeld voor de meefinanciering van projecten die passen binnen onder andere Interreg, het Europees Visserijfonds, EU POP en het Waddenfonds. De toegekende middelen (2007 tot en met 2019) uit compartiment B van het fonds zijn als volgt over de sectoren verdeeld.

Sector	Projectkosten	Subsidie Interreg, EU POP, Waddenfonds, Visserijfonds	Provinciale meefinanciering
Agribusiness/Groene Chemie	64.201.754	37.413.378	13.023.092
Energie	46.441.183	14.612.950	1.191.472
ICT	19.420.862	4.650.647	171.167
Life Sciences	20.421.040	11.768.129	284.509
Mkb	158.361.946	65.723.310	6.799.306
Overig	43.737.812	22.350.953	1.391.985
Toerisme	62.612.994	44.476.019	5.324.268
Visserij	4.232.380	2.293.860	1.676.190
Totaal	419.429.972	203.289.245	29.861.989

Zoals uit de tabel blijkt is één provinciale euro uit het fonds goed voor zeven euro uit andere programma's en bedragen de uitgelokte investeringen een veelvoud van de fondsbijdrage. De middelen uit compartiment B worden breder ingezet dan bij compartiment A het geval is.

Compartiment C

Compartiment C van het fonds is bedoeld voor de medefinanciering van projecten die van voldoende bestuurlijk belang zijn en zonder provinciale cofinanciering niet van de grond komen. Vanuit dit compartiment is aan 34 projecten in totaal ruim € 7 miljoen subsidie uit het fonds toegekend. De totale kosten van deze projecten bedragen € 41 miljoen.

Conclusie

De fondsmiddelen sluiten goed aan bij de provinciale beleidsdoelen. Dankzij het fonds kan de provincie goed gebruik maken van de mogelijkheden die nationale en Europese subsidieprogramma's bieden. Hierbij is één provinciale euro uit het fonds gemiddeld genomen goed voor vier euro's uit nationale en Europese subsidieprogramma's en bedragen de uitgelokte investeringen het twaalfvoudige van de fondsbijdrage.

7. Jaarverslag toezicht gemeentefinanciën

Financieel toezicht op basis van de Gemeentewet

Op grond van de Gemeentewet zijn gemeenten onderworpen aan financieel toezicht door Gedeputeerde Staten.

Daartoe zenden de gemeenten jaarlijks hun begrotingen, jaarrekeningen en andere financiële bescheiden op naar de provinciale toezichthouders.

De bepalende criteria voor het toezicht zijn opgenomen in de Gemeentewet.

Het financieel toezicht kent twee mogelijke vormen van toezicht: repressief dan wel preventief toezicht.

Repressief begrotingstoezicht

Er is repressief toezicht wanneer er, naar het oordeel van Gedeputeerde Staten, sprake is van een structureel en reëel begrotingsevenwicht. Wanneer dit evenwicht niet aanwezig is kan alsnog repressief toezicht worden ingesteld indien aannemelijk is dat, blijkens de meerjarenraming, dit evenwicht in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht.

Repressief toezicht is de standaard. Deze vorm van toezicht houdt in dat de begroting en begrotingswijzigingen direct uitgevoerd kunnen worden (rechtskracht krijgen) zonder afhankelijk te zijn van een voorafgaande goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

Preventief begrotingstoezicht

Preventief toezicht moet worden ingesteld wanneer de begroting van het eerstvolgende jaar, naar het oordeel van Gedeputeerde Staten, niet structureel en reëel in evenwicht is en blijkens de meerjarenraming niet aannemelijk is dat in de eerstvolgende jaren een structureel en reëel evenwicht tot stand zal worden gebracht. (imperatief preventief begrotingstoezicht)

Preventief toezicht kan ook worden ingesteld wanneer de begroting of de rekening over het tweede aan het begrotingsjaar voorafgaande jaar niet tijdig is ingezonden;

wettelijke inzendtermijnen:

begroting (incl. meerjarenraming): vóór 15 november voorafgaande aan het begrotingsjaar;

jaarrekening: vóór 15 juli na afloop van het rekeningjaar

Gedeputeerde Staten doen voor aanvang van het begrotingsjaar mededeling aan het gemeentebestuur omtrent het in te stellen toezichtsregime voor het komende jaar.

Financieel toezicht op basis van de Wet algemene regels herindeling (Wet arhi)

Naast de, op de Gemeentewet gebaseerde, toetsingscriteria met betrekking tot het toezichtsregime is er bijzonder financieel toezicht op grond van de Wet algemene regels herindeling (Wet arhi). In artikel 21 van deze wet is geregeld dat Gedeputeerde Staten met ingang van de dag waarop een gemeente blijkens een herindelingsontwerp, een herindelingsadvies of een voorstel van wet in aanmerking komt om te worden opgeheven, besluiten aanwijzen die hun goedkeuring behoeven. Het gaat om besluiten die kunnen leiden tot nieuwe uitgaven, verhoging van bestaande uitgaven of verlaging van bestaande inkomsten of vermindering van vermogen.

De goedkeuring kan worden onthouden wegens strijd met het recht en/of strijd met het financieel belang van de gemeente of gemeenten waarvan het gebied van de betrokken gemeente na herindeling deel zal gaan uitmaken (potverteren).

Dit bijzondere toezichtsinstrumentarium is in het leven geroepen omdat het financieel toezicht in de Gemeentewet in principe repressief is en de wetgever het risico van potverteren niet uitsluitend aan een systeem van repressief toezicht wil overlaten. Het repressieve toezicht zou daarin ook tekort schieten. Daarom is in de Wet arhi afwijkend van het reguliere toezichtsregime een aangepaste vorm van preventief begrotingstoezicht geïntroduceerd.

De gemeentebegrotingen voor het jaar 2020

Voor het jaar 2020 zijn voor wat betreft de invulling van het begrotingstoezicht twee categorieën te onderscheiden:

- gemeenten die niet zijn betrokken bij een herindeling;
- gemeenten die per 1 januari 2021 zullen worden heringedeeld.

Gemeenten die niet zijn betrokken bij een herindeling

Dit betreft de gemeenten Het Hogeland, Groningen, Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam, Westerkwartier en Westerwolde. De begrotingen voor het jaar 2020 van deze gemeenten zijn beoordeeld op grond van de criteria zoals bepaald in de Gemeentewet.

Gemeenten die per 1 januari 2021 worden heringedeeld

Dit betreft de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum.

De gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum hebben het besluit tot vaststelling van het herindelingsontwerp 'Samenvoeging gemeenten Delfzijl-Appingedam-Loppersum' genomen op 29 november 2018. Daardoor vallen de begrotingen voor het jaar 2020 naast het reguliere begrotingstoezicht op grond van de Gemeentewet tevens onder het toezicht op grond van de Wet arhi. Op grond van deze wet behoeven door ons aangewezen besluiten met financiële gevolgen genomen de voorafgaande goedkeuring van ons college.

De aangewezen besluiten hebben betrekking op:

- begrotingen;
- begrotingswijzigingen;
- kadernota's;
- tussentijdse financiële rapportages;
- jaarrekeningen;
- beleidsnota's met financiële gevolgen;
- aan- en verkopen van onroerend goed;
- rechtspositiebesluiten;
- wijziging van financiële systematieken;
- geldleningen;
- belastingverordeningen.

De uitkomsten van de begrotingsonderzoeken

Op basis van het eerstefasebegrotingsonderzoek (onderzoek op hoofdlijnen ter bepaling van het toezichtsregime) is geconstateerd dat alle gemeenten een structureel en reëel sluitende (meerjaren)begroting 2020-2023 hebben gepresenteerd. Wij hebben, op grond van het vorenstaande, besloten om alle Groninger gemeenten voor het jaar 2020 onder het - terughoudende - repressieve begrotingstoezicht te plaatsen.

Uit de instelling van repressief begrotingstoezicht voor alle gemeenten mag overigens niet worden afgeleid dat de gemeenten geen financiële problemen zouden hebben: integendeel.

Het presenteren van structureel en reëel sluitende begroting is voor alle gemeenten een zeer grote opgave gebleken. Als gevolg van de bekende problemen met betrekking tot het sociaal domein en dan met name de jeugdzorg hebben de gemeenten fors moeten ombuigen.

Dit heeft zijn weerslag gehad op andere beleidsterreinen, het voorzieningenniveau en weerstandsvermogen van de gemeenten.

De ombuigingen zullen de komende jaren concreet moeten worden ingevuld. Afgewacht zal moeten worden of dit in alle gevallen mogelijk zal blijken. Hier liggen de nodige financiële risico's.

In de loop van 2020 zullen de gemeentebegrotingen meer gedetailleerd worden onderzocht. Dit onderzoek is bedoeld ter verificatie van het eerstefaseonderzoek alsmede ter voorbereiding op een volgend begrotingsonderzoek. Bij dit onderzoek worden naast de begrotingen ook andere financiële bescheiden betrokken (begrotingswijzigingen, voor- en najaarsnota's, jaarrekeningen etc.) Op deze wijze kan blijvend over een actueel beeld van de financiële positie van de gemeenten worden beschikt.

Nadrukkelijk aandachtspunt bij dit onderzoek zal zijn de voortgang van de geraamde ombuigingen.

Ontwikkelingen

Herijking Gemeentefonds/verdeelsystematiek

Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de herijking van het Gemeentefonds. De jaarlijkse bijdrage aan gemeenten via dit fonds bedraagt zo'n € 30 miljard en wordt volgens de brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) van 26 februari 2020 aan de Tweede Kamer vanaf 2022 anders verdeeld. De fondsbeheerders (de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën) onderzoeken samen met gemeenten hoe het geld het best verdeeld kan worden.

Daarnaast moet door herijking de verdeling eenvoudiger worden. Dit kan aanzienlijke gevolgen hebben voor de financiële positie van gemeenten.

Een deel van het gemeentefonds is bestemd voor de taken van gemeenten in het sociaal domein. Dit geld moet beter verdeeld worden. Via de verdeelmodellen in het sociaal domein in het gemeentefonds is ongeveer € 16 miljard beschikbaar. De herijking richt zich op een herverdeling, niet op de omvang van de middelen. Hierdoor zal de herijking voor sommige gemeenten positief uitpakken, terwijl andere gemeenten minder middelen krijgen toebedeeld.

Het onderzoek bestaat uit twee delen:

- de verdeelmodellen in het sociaal domein;
- de overige onderdelen van het gemeentefonds.

De onderdelen worden tegelijkertijd maar apart van elkaar onderzocht. Onderwerpen die beide onderdelen raken worden in samenhang bekeken. Denk hierbij aan de indeling van het gemeentefonds naar beleidsterreinen (clusterindeling).

Het eerste onderzoek voor de herijking van het gemeentefonds heeft plaatsgevonden van maart 2019 tot en met januari 2020. Er zal in 2020 een aanvullend onderzoek plaatsvinden, waarvan de resultaten in de tweede helft van 2020 bekend moeten zijn. Bij invoering van de nieuwe verdeelmodellen in 2022 zal in grote lijnen de volgende procedure worden gevolgd:

- De fondsbeheerders komen na het onderzoek met een voorstel voor aanpassing van de verdeling van het gemeentefonds. De VNG en de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) geven hierbij advies.
- Na advisering van de VNG en de ROB volgt het bestuurlijke besluitvormingstraject. Ofwel: het Rijk en de VNG nemen tijdens een bestuurlijk overleg een beslissing over de nieuwe verdeling.
- Vóór het eind van 2020 informeert de minister van BZK de Tweede Kamer over de voorstellen voor de nieuwe verdeling.
- Gemeenten worden ruimschoots voor invoering over de uitkomsten geïnformeerd.
- Vanaf 2022 wordt de nieuwe verdeling, afhankelijk van de besluitvorming, doorgevoerd.

Sociaal domein

Zoals eerder aangegeven is bij het onderzoek van de begroting 2020 gebleken dat veel gemeenten moeite hadden de financiën op orde te krijgen. De raming van de baten en lasten van het sociaal domein in de begroting zijn ten opzichte van voorgaande jaren steeds reëler. Hierdoor is steeds meer zichtbaar dat de inkomsten vanuit het Rijk de kosten in het sociaal domein niet meer compenseren en tekorten ontstaan bij gemeenten. De financiële positie van de gemeenten komen steeds meer onder druk te staan. Gemeenten moesten vaak vergaande maatregelen nemen om tot een structureel een reëel sluitende begroting te komen.

Het Rijk heeft met de VNG afgesproken dat in het najaar van 2020 nieuw onderzoek inzake de toereikendheid van de budgetten in het sociaal domein is afgerond.

Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek, de ontwikkelingen van het gemeentelijke beleid en de besluitvorming van het volgende kabinet zal de situatie in 2022 en 2023 duidelijk worden.

Teneinde de meest urgente nood te lenigen heeft de minister voor de jaren 2019-2021 incidenteel € 1 miljard ter beschikking gesteld (€ 400 miljoen voor 2019 en € 300 miljoen voor de jaren 2020 en 2021).

De gezamenlijke toezichthouders hebben besloten dat de gemeenten de extra middelen voor de jeugdzorg -als onderdeel van de algemene uitkering - als structureel dekkingsmiddel mogen beschouwen. Dit geldt eveneens voor de jaren na 2021: ook dan mogen gemeenten rekening houden met een structurele uitkering van € 300 miljoen, onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de gemeenten ook zelf de nodige maatregelen treffen om de uitgaven terug te dringen.

8. Jaarverslag uitvoering Archiefwet

Inleiding

In artikel 8 van de Archiefverordening provincie Groningen 2015 wordt het jaarverslag van de provinciearchivaris als basis voor de verantwoording van Gedeputeerde Staten genoemd. Het verslag beoordeelt de kwaliteit van het beheer van de binnen de provinciale organisatie aanwezige jongere archiefbescheiden en beschrijft de toestand van de naar de archiefbewaarplaats overgebrachte oudere archiefbescheiden.

Het beheer van alle openbare, sinds 1801 door provinciale organen gevormde archieven is met ingang van 1 januari 2013 wettelijk opgedragen aan de provincies. Voorheen werd dat door het Rijk gedaan. De archiefbewaarplaats bij het Groninger Archief is in het Besluit informatiebeheer provincie Groningen 2015 aangewezen voor de bewaring van deze oudere, merendeels openbare archieven. De afspraken over het beheer zijn op 19 maart 2015 vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst voor fysieke archieven, die in 2016 is geëvalueerd en met enkele kleine aanpassingen daarna is gecontinueerd.

Personele bezetting

Als provinciale archiefinspecteur is de heer D.M. Bunscoeke sinds 2005 ook werkzaam in Groningen. Op 23 september 2014 is hij met terugwerkende kracht tot 1 januari 2013 aangesteld als provinciearchivaris en dus eindverantwoordelijk voor het beheer van de in de archiefbewaarplaats geplaatste provinciale archieven. De uitvoering van het beheer is uitbesteed aan het regionaal historisch centrum Groninger Archief te Groningen en wordt hierna afzonderlijk beschreven. Op 29 mei 2018 werd gelijktijdig in drie provincies door Gedeputeerde Staten besloten tot voortzetting van die samenwerking.

De samenwerking met Drenthe en Fryslân heeft een grote meerwaarde voor zowel de kwaliteit als de continuïteit. Niet alleen kan op eenduidige wijze door de provincies invulling worden gegeven aan de wettelijke vereisten, maar tevens kan gelijke behandeling bij het provinciale toezicht worden gegarandeerd. Ook de noordelijke regionale historische centra trekken in toenemende mate gezamenlijk op, zodat de samenwerking goed aansluit op het bij die centra belegde provinciale archiefbeheer.

Van archief naar informatie

Het afgelopen jaar is de provincie meermalen met informatievraagstukken in aanraking gekomen. Uiteraard werd verder gewerkt aan de naleving van de in 2018 ingevoerde AVG, maar ook waren er WOB-verzoeken, autorisatieopgaven, aanpassingen van beheerprogramma's en andere aan informatie gerelateerde zaken die de aandacht vroegen. Soms werd daarbij nog de term "archief" gebruikt, maar steeds meer lijkt die gereserveerd voor oudere, fysiek geregistreerde gegevens. Daarmee wordt de suggestie gewekt dat er bij digitale gegevens sprake is van een heel andere aanpak. Dat is echter maar deels het geval.

Anders denken, anders doen

Jarenlang groeide de perceptie dat alles wat we digitaal los staat van het archief. Er was immers een aparte afdeling die zich met ICT bezighield en vaak mocht men zelf bedenken hoe de beschikbare middelen het handigst ingezet konden worden. Het archief was het uitgeprinte, gestructureerde en in mappen opgeslagen deel van ons geheugen. Dat werd door specialisten bewerkt en was daarna ook te raadplegen als algemene gegevensbron. Uiteraard had iedereen zijn eigen archiefje van kopieën achter de hand, maar dat werd niet als een zaak van de provincie beschouwd: het was meer iets persoonlijks.

*We cannot solve our problems
with the same thinking...*

Albert Einstein

De omslag in het denken is helaas maar langzaam op gang gekomen. Dat zal deels komen doordat de meeste werkzame mensen waren opgegroeid in een fysieke gegevenswereld. Voor hun was de computer gekomen als een hulpmiddel, een “super-typemachine”. Er werd onvoldoende gewaarschuwd dat er ook (inhoudelijk) beheer van alle gecreëerde gegevens moest worden geregeld. Er zijn legio systemen in gebruik gekomen waarbij dat moeilijk of zelfs onmogelijk te realiseren viel. Die systemen zijn

vaak handig in het gebruik, passen binnen de financiële reikwijdte of voorzien gewoon in een actuele behoefte. De waan van de dag bepaalt in die zin nog voor een groot deel het informatielandschap bij de provincie.

In de loop van de tijd waren er echter verschillende incidenten, die het belang van archiefmatig beheer van digitale gegevens onderstreepten. Zo groeide het besef dat het beheer niet meer achteraf kon worden gedaan, al was het alleen al door de grote hoeveelheid, diversiteit en complexiteit van de gegevens. Wat we vroeger “archiveren” noemden zou aan het begin van ieder proces verder gebruik en beheer mogelijk moeten maken. Dat is *archiveren by design*⁷ en iedereen die met gegevens werkt krijgt ermee te maken. Het is onderdeel van een geheel andere *mindset* rond het beheer van gegevens.

	Toestemming
	Vitale Belangen
	Wettelijke Verplichting
	Overeenkomst
	Algemeen Belang
	Gerechtvaardigd Belang

Het is pijnlijk duidelijk geworden dat we allerlei gegevens bewerken, dupliceren, bewaren of weggooien zonder toestemming. In onze steeds meer juridisch ingestoken samenleving is dat niet vol te houden. De *verwerkingsgrondslag* is sinds de komst van de AVG de mantra voor iedereen die met gegevens omgaat, of zou dat in elk geval moeten zijn. Daarnaast heeft ook de beveiliging en autorisatie van gegevens een nieuwe impuls gekregen vanuit de wens om in de basis al waarborgen in te bouwen. Het is overduidelijk dat digitale gegevens direct en voortdurend aandacht nodig hebben, terwijl het oude, fysieke archief veel minder te lijden had als er wat minder aandacht voor was. In een digitale wereld heeft het echter direct gevolgen wanneer het beheer onvoldoende geregeld is of hiaten vertoont.

Oude wijn smaakt nog goed

Het beheer van gegevens moet dus inderdaad anders worden opgezet dan we gewend waren. Of het gewenste resultaat zoveel anders is, valt echter te betwijfelen. In Nederland hebben van al meer dan een eeuw een wet die allerlei zaken in verband met gegevens van de overheid regelt, een archiefwet. Daarin wordt niet alleen vereist dat gegevens goed geregistreerd en bewaard worden, maar ook dat deze beschikbaar en toegankelijk zijn en tijdig openbaar worden gemaakt. Openbare gegevens zijn een belangrijke pijler onder onze democratische samenleving, omdat de overheid zich daarmee verantwoordt en alle burgers beschikking krijgen over de voor en over hun vastgelegde feiten. De wetgever heeft bepaald dat digitale gegevens net als fysieke archiefstukken moeten worden beheerd om dat mogelijk te maken. Buiten de wereld van archiefprofessionals was dat echter geen gemeengoed, met alle gevolgen van dien.

⁷ <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/archiveren-by-design>

In de digitale wereld is het delen en opslaan van gegevens gemakkelijk, zodat het gevaar van ongeautoriseerd gebruik, onvoldoende ordening en onterechte bewaring op de loer ligt. De behoefte aan validatie, ontsluiting, extra beveiliging en (persoonlijke) controle over gegevens is daarom de laatste jaren sterk toegenomen. Uiteraard zijn er nieuwe voorschriften gekomen om dat te regelen, maar tevens werd duidelijk dat het naleven van de aloude archiefwetgeving al veel problemen zou kunnen voorkomen. In het vorige jaarverslag werd daar al melding van gemaakt.

Het is duidelijk dat voor digitale gegevens geen sprake is van *oude wijn in nieuwe zakken*. Dus is er inderdaad een geheel eigen, deels nog niet beschreven aanpak nodig. Toch smaakt de oude wijn nog prima, want de uitgangspunten van de archiefwetgeving blijven onverminderd het doel: de goede, geordende en toegankelijke staat en tijdige vernietiging van gegevens van de overheid⁸.

Hoe nu verder

Nu het stof van twee decennia met stormachtige ontwikkelingen is opgetrokken kan de balans worden opgemaakt. Er zijn in die tijd verschillende oplossingen bedacht om de zaken beter te regelen. Ook zijn er voorbeelden voorhanden van andere organisaties, die proefondervindelijk tot een aanpak zijn gekomen die goed werkt. Het denken over digitale gegevens is internationaal op een hoger plan gekomen, zodat er werkbare definities en toegankelijke projectplannen zijn gekomen. Standaardisering van het digitale woud aan toepassingen krijgt steeds meer gestalte en door samenwerkingsverbanden en opschaling zijn de mogelijkheden om verandering door te voeren gegroeid.

De uitdaging voor de komende tijd zal vooral het herijken van onze *mindset* zijn. Lukt het om alle inzichten op de werkvloer te laten landen, zodat iedere medewerker op een juiste manier met overheidsgegevens omgaan kan? Kunnen we in alle geledingen kritisch te kijken naar onze eigen rol daarin? Verandermanagement en goede communicatie, samenwerking en participatie, voldoende middelen en doordachte methodes: alles moet bij elkaar komen om de overgang goed te kunnen maken.

⁸ Archiefwet 1995, artikel 3.

Ervaringen uit de afgelopen jaren leverden daarbij de volgende aandachtspunten op:

- 1 Maak duidelijke en hanteerbare regels voor de omgang met gegevens voor alle kanalen waarin die worden behandeld. Zorg ervoor dat ze worden beheerd en blijven aansluiten op de praktijk.
- 2 Deel de regels voor omgang met gegevens zodanig dat die gemakkelijk na te slaan zijn of naar voren komen bij cruciale beheersituaties (ontstaan, ontvangst, verwijdering, etc.). Benoem indien mogelijk daarvoor coaches op de werkvloer.
- 3 Standaardiseer de beheeromgevingen zoveel mogelijk op basis van geaccepteerde standaarden en maak voor ieder systeem een impactanalyse van de beheermogelijkheden. Sluit met het beheer waar mogelijk aan bij de al op de werkvloer bestaande werkwijzen of systemen.
- 4 Toets regelmatig de effecten en naleving van getroffen maatregelen voor het beheer en spreek medewerkers in alle geledingen daarop aan.
- 5 Vorm een gremium waarin vanuit alle aandachtsvelden het gegevensbeheer regelmatig wordt beoordeeld. Denk hierbij aan ICT, DIV, beveiliging, gegevensbescherming, communicatie, financiën, gebruikers etc.
- 6 Sluit aan bij een gecontroleerde beheeromgeving voor gegevens die zonder eindtermijn moeten worden bewaard, waar de authenticiteit, betrouwbaarheid, integriteit en bruikbaarheid⁹ kan worden gegarandeerd (een zogenaamd e-depot).

Verschillende van deze aandachtspunten zijn al opgepakt, maar ook de komende jaren zal er nog vol op ingezet moeten worden. De provincie heeft al eeuwen een archief, maar of er in de toekomst nog informatie¹⁰ te vinden zal zijn hangt daarvan af.

⁹ NEN-ISO 15489-1:2016, paragraaf 5.2.2.

¹⁰ Vastgelegde, samenhangende en betekenisvolle (digitale) gegevens.

Beoordeling

De aanbevelingen uit het vorige jaarverslag hebben geleid tot een gestructureerde aanpak in 2019. In de navolgende beoordeling wordt aan de hand van vier thema's daarop ingegaan. Deze thema's dekken in de breedte de meest risicovolle zaken die in de Archiefwet 1995 worden benoemd en worden doorgaans ook toegepast bij het interbestuurlijk toezicht van de provincie op gemeenten en waterschappen.

Thema 1 : kwaliteitssysteem

(Archiefregeling artikel 16)

De opmerking over het ontbreken van een kwaliteitssysteem in het verslag over 2018 heeft geleid tot het omarmen van de *Handreiking kwaliteitssysteem informatiebeheer decentrale overheden* (KIDO). Voor de aanpak is een matrix gemaakt, waarbij de aanpak op onderdelen is toegewezen binnen de organisatie. Op die manier wordt terecht de breedte gezocht bij de aanpak, omdat het kwaliteitsbeheer meerdere invalshoeken kent. Het ligt in de bedoeling de kaders in 2020 door de directie te laten vaststellen.

Vooralsnog is de focus vooral gericht op het archief van Gedeputeerde Staten, maar de opmerkingen uit het verslag over 2018 blijven onverminderd van kracht: ook het Kabinet en de Statengriffie dienen te zijner tijd aan te haken bij de kwaliteitscontroles.

Dat geldt ook voor alle extern namens de provincie beheerde gegevens. Het Besluit informatiebeheer provincie Groningen 2015 moet binnenkort worden aangepast vanwege de wijziging van de Archiefwet 1995. Dan moeten externe beheerders zoals BIJ12 daarin ook expliciet worden benoemd. Dat geeft duidelijkheid over de verantwoordelijkheden en voorkomt dat zij buiten beeld blijven bij de interne kwaliteitsmetingen. Ook de interne beheersituatie kan bij een komende herziening beter worden

ingeregeld volgens een daarvoor gewenste opzet.

Omdat de provincie sinds 2013 een geheel digitaal archief opbouwt, is het van groot belang dat alle kanalen en systemen met gegevens worden beoordeeld op hun beheermogelijkheden. Cruciale gegevens bevinden zich namelijk niet alleen in KIWI/ERM. De gebruikte systemen zijn weliswaar in beeld gebracht in Blue Dolphin, maar dat zal de komende tijd nog wel verder uitgewerkt moeten worden. Er moet bv. duidelijk zijn welke gegevens nader beheer nodig hebben, wat daarbij van medewerkers wordt verwacht en hoe de controle daarop plaatsvindt. Dat zal de nodige inspanning en tijd vergen, want het inrichten van een PDCA-cyclus voor het gehele informatiebeheer is een complexe zaak.

Oordeel: voldoende

Thema 2 : goede, geordende en toegankelijke staat (Archiefwet 1995 artikel 3)

Hiervoor werd al beschreven dat dit onderdeel de kern van de Archiefwet 1995 vormt. In de opzet voor de Archiefwet 2021 is de *goede, geordende en toegankelijke staat* terecht als belangrijke vereiste dan ook gehandhaafd. De invulling daarvan voor het beheer van digitale gegevens heeft echter een grote ontwikkeling doorgemaakt. Een nieuwe, meer specifieke aanpak is daardoor noodzakelijk geworden. In de beoordeling is zoveel mogelijk rekening gehouden met deze nieuwe inzichten.

Het project waarbij de nog aanwezige fysieke archieven van de provincie worden bewerkt voor overbrenging kwam in het verslagjaar op stoom. Helaas is er vertraging opgelopen vanwege enkele tegenvallers bij de aanpak, maar te verwachten is dat in 2020 alles kan worden afgerond. Daarna zullen alle fysieke archieven in de kelder voldoen aan de wettelijke vereisten. Wel moet er nog een inventarisatie plaatsvinden van bij afdelingen aanwezige analoge gegevensdragers zoals kaarten, kaartsystemen en lijsten. Het te bewaren fysieke archief zal naar Groninger Archieven worden overgebracht en de (op termijn) te vernietigen onderdelen zullen in de loop van de tijd geheel verdwijnen. In het project zal nog nader worden gekeken naar de correcte verwerking van het te bewaren deel in verband met duurzaamheid en toegankelijkheid.

De inrichting van KiWi/ERM, het belangrijkste beheersysteem voor provinciale gegevens, werd verder verbeterd, zodat de opslag van digitale gegevens kwalitatief vooruit is gegaan. Er is door DIV een rondgang langs de afdelingen gemaakt om de medewerkers ook beter bekend te maken met de kaders en (on)mogelijkheden met betrekking tot correct gegevensbeheer. Het team Kiwi zal nog gebruikerscursussen organiseren.

Het is zaak dat dit niet een eenmalige actie is, maar dat continu wordt gewerkt aan verbetering van het beheer van de stortvloed aan informatie. Daarvoor is het ook nodig dat KiWi/ERM verder wordt ontwikkeld (zie daarvoor ook thema 4) en dat op basis van monitoring de werkvloer wordt meegenomen in dat proces. Daarnaast moet, zoals al bij thema 1 werd vermeld, ook de kwaliteit van gegevens in andere kanalen en systemen de komende tijd in beeld worden gebracht. De inzet voor *goede, geordende en toegankelijke staat* kan op basis van die analyse dan verder worden geprioriteerd. Het staat echter wel vast dat de migratie van gegevens uit ProMIS grote aandacht moeten hebben, omdat daarin jarenlang te weinig is geïnvesteerd. Dat geldt voor dit thema, maar meer nog voor het volgende. In 2020 is daarover een besluit

voorzien.

Oordeel: voldoende

Thema 3 : selectie, vernietiging en openbaarmaking (Archiefbesluit 1995, hoofdstuk II en III)

Ook in 2019 zijn er verschillende lijsten van te vervangen fysieke archiefbescheiden aan de provinciearchivaris voorgelegd ter beoordeling. Er was geen reden om de voorgestelde vervanging aan te passen en deze zijn dus zonder wijziging vastgesteld en uitgevoerd. Bij controle is gebleken dat het handboek vervanging goed wordt toegepast in de processen zodat er op dat terrein evenmin redenen voor aanpassing bestaan.

Het vernietigen van fysieke stukken waarvan de bewaartermijn verstreken is werd in het verslagjaar gestart vanuit het bewerkingsproject. Helaas bleken daarbij de verkeerde grondslagen te zijn genoteerd, maar dat zal worden aangepast. Het proces zelf is in 2019 verder verrijd, zodat het nu naar behoren kan worden doorlopen.

Het selecteren en vernietigen van digitale gegevens is in het verslagjaar op gang gekomen, en het proces is in beeld gebracht. In 2020 zal moeten blijken of er regelmatig voorstellen tot vernietiging de revue gaan passeren. Ook hier geldt weer dat niet alleen KiWi/ERM als basis moet dienen, maar dat ook uit andere systemen gegevens zullen moeten worden verwijderd na het vervallen van de verwerkingsgrondslag. Dat laatste heeft niet alleen betrekking op persoonsgegevens (AVG). De Archiefwet 1995 verplicht ook tot tijdige vernietiging op basis van de provinciale selectielijst. Er werd nader onderzoek gedaan naar de mogelijkheden tot migratie van ProMIS, waarna ook vernietigingstermijnen aan de daarin opgeslagen gegevens kunnen worden toegekend. Een voorstel daartoe ligt ter beslissing bij de directie. Totdat deze tijdrovende klus is afgerond loopt de provincie echter een risico om geconfronteerd te worden met onrechtmatige verwerking van de in ProMIS opgeslagen gegevens.

Het
openbaar
maken
van
fysiek

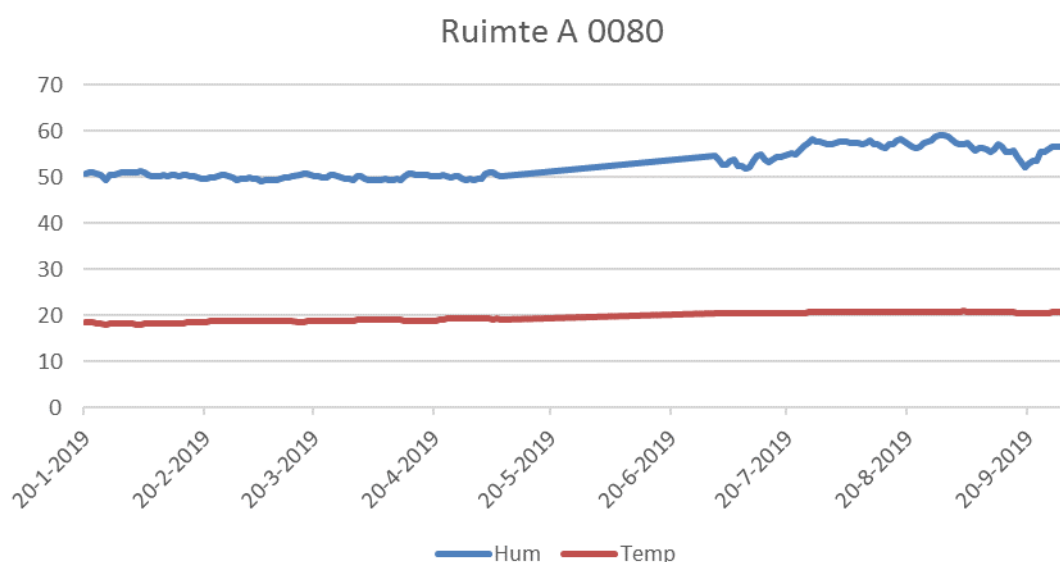
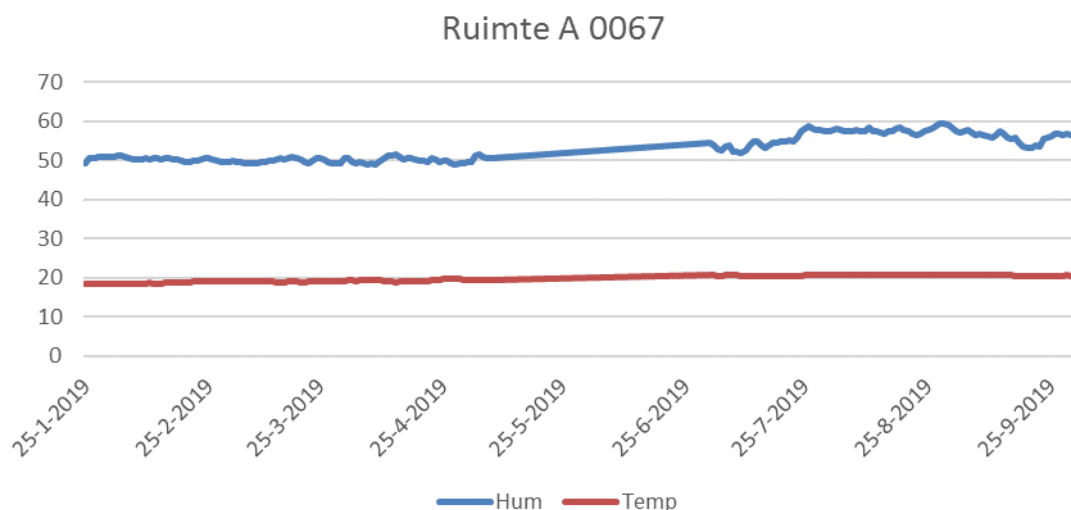
vastgelegde gegevens zal na het afronden van het bewerkingsproject op orde zijn. Voor digitale gegevens geldt nog onverkort wat in het vorige verslag werd gemeld. Nu de overbrengingstermijn wordt gehalveerd zal de provincie zich spoedig moeten oriënteren op een e-depot toepassing, die mede de dagelijkse verwerking zal beïnvloeden (zie thema 4).

In het verslagjaar werden *hotspots* in de selectie geïntroduceerd, zodat voor de geformuleerde aandachtsgebieden meer gegevens veilig worden gesteld.

Oordeel: voldoende

Thema 4 : beheeromgeving (Archiefregeling hoofdstuk 4 en 5)

Voorafgaand aan de wettelijke overbrenging na twintig jaar worden alle nog aanwezige te bewaren fysieke archiefbescheiden bewaard in een speciale archiefruimte. Deze moet voldoen aan wettelijke voorschriften om de duurzame bewaring te garanderen. Er wordt vooral gelet op de temperatuur en relatieve vochtigheid, welke waarden respectievelijk tussen de 16 en 20°C en 40 en 60% moeten liggen. De archiefruimtes bevinden zich in de kelder van het provinciehuis en werden het gehele jaar gemonitord.

Ondanks waarschuwingen voor overschrijdingen van de grenswaarden in voorgaande verslagen werd er in 2019 nog geen nadere actie ondernomen. Duidelijk is te zien dat vooral de temperatuur vaak te hoog was en dat ook de luchtvochtigheid in de zomermaanden aan de top zat. In de loop van het jaar bleek dat mede als gevolg daarvan er schimmelvorming in het archief was ontstaan. De voortvarende aanpak daarvan stemt echter tot tevredenheid en op 11 november 2019 werd een verklaring afgegeven dat de schimmel door bestraling was aangepakt. Het is nu zaak om de temperatuur en relatieve vochtigheid binnen de perken te houden, zodat herhaling wordt voorkomen. Voor digitale informatie zal er een e-depot als beheeromgeving moeten worden ingericht. Gedurende het verslagjaar zijn er door de provincie nog geen acties ondernomen in die richting. Het is echter van groot belang dat er wel stappen worden gezet, bij voorkeur samen met Groninger Archieven. Niet alleen neemt de omvang van het digitale archief nog dagelijks toe, maar ook veroorzaakt de onduidelijkheid over de opzet van de bewaaromgeving een achterstand bij de voorbereiding van dat archief op de toekomstige overbrenging. Wanneer er 'by design' gegevens op de juiste manier moeten worden opgeslagen is het nodig om te weten welke opzet in het e-depot wordt vereist. Nu zal er ongetwijfeld achteraf toch nog weer een bewerking moeten plaatsvinden, omdat er geen details van die opzet bekend zijn.

Oordeel: voldoende

Voortgang

Allereerst zal aan de hand van de aanbevelingen uit het vorige verslagjaar worden ingegaan op de huidige stand van zaken.

Ad 1 handboek informatiebeheer (kwaliteitseisen)

Er zijn in 2019 grote stappen gezet in de richting van het vastleggen van voor het informatiebeheer vereiste uitgangspunten, processen en controles. Dat stemt tot tevredenheid en geeft het vertrouwen dat door de verdere ontwikkeling daarvan de kwaliteit op een hoger plan kan worden getild. Hoe de uitkomsten zullen worden verankerd, bijgehouden en gemonitord zal nog nader moeten worden vastgesteld.

Ad 2 cultuuromslag

De investering die in 2019 is gedaan door een rondgang langs de afdelingen is een eerste stap in het meenemen van medewerkers in een veranderproces. Er zijn vervolgstappen voorzien, maar het zal ook afhangen van de gemaakte keuzes in het beheer (zie 1). Duidelijk is wel dat dit een zaak van lange adem is, waarbij ook de systemen zullen moeten aangepast of herijkt om aan te sluiten bij de op de werkvloer gewenste aanpak.

Ad 3 beheeromgeving

De (on)mogelijkheden van alle systemen zijn nog maar deels in kaart gebracht, zodat van een integrale aanpak en inhoudelijke toetsing nog geen sprake is. De positie van KiWi maakt dat daar extra aandacht voor is. Dat moet ook zo blijven, zodat gegevens op de juiste manier in beheer kunnen worden genomen in ERM.

Ad 4 digitale vernietiging

De eerste stappen in de goede richting zijn gezet door de inregeling van een proces voor digitale vernietiging. Er is echter nog een lange weg te gaan voordat dit zal leiden tot een tijdige vernietiging van alle daartoe bestemde gegevens. Dat komt deels door de complexiteit van het informatielandschap en deels door de onder 1 en 2 genoemde nog in ontwikkeling zijnde aandachtsgebieden.

Ad 5 e-depotvoorziening

De vooruitgang ten opzichte van het vorige verslagjaar is helaas minimaal. Hoewel daar redenen voor zijn aan te voeren moet toch worden aangedrongen tot meer spoed, in samenhang met de meeste voorgaande punten. Het e-depot moet worden gezien als de bestemming voor alle te bewaren digitale gegevens en werkt daarom ook door op kwaliteit, cultuur, dagelijkse beheeromgeving en tijdige vernietiging. De verslapping van de aandacht voor die samenhang kan op termijn aardig kostenverhogend werken.

Over het geheel genomen overheerst grote tevredenheid over de gepleegde planmatige inzet voor verbetering, want er zijn echt grote stappen gezet in 2019. Dat laat onverlet dat er nog wel veel te doen is om de meest risicovolle thema's geheel op orde te krijgen. Daarom is het totaaloordeel ook voldoende: niet alles is afgerond maar meest wel duidelijk in beeld, zodat *overall* het risico aanvaardbaar te noemen is.

Aanbevelingen

Op basis van het voorgaande kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan tot verdere verbetering van het informatiebeheer. Deze sluiten nauw aan op de aanbevelingen uit het voorgaande jaarverslag.

- 1) Ontwikkel een hanteerbare vorm voor een kwaliteitssysteem, zodat duidelijk wordt wat van medewerkers wordt verwacht, wat er gecontroleerd moet worden en waar de opgaven liggen. Blijf daarbij zicht houden op de relatie met andere betrokkenen zoals vanuit techniek, architectuur, beveiliging, privacy en communicatie.

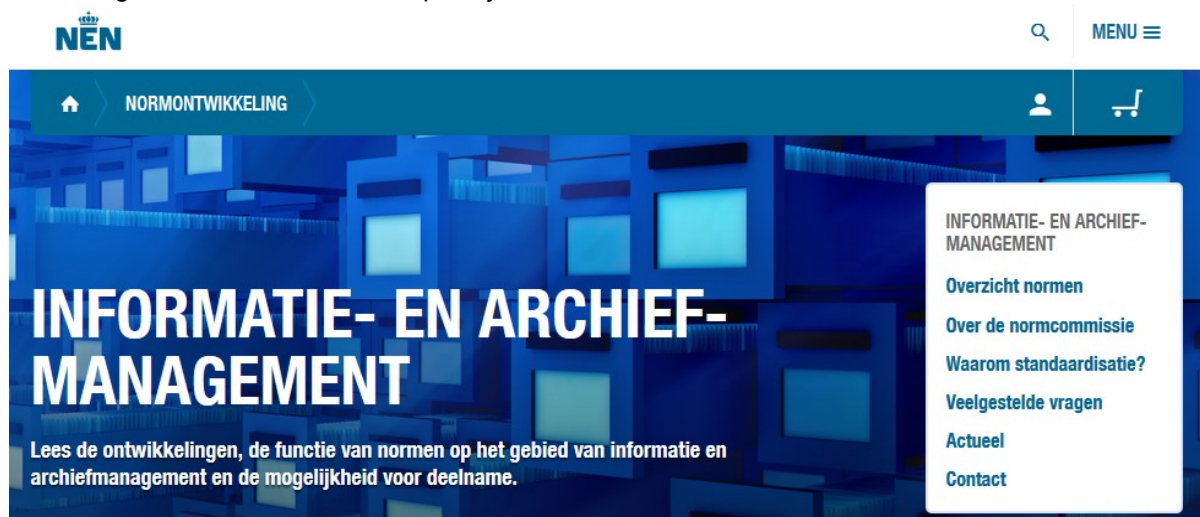
- 2) Blijf inzetten op de cultuuromslag en maak daarbij gebruik van de inzichten die op blz. 6 staan vermeld. Stel waar mogelijk de gebruiker centraal zonder concessies te doen op het terrein van informatiebeheer.
- 3) Analyseer de beheermogelijkheden (zoals contextgegevens, mogelijkheden voor controle, selectie, vernietiging en bewaring) van alle in gebruik zijnde systemen en maak een plan van aanpak op basis van een risicoweging. Denk daarbij vooral om de mogelijkheden tot tijdige vernietiging van daartoe in aanmerking komende gegevens.
- 4) Inventariseer de nog bij de provincie Groningen in gebruik zijn de analoge gegevensdragers en maak een plan van aanpak voor het uitfasen daarvan. Houdt daarbij rekening met al gedigitaliseerde, maar (nog) niet vervangen onderdelen en toets die op bruikbaarheid voor een eventuele vervanging.
- 5) Maak een keuze voor het toetreden tot een e-depotvoorziening, bij voorkeur ondersteund door Groninger Archieven, mede op basis van een impactanalyse voor de provinciale systemen en processen.

Overige werkzaamheden van de archivaris

In het verslagjaar heeft de provinciearchivaris actief deelgenomen aan activiteiten van KVAN/ BRAIN, waar de belangen van archiefbeheerders worden behartigd. De provincie is lid van BRAIN en was vertegenwoordigd op de bijeenkomsten over inspectie, selectie, privacy en de komende wijziging van de Archiefwet 1995. De archivaris had namens alle provincies zitting in de werkgroepen modellen en AVG. De eerste werkt aan toepassingsmodellen voor het informatiebeheer bij decentrale overheden en de tweede werkt de relatie tussen AVG en Archiefwet 1995 nader uit aan de hand van praktijkhandleidingen.

In het Landelijk Overleg Provinciale Archiefinspecteurs (LOPAI) werd met de andere provinciale vertegenwoordiger meegedacht over de doorontwikkeling van het Interbestuurlijk archieftoezicht en ook de website beheerd. Namens LOPAI had de provinciearchivaris zitting in de NEN-commissie 38004611 (informatie- en archiefmanagement). In deze commissie van het Nederlands normalisatie-instituut wordt gewerkt aan de normering van archiveringsprocessen.

Er was daarbij vooral aandacht voor metagegevens, beheersystemen en vertaling van internationale normeringen naar de Nederlandse praktijk.

Voor de drie noordelijke provincies werd meegedacht in de gebruikersraad van Memorix Archieven Light, het archiveringspakket dat de basis vormt voor de toegangen op het Drents, Fries en Groninger Archiefnet. In 2019 is ook de handleiding bijgewerkt en ondersteuning geboden aan verschillende deelnemende gemeente in de noordelijke provincies. De presentatie van archieftoegangen op het Groninger Archiefnet is geheel in lijn met internationale standaarden en volledig gekoppeld aan de Europese portal. Helaas verminderde het gebruik van de Groningse site daardoor wel.

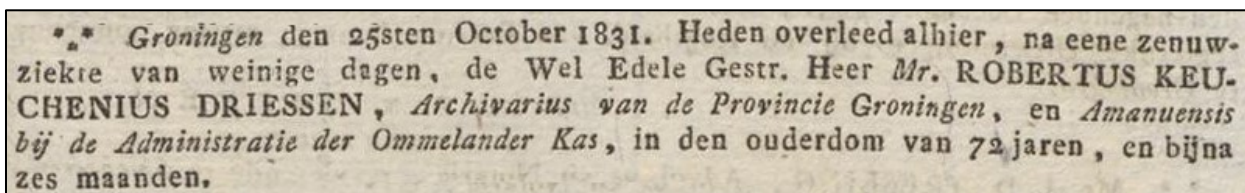
Er was regelmatig overleg over alle interne ontwikkelingen. Dat geldt in het bijzonder voor het project om de achterstanden bij de bewerking van het fysieke archief weg te werken. Extern werd soms gezamenlijk opgetrokken bij voorlichtingsbijeenkomsten.

Gedurende het verslagjaar waren er ook andere bijeenkomsten waar de archivaris bij aanwezig was, zoals het noordelijk inspecteursoverleg, presentaties over e-depots, de Recordsmanagementtool dag in Breda en informatiebijeenkomsten over de aanpassing van de Archiefwet 1995. Het landelijke Kennisnetwerk Informatie en Archief (KIA), een samenwerking tussen o.a. KVAN/BRAIN, Nationaal Archief en het Netwerk Digitaal Erfgoed, is opgezet

om nieuwe ontwikkelingen en 'best practices' met elkaar te delen. De archivaris heeft zich daar ook voor ingezet bij de platforms Toegang tot data, e-depot, Informatiehuishouding Overheden, Toezicht, Juridische vraagstukken en de Archiefwiki. Verder werd in het kader van de noordelijke samenwerking nog meegewerkt aan het project van de provincie Friesland tot behoud van kerkelijke archieven.

Tot slot verdient nog vermelding dat het vorig jaar 195 jaar geleden was dat de provincie Groningen zijn eerste archivaris kreeg. Daarmee was de provincie na Gelderland de tweede die een dergelijke functionaris had. Op 23 juni 1824 werd door Zijne Majesteit tot "archivarius der provincie" benoemd mr. Robertus Keuchenius Driessen (1759-1831). In 1795 was hij al aangesteld als hij secretaris van de Ommelanden, wat hij tot zijn dood bleef. Ook was hij tot zijn dood werkzaam als plaatsvervangend rechter bij de Groninger Rechtbank (vanaf 1812).

Overlijdensbericht van mr. Driessen in de Groninger Courant van 28 oktober 1831.

Driessen werd opgevolgd door mr. Hendrikus Octavius Feith (1778-1849), die eveneens tot zijn dood in functie zou blijven. Hij werd op zijn beurt weer opgevolgd door zijn zoon (!) mr. Hendrik Octavius Feith jr. (1813-1895). Die werd in 1882 de eerste rijksarchivaris in de provincie Groningen, omdat het Rijk de archiefbeherende taak van de provincie overnam. Pas in 2013 werd dat deels weer teruggedraaid.

Beheer van overgebrachte archiefbescheiden

Het beheer van de overgebrachte archiefbescheiden van de provincie Groningen gebeurde onder verantwoordelijkheid van de archivaris bij het Regionaal Historisch Centrum (RHC) Groninger Archieven. In een dienstverleningsovereenkomst (DVO) zijn hiervoor nadere afspraken vastgelegd. Over het in 2019 uitgevoerde beheer is het navolgende te melden.

Collectie en raadpleging

- Er zijn 98 archiefbestanden aanwezig bij de Groninger Archieven, waarvan de provincie zorgdrager, mogelijk zorgdrager of deels zorgdrager is. Het gedeelte waarover nog geen duidelijkheid bestaat is gering in omvang.

Daarnaast bestaat de meerderheid van het bestand beschreven in toegang 817, *Verzameling Kaarten Rijksarchief*, uit kaarten en tekeningen van de Provinciale Waterstaat.

In het aantal bestanden kwam dit jaar geen verandering en evenmin werden toegangen afgerond of herzien.

- Uit de 98 hier aanwezig archiefbestanden zijn in het afgelopen jaar in totaal 1308 inventarisnummers aangevraagd uit 31 toegangen/bestanden voor raadpleging in de studiezaal. Ook dit jaar betroffen de aanvragen vooral de archieven van de Gewestelijke Besturen 1798-1814, van de Gouverneur, na 1850 Commissaris des Konings 1814-1941 en van Gedeputeerde Staten 1814-1941. Het archief van Gewestelijke Besturen staat met 459 aanvragen op de 9e plaats van de lijst van meest geraadpleegde archieven. Voor de onderverdeling van aantallen aanvragen en de toelichting daarop zie de bijlage.
- Er is voor deze provinciale bestanden in 2019 geen toestemming gevraagd tot raadpleging van beperkt-openbare archiefbescheiden.

Beschikbaarstelling en publieksbereik

- In de studiezaal staan een aantal onderdelen van archieven ter raadpleging in zelfbediening: de gedrukte versies van de *Verslagen van Gedeputeerde Staten* resp. de *Provinciale Verslagen van de Toestand* 1816-1936. Op microfilm zijn de klappers en indices op de resoluties en correspondentie van de Gouverneur resp. CdK 1814-1941 en van Gedeputeerde Staten 1814-1941 beschikbaar.
- Al eerder is een plan gemaakt om alle bestanden, die in de studiezaal op microfiches of microfilms worden aangeboden te gaan scannen. Belangrijkste aanleiding is de afnemende beschikbaarheid van goede apparaten om deze microbestanden te bekijken, maar ook de kwaliteit van deze reproducties. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om de originele bestanden te scannen. Met als extra voordeel, dat deze dan ook via onze website te raadplegen zullen zijn. Dit jaar zijn nog geen microfiches van provinciale archieven gescand.

Een aantal bestanddelen van het archief van Gedeputeerde Staten 1814-1942 is digitaal beschikbaar via www.groningerarchieven.nl.

De verslagen van de toestand van alle gemeenten zijn ooit met door het rijk beschikbaar gesteld projectgeld gescand en zijn sinds enige jaren ter inzage (per gemeente per jaar en dan als Jpeg-bestand). Deze gemeentejaarverslagen worden door ons veel gebruikt voor het onderwijs, zoals in jaarlijks terugkerende onderzoeken naar raadsleden en projecten rond industrialisatie en de sociale kwestie.

- Twee belangrijke bronbewerkingen op onze website betreffen materiaal uit “provinciale” bestanden. Een veel bezocht onderdeel is de database, die is opgebouwd rond de in de archieven van de CdK resp. provincie aanwezige *registers van afgifte van nummerbewijzen voor voertuigen*, 1906-1950 (toegang 800). De invoer van de gegevens van alle bijna 50.000 Groninger kentekens is reeds jaren afgerond, maar deze database wordt nog steeds aangevuld met gegevens uit andere bronnen en inzendingen van het publiek, waaronder foto's en verhalen. Alles is raadpleegbaar op www.groningerkentekens.nl. In 2019 bezochten 7965 gebruikers samen 13.155 keer die website. De zgn. *Schoolmeesterrapporten*, een veel gebruikte bron met verslagen over het leven in dorpen uit 1828, worden als digitaal tekstbestand aangeboden (originelen bevinden zich in toegang 890, archief Districtsschoolopzieners). Deze teksten zijn op onze website toegevoegd aan de betreffende inventarisnummers.

De aanwezig *registers van landverhuizers* (eveneens in toegang 800) zijn te vinden via www.allegroningers.nl en daar doorzoekbaar als gescand bestand.

- De verzameling *Kaarten en tekeningen Rijksarchief* (toegang 817) is voor 90% digitaal beschikbaar, via onze eigen website (“kaarten en tekeningen”) en via www.beeldbankgroningen.nl. Het meeste is afkomstig van Provinciale Waterstaat, maar ook uit de *Atlas van Kooper* zijn kaarten opgenomen.

In het kader van het project *Maak Geschiedenis: Zet Groningen op de kaart* zijn bijna alle kaarten in onze collectie “gegeorefereerd” (via de crowdsourcing website VeleHanden), dat wil zeggen op actuele topografische kaarten “gelegd”. Dit betreft ook de kaarten afkomstig van de provincie, echter met uitzondering van de technische tekeningen. De resultaten zijn eveneens op de beeldbank terug te vinden.

- Op 11 juli 2018 namen Provinciale Staten een motie aan over de bevordering van geschiedschrijving van het Provinciaal Bestuur van Groningen. Daarover is enige malen gesproken met een lid van de daartoe benoemde commissie en met de beoogde projectleider, informatie aangeleverd en uiteraard zegden wij onze medewerking toe. Vlak na dit verslagjaar keurde GS het voorstel en de overeenkomst met de RUG goed, zodat naar verwachting snel kan worden begonnen. Uitvoering van dit project zal ongetwijfeld veel onderzoek in de hier aanwezige archieven tot gevolg hebben.
- In het najaar startten de gesprekken over voorbereidingen op de parlementaire enquête naar de gaswinning, die naar verwachting in 2021 zal plaats vinden. Het plan is in de aanloop al omvangrijke bestanden te laten scannen. Opnieuw wordt het maatschappelijk belang van archieven bij het verantwoorden van gemaakte keuzes onderstreept.

Beheer collectie

- Ieder kwartaal vindt er schoonmaakonderhoud plaats in alle depots.
- De bewaarplaats wordt voortdurend gecontroleerd op de juiste temperatuur en relatieve vochtigheid. Dit gebeurt 24/7 via het GebouwBeheerSysteem van Siemens.
- Ieder kwartaal wordt gedurende een maand de luchtzuiverheid in de depots gemeten. Daarnaast worden ieder kwartaal de filtersecties geïnspecteerd. Op basis van de metingen en inspecties worden, indien nodig, de filters in het systeem vervangen.
- Alle archiefbescheiden worden op continue basis bij beschikbaarstelling in de studiezaal gecontroleerd op ordening, verpakking en kwetsbaarheid. Er waren verder geen bijzondere werkzaamheden nodig.
- De laatste jaren wordt minder archiefmateriaal gerestaureerd. Zeer kwetsbare en beschadigde stukken worden in de regel gedigitaliseerd en via internet aangeboden. De originele stukken worden daarna niet meer ter beschikking gesteld aan het publiek.
- De sectie Materiële Zorg verpakte, herverpakte of etiketteerde in 2019 geen van de provincie afkomstige bestanden. Deze zijn in de loop der jaren uitstekend verpakt en nadere actie was daarom niet nodig.
- Er wordt voortdurend gewerkt aan het oplossen van onnauwkeurigheden in de vindplaatsregistratie. Alle depots worden daarvoor op detail onderzocht.
- In de personele inzet kwam geen verandering: gedurende het jaar zijn door formatieve medewerkers totaal ca. 5400 uren aan depot- en materieel beheer besteed.

Contact

In het verslagjaar vond vanwege het ontbreken van voldoende agendapunten geen nader overleg plaats tussen de provincie- en rijksarchivaris. Voor archiefbestanden waarvan nog moet worden bepaald of de provincie wel zorgdrager is moet nog een beslissing worden genomen.

BIJLAGE : Fysieke raadpleging van provinciale archieven

Nr.	Archief	aantal
3	Gewestelijke Besturen in Groningen	459
38	Rijkshavenbedrijf Delfzijl	17
71	Commissie van geneeskundig onderzoek en toezicht	5
698	Havenschap Delfzijl	13
742	Provinciale waterstaat Groningen	8
800	Gouverneur, na 1850 Commissaris des Konings in de provincie Groningen	240
802	Provinciale Groningse Schoonheidscommissie	17
806	Commissie van advies uit Gedeputeerde Staten inzake de exploitatie van de haven te Delfzijl	1
889	Provinciale commissie van onderwijs	17
890	Districtsschoolopzieners op het lager onderwijs	2
891	Schooltoezicht op het lager onderwijs Groningen	6
913	Provinciale Staten der provincie Groningen	6
1084	Provinciale Groningse Welstandszorg	4
1099	Gedeputeerde Staten van Groningen	209
1103	Gemeentelijke releve's en leggers van de grondbelasting	25
1140	Commissie Gedeputeerde Staten inzake Werkloosheid Jeugd	4
1145	Militieraad van provincie Groningen	3
1152	Kabinet van de Commissaris des Konings (der Koningin)	3
1164	Provinciale Waterstaat van Groningen	3
1165	Kabinet van de Commissaris der provincie	14
1166	Kabinet van de Commissaris der Koningin	3
1173	Provinciale Archeologische Commissie	7
1776	Provinciaal Bestuur van Groningen	99
2153	Inspectie Bejaardenorden	1
2195	Gedrukte besluiten e.d. van het Provinciaal Bestuur van Groningen	6
2198	Provinciale Planologische Dienst van Groningen	4
2282	Gedeputeerde Staten van Groningen: vergunningen	1
2291	Gedeputeerde Staten van Groningen: bestemmingsplannen	13
2309	Afdeling Zuivering van de Provinciale Griffie van Groningen	16
2376	Atlas van Kooper, ir. Johan Kooper (1876-1939)	3
2542	Provinciaal bestuur (1977-1990)	103

In totaal waren er 1312 fysieke raadplegingen van provinciale archieven.

Ter toelichting:

- Het aantal bezoekers en hun bezoeken valt niet aan te geven. Een groot deel van de stukken wordt tevoren digitaal gereserveerd. Bezoekers kunnen voor ook voor meerdere bezoeken hun stukken “reserveren”.
- Van de hierboven vermelde toegang 38 is nog niet vastgesteld of en in welke mate de provincie daarvan de zorgdrager is. Van toegang 3 behoren niet alle onderdelen tot de zorgplicht van de provincie, omdat het deel van voor 1801 door het Rijk niet is overgedragen.
- Nog niet alle collecties zijn doorzoekbaar via www.archieven.nl.
- Het aantal gebruikte toegangen daalde weliswaar met 16%, maar het aantal aanvragen steeg met 34%. Dat betekent een grote stijging van het gemiddelde aantal aanvragen per toegang, van 26 in 2018 naar maar liefst 42 in 2019.

Afkortingenlijst

3E	Education, Engineering en Enforcement
AB	Algemeen Bestuur
ADL	Appingedam, Delfzijl en Loppersum
AKP	Apparaatskosten Personeel
AO	Administratieve Organisatie
AOCS NM	Air Operations Control Station Nieuw Milligen
Appa	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
arhi	(Wet) algemene regels herindeling
ARZ	Aanpak Ring Zuid
ava	algemene vergadering van aandeelhouders
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht
B en W	Burgemeester en Wethouders
Bibob	Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (wet)
Barmm	Besluit algemene regels milieu mijnbouw
Bbk	Besluit bodemkwaliteit
Bbl	Besluit bouwwerken leefomgeving
BBT	Beste Beschikbare Technieken
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
Bhvbz	Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
Signal	Besluit inrichting en gebruik niet aangewezen luchtvaartterreinen
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar
BO	Bestuurlijk Overleg
Bor	Besluit omgevingsrecht
BR+	Basisrenovatie Plus (project)
BRIKS	bouwen, reclame, in-/uitritten, kappen en slopen
BRP	Bruto regionaal product
Brzo	Besluit risico's zware ongevallen
BSBm	Bestuurlijke strafbeschikking milieu
btw/BTW	belasting over de toegevoegde waarde
BUS	Besluit Uniforme Saneringen
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie)
c.a.	cum annexis
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CdK	commissaris der Koning
CE	Circulaire Economie
CIAN	Culturele Infrastructuur Aard- en Nagelvast provincie Groningen (subsidieregeling)
COA	Centraal Orgaan opvang Asielzoekers
CPMR	Conference of Peripheral Maritime Regions (of Europe)
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CUR	Civieltechnisch Centrum Uitvoering Research en Regelgeving
DAW	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
DB	Dagelijks Bestuur
DBZ	Deskundigenberaad zwemwater
DIV	Documentaire Informatievoorziening
DO	Definitief Ontwerp
DOO	Datahuishouding op Orde
DR	(voormalige) Dienst Regelingen
DRIS	Dynamisch Reizigersinformatiesysteem
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet

DU/du	Decentralisatie-uitkering
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
DVvG	De Verhalen van Groningen (stichting)
DUB	Decentralisatie-uitkering Bodem
EBG	Economic Board Groningen
ECB	Europese Centrale Bank
ED(2050)	Eems-Dollard (2050)
EDR	Eems Dollard Regio
EED	Energie-Efficiency Richtlijn
EEP	energie-efficiëntieplan
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EONIA	Euro OverNight Index Average
EPZ	Elektriciteits-Productiemaatschappij Zuid-Nederland
ERL	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (opgave)
ERTMS	European Rail Traffic Management System
ESFI	Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (reserve)
ETS	Emissions Trading System
EU	Europese Unie
EVOA	Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen
EZ	Economische Zaken
EZK	Economische Zaken en klimaat (ministerie)
FATO	Final approach and take-off area
FC	Financiën en Control (afdeling)
FG	Functionaris Gegevensbescherming
fido	financiering decentrale overheden (wet)
fte	fulltime-equivalent
FUMO	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing
FZ	Facilitaire zaken (afdeling)
GAE	Groningen Airport Eelde
GCA	Global Centre on Adaptation
GD	Groningen Drenthe
GES	Gezondheidseffectscreening (Stad en Milieu)
GO	Groninger Ondernemersregeling
GRRG	Groot Onderhoud en Restauratie Rijkmonumenten Groningen
GREX	Grondexploitatie
GS	Gedeputeerde Staten
GSP	Groningen Seaports
Gwh	grondwaterheffing
GWW	Grond-, Weg, en Waterbouw
H2i(2)	(Actualisering) beleidsnota Herijking Investeringsniveau Infrastructuur
ha	hectare
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
hrm	humanresourcesmanagement
HVO	hydrotreated vegetable oil
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
IC	intercity
I/C	Intensiteit/Capaciteit(-verhouding)
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
lenD	Innovatie en Duurzaamheid
lenM	Infrastructuur en Milieu (voormalig ministerie)
lenW	Infrastructuur en Waterstaat (ministerie)
IFG	Investeringsfonds Groningen
IFNN	Innovatiefonds Noord-Nederland
IKB	individueel keuzebudget

ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
Interreg	Interregionaal (Europees subsidieprogramma)
IPI	Informatiebeveiliging, privacy en informatiebeheer
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control
IT	informatietechnologie
ITS	Intelligente transportsystemen
K&C	Kunst & Cultuur
KLOV	Kleinschalig Openbaar Vervoer
KPI	kritieke prestatie-indicator
KRW	Kaderrichtlijn Water
KMS	Kwaliteitsmanagementsysteem
LAP	Landelijk Afvalbeheerplan
LAT (RB)	Landelijke Aanpak Toezicht Risicovolle Bedrijven
LEM	Luchthaven Exploitatie Maatschappij
LHB	Luchthavenbesluit
LHR	Luchthavenregeling
LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
LNv	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (ministerie)
(V)LOB	(voorlopige) last onder bestuursdwang
(V)LOD	(voorlopige) last onder dwangsom
Mbw	Mijnbouwwet
MEDAL	(gemeenten) De Marne, Eemmond, Delfzijl, Appingedam en Loppersum
MEE	Mobiliteit, Economie en Energie (Statencommissie)
m.e.r	milieueffectrapportage
MER	milieueffectrapport
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
MK12	Martinikerkhof 12
mkb	midden- en kleinbedrijf
m -mv	meter onder het maaiveld
Mor	Ministeriële regeling omgevingsrecht
mrb	motorrijtuigenbelasting
MUP	Meerjarenuitvoeringsprogramma (verkeersveiligheid provinciale wegen)
MW(p)	megawatt(piek)
NAM	Noordelijke Aardolie Maatschappij
NAVOS	Nazorg Voormalige Stortplaatsen
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NEC	National Emission Ceilings
NEDAB	Niet-economische diensten van algemeen belang
NEN	Nederlands Normalisatie Instituut
NIB	Noordelijke Innovation Board
NJM	Najaarsmonitor
NKL	Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen
NL	Nederland
NMF	Natuur en Milieufederatie
NMR	Normaal Maatschappelijk Risico
n.n.b.	nog niet bekend
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NNO	Noord Nederlands Orkest
NOA	Noordelijk Overleg Afvaltransporten
NOM	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
NPG	Nationaal Programma Groningen

NSP	Nationaal Strategisch Plan
n.v.t.	niet van toepassing
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OR	Ondernemingsraad
OTB	Ontwerp Tracébesluit
OV/ov	Openbaar vervoer
ovb	overboeking
OZG	Ommelander Ziekenhuis Groningen
P+R	Parkeer- en Reisvoorziening
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie
P&C	Planning & Control
PDCA	Plan-Do-Check-Act
PDV/GDV	perifere/grootschalige detailhandelslocaties
PFAS	poly- en perfluoralkylstoffen
PFOA	perfluorooctaanzuur
PFOS	perfluorooctaansulfonzuur
PLG	Programma Landelijk Gebied
POB	Persoonlijk Ontwikkelbudget
POP(3)	Plattelandsontwikkelingsprogramma (2014-2020)
POV	Provinciale Omgevingsverordening
POVV	Portefeuillehoudersoverleg
(E-)PRTR	(European) Pollutant Release and Transfer Register
PS	Provinciale Staten
PV	Photo Voltaic
RBML	Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens
RCW	Regiecollege Waddengebied
REP	Ruimtelijk-economisch programma (onderdeel RSP-ZZL)
RES	Regionale Energiestrategie
RHC	Regionaal Historisch Centrum
RIE(4)	Richtlijn industriële emissies (categorie 4: chemische industrie)
RIG	Regionale Investeringssteun Groningen
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMP	Regionaal Mobiliteitsplan
RO	Ruimtelijke Ordening
ROB	Raad voor het Openbaar Bestuur
RORG	Regulier Onderhoud Rijksmonumenten
RSP(-ZZL)	Regiospecifiek Pakket (Zuiderzeelijn)
RUDD	Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe
rvc	raad van commissarissen
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RWS	Rijkswaterstaat
SAB	Stichting Afvalstoffen & Vaardocumenten Binnenvaart
SDE++	Stimuleringsregeling duurzame energieproductie (ministeriële regeling)
SER	Sociaal Economische Raad
SEV	Sociaal-economische vitalisering
SiC	siliciumcarbide
SISA	Single Information Single Audit
SKNL	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SLB	Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SodM	Staatstoezicht op de Mijnen
SPV	'Special Purpose'-vennootschap
SROI	Social Return on Investment
STAR	(stichting) Stadskanaal Rail

SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten
SVO	Structuurvisie Ondergrond
SW	Sociale Werkvoorziening
TB	Tracébesluit
TBO	Terreinbeherende organisaties
TCMG	Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen
TRI	Toeristisch-recreatieve infrastructuur
TU	Tijdelijk Uitplaatsen
TUG	tijdelijk en uitzonderlijk gebruik
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VJM	Voorjaarsmonitor
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VOS	Verkennd Onderzoek voormalige Stortplaatsen
VRI	verkeersregelinstallatie
VTH	Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving
(du)VV	(reserve) Verkeer en Vervoer
VVB	Verkeer- en Vervoerberaad
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wbb	Wet bodembescherming
WEC	Werelderfgoedcentrum (Waddenzee)
WEL	Werk, Energie, Leefbaarheid (programma)
Wgh	Wet geluidhinder
Whvbz	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
WKO	Warmte- en koudeopslag
WKR	Werkkostenregeling
Wnb	Wet natuurbescherming
Wnra	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
Wob	Wet openbaarheid van bestuur
WTCG	Warmtetransitiecentrum Groningen
WVL	Water, Verkeer en Leefomgeving (Dienst RWS)
ZZS	Zeer zorgwekkende stoffen